

שבוע ראש השנה

(6 - 12 September 2026)

כ"ד אלול ה'תשפ"ו - א' תשרי ה'תשפ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָה וְתִירֶשֶׁת וְיִצְהָרָה: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהָאָדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרָתָם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמִדְתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתְבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּה בְּמִוֶּדֶד: מַצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתִי לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוֶּדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזָרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָה וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתְבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹנָסִים לֹא יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְיִי סָבִיב לַעֲמֹז מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָנוּחַ שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא-יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה יִי לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה הִנֵּהמָטִים עֲקֻלָּלוֹתָם וְיֹלִיכֶם יִי אֶת-פְּעָלֵי הָאֵן שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יִי אֶת-שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ בְּחֻלָּים: ב אֲזַי יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֲזַי יִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִם-אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמִחִים: ד שׁוּבָה יִי אֶת-שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנֹגֵב: ה הַזְרְעִים בְּרַמְמָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּחֵץ יִלֵּךְ | וּבִכָּה נִשְׂא מִשָּׁד-הַזָּרַע כֹּא-יִכּוּא בְּרִנָּה נִשְׂא אֲלֻמָּתֵיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכה מתוך "תהילות מנחם"

ד - הטיבה הוי' לטובים

הגישה ללימוד תורה

ג. ואם ישאלו, מה שייכת הגישה באופן של "טוב" ללימוד תורה, כי הלימוד צריך להיות באופן של אמת, "יקוב הדין את ההר"⁴⁸, ולא תמיד זהו באופן של טוב וחסד? המענה על זה הוא שאומנם זהו "דין" אמת על פי שכל התורה, אך הגישה הכללית לזה מצד תכונות הנפש של הלומד, צריכה להיות באופן של "טוב", ואין זה בסתירה כלל זה לזה. וכמה דוגמאות לזה: א) מצינו במשנה⁴⁹ שרבי אליעזר קיבל מרביתו שבענין מסוים צריך להיות הפסק כך וכך, וכאשר שאלוהו לטעם הדבר, השיב "לא שמעתי". וכאשר בא רבי יהודה בן בתירה ואמר "אלמד בו", אמר לו ר"א "אם לקיים דברי חכמים הן", ולאחר שאמר את דבריו, נענה רבי אלעזר ואמר לו "חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים". ולכאורה אינו מובן, מהו הפירוש "חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים", מהי החכמה הגדולה בזה, הרי דברי חכמים היו קיימים בלאו הכי, כי כך הוא אמיתת הענין המחויב מצד התורה, אלא שרבי יהודה בן בתירה התייגע והתקיים בו מאחז"ל "יגעת ומצאת"⁵⁰, ואם כן והי' לו לומר "שהתייגעת בדברי חכמים" (היינו שמעלתו בענין זה היתה בענין היגיעה ולא בחכמה מיוחדת)? אלא הכוונה "חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים", היא לא רק לענין פרטי זה (שהתייגע בו), אלא לגישתו הכללית שהיתה מלכתחילה לקיים דברי חכמים, ולא לטעון "איפכא מסתברא". שהרי בכל ענין אפשר למצוא כמה קושיות וכמה תירוצים, כפתגם הבעש"ט⁵¹ "שבנוגע לכל ענין בעולם אפשר להביא ראי' והוכחה מעולם שלמעלה ממנו, המשך בעמוד 46

(48) יבמות צב, א. סנהדרין ו, רע"ב.

(49) נגעים ספ"ט. פי"א מ"ז.

(50) מגילה ו, ב.

(51) ראה מאמרי אדה"ז ענינים רצו ואילך. וש"נ. וראה גם מגדל עוז (כפ"ח תשמ"ב) ע' שעא.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 230, 228, 44

לקוטי שיחות

ראש השנה - ו' תשרי, כרך
כט / 32
שמות, כרך לא, ג / 37

התוועדות

כ"ה אלול ה'תשל"ה / 18
כ"ט אלול ה'תשל"ה / 24

מאמר

ד"ה יום טוב של ראש
השנה ה'תשל"ה / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 47	ראשון / 73	ראשון / 87	ראשון / 94	ראשון / 139	ראשון / 163
שני / 49	שני / 75	שני / 87	שני / 100	שני / 142	שני / 163
שלישי / 52	שלישי / 77	שלישי / 87	שלישי / 107	שלישי / 145	שלישי / 163
רביעי / 54	רביעי / 78	רביעי / 88	רביעי / 113	רביעי / 149	רביעי / 163
חמישי / 56	חמישי / 80	חמישי / 88	חמישי / 119	חמישי / 151	חמישי / 163
שישי / 59	שישי / 82	שישי / 88	שישי / 125	שישי / 154	שישי / 163
שבת קודש / 61	שבת קודש / 84	שבת קודש / 89	שבת קודש / 132	שבת קודש / 157	שבת קודש / 163

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 166	ראשון / 174	ראשון / 205
שני / 166	שני / 178	שני / 205
שלישי / 167	שלישי / 182	שלישי / 205
רביעי / 168	רביעי / 186	רביעי / 206
חמישי / 169	חמישי / 190	חמישי / 206
שישי / 170	שישי / 194	שישי / 207
שבת קודש / 171	שבת קודש / 198	שבת קודש / 207

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 43
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 45
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 90
פרק בנביאים וכתובים / 164
עין יעקב - מסכת שבת / 173
נקודה מעובדת משיחת קודש / 227
לוח זמנים / 229

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן שולחן ערוך עם הערות וציורים 203 / שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 205 / לקוטי תורה / 208	אדמו"ר המהר"ש תורת שמואל תרל"ג / 221 אדמו"ר הרשב"י ספר המאמרים - המשך תער"ב 222 / אדמו"ר הרי"צ ספר המאמרים תרפ"ט / 223 לקוטי דיבורים / 223 רשימות - אבות החסידות / 225 אגרות קודש / 226	אדמו"ר האמצעי תורת חיים / 218 אדמו"ר ה'צמח צדק' דרך מצוותיך / 219
--	--	--

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

שנינו במשנה במסכת ראש השנה:

יום טוב החג של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש
היו תוקעין בשופר אַבֵּל לא במדינה¹ (ופירש רבי עובדיה
מברטנורא: "אבל לא במדינה - לא בירושלים, ולא בגבולין. והרמב"ם מפרש

שירושלים כולה קרויה מקדש, ושאר

ארץ ישראל קרויה מדינה"). והנה,

בין שהתורה היא נצחית

(כמו שכתב רבינו הזקן

בתנ"א²), הרי מוכן, שגם

בענין זה יש הוראה נצחית

בכל מקום ולא רק במקדש

ובירושלים, שפאשר הקביעות

דראש השנה היא ביום

השבת קדש (כפשנה זו שנת

תשל"ו), הנה גם בחוץ לארץ

ישנו הענין דמקדש והענין

דמדינה במובן הרוחני, והחילוק

שביניהם, שבמקדש תוקעין

בשופר גם בראש השנה שחל בשבת,

אבל לא במדינה שבה מצות

התקיעה בשופר נדחית ולא מתקיימת,

מפני השבת.

(ב) ולהבין זה צריך להקדים מה

תחילה מה שמדייק רבינו

הזקן בלקיט תורה³ (וכן

בדרושי מאמרי חסידות בדיבור

המתחיל יום טוב של ראש

השנה שחל להיות בשבת,

לרבותינו נשיאינו בדרות

הבאים, אחרי אדמו"ר הזקן עד

לנשיא דורנו כבוד קדושת

מורי וחקמי אדמו"ר⁴ הרבי

הרי"צ, חותנו של הרבי), מה ראוי

חז"ל לעקור ולבטל (בגבולין

על כל פנים) מצות עשה

ביאור בדרך אפשר

דשופר (שהיא מצוה רמה ונשאה⁵ כלשון כמה ממאמרי החסידות

הנוכחים) משום 'גזירה דרבה' בעלמא (פמבואר בגמרא⁶

אודות הטעם לגזירת חכמים שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת,

"דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה

שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד

ויעבירו ד' אמות ברשות הרבים",

ויטלטל טלטול האסור בשבת).

ובהקדמה להביאור בענין

פעולת השבת, שלכן מפני

פעולת השבת עצמה, ביום השבת

אין צורך כל כך בהענין

דתקיעת שופר, מקדים

ומאריך אדמו"ר הזקן במאמר הנוכח

בביאור גודל מעלת ענין

השופר ופעולתו, ומסיק

ומסקנת הדברים היא, שאף על פי

כן, נפעל ענין זה הענין הגדול

שנפעל על ידי התקיעה בשופר מצד

ענינו של יום השבת ולכן אין

צורך כל כך בתקיעה בשופר, כפי

שיחבאר לקמן (סעיף ה).

(ג) והענין בזה, דהנה מצות

שופר היא מצוה כללית⁷

שתוכנה וענינה קשור לכל השנה

כולה, בדוגמת כללות הענין

דחודש השביעי חודש תשרי,

כפי שיחבאר לקמן (סעיף ה).

ביום השבת אין צורך כל

כך בהענין דתקיעת שופר, מקדים ומאריך בביאור גודל מעלת ענין השופר

ופעולתו, ומסיק, שאף על פי כן, נפעל ענין זה מצד ענינו של יום השבת,

כפי שיחבאר לקמן (סעיף ה).

(ג) והענין בזה, דהנה מצות שופר היא מצוה כללית⁷, בדוגמת כללות

בס"ד. כ"ט אלול ה'תשל"ה, ליל

ערב ראש השנה ה'תשל"ו

(הנחה בלתי מוגה)

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת,

במקדש היו תוקעין אבֵּל לא במדינה¹.

והנה, בין שהתורה היא נצחית (כמו שכתב

רבינו הזקן בתנ"א²), הרי מוכן, שגם בענין זה

יש הוראה נצחית בכל מקום, שפאשר הקביעות

דראש השנה היא ביום השבת קדש (כפשנה

זו), הנה גם בחוץ לארץ ישנו הענין דמקדש

והענין דמדינה, והחילוק שביניהם, שבמקדש

תוקעין, אבל לא במדינה.

(ב) ולהבין זה צריך להקדים תחילה מה

שמדייק רבינו הזקן בלקיט

תורה³ (וכן בדרושי יום טוב של ראש השנה

שחל להיות בשבת, לרבותינו נשיאינו עד

לנשיא דורנו כבוד קדושת מורי וחקמי

אדמו"ר⁴), מה ראוי חז"ל לעקור (בגבולין על כל פנים) מצות עשה דשופר

(שהיא מצוה רמה ונשאה⁵) משום 'גזירה דרבה' בעלמא (פמבואר בגמרא⁶).

ובהקדמה להביאור בענין פעולת השבת, שלכן, ביום השבת אין צורך כל

כך בהענין דתקיעת שופר, מקדים ומאריך בביאור גודל מעלת ענין השופר

ופעולתו, ומסיק, שאף על פי כן, נפעל ענין זה מצד ענינו של יום השבת,

כפי שיחבאר לקמן (סעיף ה).

(ג) והענין בזה, דהנה מצות שופר היא מצוה כללית⁷, בדוגמת כללות

(1) משנה ר"ה רפ"ד (כט, ב). (2) רפ"ז. (3) דרושים לר"ה נו, א ואילך. (4) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמ, ג [שנא, א] ואילך. אוה"ת דרושים לר"ה (כרך ה) ע' ב'קט ואילך. רד"ה יו"ט של ר"ה תרנ"ט. תרס"ה. תרס"ו. תש"ג. ער"ה תשמ"ג (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' נא). ועוד. (5) רד"ה הנ"ל תרנ"ט, תרס"ו. סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' א. תרצ"א ע' ו. תרצ"ב ע' ב. (6) ר"ה שם. (7) ראה סה"מ תרפ"ד ס"ע עא. לקו"ש חל"ט ע' 47. ד"ה יו"ט של ר"ה דער"ה תשמ"ג (תורת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החודש השביעי מחודש ניסן שהוא החודש הראשון (שְׁבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי
 - 2 בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ⁸ ככתוב בתורה אֲזִי הוּא הָעֵנָן דִּתְקִיעַת שׁוֹפָר,
 - 3 וּבִאֶפְסֹן שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם המצוה העיקרית של יום ראש השנה בְּשׁוֹפָר⁹
 - 4 כדברי המשנה), שֶׁהוּא חודש תשרי, החודש השביעי מְשׁוּבָע כָּל
 - 5 (פְּדִאיִתָּא כפי שמוכר בַּמִּדְרָשׁ¹⁰
 - 6 וזה לשונו, "בחדש השביעי, שהוא
 - 7 משובע בכל, גיתות בתוכו, ברכות
 - 8 בתוכו, כיפור בתוכו, סוכה בתוכו,
 - 9 לולב וערבה בתוכו), וְעַד שֶׁעֲנִין
 - 10 הַשׁוֹבֵעַ שהוא ענינו של חודש תשרי
 - 11 (שְׁבִיעִי מִלְשׁוֹן שׁוֹבֵעַ) הוּא
 - 12 לֹא רַק לְעֶצְמוֹ (שֶׁהוּא חודש
 - 13 תשרי עצמו מְשׁוּבָע), אֲלָא הוּא
 - 14 גַּם מְשֻׁבָּע עַל כָּל הַשָּׁנָה
 - 15 כּוֹלָה¹¹, וְלֵכֵן, הִנֵּה כָּל
 - 16 הַמִּצְוֹת שֶׁבְּחֻדוֹשׁ זֶה הֵם
 - 17 מִצְוֹת כְּלָלִיּוֹת⁵ שְׁעִינִין וּפְעוּלָתָן
 - 18 שִׁיכוֹת לְכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, וְגַם
 - 19 מִצְוֹת נִצְלוֹת¹², וּבִפְרָט עֲנִין
 - 20 הַשׁוֹפָר שֶׁהוּא מִצְוַת הַיּוֹם
 - 21 דְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי ובמצות
 - 22 שופר מודגש ענין זה שהיא מצוה
 - 23 כללית ומצוה נעלית, עוד יותר מאשר
 - 24 שאר המצוות של חודש תשרי.
 - 25 וּבִבְיָאוֹר הָעֵנָן דִּמְצוֹת שׁוֹפָר,
 - 26 מוֹכָא בְּהַמְשָׁךְ קבוצת מאמרי
 - 27 חסידות שבאים בהמשך אחד,
 - 28 המתחילים במאמר 'דיבור המתחיל'
 - 29 יום טוב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 - 30 שֶׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת משנת
 - 31 תרס"ו¹³ לאדמו"ר הרשב"ב לְשׁוֹן
 - 32 הָרַמְבַּ"ם (שֶׁפֶתַח הַרַמְבַּ"ם עֲנִין
 - 33 זֶה שֶׁל תוֹכֵן מִצְוַת שׁוֹפָר בְּהַלְכוֹת
 - 34 תְּשׁוּבָה¹⁴ בספרו 'משנה תורה'):
 - 35 אֵף עַל פִּי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר
 - 36 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה גְּזִירַת הַפְּתוּב
 - 37 גזירה שלמעלה מהבנה שכלית, בכל
 - 38 זאת, רָמַז יֵשׁ בּוֹ, כְּלוּמָר, עוֹרוֹ
 - 39 יִשְׁנִים מִשְׁנַתְּכֶם וְכוּ', וּמַעֲתִיק
- לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם: וְחִפְשׂוּ בְּמַעֲשֵׂיכֶם וְחִזְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה וְזָכְרוּ בּוֹרְאֵכֶם כּוּ' הִבִּיטוּ לְנִפְשׁוֹתֵיכֶם וְהִטִּיבוּ דְרָכֵיכֶם כּוּ'. וּבִזְנָה עַל פִּי דְבָרִים אֵלּוּ מִבְּאֵר, שֶׁהֲרֵמָז שֶׁבְּתְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא לֹא רַק עַל כָּלָלוּת עֲנִין הַתִּשְׁבּוּבָה, עוֹרוֹ יִשְׁנִים כּוּ', אֲלָא גַּם עַל פְּרָטִי הָעֲנִינִים דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שֶׁהֲרֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר הִיא מִצְוַת הַיּוֹם), שֶׁמִּתְבַּטָּאִים בְּהַחֲדִידוּשׁ שֶׁבְּפִרְכּוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שֶׁהֲרֵי בְּרָכָה הִיא מִלְשׁוֹן הַמְּשָׁכָה¹⁵, וְאֵם כֵּן, הַפְּרָכּוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֵם הַמְּשָׁכּוֹת שֶׁנִּפְעָלִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה), שִׁישׁ בָּהֶם שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים דְּמַלְכוּת זְכוּנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת (פְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא¹⁶ אָמַר הַקָּב"ה (אוֹן עַר בְּעַט זִיף) אָמְרוּ לִפְנֵי מַלְכוּת כְּדִי שֶׁתְּמַלְכוּנוֹי אָמְרוּ לִפְנֵי מַלְכוּת כְּדִי שֶׁתְּמַלְכוּנוֹי עֲלֵיכֶם, זְכוּנוֹת כְּדִי

מנחם ספר המאמרים שם ע' נב). וראה רד"ה יו"ט של ר"ה תרנ"ט. (8) אמור כג, כד. פינחס כט, א. (9) ר"ה כו, ב (במשנה). שם כז, א. (10) ויק"ר פכ"ט, ח. (11) "היום יום" כה אלול. (12) ראה לקו"ת שם (בנוגע ל"מצות שופר ולולב"): "שנוגעים עד רום המעלות." (13) ע' ב. (14) פ"ג ה"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1147. (15) ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ. (16) ר"ה טז, א. לה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וכיון שקבלת המלכות היא 'ברצון' לכאורה אין זה מתוך יראה **מִכָּל** **מָקוֹם**, הרי זה קשור עם הענין **דִּירָאָה עֵילָאָה** ²¹ יראה בדרגה עליונה, וכמבואר בספר המאמרים תרנ"א לאדמו"ר הרשב"י, "... בראש השנה שהעיקר הוא קבלת עול מלכות שמים, ולכן שיר של יום ר' למעשה בראשית יום בראש אדם הראשון, הוא ה' מלך גאות לבש כו' והוא ענין היראה וההכנעה שזהו עבודת עבד כו' כנ"ל, וצריך להיות ומלכותו ברצון קיבלו עליהם שיהי' בבחינת רצון פנימי ועצמי והוא שפנימיות נפשו ורצונו יהי' לה' לבדו בלי שום הרגש עצמי, וצריך להיות בזה גם כן השמחה ממה שהוא עבד ה' בכדי שתהי' העבודה שלימה, אך העיקר הוא בחינת היראה, ולכן נקראו ימים נוראים בחינת יראה וביטול", [שְׁזָהוּ קבלת מלכותו של הקדוש ברוך הוא מתוך יראה הַיְסוּד הבסיס הַאֲמִיתִי שִׁיְהִיָּה חֲפָשׁוּ מַעֲשִׂיכֶם ותהיה עבודת התשובה כְּדָבָעִי לְמַהוּי כפי שצריך להיות. ומה שֶׁנֶּאֱמָר בהמשך דברי הרמב"ם זכרו בוראכם, הוא ענין התוכן הפנימי של אמירת פסוקי זכרונות. ומה שֶׁנֶּאֱמָר בהמשך דברי הרמב"ם הַבֵּיטוּ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וְהִטִּיבוּ דְרִכֵּיכֶם, הוא ענין התוכן הפנימי של אמירת פסוקי שופרות, כי שופר הוא מְלִשׁוֹן שִׁיפּוֹר, מְלִשׁוֹן שִׁיפּוֹר, הַטְּבָה, כְּדָאִיתָא כפי שמוכר בַּמִּדְרָשׁ ²² [בְּנוֹגֵעַ לְכָלִּלּוֹת עֲנִינוּ שֶׁל חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי (שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן תִּשְׁרִי וְתִשְׁבּוֹק תְּתִיר וְתַעֲוּב (תִּסְלַח) וְתִכְפַּר על העוונות כו' ¹⁰), עָלֶיךָ עַל חוֹדֶשׁ זֶה נֶאֱמָר ²³ תִּקְעוּ בַּחוֹדֶשׁ שׁוֹפָר וְהִטִּיבוּ מַעֲשִׂיכֶם. וְשִׁלְשָׁה עֲנָנִים אֵלֶיךָ שְׁפּוֹעֵלֶת הַתְּשׁוּבָה מְרֻמָּזִים בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר, שֶׁהִיא הַמַּצָּה הַכִּלִּית (מַצּוֹת הַיּוֹם) דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה. וְכֶאֱמֹר, שֶׁהַתְּחִלָּה הִיא מִהֶעֱנִין דְּעוּרוֹ יִשְׁנִים, שִׁשְׁיִיךְ לְבָנִין הַמְּלָכוֹת, וְעַד שֶׁנִּמְשָׁךְ

שִׁיעֵלָה זְכוּנִיכֶם לְפָנֵי לְטוֹבָה, וּבִמָּה בְּשׁוֹפָר), וענין זה של הברכות האמורות הוא נוסף על כללות הענין דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁגַם הוּא מְתַבָּטֵא בְּעִנְיָן דְּעוּרוֹ יִשְׁנִים, שֶׁהִרֵי הֶעֱנִין דְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר פּוֹעֵל עוּרוֹ יִשְׁנִים בְּנוֹגֵעַ לְדוּרְמִיטָא דְּזַעִיר אֲנָפִין, הַשִּׁנָּה, כְּכִיכּוֹל, שֶׁל הַמִּידוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת (הַנִּקְרָאוֹת 'פָּנִים קִטְנוֹת' כִּי בִּיחַס לְאוֹר הַמַּאִיר בְּמוֹחִין וּבִאֲרִיךְ אֲנָפִין, הָאוֹר הַמַּאִיר בְּמִידוֹת הוּא 'קִטְן') כְּמִבּוֹאֵר בְּתַבְכִּי הָאֲרִיז"ל ¹⁷. (כְּמִבּוֹאֵר בְּסִפְר הַמַּאמְרִים תְּרִנ"ד לְאֶדְמוּר"ר הַרְש"ב "... דִּהֲתַגְלוֹת עֲתִיק הוּא בְּבִינָה כו', וְכִי אֶסְתַּלַּק וְלֹא נִהְיִי לְבָנִין שְׁאִינוּ מַאִיר בְּזַעִיר אֲנָפִין דְּזֶהוּ עֵנִין הַדּוּרְמִיטָא דו"א בְּחִינַת שִׁנָּה מִמִּסְתַּלְקִין הַמוֹחִין, וְכִדִּין דִּינָא אֲתַעֵר, וְעַל יְדֵי תַקִּיעַת שׁוֹפָר לְמַטָּה, דִּיעִיקָר עֵנִין תַקִּיעַת שׁוֹפָר הוּא הַתְּשׁוּבָה וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם ז"ל בְּכוּנוֹת הַתַּקִּיעָה עוּרוֹ יִשְׁנִים מִתְרַדְמָתְכֶם וְשׁוּבוֹ אֶל הוֹי כו', מְעוֹרְרִים שׁוֹפָר אַחֲרָא עֵילָאָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּחִינַת מוֹחִין חֲדָשִׁים מִבְּחִינַת בֵּינָה וְאֲתַעֵר רַחֲמֵי. וְנִמְצָא דְסִיכַת הַדִּינִין הוּא מְפִינָא שְׁנֵאזָר ז"א בְּבִחִינַת ר' קִצּוֹת, וּמִיתוֹק הַדִּינִין הוּא ע"י הַמוֹחִין דִּגְדֻלוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים בּו"א שֶׁהוּא בְּחִינַת רַחֲמִים, וְכִמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מֶשֶׁל לְמַטָּה הַתִּינוּק הוּא תְּמִיד בְּרוּגוֹ וְקִפְיָא מְפִנֵי שְׁאִין בּוֹ בְּחִי' מוֹחִין עֲדִיין וְכִל מַה שִׁיגְדֵל וְאֵמֹר גִּילּוֹי הַמוֹחִין יוֹתֵר הוּא בְּבִחִינַת רַחֲמִים יוֹתֵר, וְזֶהוּ וּמִתְמַלָּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים בְּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שֶׁמַּאִיר בְּחִינַת הַמוֹחִין בּו"א"). **וּמִכָּבָר בְּהַמְשָׁךְ תְּרִס"ו שָׁם, שֶׁמָּה שֶׁנֶּאֱמָר בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם הַנּוֹכְרִים חֲפָשׁוּ מַעֲשִׂיכֶם וְחִזְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה, זֶהוּ עֲנָן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל אֲמִירַת פְּסוּקֵי מְלָכִיּוֹת, שֶׁתִּמְלִיכֵנִי עָלֶיכֶם, עַל יְדֵי מוֹרָא מְלָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר ¹⁸ בְּתוֹרָה לְגַבִּי מִצּוֹת מִינּוֹי מֶלֶךְ שׁוֹם תָּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, וְדִרְשׁוּ חֲז"ל שֶׁתִּהְיֶה אֵימָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עָלֶיךָ ¹⁹ [דָּאָף שֶׁמְלָכוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָצוֹן קָבְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם ²⁰, כְּנוֹסַח תְּפִילַת עֲרִבִית,**

(17) ראה פ"ח שער ר"ה. ועוד. וראה סה"מ תרנ"ד ס"ע א ואילך. (18) שופטים יז, טו. (19) כתובות יז, א. קידושין לב, ב. (20) נוסח התפלה בתפלת ערבית. וראה לקו"ת דרושים לר"ה נו, ב. (21) ראה סה"מ תרנ"א ע' ו ואילך. (22) ויק"ר שם, ו. (23) תהלים פא, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסוד **לְבַנְנָן הַמְּלָכִית** (כמבואר בקבלה וחסידות, האור והשפע של כל
2 הספירות (אור המוחין ואור המידות) יורד ונמשך לעולמות על ידי ספירת
3 המלכות, ומידי שנה בסיום השנה החולפת ולקראת תחילת השנה החדשה,
4 הרצון האלוקי להחיות את העולמות נעלם ומסתלק, והשפע שעובר בדרך כלל
5 על ידי המלכות, נעצר ועל ידי העבודה
6 של בני ישראל בראש השנה, הרצון
7 מתעורר מחדש והאור של הספירות
8 נמשך מחדש וכן ספירת המלכות
9 חוזרת ו'נבנית', וכמבואר ב'לקוטי
10 תורה': "הנהגה ידוע בשרש ענין ראש
11 השנה שהוא ענין בנין מדת מלכותו
12 יתברך וכמאמר רז"ל אמרו לפני
13 מלכויות כדי שתמליכוני כו'. והטעם
14 שזוהו בראש השנה דוקא הוא כי בכ"ה
15 באלול נברא העולם וביום הששי
16 למעשה בראשית נברא אדם הראשון
17 והוא ראש השנה. והנה ביום ברוא
18 אדם הראשון היה התחלת גילוי מדת
19 מלכותו יתברך כי לא שייך בחינת
20 מלוכה רק על בחינת אדם... מה שאין
21 כן על בהמות וחיות... ולכן בכל שנה
22 שחזרו הדבר לקדמותו הנה ביום ראש
23 השנה הוא המשכת בחינת מלכות
24 ממקורו כמו שהיה המשכה זו ביום זה
25 בתחלת בריאת העולם..."), וְעַד
26 שְׁנַמְשֵׁךְ בְּשִׁלְשֵׁת הָעֲנִינִים
27 דְּמַלְכִּית וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת,
28 הַחֵל מִהָעֲנִין דְּתַמְלִיכוֹנִי
29 עֲלֵיכֶם כַּמְּבֹאֵר לַעֲלֹל.
30 (ד) וְהִנֵּה כְּדִי לַפְּעוֹל הָעֲנִין
31 דְּתַמְלִיכוֹנִי עֲלֵיכֶם, לַעֲוֹרֵר אֶת
32 הָרָצוֹן הָאֱלֹקִי הָעֲלִיּוֹן לְהִיּוֹת מֶלֶךְ עַל
33 הָעוֹלָם וְלְהַשְׁפִּיעַ חַיִּית לַעֲוֹלָם וְלָכֵל הַנִּבְרָאִים הִנֵּה מִחַד גִּיסָא מִצַּד אֶחָד,
34 הֲרִי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עִם²⁴ וּמַלְכוּת יְכוּלָה לְהִיּוֹת רַק עַל מִצִּיאֹת נִפְרֶדֶת
35 מִהַמֶּלֶךְ (וְלֹא עַל בְּנִי, לְמַשֵּׁל), עִם דִּיִּיקָא כִּפִּי שְׁמוּכֵן מִדְּיוֹק הַלְשׁוֹן 'עִם',
36 כַּמְּבֹאֵר בְּשִׁעַר הַיְחוד וְהָאֲמוּנָה²⁵ שֶׁבִּסְפֵּר הַתַּנְיָא שֶׁהוּא
37 מְלִשׁוֹן גַּחְלִים עֲזֻמָּמוֹת הֵייוּ גַחְלִים כְּבוֹיֹת שֶׁהָאֵשׁ אֲמָנָם נִמְצָאָת בָּהֶם
38 אַבֵּל לֹא נִרְאִית וְלֹא נִכְרַת בָּהֶם שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים כו', שְׁדִּיקָא
39 אֲזִי שִׁיף עֲנִין הַמְּלוּכָה וְזֶה לִשְׁנוֹן בְּשִׁעַר הַיְחוד וְהָאֲמוּנָה שֶׁ, "תְּכִלִּית
40 בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בִּשְׁבִיל הַתְּגַלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ דַּאִין מֶלֶךְ בְּלֹא עִם, פִּירוּשׁ
- עם מלשון עוממות שהם נפרדים וזרים ורוחקים ממעלת המלך, כי
אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו
על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך", אַבְל, בְּיַחַד עִם זֶה
שהמלכות היא על דברים נפרדים, הִנֵּה כִּינֵן שְׁבִירָא שֶׁהִנֵּה חוֹזְרִים
כָּל הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם כי בסיום
כל שנה החיות האלוקית של הנבראים
מסתלקת ועולה, ובראש השנה נמשכת
חיות חדשה, וְצִירִף לַעֲוֹרֵר רָצוֹן
אלוקי להיות מלך על העולם
וְלְהַמְשִׁיךְ אֶת עֲנִין הַמְּלָכִית
מִמְקוֹרָהּ וְשִׁרְשָׁהּ הָרָאשׁוֹן
למעלה באלוקות, הֲרִי אִי אֶפְשָׁר
לַפְּעוֹל זֹאת אֶת הַתְּעוֹרוֹרוֹת הָרָצוֹן
למלוכה עַל יְדֵי עֲנִינִים וְדִּגּוֹת
באלוקות שֶׁהֵם בְּבַחֲנִית גִּילּוּיִים
הארה והתפשטות בלבד ולא עצמות
האלוקות כו', כִּינֵן שְׁצִירִף
לַעֲוֹרֵר וְלְהַמְשִׁיךְ אֶת עֲנִין
המלכות מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
וְהָעֲצָמִיּוֹת דְּלַמְעַלָּה באלוקות
[שְׁלֵכֵן מֵאֲחֵר שְׁצִירִף לַעֲוֹרֵר אֶת עֲנִין
המלכות מִעֲצָמִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת בְּרָאשׁ
השנה הַהִכָּנָה לָזֶה הִיא עַל יְדֵי
זֶה שְׁבִיחָתוֹשׁ אֱלֹל מִתְחִילִים
לִזְמֵר הַמְּזֻמּוֹר²⁶ פֶּרֶק כו בְּתַהֲלִים
לְדוֹד הַיְּהוּ אֹרִי וְיִשְׁעִי (כְּמוֹ)
שְׁכַתֵּב רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּסִידוֹר²⁷
אודות מנהג אמירת מזמור זה מראש
חודש אלול עד הושענא רבה, שְׁבֹו
בִּפְרָק זֶה אֹמְרִים אֶת הַפְּסוֹק
בְּקִשׁוֹ פִּנִּי אֶת פִּנִּי הַיְּהוּ
אַבְקֶשׁ²⁸, שְׁדָּהוּ עֲנִין ה'פנים'
למעלה, כְּכִיכּוֹל, תְּכִלִּית עֲנִין הַפְּנִימִיּוֹת של האלוקות כו', עַד
לַפְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמִיּוֹת הַתְּעַנּוּג הָאֱלֹקִי הָעֲלִיּוֹן וְעַל יְדֵי שְׁמַעוֹרִים,
כְּכִיכּוֹל, אֶת הַתְּעַנּוּג הָאֱלֹקִי מִהִבְרִיאָה, גּוֹרְמִים שִׁיחָה לַמַּעַל רָצוֹן לַמְּלוּכָה
וְהַשְׁפַּעַת חַיִּית לַעֲוֹלָם (כַּמְּבֹאֵר בְּפִירוּשׁ בְּסִידוֹר 'סִידוֹר עִם דֹּא"ה
(דְּבָרִי אֱלֹקִים חַיִּים) בְּמֵאמֵר דְּבִיחָהּ לְהַבִּין עֲנִין תְּקִיעַת
שׁוֹפָר עַל פִּי כְּבוֹיֹת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב ז'ל"ל²⁹), שְׁדָּהוּ גַם
הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי דְּשׁוֹפָר, מְלִשׁוֹן שְׁפָר, שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּעַנּוּג³⁰.
וְכֹאֲשֶׁר מְעוֹרְרִים בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמִיּוֹת הַתְּעַנּוּג הָאֱלֹקִי

(24) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ר"ה (ב) ד"ה ועוד (בהוצאת שאוועל – ע' שעט). ספר החיים לאחי מהר"ל
ספר גאולה וישועה פ"ב. עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א. ובכ"מ. (25) רפ"ז (פא, ב) (26) תהלים קאפיטל
כו. (27) במקומו. (28) תהלים כז, ח. (29) רמז, א [שם, ב]. (30) אוה"ת דרושים לר"ה (כרך ה) ע' ב'ק'. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹמֶעֱלָה, שָׁזָהוּ הַתַּעֲנוּג שֶׁבַעֲנִין הַמַּלְכוּת כְּמוֹ שֶׁהָיָה
2 בְּבַחֲיַת הַתְּנַשְׂאוֹת שֶׁמִּצַּד עֲצָמוֹ כַּמְבוּאָר בְּחִסְדוֹת, יִשְׁנו תַּעֲנוּג
3 בַּעֲנִין הַמַּלְכוּת שֶׁנוֹבֵעַ מִהַמַּלְכוּת עַל אַחֲרִים, כְּמוֹ הַמַּלְכוּת שֶׁל מֶלֶךְ עַל 'עַם',
4 וְיִשְׁנו תַּעֲנוּג בַּמַּלְכוּת הַנוֹבֵעַ מִכֹּךְ שֶׁהַמֶּלֶךְ מֵרוֹמֵם וְנִישָׁא מִצַּד עֲצָמוֹ, מִצַּד עֲצָם
5 מֵהוּתוֹ, וְכך גַּם לַמַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת,
6 הַתַּעֲנוּג הָאֱלֹקִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר בְּרֹאשׁ
7 הַשָּׁנָה הוּא 'פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת הַתַּעֲנוּג'
8 שִׁישְׁנו בַּעֲנִין הַמַּלְכוּת כִּפִּי שִׁבְחִית
9 הַמַּלְכוּת הִיא מִצַּד הָרוֹמֵמוֹת וְהַתְּנַשְׂאוֹת
10 שֶׁל הַקְּדוּשׁ בִּירוֹךְ הוּא מִצַּד עֲצָמוֹ,
11 בְּהִיּוֹת רֵם וְנִישָׁא בְּעַצֵּם, הִנֵּה מִשֵּׁם
12 מִבְּחִיַת פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת הַתַּעֲנוּג
13 נִמְשָׁךְ הַשְּׁפָעָה שֶׁל אֱוֹר אֱלֹקִי
14 מִלַּמַּעֲלָה עַד לַמַּטָּה לַהֲשִׁיעַ חַיּוֹת
15 לְנִבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים, עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה
16 הַעֲנִין דְּמִלּוֹךְ עַל הָעוֹלָם כּוֹלֵו
17 בְּכַבּוּדָּךְ³¹ שִׁבְחִית הַמַּלְכוּת
18 הָאֱלֹקִית יוֹרֶדֶת וְנִמְשַׁכֶּת בַּמַּלְכוּת
19 הַקְּדוּשׁ בִּירוֹךְ הוּא עַל הָעוֹלָמוֹת
20 וְהַנִּבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים, וְכָכָל שְׁלֹשֶׁת
21 הַלְשׁוֹנוֹת שְׁאוֹמְרִים בְּתַפִּילוֹת רֹאשׁ
22 הַשָּׁנָה בְּשִׁיכּוֹת לַמַּלְכוּת הַקְּדוּשׁ בִּירוֹךְ
23 הוּא עַל הָעוֹלָם דִּידַע כָּל פְּעוֹל
24 כּוֹ' וְיָבִין כָּל יִצְוֹר כּוֹ' וְיֹאמֶר
25 כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ כּוֹ'³¹
26 (וְזֶה נֹסֵחַ הַתַּפִּילָה: "מֶלֶךְ עַל הָעוֹלָם
27 כּוֹלֵו בְּכַבּוּדךְ... וְיָדַע כָּל פְּעוֹל כִּי אַתָּה
28 פַּעֲלָתוֹ, וְיָבִין כָּל יִצְוֹר כִּי אַתָּה יִצְרָתוֹ,
29 וְיֹאמֶר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ ה' אֱלֹקֵי
30 יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מִשְׁלָחָה"),
31 כַּמְבוּאָר בְּסִידוֹר הָאֲרִיז"ל³²
32 שֶׁהֵם שְׁלוֹשׁ הַלְשׁוֹנוֹת הַלּוֹל, יָדַע כָּל פְּעוֹל, יָבִין כָּל יִצְוֹר וְיֹאמֶר כָּל אֲשֶׁר
33 נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ, כַּמְבוּאָר בְּרִיָּאָה עוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יִצְרָה וְעִשְׂיָה, כָּל
34 פְּעוֹל – עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, כָּל יִצְוֹר – עוֹלָם הַיִּצְרָה, וְכָל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ –
35 עוֹלָם הַבְּרִיָּאָה עַד לְעוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יִצְרָה וְעִשְׂיָה הַכְּלָלִיִּים,
36 כַּמְבוּאָר בְּתוֹרַת הַסּוֹד, מַלְבָּד הַחֲלוּקָה לְאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת, בְּרִיָּאָה, יִצְרָה
37 וְעִשְׂיָה הַפְּרָטִיִּים, יִשְׁנָה חֲלוּקָה מַעֲיִן זֶה גַּם בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר הַנִּקְרָאִים
38 עוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים שֶׁבָּזָה נִכְלָל כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת.
39 וְלָכֵן כִּיּוֹן שֶׁהַתְּעוֹרֵרוֹת הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן לַמֶּלֶךְ עַל הָעוֹלָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קְשׁוּרָה
40 עִם עֲנִין הַתַּעֲנוּג הַעֲלִיּוֹן, כַּמְבוּאָר לַעֲלִיל הִנֵּה גַם עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קְשׁוּרָה עִם עֲנִין הַתַּעֲנוּג בְּנִפְשָׁהּ הָאֲדָמָה, וְעַד כִּדִּי
כִּךְ מוֹדֵג עֲנִין הַתַּעֲנוּג בְּעִבּוֹדַת ה' שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁעֲנִין הַתַּקִּיעָה
בְּשׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כִּפִּי שֶׁהַדָּבָר מִתְבַּטֵּא בְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ עֲנִין³³
הַבְּכִיָּה הַקְּשׁוּרָה עִם שְׁלִימוֹת הַנִּשְׁמָה³⁴, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ב'פִּרֵּי עֵץ
חַיִּים', "גַּם הִיָּה מִנְהַג מוֹרִי [הָאֲרִיז"]
ז"ל לְכַתּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכִיּוֹם
הַכִּיפּוּרִים, וְאִמֵּר כִּי מִי שֶׁאִינוּ בּוֹכָה
בִּימֵים אֵלֶּה, אֵין נִשְׁמָתוֹ טוֹבָה
וְשִׁלְמוֹה", וְהָרִי עֲנִיָּה שֶׁל בְּכִיָּה
זֶה אִינוּ עֲנִין שֶׁל צַעַר אֶלָּא לַהִפֵּךְ
הוּא עַל הָרֶךְ³⁵ שֶׁאֲמָרוּ³⁶ עַל
רִבִּי עֲקִיבָא שֶׁשֶּׁאֲמָר (וְלִמָּד)
שִׁיר הַשִּׁירִים זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת, שָׁזָה
דְּמַעוֹת, שָׁזָה הַבְּכִיָּה וְהַדְּמַעוֹת מִסּוֹג
זֶה מוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת
וְשִׁלְמוֹת עֲנִין הַתַּעֲנוּג בְּאִפּוֹן
שְׁעוֹלָה עַל גְּדוּתָיו (עַם גִּסְט
זִיף אֲרִיָּבֶר וְנִשְׁפָּךְ) וְכָא תַּעֲנוּג
מִיּוֹדֵד זֶה לִידֵי בִיטוּי בַּעֲנִין
הַבְּכִיָּה, בְּדְמַעוֹת שֶׁל תַּעֲנוּג
וְכַמְבוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה לְאֲדָמוֹר הֶזְקֵן,
"וְכַתְּתָה אֶת אֲבִיהָ. הִיא בְּחִיַת תְּשׁוּבָה
עִילָאָה יוֹתֵר, וְכַנּוּדָע מִמָּה שֶׁאֲמַר
הָאֲרִיז"ל מִי שֶׁאִינוּ בּוֹכָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים אֵין נִשְׁמָתוֹ שְׁלִימָה וְאֵין
בְּכִיָּה זֶה בָּאָה מִצַּד מְרָה שְׁחוּרָה. אֶלָּא
כַּעֲנִין שֶׁאֲמָרוּ רז"ל גְּבִי רִבִּי עֲקִיבָא
שֶׁכִּשְׁהִשִּׁיג סוֹדוֹת הַתּוֹרָה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים
זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת וְהִיא מַעֲלָה הָאֲמוּרָה
לַעֲתִיד־לְבָא בְּבִכִּי יִבְאוּ כּוֹ' שֶׁהִיא
מִדְרָגָה גְּדוּלָה כִּי וְהִנֵּה נַעַר בּוֹכָה
וְתַחֲמוֹל עֲלָיו. וְהוּא בְּחִיַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים". וְעֲנִין זֶה שֶׁקִּבַּל הַמַּלְכוּת
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג קְשׁוּרָה גַּם עִם פֶּסֶק דִּין הַטּוֹר³⁷
שֶׁכָּכֵר בְּעֶרְבֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹד לִפְנֵי הַדִּין וּמִשְׁפָּט שִׁיחָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
עֲצָמוֹ לִוְכָשִׁים לְבָנִים וּמִתְעַטְּפִים לְבָנִים כּוֹ', בְּגָדִים מִסְמָלִים
שִׁמְחָה בִּיּוֹן שֶׁבְּטוּחִים שִׁיחָיו זָכָאִים בְּדִין (וְזֶה לְשׁוֹן הַטּוֹר,
"וְרוֹחֲצִין וּמִסְתַּפְּרִין עַל פִּי הַמִּדְרָשׁ, אִמֵּר ר' סִימּוֹן כְּתִיב כִּי מִי גוֹי גְּדוֹל וְגוֹ',
ר' חֲנִינָא וְר' יְהוֹשֻׁעַ אֲמָרִין אֵיזוֹ אוֹמָה כְּאוֹמָה זֶה שִׁידוּעַת אֹפִיָּה שֶׁל אֱלֹהִים,
פִּירוּשׁ מִנְהַגֵּי וְדִינֵי, שִׁמְנָהּ שֶׁל עוֹלָם אֲדָם שִׁישׁ לוֹ דִּין לִבּוֹשׁ שְׁחוּרִים
וּמִתְעַטְּף שְׁחוּרִים וּמְגַדֵּל זָקֵנוֹ וְאֵין חוֹתֵךְ צַפְרֵנוֹ לִפִּי שֶׁאִינוּ יוֹדַע אֵיךְ יֵצֵא דִּינוֹ,

(31) תפלת העמידה דר"ה. (32) במקומו. (33) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נה, ד. (34) ראה פ"ח שער השופר פ"ה. (35) ראה לקו"ת תצא לו, ד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 208. (36) ראה זח"א צח, ב (מהנ"ע). ט"ז או"ח סרפ"ח סק"ב (בשם ז"ח). (37) או"ח סתקפ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין
2 צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בראש השנה לפי שידועין שהקדוש ברוך
3 הוא יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס בערב ראש השנה ולהרבות
4 מנות בראש השנה³⁷. ובאופן פנה של תענוג הוא גם הענין
5 דתמליכוני עליכם, והינינו,
6 שמלכותו ברצון (דוקא) 1 ובאופן פנה הוא גם הענין דתמליכוני עליכם,
7 קבלו עליהם, ועד לפנימיות 2 והינינו, שמלכותו ברצון (דוקא) קבלו עליהם,
8 הרצון, שהוא ענין התענוג 3 ועד לפנימיות הרצון, שהוא ענין התענוג,
9 שמעורר ומניע את הרצון ולכן הוא 4 ובאופן שהביטול בפנימיות נמשך וחדר גם
10 פנימיות הרצון, ובאופן שהביטול 5 בחיצוניות, שלכן לא מספיק הענין דצצקת הלב
11 לאלוקות של קבלת עול מלכות שמים 6 (עד לתכלית השלימות שבה), אלא צריך להיות
12 'ברצון' בפנימיות נמשך וחדר 7 הענין דתקיעת שופר, תקיעה בקול פשוט, בקרן
13 גם בחיצוניות, שלכן מאחר 8 של בהמה, שמורה על הביטול דבהמה, ועד
14 שהביטול של קבלת המלכות צריך 9 שפועל הענין דאדם ובהמה תושיע הוי'³⁸
15 להתבטא גם בחיצוניות לא מספיק 10 (פמבואר בכמה מקומות תכלית העילוי בזה³⁹).
16 הענין דצצקת הלב (עד 11 ועל פי זה יובן הטעם שביום טוב של ראש
17 לתכלית השלימות שבה) 12 השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין, כי,
18 שזהו ענין פנימי, אלא צריך 13 מצד ענין התענוג שביום השבת, כמו שנאמר⁴⁰
19 להיות הענין דתקיעת שופר, 14 וקראת לשבת ענג, נמשכים כל הענינים
20 פעולה מעשית חיצונית של תקיעה 15 שנפעלים על ידי תקיעת שופר, שפלוותם הוא
21 בקול פשוט, בקרן של 16 ענין התענוג (פנזכר לעיל), כולל גם החידוש
22 בהמה, שמורה התקיעה בקרן של 17 בענין התענוג שניתוסף בכל שנה ושנה
23 במה על הביטול דבהמה 18 בנאיתא באגרת הקדש⁴¹ שבכל ראש השנה
24 ביטול לאלוקות באופן מוחלט ללא 19 נמשך אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר
25 שום תחושה יישות עצמית, כבהמה, 20 עדיין מימי עולם, ואור זה נמשך בארץ אשר
26 ועד שפועל על ידי הביטול 21 גוי' עיני הוי' אלוקים בה מרשית השנה ועד
27 כבהמה הענין דאדם ובהמה 22 אחרית שנה⁴², שקאי על ארץ העליונה, בחינת
28 תושיע הוי'³⁸ (פמבואר 23 מלכות, וגם על ארץ הקודש (שלמטה)
29 בכמה מקומות תכלית העילוי 24 שמכוונת כנגד ארץ העליונה, כתורת הפעל
30 בזה³⁹ וכמבואר ב'לקוטי תורה': "... 25 שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר,
31 ולכן צריך לתקוע הקול פשוט הנ"ל 26 ספירת המלכות היא כנגד יסוד העפר, כי בד' היסודות אש מים רוח עפר,
32 דוקא בשופר גשמי של כבש ואיל 27 יסוד העפר הוא כנגד ספירת המלכות, שהרי ד' היסודות הם כנגד
33 וכיוצא שיש בו רחמים ועל ידי זה 28 ומשתלשלים מהד' אותיות של שם הוי' ויסוד העפר הוא כנגד אות ה' אחרונה
34 מתעורר כן מלמעלה שיהיו הרחמים 29 של שם הוי' שענינה ספירת המלכות, וגם על ארץ הקודש
35 רבים הנ"ל נמשכים ומתגשמים עד 30 (שלמטה) ארץ ישראל שמכוונת כנגד ארץ העליונה, כתורת
36 שיהיו השפעותם בגשמיות שהוא ענין רחמים גשמיים כי השפעת חיים 31 הפעל שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר, שהוא
37 גשמיים היינו בחינת בהמיות ונעשה ג"כ ע"י התקיעה והתעוררות רחמים 32 הפעל שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר, שהוא
38 בקרן הכבשים שהוא בהמיות... וזהו כמו שכתוב רוח האדם העולה היא 33 הפעל שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר, שהוא
39 למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ. פירוש רוח האדם העולה זהו 34 הפעל שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר, שהוא
40 כענין והרוח תשוב אל האלקים והיינו בבחינת תשובה... ועליה זו היא למעלה 35 הפעל שם טוב⁴³ על הפסוק²³ תקעו בחדש שופר, שהוא
41 מעלה לעורר גילוי רצון העליון כו'... אך כדי שיהי' נמשך משם ההמשכה

(38) תהלים לו, ז. וראה ויק"ר פכ"ז, א. (39) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נט, ב. ועוד. (40) ישעי' נח, יג. וראה זח"ג צד, ב. וראה אוה"ת נ"ך כרך א' עה"פ. (41) סי' יד. (42) עקב יא, יב. (43) כתר שם טוב סי' קיט (טז, א). סי' רנו (לה, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלשון הפסוק 'בחודש שופר' רומז על ענין חידושו של שופר⁴⁴,
 - 2 שְׁזָהוּ הַחִידוּשׁ בְּעֵנִין הַתַּעֲנוּג שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר בִּשְׁנָה
 - 3 זוּ שְׁהָא אִיר חֲדָשׁ שְׁלֹא נִמְשָׁךְ מֵעוֹלָם בְּכָל הַשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת, הִגָּה גַם עֵנִין
 - 4 שֶׁל הַחִידוּשׁ שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה בְּמִיּוּחַד זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַתַּעֲנוּג דְּיוֹם
 - 5 הַשַּׁבָּת וְלֹכֵן אֵין צוֹרֵךְ לְתַקַּע בְּשׁוֹפָר
 - 6 כְּדִי לַפְעוֹל אֶת כָּל הָעֲנִינִים הַלָּלוּ
 - 7 שְׁנִמְשָׁכִים מִצַּד עֵינֵי הַשַּׁבָּת עֲצָמָה.
 - 8 וּמִכָּל מְקוֹם אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
 - 9 תּוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר בְּפוֹעֵל, הִגָּה גַם
 - 10 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשַׁבָּת
 - 11 אוֹמְרִים בְּתַפִּילַת מוֹסֵף הַפְּסוּקִים
 - 12 הַשְּׂיִיכִים לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר (הֵן
 - 13 פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת, וְהֵן פְּסוּקֵי
 - 14 מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת, שְׁגַם הֵם
 - 15 שְׂיִיכִים לְשׁוֹפָר, כְּמוֹכֵן
 - 16 מִדְּבָרֵי הַגִּמְרָא¹⁶ אוֹדוֹת הַתַּקָּנָה
 - 17 לְקִרְאוֹ פְּסוּקִים אֵלֶּה אֲמַר הַקָּב"ה
 - 18 אֲמָרוּ לְפָנַי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 - 19 מַלְכוּת כְּדִי שְׁתַּמְלִיכוּנִי
 - 20 עֲלֵיכֶם, וְזִכְרוֹנוֹת כְּדִי שְׁיַעֲלֶה
 - 21 וְזִכְרוֹנֵיכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה, וּבִמְהָ
 - 22 בְּשׁוֹפָר, הִיָּינוּ, שְׁגַם הָעֵנִין
 - 23 דְּתַמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם שְׁעַל זֶה
 - 24 אוֹמְרִים פְּסוּקֵי מַלְכוּת וְהָעֵנִין
 - 25 דִּיעֲלֶה וְזִכְרוֹנֵיכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה
 - 26 שְׁעַל זֶה אוֹמְרִים פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת
 - 27 נַעֲשֶׂה נִפְעַל עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר),
 - 28 כְּמוֹכֵן בְּסִיּוֹם וְחוֹתֵם הַמְּשָׁךְ
 - 29 תַּרְס"ו⁴⁵, וְלִכְאוּרָהּ, אִם כָּל מָה
 - 30 שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר בְּכָל שָׁנָה נִמְשָׁךְ
 - 31 הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשַׁבָּת מִצַּד עֵינֵי
 - 32 הַשַּׁבָּת, וְלֹכֵן אֵין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר, לִשְׁם
 - 33 מָה אוֹמְרִים אֶת פְּסוּקֵי מַלְכוּת
 - 34 וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת שְׁכוֹלִם שְׂיִיכִים
 - 35 לְעֲנִינִים הַנִּפְעָלִים עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר, אֵלֶּה
 - 36 שְׁזָהוּ לְפִי שְׂיִישׁ מַעֲלָה בְּתוֹרָה
 - 37 (אֲמִירַת פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה) עַל
 - 38 מִצְּוֹת וּבִכְלָל זֶה מִצְּוֹת הַתַּקִּיעָה
 - 39 בְּשׁוֹפָר, שְׁמִצְּוֹת רַק מְעוֹרְרִים
 - 40 אֶת הָאֹר, וּבְאֹפֶן שְׂגִילוֹי
- הָאֹר הוּא לְמַעֲלָה אֲבָל אֵינוֹ נִמְשָׁךְ לְהֵאִיר לְמַטָּה (וּרָק לְעֵתִיד
- לְבֹא יִהְיֶה גִילּוֹי הָאֹר גַּם לְמַטָּה, כְּמוֹכֵן בְּכִמְהָ בְּכִמְהָ
- מְקוֹמוֹת⁴⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת), אֲבָל כְּדִי שְׂיִהְיֶה הַמְּשָׁכָה וְגִילּוֹי
- הָאֹר שֶׁהַתַּעֲנוּג לְמַעֲלָה שִׁירָד וְיֵאִיר לְמַטָּה מִמֶּשׁ, בְּאֹפֶן שֶׁל
- אוֹרוֹת הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּכָלִים, הִרִי
- זֶה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה דּוֹקָא
- [שְׁעֵנִינָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא פֶּסֶק
- דִּין שְׁמִשְׁנָה אֶת הַמִּצְוֹת
- כּו', כְּמוֹכֵן בְּפִירוּשׁ לְמִי⁴⁷ עַל
- הַפְּסוּק⁴⁸ בְּתַהֲלִים לֹא-ל גּוֹמֵר
- עָלִי זֶה לְשׁוֹנוֹ, "אֲקָרָא לְאַלְהִים עֲלִינוֹ
- לֹאֵל גּוֹמֵר עָלִי, בְּתִשְׁלֵשׁ שָׁנִים וְיוֹם
- אֶחָד וְנִמְלִיכִין בִּית־דִּין לְעַבְרוֹ, הַבְּתוּלִין
- חֲזוֹרִין]. וְלִכְנֵן, כִּיּוֹן שֶׁהַמְּשָׁכָה
- הָאֹר לְמַטָּה הוּא דּוֹקָא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה
- הִגָּה גַם כְּאֲשֶׁר נִפְעָלִים
- הָעֲנִינִים דְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר מִצַּד
- קְדוּשַׁת וְעוֹג הַשַּׁבָּת וְאִכֵּן אֵין
- חִסְרוֹן בְּפוֹעֵל זֶה בְּגִלְגַּל הָעֵדֶר הַתַּקִּיעָה
- בְּשׁוֹפָר, הִרִי זֶה רַק בְּנוֹגֵעַ
- לְפַעֲלוֹת הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׂיֵאִירוּ
- הָאוֹרוֹת לְמַעֲלָה, וּכְדִי
- שְׂתִּהְיֶה הַהִתְמַשְׁכָּה שֶׁל אוֹרוֹת אֵלוֹ
- לְמַטָּה (שְׂהִרִי תְּכָלִית הַכּוֹנוּנָה
- הַמְּטָרָה שֶׁל הַבְּרִיאָה הִיא כְּדַבְּרִי
- הַמְּדַרְשׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה
- בְּתַחְתּוֹנִים⁴⁹ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
- הַתַּחְתּוֹן יִהְיֶה לְהִיוֹת מְקוֹם רֵאוֹי
- לְגִילּוֹי (אֲלוֹקוֹת), יֵשׁ צוֹרֵךְ
- בְּאֲמִירַת פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, שְׁעַל
- יְדֵי זֶה הִגָּה בְּהוֹסְפָה עַל
- הַתְּעוֹרְרוֹת הָאוֹרוֹת שֶׁהִיא
- לְמַעֲלָה, נַעֲשִׂית גַּם הַמְּשָׁכָה
- וְגִילּוֹי הָאוֹרוֹת לְמַטָּה, בְּאֹפֶן
- שֶׁל פֶּסֶק דִּין שְׂיִהְיֶה כְּלִשּׁוֹן
- הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים אֲמַת הָרִי'
- הָאֹר הוּא לְמַעֲלָה אֲבָל אֵינוֹ נִמְשָׁךְ לְהֵאִיר לְמַטָּה (וּרָק לְעֵתִיד
- לְבֹא יִהְיֶה גִילּוֹי הָאֹר גַּם לְמַטָּה, כְּמוֹכֵן בְּכִמְהָ בְּכִמְהָ
- מְקוֹמוֹת⁴⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת), אֲבָל כְּדִי שְׂיִהְיֶה הַמְּשָׁכָה וְגִילּוֹי
- הָאֹר שֶׁהַתַּעֲנוּג לְמַעֲלָה שִׁירָד וְיֵאִיר לְמַטָּה מִמֶּשׁ, בְּאֹפֶן שֶׁל
- אוֹרוֹת בְּכָלִים, הִרִי זֶה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה דּוֹקָא
- [שְׁעֵנִינָהּ הוּא פֶּסֶק דִּין שְׁמִשְׁנָה אֶת הַמִּצְוֹת
- כּו', כְּמוֹכֵן בְּפִירוּשׁ לְמִי⁴⁷ עַל הַפְּסוּק⁴⁸ לֹא-ל
- גּוֹמֵר עָלִי]. וְלִכְנֵן, הִגָּה גַם כְּאֲשֶׁר נִפְעָלִים
- הָעֲנִינִים דְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר מִצַּד קְדוּשַׁת וְעוֹג
- הַשַּׁבָּת, הִרִי זֶה רַק בְּנוֹגֵעַ לְפַעֲלוֹת הַהִתְעוֹרְרוֹת
- שְׂיֵאִירוּ הָאוֹרוֹת לְמַעֲלָה, וּכְדִי שְׂתִּהְיֶה הַהִתְמַשְׁכָּה
- לְמַטָּה (שְׂהִרִי תְּכָלִית הַכּוֹנוּנָה הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ
- יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים⁴⁹), יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּאֲמִירַת
- פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה הִגָּה בְּהוֹסְפָה עַל הַתְּעוֹרְרוֹת הָאוֹרוֹת, נַעֲשִׂית גַּם
- הַמְּשָׁכָה וְגִילּוֹי הָאוֹרוֹת לְמַטָּה, בְּאֹפֶן שֶׁל פֶּסֶק דִּין שְׂיִהְיֶה אֲמַת הָרִי'

44) ראה גם לקו"ת נציבים מז, א. 45) ע' תקמו [תשיט]. 46) ראה ד"ה פזר נתן תרמ"ב. סה"מ תרנ"ח ע' לג. 47) כתובות פ"א ה"ב. נדרים פ"ו סוף ה"ח. הובא בש"ך יו"ד סקפ"ט ס"ק יג. שו"ע אדה"ז שם ס"ק כג. 48) תהלים נז, ג. 49) תניא פל"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעולם⁵⁰, שהאמת האלוקית תאיר בעולם שבעולם התחתון שאין
2 תחתון למטה הימנו, נמשך ופועל פנימיות התענוג האלוקי
3 העליון בגילוי, על ידי הפסק דין שבאמירת פסוקי
4 שופרות, ולפני זה פסוקי זכרונות, ולפני זה פסוקי
5 מלכיות.
- 6 (ו) ויש להוסיף בזה, על פי 1 לעולם⁵⁰, שבעולם התחתון שאין תחתון למטה
7 מה שכתב הצמח צדק⁵¹ הימנו, נמשך ופועל פנימיות התענוג בגילוי,
8 (שערב ראש השנה הוא יום 3 על ידי הפסק דין שבאמירת פסוקי שופרות,
9 ההולדת שלו⁵² בשנת תקמ"ט) 4 ולפני זה פסוקי זכרונות, ולפני זה פסוקי
10 בביאור דברי הגמרא⁶, כתוב 5
11 אחד אומר⁵³ שבתון זכרון 6
12 תרועה, וכתוב אחד אומר⁵⁴ 7
13 יום תרועה יהיה לכם (לא 8
14 רק זכרון תרועה, אלא 9
15 תרועה בפועל) ולכאורה שני 10
16 הפסוקים הללו סותרים זה את זה, 11
17 והגמרא עונה לא קשיא, כאן 12
18 בכתוב שבו נאמר 'זכרון תרועה' 13
19 ביום טוב שחל להיות בשבת 14
20 שאז אין תוקעין בשופר, כאן בכתוב 15
21 שבו נאמר 'יום תרועה' ביום טוב 16
22 שחל להיות בחול שאז תוקעין 17
23 בשופר בפועל. ומוסיף הצמח 18
24 צדק: וכן הוא כדברי הגמרא גם 19
25 במדרש רבה, אמור, סוף 20
26 פרשה כ"ט. ויש לומר, שאין 21
27 זה רק ציון מראה-מקום 22
28 נוסף לאותו ענין, אלא הציון גם 23
29 למדרש הוא כדי להורות שענין 24
30 זה הוא הן בנגלה דתורה 25
31 (בגמרא), והן במדרש, חלק 26
32 האגדה שבתורה, שבה באגדה 27
33 גנוזין רוב סודות התורה 28
34 (כדאיתא כפי שמוכר באגרת 29
35 הקדש⁵⁵ שבספר התניא). 30
36 וממשיך הצמח צדק: ויש 31
37 להקשות על זה, דהא שהרי 32
38 מה שאין תוקעין בשבת אינו 33
39 מדאורייתא אינו מן התורה, כי 34
40 אם אלא מדרבנן (כדאיתא כפי 35
41 שמוכר בגמרא שזהו מצד 36
- ביאור בדרך אפשר
גזירה דרבה הנזכרת לעיל שלא יבואו לטלטל השופר ברשות הרבים
בשבת, ואילו כאן מקשר זאת בגמרא ובמדרש עם הכתוב שבתון
זכרון תרועה. ויש ליישב, דמכל מקום אף שאכן לא מדובר
בהלכה מן התורה אלא זו גזירת חכמים שלא לתקוע בשופר בשבת הענין
והתוכן של הכתוב 'זכרון תרועה'
ושייכותו לשבת הוא אמת, דאף
כשתוקעין בשבת כמו במקדש או
קודם גזירת חכמים, אינו רק זכרון
תרועה וכו' ואינו יום תרועה' כמו
בראש השנה שחל בחול
(כדלקמן). עד כאן דברי הצמח
צדק.
- ויש לומר הביאור בזה בדרך
אפשר, דהנה, גם אפילו
קודם הגזירה, כשהיו תוקעין
בראש השנה שחל בשבת,
ואפילו לאחר הגזירה,
כשתוקעין במקדש, הרי אי
אפשר לא יתכן לומר שענין
השבת לא היה פועל ומשפיע
ביום טוב של ראש השנה,
אף על פי שפועל ענין השבת
במדינה (לאחר הגזירה,
שביום טוב של ראש השנה
שחל להיות בשבת נפעלים
כל עניני ראש השנה ללא
תקיעת שופר, מצד ענין
השבת), כלומר, לא יתכן שכאשר
כן תקעו בשופר בשבת, לא היה לענין
השבת פעולה והשפעה בראש השנה,
על אף שבעת כשלא תוקעים בשופר
בשבת יש לענין השבת פעולה
והשפעה ועל כרחך צריך
לומר, שהתקיעת שופר ביום

(50) תהלים קיז, ב. (51) אוה"ת דרושים לר"ה (כרך ג) ע' א'שה. וראה גם רד"ה יו"ט של ר"ה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' א).
(52) "היום יום" כט אלול. וראה סה"ש תרצ"ג ע' 129. תרח"ץ ע' 266. (53) אמור כג, כד. (54) פינחס כט, א. (55) סימן כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת כאשר כן תקעו בפועל,
 - 2 קודם הגזירה ובמקדש היא באופן של זכרון תרועה, היינו,
 - 3 שהיא זכרון בלבד ל"יום תרועה יהיה לכם" דיום טוב של
 - 4 ראש השנה שחל להיות בחול כפי שממשיך ומבאר.
 - 5 והביאור בזה (כפי שממשיך
 - 6 הצמח צדק), פי, התרועה
 - 7 מורה על מדת הדין, כמו
 - 8 שנאמר⁵⁶ בתהילים עלה אלקים
 - 9 בתרועה ושם 'אלוקים' הוא השם
 - 10 של מידת הדין (שלכן אומרים
 - 11 זאת בפסוקים שלפני תקיעת
 - 12 שופר), ובשבת, על ידי
 - 13 וקראת לשבת ענג וכיון שישנה
 - 14 הארה של התענוג האלוקי העליון,
 - 15 אזי מדת הדין גם כן אינו
 - 16 כלל בבחינת דין כו' ואפילו
 - 17 לפני שישאל נטלין את
 - 18 שופריהן ותקעין לפני
 - 19 הקב"ה, שאז עומד מכסא
 - 20 דין ויושב בכסא רחמים,
 - 21 דכתיב⁵⁶ שכתוב בהמשך הפסוק,
 - 22 אחרי 'עלה אלקים בתרועה, הו'י'
 - 23 השם של מידת הרחמים בקול
 - 24 שופר⁵⁷], ועל כרחק אין
 - 25 התרועה של תקיעת שופר בשבת
 - 26 כמו התרועה שבראש השנה
 - 27 שאינו חל בשבת, אלא הוא
 - 28 תרועה זו של תקיעה בשבת רק
 - 29 בבחינת זכרון תרועה ואין בה
 - 30 כלל ענין של דין כפי שיש בתרועה
 - 31 ביום חול (והיינו, שאף על פי
 - 32 שגם בשבת נעשים כל פריטי
 - 33 הענינים דתקיעת שופר,
 - 34 כולל גם הענין דתרועה יהיה
 - 35 לכם עם כל משמעותו כאמור לעיל,
 - 36 מכל מקום, הרי זה ה'תרועה'
 - 37 ביום השבת רק מעין ודוגמא
 - 38 להתרועה ביום טוב של ראש
 - 39 השנה שחל בחול, לפי
 - 40 שישנה פעולת העונג דיום
 - 41 השבת ומפני העונג גם מידת הדין
 - 42 אינה דין כלל).
- ועל פי זה יש להוסיף בביאור הטעם שפאשר
- יום טוב של ראש השנה חל בשבת, הנה
- אף שאין תוקעין במדינה, מכל מקום, אומרים
- הפסוקים הקשורים עם תקיעת שופר, שהרי
- נתבאר לעיל שאפילו כשהיו תוקעין בראש
- השנה שחל בשבת, היה זה רק זכרון תרועה,
- ואם כן, יכול להיות גם הענין דאמירת הפסוקים ופעולתם כו' גם כפאשר
- ישנו רק זכרון תרועה (כשאין תוקעין בשבת).
- ז) אמנם גם כשראש השנה
- חל בשבת שאז נעשים כל
- הענינים מצד קדושת השבת,
- הנה במקדש היו תוקעין
- בשופר בפועל, ועל דרך זה גם
- בבחינת המקדש שפכל אחד
- ואחד מישאל, שעל זה על
- ה'מקדש' שבכל אחד מבני ישראל
- נאמר⁵⁸ בתורה ושכנתי
- בתוכם, ומפרשים את הכתוב
- 'בתוכם' (ולא 'בתוכי' כפי שלכאורה
- היה ראוי לכתוב בהמשך להתחלת
- הפסוק 'ועשו לי מקדש') בתוך כל
- אחד ואחד מישאל⁵⁹, שזהו
- ה'מקדש' שבתוך כל אחד ענין
- בחינת פנימיות הלב [שעל
- ז) אמנם גם כשראש השנה חל בשבת שאז נעשים כל הענינים מצד קדושת
- השבת, הנה במקדש היו תוקעין, ועל דרך זה גם בבחינת המקדש
- שפכל אחד ואחד מישאל, שעל זה נאמר⁵⁸ ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד
- ואחד מישאל⁵⁹, שזהו ענין בחינת פנימיות הלב [שעל זה נאמר שגם כפאשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זָה על פנימיות הלב שקשורה לאלוקות תמיד נֶאֱמַר בוזהר על הפסוק בשיר
- 2 השירים 'אני ישנה ולבי ער' שָׁגַם שאפילו בְּאֶשֶׁר אָנִי יִשְׁנָה⁶⁰
- 3 בְּגִלְתָּא⁶¹, כאשר בני ישראל נמצאים במצב רוחני של 'שינה' בגלל הגלות
- 4 אָזִי בכל זאת לִבִּי עֵר⁶⁰, שָׁעַל יְדֵי זֶה תקיעת שופר במקדש
- 5 וההתעוררות ב'מקדש' שכלב כל אחד
- 6 מישראל מְמַשִּׁיכִים מִבְּחִינָה 1 אָנִי יִשְׁנָה⁶⁰ בְּגִלְתָּא⁶¹, אָזִי לִבִּי עֵר⁶⁰, שָׁעַל יְדֵי
- 7 נְעִלְתִּי יוֹתֵר כו'⁶², וכמבואר
- 8 ב'לקוטי תורה', שאמנם בראש השנה
- 9 שחל להיות בשבת יש את המשכת
- 10 ענין התענוג העליון שבמלוכה על
- 11 העולם מצד השבת עצמה, אבל מכל
- 12 מקום מן התורה יש מצוה וחיוב
- 13 לתקוע בשופר גם בשבת כי בתענוג יש
- 14 דרגות רבות והתענוג הנמשך על ידי
- 15 השופר נעלה יותר מהתענוג הנמשך
- 16 מצד השבת (וזה לשון חלק מהמבואר
- 17 שם,
- 18 "... דהנה גם בגשמיות אנו רואים
- 19 שהתענוג בנפש הוא ביתר שאת ויתר
- 20 ריבוי מדרגות משאר כחות הנפש,
- 21 וכנראה בעליל שיש תענוגים רבים
- 22 לאין קץ ותכלית כי יש הרבה מיני
- 23 תענוג בחוש הטעם בחיך יטעם אוכל
- 24 או משקה בהרבה מינים מינים ממינים
- 25 שונים וכל א' מובדל ומשונה מחבירו
- 26 בטעמו וכיוצא בזה בחוש הריח וכן
- 27 בדבור שמתענג מצחות הלשון
- 28 והמליצה בהגיון או דקדוק או אפילו
- 29 במלתא דבריחותא וכן בשמיעה מקול
- 30 נאה או כלי זמר ערב וכיוצא וכן
- 31 בראיה יש תענוגים רבים שונים כנודע,
- 32 ועל אחת כמה וכמה בכחות רוחניים
- 33 כמו השכל כו' וכיוצא. ומזה יכול המשכיל לצייר עוצם הריבוי בתענוג אלקי
- 34 מאחר שנודע דכללות התענוג שבענינים דהאי עלמא הוא רק פסולת ותמצית
- 35 דתמצית מתענוג האלקי... והנה בחינת המשכת התענוג שיתענג ממדת
- 36 המלוכה הנמשך על ידי השופר הוא מבחינה מובדלת מבחינת התענוג המאיר
- 37 בשבת שהמתענג מחמת כי וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד
- 38 כנ"ל, כי התענוג הנמשך בשבת הוא מה שמתלבש בחכמה דאצילות...
- 39 ובחכמה מתלבש חסד דאריך-אנפין... אבל על ידי השופר נמשך מבחינת
- 40 בינה דאריך-אנפין שלמעלה מערך התענוג ד' תחתונות דאריך-אנפין והוא
- 41 המתלבש בבינה דאצילות שסוד השופר הוא בבינה... ולכן גם בשבת מצוה

- 42 לתקוע מדין תורה לפי שממשיכים הארת תענוג יותר עליון מבחינת התענוג
- 43 דשבת...". ובאופן שְׁנִמְשָׁךְ ענין התענוג הנמשך על ידי התקיעה
- 44 בשופר בשבת גַּם לְמִטָּה, גַּם בְּמִדְיָנָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כָּל אֶחָד
- 45 מִיִּשְׂרָאֵל, ולא רק בבחינת 'מקדש' שבכל אחד שהיא בפנימיות הלב,
- 46 כמבואר לעיל, אלא גַּם בַּכּוֹחַ
- 47 הַגְּלוּיִים וְהַחִיצוֹנִים של האדם
- 48 כמו כוח השכל והרגש וכוחות
- 49 המעשה, שֶׁהֵם כוחות אלו, הגלויים
- 50 והחיצוניים, ביחס לכוחות הפנימיים
- 51 הם בְּעֶרְךָ ביחס דומה כמו בְּחִינָה
- 52 מִדְיָנָה לְגַבִּי בְּחִינָה מִקְדָּשׁ,
- 53 שָׁם בְּכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים
- 54 והחיצוניים ובבחינת 'מדינה' תְּהִיָּה
- 55 נִיכָרָת הַפְּעוּלָה מִזֶּה
- 56 שְׁבִמְקִדָּשׁ הִיוּ תּוֹקְעִין,
- 57 וְהִינּוּ, שָׁאף שְׁבִמְדִינָה אֵין
- 58 עֲנִין הַתְּקִיעָה בשבת כְּפִשׁוּטָה,
- 59 מִכָּל מָקוֹם, יִהְיֶה שָׁם עֲנִין הַעֲבוּדָה הַקְּשׁוּרָה עִם
- 60 הַעֲבוּדָה הַקְּשׁוּרָה עִם
- 61 הַתְּקִיעָה שְׁבִמְקִדָּשׁ. וְעֲנִין זֶה (הַהִמְשָׁכָה הַיּוֹתֵר
- 62 (הַהִמְשָׁכָה הַיּוֹתֵר נְעִלְתִּי
- 63 שָׁעַל יְדֵי הַתְּקִיעָה בְּמִקְדָּשׁ
- 64 המשכה נעלית יותר מענין התענוג
- 65 שנמשך על ידי השבת עצמה) קָשׁוּר
- 66 עִם אֲמִירַת פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת,
- 67 בְּמִבּוֹאֵר בְּסִיּוֹם הַהִמְשָׁךְ של
- 68 שְׁנַת תרס"ו הַנִּזְכָּר לְעִיל⁴⁵,
- 69 שָׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי על כך
- 70 שְׁסִיּוֹם פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת הוּא
- 71 בִּשְׁוֹפֵר דִּלְעֲתִיד, כְּמוֹ
- 72 שְׁנַאֲמַר⁶³ בנבואת ישעיה וְהָיָה
- 73 בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר
- 74 גָּדוֹל, דִּקְאֵי שִׁמְכוֹן עַל הַשׁוֹפָר שֶׁל מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ
- 75 (וּמִקְדִּימִים לָזֶה פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת דִּמְתֵּן תּוֹרָה, כִּי, כָּל
- 76 הַהִמְשָׁכוֹת, גַּם אִפְּלוּ מִה שִׁיְהִיָּה לְעֲתִיד בְּמִדְרִיגָה הַיּוֹתֵר
- 77 גְּבוּהָ, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בְּהַעֲלָם בְּמִתֵּן תּוֹרָה וְלַעֲתִיד לְכוּ הַדְּבָרִים
- 78 (תַּגְּלוּ). וְאֵז בַּיּוֹם הַמִּשִּׁיחַ יִהְיֶה גַּם הָעֲנִין דִּתְמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם
- 79 (שָׁגַם זֶה קִבְּלַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא קָשׁוּר עִם תְּקִיעַת
- 80 שׁוֹפֵר, כְּפִי שְׁמִבְאָר רַב סַעֲדִיָּה גָּאוֹן⁶⁴ בְּטַעְמֵי תְּקִיעַת
- 81 שׁוֹפֵר שָׁעַל יְדֵי זֶה אָנוּ מְמַלִּיכִים עֲלֵינוּ אֶת הַבּוֹרָא בְּאוֹפֶן
- 82 נְעִלָה יוֹתֵר, שָׁאֵז בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁל יְמוֹת הַמִּשִּׁיחַ קְרוּיִים הַעֲוֹד

(60) שה"ש ה, ב. (61) זהר ח"ג צה, א. (62) ראה לקו"ת שם נז, סע"ב. המשך תרס"ו ע' תקמה [תשיז]. (63) ישע"י כז, יג. (64) הובא באבודרהם בטעמי התקיעות הענין הראשון.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האמור בתורה, בשירת הים הַיְי' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד⁶⁵ בְּגִלּוֹי וְדִקְא), וְהַהֲמַשְׁכָּה לַמָּטָה בִּאֵה לִיִּי גִילּוֹי וּבִיטוֹי בְּטוֹב הַנִּרְאָה
- 2 לְמַטָּה.
- 3 (ח) וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּמִּשְׁנָה זֶה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין אֶבֶל לֹא בַּמִּדְיָנָה, שֶׁהֻטַּעַם
- 4 לֶכֶךְ שֶׁהֻשְׁבַּת דְּרוּחַ אֶת מִצְוֹת הַשּׁוֹפָר,
- 5 אִף עַל פִּי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר הִיא 'מִצְוָה
- 6 רַמָּה וְנִשְׁאָה' כְּזֹכֶר בַּתְּחִילַת הַמֶּאֱמָר,
- 7 הוּא 'כִּיּוֹן שְׁיֹם הַשֶּׁבֶת עֲצָמוֹ
- 8 גַּם לֹא תִקְיָה בְּשׁוֹפָר פּוֹעֵל מָה
- 9 שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר
- 10 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשָׂאָר
- 11 יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. וּמִזֶּה מוֹכֵן,
- 12 שְׂאוּפֵן הַפְּעוּלָה בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת
- 13 לַמְּרוֹת שֶׁלֹּא תוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר בְּפוֹעַל
- 14 הִיא בַּתְּכִלִּית הַשְּׁלִימּוֹת, כִּיּוֹן
- 15 שֶׁנִּפְעַל מִצָּד עֲנִין הַשֶּׁבֶת
- 16 שְׂמִיָּהּ⁶⁶ וְאֶחָד כֶּף הֵנָּה עַל יְדֵי אֲמִירַת פְּסוּקֵי
- 17 וְעוֹמֶדֶת (כַּמְבוּאָר בַּגְּמָרָא לִגְבִי נוֹסַח
- 18 הַבְּרַכָּה 'מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִם'
- 19 מִקְדָּשִׁים לְהַזְכִּיר אֶת קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל
- 20 לְפָנֵי קְדוּשַׁת הַחֲגִים כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם אֵלֹ
- 21 שֶׁמִּקְדָּשִׁים אֵת הַזְמִינִם עַל־יְדֵי קִידוּשׁ
- 22 הַחֲדוּשׁ, אֲבָל הַשֶּׁבֶת 'מִקְדָּשָׁא וְקִיּוּמָא'
- 23 וּפִירֵשׁ רִשִּׁי – "מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרִיאֵת
- 24 וְאִינָה תְּלוּיָה בְּקִבְעוֹת דְּרֹאשׁ חֲדָשׁ").
- 25 וְאֶחָד כֶּף הֵנָּה עַל יְדֵי אֲמִירַת
- 26 פְּסוּקֵי מַלְכִּיּוֹת זְכֻרֹנוֹת
- 27 וְשׁוֹפְרוֹת הָרִי זֶה עֲנִין הַתַּעֲנוּג
- 28 וְהַמְּלֻכּוֹת עַל הָעוֹלָם הַנִּפְעַל מִצָּד
- 29 הַשֶּׁבֶת עֲצָמָה, נִמְשָׁךְ לְמַטָּה
- 30 בְּשׂוֹפֵן שֶׁל אֹרֹת הַמִּתְלַבָּשִׁים
- 31 בְּכָלִים, וְהִינֵנוּ, שְׁכָל הָעֲנִינִים
- 32 כְּפִי שֶׁהֵם לְמַעְלָה, בְּכָל תוֹקֵף
- 33 הַגִּילּוֹי (מִיטָן גִּאֲנָצֵן שְׁטוּרֵעַם
- 34 אֵין לִיכְטִיקִיט עִם כָּל הָרַעַשׁ
- 35 וְהַסְעֵרָה וְעִם כָּל הָאוֹר), נִמְשָׁכִים
- 36 וְמֵאִירִים גַּם לְמַטָּה (כִּיּוֹן שֶׁעֲנִין
- 37 זֶה נִפְעַל עַל יְדֵי פֶסֶק דִּין
- 38 הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא בְּשָׂמִים הִיא⁶⁷,
- 39 אֶלָּא נִתְּנָה בְּאַרְצָן לְמַטָּה

(65) בשלח טו, יח. (66) ביצה יז, א. (67) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב. (68) רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב. לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א). (69) ר"פ נצבים (כט, ט"ז). (70) שם, יא. (71) ירמ' לד, יח. (72) לקו"ת שם, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והנני אלקיך, נעשים מציאות אחת, התאחדות מוחלטת של בני
 2 ישראל עם הקדוש ברוך הוא ישראל וקדשא בריך הוא
 3 בלחודוהי⁷³ בני ישראל והקדוש ברוך הוא, לבדם (כלשון הוהר לגבי
 4 שמיני עצרת שכתוב בו 'עצרת תהיה לכם', לכם בלבד).
 5 וכל זה האורות וההשפעות
 6 שנמשכות בראש השנה שחל להיות
 7 בשבת, כמבואר לעיל באריכות,
 8 נמשך בכתיבה וחתומה טובה
 9 לשנה טובה ומתוקה, כפי
 10 שאומרים בהתחלת יום
 11 ראשון דיום טוב של ראש
 12 השנה היינו בליל א' דראש השנה,
 13 אפילו כשחל בשבת, לאחר
 14 תפלת ערבית, שהיא תפלה
 15 הראשונה של היום: לשנה
 16 טובה תכתב ותחתם⁷⁴.
 17 וההתחלה בזה היא מראש
 18 חדש אלול, כמבואר
 19 באחרונים⁷⁵ שמונה ישראל
 20 (ולמנהג ישראל יש חשיבות גדולה,
 21 תורה היא⁷⁶) החל מראש
 22 חדש אלול להזכיר באגרת
 23 שפוטב להבירו הענין דלשנה
 24 טובה תכתב ותחתם, ועל
 25 אחת פמה וכמה החל מחי
 26 אלול כאשר מתקבים יותר לראש
 27 השנה, ועל אחת פמה וכמה
 28 מימי הסליחות, ועל אחת
 29 פמה וכמה בסיום וחותם ימי
 30 הסליחות, בערב ראש השנה
 31 זמן אמירת מאמר זה, שאז
 32 לובשים לבנים ומתעטפים
 33 לבנים כו', כמבואר לעיל מדברי
 34 ה'טור' מתוך בשחון גמור
 35 ואמיתי שזוכים ביום הדין
 36 הנה להכתב לאלתר מיד
 37 בספרן של צדיקים
- גמורים⁷⁷, שתהיה שנה של אורה, ועד שנה של תורה, ובינתיים כל שאר
 ובינתיים בין 'אורה' שמתחילה באות א' ו'תורה' שמתחילה באות ת' כל
 שאר הענינים המתחילים בשאר אותיות האלף בית, שכוללים את כל הבריאה
 בגשמיות, הן בארץ הקודש
 אשר עיני הנני אלקיך בה
 מרשית השנה ועד אחרית
 שנה, ככתוב בתורה, והן בחוץ
 לארץ, שעתידה ארץ ישראל
 שתתפשט בכל הארצות⁷⁸,
 כמאמר חז"ל במדרש וכן שנהו
 פסק דין בתורה, הרי זה כמו
 שפבר נעשה עכשיו, ובפרט
 כשמקשרים זה את השייכות
 לארץ ישראל (כשנמצאים עדיין
 בחוץ לארץ) עם לימוד
 התורה וקיום המצוות, שאז
 הנה באור פני מלך חיים⁷⁹,
 ומאן דיהיב חיי יחיב
 מזוני⁸⁰, ומי שנותן חיים נותן מזון
 וגם פני, והיינו שנמשכים כל
 שלשת הענינים דפני חיים
 חיים ובראות ומזוני מזון ופרנסה
 (שענינם נתבאר בכמה
 מקומות בארובה⁸¹), שהם
 בדוגמת מלכיות זכרונות

(73) ראה זח"ג לב, א. וראה זח"א סד, א. (74) ראה סידור אדה"ז במקומו. (75) מטה אפרים סתקפ"א (מלקוטי מהרי"ל להל' ימים הנוראים). (76) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ו. ועוד. (77) ראה ר"ה טז, ב. (78) ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. לקו"ת מסעי פט, ב. (79) משלי טז, טו. (80) ע"פ מחז"ל – תענית ח, ב. (81) ראה ביאורה"ז להצ"ח א"ע' מד ואילך (ושם, ש"בר"ה נמשכים ג' בחי' אלו). לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שפב (ושם: "שכל ענין ר"ה נוסד על זה. ולא רחוק לומר.. שנמשך מהג' בחי' מלוך על העולם כולו כו' והנשא כו' והופע בהדר כו'").

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הגשמית, **בְּשֵׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה**,
בְּגִשְׁמִיּוּת ו**כְּרֹחֶנִיּוּת**,
 ו**בְּגִשְׁמִיּוּת וְרוֹחֶנִיּוּת גַּם יַחַד**.

1 **וְזָכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת**⁸², **וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ כְּפִשׁוֹטוֹ לְמִטָּה**
 2 **מִעֲשָׂרָה טַפְחִים, בְּשֵׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה, בְּגִשְׁמִיּוּת**
 3 **וּכְרֹחֶנִיּוּת, וּבְגִשְׁמִיּוּת וְרוֹחֶנִיּוּת גַּם יַחַד**.

(82) ראה רסיסי לילה (להרה"צ והרה"ג וכו' הר"ר צדוק הכהן מלובלין) סל"ו (ל, ד ואילך).

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

אין הדבר נכון, ומוכיחה הגמרא שאין הדבר כן, אֲמַטוּ – וכי המוֹרֶם
 מְתוּדָה וְאֵיל נֹזֵר, דְּקָא חֲשִׁיב לְהוּ בְּחֵרָא – שאף אותם מנה התנא
 בברייתא יחד, האם זהו משום דְּחֵרָא נִינְהוּ – שהם נחשבים כמתנה
 אחת, דהרי ודאי אין כל שייכות ביניהם, שהם שני מתנות שונים
 לגמרי, אֲלָא כִּיּוֹן דְּרִמְיָן לְחֵרָא – שהם דומים זה לזה, ששניהם
 מורמים מקדשים קלים, לכן חֲשִׁיב לְהוּ בְּחֵרָא – מנאם התנא
 כאחד, וְקָא נָמִי – ואף כאן, לגבי זרוע לחיים וקבה, אין שייכות
 ביניהם, ומה שנפטר מאחד מהם אינו פוטרו מכולם, ורק כִּיּוֹן
 דְּרִמְיָן לְחֵרָא – מחמת שהם דומים זה לזה, חֲשִׁיב לְהוּ בְּחֵרָא –
 החשיבים התנא כאחד בשם 'מתנות'.
 לאחר שהתבאר שבאופן שהאבר שבו נמצאת המתנה שייר לכהן
 פטור ממתנה, הגמרא ממבררת את הדין באופן הפוך, שהאבר כולו
 שייר לישראל ושאר הבהמה לכהן: אֲפִיעֵיָא לְהוּ – הסתפק בני
 הישיבה, כהן המוכר בהמה חיה לישראל, ואומר לו, הֲרָאשׁ של
 הבהמה יהא שְׁלָךְ, וְכֹלָהּ – שאר הגוף יהא שְׁלִי, מִהוּ – מה דין
 מתנות הכהונה של ה'לחיים' שבראש הבהמה, וצדדי הספק הם,
 בְּתֵר חֵיבָא אֲזֵלִין – האם הולכים אחר מקום החיוב, וְחֵיבָא גַּבִּי
 יִשְׂרָאֵל הוּא – ה'לחיים' שבדן החיוב, נמצאות ברשות הישראל,
 וחייב במתנה זו. או דִּלְמָא – או שנאמר דְּבֵת עֵינָךְ בְּהִמָּה אֲזֵלִין
 – הולכים אחר מי שהוא בעלים על עיקר הבהמה, וְעֵינָךְ בְּהִמָּה
 דְּבִתָּךְ הוּא, שהרי הוא בעלים על כל הגוף, ופטור הישראל מלתת
 אף את הלחיים.
 פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים
 וְכֹהֵן שְׁמִכְרוּ אֶת צִמְאֹן לְיִשְׂרָאֵל לְנֹזֵר, פְּטוֹר מֵרֵאשִׁית הַגֶּז, כִּיּוֹן
 שִׁכְחָן גּוֹי פְּטוֹרִים מִמַּתְנֹת כְּהוֹנָה, וְהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ אֵלָא שְׁלֹוֹחַם.
 הַלּוֹקֵחַ ו-הַקּוֹנֵה) זֶה צִמְאֹן שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְהַבְּהֵמָה נִשְׁאֶרֶת
 בְּרִשׁוֹת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, אֲפִילוּ אִם קָנָאם קֹדֶם שֶׁנִּגְזְרוּ פְּטוֹר הַלּוֹקֵחַ
 מֵרֵאשִׁית הַגֶּז. מסיימת הברייתא: וְאִפּוֹן זֶה, שֶׁהַגּוֹף שִׁיּוֹר לְעוֹבֵד
 כּוֹכְבִּים וְהַמַּתְנָה שִׁיכַת לְיִשְׂרָאֵל, הוּא הַזֶּמֶר שֶׁשׁ בּוֹדֵעַ וּבִלְחִים
 וּבִקְבָה, יוֹתֵר מֵרֵאשִׁית הַגֶּז, שֶׁאִם הַגּוֹף שֶׁל כֹּהֵן וְהָרָאשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
 חִיבִיב לְלַחֲמִים, וְאִם הַגּוֹף שֶׁל כֹּהֵן או עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְהַצֶּמֶר שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל, פְּטוֹר מֵרֵאשִׁית הַגֶּז. מסיימת הגמרא את ראייתה: שְׁמַע
 מִיָּתָּה – ומוכח מדברי הברייתא שלגבי זרוע לחיים וקבה, בְּתֵר
 חֵיבָא אֲזֵלִין – הולכים אחר מקום החיוב, שאם הראש שייר
 לישראל חייב הוא ב'לחיים' אף שהגוף של כהן, שְׁמַע מִיָּתָּה – אכן
 מוכח מהברייתא דבר זה.
 שנינו במשנה: וְאִם אֲכָר לֹא הִכְהֵן לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲהָ שֶׁמֶכֶר לֹא אֵת
 הַבְּהֵמָה, שְׁמוּכָר לֹא חוּץ מִן הַמַּתְנֹת, פְּטוֹר מִן הַמַּתְנֹת.

בְּמִקְדָּשׁ, וְאַרְבַּע כָּכָל יְרוּשָׁלַיִם, וְעֵשֶׂר בְּבִבְלִים – בכל גבולי ארץ
 ישראל.
 מפרטת הברייתא: אלו הן עֵשֶׂר שְׁבִמְקָדָשׁ, בשר קרבן חטאת בהמה.
 וְקָרְבֵן חֲטָאת הָעוֹף. אֲשֶׁם וְדָא. וְאֲשֶׁם תְּלִי. וְזִכְחִי שְׁלָמִי צְבוּר – שני
 כבשים הקרבים בחג השבועות. וְלֹזֵג שְׁמֵן שֶׁל מְצוֹרָע, שמביא ביום
 טהרתו יחד עם קרבנותיו, וכיון שהשמן קרוי 'קרבן', לכן מה
 שנשאר ממה שנותן על תנוך אזנו ובהנותיו ניתן לכהנים. וְשִׁתִּי
 הַלֶּחֶם מִמִּנְחָה חֲדָשָׁה הַבָּאִים בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת. וְלֶחֶם הַפָּנִים הַנִּיתָנִים
 עַל הַשּׁוֹלֶחַן בִּשְׁבֹּתָה, נֹאכְלִים לְכַהֲנִים כְּשִׁמְסִירִים אוֹתָם מֵעַל
 הַשּׁוֹלֶחַן בִּשְׁבֹּת שְׁלֹאֲחֵירֹי. וְשִׁירֵי מִנְחֹת – הנשאר ממתנות של
 יחיד לאחר שהקטירו מהם את הקומץ. וּמִנְחַת הָעוֹלָם הַנִּקְרָאת
 מִמַּחֲרַת יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהִיוּ מְקַטְרִים מִמֶּנָּה קוֹמֶץ,
 וְשִׁירֵיהֶם נֹאכְלִים לְכַהֲנִים. וְאֵלּוּ הֵן אֲרָבַע מַתְנוֹת שֶׁבִירֹשְׁלַיִם,
 הַכְּבוֹדָה – בכור תם של בהמה טהורה הנולד אצל ישראל, שהוא
 'קדש' קלים' ונאכל לכהנים בכל העיר. וְהַכְּבוֹדִים מִפִּירוֹת שִׁבְעַת
 הַמִּינִים הַמוּבָאִים לְמִקְדָּשׁ, נֹאכְלִים עַל יְדֵי הַכַּהֲנִים. וְמוֹרֶם מִן
 הַתּוֹדָה וְכִמְאֵל נֹזֵר, וּמִהַתּוֹדָה נִיתָנִים חֲחֹזָה הַשּׁוֹק וְאַרְבַּע חֲלוֹת,
 וּמֵאֵיל הַנּוֹזֵר נִיתָנִים זָרוּעַ בְּשֵׁלָה וְחֵלָה אֶחָת וְרִיקָק אֶחָד. וְעִזּוֹת
 שֶׁל בְּהֵמוֹת הַקִּדְשִׁים, כִּגוֹן עוֹלָה חֲטָאת וְאֵשֶׁם, שֶׁהֵם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים,
 וְנִיתָנִים לְכַהֲנִים. וְאֵלּוּ הֵן עֵשֶׂר מַתְנוֹת שֶׁבְּבִבְלִים, תְּרוּמָה גְּדוּלָּה.
 וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר הַנִּיתָנָה לְכַהֲנִים עַל יְדֵי הַלְוִיִּם, מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר.
 וְחֵלָה הַמּוּפְרֶשֶׁת מִן הַעֵיסָה. וְרֵאשִׁית הַגֶּז – החלק הראשון של
 הַצֶּמֶר הַנִּגְזָר. וּמִתְנֹת – זָרוּעַ לְחֵיִם וְקֵבָה הַנִּיתָנִים לָהֶם מִכָּל בְּהֵמָה
 טַהוֹרָה הַנִּשְׁחַטָּה. וְחֵמֶשׁ סֹלֶעִים שֶׁל פְּדִיּוֹן חֵבֶן, וּפְדִיּוֹן פְּטוֹר חֲמוֹר –
 יִשְׂרָאֵל שֶׁנּוֹלָד בְּכוֹר לְחֲמוּרוֹ, חִיבִיב לְפָדוּתוֹ בִּשְׁהָ, וְנוֹתֵן אֶת הַשֶּׁהָ
 לְכֹהֵן. וְשִׁדָּה אֲחֻזָּה – שִׁדָּה שֶׁל אָדָם שִׁירְשָׁה מֵאֲבוֹתָיו וְהַקִּדְשָׁה,
 אִם לֹא גָאֵל אוֹתָהּ הַמְקִדֵּשׁ וּמִכְרָהּ הַגּוֹבֵר לְאַחֵר, כְּשִׁירְצָאת
 הַשִּׁדָּה מֵהַלּוֹקֵחַ בִּיּוֹבֵל הָרִי הִיא מִתְחַלֶּקֶת לְכַהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֹר
 שִׁירְשָׁה בּו יוֹבֵל. וְשִׁדָּה חֲרָמִים – אָדָם שֶׁהַקִּדֵּשׁ אֶת שִׁדָּתוֹ בְּלוֹשׁוֹן
 חֲרָם, מְקַבְּלִים אוֹתָהּ הַכַּהֲנִים מִיָּד. וְנִזְוֵל חֲגֵר – אָדָם שֶׁגִּזַּל אֶת הָגֶר
 וְנִשְׁבַּע לֹא לְשַׁקֵּר שֶׁלֹא גִזַּל, וְמֵת הָגֶר לֹא יוֹרְשִׁים, הַיּוֹדָה שֶׁנִּשְׁבַּע
 לְשַׁקֵּר, שְׁנוֹתָן הַגּוֹלֵן אֶת הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ לְכַהֲנִים.
 וּמִסִּיִּים רַב חֲסֵדָא אֶת בִּיאורוֹ: הוּא – חִיָּא בַר רַב כְּבִר, מְדָקָא חֲשִׁיב
 לְהוּ לְמַתְנֹת בְּחֵרָא – מִכָּךְ שֶׁמִּנְחָה הַבְּרִייתָא אֶת הַזֶּרֶע הַלְחִים
 וְהַקֵּבָה כְּאַחַד, בְּשֵׁם 'מַתְנוֹת', וְאֵילוּ הִיוּ נַחֲשׁוֹת שֶׁלשׁ מַתְנוֹת
 הִיָּתָה הַבְּרִייתָא אוֹמֶרֶת שִׁישׁ עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ מַתְנוֹת, מוֹכֵחַ שֶׁרָאָה
 נִינְהוּ – דְּבַר אֶחָד הֵם, וְאִם נִפְטָר הַבְּעֵלִים מֵאַחַת הַמַּתְנוֹת מַחֲמַת
 שׁוֹתְפוֹתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן בְּאוֹתוֹ חֶלֶק שֶׁל הַבְּהֵמָה, מִמִּילָא נִפְטָר הוּא
 מִהַכֵּל, וְלֹכֵן אִמֵּר חִיָּא בַר רַב אֶת דְּבָרֵי. וְלֹא הִיא – אֵךְ לִפִּי הָאִמַּת

התוועדות

בס"ד. שיחת יום ב', כ"ה אלול, ליל ג' דסליחות, ה'תשל"ה

– לנשי ובנות חב"ד תחינה –

בלתי מוגה

- 1 א. מתאספים אנו ביחד תמיד ימים ספורים לפני ראש השנה, שבהם מתכוננים לשנה החדשה, שכן,
- 2 אף שבעצם מתחילה ההכנה מר"ח אלול, הרי ככל שמתקרבים, נעשית ההכנה חזקה ועמוקה יותר, ובאופן
- 3 שנוגע וקשור יותר למעשה והנהגה בפועל, שישפיע בחיי היום יום, ועאכ"כ (ובמדה גדולה יותר) על
- 4 השבתות וימים טובים, ובפרט היו"ט של ר"ה, שהוא ההתחלה וה"ראש" של השנה¹, כך, שככל
- 5 שמתקרבים לר"ה, נעשית ההכנה (נוסף על היותה בעומק יותר) באופן שנוגע וקשור יותר עם הנהגה
- 6 בפועל ממש, כיון שיודעים שלאחרי ימים ספורים מתחילה השנה החדשה, וכידוע מאמר העולם – אבל
- 7 מאמר זה הובא גם בתורה (בחסידות²) – שכפי שנעמדים בתחילה כך נמשך הענין כולו, ובנדו"ד, במשך
- 8 כל השנה.
- 9 ובהשגחה פרטית – שהרי כל הענינים שבעולם, ובפרט ענינים הקשורים עם יהודים ויהדות, הם
- 10 בהשגחה פרטית (לא במקרה ח"ו³), ויש להם קשר ומשמעות מיוחדת – נפגשים הפעם בג' סליחות
- 11 (היום השלישי של ימי הסליחות):
- 12 במשך זמן ארוך לא ידעו שזה יום מיוחד משאר ימי הסליחות, עד שכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו,
- 13 סיפר (ואח"כ גם כתב וצוה להדפיס⁴, שמזה מובן שזהו ענין ששייך לכל אחד) אודות יחודו של יום זה,
- 14 כפי שיודעים החל מרבינו הזקן, שביום ג' דסליחות ה' אומר מאמר חסידות מיוחד, אבל לא בפני כולם,
- 15 אפילו לא התלמידים המובחרים, ואפילו לא בפני כל בניו, כי אם בפני יחידים שנבחרו מביניהם.
- 16 וכפי המסופר – היתה אמירת המאמר בפני אלו שהיו ממלאי מקומו, שאח"כ החליפו אותו גם בנוגע
- 17 להנהיג את החסידים (וע"י חסידים – את כל בני⁵); דוקא בפניהם ורק להם נאמר המאמר חסידות, שלכן
- 18 אמר רבינו הזקן המאמר חסידות רק בפני אדמו"ר האמצעי, וכאשר הצמח צדק (הנשיא השלישי) גדל,
- 19 צירף גם אותו שגם הוא יהי' נוכח בעת אמירת המאמר. ואח"כ נהג כן אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק,
- 20 אדמו"ר מהר"ש, ואדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.
- 21 ומסופר גם שהוסיפו לצוות שאף אחד לא ידע שקראו אותם ואמרו בפניהם מאמר חסידות (כפי
- 22 שהבהיר תחילה רבינו הזקן, ואח"כ גם הרביים שלאחריו), ולכן נשמר הדבר בסוד, עד שכ"ק מו"ח
- 23 אדמו"ר, נשיא דורנו, גילה זאת.
- 2 ב. בהשקפה ראשונה אינו מובן⁵:
- 3 כיון שרצו שישאר סוד שג' דסליחות הוא יום מיוחד, ועד כדי כך, שציוו במיוחד שלא לספר זאת
- 4 לאף אחד, אפילו לא לקרובים ביותר – היתכן שאח"כ בא כ"ק מו"ח אדמו"ר והודיע ופירסם זאת לכולם,
- 5 ועד שצוה להדפיס זאת?!

אלול, ג' דסליחות תשכ"ט ס"ז ואילך (תורת מנחם חנ"ז ע' 365 ואילך). וש"נ.

(5) בהבא לקמן – ראה גם תורת מנחם חס"ט ע' 272 ואילך. חע"ב ע' 89 ואילך. וש"נ.

(1) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(2) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 81. וראה גם תורת מנחם חע"ד ס"ע 141 ואילך. וש"נ.

(3) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(4) ראה סה"מ תש"ה ע' 225 ואילך. וראה גם שיחת כ"ו

ויובן ממה שמצינו כן בנוגע לכל עניני התורה:

אע"פ שבדורותינו אין נשמות גדולות כל כך כפי שהיו בדורות הקודמים, בזמן ביהמ"ק, וכן בזמנים הראשונים של הגלות (מיד לאחר זמן הבית), שהיו תנאים, ואח"כ אמוראים, גאונים וראשונים וכו', ואילו לאח"ז, אין גדולתם של האנשים כפי שהיתה בדורות שלפנ"ז, מ"מ, רואים בנוגע לחכמת התורה, שבכל דור ניתוסף חידושים וביאורים בתורה, בנוסף על ידיעת עניני התורה שלמדו בדורות הקודמים (לא באופן שעושים שינוי ח"ו בתורה, שזהו דבר האסור, כי אם, ע"פ הכללים שקבעה התורה כיצד להתעמק ולהבין יותר, באמרה, שכל אחד כפי יכולתו צריך ללמוד ולהתעמק בתורה לפי הכללים הנ"ל, וכאשר הקב"ה מצליחו, אזי מחדש ביאור בתורה, ועד לביאור עמוק ביותר).

ובהשקפה ראשונה גם זה לא מובן: כיון שהתורה היא הדבר הכי יקר וקדוש שיש בעולם, היתה צריכה להיות במלוא התגלותה בדורות הראשונים; וככל שמתמעטים הדורות, היתה צריכה להתמעט הבנת התורה?

ואעפ"כ רואים, שלא זו בלבד שישנה ההבנה של הדורות הקודמים, אלא כמשל הידוע שכאשר מעמידים "ננס" על כתפי ה"ענק", אזי רואה ה"ננס" למרחוק יותר מאשר ה"ענק", כיון שעומד על כתפיו. וכיון שזהו משל שהובא בתורה, בספרי גדולי ישראל⁶, הרי מובן שהמשל עצמו מבהיר את הדבר – שצריך לידע, שאילו לא היינו עומדים על כתפי ה"ענק" לא היינו רואים למרחוק כל כך, אבל לאידך גיסא, לאחר שהעמידו אותו על כתפי "ענק", הנה אם לא ירצה להביט רחוק יותר, אינו ממלא את השליחות שבשבילה נברא, שהרי נברא באופן שיוכל לראות רחוק ועמוק יותר, שזהו אמנם עי"ז שעומד על כתפי ה"ענק", אבל שליחותו היא – להתייגע בתורה ויהדות, ואז יצליחו הקב"ה ויראה למרחוק יותר.

אך עדיין דרוש ביאור: איך מתאים הדבר בשכל – שהנשמות הם קטנות יותר, והם רואים רחוק יותר בעניני התורה?

ומבואר בזה, שדוקא מצד זה שהנשמה היא קטנה יותר, שאינה כ"כ מזוככת, נעלית וגדולה כמו הנשמות שלפנ"ז, ואעפ"כ ניתן לה חלק בעולם שצריכה לעבוד בו לשנותו שיהי' חלק טהור וקדוש בעולם – בהכרח שיהיו לה כחות גדולים יותר, ידיעות גדולות יותר והבנה עמוקה יותר, כדי שתוכל להתמודד ולהתגבר על חשכת העולם, ולפעול בעולם מה שיהודי צריך לפעול בו.

– נשמה גדולה, יכולה לפעול עם מדה קטנה יותר של ידיעות, כיון שהיא בעצמה גדולה; אבל בשעה שנחלשים כחות הנשמה, נותן הקב"ה יותר ידיעות ויותר "נשק", כדי להתגבר על חשכת העולם.

ועפ"ז אפשר לבאר גם הטעם שבמשך זמן ארוך הי' יחודו של יום ג' דסליחות באופן של סוד:

מצד יוקר הענין שיום זה יכול ליתן – נתגלה הדבר רק ליקירי הדור, מנהיגי הדור, כמו רבינו הזקן בדורו, ולאחריו ממלאי מקומו, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק; שהרי דבר יקר – לא מניחים בריש גלי, ולא מפצים אותו, כיון שאינו דבר הדרוש ומוכרח, ולכן צריך לשמור על יוקר הדבר.

וכפי שמצינו בנוגע לתורה, שבדורות הראשונים היו רק יחיד סגולה שידעו הענינים הנסתרים שבחלק הסוד שבתורה; ודוקא כשהדורות נתמעטו, ואעפ"כ הוצרכו לחיות בעולם, לשנותו ולהאירו – אזי אמרו שעכשיו "מצוה לגלות זאת החכמה"⁷, ללמוד ולהפיץ חסידות ולחיות ע"פ חסידות, דכיון שהעבודה עתה היא קשה יותר, לכן יש צורך בנשק גדול וחזק ומאיר יותר כדי להתמודד עמה.

ועד"ז בנוגע לסוד של ג' דסליחות שגילה כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא יום מובחר ומיוחד, שבו אמר רבינו הזקן מאמר מיוחד, שזוהי התגלות חדשה בסודות התורה במיוחד ביום זה, ומורה שאז נותן הקב"ה

(6) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם ר"י מטראני).

[תקנז]. ובכ"מ.

(7) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת

1 כחות נוספים – ע"י פנימיות ונשמת התורה, שקשורה עם פנימיות ונשמת כל אחד מישראל – כדי שיוכל
2 בנקל יותר להתגבר על הקליפה החיצונית של העולם כולו.

3 ג. ומזה יודעים שני דברים: (א) גודל היוקר של יום זה, (ב) כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר גילה זאת,
4 הרי זה גופא סימן והוכחה שהגיע הזמן שכל אחד שהגיע אליו ידיעה זו, יכול לנצל אותה במילוי
5 השליחות שמוטלת על כל אחד מישראל [להאיר לא רק את חייו וחיי בני ביתו, והיהודים שנמצאים
6 מסביבו, אלא באופן שהאור שע"י עבודתו יגיע עד לפינות הכי רחוקות שבעולם שבהם נמצא איש
7 ישראל] – שבמשך המעט-לעת של יום ג' דסליחות, יש לו אפשרות לפעול בהכנה לר"ה (שזהו ענין
8 הסליחות) ביתר חיות וביתר חום.

9 ו"המעשה הוא העיקר"⁸ – שימושך בחיי היום יום, החל מהימים האחרונים של השנה החולפת, וכך
10 יומשך אח"כ בשנה החדשה, שתהי' כולה מוארת, חמה וקדושה יותר, ובמילא תהי' גם מבורכת בענינים
11 גשמיים, בפרנסה ובריאות, יותר מאשר בשנים שהיו עד עתה.

*

4 ד. אחד הענינים הגלויים בנוגע לג' דסליחות – שחל לעולם ביום השלישי בשבוע, שכן, יום ראשון
5 דסליחות הוא לעולם (ללא נפק"מ באיזה יום בשבוע חל ר"ה) "במוצאי מנוחה", ביום ראשון בשבוע,
6 ומזה מובן, שג' דסליחות הוא ביום השלישי בשבוע:

7 בנוגע ליום השלישי בשבוע מספרת התורה⁹ שמיד בהתחלת בריאת העולם קבע הקב"ה ביום זה את
8 האפשרות שיהי' "הוכפל בו כי טוב"¹⁰ – ב"פ טוב מכמו שיש בשאר ימי השבוע. אלא שענין זה הוא
9 "בכח", ואח"כ צריך יהודי לגלות ולהביא "בפועל" את הסגולות והאפשרויות שישנם ביום זה, ובאופן
10 שתישאר השפעתן על כל הימים שלאח"ז.

11 והגמרא¹¹ מפרשת במה מתבטא הכפל בענין הטוב – שזהו "טוב לשמים", טוב בענינים שבהם קשור
12 יהודי עם הקב"ה, ו"טוב לבריות", שגם בענינים שיהודי צריך לעשות בנוגע ליחסיו עם יהודי נוסף ועם
13 כל בנ"י, יהי' טוב בכל הפרטים ובכל המובנים.

14 ועפ"ז מובן לכל-הפחות טעם אחד ליחודו של ג' דסליחות – שנוסף לכך שבכל יום מימי הסליחות
15 מבקשים בנ"י מהקב"ה שימחל להם, ובמילא יתן להם שנה חדשה טובה, יש בזה סגולה מיוחדת ואפשרות
16 מיוחדת בג' דסליחות, דכיון שיש בו ב"פ טוב מאשר הימים שלפניו ושלאחריו, הרי גם התפלות
17 והבקשות פועלות יותר משאר ימי הסליחות.

18 אלא שכאשר ענין זה נמסר בסוד לנשיא הדור, שהוא ה"ראש" של הדור, הי' די בכך שהוא ידע מזה,
19 והוא כבר ימצא דרכים כיצד להבטיח פעולת ענין זה אצל כל בנ"י שבדורו; אבל כאשר רבינו נשיאנו
20 ראה שצריך למצוא עוד דרך לזה – צוה לפרסם ולהדפיס זאת, כדי שכל אחד מישראל, הן איש והן
21 אשה, הן זקן והן צעיר, ידע מזה, שבבוא יום ג' דסליחות, נותן הקב"ה אפשרויות מיוחדות שיוכלו
22 לפעול באופן כפול בעבודה דסליחות, שהקב"ה יסלח להם על כל הענינים שלא נעשו בשלימות או
23 שנעשו שלא כדבעי במשך השנה החולפת, ואח"כ יתן להם טוב כפול, החל מג' דסליחות, ובמדה גדולה
24 יותר החל מראש השנה.

*

5 ה. בהאמור לעיל משתווים, כאמור, הן איש והן אשה, הן זקן והן צעיר; אבל יש בזה גם שליחות

(10) פרש"י שם, ז – מב"ר פ"ד, ו.

(11) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב ואילך. ועוד.

(8) אבות פ"א מ"ז.

(9) בראשית א, יו"ד-יב.

מיוחדת שקשורה עם נשי ובנות ישראל, כמדובר בזמן האחרון אודות המצוות שהקב"ה צוה בתורה (בשולחן ערוך) שהנשים במיוחד צריכות לעסוק בהם,

– ועל ידן יתוסף באור היהדות, תורה ומצוות, לכל בני, החל מהמשפחות שלהן, ועד לכל בני, וכאמור לעיל, עד ליהודי שנמצא בפנה הכי רחוקה שבעולם –

החל ממצות הדלקת נרות שבת קודש בערב שבת, וכן בערב יו"ט, ערב ר"ה וערב יוהכ"פ – הנרות הקשורים עם ימים טובים אלו,

שעל ידם מאירים את הבית שבו מדליקים את הנרות באופן שנעשה מואר באור השבת, באור של ר"ה, באור של יוהכ"פ, ובאור של סוכות, שמע"צ ושמח"ת,

ואח"כ נמשך גם בימים שלאח"ז – כמסופר במדרש¹² (והובא בפירוש רש"י¹³) אודות האשה הראשונה בישראל, שרה אמנו (אשתו של אברהם), שבשעה שהיא דוקא (לא אברהם, אלא שרה) הדליקה נרות בערב שבת, הי' זה קדוש וחזק כל כך, שהנרות היו דולקים עד לערב שבת שלאח"ז, שאז חזרה וקיימה המצוה של הדלקת נר חדש.

וכיון שהמדרש מספר לנו מה שאירע לפני דורות רבים – הרי מובן, שאפילו אם בגשמיות נעשה עתה העולם מגושם, וקשה לבקוע את חושך העולם באמצעות הדלקת נר ע"י כל אשה בישראל, הנה ברוחניות, מצד ה"אמת" וה"נשמה" של העולם, שהיא קדושה וקשורה עם הקב"ה, הרי זה באופן שכאשר אשה בישראל – שנקראת "בת שרה רבקה רחל ולאה", שקשורה ישירות עם שרה אמנו – מדליקה נר בערב שבת (וערב יו"ט), הרי זה מאיר את העולם ואת נשמת העולם עד שבא הזמן לקיום מצוה זו עוד הפעם מחדש, כיון שהקב"ה אמר לה שלאחרי שמדליקה בערב שבת צריכה לחזור ולהדליק בערב שבת הבא; וכאשר יש בינתיים יו"ט, יש לה מצוה מיוחדת להדליק גם נר הקשור עם יו"ט זה.

ו. אך בזה גופא יש חילוק:

נרות שבת ויו"ט – צריך להדליקם לפני התחלת השבת ויו"ט. אבל, אם היתה סיבה שבגללה לא היו יכולים להדליק בערב יו"ט, מותר וצריך להדליק גפרור מאש שכבר דולקת ולהדליק נר יו"ט, אפילו אם זה כבר לאחר התפלה, ואפילו לאחר עריכת הקידוש¹⁴; משא"כ בשבת, מוכרחים להדליק הנרות לפני שמתחיל יום השבת¹⁵.

ומזה למדים, שההכנה לשבת היא באופן חזק כ"כ, שכבר ברגעים האחרונים של יום שישי, יש לאשה בישראל הכח שנתן לה הקב"ה ועשאה שליח להאיר חלק מיום שישי באור וחום של השבת, שנמשך אח"כ בכל יום השבת.

וכיון שקביעות שנה זו (לפי הלוח שנקבע ע"פ תורה) היא באופן שהיום הראשון של השנה, ראש השנה, חל בשבת, נמצא, שבהתחלת השנה מודגש הכח של כל אשה ובת בישראל, שלא זו בלבד שמאירה באור של ר"ה כשנמצאים כבר בר"ה, אלא הקב"ה נותן לה כח ומצוה עלי' לברך "להדליק נר של שבת ושל יום הזכרון" – שזהו נר שקשור עם העבודה של ר"ה, שאז מכתירים בני את הקב"ה למלך – עוד ביום האחרון של השנה החולפת, בחלק האחרון של ערב ר"ה (כיון שבקביעות כזו מוכרחת להיות הדלקת הנרות בערב ר"ה).

ובקביעות כזו שר"ה חל בשבת – חל גם יום ראשון של סוכות בשבת, וגם שמע"צ חל בשבת, כך, שגם בימים טובים שנקראים "זמן שמחתנו" (שבזה נכללת גם השמחה הקשורה עם סיום התורה), שבהם

ר"ה פכ"א ס"ט. וש"נ.

(12) ב"ר פ"ס, טז.

(15) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י, כ"ג אלול סכ"ג (לעיל ע')

(13) חיי שרה כד, סז.

(14) ראה נטעי גבריאלי (להר"ג צינער) הל' יו"ט ח"ב רפט"ו. (397). וש"נ.

1 נותן הקב"ה – "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶, במדתו של הקב"ה שאינה מוגבלת – שמחה
2 של קדושה בביתו של כל אחד מישראל, ולכל עם ישראל, שתומשך בכל ימות השנה – הנה גם אז יש
3 לכל אשה ובת ישראל את הכח להביא את השמחה של סוכות ושמע"צ עוד בערב סוכות וערב שמע"צ
4 (כמו שמביאה את הכתרת המלך עוד בערב ר"ה).

5 וכל זה – נוסף על המעלה המיוחדת שבכל שנה בנוגע להדלקת הנרות ע"י נשי ובנות ישראל במשך
6 חודש תשרי:

7 בחודש תשרי, שהוא ה"חודש השביעי" – כמבואר במדרש¹⁷ שתיבת "שביעי" בלשון הקודש היא
8 גם מלשון שובע, "שהוא משובע בכל" – מקיימת כל אשה ובת בישראל מצות הדלקת נרות בברכת
9 "שהחיינו" – שבע פעמים: ב' פעמים בר"ה, פעם אחת ביוהכ"פ, ב' פעמים בימים הראשונים של חג
10 הסוכות, וב' פעמים בימים האחרונים – שמע"צ ושמח"ת,

11 שמברכת את הקב"ה "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" – לימים שבהם יכולים לקיים את המצוה
12 להאיר את הבית היהודי והסביבה היהודית, וכאמור לעיל, שע"י כל מצוה שיהודי מקיים בביתו, מגיע
13 האור בכל קצוי תבל, עד לפינות הכי רחוקות שבעולם, בכל מקום שבו נמצא יהודי.

7 ז. ולכן הרי זה גם הזמן להוסיף בהתעסקות והשתדלות בנוגע לכל אשה בישראל, וכל בת בישראל
8 מאז שמגיעה לגיל חינוך (ומבינה לכל-הפחות בכללות מהי ברכה ומהי יהדות) – להסביר לה שיש לה
9 שליחות, מצוה מיוחדת, שנתן הקב"ה לנשים ובנות, ומצד חינוך, גם לילדות קטנות, להאיר באור השבת,
10 באור של ר"ה, באור של יוהכ"פ, ובאור של סוכות, שמע"צ ושמח"ת, ובאופן שבמשך "חודש השביעי"
11 תברך ברכת "שהחיינו" שבע פעמים.

12 ועי"ז יתוסף בברכותיו של הקב"ה אליי, ועל ידה – לכל המשפחה, וע"י המשפחה – לכל עם ישראל,
13 שתהי' שנת אורה בכל המובנים.

14 וזהו גם אחד הרמזים, הלימודים וההוראות שיכולים וצריכים לקחת מיום ג' דסליחות – שתהי' עבודה
15 כפולה ב"כי טוב", הן להתנהג בעצמה כרצון הקב"ה ("טוב לשמים"), והן לפעול שכל אחד מישראל
16 יתנהג כרצון הקב"ה ("טוב לבריות"), עי"ז שמסבירים לו זאת, ובדרכי נועם ובדרכי שלום, וגם מוסיפים
17 להראות לו דוגמא חי', שאז בודאי פועלים שהאשה והבת והילדה הקטנה תלך בעקבות דוגמא זו,
18 ותתכונן באופן הראוי לערב ר"ה, החל ממצות הדלקת נרות שבת ויום הזכרון, וכן כל המצוות שישנם
19 עד ר"ה ולאחרי ר"ה.

*

8 ח. יש עוד שתי מצוות מיוחדות שניתנו במיוחד לנשי ישראל:

9 הענין של טהרת המשפחה – כפי שכבר דובר ריבוי פעמים בזמן האחרון, שהנשים שמתכוננות
10 לחתונה, או שכבר התחתנו, צריכות לשמור את דיני טהרת המשפחה בכל פרטיהם, ולהשתדל שיהי' זה
11 באופן ד"טוב לבריות" – ע"י כל אשה נשואה, שע"ז נעשה בית טהור וקדוש, "מקדש מעט"¹⁸, שעליו
12 אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"¹⁹, שבו שורה אלקות גם בימות החול, ועוד יותר – בשבתות וימים טובים,
13 ר"ה ויוהכ"פ, ועי"ז נמשכת טהרה וקדושה בכל עם ישראל.

14 וגם הענין השלישי – כשרות, שהמאכלים והמשקאות ישמרו כרצון הקב"ה, שאז נקראים "כשרים",
15 ועל ידם נעשה גופו של יהודי בריא ברוחניות, ונעשה גם בריא בגשמיות.

(18) יחזקאל יא, טז.

(19) תרומה כה, ח.

(16) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(17) ויק"ר פכ"ט, ח.

וגם זה מונח בידי נשי ישראל, שעליהן להבטיח שיהי' בית כשר בפשטות – בנוגע לאכילה ושתי',
שעי"ז נעשה גם בית כשר ברוחניות – ילדים כשרים והורים כשרים, והם "מכשירים" את כל עם ישראל,
שאז אין לגויים שליטה כלל בנוגע לבית יהודי כשר.

וזהו גם האמצעי הטוב ביותר לשמור על בני", הן בחוץ לארץ, והן בארץ ישראל, עלי' נאמר²⁰ "אשר
גוי' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", היינו, שנוסף לכך שמשגיח על כל העולם לכל
פרטיו, ישנה השגחה מיוחדת על ארץ ישראל וכל הענינים הקשורים עמה,

והרי כל אחד מישראל, איש או אשה, קטן או גדול, בכל מקום שנמצא, אפילו בחוץ לארץ, יש לו
חלק בארץ ישראל²¹,

ולכן, בכל מקום שנמצא, ה"ה מכתיר את הקב"ה למלך, וממשיך אלקות ע"י לימוד התורה וקיום
המצוות – כאן, בפניה שבה נמצא, ששם נעשה הקב"ה המלך בגלוי, ובמילא בטלים כל הענינים שיכולים
להפריע ליהדות, ובטלים גם כל הענינים שיכולים לפגוע בארץ הקודש, ארץ ישראל, או לפגוע בבית
יהודי, שהוא בא-כח ודוגמא לארץ ישראל – ששם נעשה הקב"ה מלך בחיי היום יום, ולכן לא יכול
להגיע לשם ענין בלתי רצוי, שאינו מתאים לבריאותו של יהודי ברוחניות או בגשמיות.

*

ט. השי"ת יברך ויצליח כל אחת מכן, ביחד עם כל נשי ובנות ישראל בכל מקום שהן, ביחד עם כל
עם ישראל – להוסיף בכל עניני יהדות, בלימוד התורה וקיום המצוות, ולהוסיף אור וחום טהרה וקדושה
בנשמתו וגופו וביתו של כל אחד, ועי"ז יתווסף בגילוי אלקות בעולם.

ואז יהי' העולם באופן ד"ונתתי שלום בארץ"²² – שתהי' מנוחה ושלום, ויוכלו להתקיים בימי הגלות
האחרונים באופן טוב ונעלה יותר בעניני יהדות, וגם – בבריאות טובה, פרנסה טובה, נחת אמיתי מבנים
ובני בנים, ובקרוב ממש – לילך לקבל פני משיח צדקנו.

וזהו גם אחת ההכנות ליעוד שבביאת המשיח "לילה כיום יאיר"²³ (שגם בלילה יהי' אור כמו שמאיר
עכשיו היום) – עי"ז שרואים ומראים שלא מתחשבים בכך שבחוץ מתחיל הלילה, ודוקא אז באה אשה
ובת בישראל ומדליקה נר שמאיר, באמרה, שאין זה סתם נר, אלא נר שהקב"ה בעצמו "קדשנו במצוותיו
וצונו" להדליקו בערב שבת וערב יום הזכרון, ערב יוהכ"פ, ערב סוכות וערב שמע"צ ושמח"ת; מבלי
הבט על כך שבחוץ הולך ומחשיך, הולך ומאיר בבית היהודי.

והרי אפילו מעט אור דוחה הרבה חושך²⁴, ועאכו"כ ריבוי נרות, עי"ז שהקב"ה מחבר ומצרף את
האור של כל הנרות שמדליקות נשי ובנות ישראל, ומהם נעשית אבוקה גדולה ששורפת את השיריים
האחרונים שנותרו מהגלות²⁵, כך, שימי סוף השנה החולפת נעשים ימים מוארים, ומתחילה שנת אורה
בכל המובנים,

ועד לגאולה האמיתית והשלמה – שבקרוב ממש בא משיח צדקנו, ולוקח את כל אחד מאתנו, כולנו,
ביחד עם כל עם ישראל, ומוליך אותנו "קוממיות"²⁶, "בקומה זקופה"²⁷, מבלי להתפעל מגויים, ובודאי
לא להתפעל מ"גוי'שקייט", אלא גאים בכך ששייכים לעם ישראל ומתנהגים כפי שיהודים צריכים
להתנהג, ואף שיתכן שגוי או "גוי'שקייט" לועגים מזה, הרי הוא גאה בכך, ומראה ששמח בזה ומברך
על זה "שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה".

(24) ראה תניא פ"ב. חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

(25) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(26) בחוקתי שם, יג.

(27) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(20) עקב יא, יב.

(21) ראה שיחת כ"ט אלול תשל"ב, ליל ער"ה תשל"ג סכ"א (תורת מנחם חס"ט ע' 311). וש"ג.

(22) בחוקתי כו, ו.

(23) תהלים קלט, יב.

- י. וכל זה מביא גם את הכתיבה וחתימה טובה – שכל אחת, עם כל המשפחה, וכל עם ישראל, נכתבים ונחתמים ע"י הקב"ה בעצמו בספר חיים טובים, ובכללות – לשנה טובה ומתוקה, שנה רגועה ושמחה, בכל המובנים, הן "לשמים" והן "לבריות", הן בעניני הנשמה והן בעניני הגוף, כך, שהולכים "מחיל אל חיל"²⁸, בעילוי אחר עילוי, בכל הענינים הקשורים עם יהדות.
- וההתחלה בזה היא כבר בימי הסליחות, וכבכל הענינים, הרי זה באופן שהולך וניתוסף בריבוי ובעומק ובאופן נשמתי יותר, ונמשך למטה ביותר, ועד שגם מהמטה עושים ענין של יהדות ואלקות.
- ונשמע בשורות טובות אודות הימים האחרונים של השנה, ועאכו"כ ובמדה גדולה ביותר אודות התחלת השנה החדשה, שהתחלתה בשבת, שעליו אומר הקב"ה ש"כל מלאכתך עשו"²⁹, שכל הענינים נעשו כבר, ויהודי מגיע לדבר מוכן שנותן לו הקב"ה באופן של תענוג ("וקראת לשבת עונג"³⁰) ושמחה – כן תהי' לנו בימי הסליחות האחרונים ובהתחלת השנה החדשה.
- ויהי רצון שכל אחת מכן, וכולנו יחד, עם כל עם ישראל, יתברכו בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ונשמע מכן בשורות טובות ומתוקות בטוב הנראה והנגלה.
- שנה טובה ובשורות טובות.

בס"ד. שיחת כ"ט אלול ה'תשל"ה, ליל ערב ראש השנה ה'תשל"ו.

בלתי מוגה

- א. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת.
- * * *
- ב. דובר בהתוועדות הקודמת¹ אודות הקביעות דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, שהחילוק לגבי שאר השנים הוא גם בנוגע למצות הדלקת נר של יום הזכרון:
- אע"פ שע"פ מנהג ישראל זמנה קודם מעריב ועאכו"כ קודם קידוש של ליל ר"ה – הרי בשאר השנים, אם היתה סיבה שבגללה לא הדליקו בערב ר"ה בסופו של יום, אזי יכולים (בפשטות, ללא גדרים מיוחדים כו') להדליק לאחר צאת הכוכבים, ועד שיכולה להיות מציאות שידליקו לאחר תפלת ערבית²; משא"כ כשר"ה חל בשבת, חייבת להיות מצות הדלקת נר של יום הזכרון (שאז אומרים גם "נר של שבת ושל יום הזכרון") לפני שמתחיל היום והענין דר"ה.
- והעילוי שבזה הוא בשתים – (א) שהענין הראשון שמכניס את ר"ה הוא באופן מואר בגלוי, (ב) ועי"ז נתוסף גם בסיום השנה, שחלק מערב ר"ה מוכרח להיות מואר בענין השבת ויום הזכרון.
- ועד שלאח"ז חייבת האשה המדלקת נרות לנהוג בכמה דינים של שבת,
- ובכחה לפעול עי"ז גם אצל כל אלו ששייכים אלי', והיינו, שאע"פ שע"פ דין אין זה שייך עדיין לכל בני' שמסביבה (אפילו נשים, שלא הדליקו עדיין הנר, לפני שכללות נשי ובנות ישראל קיימו כבר מצוה זו), שהרי בכללות העולם – גם עולם יהודי, כמו אצל הבעל והבן – הרי זה עדיין ערב ר"ה, מ"מ, בכחה של האשה לפעול זאת על כל השייכים אלי', שכן, להיותה "עקרת הבית"³ (כולל גם הבנות
- (28) תהלים פד, ח.
 (29) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.
 (30) ישעי' נח, יג.
 (1) ראה שיחת כ"ה אלול, ליל ג' דסליחות לנשי ובנות חב"ד ס"ו (לעיל ע' 408). וש"נ.
- (2) ראה נטעי גבריאלי (להר"ג צינער) הל' יו"ט ח"ב רפט"ו.
 ר"ה פכ"א ס"ט. וש"נ.
 (3) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. פרש"י ויגש מו, יט.
 אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעא. ע' תתנח ואילך.

שמתחנכות להיות כל אחת עקרת הבית), הרי מובן שאין זה ענין שלה בלבד, אלא זהו ענין של כל הבית כולו, שנעשה באופן של שבת ויום הזכרון.

ג. ולכן – כפי שכבר דובר על זה בהתוועדות דיום השבת,⁴ ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"⁵, כולל גם ערב ר"ה ור"ה, ועאכו"כ בעמדנו בערב ר"ה – כאן המקום והזמן להזכיר עוה"פ אודות ההשתדלות ביתר שאת וביתר עוז, שכל אשה בישראל, וכל בת ישראל משהגיעה לחינוך ולמעלה, תקיים מצות הדלקת נר שבת ויום הזכרון, ועי"ז תמשיך את כל הענינים הקשורים עם שבת ויום הזכרון באופן גלוי ומאיר, ועד לאור שנראה בעיני בשר, ומגרש את החושך כפשוטו, לא רק כפי שהענינים הם ברוחניות.

ועד"ז בנוגע לחג הסוכות, שקביעותו כמו יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, שיו"ט ראשון של חג חל להיות בשבת, וכן יו"ט האחרון של חג חל בשבת, ששניהם קשורים עם הענינים של "זמן שמחתנו" – שמחת המצוות ביו"ט ראשון של חג, ושמחת התורה ביו"ט האחרון של חג.

ועד"ז גם הענין של הדלקת נרות ביום הכיפורים, כ"מנהג ישראל תורה הוא"⁶, כפסק הרמ"א⁷ (בנוגע לברכה על הדלקת נר יום הכיפורים): "וכן המנהג במדינות אלו",

ולא רק כפי שמובא בתשובות מראשונים (מדברי הרדב"ז⁸), שיש סברא שזהו "מנהג שיש לו עיקר", ולכן מברכים עליו, אלא כפי שרבינו הזקן מדייק ומסביר בשו"ע⁹, ש"צריכין לברך . . שהרי יום הכיפורים מצוה להדליק בו נרות כמו בשבתות וימים טובים", כיון שזהו פרט במ"ש¹⁰ "לקדוש ה' מכוּבד", "זה יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתי", אמרה תורה¹¹ כבדהו בכסות נקי' ובנרות", אלא החילוק הוא שביוה"כ"פ הדלקת הנר היא חלק מהענין ד"כבדהו", ואילו בשבתות וימים טובים הרי זה ענין בפני עצמו.

וכאמור לעיל בהתוועדות דיום השבת שלפנ"ז, שבהדלקת הנרות בימים הנ"ל ישנו גם הענין דברכת שהחינו שבע פעמים, ובארץ הקודש עכ"פ חמש פעמים – שב' מספרים אלו ישנם גם בתורה בכללותה: חמשה חומשי תורה (שכוללים כל עניני התורה, שהרי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"¹²), ויש גם הענין ד"חצבה עמודי' שבעה"¹³ – שבעה ספרי תורה (כמבואר בכ"מ¹⁴ הענינים בזה).

ועכ"פ בנוגע לענינו, נוגע המעשה בפועל – שיש להשתדל שבמשך חודש תשרי (שכל הענינים שבו הם ענינים כלליים, כאמור לעיל¹⁵) תברך כל בת ישראל שבע פעמים (נוסף על הברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר כו", גם) ברכת "שהחינו", שמורה שהמצוה נעשית באופן של שמחה וטוב לבב,

והרי שמחה של מצוה מביאה לענין גילוי רוח הקודש, כמבואר בתורה אור¹⁶ "שהי' האריז"ל שמח מאד בעשיית המצוות, ולכך זכה לרוח הקודש" (ועד"ז בנוגע לגילויים דרזי תורה), ואע"פ שמי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו' (ע"ד הלשון בתניא¹⁷), הרי שמץ מנהו שייך לכל אחד מישראל, כיון ש"בדורות אלו . . מצוה לגלות זאת החכמה"¹⁸ (שבה נמשך ומתגלה ה"חכם"), ועאכו"כ מהזמן שבו "יפוצו מעינותיך חוצה"¹⁹.

רכא, א. זר"ח קה, א.

(13) משלי ט, א.

(14) ראה גם התוועדות תנש"א ח"ג ע' 334 ואילך. וש"נ.

(15) במאמר פ"ג (לעיל ס"ע 413 ואילך). וש"נ.

(16) תולדות כ, ב. וראה גם תורת מנחם ספר המאמרים חשון

ע' רעט. וש"נ.

(17) פמ"ד (סג, א).

(18) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(19) משלי ה, טז. וראה תענית ז, א. אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט

בתחלתו. ובכ"מ).

(4) שיחת ש"פ נצוי סכ"ג ואילך (לעיל ע' 396 ואילך).

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

אור"ח סוסק"פ. סתלב"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(7) או"ח סתר"י ס"ב.

(8) שו"ת הרדב"ז ח"ו ב"א רט.

(9) שם ס"א-ח.

(10) ישעי' נח, יג.

(11) ראה שבת קט, סע"א.

(12) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג

ד. ומזה מובן גם שהענין של נרות שבת קודש ויום הזכרון, ואח"כ נרות יוהכ"פ ונרות יו"ט, ביחד עם ברכת "שהחיינו", הוא באופן ש"מצוה גוררת מצוה"²⁰ (ועוד יותר מאשר "גוררת", אלא מביאה בפשטות) – החל מכל המבצעים:

המבצעים הקשורים ביחוד עם נשי ובנות ישראל: כשרות האכילה ושתי', וענין טהרת המשפחה, שהוא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" וכו' (כמדובר ומבואר בכ"מ),

ואח"כ נמשך בפרטיות יותר – במבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה ומבצע בית מלא ספרים,

כולל ובמיוחד – כפי שנעשים בארץ הקודש, "ארץ אשר .. עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²¹, והרי הלשון "עיני הוי' אלקיך" מדגיש יותר את הענין ש"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"²², כמבואר בספרי הטבעים ועוד יותר בדרושי חסידות²³, שהחילוק בגלוי בין ער לישן נראה בעינים, שבהיותו ער אזי העינים פקוחות ורואות (משא"כ כאשר ינום ויישן), וכיון שזוהי "ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", מבלי שיחסר בזה ח"ו אפילו רגע אחד, אזי ישנו הענין ד"לא ינום ולא יישן שומר ישראל" בפשטות.

ה. וענין זה קשור גם עם השיעור חומש של ערב ר"ה שחל ביום ששי, שמתחיל בפסוק²⁴ "כי אשא אל שמים ידי ואמרת חי אנכי לעולם", ומסיים "וכפר אדמתו עמו"²⁵:

לכאורה אינו מובן: כיון ש"אשא אל שמים ידי", הרי יש כבר מציאות חי', וא"כ מהו החידוש דבר וההוספה "ואמרת חי אנכי לעולם"?

ואחד מהביאורים בזה – ע"פ מ"ש²⁶ "ואמת הוי' לעולם", והיינו, שלא די בכך "שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא", שזהו מ"ש²⁷ "וה' אלקים אמת", ש"הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו" (כמ"ש בהתחלת "יד החזקה" להרמב"ם²⁸), אלא הענין ד"אמת הוי'" צריך להיות נמשך "לעולם".

ובהתאם לכך, הנה גם לאחר ש"אשא אל שמים ידי" מוסיף בכתוב "ואמרת חי אנכי – עם כל החיות, ככל הפירושים של ר' ניסים גאון וכו'²⁹ – לעולם", שנמשך עד לעולם התחתון שאין למטה הימנו.

ואז נעשה הענין ד"אם שנתי ברק חרבי .. אשיב נקם לצרי .. דם עבדיו יקום"³⁰, עם כל הפרטים שנימנו בינתיים.

ועד – כפי שמסיים וחותם – "וכפר אדמתו עמו", שהפירוש ד"וכפר" הוא – לא שבנ"י זקוקים ח"ו לענין של כפרה, שהרי בודאי כבר זכו בדין החל מר"ח אלול, שלכן "לובשים לבנים ומתעטפים לבנים"³¹, אלא כפי שמפרש רש"י [שזהו פשוטו של מקרא, בעולם הפשט, עולם העשי'³², למטה מעשרה טפחים] שהוא "לשון רצוי ופיוס", שהקב"ה³³ "יפייס אדמתו ועמו (כיון שמרגיש כביכול שהם זקוקים לריצוי ופיוס) על הצרות שעברו עליהם כו"³⁴.

(29) ברכות לב, א. הובא ונתבאר בד"ה ראו עתה כי אני דש"פ האזינו שבסה"מ תרפ"ד ס"ע שמב ואילך. ועוד.
(30) שם, מא"מ.
(31) טווא"ח סוסתקפ"א.
(32) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36.
(33) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול חנוק מבכי (המו"ל).
(34) לשלימות הענין – ראה גם שיחת ר' תשרי סכ"ו ואילך; ש"פ האזינו, שבת שובה סייח ואילך תשל"ו (תורת מנחם חפ"ב ע' 59 ואילך; ע' 87 ואילך).

(20) אבות פ"ד מ"ב.
(21) עקב יא, יב.
(22) תהלים קכא, ד.
(23) ראה סה"מ תרכ"ח ע' עט [קן]. תרל"א ח"א ע' קכח.
(24) פרשתנו (האזינו) לב, מ.
(25) שם, מג.
(26) תהלים קיו, ב.
(27) ירמ' יו"ד, יו"ד.
(28) הל' יסוה"ת פ"א ה"א-ד.

ו. ובזה מסתיים השיעור של יום הששי, ערב ר"ה,

6

ונכנסים מתוך שמחה וטוב לבב ליו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת – באופן שמתחדשת כל הבריאה מחדש, עי"ז ש"תמליכוני עליכם"³⁵, באופן שהקב"ה הוא "מלך ישראל"³⁶, ועי"ז שהוא "אלקינו" – אזי נעשה גם "מלך העולם", ועד לאופן ש"ידע כל פעול .. ויבין כל יצור .. ויאמר כל אשר נשמה באפו"³⁷, כמדובר לעיל (במאמר³⁸) שבזה נכלל כל סדר ההשתלשלות,

10

ונעשה "מלך ישראל וגואלו"³⁶ בפשטות – שנה של גאולה, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרום ממש בהשנה עצמה.

12

* * *

ז. דובר לעיל (במאמר³⁹) אודות דברי רבינו הזקן⁴⁰ שבהתחלת הפרשה שקורין לעולם קודם ר"ה נאמר⁴¹: "אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם",

8

והיינו, שאע"פ שבהמשך הכתוב נימנו סוגים מן הקצה אל הקצה, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך", מ"מ, "נצבים .. כולכם",

10

וכפי שמפליא שם בהתחלת הדרוש שזהו "לאחדים כאחד", כמו "קומה אחת שלימה", ויתירה מזה, לא רק שהראש והרגל הם קומה אחת, אלא זהו באופן שאי אפשר להבחין ולברר ("מ'קליבט זיך ניט פאַנאַנדער") שזה "ראש" וזה "רגל" – "מבלי ימצא האדם ראש וסוף",

13

ועי"ז נעשה בר"ה הענין ד"לעברך בברית הוי' אלקיך ובאלתו"⁴² – כמבואר שם בארוכה, וביתר ביאור – בדרושים והערות וצינונים של הצמח צדק⁴³, שערב ר"ה הוא יום ההולדת שלו.

15

ח. וע"פ המאמר הידוע של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, אודות השייכות של שני ימי ר"ה עם שמע"צ ושמח"ת (כפי שנראה בגילוי בכך שהקביעות שלהם היא באותם ימים⁴⁴), שהענינים שפועלים בר"ה ע"י הקו ואופן העבודה ששייך לר"ה, פועלים בשמע"צ ושמח"ת ע"י אופן העבודה בקו השמחה⁴⁵ – מודגש ענין הנ"ל גם בשמח"ת:

11

בקריאה של שמח"ת נאמר בתחילתה: "ויהי בישורון מלך"⁴⁶ – שזהו בדוגמת הענין ד"תמליכוני עליכם" שנפעל בר"ה.

13

וממשיך בכתוב ומסביר מיד, שהאפשרות שיהי' "בישורון מלך" היא – "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", כמבואר במפרשים⁴⁷ ובפרט בחסידות⁴⁸, שהענין ד"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" – שזהו בדוגמת הענין ד"נצבים גו' כולכם" – פועל ש"בישורון" (שבשם זה נקראים בני כשהם בתכלית השלימות⁴⁹) יהי' "מלך",

17

וכב' הפירושים שב"מלך"⁵⁰: (א) שקאי על הקב"ה, (ב) שקאי על משה רבינו, שעליו נאמר⁵¹ "אנכי

18

(45) ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א). – נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' שנג.
(46) ברכה לג, ה.
(47) ראה פרש"י ורמב"ן, אוה"ח ועוד עה"פ.
(48) ראה לקו"ת שם. אוה"ת ברכה ע' א'תתסב ואילך. ועוד.
(49) ראה לקו"ת שם מה, רע"א. וראה גם תורת מנחם חע"ח ע' 164. וש"נ.
(50) ראה רמב"ן שם.
(51) ואתחנן ה, ה.

(35) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
(36) תפלת מוסף דר"ה (ברכת מלכיות) – מישע' מד, ו.
(37) תפלת העמידה דר"ה (ברכת "אלקינו כו' מלוך כו").
(38) פ"ד (לעיל ע' 415) וש"נ.
(39) בסופו (לעיל ע' 419).
(40) לקו"ת ר"פ נצבים.
(41) ר"פ נצבים.
(42) שם, יא.
(43) ראה אוה"ת ר"פ נצבים.
(44) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 20. וש"נ.

- 1 עומד בין הוי' וביניכם"; וכפי שנמשך אח"כ בענין התורה שנקראת על שם משה – "זכרו תורת משה
2 עבדי" 52, דקאי בפשטות על פסוקי תורה שבכתב, וגם כפי שמתבארים – "פירושה" 53 – בתורה שבע"פ.
9 ט. וכמדובר כמ"פ – מחפשים תמיד ענין בפשטות ובגשמיות שיבטא אותו ענין כפי שהוא ברוחניות
10 או במחשבה או בדיבור, שיומשך גם במעשה.
11 ועד"ז בנדר"ד, שנוסף על ענין האחדות שבהתוועדות כשלעצמה, "בהתאסף .. יחד שבטי ישראל",
12 ובאופן שתוכן ההתוועדות קשור עם ענין של אחדות – ענין של יהדות, תורה ומצוותי, "תורה אחת
13 לכולנו" 54, ש"ניתנו מרועה אחד" 55, "ה' אחד" 56, ועאכו"כ כשיכולים להוסיף בזה באופן שיהי' המשך
14 לענין האחדות גם בימים שלאח"ז – צריך לקשר זאת גם עם ענין של מעשה בפועל.
15 וע"ד שמצינו בכמה ענינים, אפילו בענינים של תורה ומצוותי, שכאשר יש אחיזה בדבר גשמי, הרי
16 זה מוודא ומבטיח שהרוחניות שבדבר תומשך גם למטה מעשרה טפחים בגשמיות – כפי שהובאה
17 הדוגמא מכמה ענינים של נבואה, שאע"פ שהי' נביא אמת, ש"רוח הוי' דיבר בי ומלתו על לשוני" 57,
18 צוה עליו לעשות גם פעולה גשמית, ומבואר בדרשות הר"ן 58, שענין זה מבטיח יותר ש"רוח הוי' ..
19 ומלתו" יומשך בפועל כפשוטו בעוה"ז התחתון, שבו נעשתה הפעולה הגשמית.
10 י. ולכן,
11 – ובפרט בהמשך להמדובר במשך השבועות האחרונים שבקרוב ממש צריכים לצאת מהגלות,
12 וכאמור לעיל בפירוש "וכפר אדמתו עמו", שהקב"ה מרצה ומפייס את בני, והדבר היחידי שבו יכול
13 הקב"ה לרצותם ולפייסם באמיתיות – הנה הן אמת שבהכרח שיהי' לבניי בני חיי ומזוני רויחי, ובכולהו
14 רויחי, כשנמצאים עדיין בגלות, הרי הפיוס האמיתי והריצוי האמיתי הוא – כאשר "ואולך אתכם
15 קוממיות" 59 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
16 והרי ההתחלה וההכנה לזה היא: "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" 60, כפי שמפרש רבינו הזקן 61
17 שזהו ענין לימוד התורה ("במשפט"), וענין הצדקה ("ושבי' בצדקה") –
18 בהוספה על ענין התורה – המדובר לעיל במאמר 62 שמוסד על מאמרי רבותינו נשיאנו, כולל גם
19 מדברי בעל יום ההולדת, הצמח צדק – יהי' גם ענין הצדקה,
20 שיחלקו עתה – ע"י אלו שעסקו במבצעים עד עתה בארץ הקודש ונמצאים עתה כאן, וכן ע"י אלו
21 שעסקו במרץ במבצעים כאן בחוץ לארץ – לכל אחד מהמסובים שני שקלים:
22 שקל אחד – שיבטא את ההתאחדות של כל אלו שמקבלים אותו, ובודאי ינצלו אותו (כמו שהוא או
23 ע"י חילוף) לענין טוב, ועד "טוב לשמים וטוב לבריות" 63 (כמדובר כמ"פ במשך כל השנה); ושקל שני
24 – ליתן לצדקה בתור שליחות,
25 והרי רבינו הזקן מבאר בתניא 64 בענין "מעלת הצדקה (אפילו בנתינת פרוטה אחת) .. ששקולה כנגד
26 כל המצות 65 .. (ו) מקרבת 66 את הגאולה", שגם מי שלא התייגע להרוויח מעות אלו, אלא ניתנו לו באיזה
27 אופן שיהי', מ"מ, "הואיל ובמעות אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו .. הרי נותן חיי נפשו לה", וכפי
28 שמבאר שזהו ענין הגאולה ברוחניות.

(59) בחוקתי כו, יג.

(60) ישעי' א, כז.

(61) לקו"ת ר"פ דברים.

(62) לעיל ע' 413 ואילך. וש"נ.

(63) קידושין מ, א.

(64) פל"ז (מח, ב).

(65) ב"ב ט, א.

(66) שם יו"ד, א.

(52) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א.

שמר"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(53) רמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(54) תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(55) קהלת יב, יא. וראה חגיגה ג, ריש ע"ב.

(56) ואתחנן ו, ד. ועוד.

(57) שמואל"ב כג, ב.

(58) דרוש ב. וראה גם רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על הרקאנטי

לך לך שם.

ובכך נסיים ונחתום את השנה העוברת באופן ש"ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" ברוחניות, לימוד
 התורה וקיום המצוות, ועד בגשמיות, בבני חיי ומזוני רוויחא, ואז תהי' התחלת השנה החדשה באופן
 של גאולה אמיתית ושלמה ע"י משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים, "ושמחת עולם על ראשם"⁶⁷.
 יא. (ואח"כ אמר:)
 כדי שיהי' באופן מסודר – יגשו מצד אחד⁶⁸ ויצאו מהצד השני,
 ויגשו רק אלו שעסקו במרץ במבצעים בארץ הקודש, "ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה
 ועד אחרית שנה"²¹, וכן אלו שעסקו במבצעים בחוץ לארץ, ועי"ז פעלו בחוץ לארץ הענין ד"עיני ה'
 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", כי, בשעה שעוסקים בתורה אזי "אותי אתם לוקחים"⁶⁹,
 וכשעוסקים בענין של מצוות, הנה ע"פ מארז"ל⁷⁰ "היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי", הרי זה באופן
 ש"שלוחו של אדם כמותו"⁷¹ (כמבואר בלקו"ת פ' ויקרא⁷²),
 ועי"ז שהם יחלקו השקלים – יהי' זה כאילו שקיבלו ללא ממוצע וכו'.
 והעיקר, שענין זה יפעל פעולתו – כפי שהקב"ה יודע כיצד צ"ל הפעולות – עד למטה מעשרה
 טפחים, להאיר ב"נר מצוה ותורה אור"⁷³, עד לאופן שיראו זאת בעיני בשר, ואז יומשך האור גם בכל
 הענינים.
 ונסיים את השנה (לא כהנוסח הרגיל בפי העולם, אלא כפי שהנוסח צריך להיות) באופן ש"תכלה
 שנה וברכותי", כיון שלאח"ז יהי' הענין ד"מעלין"⁷⁴ בברכות כמ"פ ככה, ובאופן ברכתו של הקב"ה,
 ש"תוספתו מרובה על העיקר"⁷⁵, היינו שכל שגדלה הברכה באופן הפנימי והנגלה בערב ר"ה, יתוסף
 בזה עוד יותר עד לאופן של עשירות – בתחילת השנה ובמשך כל השנה.
 ותמורת מה שהי' עד עכשיו, ובפרט בימים הכי אחרונים, שהי' צורך בענין ד"תפול עליהם אימתה
 ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן"⁷⁶ – יהי' להיפך, כך, שעוד בזמן ההכנה לאתחלתא דגאולה ולאח"ז
 הגאולה, יהי' כבר מעמד ומצב ש"היו מלכים אומנין ושרותיהם מניקותיך"⁷⁷, ועד ש"הוי' ימלוך לעולם
 ועד"⁷⁸, וכפי שמביא הרמב"ם⁷⁹ בנוגע לתקופת ימות המשיח ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו'
 לעבדו שכם אחד"⁸⁰, ובקרב ממש.

* * *

יב. דובר כמ"פ אודות תורת הבעש"ט⁸¹ בענין "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש", שע"י אותיות
 השם נמשך החיות שמהוה, מחי' ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה, ועאכו"כ שכן הוא בשמות שבתורה,
 כולל גם שמות הפרשיות.
 ועד"ז בנוגע לפרשת שבוע זו – כידוע תורת רבינו הזקן⁸² שצריך לחיות עם הזמן, היינו, עם הפרשה
 בתורה שלומדים באותו שבוע – שיש בה כו"כ פסוקים, החל מהפסוק הראשון: "האזינו השמים ואדברה
 ותשמע הארץ אמרי פי" – הנה השם של כל הפרשה (ע"פ מנהג ישראל ש"תורה הוא") הוא "האזינו",
 ומזה מובן שזהו הענין העיקרי שמהוה, מקיים ומחי' את כל עניני הפרשה.

(75) ב"ר פס"א, ד.

(76) בשלח טו, טז.

(77) ישעי' מט, כג. וראה זכאים יט, רע"א.

(78) בשלח שם, יח.

(79) הל' מלכים ספ"א.

(80) צפני' ג, ט.

(81) תניא שעהיחודה"א פ"א.

(82) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשוך).

(67) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(68) כ"ק ארמו"ר שליט"א הראה בידו הק' לצד שמאלו.

(69) שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא

תרומה ג. אמור יז. וראה תניא פמ"ז.

(70) תנחומא ויגש ו.

(71) ברכות לר, ב (במשנה). וש"נ.

(72) בתחלתו (ג, א ואילך).

(73) משלי ו, כג.

(74) ראה ברכות כה, א. וש"נ.

- 13 יג. הפירוש של תיבת "האזינו" – בכללות – הוא שמעו ("הערט זיך איין").
- 14 אבל, כיון שבפסוק נאמרו ב' לשונות: "האזינו" ו"תשמע", והרי כל ענין בתורה, "תורת אמת", הוא
15 אמיתי ומדויק, הרי מובן שהם שני ענינים שונים. – יש אמנם ענין שמקשר אותם, שלכן יש להם אותה
16 משמעות, שהו"ע השמיעה, אבל בשמיעה גופא יש שני אופנים: על אחד נאמר הלשון "האזינו",
17 שמתאים לדיבור עם אדם או ענין שנמצא בקירוב מקום, ועל השני נאמר הלשון "ותשמע", שמתאים
18 לדיבור עם מי שנמצא במקום רחוק.
- 19 ומבואר בספרי⁸³, שב' לשונות אלו ביחס לשמים וארץ מצינו גם בנבואת ישעי', אבל שם נאמר
20 "שמעו שמים והאזינו ארץ"⁸⁴, היינו, שישעי' השתמש ביחס ל"שמים" בלשון שמיעה (מרחוק), וביחס
21 ל"ארץ" בלשון האזנה (מקרוב), ואילו משה רבינו אמר "האזינו השמים ותשמע הארץ", לפי שהי' "קרוב
22 לשמים ורחוק מן הארץ".
- 14 יד. ומזה מובן, שכל ענין התורה, ובפרט "כל דברי השירה הזאת"⁸⁵, "עד תומם"⁸⁶, שעז⁸⁷ ו"ענתה
15 השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו", שיזכרה תמיד – צריך להיות לא באופן ד"ותשמע",
16 כפי ששומעים דבר רחוק, אלא באופן ד"האזינו", כפי ששומעים דבר שהוא קרוב מאד.
- 17 וזוהי הוראה כללית בנוגע לכל ענין של יהדות, תורה ומצוות – שצ"ל אצל יהודי באופן של "האזינו",
18 היינו, שבאיזה מעמד ומצב שנמצא, צריך לידע ש"קרוב אליך הדבר (ולא סתם קרוב, אלא) מאד בפין
19 ובלבד לעשותו"⁸⁸,
- 20 והרי הענין ד"כי קרוב אליך וגו'" הוא היסוד של ספר התניא, שזהו היסוד של תורת החסידות, כפי
21 שבאה באופן ד"פוצו מעינותיך חוצה"¹⁹, ועל יסוד זה נבנה כל הבנין של תומ"צ, כולל גם ההנהגה
22 בדברי הרשות באופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁸⁹, ולפנ"ז⁹⁰ – ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁹¹.
- 23 ובאופן כזה מקיים כל אחד מישראל שליחותו בעולם, שנעשה "קרוב" להקב"ה ועד שמתאחד עמו
24 – עי"ז שלומד תורתו ומקיים מצוותיו, ועושה מהעולם כולו דירה לו ית'.
- 25 ואז, כשנמצאים עם מלך מלכי המלכים הקב"ה באותה "דירה" (ובאותו חדר) – הרי מובן, שאך טוב
26 וחסד ימצאוהו תמיד כל הימים, "טוב וחסד" בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, כולל גם
27 ובמיוחד (כאמור לעיל⁹²) – כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.
- 28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש – "לכתחילה אריבער"⁹³, "הושיעה את עמך",
29 "פרצת", והניגון "כי בשמחה תצאו". אח"כ נתן את בקבוק היין, קערת המזונות וחבילת דולרים למוהל
30 הרב יהודה לייב דובאָו⁹⁴].

(83) עה"פ. וראה גם לעיל ע' 400. וש"נ.

(84) ישעי' א, ב.

(85) האזינו שם, מד.

(86) וילך לא, כד. ל.

(87) שם, כא.

(88) נצבים ל, יד.

(89) משלי ג, ו.

(90) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(91) אבות פ"ב מ"ב.

(92) במאמר – בסופו (לעיל ע' 420).

(93) בפעם הג' כפלו את הבבא הידועה (ע"פ עידוד כ"ק

אדמו"ר שליט"א) י"ב פעמים (המו"ז).

(94) עבור בריית-מילה של מר אריאל רוטמן – נכדו של הו"ח

וכו' ישראל ארי' ליב אחיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א שהתקיימה

בד' תשרי תשל"ו (המו"ז).

בס"ד. ערב ראש השנה ה'תשל"ו.

[לאחרי קבלת הפ"נ כללי – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

השי"ת¹ ימלא משאלות לבכם לטובה של כל אחד ואחת מבני ישראל בכל מקום שהם, כולל אלו הנמצאים כאן, ואלו שבאו על החתום – בנוגע לכל הפרטים שנימנו כאן, ואלו שהיו צריכים להימנות, ואלו שבין השיטין.

וכיון ששנה זו מתחילה בשבת, שעליו נאמר² "וקראת לשבת עונג", ו"כאילו³ כל מלאכתך עשוי"⁴ – וכיון שכך אומרת תורת אמת, אזי מלאכתך עשוי' – ייעשה כל זה בכחו ו"מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁵,

ויומשך למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה, בענינים הפרטים ובענינים הכלליים, בגשמיות וברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד.

כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בכל הענינים, ועד לענין ד"פועל ישועות בקרב הארץ"⁶ – ישועה הגדולה, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

לכל אחד מכם וכל בני ביתו – כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ויקיימו כל הברכות בטוב הנראה והנגלה.

(4) להעיר, שיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת – אין תוקעין, כי זה נעשה ע"י השבת (לקו"ת ר"ה נז, א ואילך).

(5) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(6) תהלים עד, יב.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בהוספות ללקו"ש חיד"ע 366. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) ישע"י נח, יג.

(3) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

בין מטומאת אבר מן החי ובין מטומאת נבילה. לפיכך מקשה הגמרא: **מָה נִפְשָׁךְ, אִי מִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוּל** – אם סבר רבי שמעון שעל ידי המיתה כאילו נגמרה נפילת האבר מגוף הבהמה קודם מיתתה, אם כן לִשְׁמָא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי, וְאִי סָבַר שְׁאִין מִיתָה עוֹשֶׂה נִפּוּל ועדיין האבר נחשב כמחובר לבהמה, אם כן לִשְׁמָא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַנִּבְלָה.

ומפני קושייתה, מעמידה הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר: אלא **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲרִישָׁא קָאִי** – רבי שמעון בא לחלוק על דברי התנא ברישא של משנתו, שאמר שְׁהָאֶבֶר וְהַנִּפְשָׁה הַמְדוּלְדָּלִין בְּהַקְמָה אם חשב עליהם להאכילם לגוי מִמַּמָּאִין טוּמְאָת אוֹכְלִין בְּמִקְוֵן וְצִרְיִין הַכֶּשֶׁר, ובוה רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וּמְטַהֵר. אבל בסיפא מודה רבי שמעון שלאחר מיתתה האבר מטמא משום אבר מן החי.

רבי אסי מביא מאמר של רבי יוחנן, וסובר רבי אסי שרבי יוחנן אמר אותו על דברי רבי שמעון ברישא וכדעת הגמרא כאן שרבי שמעון חלק על הרישא של משנתו: **אֶבֶר רַבִּי אִסִּי אֶבֶר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי מַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁטִיהַר אֶבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמַּעֲוִרִים בְּהַמָּה, מִפְּנֵי שְׁמָרָה קָרָא** לגבי טומאת אוכלין (ויקרא יא לד) **מִכָּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וגו' יִטְמָא וגו'**, לשון הכתוב **אֲשֶׁר יֵאָכֵל** היא מיותרת, ודורשים ממנה שדווקא אוֹכֵל שְׁאֵתָה יוֹבֵל לְהַאֲכִילוֹ לְאֲחֵרִים בְּדִיתָר, ואפילו לגוי, קָרוֹי אוֹכֵל לענין טומאת אוכלין, אבל אוֹכֵל שְׁאֵי אֵתָה יוֹבֵל לְהַאֲכִילוֹ

דוחה רבא: **כְּשִׁישְׁמֵשׁ הַחֵלֶב** לטמא טומאה חמורה, מַעְשֶׂה עֵץ שִׁישְׁמֵשׁ – הרי זה מחמת היותו שומר של הכוליא, והוא בזה ככל דבר הנעשה שומר לנבילה, שאפילו הוא כעץ, מטמא נבילה עצמה. ואין זה מצד שם אוכל שבו, לפיכך אין אותה טומאה פוטרנו מהכשר.

הדין החמישי: **אֶבֶר רַב מִתְנֶה, הָרִי אֶמְרוּ שְׁפִית שְׁפִיכּוּ בְּזֵרִים, כְּגוֹן הַמִּסְכָּךְ בְּשִׁיבּוּלִים** עם הזרעים שבתוכו, מִתְנֶה הַזֵּרִים שבתוכו, אוכלין, כיון שהם בטלים אל הסיכוך. אך אומר אני שאם תהיה צרעת בקירות הבית ההוא, טוּמְאָתוֹ לטמא את האדם מצד שהוא בית המנוגע, היא לאו דְּאוֹרֵייתָא, דְּאִי סִלְקָא דְעֵתָה דְּאוֹרֵייתָא, מְצִינוּ לְזֵרִים שְׁמִטָּא טוּמְאָה חַמּוּרָה, שלא כתנא דבי רבי ישמעאל.

דוחה הגמרא: **כְּשִׁישְׁמֵשׁ הַסֶּכֶךְ** ההוא עם הזרעים שבתוכו לטמא טומאה חמורה, מַעְשֶׂה עֵץ שִׁישְׁמֵשׁ – הרי זה מחמת שימוש לסיכוך, והוא בזה ככל חתיכת עץ שסיככו בה את הבית, שהבית מטמא בגללה בצרעת הבתים. לפיכך יתכן שיהיה האדם נטמא מדאורייתא מחמת אותם הזרעים, ואין זו ראייה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם.

שנינו במשנה: לדעת רבי מאיר אם מתה הבהמה, האבר המדולדל מטמא כאבר מן החי, ורַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. ומשמע בפשטות שרבי שמעון בא לחלוק על דברי רבי מאיר בסיפא, בדינו של האבר לאחר מיתתה, שרבי מאיר מטמא, ורבי שמעון מטהרו לחלוטין,

לקומי שיחות

ראש השנה - ו' תשרי

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

17 אחד ה"מפתחות" אשר "בידו של הקדוש-ברוך-הוא (שלא
18 נמסרו ביד שליח)" ¹⁰, אשר דוקא אליו מתפללים ¹¹.

19 ובקשה זו משמעותית ביותר, כדברי רחל ¹² "ואם אין
20 מתה אנכי" ¹³.

21 וכיון שהבקשה שבה עוסקת תפלת חנה נעלית ביותר,
22 לכן תפלה זו היא המקור שממנו לומדים "כמה הלכתא
23 גברותא" בנושא התפלה.

24 אך אין לתרץ כך, כי גם תפלתם של יצחק ¹⁴ ורבקה
25 עסקה באותה בקשה חשובה לילדים – "ויעתור יצחק לה'
26 לנוכח אשתו (וכפי שמבאר רש"י "הרבה והפציר בתפלה")
27 כי עקרה היא" ¹⁵!

ב.

חידוש מיוחד – דוקא בתפלת חנה

28 כן אין אפשרות לתרץ, שאי אפשר ללמוד הלכות
29 מתפלות האבות, כי "אין למידין מקודם מתן תורה" ¹⁶ –
30 שהרי, בראש ובראשונה, אין מדובר כאן על הסקת
31 מסקנות חדשות ממש מן הפסוק, אלא על כעין אסמכתא ¹⁷

א.

תפלת חנה – מקור להלכות רבות

1 במסכת ברכות ¹ אומרת הגמרא "אמר רב המנונא כמה
2 הלכתא גברותא ² איכא למשמע מהני קראי דחנה ³
3 (=כמה הלכות גדולות ניתן ללמוד מתפלה זו של חנה).
4 וחנה היא מדברת על לבה, מכאן למתפלל צריך שיכוין
5 לבו. רק שפתייה נעות, מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו.
6 וקולה לא ישמע, מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו,
7 ויחשבה..."

8 ונדרש הסבר: כל הענינים בתורה מדויקים ביותר.
9 נושא התפלה כבר מופיע לפני כן בחמשה חומשי תורה
10 נחמה פעמים, החל מתפלות אברהם ⁴ יצחק ⁵ ויעקב ⁶, תפלת
11 משה ⁷, וכן הלאה ⁸, וכיצד ייתכן שהמקור ל"כמה
12 הלכתא..." הוא דוקא בתפלת חנה – בחלק הנביאים, שהם
13 "דברי קבלה" – ולא בתפלות המופיעות בתורה?

14 לכאורה, ניתן היה לומר, שתפלת חנה מיוחדת בהיותה
15 תפלה על ענין עיקרי וכללי – בקשה לילדים – "ונתת
16 לאמתך זרע אנשים" ⁹, שזוהי בקשה נעלית ביותר, וזהו

(* הוא יום היארצייט של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצב"ה (אמו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א). נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה.

(1) לא, סע"א.

(2) כ"ה בגמ' ובע"י: גברותא. ובשינוי – ראה רי"ף ודק"ס כאן. סוכה לח, ריש ע"ב ובר"ח, רי"ף ור"ן שם. ואכ"מ.

(3) ש"א א, ג ואילך.

(4) בנוגע לסדרם (ורא יח, כג (ובפרש"י שם) ואילך); על אבימלך (שם כ, יז. וראה שם, ז). וראה ברכות כ, ב. לקמן הערה 14.

(5) ח"ש כד, סג ובפרש"י שם (מברכות שם. ועוד). תולדות כה, כא (ופרש"י שם).

(6) ויצא כח, יא ופרש"י שם (מברכות שם). וישלח לב, יו"ד ואילך (ופרש"י שם, ט).

(7) ובפרט תפלתו ויחל משה גו' (תשא לב, יא ואילך) וכו' שמסופר בתורה אריכות התפלות.

(8) לדוגמא: וירא יט, יח (ופרש"י) ואילך. ח"ש כד, יב ואילך. ועוד.

(9) ש"א שם, יא.

(10) ראה תענית ב, סע"א ואילך: מפתח של חי' כו' דכתיב (ויצא ל,

כב) ויזכור אלקים את רחל גו' ויפתח את רחמה.

(11) כלי' הרמב"ם (פיה"מ פ' חלק היסוד החמישי): שהוא ית' הוא הראוי לעבדו .. אליו בלבד יכוונו המחשבות. וכהדגשת מחז"ל: אליו ולא למדותיו (אפילו, ועאכ"כ לא לשליח) – פרסם של"ב פ"ב בשם הספרי.

(12) ויצא ל, א. וראה הערה 10.

(13) וכמו שהי' בחנה "והיא מרת נפש" – ש"א שם, יו"ד. וראה ברכות (ל, ב), דר' אליעזר למד דאין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש "דאמר קרא והיא מרת נפש". ובגמ' שם: אמאי דילמא חנה שאני דהות מריא לבא טובא. וראה צל"ח שם.

(14) משא"כ באברהם שלא נאמר באופן של תפלה – ראה לך טו, ב"ג.

(15) תולדות שם.

(16) ראה שד"ח כללים מערכת האל"ף כלל שכא. פאת השדה כללים מערכת אלף סק"ה ס"י. אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

(17) דהרי זה נלמד מדברי קבלה, ופשיטא ד"הלכתא גברותא" אלו אינן מדאורייתא – וראה לקו"ש ח"ו ע' 322 ואילך.

30 המופיע במספר מקומות על מהותה של תפלה, השונה
31 ממהותה של ברכה²⁶:

32 ברכה היא מלשון "ברכה" – מאגר מים²⁷ וכדומה,
33 אשר משם מעבירים את המים לפי הצורך המסויים. ברכה
34 היא גם מלשון "המברך"²⁸, במשמעות של "המשכה" –
35 שמטרתה "להמשיך", להעביר ולהוריד דבר ממקורו
36 למקום אחר.

37 כלומר: הברכה אפשרית רק כאשר נושא הברכה כבר
38 קיים במקורו, אלא שמסיבה כלשהי הוא נמנע מלהגיע אל
39 המתברך, והברכה מביאה לידי כך שדבר זה "ימשך"
40 ממקורו וירד למטה. וכלשון הפסוק²⁹: איש אשר כבדתו
41 בך אותם – בברכה, שכבר היתה ראויה ומוכנה לכל אחד
42 מהם, וכך ברכם. כלומר, הברכה "המשיכה" והביאה לכל
43 אחד מהם למטה את מה שכבר היה במקור למעלה.

44 וכפי שמוכח מברכת יעקב לבני יוסף, שיעקב הניח³⁰
45 "ימינו .. על ראש אפרים .. ואת שמאלו על ראש מנשה",
46 ויוסף אמר לו³¹ "כי זה הבכור שים ימין על ראשו, וימאן
47 אביו .. אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים".
48 ולכאורה, כיון שיעקב הוא המברך, הרי הוא יכול היה
49 לברך את מנשה באותה הברכה עצמה, שהוא יהיה גדול
50 מאפרים?

51 אלא, כאמור לעיל: ברכה אינה יוצרת ענין חדש –
52 היא רק "מברכה" ו"ממשיכה" את הברכה ממקורה.
53 לפיכך לא יכול היה יעקב לגרום בברכתו לכך שמנשה
54 יהיה גדול מאפרים, כי אפשרות זו לא היתה במקור.
55 ואילו מהותה של התפלה היא, שמבקשים מהקדוש –
56 ברוך-הוא – "יהי רצון" וכדומה, שייוצר רצון, דבר חדש,
57 שלא היה לפני כן.

58 לפי זה מובן ההסבר לדעות הסוברות שמצות התפלה
59 חלה דוקא "בעת מן העתים" כגון בשעת צרה וכדומה,
60 כי עיקר מהותה של התפלה הוא "יהי רצון", ליצור דבר
61 חדש – בשונה ממה שהיה עד אז, וחידוש זה של התפלה

1 לגבי אופן¹⁸ ההנהגה בתפלה. ובמיוחד כאשר לגבי כל
2 נושא התפלות וסדרן נאמר בגמרא¹⁹ ש"תפלות אבות
3 תקנום" – "אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר ... יצחק תקן
4 תפלת מנחה שנאמר ...".

5 זאת ועוד: לגבי חלק מ"הלכתא גברותא", אשר
6 "איכא למשמע מהני קראי דחנה", אומר המהרש"א²⁰
7 "כמה דברים דחשיב הכא (=שמונים כאן) כגון שצריך
8 שיכוין את לבו ואסור להשמיע קולו שמעינן להו נמי
9 (=נלמדים גם) ממקומות אחרים, כדלעיל, אלא דקאמר
10 דמהני קראי דחנה נמי איכא למשמע להו (=אלא שאומר
11 שגם מפסוקים אלה של חנה ניתן ללמוד אותם).

12 לפי זה: אותם "דברים" אשר "שמעינן להו נמי
13 ממקומות אחרים" היו יכולים בודאי להיות רמוזים באחת
14 מתפלות האבות, שאז אין זו כלל סתירה ל"אין למידין
15 מקודם מתן תורה", כי אין זה המקור היחיד להלכות אלו.
16 הכרחי אפוא לומר, שחז"ל מדגישים "כמה הלכתא
17 גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה" משום שבתפלת
18 חנה יש חידוש מיוחד בנושא התפלה.

ג.

ברכה – "המשכת" שפע קיים

19 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

20 ישנם שני סוגים עיקריים של תפלות: יש תפלה אשר
21 "אדם מתחנן ומתפלל בכל יום"²¹, על הצרכים היום-
22 יומיים והתמידיים הדרושים בכל יום, ויש תפלה הנאמרת
23 "בעת מן העתים" אשר יצטרך לדבר מן הדברים, כמו²²
24 בעת צרה וכיוצא²³.

25 אפילו פוסקי ההלכה הקובעים²⁴, ש"תפלה בכל יום,
26 והנוסח התפלה הוא מצוה מדרבנן"²⁵, סוברים בכל זאת,
27 שישנה מצוה מדאורייתא "שיתפלל האדם .. בעת צרה"
28 וכדומה, כאשר הוא זקוק לצורך מיוחד.

29 ההסבר לדעתם של פוסקים אלו מובן לפי הביאור

(25) ל' הצ"צ שם – לדעת "רוב מוני המצות כמו הסמ"ק והרשב"ץ (וכ"ד הרמב"ן בחינוך שם). וראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע ה. חינוך מצוה תלג.

(26) ראה לקו"ת ראה יט, רע"א. ד"ה כה תברכו תרכ"ו. ובכ"מ.

(27) ישע"י כב – ט, יא.

(28) כלאים רפ"ז. וראה תו"א מקץ לו, ג.

(29) ויחי מט, כח. וראה פרש"י שם.

(30) ויחי מת, יד.

(31) שם, יח"ט.

(18) ראה במקומות שבהערה 16. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 142 ואילך.

(19) ברכות כו, ב. – וראה בית האוצר (להר"י ענגל) מערכת הא' כלל א' אות ד'.

(20) בחדא"ג ברכות שם (לא, סע"א) ד"ה מהני קראי. וראה צל"ח שם.

(21) ל' הרמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב.

(22) ראה רמב"ן וחינוך שבהערה 25.

(23) ל' הצ"צ בפרש מצות התפלה בתחלתה.

(24) ודלא כדעת הרמב"ם שם.

לומר, שזאת משום שהקדוש-ברוך-הוא נענה לתפלתה
ולבקשתה ונתן לה בן בדיוק כפי שבקשה³⁷.

ודבר זה – לא זו בלבד שהוא להיפך מהנהגת הטבע
שקבע הקדוש-ברוך-הוא בעולם, אלא הוא, כביכול, נעלה
גם מהגבלות הקיימות על-פי התורה:

הרי ידוע³⁸, ש"מלאך הממונה על ההריון... אומר
לפניו (של הקדוש-ברוך-הוא) רבונו של עולם... גבור או
חלש... ואילו רשע או צדיק לא קאמר", כי³⁸ "הכל בידי
שמים חוץ מיראת שמים". ענין הבחירה, ה"רשות"³⁹ לכל
אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות
צדיק הרשות בידו, ואם רצה...", הוא "עיקר"⁴⁰ גדול הוא
והוא עמוד התורה והמצוה.

יוצא מכך, שתפלת חנה לא היתה רק⁴¹ על ענין הנוגד
את הטבע אשר הטביע הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, אלא על
ענין החורג גם מהגבלות וההגדרות שקבע הקדוש-ברוך-
הוא בתורתו וכעיקר גדול ועמוד בה.

ה.

חלות הנזירות על ידי תפלת האם – כיצד?

נושא זה קשור גם להלכה:

נאמר במשנה⁴²: נזיר היה שמואל... שנאמר³² ומורה
לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון⁴³ ומורה, ונאמר
בשמואל ומורה, מה מורה האמורה בשמשון נזיר⁴⁴, אף
מורה האמורה בשמואל נזיר.

וכך פוסק גם הרמב"ם⁴⁵ ש"שמואל הרמתי נזיר עולם
היה".

וידועה השאלה⁴⁶ המתעוררת על כך: כיצד יכלה
הנזירות לחול על שמואל? לנדרה של חנה "ומורה לא יעלה
על ראשו" אין כוח על-פי תורה לקבוע נזירות לשמואל:
(א) בשעת הנדר לא היה שמואל בעולם. (ב) אף אילו היה
בעולם, הרי "האיש מדיר את בנו בנזיר, ואין האשה מדרת
את בנה בנזיר"⁴⁷.

אינו מתאים כל כך לתפלה על הצרכים היום-יומיים,
שבהם אין ניכרת יצירת דבר חדש, "יהי רצון", אלא
דוקא בתפלה על שינוי מיוחד, שתבוא ישועה והצלה
ב"עת צרה" וכדומה.

לפי זה מובן, שחשיבות ועצמת התפלה היא בהתאם
לגודל השינוי והחדוש שבדבר שעליו מתפללים. ולפיכך,
אמנם תפלה לביטול עצירת גשמים או לריפוי חולה
וכדומה היא למטרת יהו רצון, כדי להביא לידי הנהגה
חדשה, השונה מהגזירה והמצב הקיים – אך בכל זאת,
אין תפלה זו דומה לתפלה של עקרה ללידת בנים, אשר
צריכה לחדש דבר שלילי⁴⁸ מסדרי הטבע, טבע בריאתו של
הקדוש-ברוך-הוא (שטבע עקרות זו). ומובן, שבמקרה זה
מתבטאת ביתר שאת חשיבותה ומעלתה של התפלה.

ד.

בקשת חנה – בניגוד לטבע ולתורה

לפי זה מובן בענינו:

אמנם כל תפלה על הולדת בנים באופן האמור היא
במעלה גבוהה ביותר, כפי שהוסבר לעיל, אשר כך היה
אצל האבות, כאמור לעיל בסעיף א', אך בכל זאת תפלת
חנה מיוחדת בענין זה עצמו.

ההסבר לכך הוא: תוכנה של תפלת חנה הוא כנאמר³²
"ותדור נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעניי אמתך
.. ונתת לאמתך זרע אנשים...", ועל כך אומר רש"י, מדברי
ה"ילקוט", שבכך התכוונה ל"צדיקים"³³. כלומר, חנה לא
בקשה סתם ילדים, אלא "זרע אנשים – צדיקים".

וכוונתה לא היתה רק להיותו צדיק בכוח, שתהיה לו
נשמה של צדיק³⁴, אלא גם להיותו צדיק בפועל³⁵, כפי
שהתבטא בנדרה, שהיה חלק והמשך לתפלתה – "ונתתיו
לה' כל ימי חייו" – שבפועל הוא יהיה נתון לה' כל ימי
חייו.

וכיון שלאחר מכן אכן נענתה בדבר שאליו התפללה,
נולד לה שמואל אשר אכן היה בפועל³⁶ נתון לה' – יש

(32) ש"א א, יא.

(33) להעיר מפרש"י שלח יג, ג.

(34) ע"ד הפי' בתניא פי"ד ברברי איוב "בראת צדיקים" (ב"ב טז, א).

(35) ראה ברכות שם (בהמשך הסוגיא – לא, ב) מאי זרע אנשים .. זרע ששקול כשני אנשים .. משה ואהרן.

(36) וראה בהנסמן בהערה שלפנ"ז.

(37) וכמ"ש גם בדברי עלי אל חנה (ש"א א, יז), "ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמור".

(38) נדה טז, ב.

(39) ל' הרמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

(40) רמב"ם שם ה"ג.

(41) להעיר מאהבת יהונתן להפטורת יום א' דר"ה ד"ה ויען עלי.

(42) סוף נזיר.

(43) שופטים יג, ה.

(44) ראה רש"י ותוס' נזיר שם.

(45) הל' נזירות פ"ג הט"ז.

(46) רד"ק ש"א שם, יא. ועוד.

(47) נזיר כח, ב (במשנה) – הובא ברד"ק שם.

בהרחבה.⁵¹
 ויש לומר, שזהו ההסבר לכך שאין מצוי כל כך דגש
 על נחיצות הכוונה בברכה⁵², בעוד אשר לגבי התפלה
 מודגש שהעיקר היא הכוונה והרגשת הלב,
 והדבר מובן לפי האמור לעיל: מטרת הברכה היא
 (כדלעיל בסעיף ג') לגרום לכך שהשפע "יימשך" ממקורו
 ויבוא לידי גילוי למטה, ולכן העיקר בכך הוא הדיבור
 שהוא גילוי המחשבה.
 לעומת זאת בתפלה, אמנם מטרתה היא יצירת שינוי
 בגשמיות, "שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ
 ויולידה ויצמיחה"⁵³, אך זאת כתוצאה מיצירת רצון חדש,
 כביכול, אצל הקדוש-ברוך-הוא, וזאת בעיקר באמצעות
 כוונת הלב של המתפלל⁵⁴, "שיפנה את לבו מכל
 המחשבות ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה"⁵⁵.
 כאשר יהודי מפנה לבו מכל מחשבותיו ורצונותיו
 ומתבטל כלפי הקדוש-ברוך-הוא כעבד בפני רבו⁵⁶, הרי
 הוא מביא לידי כך, שגם מלמעלה כביכול יהיה רצון חדש
 (כמים הפנים לפנים⁵⁷), שאינו בהתאם להגבלות של סדרי
 העולם, ואף לא לפי הסדרים וההגבלות שבתורה, רצון
 חדש⁵⁸.

וזה היה העיקר גם בתפלת חנה: בפסוקים אין
 מודגשת האריכות בדיבור שבתפלה, אלא דוקא בכוונת
 הלב – "והיא⁵⁹ מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה"⁶⁰,
 וכפי שאמרה לעלי⁶¹ "ואשפוך את נפשי לפני ה'".
 ולכן חשיבות כוונת הלב היא הענין הראשון ב"הלכתא
 גברותא" שלומדים מתפלת חנה. וזוהי גם המשמעות⁶²

1 כבר הוסבר פעם בהרחבה⁴⁸, שהנזירות חלה על
 2 שמואל על-ידי כך ששמואל עצמו קבל זאת על עצמו: כיון
 3 שבהיותו גדול לא זו בלבד שלא מחה על כך, אלא אף
 4 המשיך בהנהגה של נזירות, כפי שחינכה אותו חנה לפני
 5 כן, הרי שהנהגה זו היוותה הסכמה וגרמה לחלות קדושת
 6 הנזירות למפרע⁴⁹.
 7 בכך מודגש אף יותר האופן הנעלה של תפלת חנה
 8 ונדרה: למרות ידיעתה שנדרה בלבד לא יוכל להחיל על
 9 בנה את קדושת הנזירות, אם הוא לא יסכים לכך, בכל זאת
 10 היא היתה בטוחה ש"מורה לא יעלה על ראשו" – היא
 11 קבעה בודאות בתפלתה שהוא יסכים לנדרה ויהיה נזיר כל
 12 ימי חייו.

ו.

העיקר בתפלה – כוונת הלב

13 לפי זה יש לבאר את הקשר המיוחד של "כמה הלכתא
 14 גברותא" דוקא לתפלת חנה – "איכא למשמע מהני קראי
 15 דחנה" – שה"מתפלל צריך שיכוין לבו", "שיחתוך
 16 בשפתיו", אך "אסור להגביה קולו בתפלתו" ו"שכור אסור
 17 להתפלל"⁵⁰.
 18 בתפלה יש שני פרטים: כוונת הלב שבתפלה, והדיבור
 19 שבתפלה.
 20 העיקר בתפלה הוא, כידוע, כוונת הלב שבתפלה. בכך
 21 שונה התפלה ממצוות אחרות הקשורות לדיבור, שבתפלה
 22 הכוונה אינה רק כוונה של מצוה, כבמצוות אחרות
 23 המתקיימות בדיבור, אלא היא חלק מקיום המצוה עצמה.
 24 כוונת התפלה יוצרת את ה"חפצא" של מצות התפלה, ואף
 25 את הדיבור שבתפלה, כפי שהוסבר במקום אחר

(48) לקו"ש [המיתורגם] ח"ח ע' 72 ואילך ובהערות שם.

(49) עיי"ש (ע' 68 ואילך) באריכה ובהדגמות לגדר זה.

(50) ברכות לא, סע"א.

(51) לקו"ש חכ"ב ע' 117 ואילך.

(52) ומה שבברכת כהנים (נשא ו, כג) פרש"י "אמור מלא לא תברכם
 בחפזון ובהחלול אלא בכונה ובכל שלם", הרי א' מזה גופא שצריכים
 לימוד מיוחד ע"ז (אמור מלא) מוכח שעיקר ענין הברכה הוא האמירה
 והדיבור [וראה פרש"י שם לפני"ז (מספרי) "אמור להם, שיהיו כולם
 שומעים", ובסוטה (לח, סע"א) "בקול רם"]. ב' ברכת כהנים שאני שיש
 בה גם המעלה דתפלה כמבואר בד"ה כה תברכו שם. ובכ"מ. וראה
 לקו"ש ח"י ע' 38 ואילך. וש"נ.

(53) ל' אדה"ז בתניא – קו"א (קנה, א). וראה לקו"ת בלק ע, ד ואילך.

(54) בדפשוטות זה ש"צריך שיכוין לבו" שלמדין מחנה "יחנה היא
 מדברת על לבה" (ש"א שם, יג) היא לא (רק) כוונת פירוש המלות כ"א
 (בעיקר) גדר ד"מתחנן ומתפלל (לפני הקב"ה)" (לשון הרמב"ם הל'
 תפלה פ"א ה"ב – ראה בלקו"ש חכ"ב שם). וראה תר"י ברכות שם

(במשנה ד"ה כדי שיכוונו).

(55) רמב"ם שם פ"ד ה"ז. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס צח.

(56) שבת יוד, א. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צח. ועיין ברכות לג, רע"א.

שו"ע אדה"ז סי' קד סב.

(57) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ט (סט, א) עד"ז לאידך.

(58) כמאמר המשנה: עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו

(אבות פ"ב מ"ד).

(59) ש"א שם, י.

(60) להעיר משערי התשובה לאדה"א"צ (ד"ה איתא בר"מ פ"א –
 ט, ב) "כתפלת חנה שהיתה מרת נפש שאין זה רק בקשת ר"ר העליונים
 כידוע דצלותא נקרא רחמים (וזהו עיקר מצות התפלה בכל עת צרה
 דוקא)".

(61) ש"א שם, טו.

(62) כי גם זה שלמדין שצריך שיחתוך בשפתיו, הרי זה פרט והקדמה
 לדין שלאח"ז שאסור להגבי' קולו בתפלתו, וכפשוטו הכתוב (ש"א שם,
 יג) "מדברת על לבה רק שפתי נעות וקולה לא ישמע".

1 של שאר 63 ה"הלכתא" 64.

ז.

עבודת ראש השנה – המלכה על ידי התבטלות

2 לפי כל האמור לעיל מובן גם הקשר התוכני, של
3 ההפטרה לראש השנה 65, ובמיוחד לפי הידוע 66, שתפלת
4 חנה נאמרה בראש השנה – כי זהו המועד שבו מעוררים
5 רצון חדש אצל הקדוש-ברוך-הוא לגבי הבריאה בכלל,
6 ולא רק לגבי פרט מסויים בבריאה.

7 ההסבר לכך הוא:

8 עיקר העבודה הרוחנית בראש השנה הוא 67 "תמליכוני
9 עליכם" 68. בכל שנה צריך להכתיר את הקדוש-ברוך-הוא
10 מחדש כמלך ישראל, ועל ידי כך – מלך העולם.

11 וזאת על ידי שמעוררים אצל הקב"ה את הרצון למלוך.
12 בדומה למלך בשר ודם, אשר מלך אמיתי הוא "משכמו
13 ומעלה גבוה מכל העם" 69. כלומר, שהמלוכה, למלך
14 ולהנהיג את העם, מהווה לגביו ירידה, שהרי הוא כשלעצמו
15 מרומם ונישא ונבדל מכך, ולכן צריך לעורר אצלו את הרצון
16 למלוך.

17 והתעוררות הרצון למלוך נגרמת על ידי התבטלותו של
18 העם כלפי המלך, שזוהי ההכתרה 70.

וכך – ועל-אחת-כמה-זכמה – הוא בנמשל, שהקדוש-
ברוך-הוא כשלעצמו נעלה לחלוטין מלהיות מלך, כי הוא
מרומם ומובדל לגמרי מכל ענין הבריאה. ועל ידי העבודה
בראש השנה, כאשר ישראל מביעים קבלת עול מלכות
שמים, והתבטלות מוחלטת כלפי הקדוש-ברוך-הוא, הם
מעוררים את רצונו של הקדוש-ברוך-הוא למלוך.

ולכן "מצות היום בשופר" 71, כי דוקא תקיעת השופר
מבטאת את הענין של "תמליכוני", כנאמר בגמרא 68
"אמרו לפני בראש השנה מלכיות .. כדי שתמליכוני
עליכם, זכרונות... ובמה – בשופר":

קול השופר הוא קול פשוט, הנובע מהבל הלב, ומבטא
בעבודת ה' 72 את הצעקה הפשוטה של היהודי מפנימיות
הלב, כנאמר 73 "צעק לבס אל ה'" – הצעקה הפנימית של
היהודי אל הקדוש-ברוך-הוא, ומשום כך הוא מעורר
למעלה את הרצון הפנימי למלוכה, שהקדוש-ברוך-הוא
יקבל את הכתרם של ישראל, ויהיה מלך ישראל, ועל ידי
כך – מלך העולם,

עד אשר יתקיים בגלוי "והיה 74 ה' למלך על כל הארץ
ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

(משיחת ו' תשרי תש"ל)

נפקדה .. חנה. וראה הגהות חת"ס או"ח סתקפ"א (למג"א סקט"ו): לפי
המפורסם דתפלת חנה ה' ברה"כ. וכ"ה בפני יהושע כתובות סה, א
(לתוד"ה אחרי). וראה הר המורי' לרמב"ם ה' ביהב"ח בתחלתו.

(67) בכל הבא לקמן – ראה בארוכה דרושי ר"ה בלקו"ת וכו'.
(68) ר"ה טז, סע"א. לד, ב.

(69) ע"פ ש"א י, כג (הנאמר בשאול).

(70) ראה גם מכתב ח"י אלול תשמ"ה (נדפס בלקו"ש חכ"ט בהוספות
ע' 515)

(71) ר"ה כז, א.

(72) ראה לקו"ת שם נד, ג. נח, ד. ובכ"מ.

(73) איכה ב, יח.

(74) זכרי' יד, ט (מפסקי מלכיות).

(63) ראה לגבי שיכור – רמב"ם שם הי"ז (מעירובין סד, א – כנסמן
בנ"כ שם). שו"ע אדה"ז סי' קפה ס"ה.

(64) וע"פ כל הנ"ל יש לבאר גם השיכות לשם צבאות שאמרה חנה
כאן – כבברכות שם (בהמשך הסוגיא – לא, ב): מיום שברא הקב"ה את
עולמו לא ה' אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו
צבאות כו' – ע"פ המבואר בתו"א (ס, א ואילך) תו"ח (שמות קלז, א
ואילך) ועוד, ששם זה מורה על ענין התלבשות או"ס בכלים דבי"ע
להיות מתייחד עמהם ג"כ כמו שמתייחד באצילות, וענין זה הוא לא ע"פ
סדר ומאמר קו המדה, והכח להמשכה זו המשיכו הנביאים מבחי' העיגול
והסוכ"ע אשר שם כחשיכה כאורה כו' שהוא דוקא יכול להשפיל את
עצמו למטה מטה גם בבי"ע. עיי"ש בארוכה.

(65) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 291 ואילך.

(66) של"ה במס' ר"ה שלו (ירד, א בהגהה) – ע"פ ר"ה יא, א: ברה"ה

לקוטי שיחות

פרשת שמות

כרך לא, ג

התורה עבור תלמי המלך וכתבו "וירכיבם על נושא
בני אדם", ופרש"י⁷ "דמשמע גמל שלא יאמר משה
רבכם לא הי' לו סוס או גמל", ובראב"ע כאן⁸
פירש הטעם לשינוי זה "בעבור שהוא דרך גרעון
שתרכב אשת הנביא על חמור אחד היא ושני בני".
ועפ"ז יש מקום לומר שכוונת רש"י היא גם
ליישב השאלות הנ"ל⁹, מדוע הרכיב משה את
אשתו ושני בניו על חמור אחד¹⁰ (ובפרט שכפי
שמסתבר בפרשטות – יחד עם כל הפציהם) – ולא
הרכיבם על (סוס או גמל, או) כמה חמורים? ולכן
מפרש רש"י שלא הי' חמור רגיל אלא "חמור
המיוחד" ש"הוא החמור שחבש אברהם כו", וכיון
שכן, אין פלא איך שחמור פלאי כזה¹¹ בכוחו
לשאת משא כבד שאינו רגיל ובטבע.
[ועפ"ז יש לומר, שענין זה מרמז רש"י במה
שהעתיק מן הכתוב גם תיבת "על", להדגיש,
שבפירושו בא לבאר וליישב מה שהרכיב והעמים
כל כך "על החמור".]
אמנם הא גופא טעמא בעי: מדוע הוצרך משה

א. ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על
החמור וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה
האלקים בידו¹. ופרש"י "על החמור" – "חמור
המיוחד, הוא החמור שחבש אברהם לעקידת
יצחק², והוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו
שנאמר³ עני ורוכב על חמור".
בפרשטות כוונת רש"י הוא לבאר מ"ש "על
החמור", בה"א הידיעה⁴, שמזה מוכח שהכוונה
ל"חמור המיוחד", ומפרש רש"י את ייחודו של
החמור – "הוא החמור שחבש אברהם כו".
אבל יש להבין:

א) בכדי לבאר ייחודו של חמור זה הי' מספיק
לכאורה לומר "הוא החמור שחבש אברהם" ותו
לא, שבגלל זה הרי הוא כבר "חמור מיוחד", ומהו
הצורך להוסיף שהחמור שחבש אברהם אבינו הי'
לעקידת יצחק (שהרי לא מצינו בקרא שאברהם
חבש חמור בזמן או לענין אחר), ומה גם להוסיף
עוד ש"הוא (החמור) שעתידי מלך המשיח להגלות
עליו", דבר נפלא ונס גדול ביותר, שהחמור יהי'
חי וקיים אלפי שנים⁵! ובפרט שכ"ז אינו נוגע
להבנת הכתוב.

ב) לשם מה מעתיק רש"י מהכתוב גם תיבת
"על" – הרי לפי הנ"ל מבאר רק תיבת "החמור"?
ג. והנה בגמ'⁶ איתא שפסוק זה הוא אחד
מהפסוקים ששינו ע"ב הזקנים כשתרגמו את

(7) ד"ה נושא. ובתוד"ה על "פן יאמר להם וכי לא הי' לו
למשה רבכם סוס או גמל". וראה הגהות הרש"ש שם.
(8) פרשתנו עה"פ.
(9) ראה גם מלאכת הקודש ובאר בשדה על פרש"י כאן. וכ"מ
מתדא"ג מהרש"א מגילה שם. ש"ך עה"ת כאן.
(10) בראב"ע שם מביא "ויפת אמר כי הוא שם המין" (ועד"ז
הוא בטור הארוך, אברבנאל ועוד כאן). וממשיך בראב"ע (דלא
כיפת) "ואין לתמוה אם רכב גרשום בנו אחרי' כי אולי קטן הי'
והי' אליעזר בחיקה כי עוד לא נימול" (וראה גם חזקוני כאן).
וברמב"ן כאן בתחלתו "כי לא הי' לו רק גרשום כאשר הזכיר
הכתוב ואליעזר נתעברה ממנו בדרך או במצרים אם הלכה שם".
אבל בפרש"י (ד, כד) מפורש שאליעזר נולד לפני הליכתו
למצרים. וראה גם פרש"י יתרו יח, ב.
(11) שכבר אז הי' לפחות קרוב לד' מאות שנה – מזמן
אברהם, ומכ"ש ע"פ המשך ל' רש"י שחמור זה יהי' גם אצל
משיח.

(* ולפי הענ' יוסף בתנחומא כאן (כג) זוהי הכוונה בתנחומא
"כאדם שאומר יצאו הבהמין [יצאה הבהמה]").

(1) פרשתנו ד, כ.

(2) וירא כב, ג.

(3) זכרי' ט, ט.

(4) ראה מפרשי רש"י כאן – קצור מזרחי. באר מים חיים
(לאחי המהר"ל). דבק טוב. ועוד.

(5) בגו"א כאן בסופו (וכן בגבורות ה' פכ"ט) "ואין הפירוש
שהחמור הי' חי כ"כ". אבל בפרש"י אינו נחית לתרץ ולבאר זה.
ובפרשטות משמע כפשוטו, שהוא אותו החמור. וראה רש"י וירא
(כב, יג) באילו של א"א "מוכן הי' לכך מששת ימי בראשית".

(6) מגילה ט, א.

29 אבל לפ"ז אינו מובן לאידך: הענין ד"הוא
30 החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק", לכאורה
31 אינו שייך לנדר"ד¹⁵.

32 ד. וי"ל הביאור בזה:
33 בפירושו כאן בא רש"י לבאר היתור שבפסוק,
34 שלכאורה אינו מובן¹⁶ למה ל' לפרש ולפרט אופן
35 הליכת משה ומשפחתו למצרים – "וירכיבם על
36 החמור" – ולא כתב בקיצור "ויקח משה את אשתו
37 ואת בניו וישב ארצה מצרים גו'" – ובביאורו של
38 רש"י מתיישב הקשר דפרט זה לכללות פרשה זו,
39 כדלקמן.

40 בהשקו"ט בין משה והקב"ה אודות שליחותו
41 לגאול את ישראל, שהקב"ה צוהו "לכה ואשלחך
42 אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים"¹⁷
43 ומשה סירב לקבל את השליחות, הנה בסיום ה' ימים
44 שבהם "הי' הקב"ה מפתה את משה בסנה
45 לילך בשליחותו"¹⁸ אמר משה "שלח נא ביד
46 תשלח"¹⁹, ולפי פירוש רש"י יש במענה זה שני
47 ענינים: א) "שלח הי' רוצה ליטול גדולה על אהרן
48 אחיו שהי' גדול הימנו ונביא"¹⁸, ולכן אמר "שלח
49 נא ביד תשלח" – "ביד מי שאתה רגיל לשלוח
50 והוא אהרן"²⁰, ב) "ביד אחר שתצא לשלוח שאין
51 סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד"²⁰.

52 אמנם, בסופו של דבר קיבל משה על עצמו את
53 השליחות להוציא את בני ישראל, ופרש"י²¹ שזהו
54 מפני "שחרה בו וקבל עליו", אבל לא נתפרש
55 בכתוב במה ואיך נשללה טענת משה הנ"ל [ואף
56 שבכתוב ממשיך²² "הלוא אהרן אחיך הלוי ידעתי
57 כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך
58 ושמת בלבו", כפרש"י "לא כשאתה סבור שיהא
59 מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה", אינו גלאטיק
60 כ"כ כי סירובו של משה לא הי' רק מצד קפידתו

1 לקחת חמור מיוחד ולהרכיב עליו את אשתו ואת
2 שני בניו וכל חפציהם – ולא לקח די חמורים או
3 סוס וגמל וכיו"ב¹²?

4 ג. גם צריך ביאור:
5 דרש זה שבפרש"י מקורו בפרקי דר' אליעזר¹³,
6 אבל שם מקדים "הוא החמור בן האתון שנבראת
7 בין השמשות", ואילו רש"י משמיט פרט זה.
8 ואף שגם כשרש"י מביא מדרשי חז"ל אין דרכו
9 להעתיקם בלשונם וכצורתם אלא מביא רק מה
10 שנוגע לפשוטו של מקרא, כמשנ"ת כמה פעמים
11 (ומה גם בנדר"ד שבפדר"א בא הדרש על הפסוק
12 דאברהם, ואילו רש"י כאן מביאו כדי להסביר
13 הפסוק דפרשתנו) – מ"מ, כיון שתוכן הדרש הוא
14 להסביר ייחודו של חמור זה, הו"ל לרש"י להביא
15 הפרט שבו כבר נתייחד החמור והי' ידוע בו ש"הוא
16 בן האתון שנבראת בין השמשות"

17 – הענין שהוא החמור ש"עתיד מלך המשיח
18 להגלות עליו", ה"ז באחרית הימים ואיך יתיישב
19 זה בפשוטו של מקרא.

20 ועכצ"ל, שכוונת רש"י כאן היא לבאר לא (רק)
21 את ייחודו של חמור זה בכלל (כבפרקי דר"א), אלא
22 בעיקר את ייחודו של החמור בנוגע לענינו – לענין
23 הליכת משה ממדין למצרים כדי לגאול את ישראל,
24 ולכן הביא גם את הפרט ש"הוא שעתיד מלך
25 המשיח להגלות עליו", כלומר שחמור זה נועד
26 עבור גאולת ישראל – שהרי הליכת משה עם
27 אשתו ובניו למצרים היתה כדי לגאול את בני
28 ישראל מארץ מצרים¹⁴.

12 בשלמא אם משה עצמו הי' רוכב על חמור זה, י"ל טעמו:
היות שחמור זה נועד לדברים חשובים ונעלים, שאברהם אבינו
חבשו לעקידת יצחק והוא החמור שעתיד המלך המשיח להגלות
עליו, לכן מתאים שגם משה (גואל ראשון) ירכב עליו בשליחות
של הקב"ה לגאול את ישראל ממצרים. אבל בפסוק נאמר רק
"ויקח משה את אשתו ואת בניו (בלבד) וירכיבם על החמור" * –
וא"כ מה טעם השתמש משה בחמור המיוחד, שאותו חבש
אברהם לעקידת יצחק וכו'? וראה לקמן הערה 25.
13 פל"א.

14 ראה אברבנאל כאן (ועוד) בטעמו של משה לקחת גם
אותם – כדי לחזק לבב ישראל כו'. ולהעיר מפרש"י יתרו שם.

15 ראה פ' הר"ח (הובא בבחי' כאן ד. כד) – שמבאר הכתוב כאן
שמשה שלח אותם לפניו וזהו פ' "וירכיבם על החמור". וכן הוא
בש"ך ענה"ת שם.

15 ודוחק גדול לומר שאין להחשיבו בתור חמור המיוחד
ולקוראו "החמור" רק בגלל מה שיקרה לעתיד ("הוא שעתיד מלך
המשיח להגלות עליו").

16 ראה באר בשדה על פרש"י כאן.

17 ג, יו"ד.

18 ל' רש"י ד, יו"ד.

19 ד, יג.

20 פרש"י שם.

21 שם, יו"ד.

22 שם, יד.

העתידה והתגלות מלך המשיח תלוי בכחו של משה²⁶ ופעולתו בגאולת מצרים.²⁷

ה. ע"פ הנ"ל יש לבאר גם כמה דיוקי לשונות ברש"י:

(א) בענין הא' כתב "הוא החמור שחבש אברהם", ובענין הב' כ' "הוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו". ולכאורה כשם שגבי אברהם נקט ע"פ לשון הכתוב ("ויחבש את חמורו"), כך הו"ל לנקוט לשון הכתוב גבי משיח "רוכב על חמור", והל"ל "והוא שעתידי מלך המשיח לרכוב עליו" (ע"ד לשון הפדר"א²⁸).

(ב) בפדר"א שם "שעתידי בן דוד לרכוב עליו", ואילו רש"י שינה וכתב "מלך המשיח".

והביאור בזה:

נת"ל (ס"ג), שבפדר"א כוונתו למנות את כל מעלותיו של החמור שחבש אברהם אבינו לעקידת יצחק, ש"הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות . . הוא החמור שרכב עליו משה בבואו למצרים . . הוא החמור שעתידי בן דוד לרכוב עליו", ולכן הסתפק בלשון הכתוב שנאמר בו "עני ורוכב על חמור", וכינהו בשם "בן דוד":

משא"כ כוונת רש"י כאן היא (כנ"ל) לבאר הקשר דחמור זה לנדר²⁹, וכנ"ל שבחמור המיוחד הזה נרמזת התשובה על סירובו של משה – וזהו דיוק לשון רש"י בשני הפרטים (כנ"ל):

בענין הא' כתב רש"י "הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק", כי בזה בא לבאר שקיום ציווי ה' צ"ל בלי חשבונות, כנ"ל, ודבר זה מודגש בעיקר בזה שאברהם אבינו בעצמו חבש חמור לעקידת יצחק (כנ"ל), שזה מורה על זריזותו ושמחתו לקיים ציווי השם (אהבה מקלקלת השורה²⁷);

ובענין הב', שבו כוונתו להדגיש איך שהגאולה העתידה לבוא היא המשך לשליחות זו לגאול את בני ישראל ממצרים, לא מספיק לומר סתם "שעתידי בן דוד לרכוב עליו", כי לשון זו אין בה משמעות

של אהרן, אלא שלא הי' רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהי' גדול ממנו¹.

ולכן י"ל, שכאשר הסכים משה לקיים שליחותו של הקב"ה, נרמז המענה על טענותיו בזה שסיבב²³ הקב"ה²⁴ שההליכה לקיום השליחות תהי' ע"י החמור "המיוחד" – ש"הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו", שבזה מבוארים שני הענינים²⁵:

ב"עקידת יצחק" (כשחבש אברהם את חמורו) נצטווה – "והעלהו שם לעולה"²⁶, ומ"מ לא הסס אברהם אבינו לרגע למלא את ציווי ה', ואדרבא נודדו למצוה ועד שחבש את חמורו "בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו"²⁷.

ומזה מובן בכ"ש וק"ו בנדר²⁹, אף שיש בזה נטילת "גדולה" (ונוסף לעצם נטילת הגדולה – אפשר שיבוא לידי קפידה אצל אהרן, או שעכ"פ לא יתרצה ויקבלו בלב שלם) – איך שצ"ל קיום ציווי השם במילואו ובשמחה ובלב שלם.

ובשייכות לטענה הב' "שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד" – רמז לו הקב"ה "והוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו", היינו שאין הם שני ענינים וגאולות נפרדות, אלא שהגאולה העתידה על ידי מלך המשיח, הריהי המשך לגאולה זו דיצי"מ שעל ידי משה, והגאולה

(23) להעיר גם מרמב"ן כאן (בסופו): צוהו הקב"ה . . וישבו למצרים עם בניו ואשתו. אבל לפרש"י קשה לומר כן, דא"כ לא הי' מקבל מאהרן לשלחם חזרה (ראה פרש"י יתרו יח, ב). משא"כ להרמב"ן חזרו אח"כ ומטעם אחר, ע"ש.

(24) וי"ל שלכן לא העתיק רש"י בהד"ה תיבת "וירכיבם" (אף שגם תיבה זו מיותרת, כנ"ל בתחילת הסעיף), כי אז היינו מפרשים שרש"י בא לתרץ רק זה שמושה הרכיב את אשתו ובניו על החמור (כנ"ל ס"ב), ולא שזה הי' רמז ומענה לטענתו של משה.

(25) וי"ל שזהו הטעם שנאמר "וירכיבם על החמור" רק בנוגע לאשתו ובניו ולא שמושה עצמו רכב על החמור (ראה לעיל הערה 12), כי דוקא ברכיבה בלתי רגילה כזו, שהרכיב אשתו ובניו (וכן חפציהם) על חמור אחד, מדגיש שהי' כאן ענין מיוחד בשייכות להליכתו למצרים (משא"כ אם הי' נאמר שמושה בעצמו רכב על החמור היינו מפרשים שהוא מצד זה שחמור זה עתיד מלך המשיח להגלות עליו ושייך לגאולה, ולכן גם משה רכב עליו בדרכו למצרים ע"מ להוציא את בני, כנ"ל). ועצ"ע.

(26) וירא כב, ב.

(27) פרש"י עה"פ שם כב, ג.

(28) להעיר מהידוע שמושה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון (ראה שמו"ר פ"ב, ו. וז"ח רנ"ג, א. שער הפסוקים פ' ויחי). וראה ביאורו – לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 98 ואילך.

לגאול את ישראל, הוא דוקא מצד זה שהוא "מי
אנכי" "מה אני חשוב".

ז. מיינה של תורה שבפרש"י:
ע"פ משנת"ל נמצא שיש חילוק בין חמור
דאברהם וחמור דמשה וחמור של מלך המשיח:
בחמורו של אברהם נאמר שחבש אברהם את
החמור; בחמורו של משה – "וירכיבם על החמור";
ואילו בחמורו של משיח אומר רש"י "עתיד מלך
המשיח להגלות עליו" (אף שבקרא נאמר "רוכב על
חמור").

ויש לומר, שחילוקי לשונות הנ"ל הם בהתאם
לג' שלבים ודרגות בהמשכת קדושה בעולם, בג'
התקופות דאברהם משה ומלך המשיח.
ביאור הענין:

מבואר במפרשים³² ש"חמור" מרמז ומורה על
"חומר" הגוף וחומריות העולם בכלל ויכידוע גם
פירוש הבעש"ט³³ על הפסוק³⁴ "כי תראה חמור
שונאך גו'", דקאי על חומר הגוף. וזהו כללות
הקשר בין ענין הגאולה ל"חמור" דוקא [שלכן הן
משה (גואל ראשון) והן מלך המשיח (גואל
אחרון)]³⁵ יהיו רוכבים על חמור – כי תוכנה
הפנימי והעיקרי של הגאולה היא התגלות קדושתו
ית', שבשביל זה צ"ל שבירת וזיכוך ובידור החומר,
הן חומר הגוף של איש ואשה דישאל בפרט והן
חומריות העולם בכלל, ובלשון רבינו הזקן (בעל
ההילולא דכ"ד טבת)³⁶ בספר התניא³⁷, שתכלית
בריאת העולם תהי' לימות המשיח, "שאז יזדכך
גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה'".
והנה בפעולת האדם בבירור וזיכוך חומר הגוף,
יש בכללות ג' אופנים:

(30) וכ"ה בתרגום עה"פ.

(31) ישעי' נז, טו.

(32) ראה גו"א כאן (ובס' גבורות ה' פכ"ט). מנחה בלולה כאן.

פנים יפות ועוד.

(33) "היום יום" כח שבט. כתר שם טוב בהוספות (הוצאת
קה"ת) סט"ז. וש"ג.

(34) משפטים כג, ה.

(35) ראה לעיל הערה 28.

(36) ולהעיר דבשנה זו (תשמ"ט) היא כהקביעות דשנת
ההסתלקות תקע"ג, "מוצש"ק דשמות כ"ג אור לכ"ד טבת כחצות
שעה יא" (ל' הצ"צ – נדפס במענה לשון בתחלתו. ועוד).

(37) פל"ו (מו, ב).

מיוחדת בקשר לגאולת ישראל, שהרי אפשר שכן
דוד ירכוב עליו בכלל (לא בתור מושיעם של
ישראל). דאף שגם זה מורה שהוא חמור מיוחד,
שבן דוד רגיל לרכוב על חמור זה דוקא, מ"מ אינו
שייך לענין הגאולה דוקא; ולכן מדייק רש"י
"שעתיד מלך המשיח להגלות עליו", היינו שהחמור
שייך אליו (א) בתור "מלך המשיח" (ולא רק בתור
"בן דוד"), ועוד זאת (ב) בקשר למעשה הגאולה,
"להגלות עליו" (ולא רק בשביל "לרכוב עליו").

ו. ועוד יש לומר, שגם זה "שעתיד מלך המשיח
להגלות עליו" שייך (לא רק לטענת משה שאין
סופו להכניסם לארץ ולגאולם לעתיד, אלא) גם
לטענתו הראשונה (והעיקרית) שאינו רוצה ליטול
גדולה כו' במקום אהרן אחיו הגדול ממנו (שבזה
התחיל סירובו גם בתחלת דיבור ה' אליו)²⁹, "מי
אנכי כי אלך אל פרעה".

ובהקדים דיוק לשון רש"י שהעתיק מהכתוב
"עני ורוכב על חמור", דלכאורה, אמאי העתיק
רש"י גם תיבה זו, דאם היתה כוונת רש"י להעתיק
חלק הכתוב המורה שקאי על מלך המשיח הו"ל
להעתיק הלשון שלפנ"ז "מלכך יבוא לך צדיק
ונושע גו'". ועכצ"ל דאין כוונתו כ"א רק לסמן
הכתוב שבו מפורש שרוכב על החמור, וא"כ למה
דייק להביא גם התיבה "עני ורוכב על חמור",
ובפרט שהוא בסתירה לכאורה למה שאומר "מלך
המשיח".

והביאור: בפירוש הכתוב "עני ורוכב על חמור"
פרש"י "עני – ענוותן"³⁰, "ורוכב על חמור – מדת
ענוה היא". והיינו מפני ששליחות מאת ה', אף
שתוכן השליחות הוא להיות גואלם של ישראל,
הרי זה תלוי דוקא בענין הענוה ותכלית הביטול
שלו, שע"ז דוקא נמשכת ושורה עליו מלכותו של
הקב"ה, בלשון הכתוב³¹ "מרום וקדוש אשכון ואת
דכא ושפל רוח".

ובזה מרמז המענה למשה, שלא הי' רוצה
ליטול גדולה כו', וטען "מי אנכי" – "מה אני
חשוב"²⁹: טענה זו מורה על ענוה שלו, וא"כ
אדרבה, דוקא זה הוצרך להיות אצל משה כדי
להיות ראוי לשליחות זו, דזה שהקב"ה בחר בו

(29) ג, יא ובפרש"י.

27 בבירור וזיכוכ החומריות, שע"ז מתגלה קדושתו
28 ית' בעולם:
29 (א) הכנעת וביטול גסות וחומריות העולם
30 המונעת השראת הקדושה, שביטול ושכירת
31 החומריות נותן מקום שיהי' גילוי קדושה בעולם.
32 (ב) שגשמיות העולם מתברר ומזדכך עד
33 שנעשה כלי לגילוי אור הקדושה.
34 (ג) תכלית השלימות בבירור וזיכוכ העולם,
35 שהגשמיות עצמה תתקדש, שזה יהי' לעתיד לבוא,
36 כשיקיים היעוד⁴¹ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
37 יחדיו כי פי ה' דבר", היינו שזאת תהי' תכונת
38 ה"בשר" לעתיד לבוא, שיזדכך עד שיהי' ביכולתו
39 של הבשר (מצד עצמו) לראות "כי פי ה' דבר"⁴².
40 ח. וזהו ההפרש בין שלשת התקופות דאברהם
41 משה ומשיח:
42 בימי אברהם, כאשר "לא ניתנה תורה עדיין . .
43 עדיין לא נתברר ונזדכך חומריות העולם"⁴³, פעולת
44 אברהם היתה לבטל להכניע ולשבור חומריות
45 העולם שלא יפריע לגילוי אור הקדושה.
46 וזהו דיוק לשון רש"י "הוא החמור שחבש
47 אברהם"⁴⁴, ש"חבישת" החמור מורה על הכנעת
48 החומר⁴⁵;
49 בימי משה, לאחר גמר וזיכוכ ב"כור הברזל"⁴⁶
50 דגלות מצרים, "שזיכך את ישראל על ידי קושי
51 השעבוד בחומר ובלבנים . . וכאשר נזדככו ישראל
52 נזדכך ג"כ העולם וגשמיותו וחומריותו"⁴⁷ – הגיע
53 העולם למצב שגשמיותו תהי' כלי לאור הקדושה;
54 וזהו שנאמר במשה "וירכיבם על החמור",
55 שהעבודה ד"חבישת" החמור כבר נעשית על ידי

1 (א) עיקר עבודתו של האדם היא לגלות את אור
2 נשמתו שהיא בהעלם והסתור בחומר הגוף, כי "עיר
3 פרא אדם יולד"³⁸, ובטבעו הרי הוא הולך אחרי
4 תאוות גופו, ועבודתו היא לפעול בעצמו שלא
5 לנטות אחרי התאוות כו' אלא לעסוק בתורה
6 ובמצות. ולפי אופן זה הרי העבודה היא בדרך
7 כיבוש ושלטה, שהאדם שולט על גופו ונפשו
8 הבהמית, ומכניע את חומר גופו באופן שחומר
9 הגוף לא יעלים ויסתיר על אור נשמתו.
10 (ב) למעלה מזה היא העבודה לזכך את חומר
11 הגוף עצמו, שהגוף עצמו יהי' עובד ה', שזהו ע"י
12 שינוי מדותיו הטבעיים, שלא ירצה תאוות העולם
13 כו'³⁹.
14 אלא שבבירור וזיכוכ חומר הגוף עצמו – יש
15 שני אופנים:
16 (א) בירור וזיכוכ הגוף הבא מצד אור הנשמה,
17 דהיינו, שמסירותו לעניני קדושה היא בתוקף כזה,
18 שריבוי אור הקדושה שבנשמה פועל גם על גופו
19 להתברר ולהזדכך. שלפי אופן זה, הרי הקדושה
20 שבאדם היא קדושת נשמתו, אלא שהגוף, להיותו
21 מבורר ומזוכך, נעשה כלי לאור הנשמה.
22 (ב) זיכוכ הגוף מצד עצמו, והיינו שהאדם
23 עובד עם גופו עד שהגוף מצד עצמו נהפך לחפצא
24 של קדושה⁴⁰.
25 וכשם שהוא בעבודת כאו"א בפרט – כן הוא
26 בכללות חומריות העולם, שיש שלשה אופנים

(38) איוב יא, יב.

(39) והחילוק הוא גם בדרך העבודה עם הגוף, שבאופן הא' יתכן שהאדם יעסוק בסיגופים ושכירת החומריות, משא"כ באופן הב', וכתורת הבעש"ט הנ"ל "לא בזו הדרך ישכון אור התורה כי אם עזוב תעזוב עמו לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים".

(40) ויש לבאר ג' דרגות אלו בעבודת האדם: (א) העבודה דתורה ומצוות, שבכללות היא העבודה בעניני קדושה, אלא שפועל שהגוף לא יבלבל לעבודתו בקיום התומ"צ. (ב) העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג), שהוא עוסק ופועל בעניני הגוף ("מעשיך") שיהיו לשם שמים. (ג) "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו. רמב"ם שם), ש"בדרכיך" – עניני הגוף – עצמם יודע את הוי' (ולא רק שעושה אותם לשם שמים) – ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ט (ע' 63 ואילך. ושי"נ) ע"ד ג' הענינים דתורה מצות ותשובה.

(41) ישע"י מ, ה. וראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פכ"ה.

(42) ראה לקו"ש ח"י ע' 94. ושי"נ.

(43) תו"א יתרו עד, א.

(44) אבל זה הי' חידוש של אברהם – ראה צרור המור וירא שם "אמרו רז"ל מיום שנברא העולם לא הי' אדם שחבש חמורו עד שבא אברהם".

(45) ע"פ כהנ"ל יומתק זה שלא הביא רש"י "הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות" (ראה לעיל ס"ג), כי ההדגשה ברש"י היא בעבודת ופעולת האדם בה"חמור", ולא ב"חמור בן האתון שנבראת בין השמשות", שהיא בריאה בידי שמים (והיינו שהוא חומר זך מעיקרא, למעלה מחומריות העולם).

(46) לשון הכתוב ואתחנן ד, כ.

(47) תו"א שם, ב.

22 של אברהם, כש"עדיין לא נתברר ונזדכך חומריות
23 העולם", לא הי' עדיין קשר בין אברהם עצמו
24 (ויצחק), עם ה"חמור"; אצל משה, כשכבר "נזדכך"
25 . העולם וגשמיותו וחומריותו" באופן שהי' יכול
26 להיות כלי לאור הקדושה, הרכיב את אשתו ובניו
27 על החמור, אבל כיון שחומריות העולם מצד עצמה
28 עדיין לא נתקדשה (ופעולת הזיכוכ היא רק בכך
29 שנעשה כלי לאור הקדושה שמאיר מלמעלה), לכן
30 עדיין לא הי' "קשר" בין ה"חמור" למשה עצמו;
31 ודוקא לעתיד לבוא, כאשר חומריות העולם
32 עצמה תגלה אור הקדושה, "עתיד מלך המשיח
33 להגלות עליו", הרי מלך המשיח עצמו ירכוב עליו,
34 כי אז תתגלה, ובאופן ד"כמים לים מכסים"⁴⁹, איך
35 שאמיתת המציאות של כל נברא הוא "אמיתת
36 המצאו"⁵⁰ ית', ובלשון אדמו"ר האמצעי⁵¹, שאז
37 יתגלה ש"יש הנברא" הוא חד עם "יש האמיתי".

(משיחות ש"פ שמות תשמ"ז; י"ט כסלו תשח"י)

1 אברהם אבינו, וכבר אפשר להיות ה"רכיבה" על
2 החמור, שאור הקדושה יומשך תוך חומריות
3 העולם.
4 אלא שאז הי' עדיין באופן ד"וירכיבם על
5 החמור", היינו שאור הקדושה "רוכב" ומאיר על
6 (ידי) החומריות, אבל גילוי אור הקדושה אינו
7 מתייחס ל"חמור" עצמו, אלא להרכב עליו.
8 משא"כ זיכוכ גשמיות וחומריות העולם לעתיד
9 לבוא הוא באופן של "עתיד מלך המשיח להגלות
10 עליו", שגילוי אור המשיח יהי' על ידי ה"חמור"
11 עצמו, שהחומר יזדכך כ"כ עד שהוא עצמו יגלה
12 את אור הקדושה בעולם.
13 ועפ"י יש לבאר הטעם הפנימי לעוד חילוק בין
14 ג' חמורים דאברהם משה ומשיח: באברהם לא
15 נאמר שהוא בעצמו רכב על החמור (ומשמע
16 שהחמור נשא רק העצים והמאכלת ואילו הוא
17 ויצחק (ושני נערי) לא רכבו על החמור אלא הלכו
18 ברגל); במשה נאמר שהרכיב את אשתו ובניו ולא
19 נאמר שהוא בעצמו רכב עליו; ואילו אצל מלך
20 המשיח מפורש "ורוכב על חמור".
21 וע"פ משנת"ל יש לומר הטעם בזה⁴⁸: בזמנו

(48) ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 71 ואילך.

(49) ישע"י יא, ט. רמב"ם סוף ה' מלכים.
(50) רמב"ם ריש ה' יסוה"ת.
(51) ביאורו"ז בשלח מג, ג.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

16 אבר מן המת וכפי שהעמידה הגמרא בתחילה] שהוא מטמא,
17 אלא בין תנא קמא לרבי שמעון נמי כוית בשר או עצם
18 איכא בינייהו - המחלוקת ביניהם היא לגבי כוית בשר או עצם
19 כשעורה, כמו שנחלקו התנאים במסכת עדויות. תנא קמא
20 שאמר שהאבר המדולדל מטמא כאבר מן החי ולא כאבר מן
21 המת, כוונתו היא, או כרבי אליעזר, שאם תפרוש ממנו עצם
22 כשעורה תהיה טהורה אבל כוית בשר שיפרוש ממנו יהיה
23 טמא, או כרבי נחוניא, שאם יפרוש ממנו כוית בשר יהיה טהור
24 אבל עצם כשעורה שתפרוש ממנו תהיה טמאה, ורבי שמעון
25 שטיהר, סבר כדעת רבי יהושע, שכל הפורש מאבר מן החי,
26 בין בשר ובין עצם, טהור מכלום.

1 כוית בשר, ועצם כשעורה הפורש (מאבר מן החי) [מן האבר], איכא
2 בינייהו. דתנן (עדויות פ"ז מ"א), כוית בשר, הפורש מאבר מן האדם החי,
3 רבי אליעזר מטמא, ורבי נחוניא בן תקנה ורבי יהושע בן לוי מטמא. ועצם
4 כשעורה, הפורש מאבר מן האדם החי, רבי נחוניא מטמא,
5 ורבי אליעזר ורבי יהושע בן לוי מטמא. ועל פי משנה זו יש לבאר גם את
6 דברי רבי מאיר במשנתנו, שסבר כדעת רבי יהושע שם, שמה
7 בין כוית בשר ובין עצם כשעורה שפרשו מאבר מן החי, ומה
8 שאמר רבי מאיר שהאבר המדולדל לאחר המיתה יש לו דין אבר
9 מן החי, כוונתו לענין שאם יפרשו ממנו כוית בשר או עצם
10 כשעורה יהיו טהורים.
11 כיון שהביאו בני בית המדרש משנה זו ממסכת עדויות,
12 מבאת הגמרא על פיה כעת את מחלוקת רבי מאיר ורבי
13 שמעון במשנתנו, באופן אחר: השתא דאיתת ליה - כעת
14 שבאת להעמיד ולבאר את משנתנו על פי המשנה בעדויות,
15 יש לומר שרבי שמעון אינו חולק על תנא קמא לגבי סתם

הדרן עלך העור והרוטב

ילקוט לוי יצחק על התורה

בג' שהוא בחי' שפלות וביטול⁸, וקבורתו הוא בנב' נ' בו⁹ שער הנ' דבינה דקדושה, וההיפך מזה המן עשה עץ גבוה נ' אמה¹⁰ היפך דשפלות והוא שער הנ' דטומאה¹¹, ושם היתה מפלתו כי נתלה על העץ הזה הגבוה כמדתו שהוא בעל גאווה לגמרי.

ובשנה פשוטה חל פורים אחר פרשת תצוה, שלא נזכר שם שם משה¹² לקיים מה שאמר¹³ לקיים מה שאמר¹⁴ מחני נא מספרך כו',

שמות כז, כ - ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד

ל

מבאר ומרמז, דבפ' תצוה לא נזכר שם "משה" לקיים מה שאמר "מחני נא מספרך", ונהפוך הוא שנתקיים בהמן שאותו תלו ונמחה, דהמן לעומת משה

מה¹ שישמח המן שנפל הפור על אדר² מפני שמושה נסתלק בז' אדר, הוא, כי המן הוא הלעומת דמשה שהי' עניו³ לגמרי, וההיפך מזה המן שהי' בעל גאווה וחצוף⁴ לגמרי, ואמר למי⁵ יחפון המלך לעשות יקר יותר ממני, (כי מה שהמן הוא הלעומת דמרדכי, מרדכי בדורו כמו משה בדורו וכדאיתא במד"ר בפסוק איש יהודי⁶), ומשה נקבר

(1) בסימן זה יבוארו "שבעה" פרטים, ד"משה" הוא לעומת "המן" הרשע, ולכן שמח כשנפל הפור על חודש אדר ירח שמת בו משה. והם:

- (א) משה הי' עניו⁷, והוא לעומת המן שהי' "בעל גאווה".
- (ב) מרדכי הוא לעומת המן, ובמדרש מרדכי בדורו כמשה בדור.
- (ג) משה אמר "מחני נא מספרך", ונהפוך הוא שהקב"ה אמר "מי אשר חטא אמתני" – וזהו בהמן, "מחה אמתה".
- (ד) משה נקבר בהר "נבו" והוא נוטריקון "נ' בו" – שער הנ' דבינה בקדושה, לעומת המן – שנתלה על עץ גבוה נ' אמה – שער הנ' דטומאה.
- (ה) משה נקבר "בגיא" – בחי' שפלות הכנעה וביטול, משא"כ המן בעל גאווה וחצוף.
- (ו) משה נקבר כנגד "פעור", ובאותיות פעור מרמז גזירת המן שהפיל פור.
- (ז) משה נקבר מול בית פעור לכפר על חטא העבודה זרה דפעור – ד"צאה" בגימ' "המן" עם הכולל.
- (2) מגילה יג, ב: "הפיל פור הוא הגורל" (אסתר ג, ז), תנא (שנה החכם): כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה (שראה בכך סימן טוב לקיום תוכניתו), אמר: נפל לי פור בירח (בחדש) שמת בו משה (והוא איפוא זמן פורענות לישראל), ולא היה יודע (שאמנם) בשבעה באדר מת (משה, אבל גם) בשבעה באדר נולד.
- (3) כדכתיב (בהעלותך יב, ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".
- (4) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן צב.
- (5) אסתר ו, ו.
- (6) אסתר רבה פ"ו, ב.

(7) ברכה לד, ו. "ויקבר אותו בגי' בארץ מואב מול בית פעור".
(8) ראה לקוטי תורה פ' ואתחנן יא, ג וז"ל: וע"ז אמר משה רבינו ע"ה ונשב בגי' מול בית פעור, כשהזהיר על משנה תורה אמר שיהי' מול בית פעור, ופעור הוא שם ע"ז שרצו להמשיך החיות מלמעלה למים התחתונים שהוא תענוגי עוה"ז. לכן היו מתריזין עצמן להמשיך הפסולת כו' וכמ"ש בע"ח של"א פ"ה, ולכן הזהיר ונשב בגי' מול בית פעור, כי גיא היינו בחי' שפלות והכנעה וביטול אליו ית' שהוא מול והיפך בית פעור עיי"ש.

(9) האזינו לב, מט-נ. ברכה לד, א-ה.

(10) נבו – נ' בו: ראה לקוטי תורה וס' הליקוטים להאריז"ל ואתחנן ג, כו – הובא בשל"ה חלק תושב"כ פ' ואתחנן (שס"ט, א) בשם הרח"ו. ש"ך עה"פ ברכה שם (בשם מצאתי כתוב). ובשם המגיד – בלקו"ת במדבר יב, א. אור התורה פ' ברכה עמוד ב'קסג.

תורת מנחם – מעייני הישועה ע' שפח וז"ל: ידוע הפירוש ש"נבו" פירושו – "נו"ן בו", דקאי על שער הנו"ן דבינה, וזהו הפירוש במ"ש "ויעל משה גו' אל הר נבו", כי משה רבינו השיג בחייו מ"ט שערי בינה אבל שער החמישים לא אתייהב למשה כמארז"ל (ר"ה כא, ב) "חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (תהלים ח, ו) ותחסרהו מעט מאלקים", ובעת הסתלקותו (לאחרי עבודתו במשך כל ימי חייו) נעשה נו"ן בו, שזכה לגילוי שער הנו"ן. עיי"ש.

(11) אסתר ה, יד.

(12) ראה תורה אור מגלת אסתר צג, ד. אור התורה פ' וארא עמוד ב'תקצה. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן מא. חלק א סוף סימן פג*.

(13) ראה זח"ג רמז, א. מדרש הנעלם בזהר חדש שה"ש קרוב לתחלתו ד"ה פתח ואמר (הא'). פ' הרא"ש (הדר זקנים), בעה"ט ופענח רזא ריש פרשתינו. רבותינו בעה"ת תשא לב, לב. מאור עינים פרשת תצוה. וראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 674 ואילך. חלק טז ע' 342 ואילך. חלק כא ע' 173 ואילך. ספר השיחות ה'תשמ"ט ח"א ע' 257 ואילך. ע' 271 ואילך. ועוד.

(14) כי תשא לב, ב. ראה לקמן סי' סט.

בפעור ע' רומז גם על הנקודות²⁴ דשם אלקים שמספרם ע' (כי 19 רומז על שם אלקים²⁵ פשוט ובריבוע). גם הע' הוא מה שלתכלית שבעים נתלה על חמישים²⁶ כדאיתא במדרש רבה במגילת אסתר, וכמו הע' ימים שבין אגרות הראשונות להשניות²⁷.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד תלא

לכן שמח¹⁵ המן כשנפל הגורל על י"ג אדר¹⁶, אך נהפוך הדבר¹⁷ שאותו תל¹⁸ ונמחה כמו שאמר הקב"ה מ¹⁹ אשר חטא לי אמחנו וכמ²⁰ ש²¹ מוחה אמוחה את זכר עמלק. ויש לומר, המן הוא כמו בחי' בית פעור²¹ צאה, כי המ²² עם הכולל גי' צא²³ ה, פור²³ הוא כמו פעור²⁴, ונתוסף

(15) מגילה יג, ב.

(16) אסתר ג, יג. ראה לקמן סי' צט. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' כח.

(17) עפ"י אסתר ט, א – "ונהפוך הוא".

(18) אסתר ח, ז.

(19) כי תשא לב, לג.

(20) בשלח יז, יד.

(21) מרמז עוד ד"המן" הוא הלעומת זה ד"משה", דמשה נקבר "מול בית פעור" (וזאת הברכה לד, ו). ואמרו חז"ל (סוטה יד, א), "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור לכפר על מעשה פעור", ומעשה פעור אמרו חז"ל (סנהדרין סד, א) "עובדין אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה" עיי"ש, וכן (שם קו, א) מבקשים ממך אלא פיעור (ופירש"י "כך היתה עבודתו של פעור שמתריזין לפניו"). וזהו שמרמז כאן ד"המן בגימ' צאה הוא ע"ז ד"פעור", ומרומז הקשר ד"פעור" ל"פורים".

(22) "המן" בגי' 95 ועם הכולל 96, וכן "צאה" בגי' 96. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"ב סימן קב בביאור מאחז"ל (מגילה טז, א) "בתו של המן שקלא עציצא דבית הכסא ושדית' ארישא דהמן" עיי"ש.

(23) מרמז בתיבת "פעור", הן מצד "פידוש" התיבה – מלשון פיעור,

שמתריזין לפניו, והן מצד ה"אותיות" – דמרמז ל"פורים", והן מצד ה"גימטריא".

(24) הנקודות דשם "אלקים" הוא מספר 70, וכידוע כל נקודה הוא מספר עשר, ובשם "אלקים" יש ז' נקודות (7 × 10) בגי' 70, רמז לאות "ע".

(25) פו"ר (286) בגי' "אלקים" פשוט (86) + "אלקים" ברבוע, והיינו: א (1) + א"ל (31) + אל"ה (36) + אלה"י (46) + אלקי"ם (86) = 200. (ראה גם לקמן סימן נה).

נמצא ש"פעור" הוא צירוף שמות "אלקים", שהוא בחי' גבורות כידוע. (26) במדבר רבה פי"ד, יב: "מאחר הדברים האלה גדל המלך וגו' עד ויתלו את המן ע' פסוקים, לתכלית שבעים נתלה על חמישים". ובפי' מהרז"ו: לסוף ע' פסוקים נתלה על עין של חמישים אמה.

וראה תהלים – יהל אור מילואים ע' תרמ.

(27) ירושלמי סוטה ספ"א. ב"ר פרשה ק, ו (ע"פ אסתר ג, יב, ח, ט).

אגרות קודש

[כ"א אלול תשי"ג]

...ומי"ש אשר מצב הישיבה אי מבורר עדיין כו' וכו'. הנה לדעתי אינו כן, כי ברור הוא מכמה זמן, אשר תורת הבעש"ט ועניני צריך להתקיים בהם שיפוצו חוצה, ובמילא אי אפשר שתהי' פנה בכדור הארץ בה נמצאים מבני ישראל - שלא תבא לשם תורה זו, ודוקא כפי רצון הבעש"ט וממלאי מקומו נשיא חב"ד, שתהי' התורה והחיים חד, היינו בחיי היום יומיים. וכיון שכמה פעמים שמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר נמצאים אנו בעקבתא דמשיחא, שהוא עומד אחר כתלנו ומחכה לביורו הפכים קטנים הנשארים, הרי מוכרח שגם ב... יהי' לימוד החסידות ולא רק בין אנ"ש דרוסא אשר הם נשלחו לשם, אלא שיחדור זה בתושבי הארץ, היינו בני ישראל תושבי... וכיון שהדבר מוכרח, בודאי ימצאו כל הדרוש לזה. ובודאי למותר להעיר, אשר כיון שהבנן של הישיבה עושה רושם טוב, צריך הי' להשתדל שיעשה בכלל מרכז לעניני חב"ד, היינו מקום תורה מקום תפלה מקום התועדות אסיפות וכו'. מובן שכל הנ"ל אמור - באופן שלא תהי' סתירה להלימודים, אבל בודאי יש מקום וזמן לכל הענינים בבנין זה. וכבר הראה החוש שזה שיח' שם גם הענינים האחרים הנ"ל, בודאי ישמש סיוע לעניני הישיבה...

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"דירה לו יתברך". הרצון והתשוקה לביאת המשיח צריכים להיות כדי שתשלם הכונה העליונה, ולא מצד עניניו האישיים של האדם.

(ע"פ שיחת ש"פ עקב תשי"ג. מתוך "לקראת שבת")

הפצת המעניות - הפעלה האחרונה

שמחתי לקרא החלטתו להתעסק בהפצת אור החסידות וכו'. ורק חבל על שדוחה זה לאחר זמן - בה בשעה שהנה זה עומד אחר כתלנו, ורק הפצת המעניות מעכבת, והיש לשער הצער של רגע אחד בגלות, או רגע אחד נוסף בזמן הגאולה, ותענוגו בזה.

(אג"ק ח"ד עמ' תלו)

עוד זעקה אחת!

כבר סימנו כל הענינים ובית המקדש עומד ומוכן למעלה, ועל דרך זה בנוגע לכל עניני הגאולה, אשר הם כבר מוכנים כביכול בתוך תבה סגורה ומסורו את התבה ואת המפתח שלה לכל יהודי.

הדבר היחיד שעליו מחכים הוא - שיהודי יזעק עוד זעקה ועוד בקשה ותביעה ועוד תזכרת: "עד מתי?!"... ועל ידי זה הוא פועל שמשיח צדקנו נכנס עכשו לתוך בית הכנסת זה ולוקח את כל הנמצאים כאן, בתוך כלל ישראל, לארצנו הקדושה...

(סה"ש תנש"א ח"ב ע' 735. מתוך "לקראת שבת")

בין הארוסין לגשואין

בזמן יציאת מצרים ומתן תורה נערכו ה"ארוסין" בין "החתן" - הקב"ה לבין ה"כלה" - עם ישראל.

מאז ועד היום, ובמיוחד כאשר עם ישראל הלך בגלות וה"כלה" הפכה ל"עגונה", מצפה היא בכליון עינים ל"חתנה" שישב אליה וישאנה.

בבוא המשיח תגאל ה"כלה" מבדידותה, ויתקמו ה"גשואין" - הנצחיים - של הקב"ה לבין עמו האהוב, עם ישראל.

(ש"פ עקב תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

הצפה חיובית

"בעקבות משיחא חצפא יסגא" (סוטה סוף פרק ט) - יש להשתמש ב"חצפה" זו לצד הטוב, לבקש ולדרש מהקדוש ברוך הוא, עד ל"חצפה" ותביעה הכי גדולה, שמשיח צדקנו יבוא בפעל ממש. ובדאי יהיה הקב"ה שבע רצון מדרישה ותביעה זו, ואכן ימלא אותה.

(משיחת כ"ז אדר שני ה'תשמ"ו)

הדברים מכונים אליך!

יעשה כל אחד ואחד חשבון צדק בנפשו, מתי היתה הפעם האחרונה שחשב אודות משיח צדקנו אלבא דנפשיה, שאליו מכונים הדברים... שהקב"ה - על ידי משיח צדקנו - יוציא אותו מגלות זו בפעל ממש, והוא, ביחד עם משיח צדקנו, ילכו ויבואו לארץ ישראל!...

(משיחת ש"פ משפטים תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

למוד עניני משיח וגאולה - ברבים

כדי לפעל התגלות וביאת המשיח תכף ומיד - על כל אחד ואחד מישראל להוסיף בלמוד התורה (במיוחד בעניני משיח וגאולה).

ומה טוב - שהלמוד יהיה (ברבים) בעשרה, כי נוסף על המעלה ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שריה ביניהם", יש מעלה מיוחדת כשלומדים עניני משיח וגאולה ברבים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעל ידי זה הולכת וגדלה ההשתוקקות והצפייה לביאת המשיח.

(ספר השיחות ה'תנש"א ח"ב ע' 501. מתוך "לקראת שבת")

לא הכל אישי

אמרו חז"ל משיח בא בהסח הדעת (סנהדרין צז, א) ויש לפרש:

"דעת" הוא מלשון התקשרות. על האדם להסיח את דעתו מהדברים שהוא קשור בהם, עניני הגשמיים והרוחניים, ולרצות את המשיח כדי שתשלם הכונה העליונה של בריאת העולם, שהעולם הזה יעשה

וביכולתו להקשות על זה מעולם נעלה יותר", ואילו גישתו של רבי יהודה בן בתירה היתה לקיים דברי חכמים.

ומובן שגישה זו (לקיים דברי חכמים) לא הטתה את שכלו, אלא אדרבה, זה גילה אצלו חכמה גדולה – "חכם גדול אתה".

(ב) ידוע הכלל⁵² "כח דהיתרא עדיף". ולכאורה אינו מובן, מה שיך לומר "כח דהיתרא עדיף", אם הדבר מותר אז מה החידוש שמתירו, ואם הוא אסור איך אפשר להתירו? אך הענין בזה, שמדובר אודות גישה כללית של מורה הוראה, שבאם הדבר מותר על פי הלכה, לא יחשוש לפסוק כן, וכמ"ש רש"י⁵³ "טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר, שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר, אבל כח האוסרין אינה ראי', שהכל יכולין להחמיר, ואפילו בדבר המותר". וגם בזה מובן שאין הכוונה להטות הדין ולהקל, אלא להיפך, שבאם מצד הדין הדבר מותר לא יאסרנו, ובאופן כללי – להשתדל להקל את קיום המצוות לאחרים, וכמאמר חז"ל⁵⁴ "המחמיר על עצמו ומקל לאחרים".

(ג) בית הלל היו מקילים ובית שמאי היו מחמירים⁵⁵, ומבואר בזה⁵⁶ שזהו מפני ששורש נשמתם היתה שונה זה מזה, בית הלל מחסד ובית שמאי מגבורה, ולכן זה פעל בדרך ממילא גם על פסקי הדין שלהם כפי שורשם.

(ד) איתא בסמ"ג⁵⁷ "אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים . . מפני שיש בהם אכזריות". כלומר, אפילו יהודי שמצד ידיעתו בתורה וביראת שמים וכו' הוא ראוי להיות בסנהדרין, אף על פי כן מאחר שעל ידי זקנותו המופלגה נחלש טבע הרחמנות שבנפשו, והתגבר בו טבע האכזריות, אין הוא ראוי להיות בסנהדרין, כי התורה אמרה שההנהגה צריכה להיות באופן של "והצילו העדה"⁵⁸ (אלא שדבר זה הוא דין פרטי בדיני נפשות, מה שאין כן בשאר דינים שאין תנאי זה).

ומכל הנ"ל מוכח, שלמרות שהפסק דין צריך להיות לפי שיקול דעת שכלי, ולא לפי רגש הלב, מכל מקום מכיון שמצד טבע האנושי לא יכול להיות רק שיקול דעת שכלי⁵⁹, הנה על האדם לפועל בעצמו שהגישה הכללית שלו תהי' באופן של מציאת זכות ו"טוב".

וזהו מ"ש במדרש "יבוא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים וכו'". כי על ידי הגישה הכללית הזו זוכים לקבל טוב מהקב"ה – "היטיבה", ועל ידי זה להיטיב גם לאחרים – "לטובים".

עד ל"טוב" העיקרי, שבני ישראל יוצאים מהגלות בחדסד וברחמים, בטוב הנראה והנגלה, והולכים יחד "לארץ טובה ורחבה"⁶⁰, בקרוב ממש⁶¹.

(52) ברכות ס, א. ור"ג.

(53) ביצה ב, ב ד"ה דהיתרא.

(54) מג"א או"ח ס' תמוז סמ"א.

(55) ראה עירובין יג, ב. ובכ"מ. וראה בכ"ז הדרן על ששה סדרי משנה (אדר תשמ"ח) אות ה' ואילך.

(56) תניא בהקדמה. לקו"ת קרח נד, ב ואילך. המשך תער"ב פי"ג. ובכ"מ.

(57) מ"ע צז (מתוספתא סנהדרין פ"ז ה"ג). וראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ג.

(58) מסעי לה, כד-כה. וראה ר"ה ו, רע"א.

(59) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ו.

(60) שמות ג, ח.

(61) משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ה.

פרשת האזינו

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

לב (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרינו:
א אציתו שמיא ואמלל ותשמע ארעא אמרי
במי:

כ"א • האזינו השמים • שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שפך אמתתי להם שאאתם תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר-ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם?' לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא) "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה", ואחר-כך: "ואבדתם מהרה", על-ידי העובדי-פוככים.

~ נקודות משיחות קודש ~

יותר, אבל אצל שניהם צריכים להיות שני הקוין. וכמו-כן עובדי ה' בנשמתם ועובדי ה' בגופם: עובדי ה' בנשמתם – אף שעקר עבודתם היא מצד הנשמה, צריכים הם להתעסק גם עם הגוף – המשכה למטה; ועובדי ה' בגופם צריכים להתעסק גם בשמיצה וקליטת ("הערן אין דערהערן") אור הנשמה – העלצה למעלה. וכמו-כן בכל מצוה בפרט, צריך להיות מעשה המצוה עם פונת המצוה, פי מצוה בלא פונה – כגוף בלא נשמה.

(משיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשח")

ההוראה מזה בעבודה היא: שמים – קאי על יושבי אהל, וארץ – על בעלי עסק. וצריכה להיות התפללות שני הענינים. 'יושבי אהל' צריכים לידע ש"כל האומר אין לי אלא תורה, אפלו תורה אין לו", אלא צריך להיות גם קיום המצות, כי הלא צריך להיות על-מנת לעשות דוקא, "תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה". ובעלי עסק, שעקר עבודתם בקיום המצות, צריכים לידע שמכרתח להיות קביעות עתים לתורה בכל יום, על-כל-פנים פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית. החלוק אינו אלא מהו עקר ענינם, שפקו זה צריך להדר

(ב) יערף במטר לקחי תזל כטל אמרתי בשעירם עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב:
ב יבסם במטרא אולפני יתקבל כטלא
מימרי פרוחי מטרא דנשבין על דתאה
וכרסיסי מלקושא די על עשבא:

כ"ב • יערף במטר • זו היא העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם, במטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי), כפאשר יערפו השמים טל ומטר. יערף • לשון זיף, וכן

ספורט

לא (ב) יערף במטר לקחי. הנה תזל כטל אמרתי. ונותנת גם כן כפי הנגלה ממנה איזו ידיעה להדיטות, שעם היותה מועטת, היא טובה מאד כטל. באפן שהיא בשעירים עלי למבינים המוכנים לקבל מבוץ מקור חקמה. יערף במטר לקחי. הנה תזל כטל אמרתי. ונותנת גם כן כפי הנגלה ממנה איזו ידיעה להדיטות, שעם היותה מועטת, היא טובה מאד כטל. באפן שהיא בשעירים עלי למבינים המוכנים לקבל מבוץ מקור חקמה.

ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. וכרביבים • טפי מטר. ונראה לי על שם שיונה כחץ נקרא רביב, כמה דאתא אומר: (בראשית כא) "רובה קשת". דשא • אברייין (גראזגויכס), עטיפת הארץ מכסה בריק. עשב • קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב.

גארי בשמא דני אנא מצלי הבו רבותא קדם אלהנא:

וברכו שמו. מכאן אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר ברכה שבמקדש (תענית טז) •

ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי כל ארחתה דניא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולה לא נפק דמן קדם זפי וקשיט הוא:

עול • אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה. צדיק וישר הוא • הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. "צדיק" מפי הבריות, ו"ישר" הוא "וראוי להצדיקו".

ה חבילו להון לא לה בניא די פלחו לטעותא דרא דאשניו עובדוהי ואשתניו:

עקומות ועקושות. ופתלתל • אנטורטיליי"ש (פערדרעהט, פערוויקקעלט), בפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל • מן התבות הנפולות, כמו: ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל.

(תהלים סח) "ירעפון דשן", (לקמן לג) "יערפו טל". תזל בטל • (ספרי) שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות (ספרים אחרים: יש עצבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין. פשעירם • לשון רוח סערה, פתגומו: 'פרוחי מטרא', מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים

(ג) כי שם יהיה אקרא הבו גדל לאלהינו:

כש"כ • כי שם ה' אקרא • הרי 'כי' משמש בלשון 'פאשר', כמו (ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו

(ד) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

כש"כ • הצור תמים פעלו • אף-על-פי שהוא חזק, כשמביא פרענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא כפי-אם בדין, כי תמים פעלו. אל אמונה • לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואף-על-פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו. ואין

(ה) שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

כש"כ • שחת לו וגו' • פתגומו: חבילו להון ולא ליה. בניו מומם • בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם. בניו מומם • מומם של בניו היה ולא מומו. דור עקש • עקום ומעקל, כמו: (מכה ג) "ואת כל הישרה יעקשו", ובלשון משנה: 'חלדה ששניה

ספורט

דרכיו משפט. דרכי טובו ומדת דינו, כלם משפט בלי ספק. אל אמונה. נאמן כמה שנשבע לאבות להיטיב לבנים בזכותם של אבות. ואין עול. בהביאו פרענות. צדיק. צדקות אהב, ובצדקתו לא יטש את עמו בגלות. וישר הוא. שלא לקפח שכר כל בריה, ומשלם לשונאיו אל פניו, ולפיכך מאריך ומיטיב לאמות בעולם הזה. תורה ה (ה) שחת לו, לא בניו מומם, דור

גדלו במופתים שכליים מבארים בתורתו הבו גדל לאלהינו. אל תיחס אליו השתנות על מה שייספר בשירה מהעמידות לישראל, ושיהפך להם לאויב. כי ידעתם במופת תורתו שהוא, תורה ד (ד) הצור. בלתי משתנה, לא קצרה ידו מהושיע, ולא כבדה אָנו משמע. וגם כן לא תיחסו אליו עול, אחרי שידעתם במופתים כי תמים פעלו. במקצאות, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע. ובזה נודע כי כל

בו בוראם באפן מה. אם כן, אתם ישאל שנקבלתם אותה. תורה ג (ג) כי שם ה' אקרא. הנה קורא שם ה' הוא המתפלל, כאמרו "קראתי שמך ה' מבור תתחיות" (איכה ג, נח), וכן "משה ואהרן בכהו" (ושמואל בקוראי שמו, קוראים אל ה' והוא יענם" (תהלים עט, ו), אמר אם כן: כפאשר אתפלל על קבוץ גליות, באמרי "כנשר יעיר קנו" (פסוק יא), ועל ביאת המשיח, באמרי "ה' בך ינחנו" (פסוק יב), ובסוף השירה באמרי "הרנינו גוים עמו" (פסוק מג), אתם שידעתם

(ו) ה' ליהוה תגמלו־זאת עם נבל וְלֹא חֶכֶם הָלוֹא־
הוא אֲבִיךָ קִנְיָ הוּא עֲשֵׂךְ וּיְכַנְנֶךָ:

בְּכֵן הַסְלָעִים וּבְאֶרֶץ חֲזָקָה, שֶׁתִּקְנֶךָ בְּכָל מִינֵי תַקְנָה.
הוּא עֲשֵׂךְ • אִמָּה בְּאֻמוֹת. וּיְכַנְנֶךָ • אַחֲרֵי־כֵן בְּכָל
מִינֵי בָּסִיס וְכֵן, מִכָּם בְּהִנָּה, מִכָּם נְבִיאִים וּמִכָּם
מַלְכִּים, כִּרְךָ שֶׁהַכֹּל תִּלְוֶי בּוֹ.

כִּי־יֵי הָלֹה' תִּגְמְלוּ־זֹאת • לְשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לִפְנֵי
אַתָּם מַעֲצִיבִין, שֵׁשׁ בִּידוֹ לִפְרַע מִכָּם, וְשֶׁהַטִּיב לָכֵם
בְּכָל הַטּוֹבוֹת? • עִם נָבֵל • שֶׁשָּׂכַחוּ אֶת הָעֲשׂוֹי לָהֶם.
וְלֹא חֶכֶם • לְהַבִּין אֶת הַנוֹדֵרוֹת, שֵׁשׁ בִּידוֹ לְהַטִּיב
וְלִהְרַע. הָלוֹא־הוּא אֲבִיךָ קִנְיָ • שֶׁקִּנְאָךְ, שֶׁקִּנְנֶךָ

~ יום שני כ"ה אלול ~

(ז) זְכֹר יָמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שָׁנוֹת דָּר וְדָר שְׂאֵל אֲבִיךָ
וַיִּגְדֶּךָ וַיִּמְרֹךְ וַיִּאֲמָרוּ־לָךְ:

לָכֵם וּלְהִנָּחִיל לָכֵם יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַבֹּא.
שְׂאֵל אֲבִיךָ • אֵלֶּה הַנְּבִיאִים שֶׁנִּקְרְאוּ אֲבוֹת, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַלְיָהוּ: (מלכים ב) "אֲבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל".
זִקְנֶיךָ • (קִירוּשִׁין לב) אֵלֶּה הַחֲכָמִים. וַיִּאֲמָרוּ־לָךְ •
הַרְאֵנוּתָם.

כִּי־יֵי זְכֹר יָמוֹת עוֹלָם • מָה עָשָׂה בְּרֵאשׁוֹנִים
שֶׁהַכְּעִסוֹ לִפְנֵי. בִּינוּ שָׁנוֹת דָּר־וְדָר • דּוֹר אָנוּשׁ,
שֶׁהָצִיף עֲלֵיהֶם מִי אוֹקִינּוֹס, וְדוֹר הַמַּבּוּל שֶׁשָּׁטְפָם.
דָּבָר אַחֵר: לֹא נִתְּתָם לְבַבְכֶּם עַל שֶׁעָבַר. בִּינוּ
שָׁנוֹת דָּר־וְדָר • לְהַכִּיר לְהַבֹּא, שֵׁשׁ בִּידוֹ לְהַטִּיב

ספורנו

יִתְבַּרְךָ לְהַשִּׁיג זֶה הַתְּכֵלִית בְּכָל הַמִּין
הָאָנוּשִׁי בִּ"יָּמוֹת עוֹלָם" וּ"בְשָׁנוֹת דּוֹר
וְדָר", וְאִיךָ כְּשֶׁלֹּא עָלָה זֶה, הַגְדִּיל ה'
לַעֲשׂוֹת לְהַעֲלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אֶל גֵּרֶם
הַמַּעֲלֹת, כְּאִשֶּׁר יַעֲשֶׂה בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים עִם הַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר יִקְרָא (ע"פ
יזאל ג, ד).

שְׁנִית, שְׁנֵתָן לָהֶם מְקוֹם נָכוֹן לַעֲבֹדוֹ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִכְבֹּר מְרִב כָּל, וְהִמָּה
מְרוֹ וְשִׁלְמוּ רָצָה תַּחַת טוֹכָה. וּמִי
שֶׁהִחֲטִיא בְּנִתּוֹ עִם כָּל אֵלֶּה, אֵין סִפְקָ
שֶׁהוּא רְאוּי לַעֲשֹׂב נִמְרָץ.

שְׁלִישִׁית, שֶׁבְּגִדֵּל עוֹנֵם נָפְלוּ בְּמִכְמוּרֵי
רִשְׁעִים, וְהֵיוּ רְאוּיִים לְכַלּוֹן חֲרוּץ,
לִזְלִי חֲלוּל הַשֵּׁם שֶׁמִּנְעַם מִזָּה.

רְבִיעִית, הוֹדִיעַ סָבָה אֲשֶׁר בְּגִלְלָה
תִּהְיֶה לָהֶם גְּאֻלָּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים.

חֲמִישִׁית, הוֹדִיעַ אִפֹּן הַגְּאֻלָּה וְנִקְמַת
הָאֵל יִתְבַּרְךָ נֶגֶד צָרִי עָמוֹ, וְהֵם חֲלָקֵי
פְּרִשֶׁת "הַאֲזִינוּ" שֶׁזָּכְרוּ ז' וְנִתְּנוּ
בָּהֶם סִמְנִים: הַזִּי"ו לך". אָמַר אִם

הַיָּטִיב עָמוֹ מֵעוֹלָם.
וְלֹא חֶכֶם. בְּמִדְיָנוּת, לְהַבִּין אַחֲרִית
דָּבָר, מָה יִהְיֶה הַמַּשָּׁג.
הָלֹא הוּא אֲבִיךָ קִנְיָ. לֹא אֵב טַבְעִי
הַנוֹתֵן מַצִּיאוֹת מָה בְּמִקְרָה, אֲבָל הוּא
אֵב רְצוּנִי, שְׁנֵתָן לָךְ מַצִּיאוֹת לְמַעַן
תִּהְיֶה קִנְיָנוּ, מוֹכֵן לְהַשִּׁיג בְּךָ חֲפָצוֹ
וּסְגֻלָּתוֹ. וְזֶה כִּי
"הוּא עֲשֵׂךְ" לְגוֹי, כִּי לֹא הִיִּיתָ גּוֹי
נִחָשֵׁב כָּלָל.

וּיְכַנְנֶךָ. נִתֵּן לָךְ הַכְּנוּת שֶׁתִּהְיֶה מוֹכֵן
בָּהֶם לְהִיטוֹ לּוֹ לַעֲשֹׂב סְגֻלָּה. תּוֹרָה ז

(ז) זְכֹר יָמוֹת עוֹלָם. אַחֵר שֶׁהַשְּׁלִים
הַקְּדָמָה הַשִּׁינָה, אֲשֶׁר בָּהּ הוֹדִיעַ
שֶׁהַמִּכְנוּת מִמֶּנּוּ הוּא לְהִגִּיד צְדָקָת הָאֵל
יִתְעַלָּה, שֶׁהוּא "אֵל אֲמוֹנָה" לְהַטִּיב
לְיִשְׂרָאֵל, וּבִרְךָ וְלֹא יִשְׁכְּנָה, וְאֵין עוֹל
בְּמִדַּת דִּינוֹ נִגְדָם, הוֹאִיל מִשָּׁה בְּאֵר
(ע"פ דְּבָרִים א, ה) זֶה בְּהִגְדַּת הָעֶבֶר
וְהַעֲתִיד, לְהוֹדִיעַ:

רִאשׁוֹנָה, כְּמָה הִיָּתָה כְּנוֹת הָאֵל

עָקֵשׁ וּפְתִלְתֵּל. אֲבָל "דּוֹר עָקֵשׁ
וּפְתִלְתֵּל" לֹא בְּנִי" בְּתִמְנוֹת. הִנֵּה
"מוֹמֶם" בְּעֵגֶל "שַׁחַת" לֹאֵל יִתְעַלָּה
אֶת הַמִּכְנוּת, כְּאִמְרוֹ "כִּי שַׁחַת עָמַךְ"
(שְׁמוֹת לב, ז). כִּי הוּא אֲמָנָם בְּנוֹן לְקַדֵּשׁ
אֶת יִשְׂרָאֵל, וּלְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בְּעוֹלָמוֹ עַל
יָדָם, שִׁיְהִיו לְמִאֲרוֹת בְּמִין הָאָנוּשִׁי,
לְהַבִּין וּלְהוֹרוֹת, כְּאִמְרוֹ "כִּי לִי כָל
הָאֶרֶץ, וְאַתָּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלֶכֶת כְּהָנִים"
(שִׁם יט, ה'), וְהֵם הַשְׁחִיתוּ כָּל זֶה
בְּעִבּוּדָה וְרָח. תּוֹרָה ו

(ו) הָלֹה' תִּגְמְלוּ זֹאת. אַחֵר שֶׁכֵּן
לְתַתֵּם עֲלִיזִים עַל כָּל הַגּוֹיִם,
הָאֲמָנָם רְאוּי שֶׁתִּגְמְלוּ לוֹ שֶׁתִּקְלָקְלוּ
מִכְנוֹ לְחַלֵּל שֵׁם קָדְשׁוֹ, וְלִמְנַע שֶׁלֹּא
יִשָּׁג אֶת הַתְּכֵלִית שֶׁכֵּן בְּאִמְרוֹ
"נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמּוֹתֵנוּ"

(בְּרֵאשִׁית א, כו).

עִם נָבֵל. בְּזוּי, בְּהִיוֹתָךְ כְּפּוֹי טוֹכָה,
וּמִשְׁלֵם גְּמוּלָה רַע לְמִיטִיב. עַל הַפֶּךָ
הַנְּדִיב הַנִּקְבֵּד בְּהִיטִיבוֹ לְמִי שֶׁלֹּא

(ח) בַּהֲנַחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבוּלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ח בַּאֲחֻסָּנָא עֲלָאָה עֲמִמָּא בְּפִרְשֻׁתָּהּ בְּנֵי אֲנָשָׁא קִיִּים תְּחֻמֵּי עֲמִמָּא לְמִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עמים", קימם ולא אבדם. למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת מבני שם, ולמספר שבטים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב "גבולות עמים" שבטים לשון.

כ"ה בַּהֲנַחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם • בְּשֶׁהֲנַחֵל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְמַכְעִיסוֹ אֶת חֵלֶק נַחֲלָתָם, הַצִּיפָם וּשְׁטָפָם. בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם • בְּשֶׁהִפִּיץ דּוֹר הַפְּלָגָה הָיָה בְּיָדוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עָשָׂה כֵן, אֶלָּא "יֵצֵב גְּבוּלוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~

בני ישראל יגיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מקם"). ולפעמים, כאשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שיוכל לברר את המקום ההוא.

(שיחת שמחת תורה תשס"ו - תורת מנחם, התוועדויות יג עמ' 83)

יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לב, ח) הַקָּשֶׁר בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ל"גְּבוּלוֹת עַמִּים" הוּא, שֶׁעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַרֵּר אֶת אַרְצוֹת הָעַמִּים, הֵינּוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם. בִּיצֵד עוֹשִׂים זֹאת? – עַל יְדֵי זֶה שֶׁ"אַחַד מִקָּם גּוֹלָה לְבִרְכָּיָא . . דּוֹמָה כְּמִי שֶׁגִּלְתָם בְּלָכָם". זֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַ"ל "צִדְקָה עֹשֶׂה הַקֶּבֶד" עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּזְרָן לְבֵין הָאֲמוֹת: "אֵין צָרָךְ שֶׁכָּל

ט ארי חלקא דני עמה יעקב עדב אחסנתה:

אביו, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים. והוא וכו' היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק.

יספיק צריהון בארעא מדברא ובית צחונא אחר די לית מנא אשרנון סחור סחור לשכנתה אלפנון פתגמי אורייתא נטרנון כפבת עיניהון:

(ט) כִּי חֵלֶק יִהְיֶה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

כ"ה כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ • לָמָּה כָּל זֹאת? לִפִּי שֶׁהִיָּה חֲלָקוֹ כְּבוֹשׁ בִּיגִיָּהֶם וְעֵתִיד לְצֵאתָ. וּמִי הוּא חֲלָקוֹ? עִמּוֹ, וּמִי הוּא עִמּוֹ? . יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ • וְהוּא הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲבוֹת, הַמְּשַׁלֵּשׁ בְּשִׁלֵּשׁ זְכוֹת: זְכוֹת אָבִי

(י) יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַחֲוֵי יֵלֵל יִשְׁמֹן יִסְבְּכֻנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ בְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

לפניו בארץ מדבר, כאמרו "לכתב אחרי במדבר" (ירמיה ב, ג).

יסבכנהו. להר סיני, כאמרו "והגבלת את העם סביב" (שמות יט, יב).

יבוננהו. כאמרו "והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" (שם ב, יב).

יצרנהו. משעבוד מלכות וממלאך המות, כאמרם ז"ל: "חרות על הלכות" (שמות לב, טז) חרות ממלאך

המות ומשעבוד מלכות (עירובין נד, א).

באישון עינו. כמו שנצטר את אישון עינו של אדם כשיצרו, שסבב את העין בכתנות עור כדי שלא יפסד עם

היותו מוכן לקפו. תורה יא

עתידים אז לצאת מאותם העמים. והרצאה על זה, תורה ט

(ט) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ. כִּי אֵין לֹאֵל יִתְבָּרַךְ חֵלֶק בְּמִין הָאֲנָשִׁי אֶלָּא עִמּוֹ.

כִּי כָּל שְׁאֵר הָאֲמוֹת הֵם "בְּנֵי אֵל נָכָר". וּבְכֵן הִתְבָּאָר, שְׁלֹא עִמּוֹ שֶׁהִיָּה עֵתִיד אֲזַל לְצֵאתָ מֵאוֹתָן הָאֲמוֹת,

הִיָּה לוֹ לְאֲבָדָם בְּעֵינֵן הַפְּלָגָה.

יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. שֶׁהוּא וּבְנָיו עֹבְדִים לֹאֵל יִתְעַלָּה, אֲבָל בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם אִם יִמְצֵא בִּיגִיָּהֶם אֵיזָה חֲסִיד,

לֹא יִמְשֹׁךְ זֶה לְכָנִי. תורה י

(י) יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר. מִצָּא לְבָבוֹ שֶׁל עִמּוֹ שֶׁהוּא חֲלָקוֹ זֶה נִאֲמָן

כן: "זכר ימות עולם", ותבין דרכי טובו, וכמה פנן להיטיב למין האנושי

בכלל, כשתזכר ראשונה מה שהיטיב לאדם הראשון בתחלת ימי עולם,

"ויניחתי בגן עדן", והוא קלל ענינו. בינו שנות דור ודור, ותבין שנית

כמה היטיב לדורות, והם השחיתו עד המבול, וכן שלישית מן המבול עד

הפלגה, והם קלקלו. תורה ח

(ח) יֵצֵב גְּבוּלֹת עַמִּים. וְהַצִּיב גְּבוּלוֹת עַמִּים בְּפִלְגָּה, וְלֹא אֲבָדָם לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁהָיוּ חֲבִיבִים.

למספר בני ישראל. בשביל בני ישראל שהיו מתי מספר, והיו

בַּעֲנָנִים וּסְבָבָם בְּדָגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְסִבְבָּם בְּתַחֲתִית הַהָר, שִׁפְפָּהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיטָה. יְבוֹנְנָהוּ • שֶׁם, בְּתוֹרָה וּבִינָה. יִצְרָנָהוּ • מְנַחֵשׁ, שְׂרָף וְעֶקְרָב וּמִן הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים. כְּאִישׁוֹן עֵינָיו • הוּא הַשָּׁחַר שֶׁבַעֲיָן שֶׁהַמָּאֹר יוֹצֵא הַיָּמִינוּ. וְאוּנְקָלוֹס תִּרְגָּם: "מִצְאָהוּ", "סְפִיקָהוּ כָּל צֶרֶפוֹ בַּמִּדְבָּר", כְּמוֹ: (במדבר יא) "וּמִצְאָ לָהֶם", (יהושע יז) "לֹא יִמָּצָא לָנוּ הַהָר". יִסְבְּבָנָהוּ • 'אֲשֶׁר־נִנֵּן סָחֹר סָחֹר לִשְׁכֻנְתָּהּ, אֲהֵל מוֹעֵד בְּאֻמְצָע, וְאַרְבָּעָה דָּגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת.

יא כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ בְּנִפּוֹ פָּרִיס גְּדוּפוּהִי מִקְבָּלָהּ מְנַטְלָהּ עַל תְּקוּף אֲבֹרָהּ:

יבא, "זו רוח רביעית. יפֹרשׁ כְּנִפּוֹ יִקְחָהוּ • כְּשֶׁבֶא לִישָׁלֵן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵינוֹ נוֹטֵלֵן בְּרִגְלָיו כְּשֶׁאֵר עוֹפוֹת, לִפִּי שֶׁשָּׂאֵר עוֹפוֹת יֵרָאִים מִן הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מְגִבִּיה לְעוֹף וּפּוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם, לִפְיָךְ נוֹשָׁאֵן בְּרִגְלָיו מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר, אֲכָל הַנֶּשֶׁר אֵינוֹ יָרָא אֶלָּא מִן הַחֵץ, לִפְיָךְ נוֹשָׁאֵן עַל כְּנָפָיו, אוֹמֵר: 'מוֹטֵב שִׁיכְנֵס הַחֵץ בִּי וְלֹא יִכְנֵס בְּכִנִּי', אֵף הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: (שמות יט) "וְאִשָּׁא אֲתָכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיגוּם (חֲנוּיִם) עַל הָיִם, הָיוּ זֹרָקִים בָּהֶם חֲצִים וְאֲבָנֵי בַלִּיסְטֵרָאוֹת, מִיָּד: (שמות יד) "וַיִּסַּע מִלֶּאֱף הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וְגו'".

יב יִי בְּחֹדוֹדֵהי עֲתִיד לֹא־שְׁרִייתָהוּן בְּעֶלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לֹא־תַחֲדָתָא וְלֹא יִתְנַסֵּם קְדָמוֹהִי פִלְחָן טַעֲוִין:

יזכרו הראשונות שַׁעֲשֵׂה לָהֶם, וְלֹא הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, לִפְיָךְ צְרִיף לִישָׁב הַדָּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הָעֲנָן מוֹסֵב עַל "זָכַר יָמוֹת עוֹלָם, בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר-וָדֹר", בֶּן עֲשֶׂה לָהֶם, וְכֵן עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, כָּל זֶה הִזָּה לָהֶם לְזָכֹר.

יז יִמָּצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר • אוֹתָם מִצָּא לוֹ נְאֻמִּים "בְּאֶרֶץ מִדְבָּר", שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ וּמַלְכוּתוֹ וְעָלוּ, מִה שֶׁלֹּא עָשׂוּ יִשְׁמַעְאֵל וְעָשׂוּ, שִׁנְאָמֵר: (לקמן לב) "וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרֶן". וּבִתְהוֹ יִלֵּל יִשְׁמֵן • אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, מָקוֹם יִלְלַת תַּנִּינִים וּבְנוֹת יַעֲנָה, אֵף שֶׁם נִמְשָׁכוּ אַחֵר הָאֻמוֹנָה, וְלֹא אָמְרוּ לְמִשָּׁה: 'הֵיאָף נֵצֵא לְמִדְבָּרוֹת, מָקוֹם צִיָּה וּשְׁמָמוֹן? כְּעֲנִין שִׁנְאָמֵר: (ירמיה ב) "לִכְתֹּף אַחֲרֵי בַּמִּדְבָּר". יִסְבְּבָנָהוּ • שֶׁם סִבְבָּם וְהַקִּיפָם

יא) כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ יִקְחָהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אֲבֹרָתוֹ:

יז יִי כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ • נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחֻמְלָה כְּנֶשֶׁר הִזָּה רַחֲמָנִי עַל בְּנָיו, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְקִנּוֹ פֶּתָאם, עַד שֶׁהוּא מְקַשָּׁשׁ וּמִטְרָף עַל בְּנָיו כְּכִנְפָיו בֵּין אֵילָן לְאֵילָן, בֵּין שׂוֹכָה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעֲרוּוּ בְּנָיו וַיְהִי בָהֶן כַּח לְקַבְּלוֹ. יַעִיר קִנּוֹ • יַעֲוֹרֵר בְּנָיו. עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחַף • אֵינוֹ מְכַבֵּיד עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, אֶלָּא מַחֲפֵף, נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ, אֵף הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, (איוב לו) "שְׂדֵי לֹא מִצְאָנֹהוּ שְׂגִיָּא כַח, כְּשֶׁבֶא לִיתֵן תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוֹחַ אַחַת אֶלָּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שִׁנְאָמֵר: (להלן לב) "ה' מְסִינִי בֹא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרֶן, וְאִתָּה מְרַבְּבוֹת קִדְשׁ", (חבקוק א) "אֵלֶּה מִתִּמְנִן

יב) יְהוָה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל גִּבּוֹר:

יז יִי ה' בְּדָד • ה' – בְּדָד לְבִטָּח נִהְגָּם בַּמִּדְבָּר. וְאֵין עִמּוֹ אֵל גִּבּוֹר • לֹא הָיָה כַח בְּאֶחָד מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים לְהִרְאוֹת כַּח וּלְהִלָּחֵם עִמָּהֶם. וּרְבוּתֵינוּ דְּרִשְׁוֹהוּ עַל הָעֲתִיד, וְכֵן תִּרְגָּם אוּנְקָלוֹס. וְאֵנִי אוֹמֵר: דְּבָרֵי תוֹכְחָה הֵם לְהַעֲדֵד הַשְּׂמִים וְהָאֶרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד, שֶׁסּוֹפֵן לְבַגֵּד וְלֹא

ספורט

יז יִי כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ. יְהִי רַצּוֹן, שֶׁכְּמוֹ שֶׁחֲשָׁב לַעֲשׂוֹת בְּסִינִי לֹלֵא חֲטָאוֹ בַּעֲגָל, יַעֲשֵׂה לְעֲתִיד. וְקָבַל הָאֵל יִתְבָּרַךְ תְּפִלָּתוֹ אֲזו, בְּאֶמְרוֹ "אֲשַׁקֶּה לָהֶם וְאֶקְבָּצֵם כִּי פְדִיתִים" (וכדריה ח).	וְהִבִּיאוּ בְּנֵיךְ בַּחֲצֵן" (ישעיה מט, כב).	אֲעֲשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם.. וְאִתָּךְ לֹא אֲעֲשֶׂה כָּלָה" (ירמיה מז, כד).
עַל גּוֹזְלָיו יִרְחַף. בְּאֶמְרוֹ "הִנֵּה אֲשָׂא אֶל גּוֹיִם יָדִי, וְאֶל עַמִּים אֲרִים נְסִי,	יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ. בְּאֶמְרוֹ "וְאִתָּם תִּלְקֹטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם כו, יב).	וְאֵין עִמּוֹ אֵל גִּבּוֹר. בְּאֶמְרוֹ "כִּי אֲזו אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה, לְקִרְא כָּלֵם בְּשֵׁם ה'" (צפניה ג, טו), וּכְאֶמְרוֹ "אֱלֹהֵי כָּל הָאֶרֶץ יִקְרָא" (ישעיה נה, ח).
בְּדָד יִנְחֵנוּ. בְּאֶמְרוֹ "כִּי	יִשְׁאָהוּ עַל אֲבֹרָתוֹ. בְּאֶמְרוֹ "מִי אֵלָה כְּעֵב תַּעֲוִפִּינָה" (שם ס, ח). תוֹרָה יב	תוֹרָה יג

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

(יג) וַיִּרְכְּבוּהוּ עַל-בָּמֹתַי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֵּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:

יג אֲשֶׁרֵינוּן עַל תְּקַפִּי אֶרְעָא וְאוֹכְלֵנוּן בִּזְת סִנְאִיהוֹן וַיִּהֲב לַהוֹן בִּזְת שְׁלִיטִי קְרוּיִן וְנִכְסִי יִתְבִּי כְּרִינִין תְּקִיפִין:

אמר לו': 'הִשָּׁקֶע יָדְךָ לַתּוֹכָה וְאַתָּה מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָה' (ספרי). וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר. (מנחות פה) אלו זיתים של גוש חלב. בָּמֹתַי אֶרֶץ. לשון גבה. שְׂדֵי. לשון שדה. חֲלָמִישׁ צוּר. תְּקוּפוֹ וְחִזְקוֹ שֶׁל סֵלַע. כְּשֶׁאֵינוֹ דְּבוּק לַחֲבֵה שֶׁלֹּא חֲתָרָיו נִקְוֶה 'חֲלָמִישׁ', וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נִקְוֶה 'חֲלָמִישׁ'.

יג"א וַיִּרְכְּבוּהוּ עַל-בָּמֹתַי אֶרֶץ. כָּל הַמִּקְרָא בְּתַרְגוּמוֹ. וַיִּרְכְּבוּהוּ וְגו'. עַל שֵׁם שְׂאֶרְץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי. אלו פרות אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּלִים לָנוֹב וְלִהְתְּפֹשֵׁל מִכָּל פְּרוֹת הָאֲרָצוֹת. וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֵּלַע. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׂאֵמֶר לִבְנוֹ בְּסִיכָיו: 'הֵבֵא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִית'. הֵלֶךְ וּמָצָא הַדְּבִשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לו': 'זוֹ שֶׁל דְּבִשׁ הִיא',

~ נקודות משיחות קודש ~

ובפרט בנוגע ליהודים, ועל-אחת-כמה וכמה בנוגע ל"גוי קדוש" היושב בארץ הקדש. וביתר שאת על-פי תורת התסודות, אשר תכלית כל עבודת האדם היא הגברת הצורה על החומר והרחקתו על הגשמיות.

(אגרות קודש, כרך כז, עמ' קטז)

וַיִּרְכְּבוּהוּ עַל בָּמֹתַי אֶרֶץ (לב, יג) עַל שֵׁם שְׂאֶרְץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (רש"י) זֶה-עֲתָה קִבְּלָתִי יְדִיעָה. . מְשׁוּבּוֹ שֶׁל מֶרֶץ לְאֲרָצוֹ הַקְּדוּשָׁה. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁבֶא מֵאֶרֶץ הָרִים וּגְבֻעוֹת, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר, הָרִי. . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת שְׂשׁוּבוֹ. . בּוֹדָאִי יֵשׁ בְּזֶה עֲלֶיהָ כָּל הַמּוֹכִינִים, הֵן בְּגִשָּׁם וְהֵן בְּרוּחַ, שֶׁזֶה בְּזֶה תִּלְוִי.

(יד) חֲמַאֲת בְּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם-חֲלָב פְּרִים וְאִילִים בְּגִי-בִשָּׁן וְעֵתוּדִים עִם-חֲלָב כִּלְיוֹת חֹטֵה וְדִם-עֲנָב תִּשְׁתֶּה-חֲמֶר:

דְּבוּק, נְקוּד 'חֲלָב' בְּחֹטֵף פִּתּוּחַ, כְּמוֹ (שמות כג) "בְּחֲלָב אֱמֹו". פְּרִים. כְּבָשִׂים. וְאִילִים. כְּמִשְׁמַעוֹ. בְּגִי-בִשָּׁן. שְׂמָנִים הִיוּ. כִּלְיוֹת חֹטֵה. חֲטִים שְׂמָנִים כְּחֲלָב כִּלְיוֹת, וְגִסְיִן כְּכֹלִיא. וְדִם-עֲנָב. הִיא שׁוֹתָה עֲנָב וְטוֹעֵם זֵין חֲשׁוֹב. חֲמֶר. זֵין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. חֲמֶר. אֵין זֶה שֵׁם דְּבָר, אֲלָא לְשׁוֹן מִשְׁבַּח בְּטַעַם, וּוינו"ש בְּלַע"ז (וויניטט). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הֵלֵלוּ אַחֵר תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנֶקְלוֹס: 'אֲשֶׁרֵינוּן עַל תְּקַפִּי אֶרְעָא וְגו'".

יג"א חֲמַאֲת בְּקָר וַחֲלָב צֹאן. זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלָמָה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד) "עֲשֵׂרָה בְּקָר בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בְּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן". עִם-חֲלָב פְּרִים. זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֵׂרֶת הַשָּׁבָטִים, שְׁנֵאֲמַר: (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים כְּרִים מִצֹּאן". חֲלָב כִּלְיוֹת חֹטֵה. זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלָמָה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד) "וַיְהִי לָחֶם שְׁלָמָה וְגו'". וְדִם-עֲנָב תִּשְׁתֶּה-חֲמֶר. בִּימֵי עֲשֵׂרֶת הַשָּׁבָטִים (עמוס ו) "הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי זֵין". חֲמַאֲת בְּקָר. הוּא שׁוֹמֵן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבִי הַחֲלָב. וַחֲלָב צֹאן. חֲלָב שֶׁל צֹאן, וְכִשְׁהוּא

ספורנו

(יג) וַיִּרְכְּבוּהוּ עַל בָּמֹתַי אֶרֶץ. וְזֶה יַעֲשֶׂה מֵאַחֵר שְׁלֹא הִשִּׁיג חֲפָצוֹ בְּמִתֵּן תוֹרָה הַנִּזְכָּר, וַיִּבְקֹשׁ זֶה שְׁנֵית בִּתְת לָהֶם הָאֶרֶץ "בְּעֶבֶר וְשִׁמְרוֹ חֲקִיו" (תהלים קד, מה), לְהַשְׁלִימָם בְּהַרְפִּיקָם עַל חֶלֶק מִהָאֶרֶץ, נִשָּׂא בְּמִקּוֹם וּבְמַעֲלָה עַל שְׂאֵר אֲרָצוֹת, כְּאֵמֶר "צָבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת" (יחזקאל ב, ו), וְזֶה בְּהַכְנָסָם לָאֶרֶץ עֲתָה. וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי. שְׁלֹא טָרְחוּ בָם, כְּאֵמֶר "כְּרָמִים וְזִיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתָם אֲתָם אֲכָלִים" (יהושע כד, יג). תוֹרָה יֵד (יד) וְדִם עֲנָב תִּשְׁתֶּה חֲמֶר. מִיֵּן הָעֲנָבִים הָיָה רָאוּי לְשִׁתָּה בְּלִתִּי רַב

(טו) וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֶנֶת עֲבִית פְּשִׁית וַיִּטֵּשׁ
אֵלֹהִי עֲשֹׂהוּ וַיַּגְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:

דגוש, הִיזָה נִשְׁמַע פְּסִיתָ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי
כֶּסֶה פָּנָיו". וַיַּגְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. גָּבַהּ וּבָזָהּ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר: (יחזקאל ח) "אֲחֻרֵיהֶם אֶל הַיֵּכָל ה' וְגו'", אֵין
נבול גדול מזה.

כִּי עֲבִית • לְשׁוֹן עֲבִי. פְּשִׁית • כְּמוֹ "פְּסִית", לְשׁוֹן:
(איוב טו) "כִּי כֶּסֶה פָּנָיו בְּחִלּוֹ", כְּאֵדָם שֶׁשְׁמֶן מִבְּפָנִים
וְכִסְּלִיו נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ
פִּימָה עָלֵי כֶּסֶל". פְּשִׁית • יֵשׁ לְשׁוֹן קֵל בִּלְשׁוֹן 'פְּסוּי',
כְּמוֹ: (משלי יב) "וְכִסְּהָ קִלּוֹן עָרוֹם". וְאֵם כְּתֵב 'פְּשִׁית'

(טז) יִקְנָאָהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָת יַכְעִיסָהוּ:
כִּי יִקְנָאָהוּ • הִכְעִירוּ חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ. בְּתוֹעֵבָת • בְּמַעֲשִׂים תְּעוּבִים כְּגוֹן מִשְׁכָּב זָכוּר וּכְשָׁפִים, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם
"תוֹעֵבָה".

(יז) וַיִּבְחֹו לְשָׂדִים לֹא אֱלֹהִי אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם
חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיהֶם:

מָהֶם, לֹא עֲמָדָה שְׁעָרָתָם מִפְּנֵיהֶם. דֶּרֶךְ שְׁעָרוֹת הָאָדָם
לְעֲמֹד מִחֲמַת יָרֵאָה, כֶּף נִדְרָשׁ ב'סִפְרִי'. וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ
עוֹד "שְׁעָרוֹם", לְשׁוֹן (ישעיה יג) "וּשְׁעָרֵיהֶם יִרְקְדוּ שָׁם",
שְׁעָרִים הֵם שְׂדִים, לֹא עָשׂוּ אֲבוֹתֵיהֶם שְׁעָרִים הֵלְלוּ.

כִּי לֹא אֱלֹהִי • כְּתִרְגוּמוֹ: 'דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף', אֵלוֹ
הִיָּה בָהֶם צְרוּף לֹא הִיָּתָה קִנְאָה כְּפֹלָה כְּמוֹ עֲכָשׁוֹ.
חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ • (ספרי) אֶפְלוֹ הָאוֹמֹת לֹא הָיוּ
רְגִילִים בָּהֶם, נִכְרִי שֶׁהִיָּה רוֹאֶה אוֹתָם, הִיָּה אוֹמֵר:
'זֶה צֵלֶם יְהוּדִי'. לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיהֶם • לֹא יָרְאוּ

(יח) צוּר יִלְדֵּךְ תִּשִׁי וְתִשָּׁבַח אֵל מַחְלִלְךָ:
כִּי צוּר יִלְדֵּךְ תִּשִׁי • תִּשָּׁבַח. וְרַבּוּתֵינוּ דִּרְשׁוּ: כְּשֶׁבֶא לְהַטִּיב
לָכֶם, אֲתֵם מִכְּעִיסִין לְפָנָיו וּמִתִּישִׁים כַּחוֹ מִלְּהַטִּיב

לָכֶם. אֵל מַחְלִלְךָ • מוֹצִיאֶךָ מִרְחֹם, לְשׁוֹן (תהלים כט)
"יַחֲלֵל אֵילֹת", (שם מח) "חֵיל פִּיִּלְדָּה".

ספורנו

מִלֵּאכָה בּוֹ, וּבִכְנָן הָיוּ מִתְּפָרְנִסִּים שְׁלֹא
בְּצַעַר. וְכָל זֶה עָשָׂה לָהֶם הָאֵל יִתְבָּרַךְ
כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָהֶם פָּנָאִי לְעֶסֶק בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. תוֹרָה טו
(טו) וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט. וְהִנֵּה גַם
בְּעָלֵי הָעֵינִין שִׁבְהֶם הִנְקִרְאִים
"יִשְׂרָאֵל", מִן "אֲשׁוּרְגוֹ וְלֹא קְרוֹב"
(במדבר כד, יז), עָשׂוּ כְּמוֹ הַבְּהֵמֹת
הַבּוֹעֲצוֹת בְּכִנִּי אָדָם שְׁנוֹתָנִים לָהֶם
מִזֶּזֶן.
שְׁמֶנֶת עֲבִית. הִנֵּה אֲתָה יִשְׂרָאֵל, קִהַל
תּוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה וּבְעָלֵי הָעֵינִין, פָּנִיתָ אֶל
הַתַּעֲנוּגִים הַגְּשָׁמִיִּים, וּבָזָה 'עֲבִית'
מִהֲבִין דְּקוֹת הָאֱמָת, כְּאֵמָרוֹ "וְגַם

אֵלָה בֵּינֵן שָׁגוּ וּבִשְׁכַּר תַּעֲנוּ, כֵּהֵן
וְנִבְיָא" (ישעיה ב, ז).
פְּשִׁית. כְּאֵמָרוֹ "כִּי טַח מְרֹאוֹת
עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לִבָּתָם" (שם מד, ח)
וַיִּטֵּשׁ אֵלֹהִי עֲשֹׂהוּ. וּלְפִיכָךְ נִטֵּשׁ
הֶהָמוֹן "אֵלֹהִי עֲשֹׂהוּ".
וַיַּגְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. בָּזָהּ, כִּי "מִרְעָה
אֶל רְעָה יִצְאוּ" (ע"פ ירמיה ט, ג). תוֹרָה טו
(טז) בְּתוֹעֵבָת יַכְעִיסָהוּ. לְגִרָם
לְשִׁכְנִיהָ שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת
כְּגֹזֵי הָאֶרֶץ. תוֹרָה יז
(יז) לְשָׂדִים לֹא אֱלֹהִי. שְׂאִינִם
נִצְחִיִּים, כְּמוֹ שֶׁאֵמָרוּ ז'ל עַל הַשְּׂדִים,
שֶׁהֵם 'מֵתִים כְּכִנִּי אָדָם' (חגיגה טז, א).

אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב
בָּאוּ. כְּשֶׁהָיוּ רוֹאִים אֵיזָה מִין מִן
הַנִּמְצָאוֹת שְׁלֹא יָדְעוּ מִצִּיאֻתָן קִדְּם
לָכֵן, הָיוּ חוֹשְׁבִים שִׁיְהִיָּה לוֹ אֵיזָה
מִסִּבָּב קִדְמוֹן מִיָּחַד אֵלָיו, וְהָיוּ
עוֹבְדִים אוֹתוֹ. תוֹרָה יח
(יח) צוּר יִלְדֵּךְ תִּשִׁי. וְגַם אֲתָה
יִשְׂרָאֵל, הַמְעִיץ, בְּפִנּוּתְךָ אֶל הַתַּעֲנוּגִים,
תִּנְשֶׂה חֲכָמְתְּךָ וּיְדִיעָתְךָ בְּגִדְלוֹ.
וְתִשָּׁבַח אֵל מַחְלִלְךָ. שֶׁהִטִּיב עִמָּךְ,
כְּאֵמָרוֹ "אֲנִכִּי הוּא מִנְחָמָכֶם.. וְתִשָּׁבַח
ה' עִשָּׂךְ, נוֹטָה שְׁמִי" כו' (ישעיה נא,
יב"ט). תוֹרָה יט

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

(יט) וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבִגְתֵּיו:

יט וַיֵּגְלִי קָדָם יי ויתקף רגזה מִדְּאֲרָגִיו
קְדָמוּהִי בָנָיו וּבָנָן:(כ) וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם אֲרָאָה מָה אַחֲרֵיהֶם
כִּי דֹר תִּהְיֶה חֲמָה בָּנִים לֹא־אֱמֹן בָּם:כ וַיֹּאמֶר אֶסְלַק שְׂכַנְתִּי מִנְּהוּן גְּלִי קְדָמִי מֵא
יְהִי בְּסוֹפִיהוֹן אָרִי דָּרָא דְּאֲשָׁנִיו אֲנִיו בְּנִיָּא
דְּלִית בְּהוֹן הִימְנוּ:בלע"ז (עריכה) דְּבָר אַחֵר: "אֱמֹן", לְשׁוֹן אֲמוּנָה,
כְּתָרְגוּמוֹ. אָמְרוּ בְּסִינִי "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", וּלְשָׁעָה קָלָה
בְּשָׁלוֹ הִבְטַחְתָּם וַעֲשׂוּ הַעֲגֵל.כ"י • מָה אַחֲרֵיהֶם • מָה תַּעֲלֶה בָּהֶם בְּסוֹפָם. כִּי דֹר
תִּהְיֶה חֲמָה • מִהֲפֹכִין רְצוּנוֹ לְכַעַס. לֹא־אֱמֹן בָּם •
אִין גְּדוּלִי נִכְרִים בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דְּרָךְ טוֹבָה וְסִרוּ
מִמֶּנָּה. אֱמֹן • לְשׁוֹן (אסתר ב) "וַיְהִי אִמְּךָ", נודריטור"ה(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי
אֲקִינֵאֵם בְּלֹא־עֵם בָּנָיו נָבַל אֲכַעִיסֵם:כא אֲנִיו אֲקִינֵאוֹ קְדָמִי בְּלֹא דַחְלָא אֲרָגִיו
קְדָמִי בְּפִלְחָן טַעֲנוֹ וְאִנָּא אֲקִנְנוֹ בְּלֹא עֵם
בְּעֵמָא טַפְשָׁא אֲרָגִינוֹן:לא הָיָה, וּבַעֲשׂוֹ הוּא אֹמֵר: (עובדיה א) "בְּדוּי אֶתָּה
מֵאֲדֹר". בְּגוֹי נָבַל אֲכַעִיסֵם • אֵלוֹ הַכּוֹפְרִים, וְכֵן הוּא
אֹמֵר: (תהלים יד) "אֲמַר נָבַל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים".כ"י • קִנְאוּנִי • הִבְעִירוּ חֲמָתִי. בְּלֹא־אֵל • בְּדָבָר
שְׂאִינוֹ אֱלֹהִים. בְּלֹא־עֵם • בְּעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים שְׂאִין לָהֶם
שֵׁם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר: (ישעיה כג) "הֵן אֶרֶץ פְּשָׁדִים זֶה הָעָם(כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׂאוֹל תַּחְתִּית
וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים:כב אָרִי קְדוּם תִּקִּיף בְּאֲשָׁא נִפֵּק מִקְדָּמִי בְּרָגוֹ
וְשַׁעֲי עַד שְׂאוֹל עֲרִית וְאֶסְפָּא אֲרַעָא
וְעַלְלָתָה וְשַׁעֲי עַד סִיפֵי טוּרִיָּא:כ"י • קָדְחָה • בָּעֵרָה. וַתִּיקַד • בָּכֶם עַד הַיְסוֹד.
וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה • אֲרַעְכֶּם וַיִּבְלָה. וַתִּלְהַט •יְרוּשָׁלַיִם הַמִּיֶּסְדֶּת עַל הָהָרִים, שְׁנֵאֲמָר: (שם קכה)
"יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ".

(כג) אִסְפָּה עָלֵימוֹ רַעוּת חֲצִי אֲכַל־הֶבֶם:

כג אֶסְפָּא עַלִּיהוֹן בִּישׁוֹן מִכְתְּשֵי אֲשַׁעֲי בְּהוֹן:

כ"י • אִסְפָּה עָלֵימוֹ רַעוּת • אֲחָבֵר רַעָה עַל רַעָה,
לְשׁוֹן (ישעיה כט) "סִפּוֹ שָׁנָה עַל שָׁנָה", (לעיל כט) "סִפּוֹת
הָרֹה", (ירמיה ז) "עוֹלוֹתֵיכֶם סִפּוֹ עַל זִבְחֵיכֶם". דְּבָר אַחֵר"אִסְפָּה", אֲכַלָּה, כְּמוֹ (בראשית יט) "פֶּן תִּסְפָּה". חֲצִי
אֲכַל־הֶבֶם • כָּל חֲצִי אֲשָׁלִים בָּהֶם. וַיִּקְלָה זֶה, לְפִי
הַפְּרָעוֹת, לְבָרְכָה הִיא: חֲצִי כָלִים וְהֵם אֵינֶם כָּלִים.

ספורט

(יט) וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבִגְתֵּיו. וְאַחֵר שְׁלֹא הִשִּׁיג שְׁלֵמוֹתָם בְּאֶרֶץ, בְּחֹר שְׁלִישִׁית לְצִרְפָּם בְּגִלּוֹת. וּבִזָּה וּמֵאֵס בְּכַעֲסוֹ אֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתֵי, לֹא רַחֵם עַל הַקְּטָנִים וְלֹא עַל כְּבוֹד הַבְּנוֹת. תוֹרָה כ

(כ) אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם. מִן הַבָּנִים וְהַבְּנוֹת.

אֲרָאָה מָה אַחֲרֵיהֶם. רֹאָה אֲנִי שְׂאִין בָּהֶם תִּקְוָה וְשׁוֹבָה בְּאַחֲרֵיתָהּ.

כִּי דֹר תִּהְיֶה חֲמָה. הִפְכוּ לָהֶם לֵב אַחֵר, נוֹטָה מִדְּרָכֵי הָאֵל יִתְבָּרַךְ.

(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל. הַקְּבָאוֹת "קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל" בְּבִית רֵאשׁוֹן. כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם. בְּבִית שְׁנִי. וְאֲנִי אֲקִינֵאֵם בְּלֹא עֵם. בְּבִית רֵאשׁוֹן, שֶׁהִתְרִיבוּהוּ בְּשָׁדִים, שְׁנֵאֲמָר בָּהֶם "הֵן אֶרֶץ פְּשָׁדִים, זֶה הָעָם לֹא הָיָה" (ישעיה כג, יט). בְּגוֹי נָבַל אֲכַעִיסֵם. בְּבִית שְׁנִי, שֶׁהִתְרִיבָה אוֹתוֹ מַלְכוּת שְׂאִינָה הוֹגְגָת, שְׂאִין לָהֶם לֹא קָתֵב וְלֹא לְשׁוֹן. תוֹרָה כב

(כב) כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי. בְּשִׁסְרָתִים כְּדִי שִׁיָּשׁוּבָה. וַתִּיקַד עַד שְׂאוֹל תַּחְתִּית. הוֹסִיפוּ עַל חֲטָאתָם פֶּשַׁע, בְּאֶפֶן שֶׁהִבְעִירוּ אֶת חֲמָתִי עַד שְׂאוֹרִידִם לְשֹׁאֵל תַּחְתִּית, כְּעִנְיָן אֲחִזָּז כְּאִמְרוֹ "וּבַעֲתָ הָעֵצַר לוֹ וַיִּסָּף לְמַעַל בַּח" (דברי הימים ב, כב). וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים. הַסִּירָה מִקֵּהם כָּל רֵאשֵׁי הָעָם, כְּאִמְרוֹ "מִסִּיר מִירוּשָׁלַיִם וּמִיְהוּדָה מִשְׁעָן וּמִשְׁעֻנָּה... גְּבוּר וְאִישׁ מִלְחָמָה... וְנִבְיָא... וַיִּוָּעֵץ" (ישעיה ג, א"ג). תוֹרָה כג

~ נקודות משיחות קודש ~

שם-טוב, שזה חסד מה' שאדם נשאר חי אחר התפלה. אמנם, העדר כלות הנפש הוא לטובה, שהרי תכלית הכונה היא נשמה בגוף דקא. ואדרבה, אהבת ה' ויראת ה' מוסיפות חיות בנשמה בגוף.

(שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז - התועדויות תשמ"ז ד עמ' 430)

חצי אכלה בם (לב, כג) חצי כלים והם אינם כלים (רש"י) חצי (למוטב) - הינו אהבה ויראה. והם אינם כלים - בכלות הנפש (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק "אני הו' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם", שיש להתפלא: איך מתבונן יהודי ב"אני הו' לא שניתי" בעת התפלה ולא מגיע לכלות הנפש? ועל-דרך תורת הבעל-

(כד) מזו רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן-בהמת
אשלה-בם עס-חמת וחלי עפר:

ששמו מרירי. קטב - כריתה, כמו (הושע יג) "אהי קטבך שאול". ושן-בהמת • (ספרי) מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין. חמת וחלי עפר • ארס נחשים המתהלכים על גחונם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. וחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך.

כה מבואר תתפל חרבא ומתנונא חרגת מותא
אף עולמיהון אף עולמתהון ינקיהון עם
אנש סביהון:

אחר: "מחוץ תשפל-חרב", על מה שעשו בחוצות, שנאמר: (ירמיה יא) "ומספר חוצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת". ומחדרים אימה • על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר: (יחזקאל ח) "אשר זקני בית ישראל עושים בחשך, איש בחדרי משפיתו".

כו אמרית אחול רגזי עליהון ואשצנון
אבטל מבני אנשא דוכרגיהון:

א'אפאיהם, א' אחת לשמוש, ואחת ליסוד, כמו: (ישעיה מה) "אאנרף", (איוב טז) "אאמצכם כמו פי", והא' התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הבריתא השנויה ב'ספרי', החולקת תבה זו לשלש תבות: אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי: 'אתנם כאלו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם: איה הם?'.
אמרתי אפאיהם • אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש "אפאיהם", אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ורגמתו מצינו בעזרא: (נחמיה ט) "ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה". להפקר, וכן חבדו מנחם. ויש פותרים אותו בתרגומו: "יחול רגזי עליהון", ולא יתכן, שאם-כן היה לו לכתב:

(כו) אמרתי אפאיהם אשיתיה מאנוש זכרם:

(כז) ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה. ומחדרים "תשפל" ה'אימה" פאה מהם, והמותר אכלה, כמו שאעשה באחרית הימים, אחרי שלא

השגתי שלמותם לא במתן תורה, ולא בארץ ישראל, ולא בגלות, כאמרו "כי בהר ציון ובירושלים תהיה

(כו) לֹאִי כַעַס אוֹיֵב אֶגּוֹר פֶּן־יִנָּכְרוּ צָרִימוּ פֶּן־יֵאמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כְּלִי־זָאת:

כז אלולפון רגזא דסנאה כגיש דילמא
יתרברב בעל דבכא דילמא יימרון ידנא
תקיפת לנא ולא מן קדם יי הנת כל דא:

(כח) כִּי־גִּי אֶבְדַּ עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

כח ארי עם מאבדי עצה אנון ולית בהון
סוכלתנו:

פירש"י (כז-כח) לֹאִי כַעַס אוֹיֵב אֶגּוֹר • אם לא שפּעס
הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יִכָּל לָהֶם
וְיִשְׁחִיתָם, יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ וּבִאלֹהָיו, וְלֹא יִתְּלָה
הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן יִנָּכְרוּ צָרִימוּ", וְיִנָּכְרוּ

הדבר לתלות גבורתם בעבודת-פוכבים, שאין
הגדלה שלו. פן-יאמרו ידנו רמה וגו', כי •
אותו גוי. אבד עצות המה ואין בהם תבונה •
שאלו היו חכמים ישפילו זאת: "איכה ירדה וגו'".

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

(כט) לֹו חֲכָמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם:

כט אלו חכמיו אסתכלו בדא סברו מא יהי
בסופיהון:

ש"י • יבִינוּ לְאַחֲרִיתָם • יתנו לב להתבונן לסוף פרענותם של ישראל.

(ל) אִיכָּה יִרְדָּף אַחֲרֵי אֱלֹהִים וְשָׁנִים יָנִיסוּ רַבְּכָה אִם־לֹא כִּי־צוּרִים מְכָרָם וַיִּהְיֶה הַסִּגְיָרָם:

לא אכדיו ירדוף חד אלפא ותרין יערקיו
לרבחא אלהן ארי תקיפהון מסרנון ויי
אשלמנון:

ש"י • אִיכָּה יִרְדָּף אַחֲד • מִמֶּנּוּ אֱלֹהִים מִיִּשְׂרָאֵל. אִם־לֹא כִּי־צוּרִים מְכָרָם וַיִּהְיֶה הַסִּגְיָרָם • מְכָרָם וּמְסָרָם
בְּיָדָיו, דִּילְבָּר "רַבְּכָה" בְּלַע"ו (איבערגעבען).

~ נקודות משיחות קודש ~

הסגירים – מטעם הידוע ליִוצר בראשית. והנה כבוד
קדשת מורי־וחמי אדמו"ר אמר פעם, שאין להצדיק את
ה' יותר מדי • • • אָבֵל כְּתִיב "אוֹדֶךָ ה' כִּי אֲנִפֶּת בִּי",
הֵינוּ שֹׁלְעֵתִיד־לְבוֹא יוֹדוּ לַה' עַל הַ"אֲנִפֶּת".

(שיחת אחרון של פסח תש"ז)

– תורת־מנחם התוועדות, כרך יט, עמ' 323

כִּי צוּרִים מְכָרָם וַיִּהְיֶה הַסִּגְיָרָם (לב, ל) הַשְׁמָדוֹת ל"ע שֶׁהָיוּ
בְּדוֹרָנוּ – לֹא הָיוּ מִצַּד כְּתָם שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָיוּ אֵין
לְגוֹי שְׁלִיטָה עַל יְהוּדִי, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הָיָה חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל
מִמֶּשֶׁ. וְהָעַ עֲצָמָה: אִם בְּעֵצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגָּשְׁמִי וְאֲבָנֵי
לֹא שֶׁלֹּט הָאוֹיֵב, כְּתוּב "טָבַעוּ בְּאַרְץ שְׁעָרֶיהָ" – כֹּל־שֶׁכֶּן
וְקַל־וְחָמֵר שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה בַּמִּקְדָּשׁ רוֹחֲנִי (וְשִׁכְנָתִי
בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד). אֲלֵא צוּרִים מְכָרָם וַיִּהְיֶה

ספורנו

(כח) כִּי גִּי אֶבְדַּ עֲצוֹת הַמָּה. אֲמוֹת
הָעוֹלָם. תוֹרָה כֹּט
(כט) לֹו חֲכָמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת. אֵיךְ
נָפְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם נֶגֶד הַטָּבַע, בְּעוֹנָם.
יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם. וְכֵן הָיוּ מְבִינִים
הָאֲמוֹת מֶה יִהְיֶה בְּאַחֲרִיתָם בְּרַב
פְּשָׁעֵיהֶם. תוֹרָה ל
(ל) אִיכָּה יִרְדָּף אַחֲד אֱלֹהִים. הִיא
לָהֶם לְהִבִּין שֶׁאֵין זֶה בְּטָבַע שֶׁאֶחָד

וְנִשְׁאַרְתָּם מִתִּי מִסְפָּר.
וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת. שֶׁתַּחֲשֹׁבוּ
לְהַמְלִיט עַל יָדוֹ. אָבֵל בְּהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל
רַבִּים וּנְפֻצִים בְּאֲמוֹת רַבּוֹת לֹא יַעֲלֶה
עַל לֵב כָּל־מֶלֶךְ לְהַשְׁתַּדֵּל בָּזֶה, כְּאַמְרָם:
מֵאִי דְבָתִּיב "צִדְקַת פְּרוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל"
(שׁוֹפְטִים ה, יא), צִדְקָה עֲשֵׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁפָּנָם לְבִין הָאֲמוֹת
(פסחים סו, ב). תוֹרָה כֹּח

פְּלִיטָה, כְּאֲשֶׁר אָמַר ה', וּבִשְׁרִידִים
אֲשֶׁר ה' קָרָא" (יזאל ג, ה). תוֹרָה כֹּז
(כז) לֹאִי כַעַס אוֹיֵב אֶגּוֹר. שֶׁמֶתוֹךְ
כַּעַס שֶׁיִּכְסּוּ הָאֲמוֹת עַל אוֹתָם
הַשְׁרִידִים, יֵשׁ לְחַשׁ פֶּן יִנָּכְרוּ
צָרִימוּ. פֶּן יִמָּשְׁכוּ אֶת לֵב הַשְׁרִידִים
לְהִיּוֹת בְּגִי נֶכֶר כְּמוֹתָם.
פֶּן יֵאמְרוּ. לְאוֹתָם הַשְׁרִידִים.
יִדְּנוּ רָמָה. לְהַכְחִיד אֶת יִשְׂרָאֵל מִגּוֹי,

(לא) **כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרָם וְאַיִבֵּינוּ פְּלִילִים:** לא אֲרִי לֹא כְּתֻקָּנָא תְּקַפְּהוּן וּבְעָלִי דְּכֻבָּנָא הוּוּ דִּינָנָא:

כ"י **כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרָם • פֶּל זֶה הָיָה לָהֶם לְאִיבִים** לְהִבִּין שֶׁהַשֵּׁם הַסְּגִירָם, וְלֹא לָהֶם וְלֹאֲלֵהֶם הַנִּצָּחוֹן, שֶׁהָיָה עַד הַנָּה לֹא יָכְלוּ כָּלֹם אֱלֹהֵיהֶם כִּנְגַד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא כִּסְלַעְנוּ סִלְעָם. כָּל "צוּר" שֶׁבִּמְקָרָא, לְשׁוֹן

(לב) **כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמוֹת עֲמֹרָה עֲנַבְיָרוֹשׁ אֲשַׁפְּלֵת מְרֹרֶת לָמוֹ:** לֵב אֲרִי כְּפִרְעֻנוֹת עֲמָא דְּסֹדֶם פְּרַעֲנוּתְהוֹן וְלִקְוֹתְהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מִתְּהוֹן בִּישִׁין כְּרִשִּׁי חֲוִין וְתִשְׁלֵמֶת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוּתְהוֹן:

כ"י **כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם • מוֹסֵב לְמַעַלָּה: אֲמַרְתִּי** בְּלִבִּי אֶפְאַיֵּהֶם וְאֲשַׁבִּית זָכְרָם – לְפִי שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם מַעֲשֶׂה סֹדֶם וְעֲמֹרָה. שְׁדָּמוֹת • שְׂדֵה תְּבוּאָה, כְּמוֹ: (חֲבִיקוּק א) "וּשְׁדָּמוֹת לֹא עָשָׂה אֲכָל", (מְלָכִים ב כג)

(לג) **חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם וְרֹאשׁ פִּתְּנִים אֲכֹזֵר:** לֵב הָא כְּמֵרֶת תַּנִּינָא כִּס פְּרַעֲנוּתְהוֹן וּכְרִישׁ פִּתְנֵי חֲוִין אֲכֹזְרָאִין:

כ"י **חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם • כְּתִרְגוּמוֹ: 'הָא כְּמֵרֶת** תַּנִּינָא כִּס פְּרַעֲנוּתְהוֹן, הֵנָּה כְּמִרְרוֹת נִחְשִׁים, כּוֹס

(לד) **הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עֲמִדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתָיו:** לֵב הָלֹא הוּא כְּמֹס עֲמִדֵי • פְּרִי גִפְנָם וּתְבוּאָת שְׁדָּמוֹתָם, לִדִּינָא בְּאוֹצְרֵי:

כ"י **הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עֲמִדֵי • כְּתִרְגוּמוֹ, כְּסִבּוּרִים** הֵם שֶׁשִּׁכַּחְתִּי מַעֲשִׂיהֶם? כָּלֹם גִּנּוּזִים וּשְׁמִוּרִים

ספורנו

יְרֵדָּה אֶלָּה. **אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם.** הוּא נִלְחָם בָּם וְהִסִּיר תְּקֻפָּם, וּבָכָן: נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם וְהָיוּ לְנָשִׁים (ע"פ ירמיה נא, 5). תוֹרָה לֹא

(לא) **כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרָם.** וְזֶה קָרָה בְּלִי סִפְק מִפְּנֵי שֶׁאֵין צוּרָם כְּמוֹ צוּרֵנוּ. כִּי אֲמָנָם כָּל אִמָּה מַצְלִיחַת כָּל יָמֶי מִמִּשְׁלַת הַשָּׁר שְׁלָה אוֹ מִזְלָה, וְלֹא יִהְיֶה הַשָּׁר לְעוֹלָם נִהְפָּךְ לְאוֹיֵב עִמּוֹ, אֲבָל יָפְלוּ בְּסוּר מִמִּשְׁלַת הַשָּׁר, וּבִמְשָׁל שֶׁר אִמָּה אַחֲרָת, כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁנִּתֵּן בָּהֶם הָאֵל יִתְבָּרֵךְ. וּלְפִיכָף לֹא יֵאָבְדוּ בְּאֶפֶן בְּלִתִּי טְבָעִי עַד שֶׁאֲחַד יְרֵדָּה אֶלָּה.

וְאַיִבֵּינוּ. אֵף עַל פִּי שֶׁאוֹתָם הַעַמִּים שֶׁהֵם אוֹיְבֵי ה' וְאוֹיְבֵי עַמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָעִיד בְּאֶמְרוֹ "לֹאִלֵּי כְּעַם אוֹיֵב

אֶצְלָם "עֲנַבִּי רוֹשׁ", שֶׁהֵם מַעֲשִׂים רָעִים וּמִזִּיקִים לְבְרִיּוֹת. וְזֶה בְּהַשְׁתַּדֵּלִם לָשִׁים עֵיגֻיָּהֶם וְלָכֶם אֶל בָּצָעַם, וְעַל דֵּם הַנָּקִי לִשְׁפֹּךְ, כְּדִי לְהַשְׁתַּר וּלְהַתְגָּאוֹת. אֲשַׁפְּלֵת מְרֹרֶת לָמוֹ. וּבָזָה יָקְנוּ דַּעוֹת רַעוֹת וְכוֹזְבוֹת, לְדַבֵּר אֶל ה' תוֹעָה, וְיֹאמְרוּ "לֹא יִרְאֶה יְה" (תהלים צד, 16). תוֹרָה לֵב

(לב) **חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם.** וְהֵנָּה בְּאוֹתָם אֲשֶׁפּוֹלוֹת נִמְצָא יֵין שֶׁהוּא "חֲמַת תַּנִּינִים" מִשְׁמֵר בְּעֻבְיָו, וְהוּא פְּרַעֲנוֹת רֹאשׁ לָהֶם בְּמִדַּת הַדִּין, וְנִשְׁמֵר עַד שִׁיּוּצִיאָהוּ הָאֵל יִתְבָּרֵךְ מֵאוֹתָם הַעֲנָבִים לְהַשְׁקוֹתָם, כְּאֶמְרוֹ "פִּוּרָה דִּרְכָּתִי לְבָדִי" (ישעיה סג, א). תוֹרָה לֵב

אֶגְוֹר" (פסוק כז), וּבְאֶמְרוֹ "מִרְאֵשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב" (פסוק מב). **פְּלִילִים.** הֵם בְּעָלֵי מַחֲשָׁבוֹת שְׁכָלִיּוֹת בְּמִדְּיָנוֹת, כְּאֶמְרוֹ "וְהָאֲבֻדְתִּי חֲכָמִים מִמֶּלֶךְ" (עובדיה ח) **מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם.** וְהַשְׁעָם שֶׁ"אֵין בָּהֶם תְּבוּנָה" בְּזֶה הָעִנְיָן, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִתְגָּאִים בְּרִב שְׁלֹתָם, וְנוֹתְנִים כָּל מַחֲשַׁבְתָּם לְהַשִּׁיג תַּעֲנוּגֵי גּוֹפֶם בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים אֲנָשִׁי סֹדֶם. וְלִהְיוֹת זֶה הָיוּ מוֹאֲסִים כָּל מִינֵי גְמִילוֹת חֲסִדִּים, כְּמוֹ שֶׁהָעִיד הַנְּבִיא בְּאֶמְרוֹ "הֵנָּה זֶה הָיָה עוֹן סֹדֶם אַחֲתָךְ, גָּאוֹן שִׁבְעַת לָהֶם וְשְׁלוֹת הַשִּׁקָּט הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ, וְיָד עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הִחְזִיקָה" (יחזקאל טז, מט). **עֲנַבְיָרוֹשׁ.** וּמִזֶּה הִגִּפֵּן יִצְחָחוּ

(לה) לִי נָקָם וְשָׁלֹם לַעַת תָּמוּט רַגְלָם בִּי קְרוּב יוֹם
אִידָם וְחַשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ:
לה קדמי פרענותא ואנא אשלם לעדן
דיגלון מארעהון ארי קריב יום תברהון
ומבע דעתיד להון:

לָהֶם. וְחַשׁ • כְּמוֹ (ישעיה ה) "יִמְהָר יְחִישָׁה". עַד כָּאֵן
הַעִיד עֲלֵיהֶם מִשָּׁה דְּבָרִי תוֹכַחָה לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם הַפְּרָעוֹת יִדְעוּ שְׁאֲנִי
הוֹדַעְתִּים מֵרָאשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף הַעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרִי
תַּנְחומִין שִׁיבֹאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלֹת הַפְּרָעוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר
אָמַר לְמַעַלָּה: (לעיל ז) "וְהָיָה כִּי יָבוֹאוּ עָלֶיךָ כָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ
אֶת שְׁבוּתְךָ וְגו'".

לו ארי ידין יי דינא דעמה ופרענות עבדוהי
צדיקא תפרע ארי גלי קדמוהי דבעדן
דתתקף עליהון מחת סנאה יהון משלטין
ושביקין:

וְחֻזְקָת מֵאֵד עֲלֵיהֶם, וְאָפֶס בָּהֶם עֲצוּר וְעֻזּוֹב.
עֲצוּר • נוֹשֵׁעַ עַל-יְדֵי עוֹצֵר וּמוֹשֵׁל שִׁיעֵצֵר בָּהֶם.
עֻזּוֹב • עַל-יְדֵי עוֹזֵב. וְעוֹצֵר הוּא הַמוֹשֵׁל הַעוֹצֵר
בְּעַם שְׂלֵא יִלְכוּ מִפְּזָרִים בְּצִאתָם לְצִבָּא עַל הָאוֹיֵב,
בְּלִשׁוֹן לַע"ז מֵיִינְטִינְדוֹר. עֲצוּר • הוּא הַנוֹשֵׁעַ
בְּמַעְצוֹר הַמוֹשֵׁל. עֻזּוֹב • מְחֻזָּק, כְּמוֹ (נחמיה א) "וַיַּעֲזֹבוּ
אֶת יְרוּשָׁלַּיִם עַד הַחֹמֶה", (ירמיה מט) "אֵיךְ לֹא עֲזָבָה
עִיר תְּהִלָּה".

לו וימר אן דחלתהון תקיפא דהו רחיצין
בה:

הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה, כלומר
שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה.

כִּי-לִי נָקָם וְשָׁלֹם • עַמִּי נִכּוֹן וּמִזְמָן פְּרָעוֹת נָקָם
וְשָׁלֹם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם. הַנָּקָם יִשְׁלַם לָהֶם גְּמוּלָם.
וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים "וְשָׁלֹם", שֶׁם דְּבָר כְּמוֹ 'וְשָׁלוֹם', וְהוּא
מִגִּזְרֵת (ירמיה ה): "וְהַדְּבָר אֵין בָּהֶם", כְּמוֹ וְהַדְּבָר.
וְאֵימָתִי אֲשָׁלֵם לָהֶם? — לַעַת תָּמוּט רַגְלָם •
כְּשֶׁתָּתוּם זְכוֹת אָבוֹתָם, שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו. כִּי
קְרוּב יוֹם אִידָם • כְּשֶׁאֲרָצָה לְהִבְיֹא עֲלֵיהֶם יוֹם
אִידָם, קְרוּב וּמִזְמָן לִפְנֵי לְהִבְיֹא עַל-יְדֵי שְׁלוּחִים
הַרְבֵּה. וְחַשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ • וּמִהָרָה יָבֹאוּ הָעֲתִידוֹת

(לו) כִּי-יִדְּיִן יְהוָה עִמּוֹ וְעַל-עַבְדֵּיו יִתְנַחֵם בִּי יִרְאָה
כִּי-אֲזֵלָת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעֻזּוֹב:

כִּי-יִדְּיִן ה' עִמּוֹ • כְּשִׁישְׁפֹּט אוֹתָם בִּיסוּרִין
הִלְלוּ הָאֱמוּנִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (איוב לו) "כִּי כִסּוּ יְדֵי
עַמִּים", יִסֵּר עַמִּים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן
'דָּהָא' לְתַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעַלָּה, אֲלֵא לִשׁוֹן
תַּחֲלַת דְּבָר, כְּמוֹ (ויקרא כה) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ",
כְּשִׁיבֹאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הִלְלוּ וְיִתְנַחֵם הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא עַל עַבְדֵּיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם.
יִתְנַחֵם • לִשׁוֹן הַפֶּה מִחֻשְׁבָּה, לְהַטִּיב אוֹ לְהַרַע. כִּי
יִרְאָה כִּי-אֲזֵלָת יָד • כְּשִׁירְאָה כִּי יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת

(לו) וְאָמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ:

כִּי-אָמַר • הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲלֵיהֶם. אִי
אֱלֹהֵימוֹ • עֲבוֹדַת-כּוֹכָבִים שֶׁעָבְדוּ. צוּר חֲסִיו בּוֹ •

ספורט

עֲשֵׂה כָּל יְמֵי הַגְּלוּת, הוּא, כִּי אֲזִי
יִרְאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּתַחֲתִית הָעֵנִי וְלַחֲץ
הַגְּלוּת, בְּאִפֶּן שְׁאֵינִם יְכוּלִים לְהִיּוֹת
עוֹד בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הָעֵנִין בְּמַצְרַיִם,
כְּאָמְרוֹ "וַיִּרְא אֶת עֲנִיָּנוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ
וְאֶת לַחֲצָנוּ" (לעיל כו, ז).
וְאָפֶס עֲצוּר וְעֻזּוֹב. וַיִּרְאָה שְׁאֵין
לָהֶם עוֹד מִמּוֹן "עֲצוּר" בְּבֵית, וְלֹא
"עֻזּוֹב" בַּשָּׂדֶה. תוֹרָה לו

(לו) וְאָמַר. הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל.
אִי אֱלֹהֵימוֹ. שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם. כִּי אֲזִי
אֲמַנֵּם יָסִיר שְׁלֹטוֹן כָּל שָׂרֵי מַעַלָּה

כְּאָשֶׁר "יִדְּיִן ה' עִמּוֹ", כְּאָמְרוֹ
"וּבְרוּתִי מִכֶּם הַמְּרָדִים וְהַפּוֹשְׁעִים"
(יחזקאל ב, לח), כִּי אֲזִי יִאֲבְדוּ מִהָרָה שְׁאֵר
הָאֲמוֹת.
וְעַל עַבְדֵּיו יִתְנַחֵם. יִתְנַחֵם עַל הָרָעָה
הָרְאוּיָה לַעֲמוֹ, וַיִּרַחֵם עֲלֵיהֶם בְּשִׁבְלִי
עַבְדֵּיו שֶׁבְּתוֹכָם, כְּאָמְרוֹ "כֵּן אֲעַשֶּׂה
לְמַעַן עַבְדִּי, לְבִלְתִּי הַשְׁחִית הַכֹּל"
(ישעיה סה, ח).

כִּי יִרְאָה כִּי אֲזֵלָת יָד. וְהַטַּעַם
שֶׁיִתְנַחֵם אֲזִי עַל הָרָעָה הָרְאוּיָה לַעֲמוֹ,
זֶה יַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִי עַבְדֵּיו, וְלֹא כֵּן

חֲתָם בְּאוֹצְרָתִי. כְּאָמְרוֹ "כִּי סִתְמִים
וְחִתְמִים הַדְּבָרִים עַד עַתָּה קָץ" (דניאל יב,
ט). תוֹרָה לה
(לה) לִי נָקָם. עַלִּי מִשָּׁל לְהַשִּׁיב נָקָם
לְעָרִי.
וְשָׁלֹם. וְגַם כֵּן תִּשְׁלוֹם מִדָּה כְּנִגֵּד
מִדָּה.
לַעַת תָּמוּט רַגְלָם. כְּשֶׁתִּתְמַלֵּא
סִאתָם, וְנִפְלְאוּ וְנִשְׁבָּרוּ. תוֹרָה לו

(לו) כִּי קְרוּב יוֹם אִידָם, וְחַשׁ
עֲתֵדָת לָמוֹ, כִּי יִדְּיִן ה' עִמּוֹ. כִּי
אֲמַנֵּם יְהִיָּה "קְרוּב יוֹם" אִיד הָאֲמוֹת

(לח) אֲשֶׁר חֶלֶב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
לח די תרב נקסטהון הוו אכלין שתן חמר
נספיהון יקומין פען ויסעדונכון יהון
עליכון מגן:
יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה:

כ"ט אֲשֶׁר חֶלֶב זִבְחִימוֹ • הָיו אוֹתָן אֱלֹהוֹת
אֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים לַפְּנֵיהֶם וְשׁוֹתִים יַיִן
נסכים. יהי עליכם סתרה • אותו הצור יהיה לכם
מחסה ומסתור.

(לט) רְאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי
אֲנִי אֲמִית וְאֵחִיה מַחְצִתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי
מְצִיל:
לט חזו פען ארי אנה אנה הוא ולית אלה
בר מני אנה ממית ומחה מחינא ואף
מסינא ולית מן ידי משזב:

כ"ט רְאוּ עֵתָה • הִבִּינוּ מִן הַפְּרָעָנוֹת שֶׁהִבְאֵתִי
עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שֶׁאִשְׁעֶכֶם
וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדִי. אֲנִי אֲנִי הוּא • אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאֲנִי
להרים. ואין אלהים עמדי • עומד כנגדי למחות.
עמדי • דגמתי וכמוני. ואין מידי מציל •
הפושעים ביי.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

(מ) כִּי־אֵשָׁא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֶמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי לְעֵלָם:
מ ארי אתקנית בשמיא בית שכןתי ואמרית
קום אנה לעלמין:

כ"ט כִּי אֵשָׁא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי • כִּי בַחֲרוֹן אַפִּי, אֵשָׁא
יָדִי אֶל עַצְמִי בְּשׁוֹבָעָה. וְאֶמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי • לְשׁוֹן
שְׁבוּעָה הוּא, [כמו "חי אני נאם ה' אם לא כפאשר
דברתם באנני" (במדבר יד כח), אף כאן] אֲנִי נִשְׁבַּע "חי
אנכי".

(מא) אִם־שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשַׁנְאֵי אִשְׁלָם:
מא אם על חד תרין כחזו ברקא מסוף
שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף
בדינא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי
דכבי אשלם:

כ"ט אִם־שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי • אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לֶהֱב
חֲרָבִי, כְּמוֹ (יחזקאל כא) "לִמְעַן הִיֹּת לָהּ בִּרְק", פִּלְנֹדוֹר
(גלאנץ). וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי • לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים
בְּאוֹיְבֵי שֶׁהִרְעוּ לָכֶם, אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִּי מַעַט וְהִמָּה
עֲזָרוּ לְרָעָה. דָּבָר אַחֵר: "וְתֹאחֲזוּ יָדִי", אֶת מִדַּת
הַמִּשְׁפָּט לְהַחֲזִיק בָּהּ וּלְנַקֵּם נָקָם. אֲשִׁיב נָקָם וְגו' •
לְמַדּוֹ רַבּוּתֵנוּ בְּאַגְדָּה, מִתּוֹךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שֶׁאָמַר
"וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי", לֹא כְּמִדַּת בְּשׁוּר־וֹדֵם מִדַּת
הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא: מִדַּת בְּשׁוּר־וֹדֵם זֹרֵק חֵץ וְאֵינוֹ
יָכֹל לְהַשִּׁיבוֹ, וְהַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא זֹרֵק חֲצִיו וְגַשׁ

ספורו

וּמִשָּׁה, כְּאָמְרוֹ "יִפְקֹד ה' עַל צָבָא
הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם, וְעַל מַלְכֵי הָאָדָמָה עַל
אֲדָמָה" (ישעיה כד, כא).
יקומו ויעזרכם. וכמו כן יאמר האל
לישראל: אֵיךְ הָאֲמוֹת וּמַלְכֵיהֶם
שֶׁיִּקְוִמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם מִן הַדִּין שְׁלִי, כְּמוֹ
שֶׁהֵייתֶם חוֹשְׁבִים לְהַתְּגַוֵּן בָּהֶם
בְּגִלוּת. תורה לח
(לט) רְאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי הוּא. שְׁהִייתִי
מִבֵּיא עֲלֵיכֶם פְּרָעָנוֹת בְּגִלוּת.
ואין אלהים עמדי. ולא היה זה
מכח שרי מעלה וצבא השמים.
אני אמית ואחיה. כאמרו "והעליתי
אתכם מקברותיכם" (יחזקאל לו, יב).
מחצתי. במפת נע ונד, כאמרו "והכה
ה' אֶת יִשְׂרָאֵל, כֹּאֲשֶׁר יְנוּד הַקִּנְיָה
בְּמִים" (מלכים א יד, טו).
ואני ארפא. כאמרו "ביום חבש ה'
אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ, וּמִחוּץ מִקְתּוֹ יִרְפָּא"
(ישעיה ל, כח). תורה מ

בִּידוֹ לְהַשִּׁיבֵן כָּאלוֹ אוֹחֶזֶן בִּידוֹ, שֶׁהָרִי בָרַק הוּא חָצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן "בָּרַק חֲרָבִי, וְתֹאחֶז בְּמִשְׁפַּט יָדִי", וְהַ"מִּשְׁפַּט" הַזֶּה לְשׁוֹן פְּרָעָנוֹת הוּא, בְּלַע"ז יוֹשְׁטִיצָא"ה.

(מב) אֲשַׁפִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:

פְּרָצַת הָאוֹיֵב, כִּי כְּשֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִפְרָע מִהַעֲבֹדֵי-כּוֹכָבִים, הוּא פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עֲנָם וְעֹנֹת אֲבוֹתֵיהֶם מֵרֹאשִׁית פְּרָצָה שֶׁפָּרְצוּ בְּיִשְׂרָאֵל.

כִּי"א אֲשַׁפִּיר חֲצִי מִדָּם • הָאוֹיֵב. וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשָׂר • מִדָּם. חָלָל וְשִׁבְיָה • זֹאת תִּהְיֶה לָּהֶם מִעוֹן דָּם חָלָלִי (סְפָרִים אַחֲרִים: חָלָלִי דָם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם. מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב • מִפְּשַׁע תַּחֲלַת

מג שֶׁבָּחוּ עִמָּמָא עִמָּה אַרְי פְּרָעָנוֹת עֲבֹדוֹהִי צִדִּיקָא וְחִפְרָע וּפְרָעָנוֹת יְחִיב לְסַנְאֹהִי וְיִכְפַּר עַל אֲרָעָה וְעַל עִמָּה:

(מג) הִרְגִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם-עֲבָדִיו יָקוּם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפָּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: פ

ה' פָּעַל כָּל זֹאת. "כִּי גוֹי אֶבַד עֲצוֹת הִמָּה" — אֲבָדוֹ תּוֹרָתִי, שֶׁהִיא לָהֶם עֶצֶה נְכוֹנָה. "וְאִין בְּהֶם תְּבוּנָה" — לְהַתְּבוּנָן "אִיכָּה יִדְרֹף אַחֲד" מִן הָאֲמוֹת "אֶלְךָ" מֵהֶם, "אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם", "כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם", הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפָּרְשִׁיתִי עַד תְּקִלְתוֹ. וְרַבִּי נִחְמִיָּה דוֹרָשָׁה כָּלפִּי הַעֲבֹדֵי-כּוֹכָבִים: "כִּי גוֹי אֶבַד עֲצוֹת הִמָּה", כְּמוֹ שֶׁפָּרְשִׁיתִי תַּחֲלָה, עַד "וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים": כִּי מִגֶּפֶן סָדָם גִּפְנָם • שֶׁל הַעֲבֹדֵי-כּוֹכָבִים. וּמִשְׁדָּמוֹת עֲמוּדָה וְגו' • וְלֹא יִשְׁימוּ לָבָם לְתִלּוֹת הַגְּדֵלָה בִּי. עֲנֻכְמוּ עֲנִי-רוּשׁ • הוּא שֶׁאָמַר: "לֹוֹלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגוּר", עַל יִשְׂרָאֵל לְהַרְעִילָם וּלְהַמְרִירָם. לְפִיכָף "אֲשַׁכֵּל מִרְדַּת לְמוֹ", לְהַלְעִיט אוֹתָם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ לְכַנִּי: חֲמַת תְּנִינִם יִינָם • מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מַה שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם: כְּמַס עֲמָדִי • אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר: (תְּהִלִּים עה) "כִּי כּוֹס בִּיד ה' וְגו'": לְעַת תְּמוּט רִגְלָם • כַּעֲנֵן שֶׁנֶּאֱמַר: (יִשְׁעִיָּה כח) "תִּרְמָסְנָה רִגְלֵי: כִּי-יִדְּיוֹן ה' עִמּוֹ • בְּלִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַשׁ "כִּי יִדְּיוֹן", בְּלִשׁוֹן דְּהֵא, וְאִין "יִדְּיוֹן" לְשׁוֹן יִסּוּרִין, אֲלֵא כְּמוֹ: "כִּי יָרִיב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֵזְלַת יָד וְגו'": וְאָמַר אִי אֱלֹהֵינוּ •

כִּי"א הִרְגִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ • לְאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁשָּׁבָחוּ הַעֲבֹדֵי-כּוֹכָבִים אֶת יִשְׂרָאֵל: 'רְאוּ מַה שֶׁבָּחָה שֶׁל אִמָּה זֹו שֶׁדָּבְקוֹ בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל הַתִּלְאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוֹבוֹ וּבְשִׁבְחוֹ. כִּי דָם-עֲבָדִיו יָקוּם • שְׁפִיכוֹת דַּמִּיהֶם, כְּמִשְׁמַעוֹ. וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו • עַל הַגְּזֵל וְעַל הַחֲמָס, כַּעֲנֵן שֶׁנֶּאֱמַר: (יִזְאֵל ד) "מִצָּרִים לְשִׁמָּה תִּהְיֶה, וְאִדּוּם לְמַדְבָּר שִׁמָּמָה תִּהְיֶה מִחֲמַס בְּנֵי יִהוּדָה", וְאָמַר (עֲבֹדִיָּה א) "מִחֲמַס אַחִיד יַעֲקֹב וְגו'". וְכִפָּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ • וְיִפְּסֵס אֲדָמָתוֹ וְעִמּוֹ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, וְשֶׁעָשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב. וְכִפָּר • לְשׁוֹן רְצוֹי וּפִיּוּס, כְּמוֹ (בְּרֹאשִׁית לב) "אֲכַכְּרָה פָּנָיו", 'אֲנַחְיָנָה לְרִגְזָה'. וְכִפָּר אֲדָמָתוֹ • וְיִמָּה הִיא אֲדָמָתוֹ? עִמּוֹ. כְּשֶׁעִמּוֹ מִתְּנַחֲמִים, אֲרָצוֹ מִתְּנַחֲמָה, וְכֵן הוּא אוֹמַר: (תְּהִלִּים פה) "רְצִיתָ ה' אֲרָצְךָ", בְּמַה רְצִיתָ אֲרָצְךָ? "שִׁבְתָּ שְׁבוֹת יַעֲקֹב". בְּפָנִים אַחֲרִים הִיא נִדְרָשֶׁת ב'סְפָרִי, וְנִחְלְקוּ בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נִחְמִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה דוֹרָשׁ כְּלָה כְּנֶגֶד הַעֲבֹדֵי-כּוֹכָבִים. רַבִּי יְהוּדָה דוֹרָשָׁה כְּלָפִי יִשְׂרָאֵל: "אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֵּהם", כְּמוֹ שֶׁפָּרְשִׁיתִי עַד "וְלֹא

ספורנו

(מג) הִרְגִּינוּ גוֹיִם. אִתָּם חֲצִי ה' וְחֲרָבוֹ, הִרְגִּינוּ גוֹיִם, שֶׁיִּכְרִיו כָּלָם כִּי יִשָּׁר ה' וְלֹא עוֹלָתָהּ בּוֹ (ע"פ תְּהִלִּים צב, טז), כְּאָמְרוֹ "יִשְׁמַחוּ וִירְגְּנוּ לְאֵמִים, כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל" (תְּהִלִּים סו, ד). עִמּוֹ. וְ"הִרְגִּינוּ" עִמּוֹ, שֶׁיִּתְּנוּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה עַל כִּי דָם עֲבָדִיו יָקוּם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו. וִירְגְּנָה עִמּוֹ תִּהְיֶה עַל נִקְמַת דָּם עֲבָדִיו, וְעַל נָקָם שֶׁיָּשִׁיב

כְּנֶגֶד מִדָּה, כְּאָמְרוֹ "כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ בְּנִי יַעֲשֶׂה לָּךְ, גִּמְלָךְ יָשׁוּב בְּרֹאשְׁךָ" (עֲבֹדִיָּה טו). תוֹרַה מֵב (מב) אֲשַׁפִּיר חֲצִי מִדָּם, וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשָׂר. כְּאָמְרוֹ "כִּי כַּאֲשֶׁר ה' נִשְׁפָּט, וּבְחֻרְבוֹ אֶת כָּל בְּשָׂר" (יִשְׁעִיָּה סו, טו). מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה. כְּאָמְרוֹ "וְרַבִּי חָלָלִי ה'" (שם). תוֹרַה מֵג

שֶׁאֲחַר כָּף תֹּאחֶז בְּמִשְׁפַּט יָדִי נִגְדָם, "כִּי יִדְּיוֹן ה' עִמּוֹ". מִכָּל מָקוֹם אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי. הַנָּקָם שֶׁעָשׂוּ בְּיִשְׂרָאֵל, כְּאָמְרוֹ "עֵצַן עֲשׂוֹת אִדּוּם בְּנִקְוֹם נָקָם לְבֵית יְהוּדָה" (יִחְזָקֵאל כה, יב), אֲשִׁיב לָהֶם אוֹתוֹ הַנָּקָם, כְּאָמְרוֹ "וְנִתְּתִי אֶת נִקְמָתִי בְּאִדּוּם בִּיד עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (שם שם, יד). וְלִמְשָׁנָי אֲשִׁלָּם. תְּשִׁלּוּמֵי מִדָּה

יְדִי • מְקוֹם שְׂכִינָתִי, כְּמוֹ (במדבר ב) "אִישׁ עַל יָדוֹ", וְהָיָה בְיָדִי לְהַפְרֵעַ מִכֶּם, אֲבָל אֲמַרְתִּי שְׁחִי אֲנֹכִי לְעוֹלָם, אֵינִי מְמַהֵר לִפְרֹעַ, לְפִי שֵׁשׁ לִי שְׁהוּת בְּדַבָּר, כִּי אֲנִי חַי לְעוֹלָם, וּבְדוּרוֹת אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרָע מִכֶּם, וְהִכַּלְתִּי בְיָדִי לִפְרֹעַ מִן הַמָּתִים וּמִן הַחַיִּים. מֶלֶךְ בְּשׁוּר-וָדָם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת, מְמַהֵר נִקְמָתוֹ לִפְרֹעַ בְּחַיָּיו, כִּי שָׁמָּה יְמוּת הוּא אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֲנִי חַי לְעוֹלָם וְאִם יְמוּתוֹ הֵם וְאֵינִי נִפְרָע בְּחַיָּיהֶם, אֲפָרַע בְּמוֹתָם: אִם שְׁנוֹתֵי בָרַק חֲרָפִי • הֲרַבָּה 'אִם' יֵשׁ שְׂאִינָם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנֵּן בָּרַק חֲרָפִי וְתֹאחֶזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה.

וְהָאֵיב יֹאמֶר: "אֵי אֱלֹהֵימוֹ", שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר טִיטוֹס הַרְשָׁע כְּשֶׁגָּדַר אֶת הַפְּרָכָת, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (מִיכָה ז) "וְתִרְאֵה אֹיְבֵתִי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה, הָאוֹמְרָה אֵלַי אִיוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ": רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי וְגו' • אֲזִי יִגְלֶה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִשׁוּעָתוֹ, וְיֹאמֶר: "רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא", מֵאִתִּי בָּאת עֲלֵיהֶם הַרְעָה, וּמֵאִתִּי תִבֵּא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה. וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל • מִי שֶׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הַרְעָה אֲשֶׁר אֵבִיא עֲלֵיכֶם: כִּי אֲשֶׁא אֶל שְׁמִים יְדִי • כְּמוֹ 'כִּי נִשְׁאֲתִי, תִּמְדִּי אֲנִי מִשְׁרָה מְקוֹם שְׂכִינָתִי בְּשָׁמַיִם, כְּתִרְגוּמוֹ. אֲפֹלוּ חֲלַשׁ לְמַעַלָּה וּגְבוּרַת לְמַטָּה, אֵימַת הַעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל-שֶׁכֶּן שֶׁגְבוּרַת לְמַעַלָּה וְחֲלַשׁ לְמַטָּה.

~ שבת קודש א' תשרי ~

מִדּוֹ וְאֵתָא מִשָּׁה וּמִלִּיל יֵת כָּל פְּתֻמָּי תִּשְׁפַּחְתָּא הָדָא קָדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשַׁע בְּרִי נִין:

(מִד) וַיָּבֵא מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה-הַזֹּאת בְּאָזְנוֹ הָעָם הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן-נִין:

וְלָמָּה קוֹרְאָהּ כָּאֵן 'הוֹשַׁע'? לֹאמַר שֶׁלֹּא זָחָה דַּעְתָּהּ עָלָיו, שֶׁאֶף-עַל-פִּי שְׁנִתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר מִתְחַלְתּוֹ (ספרי).

כִּי-הוּא הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן-נִין • (סוֹטָה יג) שִׁבְתָּ שֶׁל דִּיּוּגִי הִיָּתָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה. הַעֲמִיד לוֹ מִשָּׁה מִתְרַגְּמָן לִיהוֹשַׁע, שִׁיָּהּ דוֹרֵשׁ בְּחַיָּיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיֵּי רַבָּךְ לֹא הִזְיָה לָךְ לְהִרִים רֹאשׁ'.

~ נקודות משיחות קודש ~

תְּנוּעָה שֶׁל הִתְחַבֵּת הַדַּעַת וְרוּמָמוֹת. לומְדִים אֲנוּ מִיְהוֹשַׁע, שֶׁאֲדַרְבָּה: דוֹקָא מִי שְׁזוּכָה לְגִדְלָה, צְרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָתוֹ. וְזֶה גַם הַכָּלִי לְכָךְ שֶׁהִגְדִּיל תַּתְקַן בְּיָדוֹ.

הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נִין (לֵב, מִד) וְלָמָּה קוֹרְאָהּ כָּאֵן הוֹשַׁע . . שֶׁאֶף-עַל-פִּי שְׁנִתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר מִתְחַלְתּוֹ (רש"י) כְּאֲשֶׁר יוֹדֵי זוּכָה לְגִדְלָה, גְּדֻלוֹת שֶׁל שְׂרָרָה אוֹ גְּדֻלוֹת כְּעִנְיָן אַחֵר, שְׁזוּכָה לְבָרְכוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשְּׁמַיִם – הוּא עָלוּל לְחֻשָּׁב, שֶׁמִּזֶּה גּוֹפֵא שֶׁהוּא זָכָה לְכָךְ, סִימָן שֶׁהוּא רֹאשׁ לְדַבָּר, וּכְתוּצָא מִכָּף תִּהְיֶה אֲצִלוֹ

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 201)

מִה וְשִׁעִי מִשָּׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

(מִה) וַיָּבֵל מִשָּׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל:

בְּתוֹכָם, כְּאֲמָרוֹ "יְחִדּוּ יְרֻגּוּ, כִּי עֵין בְּעֵינֵי יִרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן" (ישעיה נב, ח). תוֹרָה מִד

עֲמוֹ. וַיִּכְפַּר גַּם בֶּן עֲמוֹ מִכָּל מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּגִלּוֹתָם מִחֻלוּל הַשֵּׁם וְזוּלוֹתוֹ, בְּמַה שֶּׁסָּבְלוּ בְּגִלּוֹת, בְּאֶפֶן שֶׁיִּשְׁיֵב שְׂכִינָתוֹ

לְצִרְיֹו, בְּשִׁבְלִי מַה שֶּׁעָשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל וְנִקְמָה. וְכִפָּר אֲדָמָתוֹ בְּהַשְׁמָה מִכֶּם, מִמָּה שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ.

מוֹאֲמַר לְהוֹן שׁוֹו לְכָכֹן לְכָל פִּתְגָמָא דִּי
אֲנָא מִסְהַד בְּכֹן יוֹמָא דִּין דִּי תִפְקִדְנֹן יָת
בְּנִיכֹן לְמִשְׁר לְמַעַבְד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא
הָדָא:

(מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
אֲנִי מַעֲיִד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְּוּ אֶת־בְּנֵיכֶם
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הַפִּיִּת, שֶׁהוּא נִרְאָה לְעֵינַיִם וְנִמְדָּד בְּקִנְיָה, צָרִיף אָדָם
שִׁיְהִי עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּוֹנִים לְהִבִּין – דְּבָרֵי
תּוֹרָה, שֶׁהֵן כְּהִרְרִין הַתּוֹלִין בְּשַׁעֲרָה, עַל־אֲחַת־
כִּמְהָ־וְכִמְהָ.

נש"י • שִׁימוּ לְבַבְכֶם • צָרִיף אָדָם שִׁיְהִי עֵינָיו
וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּוֹנִים לְדְבָרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(יחזקאל ט) "בֶּן אָדָם, רְאֵה בְּעֵינַיִךְ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׁים
לְבָבְךָ וְגו'", וְהִרִי דְבָרִים קַל־וְחִמָּר, וּמָה תִּבְנִית

מִזְאֵרִי לֹא פִתְגָם רַקָּא הוּא מְכוּוֹן אֲרִי הוּא
חִיִּיכֹן וּבְפִתְגָמָא הָדִין תּוֹרְכוֹן יוֹמִין עַל
אַרְעָא דִּי אַתּוֹן עֲבָרִין יָת יִרְדְּנָא תַּמָּן
לְמִיִּתָּה:

(מז) כִּי לֹא־דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חִיִּיכֶם וּבְדָבָר
הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

"וְאַחֲזוֹת לוֹטֶן תִּמְנַע, וְתִמְנַע הִיִּתָּה פִּילְגֶשׁ וְגו'", לְפִי
שְׁאֵמְרָה: 'אֵינִי כֹדָא לְהִיִּתּוּ לוֹ לְאִשָּׁה, הִלּוּאִי וְאֶהֱיָה
פִּילְגֶשׁ', וְכַל־כֵּךְ לָמָּה? לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם,
שֶׁהִי שְׁלִטוֹנִים וּמַלְכִים מִתְאַוִּים לִידְבָק בּוֹרְעוֹ.

נש"י • כִּי לֹא־דָבָר רַק הוּא מִכֶּם • לֹא לְחַנֵּם אַתֶּם
יִגְעִים בָּהּ, כִּי הִרְבָּה שְׁכָר תְּלוּי בָּהּ, "כִּי הוּא חִיִּיכֶם".
דְּבָר אַחֵר: אֵין לָךְ דְּבָר רִיקָן בַּתּוֹרָה שְׁאֵם תִּדְרָשְׁנוּ
שְׁאִין בּוֹ מִתֵּן שְׁכָר, תַּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן אֶמְרוּ חַז"ל: (בראשית לו)

מִחַ וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכֹן יוֹמָא הָדִין
לְמִיִּמָּר:

(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

מְנִיחִין אוֹתָם לְצֹאת, וְלֹא עוֹד אֵלָּא אֲנֹו נוֹטְלִין
סִיפּוֹת וּכְלֵי זֵין וְהוֹרְגִין לָהֶם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא: 'הִרְיָנִי מוֹצִיאָן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
כַּח לְמַחֲזוֹת, יָבֹא וְיִמְחָה'. אַף כָּאֵן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה, נֶאֱמַר: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לְפִי שֶׁהִי יִשְׂרָאֵל
אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנֹו מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אֲנֹו
מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ
אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלֹו,
וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אֲנֹו
מְנִיחִין אוֹתוֹ'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'הִרְיָנִי
מְכַנִּיסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכו'".

נש"י • וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה •
בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נֶאֱמַר
בְּנֹחַ (שם ט) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְגו'", בְּמִקְרָאִית
אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם, לְפִי שֶׁהִי בְּנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ
וְכָךְ, אִם אֲנֹו מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אֲנֹו מְנִיחִין אוֹתוֹ
לִיכְנֵס בַּתְּבָּה, וְלֹא עוֹד אֵלָּא אֲנֹו נוֹטְלִין בְּשִׁילִין
וְקִרְדָּמוֹת וּמִבְקָעִין אֶת הַתְּבָּה'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא: 'הִרְיָנִי מְכַנִּיסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּדִירוֹ
כַּח לְמַחֲזוֹת, יָבֹא וְיִמְחָה'. בְּמִצְרַיִם נֶאֱמַר: (שמות יב)
"בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'", לְפִי שֶׁהִי מִצְרַיִם
אוֹמְרִים: 'בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנֹו מְרַגִּישִׁין בָּהֶם, אֵין אֲנֹו

~ נקודות משיחות קודש ~

עצם הקיום דבני ישראל – "יום הזה"

אֵף שְׁכָר נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה עַל פְּטִירַת מֹשֶׁה, הוּא מִשׁוּם
שְׁמִיתַת מֹשֶׁה הוּא עֲנָן הַשִּׁיף לְצַבּוֹר, וְתִשׁוּבַת הַצַּבּוֹר

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (לב, מח)
וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהַטְעַם שְׁאֶמְרוּ יִשְׂרָאֵל אֵין אֲנֹו מְנִיחִים אוֹתוֹ,

ספורט

הַדְּבָרִים, וְהַצּוּר שִׁישְׁמָרוּ מֵאֵד לְנַפְשָׁם
פֶּן יִשְׁחִיתוּן, כְּמוֹ שְׁצִוָּה דָּוִד לְשִׁלְמָה
בְּנוֹ. לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת. כְּדִי שֶׁהַבְּנִים
יִשְׁמְרוּ וְיַעֲשׂוּ. תּוֹרָה מִזְ

שִׁיעֲבִדוּהוּ, כֵּן יִשְׁחִיתֶם בְּהִטָּיָא
כְּנָתוֹ (פסוקים יח-כד).
אֲשֶׁר תִּצְּוּ אֶת בְּנֵיכֶם. בְּסוֹף יְמֵיכֶם
הַזִּכִּירוּ בְּצִוְּאֲתֶכֶם לְבְנֵיכֶם כָּל אֵלָּה

(מו) אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בָּכֶם
הַיּוֹם. בְּשִׁירַת "הָאֲזִינוּ" שְׁאֵנִי מַעֲיִד
וּמִתְרָה בִּישְׂרָאֵל, שְׁכָמוֹ שְׁנֵתֵן לָהֶם
הָאֵל יִתְבָּרַךְ פְּרָנְסָה שְׁלֹא בְּצַעַר כְּדִי

יכולה לבטל גזר-דין, אף-על-פי שנגחתם (ראש השנה יח, א).

והטעם שבני ישראל לא הצליחו באמת לבטל את הגזרה, מרמז הפסוק באמרו "בעצם היום הזה", ד"היום הזה" פטירת משה נוגעת בעצם הקיום של בני ישראל. שכן במבאר בספרים (מגלה עמוקות ועוד), אלו משה היה

מכנים את בני ישראל לארץ ישראל, לא היתה יכולה להיות גלות אחר-כך, וממילא הענש לא היה באפן של "שפך הקרב" חמתו על העצים ועל האבנים" אלא על בני ישראל חס-ושלום, ומטעם זה היה צריך להיות "עלה אל הר העברים".

(על-פי לקוטי-שיחות כרך יט, עמוד 343 - מתוך 'לקראת שבת')

(מט) **עֲלֵה אֶל־הָרֹעֵבִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרָאָה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:**

מט סק לטורא דעבראי הדין טורא דנבו די בארעא דמואב די על אפי ירחו וחזו ית ארעא דכנען די אנא יחב לבני ישראל לאחזנא:

והטעם בטורא די את סלק לתמן ואתכנש לעמך פמא דמית אהרן אחורף בהור טורא ואחכניש לעמך:

(נ) **וּמָת בְּהָרֹעֵבִים הַזֶּה עֲלֵה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף אֶל־עַמֶּיךָ בְּאֶשְׁרֵמֹת אֶהְרֹן אֲחִידֶךָ בְּהָרֹעֵבִים וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמּוּ:**

למשה! ועלה. פשט ידך! ופשט. פשט רגליך! ופשט. עצם עיניך! ועצם. קמץ פיד! וקמץ, והלך לו. אמר משה: אשרי מי שמת במיתה זו.

נ"י • באשר-מית אהרן אחיד • באותה מיתה שראית וחסדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר, וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו. אמר לו משה: 'אהרן אחי, עלה

נא על די שקרתון במימרי בגו בני ישראל במי מצות רקם מדברא דצן על די לא קדשתון יתי בגו בני ישראל:

(נא) **עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר־צֵן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

מימיו בלא הפאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים: 'ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לזקק, כך מקנים מצות בוראו, אנו לא כל-שכן'.

נ"י • על אשר מעלתם בי • גרמתם למעל בי. על אשר לא-קדשתם אותי • גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם: (במדבר כ) "ודברתם אל הסלע", והם הכוהו, והצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן

נבארי מקבל תחזי ית ארעא וילתמן לא תעול לארעא די אנא יחב לבני ישראל: פ פ

(נב) **כִּי מִנְגִּיד תִּרְאָה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

תבוא • כי ידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר לך: 'עלה וראה':

נ"י • כי מנגיד • מרחוק. תראה וגו' • כי אם לא תראנה עכשו, לא תראנה עוד בחיך. ושמה לא

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן. חסלת פרשת האזינו

ספורנו

(מט) וראה את ארץ. לתת שם לכפרה "על אשר מעלתם" (פסוק נא). בצרור החיים עם הפשרים ברכתך. תורה נ והאסף אל עמיך. ויזה תאסף במזך. תורה נ (ג) ומת בהר. קבל עליך המיתה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים שתי רמות היו, צופים ממשפחת צופים, נביאים מחר אפרים לוי היה ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי גם צוף היה מחר אפרים: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה משנה לשנה להשתחות ולזבוח לה' ולזבוח שם שלמי שמתה ושלמי חגיגה ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס בָּהִיִּים סגני הכהן ליהוה כי עלי אביהם שמש בכהן גדול: ד ויהי היום של הבאת קרבנותיו ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות מנחת השלמים: ה ולחנה יתן מנה אחת מיוחדת בימי אפים הראויה להתקבל בסגר פנים ופוח כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסה חנה צרתה (שתי נשים איש אחד חפננה ופננה) גם־פָּעַם חנה רבות בעבור כבדי שתיה חנה

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה

שמואל א פרק א"ב

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים צופים מחר אפרים ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבוח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני־עלי חפני ופנחס בָּהִיִּים ליהוה: ד ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו

עטרת מרים

הרעמה ועופה וקצופה כִּי־סָגַר יְהוָה בְּעַד פִּנּוּי רַחֲמָהּ: ז וכן יעשה אלקנה שנה בשנה ונתן לה חלק מובחר להראותה שמתכבד כו"י בכל זמן עלתה בבית יהוה בן לפי חנה שבעלה מראה לה תכעסנה פניה ותכבד חנה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה חבפי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי אהבתי אלך טוב לך גם לעור ולקנן מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה מעט בשלה לחיות את הנפש ואחרי שתה ועלי חנה ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש בבואה להתפלל, היתה נפשה מרה לה במאד ותתפלל על־יהוה ובכה חכמה: יא ותדר גדר ותאמר יהוה צבאות אס־ראה תראה בעני אמתך כמה שאני משנה בעני וזכרתי ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ורע אנשים שיתקו ורע חשבו לשרת לפני ה' ונתתיו ליהוה פְּלִימִי חָיוּ ומוזרה ותער לא־עלה על־ראשו

ולכל־בניה ובנותיה מנות: ה ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסה חנה צרתה גם־פָּעַם בעבור הרעמה כִּי־סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָהּ: ז וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה בן תכעסנה ותכבד ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה חבפי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי חנה ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש ותתפלל על־יהוה ובכה חכמה: יא ותדר גדר ותאמר יהוה צבאות אס־ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ורע אנשים ונתתיו ליהוה פְּלִימִי חָיוּ ומוזרה

חנה לעת הסיף תשלום ימי ההריון ותלד בן ותקרא את־שמו שְׁמוּאֵל
 כִּי אָמְרָה מִיְהוָה שְׂאֵלְתִּיו: כֹּא כִשְׁבָא עַת עֲלֵהוּ וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקִנָּה
 וְכִלְבִּיתָהּ לְזִבְחָ לַיהוָה אֶת־זִבְחַ הַיָּמִים וְאֶת־נִדְרוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְזִבְחָ
 בְּכָל שָׁנָה: כִּבּ וְחִנָּה לֹא עָלְתָה בְּשָׁנָה הַהִיא בִּירֵאֻמָּרָה לְאִישָׁהּ לֹא אָזַח
 מִבֵּיתָהּ עַד וַיָּגְמַל הַנַּעַר תְּשֻׁלָּם וַיָּקֻחוּ
 הוּא 24 חֹדֶשׁ, וְאַחֲרֵי הַגְּמֹלוֹ וְהַבְּאִתּוֹ
 גַּם אוֹתוֹ אֵל בֵּית ה' וַנִּרְאֶה אֶת־פָּנָי
 יְהוָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל
 הַנַּעַר הַיָּלִיד וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד־עוֹלָם
 וְלֹא יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ: כִּבּ וַיֹּאמֶר לָהּ
 אֶלְקִנָּה אִישָׁהּ עָשִׂי הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ כִּפִּי הַפָּעֹד עָשִׂי שְׂבִי עַד־
 גְּמֻלָּךְ אֹתוֹ אֲךָ יָקָם יְהוָה אֶת־
 דְּבָרֹךְ שִׁחִיָּה כִּבּוֹ הַהֵן הַאֲפֵן שִׁחִיָּה
 בּוֹ מִה שֶׁנִּדְרָה חֲנָה וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה
 וַתִּינַק אֶת־בְּנָהּ עַד־גְּמֻלָּהּ אֹתוֹ:
 כִּד וַתַּעֲלֶהוּ עִמָּה בְּאֶשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ
 בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה לְזִבְחָ לַה' וְאִפְּהָ
 אַחַת קָמַח לַמִּנְחֹת וְגִבְלִין
 לְנֶסֶכִּים וַתִּבְאֶהוּ אֶת הַנַּעַר בֵּית־
 יְהוָה שְׁלוֹ וַתַּנַּעַר נָעַר קָטָן וְדָד:
 כֵּה וַיִּשְׁחָטוּ אֶת־הַפֶּה הָרִאשׁוֹן
 וַיָּבִאוּ אֶת־הַנַּעַר אֶל־עַלִּי לְהִרְאוֹתוֹ
 שְׁנַת־קִבְלָה תִּפְלָחוּ: כו וַתֹּאמֶר כִּי
 אֲדֹנִי מִלֹּא שְׂאֵלְתִי וְזֹאת יָקָח אֶת הַנֶּלֶד
 הַזֶּה, וַיֵּשֶׁב עֵינֶיךָ עָלָיו חֵי נַפְשֶׁךָ
 אֲדֹנִי וְהַשְׁבִּיעֵנִי בְּחַיֵּי נַפְשִׁי, אֲנִי
 הָאִשָּׁה הַנִּצָּבֶת אֲשֶׁר עֲמִידָה פֹה
 עִמָּכָה בִּזְוֹתֶךָ גַּם אֹתָהּ יוֹשֵׁב
 פֹּה לְהַתְּפַלֵּל אֵל־יְהוָה: כז אֶל־
 בַּעֲבוּר הַנַּעַר הָיָה הַתְּפַלֵּלָתִי וַיִּתֵּן
 יְהוָה לִי אֶת־שְׂאֵלְתִי אֲשֶׁר

כִּי יָהָה נִזְר וְקֹדֶשׁ לַה': יב וְהָיָה כִּי הִרְבֵּתָה לְהַתְּפַלֵּל לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי
 קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים וְעַל־י שְׁמֵר אֶת־פִּיהָ הָיָה מִמֵּתִין לִשְׁמוֹעַ מִדְּבָרֶיהָ: יג אֲבָל
 וְחִנָּה הָיָה מְדַבֶּרֶת עַל־לִבָּהּ בְּלִשָּׁה רַק שְׂפָתֶיהָ נִעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא
 יִשְׁמָע וַיַּחֲשֹׁבֶה חֲשֵׁב אוֹתָהּ עַל־י לִשְׁכַּרָה שֶׁלֹּא הָיוּ רָגִילִים לְהַתְּפַלֵּל בְּלִשָּׁה:

יד וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עַד־מָתִי
 תִּשְׁתַּפְּרִין כִּי שְׂבוֹד אֶסוּר לְהַתְּפַלֵּל
 וְלִשְׁחוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, לָכֵן הִסִּירִי אֶת־
 יִגְדְךָ מֵעֵלֶיךָ וְאַחֲרֵי כֵךְ תִּבְּאוּ אֵל
 מִקְדָּשִׁי אֵל: מו וַתַּעַן חֲנָה וַתֹּאמֶר
 לֹא אֲדֹנִי לֹא כִן תִּדְבֹר, אִשָּׁה
 קִשְׁת־רוּחַ אֲנִכִּי מִצָּרָה וְדֹאגָה
 וּמַדְעָה בְּאֵתִי הָיָה לְהַתְּפַלֵּל וַיִּזְוֶן וַיִּשְׁכַּר
 לֹא שְׁתִּיתִי וְאֶשְׁפֹּד אֶת־נַפְשִׁי
 לִפְנֵי יְהוָה וְכֹה לִי לְהִירֵם קוֹל
 לְהַשְׁמִיעַ לְאִזְנוֹת: מז אֶל־תִּתֵּן אֶת־
 אֲמַתְךָ לִפְנֵי ה' כִּמּוֹ בֵּית־בְּלִיעֵל
 לְבֹא שְׂבוֹרָה לְבֵית ה' בִּירְמִיב שִׁחִי
 וְכַעֲסִי שְׁצָרָה מִכַּעֲסֵת אוֹתִי דְּבָרֹתִי
 עַד־הֵנָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: יז וַיַּעַן עַל־
 וַיֹּאמֶר לָכִי לְשָׁלוֹם וְאַל־תִּי
 יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת־שְׁלָתְךָ וְיִמְלֹא אֶת־
 בְּקִשְׁתְּךָ אֲשֶׁר שְׂאֵלְתָּ מַעֲמוֹ:
 יח וַתֹּאמֶר תִּמְצָא שְׂפָחָתְךָ חֵן
 בְּעֵינֶיךָ לְבַקֵּשׁ עֲלֶיהָ רַחֲמִים וְתִלְכִּי
 הָאִשָּׁה לְדִרְכָּהּ וְתֹאכֵל וַתִּפְגֹּחַ לֹא לְבֵיתָהּ
 וְתֹאכֵל וַתִּפְגֹּחַ הָרַעִים לֹא־הָיוּ־לָהּ
 עוֹד: יט וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּ לִפְנֵי יְהוָה
 לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבִאוּ אֶל־
 בֵּיתָם הָרִמָּתָה וַיַּדַּע אֶלְקִנָּה
 אֶת־חֲנָה אֲשֶׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָה יְהוָה
 עֲלָהּ וְזָכְרָה לִפְנֵי לְטוֹבָה:
 כו וַיְהִי לְחַקּוֹת הַיָּמִים וַתַּחֲרֹ

לְחַקּוֹת הַיָּמִים וַתַּחֲרֹ חֲנָה וַתִּלְד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיְהוָה שְׂאֵלְתִּיו: כא וַיַּעַל הָאִישׁ
 אֶלְקִנָּה וְכִלְבִּיתָהּ לְזִבְחָ לַיהוָה אֶת־זִבְחַ הַיָּמִים וַאֲת־נִדְרוֹ: כב וְחִנָּה לֹא עָלְתָה בִּירֵאֻמָּרָה לְאִישָׁהּ
 עַד וַיָּגְמַל הַנַּעַר וַתִּבְאֶהוּ אֶת־פָּנָי וַנִּרְאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל
 הַנַּעַר הַיָּלִיד וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד־עוֹלָם: כג וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקִנָּה אִישָׁהּ עָשִׂי הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ שְׂבִי עַד־גְּמֻלָּךְ אֹתוֹ אֲךָ יָקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרֹךְ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתִּינַק אֶת־בְּנָהּ
 עַד־גְּמֻלָּהּ אֹתוֹ: כד וַתַּעֲלֶהוּ עִמָּה בְּאֶשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאִפְּהָ אַחַת קָמַח וְגִבְלִין
 בֵּית־יְהוָה שְׁלוֹ וַתַּנַּעַר נָעַר: כה וַיִּשְׁחָטוּ אֶת־הַפֶּה הָרִאשׁוֹן וַיָּבִאוּ אֶת־הַנַּעַר אֶל־עַלִּי: כו וַתֹּאמֶר כִּי
 אֲדֹנִי מִלֹּא הָאִשָּׁה הַנִּצָּבֶת עִמָּכָה בִּזְוֹתֶךָ לְהַתְּפַלֵּל אֵל־יְהוָה: כז אֶל־בַּעֲבוּר הַנַּעַר הָיָה הַתְּפַלֵּלָתִי

עטרת מרים

שאלתי מעמו: כח וגם בעת התפלה נדיתי כי אנכי השאלתיהו ליהוה כל־חַיִּים אֲשֶׁר הָיָה בְּלִבִּי וְיָהוָה בְּהַעֲלֵם הוּא שָׁאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם שְׂמוּאֵל לַיהוָה אֲשֶׁר שָׁם חִלָּקוֹ מִעֹבְדֵי ה': א וַתִּתְפַּלֵּל חֲנָה וַתֹּאמֶר עֲלֵךְ שְׁמָה לְבִי בַיהוָה בְּתִשְׁעַת ה' רַמָּה

גְּבִיחָה קִרְנִי בַיהוָה לִנְצַח בּוֹ אוֹיְבֵי, רָחֵב פִּי עַל־אוֹיְבֵי עַל הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי בְּהִיטִי עֲקָרָה כִּי שְׂמִיחָתִי בִישׁוּעַתְךָ שְׁנַתָּ לִי בֵן: ב אֵיךְ קָדוֹשׁ בַּיהוָה כִּי־אֵין בּוֹרָא בְּלִתְּךָ שְׂרָאִי לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְאֵין צוֹר בְּאַלְהֵינוּ וְכִי מִתְבַּרְאִים אֲשֶׁר תִּרְמָה קִדְשָׁתוֹ לְקִדְשֵׁת הַבּוֹרָא: ג אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבִיחָה גְבִיחָה גִּבּוֹרָה וְנִסְתּוֹ, אֵל יֵצֵא עֲתָק דְּבִיר חֲזָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה חֲדָדָה הַכֵּל וְלֹא וּלְפָנָיו נִתְקַנּוּ נַפְשֵׁי עַלְלוֹת מַעֲשֵׂה הַבְּרִיּוֹת: ד וְעַל שְׂהוּא יוֹדַע הַכֵּל, לֹא מִשְׁלֵם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ, וּפְתָאוֹם קִשְׁת גִּבְרִים חֲתִים וַיִּשְׁכְּרוּ וַיִּכְשְׁלוּ וַחֲלָשִׁים אֲזָרוּ חֵיל חֲנָנוּ כַּח: ה אֵלָּה שְׁחָיו שְׂבָעִים יָרְדוּ מִנְּכִסְיָהֶם עַד בְּלָחֶם בַּעֲבוּר פֶּת לָחֶם גִּשְׁפָּרוּ עֲצָמָם. וְרַעֲבִים אֲשֶׁר הָיוּ מִשְׁכִּירִים עֲצָמָם בַּעֲבוּר הַרְעִיבֹן חֲדָלוּ מִנְּעוּ מִלְּהַשְׁכִּיר עֲצָמָם, כִּי מִצָּאוּ דִי מִחוֹסְרָם עַד אֲשֶׁר מִי שְׁחִיתָה עֲקָרָה יִלְדָּה שְׂבָעָה בָּנִים וְרַבַּת בָּנִים אֲמִלְלָה כִּי יִהְיֶה קוֹבֶרֶת בָּנֶיהָ: ו יְהוָה מִמֵּית בְּנֵי רַבַּת הַבָּנִים וְכֹה מוֹרִיד אֶת פֶּת רַבַּת הַבָּנִים שָׁאוֹל לַעֲמֹק הַצָּרָה, וְעַל הַעֲקָרָה מַעֲלָה: ז יְהוָה מוֹרִישׁ לֹא

עטרת מרים

וּמַעֲשִׂיר לֹא מִשְׁפִּיל אֶת הַגְּבוּרִים הַמּוֹשְׁלִים בְּגִבּוֹרָתָם אֶף־מְרוֹמָם אֶת הַעֲנִיִּים הַחֲלָשִׁים: ח ה' מְלִים מַעֲפָר דָּל מֵאַשְׁפַּת יָרִים אֲבִיוֹן מְגִידוֹ עַד לְהוֹשִׁיב אוֹתוֹ עַם־נְדִיבִים שָׂרִים וְחֹשִׁיבִים וְכַפָּא כְבוֹד וַיַּחֲלֶם כִּי לַיהוָה מִצָּקִי יִסְדּוֹת אֶרֶץ וַיִּשְׁתַּח וַיִּשֶׁם עֲלֵיהֶם תִּבְלֹ אֶת מְקוֹם הַיּוֹשִׁיב, לָכֵן בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמוֹ כְּרִצּוֹנוֹ:

וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶת־שְׂאֵלָתִי אֲשֶׁר שָׁאֵלְתִּי מִעֲמוֹ: כח וגם אנכי השאלתיהו ליהוה כל־חַיִּים אֲשֶׁר הָיָה בְּלִבִּי וְיָהוָה בְּהַעֲלֵם הוּא שָׁאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם שְׂמוּאֵל לַיהוָה אֲשֶׁר שָׁם חִלָּקוֹ מִעֹבְדֵי ה': א וַתִּתְפַּלֵּל חֲנָה וַתֹּאמֶר עֲלֵךְ שְׁמָה לְבִי בַיהוָה בְּתִשְׁעַת ה' רַמָּה גְּבִיחָה קִרְנִי בַיהוָה לִנְצַח בּוֹ אוֹיְבֵי פִי עַל־אוֹיְבֵי כִי שְׂמִיחָתִי בִישׁוּעַתְךָ: ב אֵיךְ־קָדוֹשׁ בַּיהוָה כִּי־אֵין בּוֹרָא בְּלִתְּךָ וְאֵין צוֹר בְּאַלְהֵינוּ: ג אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבִיחָה גְבִיחָה גִּבּוֹרָה וְנִסְתּוֹ עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה וְלֹא נִתְקַנּוּ עַלְלוֹת: ד קִשְׁת גִּבְרִים חֲתִים וַיִּכְשְׁלוּ אֲזָרוּ חֵיל:

ט אֵלִים הַכֵּל בְּמַשְׁפָּט, כִּי רִגְלִי חֲסִידִיו יִשְׁמֹר מִמְּלִכּוּת וְרִשְׁעִים בְּחֻשְׁךָ יִדְמוּ יִפְתּוּ בַּעַת נִחְמָלָא סָתָם כִּי־לֹא בָכָה יִגְבְּרֵאִישׁ לֹא תוֹעִילֶם גְּבוּרָתָם וְעִשְׂרָם, כִּי הַכֵּל בִּיד ה': י נָא יְהוָה יִתְּנוּ יְהוֹי נִשְׁכָּרִים מְרִיבָיו אֲנִשׁ מִלְחָמָתוֹ שֶׁל בְּנֵי עֲלִיו עַל הַפְּלִשְׁתִּים בְּשָׁמַיִם יִרְעֶם יַעֲשֶׂה יִרְעֶם גְּדוֹל לְהַכְחִיל אוֹתָם (לְקַנּוּ ז י). יְהוָה נָא יִדְּיוּ בְּנֵי אֶפְסֵי־קִצּוֹת אֶרֶץ לְהִיּוֹת שׁוֹפֵט בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּסְבֵּב בְּמִקְוֹמוֹת עֲרִיקָם לְשַׁפְּטָם (שם טו) וַיִּתְּנֵעוּ לְמִלְכּוֹ אֲשֶׁר בְּנֵי יִמְלִיד אוֹתוֹ וְהוּא שָׁאוֹל וַיִּרְם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ עַל דָּוִד אֲמָרָה:

ה שְׂבָעִים בְּלָחֶם נִשְׁפָּרוּ וְרַעֲבִים חֲדָלוּ עַד־עֲקָרָה יִלְדָּה שְׂבָעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמִלְלָה: ו יְהוָה מִמֵּית וּמְחִיָּה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל: ז יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל אֶף־מְרוֹמָם: ח מְלִים מַעֲפָר דָּל מֵאַשְׁפַּת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עַם־נְדִיבִים וְכַפָּא כְבוֹד וַיַּחֲלֶם כִּי לַיהוָה מִצָּקִי אֶרֶץ וַיִּשְׁתַּח עֲלֵיהֶם תִּבְלֹ: ט רִגְלִי חֲסִידִיו יִשְׁמֹר וְרִשְׁעִים בְּחֻשְׁךָ יִדְמוּ כִי־לֹא בָכָה יִגְבְּרֵאִישׁ: י יְהוָה יִתְּנוּ מְרִיבָיו עֲלִיו בְּשָׁמַיִם יִרְעֶם יְהוָה יִדְּיוּ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וַיִּתְּנֵעוּ לְמִלְכּוֹ וַיִּרְם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ:

עטרת מרים

תֵּאשֶׁם שְׁמִרֹן (רֹאשׁ מִמְּלֶכֶת אֶפְרַיִם) כִּי מָרְתָה בְּאַלְהֵיהָ וְגו': לָכֵן בַּשּׁוֹכָה יִשְׂרָאֵל שְׂבָאֶרֶץ יְהוּדָה עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ פֶּן יִקְרָא אֶתְכֶם כְּשׁוֹמְרוֹן כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲגוּדָה בָּא לָךְ הַצָּרָה הַזֹּאת: ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים שְׂתַּחֲוִי לְפָנָיו וְכֹה וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֲמָרוּ אֵלָיו בְּתַפְלָה כְּלִיתִישָׂא עוֹן מִחוּל

הפטרה לפרשת שובה לשמ"ח

בהושע פרק יד

יָד בַּשּׁוֹכָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲגוּדָה: ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֲמָרוּ אֵלָיו כְּלִיתִישָׂא עוֹן וְקַח־טוֹב

שי למורא

ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, קִבְּלוּ עֲלֵיכֶם וְשִׁימוּ לְבַבְכֶּם אֶל הַדְּבָרִים שְׂאֵנִי אוֹמֵר לָכֶם. כָּל תִּשְׂא עוֹן, כָּל עֲגוּלוֹתֶיךָ תִּסְלַח. וְקַח טוֹב, מַעֲשֵׂה טוֹב שֶׁעָשִׂינוּ וְגוֹ מוֹל הָעוֹן. וְגִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ, בְּמִקוֹם פָּרִים לְקַרְבָּנוֹת נִשְׁלָמָה לְפָנֶיךָ יְדוֹי שְׁפָתֵינוּ.

ד) אֲשׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ, וְגַם תֹּאמְרוּ לִפְנֵי, לֹא נִבְקֵשׁ עוֹד עֲנֹת אֲדָם, לֹא מֵאֲשׁוּר וְלֹא מִמִּצְרַיִם. עַל סוּם לֹא נִרְכָּב, זוֹ הִיא עֲנֹת מִצְרַיִם, שֶׁמֶשֶׁם נִשְׁלַחוּ הַסּוּסִים. לְמַעֲשֵׂה יְדִינוּ, אֵלֹה הַפְּסִילִים. אֲשֶׁר בְּךָ יִרְחַם יְתוֹם, אֲשֶׁר בְּךָ ה' לְבָדֶךָ תְּחִי תִקְוַתִּי, אֵתָהּ הַתְּרַחֵם וְתוֹמִים.

ה) אֶרְפָּא מְשׁוּבְתָם, בְּאֶשֶׁר

יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה, אִזְ

אֶסְלַח לָהֶם עַל מַה שֶּׁהִלְכּוּ בְּדָרֶךְ

שׁוֹכֵב וּמָרְדּוּ בִּי. אֲהֲבָם נִדְבָה,

אֲהֵב אוֹתָם בְּנִדְבַת לִבִּי, אֵף שֶׁלֹּא

יִהְיֶה רֵאוּיִים לָכֶּךָ. ו) אֹהִיָּה כְּטַל

לְיִשְׂרָאֵל, בְּלוֹמַר, לֹא תִפְסַק

אֲהֲבָתִי מִיִּשְׂרָאֵל כִּמּוֹ שֶׁאֵין תַּטַּל

נֶעֱצֵר לְעוֹלָם. וְךָ שְׂרָשׁוֹ בְּלִבָּנוֹ,

וְשְׂרָשׁוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִתְפַּשְׁטוּ בְּשְׂרָשׁ

עֲצֵי הַלִּבָּנוֹ. ז) יִלְכּוּ יוֹנְקוֹתָיו,

יִתְפַּשְׁטוּ עֲנָפֵי הַרְבִּים. בְּלוֹמַר, יִתְרַבּוּ

בָּנָיו וּבָנוֹתָיו. כִּנּוּת, בְּאֵילָן זֵית

שֶׁהָעֵלִים שָׁלוֹ לְחִים כָּל הַשָּׁנָה. וְלִפִּי

הַתְּרַגּוּם, הוּא רָמּוֹ עַל אֹר הַמְּנוּדָה

שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְרִיחַ לוֹ בְּלִבָּנוֹ,

כִּמּוֹ רִיחַ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּרֶכְוֹ ה'.

בְּלוֹמַר, שִׁילֵךְ שְׂמוֹ הַטּוֹב לְמַרְחֹק.

וְהוּא רָמּוֹ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא

"לִבָּנוֹ" עַל שֶׁם שֶׁמֶלֶכִּין עֲנוּתֵיהֶם שֶׁל

יִשְׂרָאֵל. ח) יֵשְׁבוּ יוֹשְׁבֵי בְּצִלּוֹ,

אֵלֹה שֵׁשִׁיבּוֹ וְיִחַסּוּ בְּצִלּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶת.

פְּרוּשׁ אַחֵר, "יֵשְׁבוּ", בְּשׁוֹכֵה וְנַחַת.

יִחְיֶי דָּגָן, יִחְיֶי אֶת עֲצָמָם בְּכָל עַת

בְּמִצּוֹת הַקֶּבֶת, כִּמּוֹ תִדְּגֵן שְׂמִיחָה אֶת

הָאָדָם. וְהַסֵּרָה "כִּי", וְהוּא כִּמּוֹ "יִחְיֶי

בְּדָגָן". וְיִפְרָחוּ כִּכְפָּן, שֶׁהִנָּה מוֹצִיאָה פְּרוּת בְּכָל שָׁנָה מִבְּלִי וְרִיעָה מִתְּרַשׁ.

פְּרוּשׁ אַחֵר, "יִחְיֶי דָּגָן וְיִפְרָחוּ כִּכְפָּן", שֶׁהִדְּגָן יוֹצִיא פְּרוּת מִשְׁנֵה לְשָׁנָה מִבְּלִי

וְרִיעָה, כִּמּוֹ תִּפְּנֵי. זָכְרוּ בִּינֵי לִבָּנוֹ, רִיחוֹ בִּינֵי לִבָּנוֹ מִשְׁבַּח בְּיוֹתֵר. וְהוּא

רָמּוֹ עַל נִסְפֹד תַּנּוֹן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּקְרָא "לִבָּנוֹ". ט) אֶפְרַיִם, אֶפְרַיִם יֹאמְרוּ.

לְעֲצִיבִים, לְעַבְדֵי הַפְּסִילִים. אֲנִי עֲנִיתִי, וְאִזְ יֹאמְרוּ הַקֶּבֶת, אֲנִי אֶעֱנֶה

לוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁיִּבְקֹשׁ מִמֶּנִּי. וְאֲשׁוּרָנוּ, אֶסְתַּכַּל וְאֶשְׁתַּחֲוֶה בּוֹ לְהַת לוֹ כָּל

צָרָתִי. אֲנִי בְּכָרוּשׁ רַעֲנָן, כִּמּוֹ עֵץ הַבְּרוּשׁ בְּחִיּוֹתוֹ רַעֲנָן וְלֵחַ, שֶׁאֲפָשֶׁר

לְכַוֵּף אֶת רֹאשׁוֹ עַד לְאַרְצִי, כִּדְ יִהְיֶה הַקֶּבֶת מִצּוֹ לוֹ לְהַצְלִיחוֹ. מִמֶּנִּי פְּרִיָּךְ

נִמְצָא, הִרִי אֲנִי הוּא שָׁקַל מִבְּתֵר מֵאִתִּי בָּאָה. י) וּפְשָׁעִים יִבְשְׁלוּ בָם,

בְּאֶשֶׁר יִשְׁבוּ הַפְּשָׁעִים לְדַרְכֵי ה', וְלֹא הִיוּ רְגִילִים בָּהֶם כִּמּוֹ הַצִּדִּיקִים, יִבְשְׁלוּ

בָּהֶם, בְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ מִכִּיד הַדֶּרֶךְ. וְזֶה נִמָּר עַל הַפְּשָׁעִים שֶׁלָּבָם עוֹד בְּדָרֶךְ

פְּשָׁעָם. אֲבָל הַשִּׁבִּים בְּלִב שְׁלֵם, הַקֶּבֶת יַעֲזֹרֵם. יח) נִשְׂא עוֹן, מִכְּפָר עַל

שִׂיאוֹ. בְּלוֹמַר, אֵינוֹ עוֹמֵד עַל הַפֶּשַׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשֵׁלֶם עָלָיו גְּבוּל, אֲלָא עוֹבֵר עַל הַפֶּשַׁע כְּאִלּוּ לֹא יָרָאָו. לְשִׂאֵרִית נִחְלָתוֹ, לְאוֹתָם שִׂיאוֹ

בְּבֹא הַנּוֹאֵל. לֹא הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ חֲבִים שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִחֻלּוֹת לִפִּי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִפְנֶה לְעַד אֵל מַעֲשֵׂיהֶם. יט) יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ, בְּאָדָם

נֹא כָל הָעוֹן וְקַח בְּמִקְוֵמוֹ טוֹב הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁעָשִׂיתִי וְנִשְׁלַמְתִּי בְּמִקְוֵמוֹ
קִרְבָּנוֹת פָּרִים אֶת יוֹדִי שֶׁפָּתִינוּ: ד' עוֹד זֹאת אִמְרוּ לִפְנֵי מֵאֲשׁוּר לֹא נִבְקֵשׁ
עוֹד עֲנֹתָ בִּי לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּם הִיא עֲנֹת מִצְרַיִם לֹא נִרְכָּב
וְלֹא־נִאמַר עוֹד אֵלֶּה לְמַעֲשֵׂה יְדִינוּ אֲלָא אֲשֶׁר־בְּךָ לְבָדֶךָ

יִרְחַם יְתוֹם: ה' בְּאֶשֶׁר יֹאמְרוּ בִּי, אִזְ

אֶרְפָּא אֶסְלַח לְמִשְׁוֹכָתָם לְמַרְדָּם,

אֲהֲבָם אוֹהֵב אוֹתָם אֲהֵב נִדְבָה בִּי

שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו' אֹהִיָּה כְּטַל

שֶׁאֵין נֶעֱצֵר מִעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח

פְּרָחִים נָעִים בְּשׂוֹשְׁנָה וְךָ הַשְּׂרָשׁוֹ

וְהַתְּפַשְׁטוּ שְׂרָשׁוֹ בְּלִבָּנוֹ בְּשְׂרָשׁ

עֲצֵי לִבָּנוֹ: ז' יִלְכּוּ יִתְפַּשְׁטוּ לְמַרְחֹק

וְיוֹנְקוֹתָיו עֲנָפֵי הַרְבִּים וְיִחִי כִנּוּת

שְׁעָלֵי לְחִים כָּל הַשָּׁנָה הוֹדּוּ כִּי

לַחֲוֹת, וְרִיחַ לוֹ וְרִיחוֹ יִהְיֶה טוֹרֵף

בְּלִבָּנוֹ הַמִּרְחַם בְּיוֹתֵר לִפִּי מִרְבִּית

הַתְּשָׁבִים וְהַאֲלִילּוֹת הַגְּדִילִים שֶׁם: ח' אֵלֹה

שֶׁיִּשְׁבּוּ לְאַרְצָם יִהְיֶי יִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ

הָאֵל יִתְבַּרְךָ, יִחְיֶי אֶת עֲצָמָם בְּכָל עַת

בְּמִצּוֹת הָאֵל יִתְבַּרְךָ, וְיִחְיֶי בְּדָגָן הַמִּתְחַיֵּה

אֶת הַכִּרְיוֹת וְיִפְרָחוּ יִתְפַּשְׁטוּ כִּכְפָּן

זָכְרוּ וְזָכְרוּ שְׂמוֹ יִהְיֶה בִּינֵי תִּפְּנֵי

בְּלִבָּנוֹ הַמִּתְקַדֵּשׁ לְשִׁבְתָּה: ט' בְּשִׂיאֵי מִרְ

אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לְפָנֶיךָ

לְעֲצִיבִים לְעַבְדֵי הַזָּרָה וְיִפְרֹד שֶׁאֵין בָּהֶם

מִשֶּׁשׁ, אֲנִי עֲנִיתִי אֶעֱנֶה אוֹתָם עַל

תְּפִלּוֹתֵיהֶם וְאֲשׁוּרָנוּ אֲבִיט וְאֶשְׁתַּחֲוֶה

עֲלֵיהֶם מִרְחֹק אֲנִי אֹהִיָּה לְךָ בְּכָרוּשׁ

רַעֲנָן שְׂבֹפָפִין רֹאשׁוֹ אֶצֶל שְׂרָשׁוֹ בִּי

אֲנִי שׁוֹכֵן מִרוֹם וְאֶשְׁפִּיל עֵצִי לְהַשְׁגִּיחַ

בְּךָ, מִמֶּנִּי פְּרִיָּךְ כָּל פְּרִי הַצִּלְחָתְךָ נִמְצָא לְךָ מִמֶּנִּי: כ' בְּשִׁשְׁלִים הוֹשַׁע נְבוֹאחָתוֹ,

אִמֵר יִמִּי חֲכָם בָּכֶם וְיִבֵּן אֱלֹה הַתּוֹכַחֲתוֹת שִׁדְּבָתִי עַד הָיָה נִבּוֹן וְיִדְעָם

וְיִתְבַּנֵּן לְכָל אֱלֹה וְיִשְׁבּוּ אֵלֵי בְּיִישָׁרִים דְּרָכֵי יְהוָה גַּם אִם יִרְאוּ צָדִיק וְרַע

לוֹ אוֹ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ וְצָדִיקִים יִלְכּוּ בָם בִּי יִבְרִי וְיִדְעוּ בִּי כָּל דְּרָכֵי מִשְׁפַּט

וּפְשָׁעִים יִבְשְׁלוּ בָם בִּי יֹאמְרוּ אִין מִסְדֵּר וּמִנְהִיג לְעוֹלָם: חוֹר הַנְּבִיא לְשִׁבְתָּה

לֵחַ עַל יְעוֹד הַטּוֹבָה וְאִמֵר: אֵף שֶׁאֵין אֲנִי רֹאשִׁים כָּל הַטּוֹבָה הַזֹּאת בִּי אֲנִי מִלֵּא

עוֹן, אֲבָל יח מִיִּתָּל כְּמוֹד נִשְׂא מוֹחַל עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשִׂאֵרִית

נִחְלָתוֹ לְדוֹר שִׂישְׁאָרוֹ בְּקֶץ הַיָּמִין לֹא־הִחְזִיק אוֹתוֹ לְעַד עַד עוֹלָם אִפּוֹ

בְּיִתְחַפֵּץ חֲסֵד הוּא וְלָכֵן יִתְרַעַף עַל הַפֶּסַע: יט יִשְׁבּוּ יִרְחַמְנוּ כִּמּוֹ

יִכְבֹּשׁ יִתְפַּשְׁטוּ בְּחֻקָּה אֶת עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִגַּע שׁוֹם עוֹנֵשׁ עָלָיו בְּעִתִּיד וְיִתְשַׁלֵּךְ

בְּמַצְלוֹת עוֹמֵק יָם בְּלִי־חַטָּאוֹתָם הַחֲמָאִים הַבָּאִים בְּשׁוֹנֵג אוֹ בְּסִכַּת הַמַּתָּאָה

עוֹן. וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע, בְּלוֹמַר, אֵינוֹ עוֹמֵד עַל הַפֶּשַׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשֵׁלֶם עָלָיו גְּבוּל, אֲלָא עוֹבֵר עַל הַפֶּשַׁע כְּאִלּוּ לֹא יָרָאָו. לְשִׂאֵרִית נִחְלָתוֹ, לְאוֹתָם שִׂישְׁאָרוֹ

בְּבֹא הַנּוֹאֵל. לֹא הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ חֲבִים שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִחֻלּוֹת לִפִּי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִפְנֶה לְעַד אֵל מַעֲשֵׂיהֶם. יט) יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ, בְּאָדָם

שי למורא

שבוש דבר תחת רגליו שלא יראה. ותשליך במצולות ים כל חפאתם, כלומר, לא יזכרו לענש עליהם באלו השלכתם בעמק הים שלא יראו. (ב) תתן

עטרת מרים

שלא מצד המרד: כ תתן אמת אמת לנו דברך אשר הבטת ליעקב כי לא אעקוב (בראשית כט) הסדר שהבטת לאברהם אשר צוה לבניו לשמור דרך ה' וגו' אשר נשבעת לשמור דרך ה' וגו' אשר עשית וגו'.

יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלֹךְ בַּמַּצּוּלוֹת יָם כָּל־חַפְאֹתָם: כ תִּתֵּן אִמָּת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעַת לְאַבְתָּינוּ מִיָּמֵי קֶדֶם:

לאבתינו מימי קדם בעקידת יצחק. בי נשבעתי נאם ה' וכן אשר עשית אבינו וגו' (בראשית כב טד). ו"אשר נשבעת לאבותינו" כולל שלשת האבות אברהם יצחק ויעקב.

שי למורא

(א) ביום הציל ה' אותו מן המצור כל אויביו, לעת זמנו לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצל מכלם. פרוש אחר, בכל עת שבאה עליו צרה ונצל ממהרה תהי שר השירה הזאת. ומכאן שאל, לפי שהיה אויבו ורודפו מכלם, הזכירו לו. (ב) סלעי, חוקי, כמו סלע חוק. ומצדתי, מבצרי. ומפלטי לי, מפלט אותי עם צבא ישראל בפלחמה. וגם

בהיותי לבדי. (ג) צורי, חוקי, כמו צור וסלע. וקרן ישעי, הוא לי לעזר כמו קרן לבל הפרעם. משגבי, סומך אותי. ומנוסי, שהייתי גם אליו לעזרה. מחמם, מאנשי חם. (ד) מחלל אקרא ה' וגו', כאשר אני קורא אל ה' בחלל, או אני נשע. (ה) אפפני סבבני. משגרי מות, צרות שוכרות מובילות אל מות. פרוש אחר, עלי מות נחלי בלעל, גיסות שוטפות נחלל מאנשי בלעל. יבעתני, יבעיתו ויחרדו אותי. (ו) חבלי שאל, מכאובי מות. "חבל", כמו "חבל ילדה" (דנען יג). קדמני, בא לפני. (ח) ויתגעש ותרעש הארץ, געש ורעד ורעש מקפו את אויבי יושבי הארץ. מוסדות השמים ירגזו, שהרעש הקב"ה גם את צבא השמים בשבילי. כי תרה לו, כאשר תרה לו על מעשיהם ונקם מהם נקמתי. (ט) עלה עשן באפו, הוא ענן פעם. כמו "אז עשן אף ה'" (דברים כט ט). תאכל, תשרף את הקמים עלי. (י) ויט שמים וירד, וטה את השמים למטה לארץ וירד עליהם להתקרב אל שונאי להבות בהם. כלומר שהיה ממהר להפרע מהם. וערפל

עטרת מרים

א וידבר דוד ליהוה את דבריו השירה הזאת ביום הציל יהוה אותו לעזר וקרנו מיד כל אויביו ומכאן שאל ונצל מכלם: ב ויאמר יהוה סלעי מחסי ומצדתי מבצר חוק ומפלטי לי ומציל אותי: ג אלהי צורי חוקי אשר אחסה מחסתי בו מגני מני וקרן וחקי ישעי משגבי ומנוסי יעד לנו מאים האויב משעי מחמם מאנשי חם תשעני:

ד כאשר מחלל בחלל בשאני מחלל ואקרא אל יהוה או ומאויבי אושע אני נשע: ה כי אפפני הקיפני משגרי מות כאבי מות מחלל מנסות השוטפות נחלל של אנשי בלעל יבעתני מפרדים אותי: ו חבלי שאל סבני קדמני אויבי לשים בדרכי מקשי המולכים אל מות: ז בצר לי או אקרא יהוה ואל אלהי אקרא וישמע מהיכלו מן השמים קולי וישעתי וצעקתי באה באוני: ח ויתגעש ותרעש הארץ ויט שמים וירד ויתגעש וירגזו ויתגעשו כי כאשר תרה לו לקחת מהם נקמתי: ט עלה עשן באפו משל על חרון אפו באויבים ואש מפיו תאכל בשרשם, גחלים בערו ממנו לשרוף בשונאי: י ויט שמים וירד להקים מאויביו וערפל תחת רגליו להיות מוכן להפרע מהם: יא כאלו וירקב על פרום על מלאך ויעף במהירות וירא תהי

הפטרה לפרשת האזינו לשמו"ת

בשמואל ב פרק כב

א וידבר דוד ליהוה את דבריו השירה הזאת ביום הציל יהוה אותו מן המצור כל אויביו ומכאן שאל: ב ויאמר יהוה סלעי ומצדתי ומפלטי לי: ג אלהי צורי אחסה מחסתי בו מגני וקרן וישעי משגבי ומנוסי משעי מחמם תשעני: ד מחלל אקרא יהוה ומאויבי אושע: ה כי אפפני משגרי מות נחלי בלעל יבעתני: ו חבלי שאל סבני קדמני מקשי מות: ז בצר לי אקרא יהוה ואל אלהי אקרא וישמע מהיכלו קולי וישעתי באוני: ח ויתגעש ותרעש הארץ מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו כי תרה לו: ט עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו: י ויט

שמים וירד וערפל תחת רגליו: יא וירקב על פרום ויעף וירא

תחת רגליו, שירד בעב הענן להיות מוכן להפרע משונאי. (יא) וירקב על פרום ויעף וגו', הוא משל על מהירותו לבוא לעזרה.

נראה כא על־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת שֶׁם הַשָּׁד סְבִיבֹתָיו סְכוֹת לַהוּיֹת מוֹכֵן לַחֲשָׁד לְאוֹיֵב, חֲשֶׁרֶת רַבִּי מַיִם הַנִּקְשָׁרִים בְּעֵבִי שְׁחָקִים: יג מִנְגְּהָ מֵהֶאֱוָה נִגְדָּו מֵאִיר לְאוֹהֲבֵיו, וּלְשׁוֹנָיו בָּעֵרו גַּחֲלִי־אֵשׁ: יד יִרְעֵם מִשְׁמֵעַ קוֹל רַעַם מִן־שָׁמַיִם יִהְיֶה וְעֵלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:

מִן וַיִּשְׁלַח חֲצִים הֵם הָאִשִּׁים הַבּוֹעִרִים שֶׁיֵּדוּ בְּחוֹק מִהֶעָנָן וַיִּפְצֹצֻם בְּרֶק וְהֵם מִתְחַדְשִׁים מִנֶּפֶשׁ הַבְּרָק וְיִהְיֶה: מִן וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם קָרָעוֹת מִן הָיָם כִּי נִבְקְעוּ הַמַּיִם וַיִּגְלוּ מִסְדּוֹת תַּבַּל כִּי נִבְקַע הַתְּהוֹם בְּנִעְרַת יְהוָה בְּקָמִים עָלָיו, מִנְשַׁמַּת מִנְשַׁכַּת רוּחַ אֶפֶס וְהַבַּל הוּא בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל: יז וַיִּשְׁלַח מִמֶּרוֹם עֲזָרָתִי יִקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיֵב וַיִּמְשְׁנֵי הוֹצִיאֵנִי מִמַּיִם רַבִּים מִיַּד הַרְבִּים הַקָּמִים עָלָי: יח וַיִּצְלַנִּי מֵאוֹיְבִי עִז מִשְׁנָאִי כִּי בָאֲשֶׁר אֶמְצֹו הַתְּחִיבִי מִמֶּנִּי: יט כַּאֲשֶׁר יִקְדָּמֵנִי הָרַע בְּיוֹם אִידִי בַעַת יִקְרַנִּי מִקֶּרֶן רַע וְיִהְיֶה יְהוָה מִשְׁעָן לִי וְאֵף כִּי נִפְלִיתִי, הִנֵּה קָמִיתִי: כ וַיֵּצֵא לְמִרְחָב לְקִדּוֹם רַחֵב אֶתִּי וַיַּחֲלֹצֵנִי יוֹצִיאֵנִי מִן הַמִּצָּר כִּי־חִפְּץָּ בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקָתִי כִּי צַדִּיקָתִי כָּבֵד בְּנִקְזֹת יְדֵי יְשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי לָנֻס מֵאַלְהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִּדִי לִנְגִּד עֵינֵי תְּמִיד לְהַנְהִיג עֲצָמֵי בְּהֵם, וְחִקְתִּיו לֹא־אֶסּוּר אֶפִּילוּ מֵאֲחַת מִמֶּנּוּ: כד כִּי־שָׁעַלָה בְּלִבִּי לְחֹטֵא בְּדָרְךָ, אִו וְאֶהְיֶה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְרָה מִעֲוֹנִי: כה וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְצַדִּיקָתִי כִּבְרִי לִנְגִּד עֵינָיו וְלֹא נִגַּד בִּי אֶדֶם וְלֹהֲתִתִּיר: כו כִּי בֶן דֶּרֶךְ לְהַתְּנַח עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עִם־גְּבוּר תָמִים תִּתְמָם: כז עַם־נֶכֶד אִישׁ בְּרוּר וְנָקִי תִתְבָּר תִּתְנַחַג בְּכִירוּת וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל: כח וְאַתָּה־עַם עֵנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רַמִּים תִּשְׁפִּיל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וְיִהְיֶה יְגִיָּה חֲשָׁפִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד בְּאַלְהֵי אֲדֹלָג־שׁוּר: לא הָאֵל תָמִים דִּרְבּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל

עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת הַשָּׁד סְבִיבֹתָיו סְכוֹת חֲשֶׁרֶת־מַיִם עֵבִי שְׁחָקִים: יג מִנְגְּהָ נִגְדָּו בָּעֵרו גַּחֲלִי־אֵשׁ: יד יִרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֵלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מִסְדּוֹת תַּבַּל בְּנִעְרַת יְהוָה מִנְשַׁמַּת רוּחַ אֶפֶס: יז וַיִּשְׁלַח מִמֶּרוֹם יִקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיֵב כִּי אֶמְצֹו הַתְּחִיבִי מִמֶּנִּי: יט כַּאֲשֶׁר יִקְדָּמֵנִי הָרַע בְּיוֹם אִידִי וְיִהְיֶה יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כ וַיֵּצֵא לְמִרְחָב אֶתִּי וַיַּחֲלֹצֵנִי כִי־חִפְּץָּ בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקָתִי כִּי צַדִּיקָתִי כָּבֵד יְדֵי יְשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִּדִי וְיִהְיֶה יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כד כִּי־שָׁעַלָה בְּלִבִּי לְחֹטֵא וַיִּתְּנֵנִי בְּיָדֶיךָ וְיִהְיֶה יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כה וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְצַדִּיקָתִי כִּבְרִי לִנְגִּד עֵינָיו: כו עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עִם־גְּבוּר תָמִים תִּתְמָם: כז עַם־נֶכֶד תִּתְבָּר וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל: כח וְאַתָּה־עַם עֵנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רַמִּים תִּשְׁפִּיל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וְיִהְיֶה יְגִיָּה חֲשָׁפִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד בְּאַלְהֵי אֲדֹלָג־שׁוּר: לא הָאֵל תָמִים דִּרְבּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִידִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעֲדִי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלָעֲדִי אֱלֹהֵינוּ:

(יב) וַיֵּשֶׁת הַשָּׁד סְבִיבֹתָיו סְכוֹת, שֶׁם אֶת הַחֲשָׁד סְבִיבֹתָיו לְסָבָה לְהִנָּן עָלָיו. כַּעֲנֵן שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי הָעָנָן וַחֲשָׁד" (שמות י"ד). שְׁהִיָּה מִפְסִיק בֵּין הַמִּצְוִיִּים לְשִׁירָאֵל. חֲשֶׁרֶת מַיִם עֵבִי שְׁחָקִים, קִשּׁוֹר הַמַּיִם בַּעֲנָנֵי הַשָּׁמַיִם, מִהֵם כֹּא הַחֲשָׁד. (יג) מִנְגְּהָ נִגְדָּו וְגו', מִתּוֹךְ הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵינוּ אֲשֶׁר חִפְצוֹ לְהֵאִיר וּלְהוֹשִׁיעַ לִי, מִהֵם עֲצָמוֹ בָּעֵרו גַּחֲלִי אֵשׁ בְּאוֹיְבִי. (יד) יִרְעֵם, יִתֵּן בְּהֵם רַעֲמִים. (טו) וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם, עֲשֵׂה בְהֵם מְהוּמָה. (טז) וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם, וַיִּרְאוּ מִשְׁמֵשׁ הַיָּם. בְּלִמְדָּה, נִתְגַּלּוּ דְּבָרִים סְתוּמִים וּנְפִלְאִים. וַיִּגְלוּ מִסְדּוֹת תַּבַּל, נִתְגַּלּוּ הַסְּדוֹת הַקְּמִיסִים שֶׁל יְשׁוּב הָעוֹלָם. (יז) וַיִּמְשְׁנֵי מִמֶּרוֹם רַבִּים, בְּלִמְדָּה, שֶׁהִצִּילֹהוּ מִצְּרוֹת רְבוֹת. (יח) מֵאוֹיְבִי עִז, מֵאוֹיְבִי שְׁהִיָּה חֲזָק. כִּי אֶמְצֹו מִמֶּנִּי, כַּאֲשֶׁר הַתְּחִיבִי מִמֶּנִּי. (יט) יִקְדָּמֵנִי בְּיוֹם אִידִי, בְּיוֹם שְׁהִיָּה קוֹרָה לִי מִקֶּרֶן רַע הוּא אוֹיְבִי מִקְדִּימִים לְבֹא עָלָי. (כא) כִּי־חִפְּץָּ בִּי, כִּי־שָׁעַלָה בְּלִבִּי לְחֹטֵא. (כב) כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִּדִי, כִּי כָל מִשְׁפָּטֵי תוֹרָתוֹ לִנְגִּד עֵינֵי תְּמִיד לְהַתְּנַח לְפָנֵינוּ. (כד) כִּבְרִי לִנְגִּד עֵינָיו, בְּכִירוּתִי אֲשֶׁר הוּא לִנְגִּד עֵינָיו. (כו) גְּבוּר תָמִים, כִּמוֹ "גְּבֹר תָמִים". תִּתְמָם, אֲתָה נִהַג עִמּוֹ בְּחִמּוּמִים. (כז) עַם נֶכֶד תִּתְבָּר, עַם אִישׁ בְּרוּר וְנָקִי, תִּתְנַחַג בְּכִירוּת. וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפַּל, וְעַם אִישׁ הַתְּנַחַג בְּעֲקֻמִּימוּת, תְּבוֹא עָלָיו בְּדֶרֶךְ הַנִּפְתָּלֶת וְהַמְעַקְמָת. (כח) עַם עֵנִי, מִכְּנֵעַ קָעִנִי. וְעֵינֶיךָ עַל רַמִּים תִּשְׁפִּיל, וְתִתֵּן עֵינֶיךָ עַל הַמִּתְנַאֲסִים לְהִשְׁפִּיל. (כט) כִּי אֲתָה נִירִי, כִּי אֲתָה תֵאִיר לִי בְּנִי. וְגִיָּה חֲשָׁפִי, יֵאִיר לִי אֶת הַחֲשָׁד, בְּלִמְדָּה, יוֹצִיאֵנִי מִן הַמִּצָּר. (ל) כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד, כִּי בַּעֲזָרְךָ אֲרוּץ אֵל גְּדוּדֵי הַנֹּחַם. אֲדֹלָג שׁוּר, אֶקְפֹּץ עַל הַחֻמוֹת שֶׁל עָרֵי אוֹיְבִי לְקַבְּשָׁם. (לא) תָמִים דִּרְבּוֹ, לְמֹלֵל לֹאִישׁ בְּמַפְעָלוֹ. צְרוּפָה,

הַמִּתְנַאֲסִים וְתִשְׁפִּיל אוֹתָם: כט כִּי־אַתָּה נִירִי כִּי יְהוָה וְיִהְיֶה יְגִיָּה יֵאִיר חֲשָׁפִי יוֹצִיאֵנִי מִן הַמִּצָּר: ל כִּי בָכָה בַּעֲזָרְךָ אֲרוּץ לְקִרְאָת גְּדוּד אוֹיְבִי, בְּאַלְהֵי וּבְמֵאֵר אֱלֹהֵי אֲדֹלָג־שׁוּר אֶקְפֹּץ עַל הַחֻמוֹת, לְקַבֵּשׁ עִירוֹת: לא הָאֵל תָמִים דִּרְבּוֹ לְמֹלֵל לֹאִישׁ בְּמַפְעָלוֹ. אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה, בְּרוּרָה, שְׁאֵן בָּה סוּגִים וְדָרֵךְ לֹא תוֹעֵלֶת מִגֵּן הוּא מִחֶסֶד כְּנָגֵן לְכָל הַחֲסִידִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעֲדִי יְהוָה אֲשֶׁר יוֹכֵל לְעֻמּוֹד בְּנִיגָד וּמִי צוֹר מִבְּלָעֲדִי

שי למורא

עטרת מרים

נקמה מפסלת, בכסף צורף. **לג מעוזי חיל**, מחזק אותי בכת. **ויתר תמים דרבי**, וחתיר ופתח דרבי במלחמה באפן תמים ושלם, שלא נחסר אחד מאנשי במלחמה. **לד משנה רגלי פאילות**, משים רגלי קלות לריג אחר האויב, פאילה זו שרצה מהר. **ועל במותי יעמידני**, והעמיד אותי על גבתי וגדלתי.

לח ונחת קשת נחושה ורעתי,

והדרכה קשת נחושה על ידי ורעותי. "קשת נחושה" הוא בני לקשת עשויה מפתכת חזקה וגמישה. **לו מגן ישעך**, ישעך היה לי למגן. **וענתך תרבני**, הענייה שפך להשגיח בי, עשתה אותי פאלו הייתי עם רב. **לו תרחיב צעדי וגו'**, הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימערדו רגלי. כלומר, שלא נפילתי בידי שונאי. **מ ותורני חיל למלחמה**, אורח אותי בכת להלחם. **תבריע קמי תחתני**, ואת שונאי תפיל לקרע תחתני. **מא תתה לי ערף**, נתת אותם שניטו ונהפכו לי ערפם. **משנאי ואצמיתם**, וגם משנאי ניטסו, ועם כל זה אשיגם ואכריתם. **מב ישעו ואין מושיע וגו'**, כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. **אדקם ארקעם**, אעשה אותם דק דק ואודר אותם על פני האדמה. **מד מריבי עמי מאנשי מלחמתי אשר בוני עמי הלוזמים נגדי**, תשמרני לראש גוים, שמרתי מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. **עם לא ידעתי**, עמים אשר הם מארץ רחוקה. **מה לשמע און ישמעו לי**, מפני שמעו אונותם בלבד, אפילו שלא בפניי יהיו נשמעים לי. **מו בני נגר ובלו**, אויבי הגוים יבלו ויפשו. **ויהגרו ממסגרותם**, ויהיו חגרים בגלגלים ממה שיהיו סגורים כדי בכבלי בורל. **מו וירם אלהי צור ישעי**, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. **מח הנותן נקמות לי**, הנוקם נקמתי. **מט ומוציאי מאויבי**, ומצילני מאויבי. ומן הקמים עלי תגביתני.

לג האל מעוזי חיל ויתר תמים דרבי:

לד משנה רגלי פאילות ועל במותי יעמידני:

לה מלמד ידי למלחמה ונחת קשת נחושה ורעתי:

לו ותתן לי מגן ישעך וענתך תרבני:

לז תרחיב צעדי תחתני ולא מעדו קרסלי:

לח ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד פלותם:

לט ואכלם ואמחצם ולא יקומון ויפלו תחת רגלי:

מ ותורני חיל למלחמה תבריע קמי תחתני:

מא ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם:

מב ישעו ואין מושיע אל יהיה ולא ענם:

מג ואשחקם כעפר ארץ פטימחות אדקם ארקעם:

מד מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדני:

מה בני נגר יתפחשו לי לשמע און ישמעו לי:

מו בני נגר ובלו ויהגרו ממסגרותם:

מז חיייהוה וברוך צורי וירם אלהי צור ישעי:

מח האל הנותן נקמת לי ומריר עמים תחתני:

מט ומוציאי מאיבי ומקמי תרוממני מאיש חמסים תצילני:

נ על פן אודך יהוה בגוים ולשמך אומר:

אלהינו: לג האל מעוזי חיל מחזק אותי בכת ויתר מלד אותי בדרבי, להיות תמים דרבי מבלי מכשול: לד משנה משים רגלי קלות פאילות לריג מהר אחר האויב ועל במותי יעמידני שם בטוח: לה מלמד ידי למלחמה להלחם בטוב ונחת קשת נחושה ורעתי בעת המתחי לירוח: לו ותתן לי

מגן ישעך ישעך היה לי למגן וענתך מיד ענותיך תרבני עשה פאלו הייתי עם רב: לז תרחיב הרחבת צעדי פסיעותי, תחתני ולא לכל ימערדו קרסלי רגלי לנפול פארץ: לח ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד פלותם: לט ואכלם ואמחצם עם פצעים ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותורני ותאורני חיל פה למלחמה להלחם, ואת שונאי תבריע קמי תפיל לברוע תחתני: מא ואיבי שיכרוהו לפני תתה לי הפכו לי ערף משנאי עם כי ניטסו, אשיגם ואצמיתם אכרות אותם: מב ישעו ואין מלכי האדמה ואין מושיע לאחר וזון יפנו אליהוה להחפול אלו, אבל ולא ענם: מג ואשחקם אכתיש אותם להיות דק כעפר ארץ פטיט המושך בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי כמו שאול וגבל ואחיתפל ואבשלום תשמרני מיד כלם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי והם יעבדני: מה בני נגר יתפחשו לי יכובו לי מיראתם אותי, ואמר לא קטאנו לך, כעבור לשמע און של כלם והם ישמעו לי על רב כחי ואמן די, ויהיו נשמעים אלי לכל אשר אצוה: מו בני נגר ובלו יהיו כמנושים ויהגרו ויפחדו ממסגרותם מקשי יסורי מסגר שאני

מספרן בהם: מז חיייהוה העושה לי אלה וברוך על כל ברכה ותהלה צורי תקפי וחזק וירם הוא רם על כל רמים אלהי צור ישעי וזה לא אירא שתקצר ידו מלהושיעני: מח האל הנותן נקמת לי הנוקם נקמתי ומריר עמים תחתני: מט ומוציאי ומציל אותי מאיבי ומקמי ויתר

מן קמי תרוממני תשימני נשא ורם בממשלה, מאיש חמסים חסם תצילני: נ על פן אודך יהוה בגוים שהצילני מאנשי חסם ולשמך אומר

נא מְגִדֹּל יְשׁוּעוֹת מִלִּפְנֵי, מִגְדֹּל
יְשׁוּעוֹת הוּא לְמִלְכּוֹ, שֶׁשֶּׁשׁ שְׂאֵרִים נִם
בְּמִגְדֵּלֶיךָ וְהוּא נִצּוֹל מֵאוֹיְבָיו, כִּמּוֹ כֵּן
נִסְתִּי אֵלָיו וְנִשְׁעַנִּי מֵאוֹיְבִי. וְעִשׂוּשָׁה
חֶסֶד לְמִשְׁחָיו, בְּלוֹמֵר, לֹא בַעֲבוּר
תְּשׁוּלִים גְּמוּלָה, כִּי־אֵם בַּחֲסִדוֹ הַגָּדוֹל

נָא מְגִדֵּל יִשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחֹ
לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

עמרת מרים
בפרסום לפני כל עם ועם: **נא** דעו
אשר ה' **מגדול** עושה **ישועות**
גדולות למלכו **ועשה חסד** ועשה
חסדים למשיחו **בן עושה לדוד**
ולורעו ערעולם:

שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמִשְׁיחוֹ שֶׁהוּא דוֹר הַמֶּלֶךְ. וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם, כִּמּוֹ שֶׁעֲשֵׂה לְדוֹד, בֶּן יַעֲקֹב לְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

הגמרא מביאה ביאור נוסף במשנה: **רָבָא אָמַר**, משתינו מדברת
 בַּמִּקְדֵּשׁ נִיחָ עֲצָמָה – לבדה, ואין טעם הפטור מ'צאנך', שהרי
 באופן זה הצאן הוא של הישראל. אלא המשנה מתבארת באופן
 אחר, כַּלְמָא דַּעֲתָדָא אִמְיָא שִׁיחָא חֵיב לִינְזוּ וְלִפְרוּק – [לפדות]
 וְלִיתִיב לִיה – לכוך את ראשית הגז, אָמַר רַבָּא, מִן צִאנְדָא תִתֵּן לִי, ללמדנו שהחיוב נוהג רק בְּמִי שְׁאֵין הוא מְחוּסֵר – שכדי לקיים
 מצות ראשית הגז, לא חסר לו לעשות אֵלָּא נִיזְיוּה וְנִתְּנָה לכהן, ויִצְאָה מהחיוב וְהַ שְׁהִקְדִּישׁ את זו צאנו, שְׁכִדִי לקיים את המצוה
 הוא מְחוּסֵר נִיזְיוּה וְפִדְיָהּ של הגז מִן הַהִקְדֵּשׁ וְנִתְּנָה לכהן, ולכך
 המקדיש את הגזיוה של צאנו, פטור.
 הגמרא דנה לרבא למה צריך את 'צאנך'. שואלת הגמרא: אֵלָּא
 לִפִּי רבא, תִּיבַת 'צִאנְדָא' שמשמע שבאה למטע, לְמֵאֵי אִתָּא.
 מבארת הגמרא: תִּיבַה זֶה נִצְרַכְתָּ לְכַדְתֵּינָא, בְּהִסְתָּה הַשְׁתִּיפִים
 שגוזזה חֵיב בְּרֵאשִׁית הֵנוּ, וְרַבִּי אֱלֻעָאי פוֹסֵר. שואלת הגמרא:
 מֵאֵי מַעְסָא דְרַבִּי אֱלֻעָאי שפוט. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא
 'צִאנְדָא', ומשמע שהחיוב הוא דווקא בצאן המיוחד רק לך, וְלֹא
 בצאן שֶׁל שְׁתֵּיפּוֹת.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּנָּן בברייתא החולקים על רבי אילעאי,
 וסוברים שגם צאן של שותפים חייב בראשית הגז, מה הם דורשים
 מתיבת 'צאנך'. משיבה הגמרא: לְמַעוּטֵי צֶאן שִׁישׁ לִישְׂרָאֵל
 שְׁתֵּיפּוֹת בו בִּיחַד עִם עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, שהישראל פטור כיון שאין זה
 צאן המיוחד רק לו, אבל כששני ישראלים שותפים שניהם חייבים,
 כיון שכל ישראל נקראו בלשון יחיד ולכל אחד מהם נחשב שזה
 מיוחד לו.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֱלֻעָאי שלמד שתיבת 'צאנך' באה לפטור
 צאן של שותפין ישראלים, שְׁתֵּיפּוֹת של יִשְׂרָאֵל עִם עוֹבֵד בּוֹכְבִּים
 מֵאֵי לִיה שפטור. משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה – למד דבר זה, מִיִּישָׁא
 דְרַבָּא – מתחילת הפסוק של ראשית הגז, המדבר לענין חיוב נתינת
 תרומה, שנאמר 'רֵאשִׁית הַדָּגָה' שדווקא אם זה דגגן שלך, וְלֹא שִׁישׁ
 בזה שְׁתֵּיפּוֹת עִם עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, ומכאן למדים שגם המשך הפסוק
 לענין ראשית הגז לא מדבר בשותפות עִם עוֹבֵד כוכבים.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּנָּן שלמדו מ'צאנך' למעט שותפות עובד
 כוכבים, למה לא למדו מ'דגגך'. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם שֶׁלַעֲנִין
 ראשית הגז כתוב בפסוק פעם נוספת את תִּיבַת 'רֵאשִׁית' (הֵנוּ), וזה
 הַפֶּסֶק הַעֲנִין, – מלמד שאין לדמות את שני הענינים שבפסוק,
 שהלא אם היה אפשר לדמותן לא היה צריך לכתוב שוב את תִּיבַת
 'ראשית'. שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֱלֻעָאי איך דימה ראשית הגז
 לתרומה. משיבה הגמרא: האות ו' שכתובה בתחילת תִּיבַת
 'ראשית' ושל ראשית הגזו הֵדֵר עֲרִיבָה – חזר ועירבו, כלומר שהיא
 מלמדת שיש להבא את שני חלקי הפסוק – שני חלקי הפסוק

שהתנה שההקדש לא יחול על הגז שלה, ובאופן זה מותר
לכתחילה לגזוזה שהרי הגז הוא חולין, ולכן **שֶׁלֶקָא דַּעֲתָא אִמְנָא**
שידיה חייב לִגְזוּזָא וְלִיְתִיב לִיהּ – (לכון), שהרי אינו קדוש כלל, לכך
אָמַר קָרָא 'צִאנְד' בלשון יחיד ללמד שהחיוב דווקא אם נגזז מצאן
שלך, ולא כשנגזז מצאן **שֶׁל הַקֹּדֶשׁ**.
שואלת הגמרא: **אִי הָיִי** שמדובר במשנה שהקדיש חוץ מהגז,
בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ נָמִי אפשר להעמיד את המשנה, ומדובר שהקדיש
ללא הצמר שבוה אין את האיסור שנלמד מבכור, כיון שבבכור
גם הצמר קדוש. משיבה הגמרא: אי אפשר להעמיד בקודשי
מזבח, כיון **שֶׁבְּחִשֵּׁי** – הבהמה נחלשת כשגוזזים אותה, ואסור
לגזוזה מן התורה שמפסיד ממון הקדש. שואלת הגמרא: אם כך
קִדְשֵׁי בָרָק הֵבִית נָמִי בְּחִשֵּׁי, ואסור מהתורה לגזוזה, ולא צריך
פסוק לפטור מראשית הגז. מיישבת הגמרא: שכשהקדיש לבדק
הבית, מדובר **דְּאִמְרָא** שהקדיש חוץ מִגִּזְזִיָּה וּבְחִשֵּׁיהּ ולכן אין כל
איסור לגזוזה, שאינו מועיל בהקדש במה שהוכחשה, ומובן
שצריך פסוק לפטור מראשית הגז. שואלת הגמרא: אם כן בְּקִדְשֵׁי
מִזְבֵּחַ נָמִי –[גם] אפשר להעמיד את המשנה ומדובר **דְּאִמְרָא** ששעת
ההקדש 'חוץ מִגִּזְזִיָּה וּבְחִשֵּׁיהּ', ולכן אין מעילה במה שהבהמה
מוכחשת מחמת הגזיוזה. משיבה הגמרא: **אִפְּשִׁילוּ הָכִי** אי אפשר
להעמיד בקודשי מזבח, כיון שהיא קדושה בקדושת הגוף
וקדושתה חמורה, ואף שלא הקדיש את כולה, **פְּשֻׁמָּה קְדוּשָׁה**
בְּכֻלָּהּ – הקדושה מתפשטת בכל חלקי הבהמה, ואסור לגזוזה
כיון שיש מעילה בגז ובכחש, מה שאין כך בקודשי בדי הבית
שאין חוץ הקדיש הגוף אלא קדושת דמים ואינה מתפשטת
בכולה.
מבררת הגמרא: **וּמָנָא תִּמְרָא** – ומנין אתה אומר שבקודשי מזבח
הקדושה מתפשטת בכל הבהמה. מבארת הגמרא: **דְּאִמְרָא רַבִּי יוֹסִי**
(מבואר י), **וְהִלָּא בְּמִקְדָּשֵׁי הָאֹמֶר**, 'ותאזנן רבקה של בהמה זו
מוקדשת לקרבן עֹלָה', הדין שבוֹלָה נעשית עֹלָה, כיון שהקדושה
התפשטה מהרגל לכל גוף הבהמה, **וְאִפְּשִׁילוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאִמְרָא שְׂאֵין**
הבהמה נעשית בֹּלָה עֹלָה, הֵינִי מֵאִיר דְּאִמְרָא דְּרַבִּי שְׂאֵין הַנֶּחֱשָׁה
תְּלוּיָהּ בּוֹ – שהקדוש אבר שהבהמה יכולה לחיות גם בלעדיה כגון
רגל, **אֲבָל** אם הקדיש דְּרַבִּי שְׂהֶנְשָׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, מודה רבי מאיר
לרבי יוסי שֶׁקִּדְשָׁה כולה, וכאן שמדובר שהקדיש את כל הבהמה
חוץ מגזיוניה, בודאי נחשב שהקדיש דבר שהנשמה תלויה בו וגם
רבי מאיר מודה שפשטה קדושה בכולה, ולכן לא שייך להעמיד
בקודשי מזבח.
העולה עד עתה שהמשנה שלימדה ש'ראשית הגז נוהג בחולין
ולא במוקדשים' מדברת בבהמה שהוקדשה לבדק הבית חוץ
מגזיוניה ומבחייתה.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ד אלול > מפרק קיג עד פרק קיח ופרקים ע-עב

יום שני, כ"ה אלול > פרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו ופרקים עג-עה

יום שלישי, כ"ו אלול > פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק ופרקים עו-עח

יום רביעי, כ"ז אלול > מפרק קכ עד פרק קלד ופרקים עט-פא

יום חמישי, כ"ח אלול > מפרק קלה עד פרק קלט ופרקים פב-פד

יום שישי, כ"ט אלול > פרק כ. מפרק קמ עד פרק קנ ופרקים פה-פז

שבת קודש, א' תשרי > פרק כ. מפרק א עד פרק ט ופרקים פח-צ

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ככה, יז נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש חיטב.

של עולם הזה³, אבל הרי בהשוואה ל"עולם הבא" של זמן
התחיה, נקרא כל סדר ההשתלשלות, גם העולמות הרוחניים
וגן עדן בשם "עולם הזה". שכן, הם כולם ענינים ובחינות
השייכות (גם כעת) לגילוי השגה ("הזה" הוא לשון גילוי),
ואילו "עולם הבא" של

זמן התחיה, הוא למעלה
מגילוי השגה, כפי
שיסביר להלן⁴. פרוש,
"הפרות" - היא
השפעה הנשפעת -
ונמשכת, ממקור
הרחמים ויחיי תמים
ברוך-הוא, ונמשכת
למטה מטה בבחינת
השתלשלות העולמות
מלמעלה למטה בו,⁵

שמעולם ומדריגה נעלים יותר היא נמשכת לעולם ולמדריגה
תחתונים יותר, ומאותו עולם ומדריגה, לעולם ולמדריגה
תחתונים עוד יותר, עד שמתלבשת - ההשפעה, בעולם
הזה תנשמי ב"כני חיי ומזוני" בו. - בכל הענינים של
השפעה גם בענינים הרוחניים ועד שההשפעה באה למטה
בענינים גשמיים - הרי כל זה נקרא "פירות", שכשם שפירות
האילן אינם כמו האילן עצמו שהוא תמיד אותו אילן, ואילו
הפירות מתחלפים. כך משתנה ההשפעה מעולם לעולם,
ו"תקרן" - הוא כמו שכתוב: "רחבה מצותך מאד",

יז. נודע דב"אתערותא דלתתא", - על ידי ההתעוררות
של עבודת האדם למטה, שהאדם מעורר בלבו מדת תהום
- לעשות צדקה וחסד, ו - מעורר רחמנות - שלו, על כל
הצרכים לרחמים - הוא מעורר על-ידי-זה "אתערותא
דלעילא", - התעוררות

למעלה, לעורר עליו
רחמים רבים ממקור
הרחמים, - לא רק מדת
הרחמים שבסדר
ההשתלשלות, שהיא
רחמים בהגבלה, אלא
ממקור מדת הרחמים,
שמשם הרחמים הם בלי
הגבלה, כנזכר בפרק מ"ה
בחלק הראשון של ספר
ה"תניא", שזה נקרא "אב

הרחמים" (לא "אב הרחמן" כי אם "אב הרחמים"), מקור
הרחמים, משם נמשכים רחמים על האדם, להשפיע לו
הפרות בעולם הזה, והקרן לעולם הבא. להלן יפרש
רבנו הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק
ההשפעה בעניני עולם הזה, בבני חיי ומזוני, אלא זה כולל
גם ההשפעות וההשגות של גן עדן, שכל זה נקרא "עולם
הזה" בהשוואה ל"עולם הבא" שהוא זמן תחיית המתים.
כלומר, למרות שבהשוואה לעולם הזה ממש נקרא גן עדן
בשם עולם הבא, שכן זה בא אחרי (ובתור שכר על) העבודה

1. זח"א פח, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7
(הב))." 3. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו.

וְהָיוּ לִי לְמִימָר – היה לו לומר, "מִצֻּתֶּיךָ" לְשׁוֹן רַבִּים – לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר "מצותיך" לשון רבים, (וְגַם לְשׁוֹן "רַחֲבָה" אֵינוֹ מוּכָן); – שכן, הלשון הרגיל בזה הוא: גדולה,

רבה, רמה, נישאה, אָלָא

"מִצֻּתֶּיךָ" דִּיקָא, –

המצוה שלך דוקא היא

בבחינת "רחבה מאד",

כלי רחב ל"מאד"

שלמעלה, היא מִצְוֹת

הַצִּדְקָה, שֶׁהִיא מִצְוֹת

ה' מִמֶּשֶׁ, מֵה שֶׁהִקְדוּשָׁה

בְּרוּךְ-הוּא פִּכְבּוּדוֹ

וּבְעֶצְמוֹ עוֹשֶׂה תְּמִיד

לְהַחְיִית הָעוֹלָמוֹת,

וְנִעְשֶׂה – כֵּן, לְעֵתִיד

בִּיתֵר שְׁאֵת וְעוֹ, –

בכמות ובאיכות, מה

שהקדוש-ברוך-הוא

מחיה כעת העולמות ומה

שיחיה לעתיד את

העולמות ביתר חיות

ובסוג חיות נעלה יותר,

הרי זה ענין של צדקה

מהקב"ה, לכן נקראת

מצות הצדקה "מצותך",

המצוה שלך. שכן, הקב"ה בעצמו עושה תמיד ענין הצדקה,

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּשְׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לְעֲשׂוֹת צִדְקָה כּוּ", –

הרי נקראת צדקה "דרך ה'", שהיא דרך ה', שהוא הולך בה,

כְּמוֹ דֶּרֶךְ שְׁהוֹלְכִים בָּהּ מַעֲרִי לְעִיר, עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל, בְּךָ

הַצִּדְקָה הִיא בְּחִינַת גִּלּוּי וְהָאֵרֶת אִזְרֵי אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא

"סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין", – מקיף וסוכב על העולמות ומחיה

אותם בחיות שאינה מצומצמת בהתאם למדרגתם, אלא היא

למעלה מעלה מהן, שִׁיאִיר וְיִתְגַּלֶּה עַד עוֹלָם הַחַיִּת,

בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא, – על ידי התעוררות למטה, בְּתוֹרַת

צִדְקָה וְחֶסֶד חֲנֻם, – זה יתגלה ויאיר לְעֵתִיד בְּתַחֲתֵית

הַמֵּתִים, בִּיתֵר שְׁאֵת – בכמות, וְיִתֵּר עוֹ – באיכות, לְאֵין

קֵץ מִבְּחִינַת גִּלּוּי (הָאֵרֶה) [תְּהַאֲרָה] בְּגוֹ-עַרְן הַתַּחְתּוֹן

וְהַעֲלִיּוֹן, – לעתיד תהיה כאן למטה התגלות הרבה יותר

עליונה מאשר ההתגלות שבגן עדן התחתון ובגן עדן העליון,

ההוכחה על כך היא, שֶׁהָרִי כָּל נִשְׁמוֹת הַצִּדִּיקִים

וְהַתְּנַאֲיִם וְהַנְּבִיאִים, שֶׁהֵם עֲתָה בְּגוֹ-עַרְן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּם

אגרת הקדש

מצותיך לשון רבים (וגם לשון רחבה אינו מוכן) אלא מצותך דייקא היא מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות העולמות ויעשה לעתיד ביתר שאת ועו וכמ"ש ושמורו דרך ה' לעשות צדקה כו' כמו דרך שהולכים בה מעיר לעיר עד"מ. כך הצדקה היא בחי' גילוי והארת אור א"ס ב"ה סוכב כל עלמין שיאיר ויתגלה עד עוה"ז באתערותא דלתתא בתורת צדקה וחסד חנם לעתיד בתחיית המתים ביתר שאת ויתר עז לאין קץ מבחינת גילוי (הארה) [תהארה] בג"ע התחתון והעליון שהרי כל נשמות הצדיקים והתנאים והנביאים שהם עתה בג"ע העליון ברום המעלות יתלבשו בגופותיהם לעתיד ויקומו בזמן התחייה ליהנות מזיו השכינה לפי שההארה והגילוי שבג"ע היא בחינת ממלא כל עלמין שהוא בחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה ע"י צמצומים עצומים וכמארו"ל ביו"ד נברא עוה"ב והיא בחינת חכמה עילאה הנקראת עדן העליון המשתלשלת ומתלבשת בכל העולמות כמ"ש כולם בחכמה עשית כו' והחכמה תחי' כו' ובג"ע היא בבחינת גילוי ההשגה

המעלות, – והמדרגות, יתלבשו בגופותיהם לְעֵתִיד¹⁰, ויקומו בזמן התחייה¹⁰ לְהַנּוֹת מִזִּי הַשְּׂכִינָה. – שיאיר בעולם הזה לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות עליונה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן-עדן העליון, שבגלל זה כדאי

שהנשמות הנמצאות

בדרגות העליונות ביותר

בגן עדן העליון,

תתלבשנה בגוף כדי

לקבל הגילוי של זמן

תחיית המתים, וזהו גילוי

שהוא רק ענין של צדקה

וחסד חנים. שכן, אין

בכוח ההתעוררות למטה

להמשיך סוג גילוי כזה,

ההתעוררות למטה היא

רק בבחינת "כלי"

לקליטת גילוי זה. במה,

איפוא, הגילוי שלעתיד

נעלה יותר אפילו מן

הגילוי שבגן-עדן

העליון? יסביר רבנו הזקן

להלן: לְפִי שֶׁהָאֵרֶה

וְהַגִּלּוּי שֶׁבְּגוֹ-עַרְן הִיא

בְּחִינַת "מִמְלָא כָּל

עֲלָמִין"¹¹, – ממלא כל

העולמות – החיות האלקית המצומצמת ומותאמת לדרגת

הנברא, ומתלבשת בפנימיות בנברא, שֶׁהוּא בְּחִינַת

הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרָגָה – החיות יורדת ומשתלשלת

ומתצמצמת ממדרגה למדרגה, עַל-יְדֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים,

– המצמצמים ומקטינים את החיות ואת הגילוי, וּכְמֵאמָר

רַבּוֹתֵינוּ וְזִרְוֵנָם לְבִרְכָּה¹²: "בִּיּו"ד נִבְרָא עוֹלָם הַבָּא", –

כלומר, גן עדן, שנברא באות יו"ד, והאות יו"ד היא הרי

צמצום של נקודה, וְהִיא בְּחִינַת חֻכְמָה עֲלִיָּא, – יו"ד היא

בחינת חכמה עליונה. שכן, היו"ד של שם הוי' רומזת על

"חכמה עילאה" (עליונה), הראשונה מעשר הספירות של עולם

ה"אצילות", הַנִּקְרָאֵת – "חכמה" נקראת "עַדן הַעֲלִיּוֹן", –

"עדן" שהוא למעלה והוא מקור "גן עדן", הַמְּשַׁתְּלֶשֶׁת

וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, – בחינת וספירת ה"חכמה"

משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות להוותם ולהחיותם, כְּמוֹ

שֶׁכָּתוּב¹³: "כָּל הַחֻכְמָה עֲשִׂיתָ כּוּ", – הרי שהתהוות כל

הנבראים היא מבחינת ה"חכמה", וְ"הַחֻכְמָה תַּחְתִּית כּוּ"¹⁴,

6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מוכן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. רצ"ע". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב.

בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות. ב"לקוטי תורה" של רבנו הזקן, פרשת תזריע, ישנו מאמר¹⁷ המסביר בפרוטרוט ענין מחלוקת זו וענין מתיבתא דרקיע בכלל. על-כל-פנים, הגילוי שבגן-עדן הוא גילוי בבחינת "ממלא כל-עלמין" – אור מצומצם. **אבל גילוי**

ההארה שבתחית המיתים והיה מבחינת "סוכב כל עלמין", שאינה בבחינת צמצום ושעור וגבול, אלא בלי גבול ותכלית, כמו שנתבאר בלקוטי אמרים – ספר ה"תניא", פרק מח באור ענין "סוכב כל עלמין", –

"סוכב כל העולמות", שאינו כמשמעו כמו עגול, חס ושלום, – שמשמעותו תהיה אור שהוא למעלה לגמרי מהדבר ושאנו נמצא בתוך הדבר, אלא שאינו בבחינת התלבשות וכו', – אלא המדובר הוא באור שאינו מתלבש בפנימיות הדבר על ידי צמצומו בהתאם למדרגת הדבר, אלא הוא למעלה במדרגה תוך הימצאו והשפעתו בדבר, ועין שם. **היטב.**

– הרי ש"חכמה" היא החיות של העולמות, ובגן-עדן – בחינת ה"חכמה" היא בבחינת גילוי ההשגה לכל חד לפום שעורא דיליה, – לכל אחד לפי שיעורו, החיות האלקית של בחינת "חכמה" בעולמות, היא בהעלם, ואילו בגן עדן היא באופן של גילוי, שהנשמות מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המהות, פנודע שענין הנשמות בגן-עדן הוא מהשגת סודות התורה שעסק בעולם הזה פננלה, – ובגן עדן הוא מבין ומשיג את הסודות שבתורה, פראיתא – כמו שכתוב בזהר

הקדוש פרשת שלח¹⁵, – שם מבואר סדר ה"מתיבתא" של משה ורבינו ו"מתיבתא דרקיע", עד גם של נשים צדקניות ומרים הנביאה, ובגמרא¹⁶ בעובדא – בסיפור של דרבה בר נחמני, – שם מביאה הגמרא, שבענין של ספק אם "בהרת קדמה לשער לבן" או "שער לבן קדמה לבהרת" – פלוגתא (מחלוקת) במתיבתא דרקיע (הקב"ה אומר טהור, ומתיבתא דרקיע אומרים טמא), ואומרים מי מכריע במחלוקת זו – רבה

~ יום שני כ"ה אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 250, והוה שארז"ל ועטרותיהם... עד עמ' קכו, וד"ל.

אפשר שזו ההוספה ב"כתר" לגבי "עטרה", עטרה – היא הרי על הראש, "תשית לראשו עטרת פז"²², "ועטרותיהם בראשיהם", ואילו כתר מלשון כותרת – הוא על עמודים, וכיוון שגילוי אור הכתר לעתיד בתחיית המתים בא הרי על ידי קיום המצוות, שתר"ג המצוות שמן התורה וז' מצוות דרבנן, הם תר"ך עמודי אור (תר"ך אותיות "כתר")²³, אפשר שלכן הוא מביא

הלשון "כותרות" המובאת בקשר לעמודים. שכן, זה כתר על עמודי המצוות, והוא – בחינת ה"כתר" היא בבחינת ממצע

והוה שאמר רבותינו וברונם לבקרה¹⁸: – "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנין בו"¹⁹, – מזוי השכינה, עטרה היא בבחינת מקיף וסוכב, – כלומר, אור שאינו מתצמצם ושאנו מתלבש בפנימיות בהתאם לדרגתו של כל עולם או נברא, אלא הוא אור היורד למטה²⁰ ומאיר באופן שהוא מקיף על הכל בשווה, ונקרא "כתר" מלשון "בותרת"²¹, – כפי שמוכר במלכים א' פרק ז' על הכותרות שנתן שלמה לעשות לעמודים,

אגרת הקדש

והוה שארז"ל

ועטרותיהם בראשיהם ונהנין בו' עטרה היא בחינת מקיף וסוכב ונקרא כתר מלשון כותרת והוא בחי'

15. קסג, א. 16. ב"מ פו, א. 17. ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקיע. 18. ברכות יז, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועטרותיהם בראשיהם (מקיף - ועוד ענין) ונהנין בו' (פנימיות)". 20. הרבי שליט"א העיר, שלמרות שהאור מאיר גם למטה, אי אפשר לומר שהוא מאיר למטה כמו למעלה, שכן "סוכב" - גילוי שלו בעולם העליון והתחתון שווה, ויש עוד ענין שונה לגמרי - האם כמו שהוא למע' כך מתגלה: התנשאות המלך על כל בני המדינה בשווה, אבל אינו דומה כלל לכמו שהיא בעצמו (לא בעצמותו כ"א אפילו בגילוי ובהרגש דעצמו)". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה נוגע כאן, ולא הענין שהוא מל' כתר לי - שתיקה וביטול (לקו"ת) במדבר סט, א. תער"ב בתחלתו)". 22. תהלים כא, ד. 23. תפלת ר' נחוניא בן הקנה, הובאה ונתבארה להלן סימן כט (קמט, סע"ב ואילך).

המחבר הארת – והתגלות המאציל אין־סוף בְּרוּךְ־הוא לְהַנְאִילִים, – של עולם ה"אצילות", המאציל הוא הרי "אין־סוף" והנאצילים הם הרי ב"עולם", ש"עולם" בכלל הוא הרי ענין של גבול – הרי הממוצע בין המאציל לבין הנאצילים,

הוא בחינת וספירת ה"כתר"; פנימיות הכתר שייכת למאציל, וחיצוניות הכתר שייכת לנאצילים, ועל־ידי־זה בחינת ה"כתר" היא ממוצעת בין המאציל לנאצילים – כלומר, על ידי ה"כתר" נמשך מ"אור אין־סוף" אל הנאצילים של עולם ה"אצילות", וְלַעֲתִיד יֵאִיר וְיִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְכָל

הַצְדִּיקִים שְׂיִקְוָמוּ בְּתַחֲיָה – בתחיית המתים, ("וְעֵמֶךְ כָּלֵם צְדִיקִים" ²⁴ בו"מ²⁵). – כלומר שלעתיד זה יתגלה לכל בני ישראל. הרי, שהאור השייך כעת לנאצילים של עולם ה"אצילות" בלבד, יאיר ויתגלה לעתיד לבוא למטה בעולם הזה, ולא כפי שאמר לעיל בקשר לגן עדן, שהאור המאיר בגן עדן מבחינת ה"חכמה", הוא בבחינת גילוי והשגה לכל אחד בהתאם למדריתו. שכן, מדובר באור פנימי המשתלשל ומתצמצם ממדרגה למדרגה ובא בהתגלות לכל אחד בהתאם למדרגה שלו – אלא, האור והגילוי של תחיית המתים, שהוא אור מקיף של "כתר" אינו מתצמצם אלא מאיר כולו בשווה, ויהיה זה בהתגלות גמורה, בהשגת המהות, שמשיגים את המהות, כפי שהדבר בענין הראיה שרואים את המהות של הדבר, כפי שנאמר על לעתיד²⁶ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו", ראיית המהות. וְזֶה שֶׁאֲמַרְנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבִרְכָּהּ²⁷: "עֲתִידִים צְדִיקִים שְׂיִאֲמְרוּ לְפָנֵיהֶם קְדוֹשׁ", – כפי שאומרים כעת "קדוש" לפני הקדוש ברוך הוא, פי "קדוש" הוא בְּחִינַת מְבָרֵל, שְׂאִינוּ בְּגֵדֵי הַשֹּׁהַן וְדַעַת, פִּי הוּא לְמַעַל מַעַל מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה וְדַעַת שְׂבָגְנוּ־עֵדֶן, פִּי הַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא בְּתִיבָה²⁸, הוּא בְּחִינַת "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן" הַנִּקְרָא "אֵין" בְּיֹהֵר הַקְדוּשָׁה²⁹, וְהַשְׁפָּעָתוֹ וְהָאֲרָתוֹ בְּבְחִינַת גִּלּוֹי, – שיוכלו להשיגו בהשגת המהות, הוּא דְּוָקָא בְּשֶׁהִנְשְׂמָה תַתְּלִבֵּשׁ בְּגוֹף וְךָ וְצַח אַחֵר תַּתְּחִיָּה, – אחרי

אגרת הקדש

ממוצע המחבר הארת המאציל א"ס ב"ה לְהַנְאִילִים ולעתיד יאיר ויתגלה בעוה"ז לכל הצדיקים שיקומו בתחייה (ועמך כולם צדיקים כו). וזה שארו"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפנייהם קדוש כי קדוש הוא בחי' מובדל שאינו בגדר השגה ודעת כי הוא למעלה מעלה מבחינת החכמה ודעת שבג"ע כי החכמה מאין תמצא כתיב הוא בחינת כתר עליון הנקרא אין בזה"ק והשפעתו והארתו בבחינת גילוי הוא דוקא כשהנשמה תתלבש בגוף וך וצח אחר התחי' כי נעוין תחלתן בסופן דוקא וסוף מעשה במחשבה תחלה כו'

תחיית המתים, ומדוע הדבר כך, שבגן עדן, כשהנשמה היא בלי גוף, אין היא יכולה להשיג בגילוי את אור הכתר, ואילו לעתיד לבוא בתחיית המתים, כשהנשמה תהיה מלובשת בגוף (כידוע³⁰ ההכרעה כדעת הרמב"ן³¹, שתכלית השכר תהיה דוקא לנשמה בגוף בזמן תחיית המתים), דוקא אז תוכל להשיג בגילוי את אור הכתר? אומר על כך רבינו הזקן: פִּי "נְעוּיִן תַּתְּלִתָּן – המדרגה העליונה ביותר שב"תחלה", בְּסוֹפָן דְּוָקָא, – ככתוב בספר יצירה³² ומשמעות הדבר, כפי פירוש החסידות³³, שה"תחלה" שלמעלה גם מה"ראש המתפשט" (כמו

המדרגות העליונות ביותר של השתלשלות) – נמצאת ב"סוף" דוקא, במדרגת ה"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (למעלה אפילו מהמדרגה הגבוהה ביותר של השתלשלות, שהיא "חכמה" הנקראת "ראשית", שהיא היא ראשית ההשתלשלות). היכן זה יורד בגילוי? – "בסופן" דוקא – בגוף גשמי, שלכן דוקא כשהנשמה תהיה מלובשת בגוף בזמן התחייה – תתגלה בה אז ההתגלות הנעלה ביותר של אור הכתר, גילוי שאין בכוח הנשמה בגן עדן לקבלו. והכוונה היא: לא זו בלבד שלגבי אור זה, כיוון שהוא למעלה מהשתלשלות, אין לגביו שום הבדל בין נשמה לגוף. – לגבי הגילוי של גן עדן שכאמור לעיל הוא גילוי היורד בהשתלשלות – קיים הבדל בין נשמה לגוף, לנשמה בגן עדן הוא יכול להתגלות, ואילו לנשמה בגוף אין הוא יכול להתגלות. אך, לגבי אור ה"כתר" שהוא למעלה לגמרי מהשתלשלות, אין שום הבדל בין נשמה לגוף – אלא אדרבה, בגוף דוקא, שהוא "סופן" – דוקא שם "נעוין" (נמצא) "תחלתן" אור ה"כתר", וְ"סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחֲשַׁבָּה תַּתְּלִיָּה בּו", בְּנֹדָע. – במחשבה ישנם "תחלת המחשבה" ו"סוף המחשבה", ובמעשה ישנם "תחלת המעשה" ו"סוף המעשה" – והרי "סוף מעשה" דוקא הוא בתחלת המחשבה, שלכן, על ידי מצוות מעשיות דוקא הנעשות על ידי נשמה המלובשת בגוף גשמי – על ידי זה דוקא ממשיכים את אור ה"כתר", כפי שהוא אומר כאן על ידי ענין הצדקה, וכללות המצוות הרי

24. ישעי' ס, כא. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הובא כאן כי זה מחילוקי תח"מ וג"ע: בתה"מ "ועמך כולם צדיקים", משא"כ ג"ע שלא כל העם זוהה - ראה תו"א יתרו עג, ב. לקו"ת וכו". ולמרות שהוא אומר להלן "אך א"א להגיע למדרגה זו עד שיהא בג"ע תחלה" - הוסיף הרבי שליט"א, שלעיל כשהוא אומר "ועמך כולם צדיקים" הכוונה היא רק ש"כולם" - יעמדו בתח"מ, ויהיו אז: משה והאבות כו' ועד שואב מימין. ופשטא - גודל החילוק שבין זל"ז בהגלויים דאז, וכאור' לפום שעו"ד (בג"ע) וכו". 26. ישעי' מ, ה. 27. ב"ב עה, ב. 28. איוב כח, יב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום שהחכ' נמצאת (ג"ע) הכתר הוא בהעלם 'אין'". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו'. ובכ"מ" 30. ספר המצוות להצ"צ (דרמ"צ) מצות ציצית. וראה גם לקו"ת צו טו, ג. 31. בשער הגמול. 32. פרק א' משנה ד'. 33. המשך תרס"ו ע' שמו.

כשהכוונה היא על "טל תורה". הרי כדי להגיע למדריגה שתהיה בתחיית המתים, שיוכלו לקבל בגילוי את האור ה"סובב כל עלמין", מן ההכרח שהנשמה תהיה לפני-זה בגן-עדן ותשיג "חכמה עליונה" בהתאם לשיעורה ולמדריגתה, למרות שהשגת הנשמה

בגן עדן היא בבחינת "ממלא כל עלמין" בלבד, אור פנימי (כמוסבר לעיל), אבל, הרי מאיר בה גם בחינת ה"כתר" באופן של "מקיף", שלא

בהתגלות ובהשגת המהות, אלא באופן של "ידיעת המציאות" – דבר זה נותן כוח בנשמה, שבזמן התחייה תוכל לקבל את האור ה"סובב" בהתגלות ובהשגת המהות (כמוסבר במאמר "קא מיפלגי במתיבתא דרקי"ע" ב"לקוטי תורה" פרשת תזריע, ש"אור הסובב" מאיר לנשמה בגן עדן באופן של "מקיף"), הרי, שבגן-עדן שהשגת הנשמה היא בבחינת "ממלא כל עלמין" (אור פנימי), שם ההתגלות של ענין ה"תורה" שהיא ענין של "מזון" ואור פנימי, "ותורתך בתוך מעי"י³⁴, כמוסבר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", אלא שמאירה גם הארה מענין המצוות (שהן לבושים ומקיפים לנשמה, כפי המוסבר ב"תניא" שם), ולעתיד, בתחיית המתים יהיה עיקר ההתגלות מאור ה"סובב כל עלמין" על ידי ענין המצוות, ועל-ידי ועם ענין התורה "טל תורה" – ש"מחיהו" ו"היא תשיחך".

נקראות בשם צדקה³⁴, שעל ידי מצוות ממשיכים אור ה"כתר". שכן, מצוות מעשיות שהן "סוף מעשה" – הן דוקא הינן ב"תחלה" של מחשבה – תכלית הכוונה ב"כתר" ו"רצון" לבריאת העולמות. על כל פנים מוסבר מדוע יאמרו לעתיד

לצדיקים "קדוש". שכן, לצדיקים ("ועמך כולם צדיקים" – כל בני ישראל) יומשך ויתגלה אור שהוא קדוש ומובדל ולמעלה מהשגה, וכיוון שהם יתעצמו עם האור

שיהיה בהם בהתגלות – לכן הם עצמם "קדוש". **אָךְ אִי אֶפְשָׁר³⁵ לְהַגִּיעַ לְמִדְרָגָה זוּ,** – לקלוט בהתגלות את האור הסובב כל העולמות, **עַד שִׁיֵּהָא בְּגִין-עֲדָן תַּחְלָה, לְהַשִּׁיג בְּחִינַת חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה – חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה, כּו' (אֶפְשָׁר צ"ל³⁶: כָּל חֵד) כְּפֹם שִׁיעוּרָא דִּילָהּ,** – כל אחד כפי שיעורו ומדריגתו, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"ז יקום בתח"מ - מ"ע טל תורה - כמחז"ל³⁷) **יִטַּל תּוֹרָה מִחִיּהוּ,** – כפי שחכמינו ז"ל אומרים "כל העוסק בתורה טל תורה מחיהו" – בתחיית המתים, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"כ"ז ש) **"וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךְ כּו'"³⁸, וְדִי לְמִבְּיָן.** – שכפי המוסבר במסכת אבות³⁹ זה מוסב על עולם הבא, שכן התחלת הפסוק⁴⁰ היא "יחיו מתוך וגו' הקיצו ורגנו שוכני עפר", ולאחר מכן מסיים "כי טל אורות טליך" שעל כך דורשת הגמרא "כל העוסק בתורה, אור תורה מחיהו",

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, וזהו רחבה מצותך... עד עמ' קכו, מנוחה כו'.

הוא. כעת יפרש המלה "רחבה", שמצות הצדקה היא כלי ושטח רחב, שתוכל להתלבש בה ההתגלות של "אור אין-סוף" שתהיה בזמן התחייה.

להלן, חוזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה מצותך מאד", שלעיל פירש המלה "מצותך" שהכוונה היא למצות הצדקה הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של הקדוש ברוך

34. ראה ח"א פ"ז. לקמן סימן לב. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מה ענין פיסקא זו כאן?! - וי"ל דבא לתרץ: ע"פ הנ"ל אינו מובן מחז"ל בכ"מ (וראה ג"כ לקמן סכ"ט) דשכר המצות בג"ע (וכולל - מצות הצדקה). - והתירוצ עפמשנ"ת לעיל ס"ג, אבל ה"ז רק "הארה דהארה" וכו' - כן אינו מובן "נשמות הצדיקים כו' שהם עתה בג"ע" כמה אלפי שנים (שהזכיר כאן לעיל) מאי נפק"מ ואהני להו להשכר (רתח"מ). - ולזה מוכרח להמשיך הבי': אך א"א כו'. ומוסיף עוד ענין - תוס' בי': תח"מ בא ע"י שטל תורה מחיהו - שזהו שייך ותלוי (כמחז"ל זה) שיה' בסוג "כל העוסק בתורה", ובמילא תלוי גם בהשגת "בחי' ח"ע כפום שעורא דילי" שזהו בג"ע דוקא. ומוסיף עוד ענין - תוס' בי': לאחר תח"מ - השכר ד"תשיחך" - וה"ז היא (דוקא) תשיחך" (התורה, ח"ע דכפום שיעורא דילי' בג"ע). עפ"ז יומתק ג"כ שמסיים בב' סיום הכתוב: לכל תכלה גו', אף שלא הביאו (ולא רמזו אפילו) ע"ע! אלא שמסתייע להענין שקדמו - וממתק ע"ז גם הסדר דבכתוב, תתחלה צ"ל "כל תכלה" (כי א"פ כו' - כנ"ל) ורק אח"ז יבוא לרחבה מצותך מאד. אבל בתחלת האגרת אין מקום להזכיר "כל תכלה גו'" - שהרי ענינה בי' הרחבות שע"י הצדקה דלמטה". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום כו' - שלכאורה אינו מובן - ולכן הקיפוהו בחצ"ע" - כ"ח. ז. א. כל חד". 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה כתובות קיא, ב. לעיל ספ"ל". 38. משלי ו, כב. 39. ספ"ו. 40. ישעי' כו, יט. 41. תהלים מ, ט.

ובלשון רבינו הזקן: וזהו "רחבה מצותך מאד", היא מצות הצדקה, שהיא כלי ושמח רחב מאד, להתלכש בה הארת – והתגלות, אור אינסוף ברוך-הוא (וכמו שפתיב: – בפיט ראש השנה: "לבושו צדקה"), – שצדקה

היא לבוש לקבלת "אור אינסוף" ברוך-הוא, אשר יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית, בחסד חנם – של הקדוש ברוך הוא, ב"אתערותא דלתתא" – על ידי עבודת האדם למטה בענין חסד וצדקה, זו, הנקראת "דרך ה'". – וכנזכר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם". שכן, לאמיתו של דבר,

התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל שהיא תעורר התעוררות כזו למעלה של התגלות אלקית בלתי מוגבלת כזו, אלא זה חסד חנם, והצדקה היא כלי בלבד לקבלת חסד זה והתגלות זו. וזהו לשון "מאד", – "רחבה מצותך מאד", שהוא בלי גבול ותכלית. – שמצות הצדקה היא כלי רחב בלי גבול ותכלית, לקבלת ההתגלות האלקית שהיא בלי גבול ותכלית. אבל – התחלת הפסוק "רחבה מצותך מאד" היא: "לכל תכלה – ראיתי קץ", "תכלה" – היא מלשון "כלות הנפש" שפגן-עדן, – הרי לכן ראיתי קץ, שיש לה קץ וגבול, שהיא בבחינת "קץ" ותכלית וצמצום בנזכר לעיל, – שהאור המאיר בגן-עדן הוא מבחינת "ממלא כל

אגרת הקדש

וזהו רחבה מצותך מאד היא מצות הצדקה שהיא כלי ושמח רחב מאד להתלכש בה הארת אור א"ס ב"ה (וכמו"ש לבושו צדקה) אשר יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם באתערותא דלתתא זו הנק' דרך ה' וזהו לשון מאד שהוא בלי גבול ותכלית. אבל לכל תכלה ראיתי קץ תכלה היא מלשון כלות הנפש שבג'ע שהיא בבחי' קץ ותכלית וצמצום כג'ל ולכל תכלה הוא לפי שיש כמה וכמה מעלות ומדרגות ג'ע זה למעלה מזה עד רום המעלות כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפ' מארז"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' שעולים תמיד ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו' עד אחר התחי' שיהיה להם מנוחה כו':

עלמין", שהוא אור מוגבל ומצומצם. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מפרש את שלשת הענינים של "קץ", "תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות האור המאיר בגן-עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה בפירוש בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית" ו"צמצום". ו"לכל תכלה" – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש, כיוון שמדובר כאן אודות 'כלות הנפש' והגעגועים שבגן-עדן דוקא – מדוע, איפוא, הוא אומר "לכל תכלה"? – הוא לפי שיש כמה וכמה מעלות ומדרגות ג'ע עדן זה למעלה מזה עד רום המעלות, כמו שפתיב בלקוטי הש"ס

מהאריז"ל, בפרוש מאמר רבתינו וברונם לברכה⁴²: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו'", – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, מפרש האריז"ל, שהכוונה היא, שעולים תמיד ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו', – ואין להם מנוחה לעמוד במדרגה אחת, אלא הם עולים תמיד ממדרגה למדרגה, עד אחר התחייה שיהיה להם – אז, מנוחה כו': – כמו אחרי זמן התחייה הנקרא "יום שכולו שבת ומנוחה"⁴³, שכן, יתגלה אז אור מ"עצמות" אינסוף – ברוך-הוא, שאין בו שום התחלקות של מדרגות, הרי שלא שייך אז שום עליה ממדרגה למדרגה, אלא זה ענין של מנוחה ועונג מ"עצמות" אינסוף ברוך-הוא.

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, יח כתיב מה יפית... עד עמ' 252, בלק"א.

אודות ענין של עבודה בפועל או של צדקה, ראוי להשתדל למצוא את הקשר שבין הענין אודותו מדובר ב'אגרת קודש' זו לעבודה בפועל בכלל ולצדקה בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את ההמשך של אותה אגרת קודש, למה שדובר באגרת הקודמת, ואשר לכן קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו אחרי האגרת שלפניה².

יח. כבר הוזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספר ה"תניא") נכתבו רובן ככולם כעניני התעוררות לעבודה בפועל ובמיוחד בענין הצדקה בהקשר "לכולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל. בהתאם לכן הרי אגרת שלמראית עין לא נראה שמדובר בה

42. סוף ברכות. 43. סוף מסכת תמיד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (סה"ש תש"ה ע' 110)".

השכינה). האהבה השניה, שהיא באופן של כוסף ותשוקה (שהוא רוצה להיות דבוק באלקות), היא התגלות ומעין הגילוי שבגן-עדן, שם קיים "תכלה", כוסף ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקודש הקודמת את הפסוק "לכל תכלה ראיתי קץ", שלכוסף ולכלילין שבגן-עדן יש קץ וגבול), כך, שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את המצוה, עצם ענין ההתקשרות עם הקדוש-ברוך-הוא (מצווה

המצווה) שזה הרי באופן של העלם; אלא יכול גם שתהיה לו התגלות מכך בנפשו – גם מההתגלות שהיא מעין הגילוי שבגן-עדן, וגם (אפילו) התגלות שהיא מעין הגילוי של לעתיד-לבוא בתחיית המתים.

שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין של מתנה מלמעלה – הרי מדובר בחסידות⁷ בענין "גביע הכסף" שטמן יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדרגת צדיקים, ו"בנימין" – מדרגת בינונים (ו"מדת הבינוני" היא הרי "מדת כל אדם")⁸, ו"גביע הכסף" הוא מדרגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "נכסוף נכספת")⁹ השייך ליוסף, הרי זה יורד לפעמים גם לבנימין (לבינונים), אלא באופן של "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבונו הזקן אומר בפרק י"ד בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמחו צדיקים בה"¹⁰, צריכה להיות השתדלות. שכן, יכול להיות שזה יהיה אצלו באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם האהבה של "אהבה בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם-הבא ושל זמן התחייה – יכול להיות שתהיה ביהודי התגלות מעין זו על ידי אופן של שלימות בקיום המצוות, שהוא מקיים מצוות בחיות של אהבה ה'.

פתיב: – כתוב¹¹: "מה יפית ומה נעמתי, אהבה בתענוגים"¹². – מה יפית ומה נעמתי להתחבר אתך על-ידי "אהבה בתענוגים", על ידי אהבה שיש בה משום הנאה ותענוג בדביקות של האהבה, שלא באופן שהאווה מחפש את הנאה ורוצה להיות דבוק בו, אלא שהוא כבר דבוק בנאהב ויש לו תענוג מהדביקות ומהאהבה. הנה ב' מיני – וסוגי אהבות הן, – באהבה ישנן מדרגות מרובות, אך באופן כללי ישנם שני סוגים כלליים: ה'א' – "אהבה בתענוגים", דהיינו שמתענג על ה' ענג נפלא, בשמחה רבה ועצומה, שמחת הנפש וכלותה, בטעמה כי טוב

באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו הזקן שני סוגים כלליים באהבת ה' – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה, וזו היא בחינת ומדרגת "אהבה בתענוגים" שהיא

מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה"), כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות,

אליה יש בכוח האדם להגיע על ידי עבודתו והתבוננותו. שייכות אגרת הקודש הזו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של עבודת הצדקה, שבעשיית מצות צדקה, יש באמת לאדם העושה, בשעת מעשה, גם מגן-עדן וגם מעולם הבא, מזמן התחייה (שכן, בגן-עדן יתגלו ה"פירות" בלבד – הארה דהארה של המצוה, ובעולם הבא (בזמן התחייה) תתגלה ה"קרן", השכר של המצוה עצמה). שבענין ההתגלות, שהאדם "יקח" אותו בענין של הבנה ובאופן של השגת המהות שהוא מבין את המהות של האלקות שבמצוה – הרי זה יהיה רק בגן-עדן ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה (שהוא מתחבר על-ידי-ה"מצוה" מלשון "צוותא וחבור") עם "עצמות אין-סוף ברוך-הוא", מצווה המצוה. שלכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא"³, שעצם עשיית תשובה ומעשים טובים (שעל-ידי הקדמת התשובה, המעשים של המצוות הם – טובים ומאירים⁴) בעולם הזה, טוב יותר מאשר כל הבחינות והמדרגות של עולם הבא. אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי בנפשו. באגרת הקודש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו הזקן שני סוגים אלה באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן של התגלות), סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד-לבוא בתחיית המתים, שכן כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה"⁵, ההנאה והתענוג מ"שכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו היא "אהבה בתענוגים", אהבה מלווה בענין של תענוג, וכפי שהוא אכן מזכיר, שזה "מעין עולם-הבא ממש שנהנין כו" (מזיו

3. אבות פ"ד מ"ז. 4. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. 5. ברכות יז, א. 6. תהלים קיט, צו. 7. לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. 8. לעיל ח"א ר"פ י"ד. 9. ויצא לא, ל. 10. תהלים צז, יב. 11. שיר השירים ז, ז. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' רבים – ת"א תולדות ח, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)".

שמחפש אוצר שבודאי טמון בקרקע, שאז אין הוא מתעייף בעבודת החפירה, בידעו בוודאות שהאוצר נמצא במעמקי האדמה – כך על יהודי לחפש, לחפור, עד שיגיע לאוצר של יראת שמים שנמצא בודאי ב"בינת הלב" של כל יהודי. ברם,

כל האמור הוא ביחס לענין של "יראה", שאפילו לגבי המדרגה העליונה ביותר ביראה, "יראה עילאה" (עליונה), גם כן שייך להתייגע ולהשתדל להגיע אליה. שכן, על ידי יגיעה הוא בודאי יגיע אליה. **אָבְל 'אַהְבָּה רַבָּה' זו [אהבה בתענוגים], נופלת לאדם מאליה מלמעלה בלי שייכין ויכוון לה, – אך, היא באה אֵלָּךְ וְרַק אַחֲרֵי שְׁתַּיִיגַע בִּירְאָת הַרֹמְמוֹת,** – במדרגה העליונה שב"יראה",

שהוא ירא מפני רוממותו של הקדוש ברוך הוא, וְ – אחר ש – **הִגִּיעַ לְתַכְלִית מַה שְׁיֻכַּל לְהַשִּׁיג מִמֶּנָּה – מִירַאת הַרֹמְמוֹת, לְפִי בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ –** שאחד בהתאם לשורש נשמתו יכול להגיע למדרגה זו ביראה, ושני – למדרגה עליונה יותר, הרי, אם הוא כבר הגיע למדרגה העליונה ביותר שבכוחו להגיע – **אֲזִי מִמִּילָא בָּאָה ה' אֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים מְלַמְעָלָה, לְשִׁבְן וְלִהְתַּיַּחַד עִם הִירְאָה, כִּי "דְּרַבּוֹ שֶׁל אִישׁ לְחֹדֶר כּוֹ", – על אשה¹⁸ כְּמוֹ שְׁתַּבָּאָר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים.** – ב"תניא" חלק ראשון, פרק מג, שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת "אשה" יראת ה'¹⁹ – כוונת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרכו של איש לחזר על אשה" בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא לחזר ולהגיע היכן שישנה "יראה".

ה' וְנָעִים, נְעִימוֹת עֲרִיבוֹת עַד לְהַפְלִיא, – לא נעימות ועריבות של השגה שמשיגים, אלא באופן של "פלא", שלמעלה מהשגה, מַעֲיִן עוֹלָם־הַבָּא מִמֶּשֶׁ, שְׁ – בעולם הבא הרי צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וְנִתְּנִין כּוֹ, –

ומתענגים מאלקות, וְעַל זֶה – על אופן האהבה בתענוג ושמחה מאלקות, בְּתִיב: – כתוב²⁰: **"שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'";** – שבצדיקים ישנו אופן התענוג ושמחה באלקות, וְלֹא כָּל אָדָם זֹכֶה לָזֶה, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת **"בְּהָא – כהנים** שעבודתם היא בבחינת **בְּרַעוּתָא דְלָבָא** שְׁבוּחָהּ תְּקוּדָשׁ²¹, – העבודה בכהנים היתה באופן של "חשאי", שלא בשיר ורצוא של כוסף ותשוקה וכליון כפי שזה

היה אצל הלויים, האופן של חשאי ו"רעותא דלבא" הוא רצון עצמי של פנימיות הלב, וְעַל זֶה נֶאֱמָר²²: **"עֲבֹדֶת מִתְּנָה וְגו' –** אתן את כהונתכם – שבחינת הכהונה ("אהבה בתענוגים") היא באופן של מתנה מלמעלה, וְתוֹדַת תְּקַרְבַּ וְגו'²³. – לאופן זה של עבודה, זה לגבי היפך החיים. שכן, אין הוא שייך לזה, כִּי אֵין דֶּרֶךְ לְהַשִּׁיגָה עַל־יְדֵי יְגִיעַת בָּשָׂר, כְּמוֹ הִירְאָה, שְׁשׂוּאֵלִין עָלֶיהָ: **"יְגִיעַת בִּירְאָה", וְ"אֲזִי לְבָשָׁר שְׁלֹא נִתְּנָה בִּירְאָה", –** להגיע ל"יראה", כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּרִאשִׁית חֲכֵמָה²⁴, וּבְתִיב בִּירְאָה: – לגבי "יראה" כתוב²⁵: **"אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה כְּכֶסֶף וְגו'", –** וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', מְלַמֵּד שְׁצָרִיכָה – ה"יראה", יְגִיעַת רַבָּה וְעֲצוּמָה מִכְחָשׁ אַחֲרֵי אוֹצְרוֹת. – כנזכר בפרק מ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכמו מי

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 252, והשנית היא אהבה... עד עמ' קכו, דעהו.

להיות קשור, בצרור החיים, וקרבת אלהים טוב לה מאד, ובו – בקרבה אל האלקים, תחפץ, – חפצה ורצונה

אגרת הקדש

והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת וחפצה לזבקה בה' לצרור בצרור החיים וקרבת אלהים טוב לה מאד ובו תחפץ ורע לה מאד להתרחק ממנו

והשנית – הסוג השני היא אהבה ותאוה, שהנפש מתאוה ואוהבת ותחפצה לזבקה בה', לצרר –

13. ראה זח"ג קעז, ב. 14. קרח יח, ז. 15. שם. 16. צ"ע מקומו. 17. משלי ב, ד ואילך. 18. קידושין ב, ב. 19. משלי לא, א.

שהם היפך רצון ה', שזה ענין של קליפה, דבור – שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה', ומצד שם – שלא יעשה שום מעשים שהם היפך רצון ה', ש – שלשה ענינים אלה הם כמון ולשון ורמ"ח אברים, – שהמוח לא יחשוב, הלשון לא תדבר והאברים לא יעשו שום ענינים של קליפה.

ואחר כך יוכל גם כן להוציא ממסגר אסיר בחזק יד, – אחרי שלא ירשה לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של "סור מרע", שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת", שתבטא בגלוי בענינים של "עשה טוב", שהמוח יחשוב בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה, ובאהבה זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דהיינו, להיות חזק ואמיץ לפי צרכים, להיות המסתרת נגלית בגלוי

רב בכל בחזות חלקי הנפש שבגוף. דהיינו, – כלומר, העקר בשכל ובמחשבה שבמחשבה, – שכן, השכל עוזר הרי לגילוי האהבה, וכשהאהבה היא בהתגלות – מביא הדבר להתאמתות האהבה בשאר האברים, שששכל יחשוב ויתבונן תמיד כפי שכלו והשכלות בבורא ויתברך, איך שהוא חיי החיים בכלל – בעולם, וחי נשמתו בפרט, – הנשמה היא הרי חיי האדם, והקדוש ברוך הוא החיים של הנשמה, ועל כן – ולכן, יבסוף ויתאווה להיות דבוק בו וקרוב אליו, בסף מבני, כבן חפזות – המשתוקק להיות תמיד אצל אביו, וכמו אש העולה למעלה תמיד במבטעה למקורה. – כפי שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לרשה, וכל מה שיתמיד לחשב בשכלו בסף זה – השתוקקות זו, בכה יתגבר ויתפשט בסף זה גם בפיו ובכל אבריו לעסוק בתורה ומצות, לדבקה בהם – על ידן, בה' ממש, דאורייתא וקדשא בריהוה בלא חרדי.

הפנימי הוא רק להיות קרוב אל הקדוש ברוך הוא, ורע לה מאד להתרחק ממנו ויתברך חסדו שלום, להיות מחיצה של ברזל מהחיצונים – מהקליפות שהן היפך הקדושה, מפסקת – בינו לבין אלקות חסדו שלום. – מחיצה כזו

מתהווה מענינים שהם היפך רצון העליון, הרי רע הדבר במאד שיהיה כך חסדו שלום. כלומר, באהבה שהוא רוצה להיות קרוב להקדוש ברוך הוא, כלולה גם יראה, שלא להיות רחוק חסדו שלום מאלקות. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג וכו' ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מסביר את הלשונות "מתאוה", "אוהבת", "חפציה" ו"לדבקה" במדריגות שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" – בעשיה, "אוהבת" – ביצירה, וכו'. ואהבה זו היא מוסתרת בלב כלל ישראל, – של כל אחד מישראל, אפילו

ברשעים, – כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שאהבה מוסתרת זו ישנה גם ברשעים, וממנה – מהאהבה המוסתרת, באה להם – לרשעים, תהרה. – החרטה שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מוסתרת זו. אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא – מדוע, איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו הזקן להלן: אך מפני שהיא מוסתרת ונעלמה בבחינת גלות בגוף – הרי הקליפה יכולה לשלט עליה, וזהו רוח שטות הממשיא לאדם²⁰. – ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, ועל כן, – ולכן, עבודת האדם לקונו היא, להתחזק ולהתגבר על הקליפה בכל מכלל. – בכל הענינים, דהיינו, מתחלה לגרשה – ראשית דבר לגרש את הקליפה, מהגוף לגמרי, – שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, במחשבה – שלא יחשוב שום ענינים

– כי, תורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו ובפיו ובשאר אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. **וְעַל כִּסֵּף זֶה** – על אהבה זו, **שֶׁבְּגִלּוֹי רַב, בְּתֵיב: –** כתוב²²: **"צִמְאָה נִפְשִׁי וְגו'", –** לאלקים, **כְּאִדָּם**

הַצִּמְאָה לַמִּים וְאֵין לוֹ תַעֲנוּג עֲדֵין כָּלָל. –

כשהוא מרווה את צמאונו, יש לו תענוג; אך, בהיותו צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק – כך אהבה זו היא ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי השגת דבקות באלקות, כפי שהדבר במדריגה הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא

כאן מדובר בצמאון לאלקות. **וְגַם עַל כִּסֵּף זֶה וְאִהְבָה זוֹ הַמוֹסְתֵרֶת בָּנוּ, אֲנוּ מַעֲתִירִים –** אנו מתפללים לה' להיות **בְּעֶזְרֵנוּ, לְהוֹצִיאָה מִמִּסְגָּר,** – כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם לזכות שיעניקו לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנה בכל אחד מ ישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו מתפללים אל הקדוש ברוך הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה מההעלם אל הגילוי, **וְשִׁיתִיהָ הַלֵּב מִלֵּא מִמֶּנָּה לְבִדְהָ, וְלֹא תִכְנַס צִרְתָּהּ בְּבִיתָהּ –** שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאווה שהן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, **שֶׁהִיא –** ה"צרה" היא **תֵּאוֹת עוֹלָם הָזֶה,** – שהתאוה היא ניגוד לאהבת ה', **רַק שֶׁתִּהְיֶה הִיא –** בלבד, **'עֲקֶרֶת הַבֵּית' –**

בעלת הבית, השליטה היחידה של הלב, **לְמַשֵּׁל בְּצִרְתָּהּ וּלְגַרְשָׁהּ הַחוּצָה מִמִּחְשְׁבָּהּ דְּבוֹר וּמַעֲשֶׂה עַל-כָּל-פְּנִים, הֵגֶם שְׁלֹא יוּכַל לְשַׁלְחָה לְגַמְרֵי מַלְבּוֹ,** – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאוה של

הנפש הבהמית, אלא שהוא לא נותן שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי שהוסבר למעלה בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), **עַל-כָּל-פְּנִים תִּהְיֶה הִיא מְסֻתֶּרֶת בְּבִחִינֵי גְלוּת וְעֲבֻדָּת לְעֶקֶרֶת הַבֵּית' בְּבִרְתָּהּ,** – היא האהבה לאלקות, שבמקום שהאהבה לאלקות תהיה

"אהבה מוסתרת" ובבחינת גלות – תהיה התאוה של הנפש הבהמית מוסתרת ובבחינת גלות, **לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ –** בתאוה, **לְדַבְּרִים הַכֹּרְחִים לָהּ לְבַד, פֶּאֱכִילָה וְשִׁתִּיה,** – ש כדי שהנפש האלקית תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה ועבודת ה', **בְּרִבְתֵּיב: –** כמו שכתוב²⁴: **"בְּכָל דְּרִבְרֵיךָ דַּעְהוּ"; –** בכל הדרכים שלך תדע את (ותהיה קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם. אך, שיהיה בזה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה "דעהו"²⁵.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, יט עוטה אור... עד עמ' 254, דאצילות.

בעולמות. הממוצע ביניהם הוא – התורה. כן ידוע³, שכל ממוצע מן ההכרח שתהיינה בו משתי המדריגות שהוא מחברן, לכן יש בתורה שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (בלי גבול), "ארוכה מארץ מדה"⁴; ו"שלמה" שהיא לבוש – היא הענין של גליא

יז. אגרת הקודש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק¹: "עוטה אור כשלמה". ידוע², שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "אין סוף" (בלי גבול), ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות וההשפעה

22. תהלים מב, ג. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן – לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. – ועפ"ז יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה". 24. משלי ג, ו. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפסד השו"ע אור"ח סרל"א בארוכה". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עצ"ע מהי השייכות להכתוב מה יפית גו'?! וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי והנועם ובאופן ההפלאה (מה גו' ומה גו') – מובן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס – שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)". 1. תהלים קד, ב. 2. ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. 3. ראה לקו"ש ח"ט ע' 11 ואילך. ושי"נ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויב יא, ט.

וזכאי, טמא וטהור, באים מהמדות: כשר, זכאי וטהור – ממדת החסד. פסול, חייב וטמא – ממדת הגבורה, וכו', וּמִתְפַּשְׁטֵת עַד סוֹף אַרְבַּע סְפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: נִצְחֵהוֹדִי יסוד־מַלְכוּת, – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות

המדות, כִּי־אם הענפים

של מדות חסד, גבורה,

תפארת, להוריד ולממש

את המדות "חסד",

"גבורה", "תפארת", וְשֵׁם

הַיְתָה הַשְּׁנֵת נְבוֹאָתוֹ –

של משה רבנו, בְּכַחֲנִית

פְּנִימִיּוֹת, דְּהֵינּוּ

מִבְּחִינֵת פְּנִימִיּוֹת

דְּנִצְחֵהוֹדִי־סוֹד־

מַלְכוּת, – דוקא

בספירות אלו, שענינן

להוריד את ההשפעה

מהספירות העליונות יותר

בעולמות שלמטה

מ"אצילות" – שם דוקא

היתה יכולה להיות ואכן

היתה השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמיות ספירות אלו, אֲבָל לְמַעַל מִנִּצְחֵהוֹדִי־סוֹד־מַלְכוּת לֹא הַיְתָה לוֹ שׁוֹם הַשְּׁנֵה בְּפְנִימִיּוֹת, כִּי־אִם בְּכַחֲנִית אַחֲרֵיהֶם – החיצוניות, דְּחֻכְמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּבִינָה, הַמְּלַבֶּשֶׁת וּמִתְפַּשְׁטֵת תּוֹךְ פְּנִימִיּוֹת דְּנִצְחֵהוֹדִי־סוֹד־מַלְכוּת, – רק שם היתה לו השגה בפנימיות. הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" השאלה: מה מחדש רבנו הזקן בחזרו עוד הפעם על הענין של אחוריים דחכמה המתלבש בבניה, המתלבש בנהי"ם; הרי אמר זאת כבר לפני זה? ויש לציין שכאן אין רבנו הזקן מזכיר את ההתלבשות בשאר המדות כנזכר לעיל, אלא ההתלבשות שבבניה ובנהי"ם בלבד. בְּסוֹד – שאומר במדרש: "נִזְכָּלוֹת חֻכְמָה שְׁלֻמְעֵלָה – תּוֹרָה", – "חכמה" כפי שהיא יורדת במדריגה תחתונה ביותר, עד שהיא רק כמעין ודוגמא למדריגת ה"חכמה" (שזה ענין של "נובלות") – זהו ענין התורה. הרי משמעות הדבר היא, שהתורה איננה העצמיות של "חכמה עילאה" (עליונה), כִּי־אִם ה"נובלות" והחיצוניות של "חכמה עילאה"; שכן רק זה יכול לרדת בהתגלות גמורה, בבחינת תורה שהיא ענין של התגלות, בחינת נגלה דתורה, שֶׁהֵיא – תורה היא בְּכַחֲנִית "זְעִיר אֲנִפִּין", – כנזכר לעיל, ענין של קטנות וצמצום וגבול, וּבְדִבְתֵּיב: – וכמו שכתוב: "וְרִאֲתָ אֶת אֶת אַחֲרֵי, וּפְנֵי – הפנימיות, לֹא יֵרָאוּ", – פסוק זה נאמר על משה רבנו, כי גם משה רבנו יכול היה לראות רק בחינת

דתורה (התורה הנגלית), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם את הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה לבין השגה של נבואה.

"עֵמָה אֹר כְּשֻׁלְמָה

וְגו'". – הכוונה, שהאור

מתלבש ומסתתר בלבוש.

ורבנו הזקן יסביר שאור

התורה שלמעלה

מהתגלות, מתעטף

ומתלבש בלבוש והעלם.

הֵנָּה, בְּלִקְוֵי תוֹרָה

שֶׁל הָאֵרִי וְלֹא פְרִשֶׁת

כִּי־תִשָּׂא וּפְרִשֶׁת וְיִקְרָא

כְּתִב, כִּי הַשְּׁנֵת מֹשֶׁה

רַבְּנוּ עָלֵינוּ־הַשְּׁלֹם לֹא

הַיְתָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת

דְּחֻכְמָה עֵלְיָה, –

פנימיות החכמה העליונה,

הַנִּקְרָא "אֶבְיָא

דְּאֲצִילוֹת", – שכן,

ב"חכמה עילאה" ישנן מדריגות שהן למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכתר וחכמה ד'אדם קדמון' וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק למדריגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת "אבא דאצילות"). וְכִלְשָׁן בְּסִפִּירַת הַכֶּתֶר שְׁלֻמְעֵלָה מִמֶּנָּה, – מ"חכמה", הַנִּקְרָא "אֵרִיךְ אֲנִפִּין", – הרי בודאי שלא היתה לו השגה בזה, שכן "אריך אנפין" הוא הרי בחינה של "אריך", אריכות בלי גבול; ונשמה המלובשת בגוף שהוא בעל גבול – אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, כִּי־אִם – משה השיג, בְּכַחֲנִית אַחֲרֵיהֶם – החיצוניות, דְּחֻכְמָה – אין זו הפנימיות ועצם מדריגת ה"חכמה", אלא החיצוניות שיש לה כבר שייכות לירידה במדריגות שלמטה מ"חכמה", הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּבִינָה, הַמְּלַבֶּשֶׁת – "בינה" מתלבשת בְּזוֹ סְפִירוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת "זְעִיר אֲנִפִּין", – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "מדות", מלשון "מדה" ושיעור. שכן, זה כבר כפי ש"אור אין סוף" מתלבש בענין של מדה ושל שיעור להיות מקור לעולמות, סוֹד הַתּוֹרָה, – "חכמה עילאה" (עליונה) כפי שהיא יורדת (על ידי "בינה") בשבע המדות – זה הסוד של ענין התורה, שההכלות והדינים של התורה, כשר ופסול, חייב

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק - ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד דוקא בצירוף הנא' בכ"ת ובויקרא". 6. בתניא שלפנינו: "המלובשת", אבל ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל ככפנים. 7. ב"ר פי"ז, ז. 8. תשא לג, כג.

"אחוריים" ולא הפנימיות והעצמיות של ה"חכמה" שלמעלה, ענין שם – ב"לקוטי תורה" של האריז"ל, וב"שער הנבואה" פרק א. ולכאורה יש להפליא; הרי נאמר: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", – שמשה רבנו השיג

במדרגות הגבוהות

ביותר בנבואה, ואיך

השיג האריז"ל יותר

ממנו, ודרש כמה

פנימיות

בפנימיות, אפילו

בספירות ומדרגות

שלמעלה

מהחכמה ובתור דאצילות?

– שישנם "דרושים" מרובים

בקבלת האריז"ל לא רק בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא

גם בפנימיות המדרגות שלמעלה מ"חכמה" דאצילות, ואפילו

מ"כתר" דאצילות; הרי, כיוון שהאריז"ל אומר על משה רבנו

שלא השיג בנבואתו בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא רק

באחוריים של "חכמה", כפי ש"חכמה" יורדת בהתלבשות וכו' – הרי, שהאריז"ל השיג יותר מאשר משה רבנו? ב"לקוטי הגהות" ל"תניא"¹⁰ מובא כאן לשון "חידושי הריטב"א"¹¹: "מעשה מרכבה העליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה

ידועה לבעלי האמת" –

מעשה המרכבה העליונה

("מרכבה" שלמעלה

מ"אצילות". שכן, יש

ענין ה"מרכבה" בעולם

ה"בריאה", ו"מרכבה"

בעולם ה"אצילות", וישנו

ענין ה"מרכבה" למעלה מ"אצילות"), הרי מעשה מרכבה

העליונה (שלמעלה מעולם ה"אצילות"), שהנביאים מעולם

לא הסתכלו בה, (לא השיגו אותה בנבואתם), וסודה ידועה

לבעלי האמת, אלה המקובלים היודעים חכמת הקבלה

הנקראת "חכמת האמת".

אגרת הקדש

הנבואה פ"א. ולכאורה יש להפליא הרי נאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ואיך השיג האריז"ל יותר ממנו ודרש כמה דרושים בבחי' פנימיות אפילו בספירות ומדרגות רבות שלמעלה מהחכמה וכתר דאצילות.

– שישנם "דרושים" מרובים בקבלת האריז"ל לא רק בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא גם בפנימיות המדרגות שלמעלה מ"חכמה" דאצילות, ואפילו מ"כתר" דאצילות; הרי, כיוון שהאריז"ל אומר על משה רבנו שלא השיג בנבואתו בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא רק

~ שבת קודש א' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 254, אך הענין הוא... עד עמ' קכח, האותיות.

ש – הלשון "ראיה" בענין הנבואה זהו דרך משל, – "ראיה" זה משל על נבואה, ואינה ראיה עין בשר גשמי ממש. מכל מקום, הנמשל צריך להיות דומה למשל, – וכיוון שבמשל הכוונה היא ראיית מהות הדבר, כפי שרואים בעין

הגשמית, כך גם בנמשל

(ראיית הנבואה) צריכה

להיות הכוונה, סוג כזה

של ראיה רוחנית

ה"לוקחת" את המהות

של המדרגה האלקית

שרואים בנבואה,

ובתרגום: "וירא אליו

ה' – ואתגליא ליה

וכו'", שהוא בחינת

התגלות, שנגלה אליו¹⁵

הנעלם ברוך הוא – נעלם ונסתר, למעלה מהתגלות,

בבחינת התגלות. – "התגלות" משמעותה, שזה נקלט גם

בדרגה הנמוכה יותר, על-דרך כמו בראיה גשמית, שלא כמו

בשמיעה הקולטת רק דבר רוחני, שהרוחני אינו יכול להיקלט

במדרגה התחתונה יותר של ראיה, הוא נשאר בידיעה רוחנית

אך הענין הוא פשוט ומובן לכל, שיש הפרש גדול בין השגת חכמי האמת כרשב"י והאריז"ל, שהיא השגת חכמה ודעת, ובין השגת משה רבנו עליו השלום ושאר הנביאים – שהשיגו, בנבואה¹², המקנה בכתוב בשם

"ראיה" ממש: – שעל

ידי "ראיה" רואים את

"מהות" הדבר, ואילו

בהשגה של חכמה ודעת

מבינים רק את "מציאות"

הדבר (ולא מהותו). על

כן, שנבואה נקראת

"ראיה", מביא רבנו הזקן

ראיות ממה שכתוב

במשה רבנו: "ויראית"

את אחריי", – ולא רק

במשה רבנו (שמדרגת הנבואה שלו היתה הגבוהה ביותר) כתוב הלשון "ראיה", אלא גם בישעיה הנביא כתוב¹³: "ויראה את ה'", – ואפילו לפני מתן תורה, באברהם אבינו, כבר כתוב גם כן הלשון "ראיה" בנבואתו: "וירא אליו ה'"¹⁴. – כתוב הרי לשון "ראיה", שהיא ראיית המהות ממש. ואף

9. ברכה לר, י. 10. קה"ת תשל"ג. 11. לסוכה כח, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ השגתם ב"השגת חכ" ודעת" השיגו בכתר וכו'. 13. ישעי' ו, יא. 14. וירא יח, א. 15. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הוי' הנעלם".

כלבד, ומשמעות הדבר שאין זה בהתגלות לגבי הדרגה התחתונה יותר. ואילו "התגלות" פירושה – שזה נקלט גם בדרגה התחתונה יותר, כי הדבר הוא בהתגלות, **מחשאיין** **ב**השגת חכמי האמת, – המקובלים, **שלא נגלה אליהם**¹⁶

הו"ה הנעלם ברוך הוא¹⁷ בבחינת התגלות, רק שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם [נפח אחר: פנעלם] – על-דרך "שמיעה" הקולטת דבר רוחני, שה"רוחני" נשאר אז ברוחניותו והשמיעה וההשגה "לוקחת" אותו ברוחניותו, כך הם קולטים בהשגתם את הענין שהוא נעלם ונפלא, אך לא שהענין הנעלם מתגלה אליהם בהתגלות של ירידה למדרגתם. ומפלא מהם. ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל¹⁸: "חכם עדיף מנביא", שיכול – החכם, להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחינת הנביאים במראה נבואתם¹⁹, –

אגרת הקדש

בבחי' התגלות משא"כ בהשגת חכמי האמת שלא נגלה אליהם הו"ה הנעלם ב"ה בבחי' התגלות רק שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם [נ"א נעלם] ומפלא מהם ולכן אמרו חכם עדיף מנביא שיכול להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם רק מדרגות התחתונות שהן נהי"מ שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשפיע להמקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע לי"ח שהנהי"מ של העליון מתלבשים בתחתון להחיותו שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים בבחי' התגלות ממש ובתוכן מלוכש אור הבינה שהיא בחי' הבנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה ובתוכה מלוכשים אחריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה מהשכל וההבנה באלהות מורה על מקור השכל דאורייתא מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל

הוד-יסוד-מלכות, מלכש אור – ספירת הבינה, שהיא בבחינת הבנת האלהות מאור [נפח אחר: ואור] איין-סוף ברוך-הוא, – או לפי הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור איין-סוף ברוך-הוא, שגם "אור איין-סוף" ברוך-הוא יורד בהבנה זו, ובתוכה – ב"בינה", מלכשים אחרים דחכמה, שהיא – "חכמה" היא, מדרגה שלמעלה מהשכל וההבנה באלהות ברוך-הוא, פי שם "חכמה" מורה על מקור השכל וההבנה. – כנזכר בפרק י"ח בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שהמלה "חכמה" היא "כח מה"²⁰,

שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר לרדת למטה באופן של ראייה, הרי המדרגות הגבוהות ביותר – על-דרך שנזכר לעיל, הפנימיות של "חכמה עילאה" (עליונה) – אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, פי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם, – לנביאים ב"מראה הנבואה", רק מדרגות התחתונות, שהן: – ספירות נצח-הוד-יסוד-מלכות, שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשפיע להמקבל בבחינת מוחין וחיות, כידוע ליודעי חן, – כידוע ללומדי תורת הקבלה, שהנצח הוד-יסוד-מלכות של העליון – של המדרגה העליונה, יותר, שזו המדרגה התחתונה ביותר של המדרגה העליונה, מתלבשים בתחתון – במדרגה התחתונה יותר, להחיותו, שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון

דבר שאינו בר הבנה והשגה בשכל, ולכן אמרו בזהר, ד"אורייתא מחכמה נפקת", – תורה באה מחכמה, בווהר בשלח (סב, א) נאמר שאורייתא (תורה) באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), וכך גם בווהר חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד מקומות, פי טעמי מצות לא נתגלו, – כענין של שכל ושל הבנה, והם למעלה מהשכל וההבנה, – למעלה מ"חכמה". וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה – אין זה הטעם המובן לנו לבדו, תכלית – סוף, הטעם – של המצוה, וגבולו, – שנאמר שכאן מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, אלא בתוכו – בתוך הטעם, מלכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה. – בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם

16. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף כתי"ק הצ"צ אינו). ואולי טעה וצ"ל: אליהם. וכמו"ש באגה"ק לפנ"ז: אליו. 17. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: הו"ה בבחי' (בלי תיבות "הנעלם ב"ה"). 18. ב"ב יב, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל". 20. וז"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד.

ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי. **וְכֵן בְּכָל דְּבַר וְדַבָּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְנִבְיָאִים, הַתְּכוּבִים בְּתַנּוּךְ,** – שכל דיבור של נבואה שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו

זמן שהנבואה נאמרה בו²⁶, הן דברי תוכחה – שנביאים הוכיחו את בני ישראל בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח את בני ישראל, אלא שהקדוש-ברוך-הוא מוכיח את בני ישראל על ידי הנביא, וְהֵן סְפֹרֵי מַעֲשִׂיּוֹת – אם הסיפור

מופיע בתורה או בנביאים או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכן אירע, אך כיוון שזה נקבע בתורה, משמעותו היא ענין נצחי לכל הזמנים, מְלוּבֵּשׁ בְּתוֹכָם – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, בְּחִינַת חֻכְמַת אֱלֹהִים שֶׁלְמַעַל מְהֻשָּׁל וְהַהֲבֵנָה, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ מַעֲנִין הַ"קָּרִי" וְהַ"בְּתִיב", – מילים בתנ"ך שיש הבדל בין איך שכותבים אותן לבין איך שקוראים אותן, כִּי הַ"קָּרִי" – איך שקוראים את המלה, הוּא לְפִי הַהֲבֵנָה הַנִּגְלִית לָנוּ, וְהַ"בְּתִיב" – איך שכותבים את המלה, הוּא לְמַעַל מְהֻשָּׁל וְהַהֲבֵנָה, שֶׁתִּבְּרָה זֶה בְּבְּתִיבָתָהּ – כפי שנכתבה, אֵין לָהּ לְבוּשׁ בְּבְּחִינַת הַהֲבֵנָה, וּבְקִרְיָאתָהּ בְּפֶה – יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ. – של הבנה, שמבינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו למשל, "הוא עשנו ולא (ולו) אנחנו עמו וצאן מרעיתו"²⁷, שהכתיב הוא "ולא" (באל"ף) שהכוונה היא "ואין", והקרי הוא "ולו" (בוא"ו) שהכוונה היא "ואליו" – הרי הקרי "ולו" (ואליו) יש לו לבוש לפי פשוט הענין, שמדובר כאן: "כי הוא עשנו" – "ולו אנחנו", ואליו אנו מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואילו הכתיב הוא "ולא" (באל"ף) "ואין", הרי במשמעותו העמוקה יש לכך הסברה²⁸, אבל בלבד הפירוש הפשוט – אין לכך שום הבנה²⁹. וְכֵן הָעֲנִין בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוּלוֹת שֶׁבְּתַנּוּךְ, שֶׁהֵן מַעֲלָמָא עֲלָא, – מעולם עליון יותר, בספירת ה"בינה", וּמְאִירוֹת מִשָּׁם בְּגִלּוֹי כְּלִי לְבוּשׁ בְּשָׂאֵר הָאוֹתִיּוֹת.

הרבי, שרבנו הזקן מדייק בלשון שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר, שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו לא תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם,

שלכן הרי עיקר קיום המצוות הוא כדי לקיים את רצון הקדוש-ברוך-הוא. וכפי שכתב אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצוותיך" (הנקרא גם "ספר טעמי המצוות, כי הוא ספר של טעמים על מצוות) מיד במצוה הראשונה²², שעיקר הכוונה הנדרשת

בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכן ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמובן משהו מטעם המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באין-ערוך ממש, שכן האדם שלבוש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר למעלה משלושת אלפים שנה בגן-עדן והולך תמיד מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשנה רבנו משיג) כתוב²³ "לכל תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליון של גן-עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד" היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר²⁴. מה שהוא אומר שרק "באיזהו מקומן" נתגלה טעם המצוה, שלכאורה ישנן הרי הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות", שיש בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות. כיצד, איפוא, הוא אומר שרק באי אלה מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי ביאורים" על "תניא" (להרב קארף שי') בשם הרבי, שגם באותן מצוות יש טעם רק למצוה בכלל, ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ירך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה "בתיים" בשל

22. ד. ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): האומר... אשר במו"צ ח"ג פמ"ח פ"י טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה שאין לו טעם!". 25. ואתחנן ו, ח. 26. ראה מגילה יד, א. 27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר דפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. וש"נ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם".

לוח היום יום...

ה'תש"ג

כד אלול

יום שישי

יום ראשון

שיעורים. חומש: נצבים וילך, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית. ע"עב.
תניא: והשנית היא . . . דעהו.א

אמאל איז יעדער ווארט וואס מ'האט געהערט געווען א תורה, און יעדער זאך וואס מ'האט געזעהן - א הוראה אין עבודה און הדרכה.

תרגום

בַּעֲבָר, כָּל אִמְרָה שֶׁשָּׁמְעוּ הִיתָה תּוֹרָה, וְכָל דְּבַר שָׂאוּ - הוֹרָאָה בְּעִבּוּדָה וְהַדְרָכָה.

ה'תש"ג

כה אלול

שבת

יום שני

אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.
סליחות - אחר חצות לילה ובסמוך לה. אבל בשאר הימים - באשמרת הבקר.
כאשר נצבים וילך בפרדות, מתחילין למפטיר וכן לשביעי - שבת פרשת נצבים - ראה נתתי לפניך גו'.

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. עג"ע.
תניא: יט. עוטה . . . "254" דאצילות.

אדמו"ר הנקן ספר: בהיותי במעזריטש, שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורו ורבו הפעל-שם טוב נשמתו-עדן: החדש השביעי שהוא החדש הראשון לחדשי השנה, הקדוש-ברוך-הוא בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחדש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה. כתיב "אתם נצבים היום", ד"היום" קאי על ראש השנה שהוא יום הדין, וכמו שכתוב "ויהי היום גו'" ותרגם "והיה יום דינא רבא", ו"אתם נצבים" - קיימים ועומדים, והינו שזוכים בדין. ובשבת שלפני ראש השנה, שהוא שבת האחרון דחדש אלול, קוראין אז פרשת "אתם נצבים", דזהו ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא בשבת מברכים חדש השביעי, שהוא המשפיע והמשפיע ברב טוב לכל ישראל על כל השנה.

ה'תש"ג

כו אלול

יום ראשון

יום שלישי

שיעורים. חומש: האזינו, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. עו"ע.
תניא: אך הענין . . . "קכח" האותיות.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שרי' - ווייקען זיך אין דברי הרב, מליחה - יחידות, הדחה - ניגון.

תרגום

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שריה, מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שריה - להשרות עצמו בדברי הרב, מליחה - יחידות, הדחה - נגון.

יום רביעי

יום שני

כז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האינו, שני עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד. עט"פא.
תניא: והנה בחי' . . . 256" ושכל.

מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה' אחד, השי"ת מאכט פון רוחניות גשמיות, און דער עם ישראל מאכט פון גשמיות רוחניות.

תרגום

מדברי קדש רבנו הזקן: "ישראל גוי אחד בארץ". עם ישראל, גם בארציות העולם, קשור הוא עם ה' אחד. ה' יתברך עושה מהרוחניות גשמיות, ועם ישראל עושה מהגשמיות רוחניות.

יום חמישי

יום שלישי

כח אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האינו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט. פכ"פד.
תניא: כן עד"ז . . . 256" מהאריז"ל.

ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואס א איד טוט, צאלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי.

תרגום

"ברכת ה' היא תעשיר", בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: הקדוש-ברוך-הוא לא נשאר בעל חוב. צבור כל דבר טוב שיהודי עושה, משלם הוא ב'מיטב', בבני חיי ומזוני רויחי [=בבנים, חיים, ופרנסה ברוח].

יום שישי

יום רביעי

כט אלול, ערב ר"ה

ה'תש"ג

סליחות באשמורת הבקר, ואין נפילת אפים. התרת נדרים, ובשעה. ערוב תבשילין.
שיעורים. חומש: האינו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ. פה"פז.
תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ - שנת תקמ"ט.

מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

יום הַלֵּלֶת אֶת הַצִּמָּח צֶדֶק" – שְׁנֵת תַּקֻּמָּ"ט.
מִפְתָּגְמֵי רַבְנֵי הַזֶּקֶן: אֵין לָנוּ שׁוּם מִשְׁגַּ, עַד כִּמְה יָקָר אֶצֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
גּוּפוֹ שֶׁל יְהוּדִי.

ה'תש"ד

א תשרי, א דר"ה

יום חמישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. פח"צ.
תנאי: כ. איהו . . . 258" בלה"ק.

בְּרַכַּת הַדִּלְקַת הַנְּרוֹת: שֶׁל יוֹם הַזִּכְרוֹן. שֶׁהָיָנוּ. אֵין כּוֹפְלִין "לְעֵלָא" בְּקַדִּישׁ, לְבַד מְנַעֲלִילָה. לְרוֹד
גּוֹ' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאָה גּוֹ' – קֶדֶם עָלִינוּ. בְּקַדוּשׁ הַיּוֹם: תִּקְעוּ, כִּי חֵק. וְאֵין אוֹמְרִים "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי",
וְ"אַתְּקִינֵנוּ". לְתַשְׁלִיךְ: מְנַעֲרִים שׁוֹלֵי הַטְּלִית-קָטָן.

"יְהִי רַצוֹן" שֶׁעַל הַתַּפּוּחַ – אַחַר הַבְּרָכָה וְקֶדֶם הָאֲכִילָה. אוֹכְלִים רֹאשׁ אֵיל, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים "יְהִי
רַצוֹן" כִּי-אִם עַל הַתַּפּוּחַ

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

שבוחרו הנמלים, כשנולד לך ספק בחיוב לקט מן הקמה, ואתה
מעמידה על חזקתה הראשונה, הקמה בְּחֻזְקַת חֵיוָבָא כְּיִמָּא –
עומדת בחזקת חיוב, שהרי שדה זו של ישראל היא ומעולם היה
סופה להתחייב בלקט, לפיכך החטים לעניים.
מקשה הגמרא: אִמָּר לִיה אֲבִי לרבא, וְהָרִי שִׁנִּינוּ לַעֲנִין הַפֶּרֶשֶׁת
חלה (חלה פ"ג מ"ז), עֵיפָהּ שֶׁל גֵּר, אִם נַעֲשִׂית עַד שְׁלֹא נִתְּנִיר, פְּטוּר
מִן הַחֲלָה, כִּיֹּן שְׁחִיב חִלָּה הוּא בְּשַׁעַת לִישַׁת הַבֶּצֶק וְאִם הִיָּה גּוֹי,
וְאִם נַעֲשִׂית מִשְׁנִתְּנִיר, חֵיב לַהֲפִירֵשׁ חִלָּה, וּבִסְפֵּק מִתִּי אִם נַעֲשִׂית
מִשְׁנִתְּנִיר או קודם לכן, תִּיָּב. וְהִלָּא עֵיסָה זֶה בְּחֻזְקַת פְּטוּרָה הִיא
עומדת, שהרי היתה שייכת לו בעודו גוי.
מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רבא לאביי, אִינוּ דומה ספק מתנותיה
של פרה, לספק חלה, כי בחלה הוא כְּסָפֵק אִיסוּרָא שִׁישׁ בּו עוֹן
מיתה, שהרי האוכל עיסה שלא הופרשה חלתה חייב מיתה בידי
שמים, ולפיכך לא סומכים על חזקתה שהיא פטורה אלא הולכים
בה לְחֻזְקָא, מה שאין כן בספק מתנות, שאין במתנות קדושה
אלא חיוב ממון ליתן לכהן, הרי זה כְּסָפֵק מְמוֹנָא שְׁכַלל בִּידֵינוּ
שהמוציא מחבירו עליו הראיה והולכים בו לְקוּלָא. והראיה
שדווקא בספק איסור חמור יש להחמיר, דְּאִמָּר רַב חֲסִדָּא, וְכֵן תִּנִּי
רַבִּי חִיָּא בְּרִייתָא, שְׁמוֹנֶה סְפָקוֹת נִאֲמָרוּ בְּנֵי, אֲרַבְעָה מֵהֶם דִּינֵם
לְחֵיוָב, וְאֲרַבְעָה מֵהֶם דִּינֵם לְפְטוּר. וְאִלּוּ הֵם הַסְפִּיקוֹת, קֶרֶבֶן אִשְׁתִּי
– גִּירוֹת שִׁילֻדָה, וּסְפֵק אִם יִלְדָה קודם שנתגיירה ופטורה מקרבן
ילדה או אחר כך וחייבת, וְהַפֶּרֶשֶׁת חֲלָה מַעֲיִסָתוֹ שֶׁסָּפֵק אִם
נַעֲשִׂית הַעֵיסָה קודם שנתגייר ופטור או אחר כך וחייב, וּבְכוֹר
בְּהֵמָה מְאֵלָה – פֶּטֶר חֲמוּרוֹ שֶׁסָּפֵק אִם נולד לאחר שנתגייר וצריך
לפדותו כדי שיותר בהנאה, וּבְכוֹר בְּהֵמָה מְהוּרָה שֶׁסָּפֵק אִם
נולד לאחר שנתגייר וצריך להקריבו, כֹּל אִלּוּ הַסְפָּקוֹת דִּינֵם
לְחֵיוָב. הֵינּוּ, שֶׁבִּסְפֵּק אִם יִלְדָה מִשְׁנִתְּנִירָה תִּבִּיא קֶרֶבֶן כִּי הִיא
בִּסְפֵּק אִיסוּר אֲכִילָת קְדָשִׁים שְׁעוֹשֵׁה כֶּרֶת, וּבִסְפֵּק חִלָּה יִפְרִישׁ
חִלָּה וִיתְנֶנָּה לְכֹהֵן כִּי הִיא סָפֵק מִתִּתָּה בִּידֵי שָׁמַיִם (וכפי שנתבאר),
וּבִסְפֵּק פֶּטֶר חֲמוּר יִפְדּוּ בִּשְׁה, וּבִסְפֵּק בְּכוֹר בַּהֲמָה טְהוֹרָה לֹא
יִשְׁחָטוּ עַד שִׁיפּוֹל בִּי מוֹם כִּי הוּא בִּסְפֵּק שְׁחִטָּה קְדָשִׁים מוֹחִין
לַעֲזֵרָה שְׁעוֹשֵׁה כֶּרֶת.

כִּיֹּן שְׁכַלְשׁוֹן יָחִיד – בִּשְׁם תִּנָּא יָחִיד אֲנִי שׁוֹנָה אוֹתָהּ, שְׁאִינִי גּוֹרֵם
בָּה כְּמוֹתָךְ 'דְּבִרִי רַבִּי מֵאִיר' בִּסְתָם שִׁמְשַׁמְעֵה שִׁזָּה דְּבַר מוֹסֵכֶם שֶׁכָּךְ
דַּעַת רַבִּי מֵאִיר, אִלָּא 'דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה בֵּן אַגְרָא מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר',
אֲבָל חֲכָמִים סוֹבְרִים שֶׁאֵין זֶה דַּעַת רַבִּי מֵאִיר. דְּתַנִּיָּא לִגְבִי חֵיוָב לִקְט
שְׂכֹחָה וּפָאָה, רַבִּי יְהוּדָה בֵּן אַגְרָא אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, כְּסָפֵק לִקְט
יֵשׁ לַחֲחִמִּיר בּו כְּלָקָט וְדֹאֵי, וְכֵן אֵלּוּמָה שְׁהִיא כְּסָפֵק שְׂכֹחָה יֵשׁ
לַחֲחִמִּיר בָּה כְּשְׂכֹחָה וְדֹאֵי, וְכֵן קִמָּה שְׁהִיא כְּסָפֵק פָּאָה יֵשׁ לַחֲחִמִּיר
בָּה כְּפָאָה וְדֹאֵי, וְחֵיב לַהֲנִיחֹן לַעֲנִיִּים. וְלִפִּי זֶה, הִתְנָא בְּמִסְכַּת
פָּאָה שֶׁאִמָּר שְׁלֹדַעַת רַבִּי מֵאִיר סָפֵק לִקְט בִּלְקָט, הוּא רַבִּי יְהוּדָה
בֵּן אַגְרָא, אֲבָל מִשְׁתַּנִּינוּ חוֹלְקָת עֲלֵיו וְסוֹבֵרַת שְׁלֹדַעַת רַבִּי מֵאִיר
יֵשׁ לַהֲקַל בּוּזָה כִּיֹּן שְׁהִמּוּצִיא מִחֲבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִידָה.
הַשִּׁיב וְאָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֵּן לִקִּישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֵל תִּשְׁנֶנָּה אוֹתָהּ
אֵלָּא בְּלִשׁוֹן בֵּן תָּלָל – הִלָּא גַם אִם לֹא תִשְׁנֶנָּה בְּרִייתָא זֶה בִּשְׁם רַבִּי
יְהוּדָה בֵּן אַגְרָא אִלָּא בִּשְׁם בֵּן תָּלָל שְׁהִיא שׁוֹטָה מִפּוֹרְסָם, עֲדִיין
קִשְׁהָ, וְהָא מְעַמָּא קְאָמֵר – שְׁהִרִי יֵשׁ טַעַם לְדַבְּרֵיו מְדוּעַ הַחֲמִיר רַבִּי
מֵאִיר בִּסְפֵּק מִתְּנוּת, וְמָה יַעֲנֶה עַל כֵּךְ הִתְנָא שֶׁל מִשְׁתַּנִּינוּ.
הַגְּמָרָא מְבֹאֵרַת לֵאמֹר טַעַם הַתְּכוּיִן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֵּן לִקִּישׁ: דְּאִמָּר
רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֵּן לִקִּישׁ בְּבִיאוֹר טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֵּן אַגְרָא, מֵאִיר
דְּכִתִּיב – מִדּוּ שְׁכָתוֹב (תהלים פב א) 'עֲנִי וְרֵשׁ הַצִּדִּיק', מֵאִיר כּוֹונָה
הַכְּתוּב 'הַצִּדִּיק', אֵילִימָא בְּדִינִים – אִם נִאֲמַר שֶׁהַכּוֹונָה שֶׁכֹּאשֶׁר
עֵנִי או רַשׁ בָּאִים לְדוֹן לַפְּנִיךְ חָפֵשׁ לָהֶם זְכוּת לזכותם בְּדִין, וְהָא
בְּתִיב (שמות כג א) 'וְיָדֹל לֹא תִתֵּדֵר בְּרִיבֵנוּ', שֶׁאִסוּר לָךְ לְכַבְּדוֹ וּלְזַכּוֹתוֹ
בְּדִין מִפְּנֵי דְלוּתוֹ, וְאִם כֵּן אִי אִפְשָׁר לֹאמַר כֵּךְ. אֵלָּא עַל כִּרְחֹק כּוֹונָה
הַכְּתוּב שֶׁכִּשִּׁישׁ לָךְ סָפֵק עַל דְּבַר הָאֵם נִתְחַיֵּיבַת לַתִּתּוֹ לַעֲנִי, אִל
תֹּאמַר הַמּוּצִיא מִחֲבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִידָה, אִלָּא צֶדֶק וְ– עֵשָׂה צִדְקָה
מְשִׁלָּךְ וְתָן לוֹ. הִרִי שִׁישׁ לַחֲחִמִּיר בִּסְפֵּק מִתְּנוּת עֲנִיִּים, וְהוּא הִדִּין
בְּמִתְּנוּת כְּהוֹנָה, וּמְדוּעַ אִמָּר הִתְנָא בְּמִשְׁתַּנִּינוּ שֶׁאִפְשָׁר לַהֲקַל.
מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמָּר רַבָּא, אֵין סְתִירָה בֵּין הַמִּשְׁנִיאוֹת, הָאֵם – כֹּאֵן
בְּמִשְׁתַּנִּינוּ, כְּשֶׁנּוֹלַד לָךְ סָפֵק בְּחֵיוָב הַמִּתְּנוּת מִן הַפֶּרֶה, וְאִתָּה
מִעֲמִידָה עַל חֻזְקַתָּה הָרִאשׁוֹנָה, הִפְּרָה בְּחֻזְקַת פְּטוּרָה כְּיִמָּא
וְ– עוֹמֶדֶת, שְׁהִרִי הִתְנָה שְׁלוֹ בַּעֲדוֹ גּוֹי וְאִם הִיָּה פְטוּר מִמִּתְּנוּת,
לְפִיכָךְ אֵין עֲלֵיו חֵיוָב לְצַדֵּק מִשְׁלוֹ וּלִיתָן. מִה שֶׁאֵין כֵּן לִגְבִי חֲטִים

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

טהרת התרומה ביין שהביא עס־הארץ

לוגין שאני עתיד להפריש מהן הן תרומה - אסור לשתות מהחבית כל זמן שלא הפריש "ואין אומרים זה שהניח בסוף כאילו נברר בתחילה, מפני שחיוב תרומות ומעשרות מן התורה ואין אומרים בשל תורה נחשוב כאילו נברר, עד שיברר". ואם כן, איך ישתה הכהן מחבית התרומה שמעורב בה קודש?

וביאר ה'מרומי שדה' (חגיגה כה, ב):

כדי להתיר לכהן להשתמש ביין של תרומה שהביא עס־הארץ ואמר ש'בתוכה קודש', לא צריך להגיע לדין 'ברירה', כי אין הכוונה באמירתו שכבר הפריש יין ל'קודש' אלא שיש בחבית רביעית שאחר כך יפריש אותה ל'קודש', ולכן יכול הכהן להשתמש עכשיו ביין התרומה ("מתוך שנאמן על טהרת הקודש"). ואין זה דומה להלכה (בהל' מעשר) שאינו יכול לשתות מהיין שבחבית לפני שהפריש תרומה, כי שם כדי שהתרומה תחול למפרע בהכרח צריך להגיע לדין 'ברירה', ובלעדיה היין בחבית הוא 'טבל', וכיון שאין דין 'ברירה' בשל תורה והתרומה לא חלה למפרע, אינו יכול לשתות ממנה.

הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק יא הלכה ד: הביא לו עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה, ואמר: 'בתוכה קדש', אפלו רביעית - מתוך שנאמן על טהרת הקדש, נאמן על הכל.

עס־הארץ שהביא חבית יין של תרומה בשאר ימות השנה (לא בשעת הגתות) אינו נאמן על טהרתה והיא בחזקת טומאה, אך אם אמר שהפריש מתוכה רביעית הלוג ל'קודש' (לניסוך ע"ג המזבח) - מתוך שנאמן על טהרת הקודש (כל השנה), נאמן על טהרת כל החבית.

והקשו התוספות (חולין לה, ב ד"ה ואם): איך ישתמש הכהן בתרומה זו, הרי מעורב בה 'קודש' ותימצו: מדובר שעדיין לא הפריש את הקודש אלא אמר 'רביעית שאני עתיד להפריש יהא קודש', ומדין 'ברירה' יתברר למפרע כי רביעית זו שיפריש לקודש, היא זו שהקדיש עס־הארץ בתחילה.

וב'תפארת ישראל' (חגיגה פ"ג מ"ד בועז סק"א) תמה:

להלכה, בדבר של תורה אין ברירה, כפי שפסק הרמב"ם (הל' מעשר פ"ז ה"א) "מי שהיו לו מאה לוג של יין ואמר 'שני

~ יום שני כ"ה אלול ~

עד אחד המעיד שנטמאו טהרות שעסק בהן

(כי בדבריו גרס הפסד לבעלים), נאמן להפסיד את הטהרות והקרבנות.

וכך מצינו בסופר שאמר "ספר תורה שכתבתי לפלוני, עיבוד היריעות שלו לא היו לשם קדושת ספר תורה" (שם), הרי הוא נאמן לפסול אותה, אף אם כשמסר את הספר לבעלי לא אמר דבר, כי כיון שעל פי דבריו הוא פוסל את הספר ומפסיד את שכרו, מסתבר שאומר אמת. וכתב ה'כסף משנה':

גם לדעת הרמב"ם, אם העוסק בטהרות או בקדשים מקבל שכר, הרי הוא נאמן אף אם אמירתו שנטמא או נפסל לא היתה בהתחלה. ואף שסתם ולא חילק, כבר פירש בדיני ספר תורה (הל' תפילין פ"א ה"ח) "אם אמר ספר תורה זה או תפילין אלו, עורות שלהן אינם מעובדות לשמן, מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול, שהרי הכל יודעים שאם אין העורות מעובדים לשמן, אין שכר לו כלל".

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יג, הלכה ח: היה עושה עמו בטהרות או בזבחים, ולאחר זמן מצאו, ואמר לו בשעה שפגע בו: 'טהרות שעשיתי עמך נטמאו', וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו' - הרי זה נאמן; אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן; אלא הרי זבחי חזקת פשיות, וטהרותיו בחזקת טהרה. לדעת רבא (גיטין נד, ב), אדם שעסק בטהרות או בהקרבנות, נאמן להעיד שהטהרות שעסק בהם נטמאו או שהקרבנות נפסלו במחשבת פיגול, אבל אם פגש בו פעם אחת ולא אמר לו כלום ולאחר מכן פגשו שוב ואמר לו דברים אלו - אינו נאמן, כי מאחר שבתחילה לא אמר דבר, מסתבר שדבריו בפגישה השנייה אינם נכונים.

והוסיף הראב"ד: אם עיסקו של אדם זה היה תמורת שכר, הרי הוא נאמן גם כשאמר את הדברים בפגישה השנייה (ובפגישה הראשונה לא אמר כלום) כי מתוך שנאמן להפסיד את שכרו

חזקת טהרה וחזקת כשרות (כי סתם קדשים נעשים לשמם) ועד אחד אינו נאמן נגד חזקה. ולכן סתם הרמב"ם וכתב "זבחי חזקת כשרות וטהרת חזקת טהרה" ולא חילק בין עוסק בחינם לעוסק בשכר. מה שאין כן בספר תורה ותפילין אין חזקת כשרות, ולכן "מתוך שנאמן להפסיד שכרו, נאמן לפסל".

אך לדעת אחרונים (נתיב מאיר. חזון יחזקאל תרומות פ"ב, א), שיטת הרמב"ם אינה כשיטת הראב"ד, כי אמנם העובדה שאדם מפסיד את שכרו על ידי אמירתו היא הוכחה שנאמן (ומבטלת את ההוכחה הנגדית מאי אמירתו בפעם הראשונה) ולכן הסופר שבאמירתו מפסיד את שכרו נאמן לפסול את הספר-תורה. אך העוסק בטהרות ובקדשים, הרי נגד עדותו (גם אם יפסיד שכרו) ישנה

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

נגיעה או אכילה

מוכח שהנגיעה היא המטמאת, שכן הימצאות המאכל בבית הבליעה עדיין אינה נחשבת כאכילה, והאוכל מאכלות אסורות אינו מתחייב כאשר המאכל עורנו בבית הבליעה (כתובות ל, ב), ומוכח אפוא שאין האכילה מטמאת אלא נגיעת הנבילה במקום בית הבליעה היא המטמאת.

ובזה מובן גם המשך לשון הרמב"ם: "וזה שנאמר 'תאכל' – לתת שיעור לטומאתה כשיעור אכילה שהוא כזית". כלומר: לכאורה, אם גדר הטומאה אינו במעשה האכילה אלא בנגיעה בבית הבליעה, מדוע נאמר "תאכל"? על כך מיישב הרמב"ם שהתורה מלמדת בכך את שיעור הטומאה שהוא כזית כשיעורי אכילה, אך עדיין אין הטומאה נובעת מפעולת האכילה אלא מהנגיעה.

ולכן לא הביא את דין 'כדי אכילת פרס', כי מאחר שהטומאה היא מצד הנגיעה, נדרש שיעור שלם בבת אחת ואין מועיל צירוף כדי אכילת פרס.

(חידושי הגר"ח)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ג, הלכה א: וזה שנאמר: "תאכל" – לתת שיעור לטומאתה כשיעור אכילה, שהיא כזית.

כל דיני אכילה שיעורם בכזית אף כשאין אוכלו בבת אחת אלא בכדי אכילת פרס. וכן מביא בגמרא לגבי טומאת נבלת עוף טהור שטומאה בכזית בכדי אכילת פרס. אולם הרמב"ם מביא רק את דין שיעור כזית, ומשמיט את דין 'כדי אכילת פרס'. וצריך ביאור מדוע?

ונראה כי הדבר תלוי בגדר טומאה זו: האם האכילה היא הגורמת לטומאה או שבמהותה היא כיתר הטומאות המטמאות בנגיעה, אלא שמגזירת הכתוב רק נגיעתה במקום בית הבליעה מטמאה ולא בשאר הגוף.

אם האכילה היא המטמאת, אף כשאכל כזית בכדי אכילת פרס נטמא שהרי זו אכילה אחת, כשאר דיני אכילה. אך אם זוהי טומאת מגע אינה מטמאת אלא בשיעור שלם בבת אחת, כשאר הטומאות שרק שיעור שלם מטמא.

ומלשון הרמב"ם, שהטומאה חלה בתוך בית הבליעה,

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

מתי מטהרת הטבילה במקוה?

כל זמן שלא עלה כולו מן המקוה לא עלתה לו הטבילה, מדוע הפושט ידו חוץ למקוה מטמא כשהוא "נוגע במשכב כשהוא במקוה" – הרי אף אם אינו נוגע בטומאה כשהוא במקוה, הרי הוא מטמא את מה שחוץ למקוה כי עדיין לא עלתה הטבילה ואינו טהור?

ולכן ביארו אחרונים (דבר אברהם ח"ג סי' יט. תורת מרדכי סי' קלו): אכן, הטובל נטהר רק בעלייתו מן המקוה, אבל אין צורך שיעלה כולו אלא אף אם הוציא אבר אחד מחוץ למים, נגמרה הטבילה והרי זה כעלה כולו מן המקוה. ומה שכתב הרמב"ם "אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו הלכה טז: הנוגע באב טומאת הטומאות המושלך בתוך המקוה... הרי זה טמא... ובשיעור זה מן המקוה, ומה הנוגע.

וכתב הכסף משנה: נראה לדעת הרמב"ם, טמא שטבל אינו נטהר אלא בעלייתו מן המקוה ולא בעודו בתוך המקוה. והדבר אברהם (ח"ב, בהשמות לס' טו) נקט שהבנת הכסף משנה בשיטת הרמב"ם היא שהטובל נטהר רק כשיצא כולו מן המקוה, אבל אם יצא רק מקצתו, אינו נטהר. והקשה על זה מדברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "הנוגע במשכב כשהוא במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה הרי זה מטמא", ואם

והטבילה נעשתה ממילא. ואם הכלי אינו נטהר עד שיעלה כולו מן המקוה, הרי כשהתחיל להעלות את הכלי נטמאו המים שבדלי מהכלי, כי הכלי עדיין טמא והמים נפסקו מחיבורם למקוה ואין כאן השקה וחוזרים המים ומטמאים את הדלי! אלא מכאן שהדלי נטהר כבר מתחילת עלייתו ואז המים עדיין מחוברים למי המקוה. ודברי הרמב"ם שהטובל נטהר "כשיעלה מן המקוה", היינו כשיעלה אפילו במקצתו.

(כשהוא במקוה) הרי זה מטמא – מדובר דוקא כשעדיין נוגע בטומאה (במשכב הזב) ולכן טבילתו לא נגמרה, והרי הוא 'טובל ושרץ בידו', אבל אם אינו נוגע בטומאה, נגמרה טבילתו כשפשט ידו חוץ למים, והרי הוא טהור ואינו מטמא. וה'תורת מרדכי' (שם סק"ה) הביא ראיה לכך: טבילת כלים טמאים אסורה ביום טוב, אך שנינו בברייתא (ביצה יח, א) שמותר לשאוב מים מתוך מקוה בדלי טמא והדלי נטהר, כי "הרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך" (רש"י)

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

'טבול יום' שאינו צריך הערב שמש

וביאר הצ"ח:

כל דבר שרבנן גזרו עליו טומאה ולא תלו אותו בשום דבר, כגון אלו שהם מ'שמונה עשר דבר' (הגזירות שגזרו חכמים – שבת יג, ב) שמנה הרמב"ם לעיל (פ"ט ה"א), ומהם: הבא ראשו ורובו במים שאובין, וכן האוכל אוכלים טמאים – לא הוצרכו הערב שמש, אבל דבר שגזרו חכמים וקראו לו שם, כגון (להלן פ"ג ה"א) בגדי פרושים (האוכלים חולין בטהרה) טמאים כטומאת מדרס הזב לגבי אוכלי מעשר שני וכן בגדי אוכלי קודש הם כמדרס לחטאת (העוסקים בפרה אדומה) צריכים הערב שמש, כי מאחר שחכמים קבעו להם שם ('מדרס הזב'), דינם כמדרס הזב גם לענין הערב שמש.

וה'תפארת ישראל' (פרה פ"ה בועז ד) חילק:

דבר שעיקר טומאתו גזירה מדרבנן ואין חשש שיבוא לידי טומאה דאורייתא (אלו שהם מ'שמונה עשר דבר', לעיל פ"ט ה"א) – אין צריך הערב שמש, אבל דבר שחששו בו לספק טומאה דאורייתא, כגון סכין שנמצאה בירושלים וספק שמא נטמאה (וטומאתה מדרבנן. להלן פ"ג ה"ו) – כיון שיש חשש טומאה מדאורייתא, צריך הערב שמש ככל טומאה מדאורייתא.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק י, הלכה ב: אָחַד טָבֹל יוֹם מִטְּמֵאָה תְּמוּדָה... וְאָחַד טָבֹל יוֹם מִטְּמֵאָה שָׂרָץ וְכִזְיָא בּוֹ. וְכָל הַטָּעוֹן הָעֶרֶב שָׁמֶשׁ – בֵּין אֶדָם בֵּין בָּלִים, בֵּין מִדְּבַר תּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם – הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה, עַד שִׁיעָרֵיב שְׁמֹשׁוֹ. ותמה ה'כסף משנה':

משנה מפורשת היא (פרה פ"א מ"ה), "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים – לאחר ביאת מים מותר בכולו" (אף בתרומה ומעשר, ואינו צריך הערב שמש) והרי זה לא כדברי הרמב"ם כאן שגם הטמא בטומאה מדרבנן שטבל "הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו"!

והצ"ח (ביצה יז, ב) הוסיף: אף הרמב"ם (לעיל פ"ט ה"א) הביא להלכה "הבא ראשו ורובו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין, הרי הוא כשני לטומאה עד שיטבול... וכן כלים שנטמאו במשקין – כיון שהטבילין טהרו ואין צריכין הערב שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהם"!

וכתב ה'כסף משנה' שיש טמאים מדרבנן שטעונים הערב שמש ויש שאינם טעונים, אך לא פירש מה החילוק ביניהם.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

מה צריך לכוון בטבילה?

בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים... הרי זו מותרת לבעלה, אבל לתרומה וקדשים אינה טהורה עד שתטבול בכוונה". ולכאורה הדברים מקבילים לנאמר בהלכה זו שטבילה לתרומה וקדשים צריכה כוונה. אך לפירוזה תמוה: מדוע חוזר הרמב"ם על אותה הלכה פעמיים? ועוד: שם מזכיר הרמב"ם רק תרומה וקדשים ולא מעשר, ואילו בהלכה זו מפורש שאם

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יג, הלכה ב: וְכָן עָשׂוּ חֲכָמִים מַעֲלֹת בַּטְבִּילָה. בִּיצְרָהּ מִי שֶׁטָּבַל בְּלֹא כוֹנֶה – הָרִי זֶה טָהוֹר לְחֻלִּין, וְאִסּוּר בְּמַעַשְׂר שָׁנִי עַד שִׁיתַּכְּנוֹן לְטָבֵל לְמַעַשֶׁר. טָבֵל לְמַעַשֶׁר שָׁנִי – הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוּרָה לְמַעַשֶׁר, וְאִסּוּר בְּתַרְוּמָה; טָבֵל לְתַרְוּמָה – הֵחָזֵק לְתַרְוּמָה, וְאִסּוּר בְּקֹדֶשׁ. בהלכות מקוואות (פ"א ה"ח) כתב הרמב"ם: "נדה שטבילה

שהדברים אמורים גם לגבי הנאמר בהלכה זו שצריך לכוון בטבילה לשם הדבר המסוים שבטבילו טובל, ואם לא עשה כן עליו לחזור ולטבול אך הוא נטהר מיד ללא 'הערב שמש'. אולם לגבי האמור בהלכות מקוואות שצריך לכוון לעצם מעשה הטבילה – אם לא עשה כן אין זו טבילה כלל ואינו נטהר אלא בטבילה חוזרת ו'הערב שמש'.

ולפי זה, מיושבת הסתירה בין ההלכות: הדין של כוונה לעצם מעשה הטבילה נאמר רק לגבי תרומה וקדשים ולא למעשר, אך ה'מעלה' האמורה בהלכה זו שצריך לכוון לדבר שאליו הוא נטהר, קיימת גם לגבי מעשר. ולכן, אם טבל ולא התכוון להיטהר למעשר, טובל ונטהר מיד ללא הערב שמש.

(משנת חיים, חגיגה ס"ח מס)

טבל ללא כוונה "הרי זה טהור לחולין ואסור במעשר שני עד שיתכוון לטבול למעשר"!

ולכן נראה כי בשתי ההלכות מדובר על כוונות שונות: בהלכות מקוואות מדובר על כוונה לעצם מעשה הטבילה, למעט מי שנפל למים ללא כוונה וכד', אולם בהלכה זו נאמר דין נוסף שצריך לכוון בטבילה לדבר שאליו רוצה להיטהר – לתרומה או למעשר וכדומה.

ונפקא מינה' להלכה בין שני הדינים לגבי הנאמר בהלכה הבאה: "מי שהיה טהור לתרומה והסיע את לבו מלאכול, נטמא בהסח הדעת ואסור לאכול תרומה עד שיטבול פעם שנייה, ואינו צריך הערב שמש" והיינו שנטהר מיד כשטובל, בשונה מטבילה רגילה שנטהר רק בשקיעת החמה. ונראה

~ שבת קודש א' תשרי ~

מי נאמן כנגד עדים?

סתירה בין דבריו לדברי העדים. ובכך הוא מבאר את הנאמר ב'תוספתא' שאע"פ שנאמן על עצמו, "אין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יחוש לעצמו", היינו שההיתר הוא רק כלפי עצמו אך לא ביחס לאחרים, וכדעה הראשונה.

וה'כסף משנה' כתב שהלשון "יחוש לעצמו" אינה נראית כפירוש הר"ש אלא שגם לעצמו עליו לחשוש לכתחילה ולנהוג כדברי העדים (למרות שמעיקר הדין הוא נאמן) ולא יתעסק בטהרות ללא טבילה. אולם ה'מחנה אפרים' (חידושים על הרמב"ם כאן) כתב כי מאחר והוא יודע שהוא טהור, אין טעם שיחמיר על עצמו.

ולהלכה, כתב אדמו"ר הזקן (י"ד סי' יח ק"א סק"י): "בכל האיסורים אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, אפילו אם מאה איש מכחישים אותו, כיון שידוע שהאמת אתו, ואע"פ שאם היה נודע הדבר לבית-דין היו מענישים אותו על פי עדים המכחישים אותו, מכל מקום בלי ידיעתם מותר לו לאכול בינו לבין עצמו".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה יא: שני עדים אומרים לו 'נִטְמָאתָ', והוא אומר 'טָהוֹר אֲנִי' - הוא נֶאֱמָן על ידי עצמו. ואף על פי כן, אין אומרים לו: 'עֲסֹק בַּטְהוּרוֹת'; אלא אם עָשָׂה טְהוּרוֹת - הרי הן טְהוּרוֹת, ויחוש על עצמו. בדרך כלל עדותם של שני עדים נחשבת כנאמנות הגבוהה ביותר. יוצא מן הכלל הוא המבואר בהלכה זו שאדם נאמן לומר על עצמו כי הוא טהור אפילו כנגד שני עדים המעידים שנטמא.

ובגמרא (כריתות יב, א) הובאו לכך שני הסברים:

א. בדין הנוגע לעצמו ואין לו כל השלכה לאחרים (כמו בדין ממותות למשל) – נאמן האדם על עצמו כמאה עדים. ב. מפרשים את דיבורו באופן שאין כלל הכחשה בינו לעדים, כי העדים מעידים שנטמא והוא אכן מודה בכך אלא שטוען שטבל מטומאתו ועכשיו הוא כבר טהור.

וכתב הר"ש (טהרות פ"ה מ"ט) כי לפי ההסבר הראשון ההיתר הוא רק לעצמו, אך אחרים צריכים לנהוג במאכלים שנגע בהם כטמאים שהרי לגביהם עומדת עדותם של שניים כנגד אחד, אך לפי ההסבר השני מותר גם לאחרים שהרי אין כלל

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

7 אפילו המשתתף עם העובד בוקבים צריך לרשום, ורמיהו, שנינו
8 בברייתא, המשתתף עם כהן צריך לרשום, והמשתתף עם העובד
9 בוקבים, והשוחרט ומוכר בהמה של פסולי המוקדשים – בהמות
10 קדשים שנפל בהם מום ונפסלו מלהיקרב על גבי המזבח, ונפדו
11 ומכרם, שהם פטורים ממתנות כהונה, אין צריך לרשום, והרי זה
12 שלא כמבואר במשנתנו, שהמשתתף עם הגוי צריך לרשום.

1 מכיר בטובה זו, באילו זורק אמן למקדשים, שנאמר 'בצרור אמן וגו'
2 במקדשה כן נותן לבסיל כבוד', וכתב (שם י"ט) 'לא נאנה לבסיל
3 תענוג', והיינו שאין לתת תענוגות לבסיל, שאינו מכיר טובה.
4 שנינו במשנה: וישראל המשתתף עמך – עם כהן או גוי, בבהמה,
5 צריך לרשום – לעשות סימן, כדי שיבינו מדוע אינו מפריש מתנות.
6 הגמרא מקשה סתירה מברייתא למשנתנו. מקשה הגמרא: וכי

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

הלכות מטמאי משכב ומש

פרק י

דין טומאת עם הארץ.

א. עם הארץ - אף על פי שישאל הא, וישנו בתורה ומצוות - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו [מטמאים ונחשבים] מדרס לטהרות. ואם נגעו בגדיו בקבלין ומשקין, הרי הן טמאין; ואם נגע [עם הארץ] בכלי חרש מאוירי, הרי זה טמאהו. ושוּרפין את התרומה על מגען, אף על פי שטמאתן בספקה. ואין נאמנין על הטהרות, לפי שאין בקיאין בדקדוקי טמאות וטהרות; ולעולם הוא בחזקת טמא, ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חבירות [החמורות של "חברים", תלמידי חכמים].

(א) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה, והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (ב) מקיים את כל המצוות, אפילו את אלו שעמי הארץ נחשדו שהם לא מקיימים אותן. (ג) מחשש שאשת עם הארץ ישבה עליהם בזמן נידתה. (ד) כלומר, בתוכו (ראה לעיל פרק ח הלכה ד). (ה) למרות הכלל שלא שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. (ו) לומר שלא נטמאו.

ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו? שיהיה בטמאות שלא יטמא בהן, ובטהרות שלא יטמא אותן, ויזהר בנטילת ידים, ובטהרת הידים; ושלא יקח מעם הארץ לחי, ולא יתארח אצל עם הארץ, ולא יארחו אצלו בכסותו [מעיליו] ט.

(ז) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא. (ח) מחשש שיגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (ט) מחשש שאשתו טמאה את בגדו בנידתה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי הוא בחזקת טמא בו".

ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, וכוונתו שגזירת

חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עם הארץ "חזקת טומאה" כיון שאין בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות (כמ"ש אח"כ בטעם שאין נאמנין על הטהרות) לכן הם בחזקת טומאה.

משום כך לא הזכיר הטעם של בושה או איבה כטעם לטהרת אוכלין של ע"ה ברגל כי ס"ל שמצד החשש של איבה וכיו"ב לא היינו מפקיעים חזקה זו, אלא רק שמפני חומרתן אין מזלזלים בה, ולכן "הרי זה בחזקת טהרה". לקוטי שיחות חל"ז עמוד 23.

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד מהן, אין מקבלין אותו. ראוינוהו שנוהג [מנהג חבירות] בצנעה בתוך ביתו - מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טמאה וטהרה; ואם לא ראוינוהו שנוהג בצנעה בביתו - מלמדין אותו, ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר: 'אני מקבל אלא לטהרת ידים', מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא קבל לידיים, אף לטהרות אין מקבלין אותו.

(י) במקום שאנשים מבחוץ לא מסתכלים על מעשיו, ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. (יא) שייטול את ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. (יב) להחשיב כל טהרותיו כטהרות של חברים. (יג) מכיוון שעיקר אכילת חולין בטהרה היא על ידי נטילת הידיים.

בשקבלין אותו, חוששין לו כל שלשים יום, עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלשים יום משקבל דברי חבירות - הרי בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות כשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכמים.

(יד) עדיין לא סומכים עליו, מכיוון שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תלמידי חכמים - הרי הם בחזקת טהרה, ונאמנין, ואין צריכין לקבל דברי חבירות; אבל משחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול [היידור] בעצמן - שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו לתלמיד חכמים, עד שיקבל עליו דברי חבירות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד אלול - ספר טהרה - הלכות מטמאי משכב ומושב צה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. זָקַן [חלמיד חכם] **יֹשֵׁב בִּישִׁיבָה טו - אֵינוֹ צָרִיךְ לִקְבֹּל, שֶׁכֶּכֶר קָבַל מִשְׁעָה שְׂוִישְׁבִּי טו.**

(טו) שמשותף באופן קבוע בחבורת הלומדים בבית המדרש.
(טז) מכיוון שמקבלים אדם לחבורת הלימוד בבית המדרש, רק אחרי שקיבל על עצמו דברי חבירות.

ה. הַמְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, צָרִיךְ לִקְבֹּל בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה חֲבָרִים; וּבְנִי וּבְנֵי בֵיתוֹ, אֵין צָרִיכִין לִקְבֹּל בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה חֲבָרִים - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמֵּד, וּמְרַגִּיל בְּדֶרֶךְ טְהֵרָה. וְאִשֶּׁת חֶבֶר וּבְנֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעַבְדּוֹ, הֲרִי הֵן כְּחֶבֶר; וְחֶבֶר שְׁמַת - אִשֶּׁתוֹ וּבְנֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבָרִים, עַד שֶׁיִּחְשְׁדוּ.

(יז) עד שייפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אִשֶּׁת עִם הָאָרֶץ, או בְּתוֹ שֶׁנִּשְׁאָת לְחֶבֶר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְחֶבֶר - הֲרִי אֵלָיו צָרִיכִין לִקְבֹּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה^י; אָבֵל אִשֶּׁת חֶבֶר, או בְּתוֹ שֶׁנִּשְׁאָת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צָרִיכִין לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה.

(יח) כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות הם צריכים לקבל על עצמם דברי חבירות, מכיוון שאף פעם הם לא נזהרו בזה.

ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיוּ לוֹ טְהֵרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּדֹאֵי שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ' - בְּזִמְנֵי שֶׁנִּתְעַסְקוּ בָּהֶן אַחֲרֵי ט', הֲרִי הֵן אֲסוּרוֹת כְּשֶׁהָיוּ מִקֵּדָם^כ; וְאִם הוּא בְּעֶצְמוֹ נִתְעַסַּק בָּהֶן - הֲרִי אֵלָיו מִתְרוֹת לוֹ, וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם כ"א. וְנִשְׁאָל הַחֶבֶר עַל טְהוּרָתוֹ, וּמִזֵּה בָּהֶן טְהֵרָה לְעֶצְמוֹ; וְאֵין חוֹשְׁדִּין אוֹתוֹ בְּכָף כ"ב.

(ט) אם התעסקו בטהרות הללו, אנשים אחרים שאינם חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו. (כ) מכיוון שלא יכולים לסמוך עליהם. (כא) מכיוון שהוא אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שהוא התעסק בהן כשעדיין היה עם הארץ. (כב) לא חוששים שיקל לעצמו ויטהר את הטמא.

ח. חֶבֶר שֶׁנִּעְשָׂה גִּבְאִי [=גובה מיסים] **לְמַלְךְ, או מוֹכֵס, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ; פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים - הֲרִי הוּא כָּכָל אָדָם, וְצָרִיךְ לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה.**

ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְנִחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד [בדיני טומאה] **- אֵינוֹ חָשׂוֹד אֲלֵא עַל אוֹתוֹ**

י. חֶבֶר הַנִּחְשָׁד עַל הַטְּהָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁכֶּכֶר אָכְלִין טְמֵאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוּרִין - הֲרִי זֶה אֵינוֹ נִאָּמָן לְעוֹלָם, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבָּה גְּמוּרָה כ"ג.

(כג) כגון שילך למקום שלא מכירים אותו ויחזיר אבדה חשובה.

יא. הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעִית או עַל הַתְּרוּמָה, שֶׁמִּכָּרֵן לְשֵׁם חֵלִין - הֲרִי זֶה חָשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת; שֶׁהַחֲשׂוֹד עַל דְּבָרֵי שֶׁל תּוֹרָה, הֲרִי הוּא חָשׂוֹד עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהָאָכְלִין הַטְּמֵאִין, אֵין מִטְמֵאִין אַחֲרֵים אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

השנת הראב"ד

החשוד .. נאמן א"א כבר כתבתי עליו במקום אחר שאין זה כלום.

וכָּל הַחֲשׂוֹד • עַל דְּבָר - נִאָּמָן לְהַעֲיֵד בּוֹ לְאַחֲרֵים, וְלִדְוֹן בּוֹ [-להיות דיין] **לְאַחֲרֵים; חֻזְקָה שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרֵים.**

פֶּרֶק יא

נאמנות עם הארץ.

א. כָּכֶר בְּאֶרֶנוּ, שֶׁעָמִי הָאָרֶץ נִאָּמְנִין עַל טְהֵרַת פֶּרֶת חֲטָאָת [-פרה אדומה]; **מִפְּנֵי חֲמֻרְתָּהּ, אֵין מְזַלְזִלִין בָּהּ. וְכֵן נִאָּמְנִין הֵן עַל טְהֵרַת יֵינִי וְשִׁמּוֹן שֶׁל נְסֻכִּים^א - אִם אָמְרוּ 'טְהוֹר הוּא', הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהֵרָה; מִפְּנֵי חֲמֻרְתּוֹ, נִזְהָרִין בּוֹ.**

(א) שמקריבים בבית המקדש.

וכֵן נִאָּמְנִין הֵן עַל הַתְּרוּמָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַפְּדִים [-עונת הכנת השמן והיין] **- מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהֲרִין עֲצָמָם וְכִלְיָהֶם, כְּדִי לַעֲשׂוֹת יֵינִים וְשִׁמּוֹן בְּטְהֵרָה. עַבְדּוֹ הַגָּתוֹת וְהַפְּדִים, אֵינֶם נִאָּמְנִין;**

ב. אֲלֵא כִּהֵן שֶׁהֵבִיא לוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית יֵינִי או שִׁמּוֹן שֶׁל תְּרוּמָה - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. הַנִּיחָה עִם הָאָרֶץ אֲצִלּוֹ עַד [עונת הגת] **הַפָּאָה, וְהֵבִיאָה לוֹ - יִקְבְּלָנָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵיא מִשָּׁל אֶשְׁתָּקֵד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַפְּדִים.**

ג. עִם הָאָרֶץ שֶׁנִּעַל בֵּית בְּדוֹ או גִּתוֹ בְּשַׁעַת שֶׁגָּמְרוּ הָעָם לְדֶרֶךְ, וְהוֹלִיךְ אֶת הַמִּפְתָּח מִיָּד לְכִהֵן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (כמבואר לעיל פרק י הלכה א). ט) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

השנת הראב"ד מן המודיעין ולפנים א"א בגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקים לקודש. ירושלים, נאמנין על כלי

חרש; ומן המודיעין ולחוץ, אינן נאמנין; המודיעין עצמה, פעמים כלפנים ופעמים כלחוץ. כיצד? הרי חבר נכנס, ועם הארץ יוצא וכלי חרש בידו - הרי זה נאמן במודיעין לומר שהוא טהור לקדש^א; הרי שניהם נכנסין או שניהם יוצאין - אינו נאמן, עד שיהיו לפנים מן המודיעין^ב.

י) הגיע למודיעין כדי להמשיך משם לירושלים. יא) מכיוון שעם הארץ הקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי לקנות את כליו ולהכניסם לירושלים. יב) מכיוון שההיתר לקנות במודיעין, הוא רק לצורך שימוש הרבים בירושלים ואם אין לו אפשרות לקנות במודיעין ולפנים.

ז. קדר [=מוכר קדרות] שהביא קדרות, והניחן לפנים מן המודיעין, ובאו הלוקחין, והוא אומר להם שהן טהורות, ולקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש, אבל לא לתרומה, כמו שבארנו. לקח קדרה, ויצא בה חוץ למודיעין - הרי זו טמאה, בין לתרומה בין לקדש; אף על פי שהן הן הקדרות, והוא הקדר עצמו - אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעין.

ח. הלוקח [=קונה] כלי חרש מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרינן: 'שמא נגע בהן עם הארץ'; ואפלו לקח מן הסדר הראשון [=שורה הראשונה]^א, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על פלים שבפכשן.

יג) שבה יש יותר סיכוי שנגע עם הארץ.

ט. טמאת עמי הארץ ברגלי^א, כטהרה היא חשוכה - שפל ישראל חברים [=נחשבים תלמידי חכמים] ברגל, וכליהם כלם ואכליהם ומשקיהם טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמם ועולים לרגל. לפיכך הם נאמנים בכל ימות הרגל, בין על הקדש בין על התרומה; ומשעבר הרגל, חזרין לטמאתן.^ב

- אף על פי שטהרה [=שהכהן התעכב] בפמה ימים אחר שעברו הגתות^א - הרי הפהן בא ופותח בפניו, ומטבילו [את עם הארץ] ודורג, ונוטל תרומה בטהרה^ב; ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה מעם הארץ אלא זיתים או ענבים שאינן מכשרין^ג, שאינן מקבלין טמאה.

ב) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. ג) אבל אם עם הארץ לא הביא את המפתח לכהן מיד אחר שנגמרה הדריכה - אינו נאמן. ד) שעוד לא התרטבו והוכשרו לקבל טומאה.

ד. הביא לו עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה, ואמר: 'בתוכה קדש', אפלו [רק] רביעית [מהחבית קודש] - מתוך שנאמן על טהרת הקדש, נאמן על הפליה.

ה) מכיוון שמאמינים לעם הארץ שאומר על קודש שהוא טהור - כי הוא נזהר בו בגלל חומרתו, מאמינים לדבריו גם בנוגע לשאר היין שנמצא בחבית ואינו קודש.

אפלו בשעת הגתות והפדים, שעמי הארץ נאמנין על התרומה - אינן נאמנין על הפלי הריקן, לומר שהוא טהור לתרומה; וכן אינן נאמנין לעולם על כלי ריקן, לומר שהוא טהור לקדש.

ו) אחרי שרוקנו ממנו את היין הטהור. ז) סתם כלי ריק, שלא היה בתוכו קודש לפני כן.

ה. כלי שהיה בתוכו יין או שמן, וראינו עם הארץ יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי זה נאמן על טהרת הפלי, ואפלו קדם לגתות ולפדים בשבעים יום; אבל קדם לשבעים, אינן נאמנין.

במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל. אבל בירושלים, נאמנין על כלי חרש הריקן לומר שהוא טהור לקדש לעולם; בין פלים דקים [=קטנים] בין פלים גסים, בין שהיו הפלים ריקנים בין שהיו מלאים - הרי הוא נאמן על הפלי, אף על פי שהמשיקין שבתוכו טמאין; אפלו היה בגדו שהוא מדרס^א בתוך הפלי, הרי הפלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בהם? מפני שאין עושין כבשונות [לייעור כלי חרס] בירושלים^ב.

ומשעבר . . לטומאת: הביאור בזה בהרחבה; ההבדל בין מ"ש כאן למ"ש בהלכה ב' - יין מלכות סקמ"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד אלול - ספר טהרה - הלכות מטמאי משכב ומושב צו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יד) בשלושת הרגלים - פסח, שבועות וסוכות, בירושלים. (כא) לגבי טומאת זיבה עם הארץ לא נאמן, אך לגבי טומאת מת הוא נאמן.

פרק יב

המשך דיני טומאת עם הארץ.

א. המפקיד כלים

אצל עם הארץ, או שנתן כלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת, וטמאין מדרס [כמדרס הוב]. ואם מכירם שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא מת, אבל טמאים מדרס; מפני שאשתו נדה יושבת עליהן שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

השנת הראב"ד

הרי אלו טמאים א"א מצאתי שתי נוסחאות חלוקות זו עם זו בדבר זה שיש נוסחא אומרת טמאים מדרס וטמא מת אבל נ"ל כי זו שכתב הוא העיקר מדקנתי לעיל הלוקח כלים מאומני עכו"ם או שנתן להם כלים לתקן הרי אלו טמאים מדרס וכו' וטמא מת ואחריה הלוקח כלים מאומני ע"ה או שנתן להם כלים לתקן טמאים מדרס וטהור טמא מת מדקא מפליג להו מההדי אלמא לא חדא מחמת ניהור אבל קשה לי הרבה מה שאמרו במסכת טהרות פ"ח המפקיד כלים אצל ע"ה הרי אלו טמאים מדרס וטמא מת ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהור מטמא מת וטמאים מדרס ואולי יש הפרש בין אומן לשאר ע"ה כי האומן מקפיד על אומנתו מפני שכל אדם לוקחים ממנו אבל זה המחבר שעירב מפקיד עם אומן טעה.

י. הפותח חביתו והמתחיל בעסתו ברגל [ומוכר מהם] טו, ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושארה העסה בחזקת טמאה, שהרי נגעו בה עמי הארץ; ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא פתח, אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד.

טו) והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים.

יא. אחר הרגל, במוצאי יום טוב, היו מטבילין את כל הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת הקדש. ולפיכך היו אומרי: 'הזהירו שלא תגעו בשלחן' טו, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים; כדי שלא יהיה טמא במגען אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה"ו והערב שמש [=שקיעת החמה], ונאמר בלחם הפנים 15: "לפני תמיד"י. וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת יט - מפני שצפונייהם כטבילין לגביהם.

טז) שולחן לחם הפנים, שהיו מקרבים אותו לכל העם ברגל, כדי שיראו את הנס שהלחם נשאר טרי גם לאחר שבוע - נס המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. יז) ויצטרכו להוריד ממנו את הלחם. יח) שאסור להוריד את לחם הפנים מהשולחן לפני שבת. יט) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו אינו מקבל טומאה. כ) כלומר, למרות שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ היה העיקר בהם.

יב. עם הארץ שאמר: 'טהור אני מטמאת מת', או שאמר: 'כלי זה טהור מטמאת מת' - נאמן כ, ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד; וצריך הערב שמש, ואינו צריך הדיה [ממי פרה אדומה]. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר 'טהור הוא'. אבל הלוקח כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שטמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי ככל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר בטמאת הספקות.

15. שמות-תרומה, כה, ל.

הלכה יא: ביאור הדין - לקו"ש חל"ז ע' 20. מפני. לגביהם: ביאור השיטות בזה - לקו"ש חט"ז ע' 310.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מכיוון שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, הוא חושש לרדת ממנה ולגעת בכלים הרחוקים.

ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו ויצא, והניחו ער ומצאו ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגע בו, טמא^א.

(י) מכיוון שאם הוא היה ער וראה כבר את הכלים ולא השתמש בהם, לא חוששים שלאחר יציאת בעל הבית הוא החליט להשתמש בהם, ואם הוא היה ישן, לא חוששים שהוא התעורר בדיוק בזמן שבעל הבית לא היה ונגע בכלים. (יא) חוששים אולי הוא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל לא חוששים שירד מהמיטה ונגע בדברים רחוקים.

וכן המניח אפניו בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהם ולגע^ב; ואין אומרים: 'שמא עלו על גבי פסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלוין למעלה בכתל'.

(יב) כשהם עומדים על קרקע הבית.

י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ ^[להיות] טוהנת בתוך ביתה - אפלו פסקה הרחים ^[עשתה הפסקה]^א, ואפלו היו ^[האורחות] שתיים - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהן ולגע. ואין אומרים: 'שמא האחת טוהנת, והשניה בלשה כל שבבית, ושמא נתלת ^[=טיפסה] ועלת במקומות הגבוהות'.

(יג) בכל זאת לא חוששים שבזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ונגעה בכלים.

יא. האשה שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתיו^ב עומד בצד כפרות - אפלו היו תרוקמה, הרי הן טהורות; שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה טהורה.

(יד) את העני עם הארץ, שהיה לפני כן במקום רחוק מהכיכרות.

יב. גבאי מלכות ^[גובי מס] שנכנסו לתוך הבית למשפן ^[לקחת עיבודן], כל שבבית טמא^ט; אם יש עמהם גוי, נאמנין לומר: 'לא נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים^ט? בזמן

ג. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור; שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

ד. המניח כליו בחלונות ^[האיים] שבמרחץ, ונצל עליהם - אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ, כליו טהורין; וכן אם חתם על החלון, או עשה לו סימן - אפלו מצא החותם מקלקל, הרי כליו טהורין.

ה. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, וישב הוא ^[בעל הבית] מרחוק - בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין ומן המשקין וכלי חרש שאינו מקף צמיד פתיל ^[=כיסוי מהדוק], טמאין; אבל המשפכות והמקפכות ^[=משכב ומרכב] וכלי חרש המקף צמיד פתיל, טהורין. ואם אינו רואה, לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא; אפלו היה ^[השומר] כפות או כרות ידים ורגלים - הכל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ.

(ו) כדין כל מי שמוסר לעם הארץ את כליו לשמור עליהם. (ז) המשכבות והמרכבות טהורים, מכיוון שטומאתם חמורה ולא גזרו לחשוש שעם הארץ יטמא טומאה שכזו, וכן כלי חרס עם כיסוי מהדוק שאינם נטמאים מבחוץ, לא חוששים שעם הארץ פתח את המכסה שלהם וטימאם.

ח. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמר לי פרה זו שלא תפגס לבית, או שלא תשבר הפלים' - הרי הבית והפלים טהורים; שלא מסר לו אלא שמירת הפרה^ה. אבל אם אמר לו: 'שמר לי בית זה שלא תפגס בו הפרה, וכלים אלו שלא תשברם' - הרי הם טמאין.

(ח) מכיוון שמסר את שמירתם לעם הארץ.

ו. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו כליו ^[בגדיו] מקפלין ומנחין תחת ראשו, וסנדליו וחיבתו לפניו - הרי אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם, ולא יגע בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה יעור ויביט בי'.

ז. עם הארץ ששאל מחבר מטה שישן עליה, וישן עליה בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגע^ט.

(ט) ולא חוששים שירד מן המיטה ונגע בדברים רחוקים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד אלול - ספר טהרה - הלכות מטמאי משכב ומושב צט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שִׁישׁ שָׁם עֲדִים שֶׁנִּכְנְסוּ, או שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכּוֹן בְּיָדָם. אָבֵל אִם אָמְרוּ הֵן מַעֲצָמָן: 'נִכְנְסֵנוּ, אָבֵל לֹא נִגְעָנוּ' - נֶאֱמָר; שֶׁהָפָה שְׁאֶסֶר, הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר.¹

כָּלִים שֶׁבְּמַחֲצֵה טְמָאִים, מִפְּנֵי שִׁישׁ לְעַם הָאָרֶץ בְּסֶפֶד זֶה אוּ בְּמַחֲצֵה זֶה רִשּׁוּת [להלך בה].
יט. חֵבֶר שֶׁהָיָה גָּזוּ לְמַעְלָה מִגָּזוּ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - הָרִי זֶה שׁוֹטֵט שָׁם כָּלִים וּמִנִּית טְהוֹרוֹת, וְהֵן בְּחֻזְקָתָן; וְאֵף עַל פִּי שְׁעַם הָאָרֶץ אוּ גוֹי יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְע, אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מְשׁוּם טְמֵאָה וְלֹא מְשׁוּם יַיִן נֶסֶף.²

(כא) מכיוון שאם עם הארץ יושיט את ידו לגג, הוא ייחשד כגנב.

הֵיוּ הַגָּזוֹת זֶה בְּצֵד זֶה, או שֶׁהָיָה גָּזוּ שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשֹׁטֵט הַחֵבֶר כָּלִים אוּ שֶׁהָיָה טְהוֹרוֹת בְּגָזוּ - הָרִי כָּל מְקוֹם שֶׁיָּכוֹל עַם הָאָרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְע, בְּחֻזְקָת טְמֵאָה.³

(כב) כי גם אם יושיט את ידו לגג ויתפסו אותו, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט את היד כדי לחפש אותו ולקחתו.

כ. שְׁתֵּי חֲצוֹת זֶה לְפָנִים מִזֶּה, הַפְּנִימִית שֶׁל חֵבֶר וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חֵבֶר מִנִּית שָׁם כָּלִים וְשׁוֹטֵט שָׁם פְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שִׁיד עַם הָאָרֶץ מַגְעָת לִשָּׁם; מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפַּשׁ עָלָיו כְּגַבָּכִי.⁴

(כג) מכיוון שאין לו רשות להיכנס לשם.

כא. חֲצֵר הַחֲלוּקָה בְּפִסְפָּס [=מחיצה נמוכה], וְחֵבֶר בְּצֵד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצֵד זֶה - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת, אֵף עַל פִּי שִׁיד עַם הָאָרֶץ מַגְעָת; מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשּׁוֹת הַחֲבָרִי.⁵

(כד) ועם הארץ ייתפס כגנב כשיושיט ידו לשם.

כב. חֵבֶר שֶׁנִּפְל דָּלָיו [דליל] לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וְהָלַךְ לְהִבִּיא בָּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טְמָא; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

כג. אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֶר לְהוֹצִיא בָּנוּ אוּ בָתּוּ אוּ בְּהֶמְתּוּ [של החבר] - כָּל שֶׁבִּבְיָתָהּ טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׂלֵא בְּרִשּׁוֹתָהּ.

(כה) והיא חוששת לגעת בדברים ללא רשות.

קָדֵר חֵבֶר שֶׁהָיָה קְדוּתוֹ שְׁמוּכָר, וַיֵּרֶד לְשִׁתּוֹת - הָרִי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת, וְהַחִיצוֹנוֹת טְמָאוֹת. בָּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהָיָה סְמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים - מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים נוֹגְעִים [כלי כוונה] בְּחִיצוֹנוֹת

(טו) מפני שרגילים לגעת ולבדוק את כל מה שאפשר למשכן. (טז) שכשהם נכנסו ללא גוי, כ מה שבבית טמא. (יז) כלומר, מכיוון שללא אמירתם שהם נכנסו לבית לא היינו יודעים בכלל שהם היו בבית ולא היינו חוששים לטומאה, אנו מאמינים לאמירתם שהם לא נגעו.

לג. הַגָּנָבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבֵּית - אֵין טְמָא אֵלָּא מְקוֹם רְגְלֵי הַגָּנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּחָדִין מִלְּבָלֵשׁ, אֵלָּא דָּבָר שֶׁנִּשְׁטָלִין.⁶ וְמָה הֵן מְטַמְּאִין בְּמְקוֹם הַלִּיכָתָן? הָאֶקְלִין וְהַמִּשְׁקִין, וְכָלִי חֶרֶשׁ הַפְּתוּחִים. אָבֵל הַמִּשְׁקָבוֹת וְהַמְּרַקְבוֹת וְכָלִי חֶרֶשׁ הַמִּמְקָפִין צְמִיד פְּתִיל, טְהוֹרִין; וְאִם יֵשׁ עֲמָהֶן גּוֹיִשׁ אוּ אִשָּׁה, כָּל טְמָא.

(יח) כלומר, מכיוון שגנבים חוששים לחפש יותר מדי ולגעת בדברים שהם לא לוקחים, אלא נוגעים ולוקחים רק את מה שזמין לקחת באופן מיידי. (יט) שטמא מדרבנן כמו זב.

יד. הַגָּבְאִים [=גובי מס] וְהַגָּנָבִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהִחֲזִירוּ מַעֲצָמָן, לֹא מִחֻמַּת יִרְאָה, וְאָמְרוּ: 'לֹא נִגְעָנוּ בְּכָל מָה שֶׁהָיָה בְּבֵית כְּשֶׁנִּכְנְסֵנוּ' - הָרִי אֵלוּ נֶאֱמָר, אֶפְלוּ עַל מְקוֹם רְגְלֵיהֶן.

טו. הַמִּנִּית אֶת בֵּיתוֹ פְּתוּחַ וּמִצָּאוּ פְּתוּחַ, או שֶׁמִּצָּאוּ נְעוּל, אֶפְלוּ הִנִּיחוּ נְעוּל וּמִצָּאוּ פְּתוּחַ וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ כָּלִים - כָּל שֶׁבִּבְיָתָהּ טְהוֹר; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: 'הַגָּנָבִים פְּתוּחוֹת וְנִמְלְכוּ, וְהָלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ'.⁷
טז. קָרְדָּם [=גרזן] שְׁאֵבֶר בְּבֵית, או שֶׁהִנִּיחוּ בְּזוּיָת זֶה וַיָּבֵא וּמִצָּאוּ בְּזוּיָת אַחֶרֶת - הַבֵּית טְמָא; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: 'אִדָּם טְמָא נִכְנַס לְבָאֵן וְנִטְלוּ'.

יז. הָדָר עַם עַם הָאָרֶץ בְּחֻזְרָה [בשכנות], וְשִׁכַּח כָּלִים בְּחֻזְרָה - אֶפְלוּ חֲבִיּוֹת מִקְּפוֹת צְמִיד פְּתִילִי, או תַּנּוּר מִקֶּף צְמִיד פְּתִיל - הָרִי אֵלוּ טְמָא; עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְתַנּוּר מַחֲצֵה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת עַם הָאָרֶץ.

(כ) מפני שכאן דירתו הקבועה של עם הארץ, והוא מעז להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו.

יח. חֵבֶר שֶׁהָיָה לוֹ מַחֲצֵה או סֶפֶד לְפָנֵי פְּתוּחוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, או שֶׁהָיָה מַחֲצֵה או סֶפֶד לְעַם הָאָרֶץ לְפָנֵי פְּתוּחוֹ שֶׁל חֵבֶר - כָּלִים שֶׁבִּסְפָּה או

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְחִזְרוּ - הָרִי אֵלֹו בְּטָהֳרָתָן. עַד כִּמָּה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כִּדִּי שֶׁלֹא יִסְתָּרוּ מַעֲיָנוּ; אֲבָל אִם נִסְתָּרוּ מַעֲיָנוּ - חִזְרוּ לְטָמְאָתָן, עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ פַעַם שְׁנִיָּה, וְיַעֲרִיבוּ שִׁמְשָׁן.

ג. הַפְּדִיין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טָמְאָה לַפְּנִיָּהִם, נֶאֱמָר לומר 'לא נִגְעָנוּ'; וְכֵן בַּתִּינוּקוֹת שֶׁבִּנְיָהֵן

[נאמנים לומר שהתינוק לא נגע].

ד. הַמְטָהֵר אֶת הַפְּדִיין, וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל עֲלֵיהֶם - אִם הָיוּ שֵׁם בָּלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בַּמִּדְרָס - הָרִי בֵּית הַבַּד כְּלוּ טָמָא, שְׁמָא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַכְּלִיָּם. וְאִפְּלוּ רָאָה אוֹתָן מִקֵּדָם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַכְּלִיָּם, מִפְּנֵי טָמְאָתָם - הָרִי בֵּית הַבַּד טָמָא; שְׁמָא הִסִּיטוּ אוֹתָהֶן, וּמִדְּמִין שֶׁאֵין הִמְסִיט טָמָא; שְׁאֵין עֲמִי הָאָרֶץ בְּקִיָּאִין בְּטָמְאָת הַסֵּט.

ד) ואחר כך נגעו בזיתים ובשמן. (ה) הזיזו אותם ממקומם בלי נגיעה.

ה. הָיוּ חֲמָרִיו [מובילי חמורים] וּפּוֹעֲלָיו טְעוּנִין טְהוֹרֹת, וְעוֹבְרִין [=הולכים] לִפְנֵיו - אָף עַל פִּי שֶׁהִפְלִיגוּ [=התרחקו] יוֹתֵר מִמִּיל [כקילומטר], הָרִי אֵלֹו טְהוֹרֹת; מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּחֻזָּקָה שְׁהוּא שׁוֹמְרִין, וְהֵן מִפְּחָדִין לִגְע, וְאוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ יָבוֹא, שֶׁהָרִי הוּא אַחֲרֵינוּ'. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: 'צֵאוּ וְאֵנִי אָבוֹא אַחֲרֵיכֶם' - כִּיֵּן שֶׁנִּתְפַּסּוּ מַעֲיָנוּ, הָרִי הֵן טָמְאוּתָם.

ו) והם לא יודעים שבפועל יש מרחק רב ביניהם. ז) בזמן מאוחר יותר. ח) מכיוון שהם בטוחים שהוא לא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לגעת.

ז. חֶבֶר שֶׁהָיָה לְבוֹשׁ בְּחִלּוּק וְעִטּוֹף בְּטָלִית וּמְהֻלָּךְ, וְאָמַר: 'בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַחִלּוּק, וְהָיִיתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסְתַּחֲמִי דַעֲתִי מִן הַטָּלִית' - הָרִי הַחִלּוּק בְּטָהֳרָתוֹ; וְהַטָּלִית טָמְאָה, שְׁמָא נִגְעָה בָּהּ עִם הָאָרֶץ. הָיָה סֵלֶט עַל כֶּתְפוֹ, וּמִגְרָפָה בְּתוֹךְ הַסֵּל, וְאָמַר: 'בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל וּלְשֹׁמֵר אֶת הַמִּגְרָפָה מִדְּבַר הַמְטָמְאָה, אֲבָל לֹא מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה' [טומאה שאינה מטמאה הלאה] - הַסֵּל טְהוֹרֵי, וְהַמִּגְרָפָה טָמְאָה; וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבִּפְסַל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמִּגְרָפָה שֶׁפּוֹסְלָתָהּ הָאֲכָלִין שֶׁבִּפְסַל.

ט) ובתוכו תאנים. י) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים שדבוקות אחת לשנייה. יא) מכיוון ששמר עליו מכל דבר טמא.

בְּשַׁעַת הַלִּיקָה. הָיוּ רְחוּקוֹת מִרְשׁוֹת הָרִבִּים אִם הָיוּ

כִּלְי אֲמֻנָתוֹ בִּידּוֹ, הַפֶּל מִפְּנֵי שֶׁפָּלּוּ מוֹכִיחִין • שֶׁהִנָּחוּ לְמַכּוֹר, אִ"א אֵין זֶה הַטַּעַם יִפָּה שְׁהָרִי הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהִבִּיֵּן לְמַכּוֹר אֵלֹא בִּשְׁכָּלִי אֻמְנוֹתוֹ בִּידּוֹ הַכֹּל בְּאֵין לְרֹאוֹת הָאוֹמְנוּת.

מִמְשַׁמְשׁוֹת בָּהֶן. וְאִם אֵין כִּלְי אֲמֻנָתוֹ בִּידּוֹ, הַפֶּל טְהוֹרוֹת - חֻזָּקָתָן שֶׁלֹא נִגְעָ בָּהֶם אָדָם כִּי.

כו) כל מי שמעוניין לקנות. כז) מכיוון שהם חושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלגעת בהם.

חֶבֶר שֶׁהָיָה אֲכָלִין וּמִשְׁקִין עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ, וְנִכְנָס - הָרִי אֵלֹו טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים מִמְשַׁמְשִׁין בָּהֶם כִּי.

כח) מכיוון שהם מוצעים למכירה.

~ יום שני כ"ה אלול ~

פֶּרֶק יג

המשך דיני טומאת עם הארץ

א. כִּהֵן שֶׁטָהַר בָּלּוֹ לִגְתָּ זוֹ, וְהִנִּיחָן לִגְתָּ הַבָּאָה - הָרִי אֵלֹו בְּחֻזָּקָתָן [בחזקת טהרה]; שְׁאֵין עֲמִי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכָלּוֹ שֶׁל כִּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהוֹרוֹת. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הָרִי אֵלֹו טָמְאוֹת, עַד שִׁיאֵמַר: 'בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר עִם הָאָרֶץ שִׁיפְגֹס לִגְתָּ שֶׁלֹא יִגְע בְּכָלִים'.

ב. הָרוּצָה לַעֲשׂוֹת יֵינוּ בְּטָהֳרָה בְּאֲמָנִין עֲמִי הָאָרֶץ, הָרִי זֶה מִטְבִּיל אֶת הַבּוֹצְרִין^א; וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה שְׁמֵן, מִטְבִּיל הַפְּדִיין [=הדורכים את השמן]^ב; וְצָרִיךְ לַעֲמֹד [ולהשגיח] עַל הָאֲמָנִין עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בִּפְנֵיו - שֶׁהָרִי אֵינֶם יוֹדְעִים הַלְכוֹת טְבִילָה וְחֻצִּיצָה.

א) הקוטפים את הענבים מהגפנים — כי הענבים מוכשרים לקבל טומאה בבציר על ידי המשקה שיוצא מעצמו מהענבים. ב) אבל קוטפי הזיתים אינם צריכים טבילה, מכיוון שהזיתים לא יוצא משקה רב בכמות שיכול להכשיר את הזיתים לקבל טומאה. ג) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

יֵצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד, וְנִפְּנוּ לְאַחֲרֵי הַגֶּדֶר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הִיָּה עוֹשֶׂה [מתעסק] עֲמוֹ בְּטָהֳרוֹת אוֹ בְּזָבָחִים, וְלֹא־חָרַץ זִמָּן מִצָּאוֹ, וְאָמַר לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁפָּגַע [נפגש] בוֹ: 'טָהֳרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ נִטְמָאוּ', וְיִזְבָּחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ נִתְפַּגְּלוּ' [נפסלו במחשבה] -

הָרִי זֶה נֶאֱמָן; אָבֵל אִם פָּגַע בוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כָּלוּם, וְאַחֲרַיִךְ פָּגַע בוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן; אֵלֹא • הָרִי זָבָחוֹ בְּחֻזְקָת פְּשָׁרוֹת, וְטָהֳרוֹתָיו בְּחֻזְקָת טָהָרָה.

השגת הראב"ד
אלא .. בשרות א"א נ"ל אם היה עושה עמו בשכר אפילו אחר כמה ימים נאמן ואע"פ שלא הזכיר לו בתחילה מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד הטהרות שהרי אותו שכתב ס"ת ולא עיבד הגוילין לשמן אע"פ שהחזירה לבעליה ולא אמר לו כלום ובסוף אמר לו האמינוהו במתוך אף זה כמו כן.

פריד רחמנא דסייען

הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבּוֹת הַטְּמָאוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטְן: (א) דִּין טְמֵאָת נִבְלָה; (ב) דִּין טְמֵאָת שְׂרִץ; (ג) דִּין טְמֵאָת שִׁכְבַּת זֵרַע. וְעֲבוּדָה זָרָה מִטְמָאָה כְּשֶׁרִץ, וְטְמֵאָתָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וּבִיאור מִצְוֹת אֵלֶּי - בְּפָרָקִים אֵלֶּי.

פָּרָק א

דיני טומאת נבלת הבהמה.

א. הַנִּבְלָה, [מגדרת כ] אֵב מֵאַבּוֹת הַטְּמָאוֹת; [גודל] בְּזִית מִבְּשָׂרָה - מִטְמָא אָדָם וְכָלִים בְּמַגָּע^א, וְכָלִי חֶרֶשׁ [נטמאים מנבלה הנמצאת] בְּאֵיזִיר [הכלי]; וּמִטְמָא אֶת הָאָדָם בְּמִשָּׁא לְטֵמָא בְּגָדִים^ב, בְּמִרְכָּב [כלי שנטמא ע"י רכיבת] הָיָב [עלין].

(א) אדם או כלים שנגעו בנבלה, נטמאו. (ב) אם האדם נשא את הנבילה, אף על פי שלא נגע בה, כגון שהיתה מונחת על קרש והרים את הקרש, נטמאו הוא והבגדים שעליו.

פִּיעִדִּי? אָדָם שֶׁנֶּגַע בְּנִבְלָה - נִטְמָא, וְהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְאִם נֶגַע בְּכָלִים, אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מַגָּעוֹ בְּנִבְלָה - הָרִי הֵם טְהוֹרִין; וְכֵן כָּלִים שֶׁעָלְיוֹ טְהוֹרִין - לְפִי שֶׁהוּא וְלָד [הטומאה], וְאִין וְלָד מִטְמָא כָּלִים.

(ג) מה החילוק בין מגע למשא.

אָבֵל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה - מִטְמָא כָּלִים בְּשַׁעַת נִשְׂאָתוֹ, שְׁנֵאָמְרִי: "וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם - יִכַּבֵּס

הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֲבִית בְּטָהֳרָה בְּחֻזְקָת שְׂהִיא חֲלִין, וְאַחֲרַיִךְ כֶּף נִמְצָאת תְּרוּמָה - אֵף עַל פִּי שְׂהִיא טְהוֹרָה, הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה בְּאִכְלָה; שְׂמָא נֶגַע בָּהּ טָבוּל יוֹם^ג, שְׁהוּא פּוֹסֵל בְּתְרוּמָה וְטָהוֹר בְּחֻלִּין, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר; וְאֵינוֹ דּוּמָה מִשְׁמַר תְּרוּמָה לְמִשְׁמַר חֲלִין. וְאִם אָמַר: 'כָּלִי הִיָּה לְשִׁמְרָה אֶפְלוּ מִדְּבָר הַפּוֹסְלָה', הָרִי זֶה מִתְּרַת בְּאִכְלָה.

(יב) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש כך שטהרתו אינה מושלמת.

נִתְחַלְפוּ לוֹ כָּלִים שֶׁל שִׁבְת בְּשֵׁל חֵל, וְלִבְשָׁם - נִטְמָאוּ; שְׂאֵינוֹ מִשְׁמַר כָּלִים שֶׁל חֵל כְּכָלִים שֶׁל שִׁבְת. מַעֲשֵׂה בְּשִׁתִּי נָשִׁים חֲבֵרוֹת, שֶׁנִּתְחַלְפוּ לָהֶן כָּלִיָּהֶן בְּבֵית הַמִּרְחָץ; וְכֵא מַעֲשֵׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְטְמָאוּ הַכָּלִים^ד.

(יג) מכיוון שכל אחת חושבת שהשנייה לא מקפידה לשמור על בגדיה מטומאה, ולכן לא הקפידה לשמור מטומאה את הבגדים שהחליפה איתה.

אֶפְלוּ נִפְלָה מִעֲפָרָתוֹ [=עצין] מִמָּנוּ, וְאָמַר לְחֵבֵר: 'תִּתְּנָה לִי, וְנִתְּנָה לוֹ - נִטְמָאָת; גִּזְרָה שְׂמָא יִתְּנָה לוֹ עִם הָאֶרֶץ, או [סיבה נוספת]: שְׂלֹא יִהְיֶה הַחֵבֵר מִשְׁמָרָה - שְׂאֵין אָדָם מִשְׁמַר כָּלִים שְׂאֵינָן שְׁלוֹ כְּכָלִי, אֵלֹא אִם כֵּן הוֹדִיעוֹ וְסָמַךְ עָלָיו.

ז. חֵבֵר שִׁמְתָה, וְהַנִּיחַ טְהוֹרֵת^ה - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת^ו. הַנִּיחַ כָּלִים, הָרִי הֵם טְמָאוֹת^ז; שְׂאֵין אֹמֵר: שְׂמָא נִטְמָאוּ, וְהִזָּה עָלֶיהֶן בְּשִׁלְשִׁי, וְעִדִּין לֹא הִזָּה עָלֶיהֶן בְּשִׁבְעִי^ח; או שְׂמָא הִזָּה עָלֶיהֶן בְּשִׁבְעִי, וְעִדִּין לֹא הִטְבִּיל; או שְׂמָא עִדִּין לֹא • הִזָּה עָלֶיהֶן כָּל עֶקֶר.

(יד) מאכלים ומשקאות טהורים. (טו) חבר אינו משהה בביתו מאכלים טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. (טז) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה. (יז) ועדיין לא השלימו את טהרתם.

ח. מִי שְׂאָמַר לוֹ עַד אָחָד: 'נִטְמָאוּ טְהוֹרֵתִיךְ', וְהִלָּה שׁוֹתֵק - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְהָרִי הֵן טְמָאוֹת; וְאִם הִכְחִישׁוּ וְאָמַר: 'לֹא נִטְמָאוּ' - הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן, עַד שִׁיעִידוֹ שְׁנִיָּם.

1. ויקרא-שמיני, יא, כח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָבֵל בְּהֵמָה טָמְאָה, וְחֵיהָ בֵּין טָמְאָה וּבֵין טְהוֹרָה טו
- אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֲלָבָה לְטָמְאָה, וּמִטְמֵא אָדָם
וְכָלִים בְּכִזָּית, כְּבִשּׁוֹר הַנִּבְלָה.

(טו) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

ו. הַכּוֹי [-ספק בהמה ספק חיה] - חֲלָבוֹ מִטְמֵא כְּבִשּׁוֹר,
וְטָמְאָתוֹ בְּסֶפֶק טו. לְפִיכָּה, אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה
וְקִדְשִׁים [שנשמא מחלב], וְאֵין חֲזִבִּין כֶּרֶת עַל טָמְאָתוֹ
עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אוֹ אֲכִילַת קִדְשֵׁי יוֹי.

(טז) שמא הוא מין חיה וחלבה טמא, ושמא הוא מין בהמה
וחלבה טהור. (יז) אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס
למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (יח) קדשי
המקדש.

ז. וְאֵלֵי דְבָרִים שְׂאִין מִטְמְאִין מִן הַנִּבְלֹת:
הַעֲצָמוֹת; וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים [=כפות הרגלים] - אֶפְלוֹ
עֶקְרָן [=שורשן] הָרֶךְ, שְׂאֵם יִתְחַתֵּךְ מִן הַחֵי וְיוֹצִיא דָם;
וְהַעוֹר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מַעֲבָד; וְהָאֵלֶּל [=בשר הדובק
לעור לאחר הפשטון], וְהַגִּידִים, וְהַמְרָק וְהַתְּכָלִין
הַמִּתְבַּשְּׁלִין עִמָּה.

בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שִׁפְרָשׁוֹ מִן הַנִּבְלָה. אָבֵל
הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלֵי כְּשֶׁהֵן מִחֲבָרִין בְּבִשָּׁר, הָרִי זֶה
טָמֵא טו; וְהוּא, שִׁיחֵיהָ בְּבִשָּׁר בְּזִית - שְׂאִין אֶחָד מִכָּל
אֵלֵי מַצְטָרֵף לְכִזָּית.

(יט) ואף שאינם מטמאים בפני עצמם, כשהם מחוברים לבשר
הרי הם כמו ידית לבשר, שנוטלים אותם והבשר ניטל
עמם.

ח. הָאֵלֶּל, בֵּין שִׁפְלָטָתוֹ [-נחתך ע"י] סָכִין בֵּין שִׁפְלָטָתוֹ

חֲסֵה - אֵינוֹ מַצְטָרֵף [עם דבר
חשנת הראב"ד
ואם .. בזית א"א לא נהיר דכי
מעינת בשמעתא דחולין מתחזי
לך דרב הונא דמפרש מילתיה
דרבי יהודה ורבי יהודה גופיה
אליבא דרבי ישמעאל קא מיירי.]
לְכִזָּית; וְאֵם • כְּנָסוֹ
[את החתיכות יחד] וְהָיָה בּוֹ
כִזָּית - מִטְמֵא.

ט. וְאֵלֵי בְּהֵמוֹת שִׁעוּרִיתֵיהֶן [מטמאין]
כְּבִשְׁרָן: עוֹר
הַחֲזִיר שֶׁל יִשׁוּב [-חזיר בית], וְעוֹר חֲטוּרָה [-דבשת]
הַגָּמֶל
הָרֶפָה, וְעוֹר בֵּית הַבִּשָּׁת [-הערווה], וְעוֹר הַשְּׁלִיל [-עובר],
וְעוֹר שִׁתְחַת הָאֵלֶּה [-זנב] - הָרִי אֵלֵי מִטְמְאִין מִן
הַנִּבְלָה. וְאֵם עֶבְדָּן, אוֹ הַלֵּף [-דיר] בָּהֶן כְּדִי עוֹבְדָה
[-שיעור עיבוד] - הָרִי אֵלֵי טְהוֹרִים. וְאֵם עֲשֵׂה בָּהֶן

בְּגִדֵּיו; וְאוֹתָן הַבְּגָדִים, רִאשׁוֹן לְטָמְאָה. וְאֵינוֹ
מִטְמֵא לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִי חֶרֶשׁ, וְאֶפְלוֹ בְּשִׁעַת
נִשְׁאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

ב. אֶחָד בְּהֵמָה וְחֵיהָ, בֵּין מִן הַמִּתְרִין בְּאֲכִילָה
בֵּין מִן הָאֲסוּרִין - אִם מֵתוֹ, כֵּלָן בְּשָׂרָן מִטְמֵא
בְּכִזָּית. וְשִׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיהָ טְהוֹרָה,
מִטְהַרֶת אוֹתָהּ בְּכָל מְקוֹם; וְאֶפְלוֹ שִׁחַט חֲלִין
בְּעִזָּרָה, וְקִדְשִׁים בַּחוּץ - הָרִי אֵלֵי טְהוֹרִין; וְאִם
אֶרֶץ פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהַלְכוֹת שִׁחִיטָה.

(ד) בין בהמה ובין חיה. (ה) שאסורים באכילה.
(ו) ומטמאה במשא, כאילו מתה בלי שחיטה.

ג. בְּהֵמָה טָמְאָה וְחֵיהָ טָמְאָה, אֵין הַשִּׁחִיטָה
מוֹעֵלַת בָּהּ; וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אוֹתָהּ, אוֹ הַנוֹחֵר [-הורג]
אוֹ הַחוֹנֵק אוֹ שִׁמְתָהּ כְּדִרְכָּה - הָרִי זֶה נִבְלָה. וְכָל
הַנִּבְלֹת מַצְטָרְפוֹת לְעִנְיָן טָמְאָה לְכִזָּית, אֶחָד
טָמְאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.

(ז) לטהרה מטומאת נבלה. (ח) שיעור כזית שהצטרף מבשר
של כמה נבלות, מטמא.

ד. מִלֵּךְ [עצם], הָרִי הוּא כְּבִשָּׁר. וְדָם הַנִּבְלָה - אֵינוֹ
מִטְמֵא כְּנִבְלָה, אֲלָא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טָמְאִין,
שְׂאִינוֹ מִטְמֵא אָדָם וְלֹא כָלִים, מִן הַתּוֹרָה.

ה. חֲלָב [-שומן] בְּהֵמָה טְהוֹרָה שִׁמְתָהּ - טְהוֹר,
שִׁנְאָמָר: "וְחֲלָב נִבְלָה וְחֲלָב טְרֵפָה, יַעֲשֶׂה לְכָל
מְלָאכָה" ט, מִי שְׂאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם נִבְלָה וְטְרֵפָה. וְאִם
הַכִּשּׁוֹר [לקבלת טומאה] בְּמִשְׁקִין הַמִּכְשִׁירִין א - הָרִי זֶה
כְּאֲבָלִין טָמְאִין טו, וְאֵינוֹ כְּבִשָּׁר נִבְלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֲלָב
הַחוּפָה [-מכסה] אֶת הַכִּלְיָה קֹדֶם הַפְּרָשָׁה [מן הכליה] -
הָרִי זֶה טָמֵא יג, כְּנוֹגֵעַ בְּכִלְיָה עֲצָמָה; שֶׁהָרִי כְּמָה
חוּטִין [של בשר] נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה יד בְּחֲלָב.

(ט) משמע שהותר אפילו למלאכת קדשים, שאסור לטמאם.
(י) ולא בהמת חיה טמאה, שאסורה באכילה גם אם היא לא
נבלה או טרפה. (יא) כי דברי מאכל אינם מקבלים טומאה
כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין. (יב) ואפילו
אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין
כראשון לטומאה. (יג) למרות שחלב אינו מטמא
(יד) מהכליה, והחוטאים האלה הם בשר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**אָבַל פִּלְטָתוֹ סְפִינָא - אִם הָיָה [הבשר] מְרֻדָּד (=דק),
בָּטֵל עַל גַּב הָעוֹר.**

(כז) והשומר מטמא כבשר עצמו. (כח) שנתלש הבשר עם העור על ידי חיה, ולא הייתה הכוונה אדם לבטלו אל העור. (כט) שנחתך על ידי אדם, והייתה כוונתו לבטלו לעור. (ל) שאין דרכו של אדם לטרוח ולפלט שכבה דקה של בשר, ולכן בטלו.

**יב. עור שיש עליו פשגי חציי זיתים בשר נבלה,
העור מבטלן^א; ואינו מטמאין לא במגע ולא
במשא - שכל שאינו מטמא מן הנבלה במגע, אינו
מטמא במשא.**

(לא) מכיוון שהם דבוקים בעור הם בטלים אליו ואינם מטמאים, עד שילקטם אדם בידים לכדי שיעור כזית.

**אָבַל שְׁנֵי חֲצֵי זֵיתִים^ב שֶׁתָּחֶבֶן בְּקִיסָם - הַנוֹשֵׂא
אוֹתָן טָמֵא, שֶׁהָיָה נֶשֶׂא פְּזִית; וְנוֹגֵעַ טָהוֹר, שֶׁאֵין
חֲבוּרֵי אָדָם^ג חֲבוּרֵי^ד; וְהוּא^ה שֶׁהָיָה שְׁנֵיהֶן מְרֻדָּדִין
וְדְבוּקִין זֶה בְּזֶה, כְּדִי שֶׁיִּגָּטְלוּ בְּאַחֲדֵיהֶן; אָבַל אִם
הָיָה חֲצִי זֵית זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, בְּקִיסָם
אֶחָד - אִפְלוּ הוּלִיף וְהֵבִיא כָּל הַיּוֹם, טָהוֹר.**

(לב) שאינם דבוקים לעור. (לג) חיבור מלאכותי. (לד) ודינם כשני חצאים נפרדים. (לה) נשיאתם מטמאת בתנאי. (לו) שאם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו.

**יג. בשר נבלה שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל
הפלב - טהור; לפיכך, נצל^א [בשר שנימוח ונקרש] הנבלה,
ספק אם מטמא בפזית^ב או אינו מטמא^ג. בשר
נבלה שייבש - אם יכול לשרות בפזירין מעת לעת
ולחזור לח וראוי ללכלב, מטמא; ואם לאו - טהור,
ואפלו פאכלין טמאין אינו מטמא.**

(לז) כנבלה, מכיוון שהוא ראוי לאכילת כלב. (לח) מכיוון שאינו נחשב כבשר אלא כעפר בלבד.

**יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו^א, ואינו ראוי
למאכל אדם - הרי זה טהור, שנאמר^ב: "לגר אשר
בשעריך תתננה ואכלה", עד שהיה תחלתה ראויה
לגר.**

(לט) שהיה מקולקל בחיי הבהמה ולא היה ראוי לאכילה, כגון שנשבר בה איבר והתלע בעודה בחיים.

טו. שליה^א של נבלה - הרי היא פפרש וכרעי

**מעשה שבטלן^א [מהגדרתן כבשר] - טהורין, אף על פי
שלא הלך בהן כדי עובדה. פיצד? אין חמור
שטלנה לקפיפתו^ב [עשהא טלאי לסלן], טהורה.**

(כ) מפני שהם רכים, ונאכלים.

**כמה הוא כדי עובדה? [משך זמן הילוך] ארבעת מילין.
ואיזו היא חטורת רפה? כל זמן שלא טענה^א [משא];
הגיע זמן [בגיל] לטען ולא טענה, או שטענה קדם
שיגיע זמנה - הרי זה ספק^ב.**

(כא) אם עורה נחשב כבשר ומטמא, או לא.

**י. המפשיט נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין
טהורה, בין דקה בין גסה - אם לשטיח הפשיט
[להכנת שטיח מהעור]^א - בין שהפשיט מן העור כדי
אחיזה, והוא שני טפחים, הנוגע בעור זה שהפשיט,
טהור; ועד שלא הפשיט שני טפחים, הנוגע בעור
פנוגע בבשר.**

(כב) שדרך הפשטתו, שעושה חתך לכל אורך הבהמה מזנבה לצווארה.

**הפשיט כדי לעשות מן העור חמת^א [שק לאחסן נחלים]^ב
- הרי העור חבור [כמחבור לבשר], עד שיפשיט את כל
החזה. ואם הפשיטה מרגלה בלבד - הרי העור פלו
חבור, והנוגע בעור פנוגע בבשר, עד שיפריש
העור פלו מעל הבשר.**

(כג) שלא חותכים את העור לכל ארכו.

**וכן המפשיט בשרצים - חבור, עד שיפשיט העור
פלו. עור שעל הצואר^א - חבור, עד שיפשיט את
פלו^ב. וכל עור שהוא חבור לטמא^ג, כך הוא חבור
להתטמא; שאם היתה שחוטה, ונגעה טמאה בעור
זה שהוא חבור - טמא הבשר.**

(כד) למרות שהוא נפרד מהצוואר מאליו. (כה) כי הוא שומר על הצוואר. (כו) שמתמא את הנוגע בו כנוגע בבשר הנבלה.

**יא. עור שיש עליו פזית נבלה - הנוגע בציב
היוצא ממנו, ובשערה שננגדו^א [כנגד הבשר]
מאחורי העור - נטמא; מפני שהעור בשערו שומר
לבשר^ב. כמה דברים אמורים? שפלטתו חיה^ג;**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְטַמְּאָה מִשּׁוּם נִבְלָה כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא מְפֹרֶסֶת, עַד שְׁתִּמּוּת, או עַד שֶׁיִּתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ; וְהָרִי הִיא כְּאַכְלִין טָמֵא.

(א) ואם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף על פי שהיא מפרסת. (ב) וגם בעודה מפרסת, אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים, מפני ששחיטה כזו שמתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא.

נְחִירָהּ, וְעֵדֶינָה הִיא מְפֹרֶסֶת [רוערת] - אֵין בָּהּ אֶפְלוּ טָמֵא אֶכְלִין, כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא מְפֹרֶסֶת. וְאָבֵר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְּפֹרֶסֶת אֶסּוּר לְבָנֶי נָח, כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי; וּבִשְׂרָף הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה, כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי.

(ג) המית אותה לא על ידי שחיטה. (ד) מכיוון שנחירה אינה מתירה באכילה את הבהמה המפרסת לא לישראל, ולא לגוי עד שתמות, לכן אין עליה תורת אוכל. (ה) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים.

וְכֵן טְהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בְּשַׁחֲטָתָהּ, וְעֵדֶינָה הִיא מְפֹרֶסֶת. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד [מהסימנים, קנה וושט], או רֹב אֶחָד [מהם] - אֵין בָּהּ טָמֵא כָּלל, עַד שְׁתִּמּוּת.

חֵלֶק הַבְּהֵמָה לְשָׁנִים, או שֶׁנִּפְסְלָה יָרֵךְ וְחִלְלָה שְׁלָה [בשר סביבה] - הָרִי זֶה נִבְלָה, וּמִטַּמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, אֶפְלוּ שְׁעֵדֶינָה הִיא בְּחַיִּים. וְכֵן אִם קָרְעָה מִגִּבָּהּ, או שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְּרֻקָּתָה וּרֹב בָּשָׂר עִמָּה - הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דָּבָר.

ב. בְּהֵמָה שֶׁמֵּת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וְהוֹשִׁיט הָרוּעָה יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ - בֵּין בְּהֵמָה טָמֵא, בֵּין בְּטְהוֹרָה - הָרִי זֶה הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. עַד שֶׁיֵּצֵא הַגֶּפֶל לְאֹוִיר הָעוֹלָם.

ג. בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה וְחִיָּה בְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טָמֵא בֵּין טְהוֹרִין - הָרִי הוּא טְהוֹר, וְאִינוּ מִטַּמֵּא נִבְלָה. אָבֵל אָבֵר מִן הַחִי הַפּוֹרֵשׁ מִהֶן, מִטַּמֵּא נִבְלָה.

אֶחָד אָבֵר מִן הַחִי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה, או אָבֵר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל [העובר] שֶׁבִּבְטָנָהּ. וְהָאֲבָרִים, אֵין לָהֶם שְׁעוֹר - אֶפְלוּ הֵיחָה בְּשַׁעוֹרָה או פְּחוֹת, מִטַּמֵּא; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאָבֵר בְּכָרִיתוֹ [בשלמותו הטבעית], בָּשָׂר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת, וְיִהְיֶה עָלָיו בָּשָׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה [רפואה]; הֵיחָה הַבָּשָׂר פְּחוֹת מְלַהֲעֵלוֹת אֲרוּכָה בְּחִי, או שֶׁחֲסַר עֲצָמוֹ [נחסר מהעצם] - הָרִי זֶה טְהוֹר.

וְאִינָה מִטַּמְּאָה נִבְלָה; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָהּ, מִטַּמְּאָה טָמֵא אֶכְלִין מֵא. הַקֶּבֶה וְהַחֲלָבִים שֶׁל נִבְלָה, טְהוֹרִין מִכָּל מִי.

(מ) העור שהעובר מונח בו. (מא) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל לא עושה אותה לחלק מבשר הנבלה שתטמא טומאת נבילות. (מב) המכונס בקיבה. (מג) כי אינם ראויים לאכילה כלל.

טז. בְּהֵמָה שֶׁשִּׁפְעָה חֲרָרָה [הפילה גור] דָּם - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַכְּחָרָה מֵד - אִינָה מִטַּמְּאָה מֵה לֹא בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּמִשָּׁא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטָלָה בְּרֹב הַיּוֹצֵא עִמָּה; לְפִיכָף הִיא טְהוֹרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁיִּהְיֶה רֹאשָׁהּ לָגֵר [לאכילה] עַל גִּבְּ אִמָּה מֵד.

(מד) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש ככור, מכיוון שאינו פטר רחם. (מה) למרות שהחררה נידונה כוולד לענין בכורה. (מו) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק, ואם יש בה צורת ולד נפל, הוא לא מעורבב עם הגופים האחרים והם אינם מבטלים אותו. (מז) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

יז. נִבְלָה שֶׁנִּתְעַרְבָּה בְּשַׁחוּטָה - אִם רֹב מִן הַשַּׁחוּטָה - בְּטָלָה הַנִּבְלָה בְּשַׁחוּטָה, וְאֵין הַפֶּל מִטַּמֵּא בְּמַגֵּעַ מֵ; אָבֵל אִם נִשָּׂא הַפֶּל, נִטְמָא מֵ; [והטעם

לביטול ברוב הוא:] **שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁחוּטָה שְׁתַּחֲזֹר [תיבה] נִבְלָה, אָבֵל • הַנִּבְלָה - אֶפְשָׁר שְׁתַּחֲזֹר • שְׁתַּחֲזֹר, לְפִיכָף תִּבְטֹל.**

לשחוט שהיא המבטל להיותו כנבילה לטמא ואע"פ שהנבילה יוצאה מידי טומאה ע"י מסירתה והיא כשחוטתה אנו בתר מבטל אוליין והוא מין בשאינו מינו ובטלה מ"מ כל אותה הסוגיא אליבא דר"י היא אבל לרבנן לא שנה הכי ולא שנה הכי בטלה ברוב ודוקא למגע אבל למשא לא.

(מח) אפילו אם נגע בכל החתיכות, שוודאי נגע גם בחתיכות הנבלה. (מט) כי כשנוגע בכל החתיכות, הנגיעה היא בכל חתיכה בפני עצמה, והיא כבר התבטלה ואינה מטמאה, ואילו כשנושא את כל החתיכות יחד הרי המשא מתייחס לכל החתיכות יחד והוא נושא גם את החתיכה הטמאה.

פֶּרֶק ב

באיזה אופן בהמה מטמאה בטומאת נבלה.

א. בְּהֵמָה או חִיָּה טָמֵא שֶׁנִּשְׁחָטָה - אִינָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שחיטה כלל, אלא נותר בשחיטת אמו. וזה שהוציאנה לפני שחיטת אמו אין לו שחיטה כלל, ולכן אינו דומה לטריפה ששחטה.

לפיכך, ולד בהמה^{טו} שלא שָׁחָה [מלית] שְׁבִעָה יָמִים גְּמוּרִין - אם שָׁחָטוּ בְּתוֹף שְׁבִעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרֶתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנָפֵל.

(טו) שנוולד באופן טבעי.

ז. השוחט את הבהמה, ומצא בה בן תשעה חי קדם שיהלך על הקרקע - אף על פי שאינו צריך שחיטה כמו שפארנו, שהרי שחיטת אמו מטהרתו - אם נטמאת אמו^י, לא נטמא הוא^י; ואם נתנבלה אמו, הרי הוא טהור^י; שאין החי מטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלה, ואף על פי שהוא כאבר מאבריה^י. ואם מת קדם שפריס [יעמוד] על גבי קרקע - הרי הוא טהור, ששחיטת אמו מטהרתו.

יז. נגעה בדבר שמטמא אוכלים, לפני שהוציאו מתוכה את העובר. יח. מפני שהוא גוף בפני עצמו. יט. ואין דנים אותו כחלק מגוף הבהמה, להיות נבלה. כ. שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו.

ח. טרפה שגשחטה - אף על פי שהיא טהורה מן התורה - אם נגע בה הקדש, נטמא מדברי סופרים [=חכמים]; וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

ט. בהמה המקשה לילד, והוציא העבר ידו, וחתכה, ואחר כך שחט את אמו - האבר שגחפה נבלה^{יא}, ושאר בשר העבר טהור^{יב}; שחט את אמו, ואחר כך חתכה - האבר [שיצא, דינו] כטרפה שגשחטה^{יג}, ושאר בשר העבר כד - מגע טרפה שחוטחה^{יד}, שהוא מטמא את הקדש, אבל לא את התרומה [אם היה בשר קודש נטמא במגע באבר השחוט].

כא. מטמא כנבילה, מכיוון שהוא אבר מן החי. כב. מכיוון שלא נגע אחרי השחיטה באבר מן החי. כג. ולמרות שהיא אסורה באכילה, השחיטה מטהרת אותה מטומאת נבלות. כד. שהיה בפנים בשעת השחיטה והותר לאכילה בשחיטת האם, היות והבשר נגע באבר היוצא אחרי השחיטה, ודינו של האבר כטריפה שנשחטה. כה. דינו כדין בשר שנגעה בו טריפה שחוטתה.

הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן [קנה או וושט] לשחיטת סימן, וחתכה - מצטרף שחיטת סימן לסימן לטהר האבר מידי נבלה.

ד. הפליה והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן אברים, ואין עושין חליפין [גדלים בחזרה אם נחתכו] - הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כבשרי.

(ו) מן החי שאינו מטמא כלל.

ה. הבשר או האבר המדלדל [מחוברים חלקית] בבהמה או חיה, שאינן יכולין לחזור ולהדבק בשאר הגוף [ולתפאות] - אינן מטמאין כנבלה כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן כשאר אכלין - אם הכשרו^י, מקבלין טמאה במקומן. נשחטה הבהמה - הכשרו בשחיטה^ט, ואינן מטמאין כנבלה; שאין השחיטה עושה אותן כמו שפראו מחיים.

(ז) מכיוון שהם לא יכולים לחזור ולהידבק בגוף הבהמה, הם לא נחשבים לגמרי כחלק מהבהמה או החיה שעודנה בחיים. (ח) הורטבו באחד משבעת המשקים אחרי שהידלדלו. (ט) כי דם השחיטה הוא אחד משבעת המשקים שמכשירים לטומאה. (י) אלא הם נחשבים מחוברים לבהמה גם בשעת השחיטה, והשחיטה מועילה להם שלא יטמאו בטומאת נבלות.

אבל אם מתה הבהמה - הבשר שהיה מדלדל בה, צריך הכשר [לעבלת טומאה]; והאבר, מטמא משום אבר מן החי, ואינו צריך הכשר^י, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה. ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנבלה? שהבשר הפורש מאבר מן החי, טהור; והבשר הפורש מאבר מן הנבלה, מטמא ככזית במגע ובמשא. וזה וזה אין לו שעור [אבר שלם מטמא בכל שהוא - בין מן החי, בין מן הנבלה].

יא. כי המיתה גורמת שהאבר המדולדל כאילו נפל באותה עת, ולכן דנים אותו כאבר שפרש מהבהמה בעודה בחיים.

ו. טרפה [בהמה הנוטה למות] שגשחטה שחיטה כשרה - אף על פי שהיא אסורה באכילה, הרי היא טהורה^י; וכן השוחט את הבהמה, ומצא בה עבר מת - שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה. מצא בה בן שמונה [חודשי היריון] חייג נטרף^{יד} - אף על פי שגשחט [הוא בעצמו] אחר שנטרף [ע"י שחיטה פסולה באם], אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה; לפי שאין למינו [גיליון] שחיטה^{טו}.

יב. אף על פי שלא הועילה השחיטה להתירה באכילה, הועילה לטהר אותה מטומאת נבלות. יג. ולא נשחטה אמו כדין. יד. נאסר באכילה כטריפה, מכיוון שנוולד קודם זמנו הוא לא יכול לחיות. טו. בן שמונה חדשים אין לו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מיטמאין", שלכאורה אינו נפק"מ לפי ביאור הרגז'בי שכאן נוגע רק ה"העדר", יש לומר שגם לדעת הראב"ד - ישנם ענינים בהלכה שלגביהם הנכרי הוא כן מציאות כמו שע"ז של גוי אסורה בהנאה גם ליהודי, לכן לא יכול הראב"ד לומר "עכו"ם הם כבהמות" בכל ענין, ומשום כך הוסיף וביאר "אין מטמאין ואין מיטמאין" לומר שבשייכות לטומאה הרי הם כבהמות - בגדר "העדר" (אסף רוח בחפניו) ולכן אינם יכולים לעשות בהמה ששחטו, לכזו המטמאה במשא].

וי"ל שמחלוקתם הנ"ל של הרמב"ם והראב"ד האם נכרי הוא בגדר "העדר" או מציאות, מתבטאת גם בשיטתם בענין השגחה פרטית בעכו"ם: לדעת הרמב"ם שהם בגדר "מציאות" הרי ש"גם בהם הוה גדר השגח"פ", אבל לדעת הראב"ד שהם בגדר "העדר" אין בהם השגח"פ.

ותלויה בשני פירושי של רש"י על הפסוק "סר צילם מעליהם גו'" - "מגינים וחזקים כשרים שבהם מתו, איוב שהי' מגין עליהם. דבר אחר, צלו של המקום סר מעליהם": הפירוש הראשון מתאים לדעת הראב"ד, שנכרי הוא בגדר "העדר" ולכן אין לפרש שצלם הוא "צלן של המקום" שהי' קודם "צלם" ועתה "סר מעליהם", כי משמעות הדבר שהם מציאות אמיתית, כיון ש"צלו של מקום נמדד לפי מציאותם (על דרך הצל כפשוטו הנגרם ממציאות האדם), לכן פירש "מגינים וחזקים, כשרים שבהם מתו כו'" ולא פירש "צלו של המקום (סר מעליהם)".

אבל הפירוש השני עולה בקנה אחד עם שיטת הרמב"ם שבני נח הם בגדר מציאות וגם עליהם ישנה השגחה פרטית ולכן שייך לפרש ש"סר צלם" הוא "צלו של המקום".

לקוטי שיחות, חלק י"ח, עמוד 166 הערה 30
מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

י. שְׁחִיטַת הַנֶּכְרִי - נִבְלָה, וּמִטְמֵא בְּמִשְׁאֵ; וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עֹמֵד עַל גִּבּוֹ [ומפקח], וְשָׁחַט בְּסִמִּין יָפָה שְׁחִיטָה בְּרָאוּי. אֶחָד הַנֶּכְרִי, וְאֶחָד הַפּוֹתִי אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב

[גוי שקיבל ד' מצוות] -

שְׁחִיטָתָם נִבְלָה. וְקָרוֹב • [נראה] בְּעֵינֵי, שְׁאֵף זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - שְׁהָרִי טְמֵאת עֲבוֹדָה זָרָה וְטִמְאָת תַּקְרָבָתָה [תקרבות ע"ז, אסורה] מִדְּבָרֵיהֶם [של חכמים], כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר; וּבִגְלָל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַגּוֹיִם, וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטָתָן.

(כו) ואם כן, מסתבר שטומאת שחיטת הגוי לא תהיה חמורה יותר מטומאת עבודה זרה, שהיא מדרבנן.

וְאִם תֹּאמַר: וְהֵלֵא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה? לֹא כָּל הָאָסוּר בְּאֲכִילָה מִטְמֵא, שְׁהָרִי הַטְּרִפָּה אֲסוּרָה וּטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּתֶר עַל טְמֵאָה זֹאת עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְאֲכִילַת קֹדֶשׁוֹ, אֲלֵא בְּרִאָיָה בְּתוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁחִיטַת הַנֶּכְרִי - נִבְלָה כו".

השיג עליו הראב"ד כאן, שהרי עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, "עם הדומה לחמור הן גויים כמר מדלי, ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכולם אסף רוח בחפניו".

ותמה הכס"מ על דברי הראב"ד - "אין מטמאין ואין מיטמאין", שאינם שייכים לכאן כלל, שהרי מה שכתב הרמב"ם ששחיטת עכו"ם מטמאה הוא מצד נבלה ולא מצד העכו"ם.

וביאר הגאון הרגז'בי השגת הראב"ד כך: בהמה נעשית נבלה בשחיטה, רק כשהשוחט הוא מציאות (ע"פ הלכה), אבל אם השוחט אינו בגדר מציאות אלא "העדר" אין שחיטתו יכולה לקלקל בהמה ולעשותה נבלה, ולכן למד הראב"ד ששחיטת עכו"ם נבילה (לא בגלל שהעכו"ם מקלקל, אלא) מצד ששחיטתו אינה שחיטה, ובמילא היא נבילה כבהמה שמתה מאליה.

[ומה שנקט הראב"ד בלשון "אין מטמאין ואין

יא. קולית [עצם הירך] הַנִּבְלָה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשָׂאָהּ, טְהוֹר; וְשָׁכַל דְּבַר מִן הַנִּבְלָה שְׁאִינוּ מִטְמֵא בְּמַגָּע, אִינוּ מִטְמֵא בְּמִשְׁאֵי. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשָׂאָהּ, טְמֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כִּי? פְּשָׁתָהּ הַמָּחַ מִתְקַשֵּׁשׁ [מרעיש כשמנוענים העצם], שְׁהָרִי אֵינָהּ מַעֲלָה אֲרוּכָה כִּי; אֲבָל אִם הִיא עֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ - אִם יֵשׁ בּוֹ כִּדִּי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לְעֶצֶם מִבְּחוּץ, הִרִי זֶה מִטְמֵאָה בְּמַגָּע וּבְמִשְׁאֵ כָּכָל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִטְמֵא בְּגָדָיו עַד שִׁיפְרֹשׁ מִמִּטְמְאָיו, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.
בִּיצֵד? הַבּוֹלֵעַ בְּזֵית מִנְבֵּלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר, וְנָגַע
בְּכֵלִים בְּשַׁעַת בְּלִיעָתוֹ - טָמֵא, וְנִעְשׂוּ רִאשׁוֹן
לְטֻמְאָה. הִיָּה נוֹגֵעַ בְּאֶדָם וּבְכָלִי חֶרֶשׁ בְּשַׁעַת
בְּלִיעָתוֹ - לֹא טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּשָׂאֵר אַבּוֹת
הַטְּמֵאוֹת. וְאַחֵר שֶׁבָּלַע - אֵינוֹ מִטְמֵא שָׂאֵר כְּלִים,¹
שֶׁהָרִי הוּא כָּכָל רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה אַחֵר שֶׁפִּרֵּשׁ
מִמִּטְמְאָיו; שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָעוֹן טְבִילָה וְהֵעֲרַב
שִׁמְשׁ [=שְׂקִיעָה]², אֵינוֹ מִטְמֵא כְּלִי.

(ב) אפילו כלים שאינם של חרס. (ג) טמא שטבל אינו טהור
לכל דבר, עד השקיעה ונקרא "טבול יום". (ד) מפני
שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב
הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה [כשאר
מאכלים שאינם מיועדים למאכל אדם], לטמא טמאה זו
החמורה; אלא פיון שבלע ממנה בזית מפל
מקום, הרי זו מטמאה בבית הפליעה.

(ה) שמתמאה בגדים. (ו) בכל אופן שהוא, ואפילו שלא
חשב עליה לאכילה.

חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת
אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה, אף על
פי שלא נגעה בה טמאה אחרת; אינה צריכה
הכשרה.

(ז) אם נגעה באוכלים - נטמאו, אבל אם לא חישב לאוכלה
אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת
עוף. (ח) ומטמאה טומאת אוכלים אפילו אם לא נגעה
בשרץ (או בדבר טמא אחר), ואפילו אם לא נרטבה באחד
משבעת המשקים שמכשירים את האוכלים לקבל טומאה.

ג. פרה חשנת הראב"ד
אם .. צריכין א"א בחיי ראשי
כאשר עינתי את הדברים במקומן
בזבחים פרק טבול יום לא מצאתי
אותם כדבריו ודכולי עלמא אית
להו דתנא דבי רבי ישמעאל דאמר
מה זרעים שאין סופן לטמא
טומאה חמורה וכו' והאי דקא
מפליג בין פרה לשעיר המשתלח
משום דבעינן שיהא להם הכשר טומאה ממקום אחר כלומר בעינן שיהיו
ראויין לקבל טומאה ממקום אחר ואם היו ראויים לכך מטמאים הם
מעצמם כאילו קבלו ממקום אחר ונ"מ דבעו הכשר מים שיהיו ראויים
לקבל טומאה הילכך פרה ופרים שהם אוכלין וראויים לקבל טומאה
מטמאין מעצמן אבל שעיר המשתלח שהוא חי ואינו ראוי לקבל טומאה
אף מעצמו אינו מטמא ולעולם פרה ופרים מעצמן מטמאין, בין ותרע,

האברים. וכבר פרשנו, שהקולית היא העצם
הסתום משגי צדדיו.

(כז) מכיוון שאי אפשר לגעת במח שבתוך הקולית ונגיעה
בעצם עצמה אינה מטמאה, לכן אין הקולית מטמאת גם
בטומאת משא. (כח) שקולית שלא ניקבה טהורה.
(כט) שגם בעודה מחוברת לבהמה או לחיה בחייה, היא לא
יכולה להבריא ולהשלים את הבשר שעליה, ולכן אינה
נחשבת כאיבר שלם אלא כעצם ואינה מטמאה טומאת
נבלות. (ל) אם מחמת אותו מח הייתה העצם יכולה
להבריא ולהעלות בשר.

יב. קולית שחשב עליה לנקבה, ועדין לא נקבה
- הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק,
אם מחסר נקיבה לא כמחסר מעשה, או אינו
כמחסר מעשה.

(לא) שהיא מלאכה קטנה. (לב) ואז זה נקרא שאי אפשר
לגעת במח שבתוך העצם.

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

פרק ג

דיני נבלת העוף.

א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי
השמועה [מסורת חכמים] למדו, שזה שנאמר: "וכל
נפש אשר תאכל נבלה וטרפה, באזרח ובגר - וכבס
בגדיו ורחץ במים" - אינו מדבר אלא בנבלת העוף
הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה*.

(א) ואילו עוף טמא, אסור באכילה מצד עצמו. ולשון
'אכילה' הוא בפה.

וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא
במשא, ולא פשהיא בתוף הפה, אלא פשהיא בתוף
בית הפליעה [=לוע] - שנאמר⁵: "וכל נפש אשר
תאכל", אינה מטמאה אלא פשהיא בבית הנפש
[=צוואר] - וזה שנאמר: "תאכל" - לתת שעור
לטמאתה כשעור אכילה, שהיא בזית. והרי נאמר
בה: "וכבס בגדיו" - מלמד שהמתטמא בה

4. ויקרא-אחרית, יז, טו. 5. שם. 6. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם לאו, טהור.

ט. הנפנים והנוצה - אף על פי שהן באכלין, ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין בנבלת העוף הטהור לכזית; אבל המקומות הרפים הקרובים לפשר מן החרטום [=מקור], והצפרנים - הרי הן כפשר, ומצטרפין לכזית. ראשי אגפין [=כנפיים], וראש הזנב, והעצמות, אפלו הרפות - אינן מצטרפין.

(טז) הנוצות הדקות שנשארות בכנפי העוף, אחרי שהסירו מהם את הנוצות הגדולות. (יז) השיער הדק שנשאר על העוף, אחרי שהסירו ממנו את הנוצות. (יח) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימה משלימה לכזית - טהור. (יט) שהם יבשים, והדרך לחתכם ולזרקם.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או מן הגידין, ומן השלל של ביצים - [הביצים מחוברות בעוף], ומן הדם, ומפשר מן החי ממנוי - הרי זה טהור; אבל האוכל מן האשכול של ביצים - [הבשר אליו מחוברות הביצים], ומן הקרקבן, ומפני המעים, או שהמחה [=המים] את החלב [=השומן] באור [=אש]] וגמאו - הרי זה טמא כאוכל מפשרה, שהשותה בכלל אוכלא. המחווה פחמה [=שמש] וגמאו - טהור, שהרי הסריחו [=קלקלו].

(כ) חתך כזית בשר מעוף חי, ואכלו. (כא) ולכן גם אם שתה את נבלת העוף הטהור, דינו כאילו אכלה ונטמא.

יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הפלכב, טהורה; וכן אם יבשה כחרש, ואינה יכולה להשרות בפושרין מעת לעת ותחזור לקמות שהיתה כג - הרי זו טהורה. והאוכל נצל [בשר שנימוח ונקרש] של נבלת העוף הטהור, הרי זה טהור.

(כב) התקלקלה עד שאינה ראויה אפילו לאכילת כלב. (כג) וגם אם ישרו אותה עשרים וארבע שעות במים, לא תחזור להיות רכה ולהיות ראויה לאכילת כלב.

יב. עוף טהור שנטרף, ונשחט שחיטה פשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעזרה כה; ואם נמלק [=נשחט באמצעות הציפורן], ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו.

(כד) נוטה למות. (כה) שאין בעזרה שחיטת עופות, אלא מליקה בלבד.

לאכלה - צריכין שתגע בהן הטמאה, ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

עוד יש לפרש להאי מימרא הכי לעולם רבנן לית להו דר"ש דסבירא להו דבעינן שיקבלו טומאה ממקום אחר ופרה ופרים נמי ע"י קבלת טומאה הילכך פרה ופרים דבני קבולי טומאה נינהו מקבלי טומאה ויהיבי לה אבל שער שהוא חי לא מקבל טומאה ולא יהיב לה ולדעת הנך רבנן נבילת עוף טהור נמי לא מטמאה עד דמקבל טומאה ממקום אחר והאי פירושא נחא טפי לההוא סוגיא דזבחים מיהו כהאי סוגיא והאי פירושא ליכא פלוגתא בין פרה ופרים לנבילת עוף טהור, וסוגיין נמי בכולה גמרא כרבי ישמעאל דלא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ.

(ט) שפירס של חטאות הפנימיות שדינם לשריפה. (י) אין דינם כדין נבלת עוף טהור, שטמאה טומאת אוכלים גם אם לא נגעה בה טומאה. (יא) בטומאה חמורה, לטמא את הבגדים שעליהם.

ד. פזית מנבלת בהמה, שתחבו בכוש [=מקל] והכניס לתוך מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוך בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום נושא, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

(יב) שטומאת מגע מטמאת רק באיברים הגלויים, וטומאת משא מטמאת גם ב'בית הסתרים'.

ה. הפורץ פזית מפשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגורנו, הרי זה טמא; פרכו בסיב [=חוטם דקים] ובלעו - הרי זה טהור.

(יג) מכיוון שהחזרת היא מין מאכל, אינה חוצצת. (יד) מכיוון שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה, והסיב חוצץ.

ו. הבולע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתאכל [=תתעכל] - הרי זה אינו מטמא פשתצא לגורנו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה אותה.

(טו) למרות שנבלה מטמאה, כשהיא נמצאת בגרון.

ז. מעי • של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ בתוך פיו - אם יש בבית הבליעה פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.

ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מתטמא. אפלו נטל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אבר פסול בעוף אינו מטעם תמים . . אלא מלימוד אחר מן העוף, והרי ברמב"ם לא הובא הלימוד ד"מן העוף", ומלשוננו "שאינו מקריבין חסר כלל" מוכח להיפך, כנ"ל. לקוטי שיחות, חלק ל"ה, עמוד 25 והערה 26 מתוך רמב"ם "פרס המלך".

נמצאת אומר, שהשוהט עוף טהור - בין בחוץ [לעזרה] בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור; והמולק חלין בפנים^י, או שמוקל קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הפליעה.

(כו) וכל שכן בחוץ, שאין דין מליקה בכלל.

יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרבן^י, ולא נמצאו בהם מומין שבארגנו במקומן - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה ערופה שנערפה פהלכתה - טהורה; בפרה כתוב פה, בקדשים^י. וכן אם נשחטה אחרי ירידתה לנחל - אף על פי שאסורה בהנחה, הצילה אותה שחיטתה מידי נבלה^י.

(כז) ממני העופות הכשרים לקרבנות, שהם תורים או בני יונה. (כח) ועשיית מצוותה מטהרת אותה מידי נבילה, כמו מליקה בעוף. (כט) כי תמיד שחיטה של בהמה ועוף טהורים, מצילה מטומאת נבלות.

~ נקודות משיחות קודש ~

" . . המולק קדשים בפנים . . ולא נמצאו בהם מומין שבארגנו במקומן - הרי אלו טהורין כו".

בהלכות איסורי מזבח גבי קרבן עוף כתב: "אין המומין פוסלין בעוף . . שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד, בד"א במומין קטנין אבל עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו, אסור לגבי המזבח שאין מקריבין חסר כלל".

דין מחוסר אבר שפסול גם בעוף, ילפינן בגמ' ממ"ש "מן העוף ולא כל העוף" ולפי"ז יש מקום לומר, שדין "תמות" לא נאמר כלל בעוף, וכפשטות לשון הברייתא "אין תמות . . בעופות", אלא שיש לימוד מיוחד למעט מחוסר אבר גם בעוף.

אבל מלשון הרמב"ם נראה ברור שפסול מחוסר אבר בעוף הוא לא משום הלימוד "מן העוף" אלא לפי "שאינו מקריבין חסר כלל", שזהו דין שאינו מיוחד בעוף אלא בכל קרבן. ובנוסף, נלמד ממ"ש "תמימים יהיו לכם" היינו שגם הפסול דמחוסר אבר בעוף, יסודו בדין "תמות".

וצ"ע ב'מנחת חנוך' שכתב בדעת הרמב"ם "דמחוסר

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה^י, ואינה מטמאה בבית הפליעה; ואם חשב עליה לאכילה, והכשרה [לקבל טומאה] - הרי היא פאכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הנפנים, והנוצה, והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה^י. (ל) מטומאת נבלה. (לא) נטמאים ומטמאים ומצטרפים לכזית.

טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; ושנאמר: "ולא אלה תטמאו . . לכל הבהמה" לב - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שלא בא הכתוב אלא לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה^י.

(לב) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (לג) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. אבר מן המת מן העוף^י, הרי הוא כנבלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה^י בבית הפליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו, והכשר; ואינו מטמא אכלין אחרים, עד שיהיה בו פביצה, פשעור כל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

(לד) אבר שפרש מעוף מת. (לה) לטמא אדם, ובגדים שעליו.

פרק ד

דיני טומאת שמונה שרצים.

א. שמונה שרצים האמורין בתורה - והן החלד,

7. ויקרא-שמיני, יא, כד-כו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומטמא בכעדשה; ואם עבדן, או הלך בהן כדי עובדה - טהורין. וכמה כדי עובדה? כדי הלוח ארבעת מילין.

ט. קולית [=עצם הירך] השרץ - הנוגע בה טהור, אף על פי שהיא מלאה מחי' והוא שיהיה המח [בקולית] מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה^י; אבל אם היה עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בחי מבחוץ - הרי הנוגע בה טמא ככל האברים שיש בהם להעלות ארוכה, כמו שבארנו. נקבה הקולית בכל שהוא - הנוגע בה מכל מקום, טמא. (יב) והמח דינו כבשר, ומטמא. בכל זאת הקולית לא מטמא בגלל שהיא שתומה מכל צדדיה וחוצצת בין המח לאדם או לכלים שנוגעים בה. (יג) אם הייתה העצם מחוברת לשרץ חי, לא היה הבשר שעל העצם חזר וגדל מכח המח שבעצם.

י. ביצת השרץ המרקמת [-שיש בה תבנית הבעל חי] - אף על פי שהשרץ נראה מתוכה^י, טהורה^{טו}; נקבה כל שהוא, הנוגע בה טמא.

(יד) דרך קליפת הביצה השקופה. (טו) מכיוון שהקליפה חוצצת בין השרץ שבתוך הביצה, לבין הנוגע בביצה.

יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה^{טז} - הנוגע בבשר, טמא; ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני פלו [-הבשר לכל אורכו] - הנוגע באדמה שעדין לא נגמרה צורתו, טמא^{יז}.

(טז) שאינו נוצר מפריה ורביה אלא מהאדמה, ועדיין לא נוצר כולו. (יז) מכיוון שכל האברים בצדו האחד כבר נוצרו, והמביט באותו צד רואה את כל אברי השרת בשלמותם, זה נחשב כשרץ שלם.

יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלבי^{יח} - טהור. יבש עד שנעשה כחרש - אם יכול להשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו, טהור - ואפלו באכלין טמאים אינו מטמא.

(יח) התקלקל, עד שאינו ראוי אפילו לאכילת כלב. אם כשישרה אותו יממה שלמה במים פושרים, יחזור להיות לח וראוי לאכילת כלב.

במה דברים אמורים^{יט}? במקצת השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קיים, או שגושר ושלדו קיים - הואיל ותבנית פלו קיים, הרי זה מטמא; וקרוב [-נראה] בעיני, שטמא זה מדרביהם.

והעכבר, והצב, והאנקה, והפח, והלטאה, והחמט, והתנשמת - טמאת פלן שנה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמא.

ב. השרץ - אם מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר^כ, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו^{כא}. ושיעור טמאתו בכעדשה [-סוג צמח], וכל השרצים מצטרפין לכעדשה^{כב}.

(א) ככל אב הטומאה. (ב) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. (ג) אפילו בשעת מגע בשרץ. (ד) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים.

ג. האברים, אין להם שיעור^{כג}; אבר מן השרץ ככריתו [-שלם].

(ה) ומטמאים בכל שהם.

ד. בשר וגידים ועצם, שהוא פחות מכעדשה - בין שפרש מן החי, בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו^{כד}; והוא, שיהיה בבשר שעליו או במח שבעצם כדי להעלות ארוכה [-רפואה, בחי].

(ו) טומאת שרץ.

ה. בשרו מן החי הפורש מן השרץ^{כה} - טהור; שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ פלו - מה שרץ בשר וגידים ועצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים ועצמות.

(ז) בלי גידים ועצמות. (ח) שנחתך מהשרץ בעודו בחיים.

ו. הפלגה והפכד והלשון וכיוצא בהן^{כו} - אף על פי שהן אבר, ואין עושין חליפין [-אם נחתכו אינם חוזרים] - הרי הן כבשר; ואם פרשו מן החי, טהורין.

(ט) שאר אברים שאין בהם עצמות או גידים.

ז. דם השרץ כבשרו^{כז}, ומצטרף לכעדשה^{כח} כל זמן שהוא מחבר בבשר.

(י) ומטמא בכעדשה. (יא) יחד עם בשר השרץ.

ח. עצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור, אף על פי שהוא לח, ועדין לא עבדו ולא הלך [-דין] בו כדי עובדה. [שיעור]

אבל עור האנקה והפח והלטאה והחמט - כבשרו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט) שאם יבש השרץ, אינו מטמא. (כ) תבניתו נשארה שלימה וניכרת.

יג. כְּזִית מִן הַנִּבְלָה או כַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, שְׂצֻמָּקוֹ וְחֶסְרוֹ [מכעדרה] - טְהוֹרִין; פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ וּפָחוֹת מִכְּזִית מִן הַנִּבְלָה, שֶׁנִּתְפָּחוּ וְעָמְדוּ עַל פְּשֻׁעוֹ - מְטֵמְאִין מִדְּבַרֵי סוּפְרִים. הָיוּ פְּשֻׁעוֹ בַּתְּחִלָּה, וְצֻמָּקוֹ וְחֶזְרוֹ וְנִתְפָּחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁעוּרָן - הָרִי אֵלָיו מְטֵמְאִין כְּשֶׁהָיוּ, דִּין תּוֹרָה; וְכֵן אִתָּהּ אוֹמֵר בְּכִזִּית מִן הַמֵּת.

יד. הַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ מְטֵמֵא, עַד שְׁיִמוּת; הִתְזוּ רֹאשֵׁיהֶן - אֵף עַל פִּי שְׂעָדִין הָרֹאשׁ מַעֲרָה [מחובר] בַּעֲדֵי הַגּוֹף, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִפְּרָכְסִין כְּזֶנֶב הַלְטָאָה כ"א - הָרִי אֵלָיו טֵמְאִין.

יז. הַשֶּׁרֶץ וְהַנִּבְלָה וְהַנֶּחֱשׁ וְהַעֲקָרִב וְהַנִּדָּל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה - הָרִי הֵם טְהוֹרִין מִכָּלֹם, וְאִפְּלוּ בְּאֲכִילָתָן טֵמְאִין אֵינָן מְטֵמְאִין כ"ב; וְאֵין לָהּ בְּכָל הַשֶּׁרָצִים כָּלֵן מִה שֶׁמְטֵמֵא בְּמוֹתוֹ, חוּץ מִשְׁמוֹנֶת מֵינִין הַמְּפָרְשִׁין בַּתּוֹרָה.

יט) שאם יבש השרץ, אינו מטמא. (כ) תבניתו נשארה שלימה וניכרת.

יג. כְּזִית מִן הַנִּבְלָה או כַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, שְׂצֻמָּקוֹ וְחֶסְרוֹ [מכעדרה] - טְהוֹרִין; פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ וּפָחוֹת מִכְּזִית מִן הַנִּבְלָה, שֶׁנִּתְפָּחוּ וְעָמְדוּ עַל פְּשֻׁעוֹ - מְטֵמְאִין מִדְּבַרֵי סוּפְרִים. הָיוּ פְּשֻׁעוֹ בַּתְּחִלָּה, וְצֻמָּקוֹ וְחֶזְרוֹ וְנִתְפָּחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁעוּרָן - הָרִי אֵלָיו מְטֵמְאִין כְּשֶׁהָיוּ, דִּין תּוֹרָה; וְכֵן אִתָּהּ אוֹמֵר בְּכִזִּית מִן הַמֵּת.

יד. הַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ מְטֵמֵא, עַד שְׁיִמוּת; הִתְזוּ רֹאשֵׁיהֶן - אֵף עַל פִּי שְׂעָדִין הָרֹאשׁ מַעֲרָה [מחובר] בַּעֲדֵי הַגּוֹף, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִפְּרָכְסִין כְּזֶנֶב הַלְטָאָה כ"א - הָרִי אֵלָיו טֵמְאִין.

יז. הַשֶּׁרֶץ וְהַנִּבְלָה וְהַנֶּחֱשׁ וְהַעֲקָרִב וְהַנִּדָּל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה - הָרִי הֵם טְהוֹרִין מִכָּלֹם, וְאִפְּלוּ בְּאֲכִילָתָן טֵמְאִין אֵינָן מְטֵמְאִין כ"ב; וְאֵין לָהּ בְּכָל הַשֶּׁרָצִים כָּלֵן מִה שֶׁמְטֵמֵא בְּמוֹתוֹ, חוּץ מִשְׁמוֹנֶת מֵינִין הַמְּפָרְשִׁין בַּתּוֹרָה.

כא) מתנועעים הנה והנה, כמו שזנב הלטאה מתנועע אחרי שנכרת. (כב) שלא נמנו בהלכה א. (כג) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלים ומשקים.

פָּרָק ה

דיני טומאת שכבת זרע.

א. שְׁכַבַת זֶרַע - אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת, מְטֵמְאָה אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חָרָשׁ בְּאוֹיֶרָא, וְאֵינָה מְטֵמְאָה בְּמִשָּׁא; וְאֵין הַמְטֵמֵא בָּהּ מְטֵמֵא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגֵּעוֹ. וְאֶחָד הַנוֹגֵעַ בָּהּ, או הַרְוָאָה אוֹתָהּ מִבְּשָׂרוֹ - שְׁנִיָּהּ רֹאשׁוֹן לְטֵמְאָה, דִּין תּוֹרָה.

א) אם נכנס לאוויר הכלי, אפילו אם לא נגע בדפנות הכלי עצמו. (ב) אפילו בשעת מגעו. (ג) בשכבת זרע של אדם אחר. (ד) שיצאה ממנו.

וכמה שעושה? לְנוֹגֵעַ, כַּעֲדָשָׁה; וְלִרְוָאָה, כָּלֵל שְׁהוּא. וְאֵין הַרְוָאָה טֵמֵא, עַד • שֶׁתֵּצֵא מִמֶּנּוּ

השגת הראב"ד
עד .. אמה א"א זה שיבוש דכל משהו א"צ חתימת פי האמה דא"כ אינו משהו ורב הונא דאמר פרק המפלת אף עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה פליג אדרבי

ה) שהשכבת זרע תגיע עד נקב האבר. (ו) היות והשכבת זרע צריכה להגיע לפי האמה. (ז) אפילו אם לא נגעה בו. (ח) מחמת ריבוי אכילה ושתייה, קפיצה, בהלה, שדברים אלו גורמים לפעמים להוצאת זרע.

ב. אֵין שְׁכַבַת זֶרַע שֶׁל קָטָן מְטֵמְאָה, עַד שִׁיחָהּ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד.

ג. שְׁכַבַת זֶרַע אֲדָמָה - טְהוֹרָה; עַד שֶׁתִּהְיֶה לְבָנָה, וְנִמְשָׁכָה [נזולת].

ד. וְכָל שְׁכַבַת זֶרַע שֶׁאֵין כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם מְרֻגֵשׁ בְּהָטָה, אֵינָה מְטֵמְאָה; לְפִיכָךְ, אִם רָאָה בְּלֹא • קָשׁוּי, וְלֹא תִּצָּחָה - אֵינָה מְטֵמְאָה מִשּׁוּם שְׁכַבַת זֶרַע. נִעְקָרָה בְּהִרְגָּשָׁה - אֵף עַל פִּי שִׁיּוּצָתָה שְׁלֹא בְּהִרְגָּשָׁה, טֵמְאָה.

ט) כשנעקרת ממקומה. (י) שלא יצאה מגופו בקילוח בכח, ולא הרגיש גופו ביציאתה.

ה. הַמְהַרְהֵר בְּלִילָה, וְרָאָה שֶׁשָּׂמַשׁ מְטָה בְּחִלּוֹם, וְעָמַד וְנִמְצָא בְּשָׂרוֹ [מילתו] חֵם - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִצָּא שְׁכַבַת זֶרַע, הָרִי זֶה טֵמֵא; בִּין שֶׁשָּׂמַשׁ בְּחִלּוֹם, כִּכְרָ רָאָה בְּהִרְגָּשָׁה, וְלְפִיכָךְ מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, וְהִיתָה מַעֲטָה וְנִתְקַנְחָה בְּבָשָׂרוֹ אוֹ בְּכָלִי [בבגדיו], וְלְפִיכָךְ לֹא מִצָּא לְחִלּוּחִיתָה. הִרְהֵר וְלֹא מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, או שֶׁמִּצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם וְלֹא הִרְהֵר - טְהוֹר. (יא) על גופו או על בגדיו.

ו. הַמְטִיל מִים י", וְרָאָה מִים חֲלָקִין [טיפות טיפות] או עֲכוּרִין בַּתְּחִלָּה י" - טְהוֹר י"; רָאָה אוֹתָם בְּאֲמָצֵעַ, או בְּסוּף ט"ו - הָרִי זֶה טֵמֵא ט". הָיוּ הַמִּים שֶׁהִטִּיל כָּלֵן מִתְחִלָּה וְעַד סוּף, חֲלָקִין או עֲכוּרִין - הָרִי זֶה

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טָהוֹר. הָיוּ לְבָנִים וְנִמְשְׁכִין, טָמֵא.^י וְהִמְטִיל טַפִּין עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה, טָהוֹר.

(יב) מי רגליים. (יג) בתחילת הטלתם יצאו חלקים או עכורים, ואחר כך יצאו כמי רגליים רגילים. (יד) כי באופן כזה תולים לומר שגם בהתחלה הם היו מי רגליים רגילים אלא שנעשו חלקים או עכורים בגלל שהעמיד את עצמו ואיחר את הטלתם. (טו) שבתחילת הטלתם היו מי רגליים רגילים ובאמצע או בסוף היו חלקים או עכורים. (טז) כי הם מין קרי, ואם הם היו מי רגליים שהשתנו בגלל שעצר את עצמו, הם היו צריכים לצאת כך כבר בהתחלה. (יז) אפילו שיצאו ככה בתחילת הטלתם, מכיוון שיש בהם מראה קרי ממש.

ז. בעל קרי שטבל, ולא הטיל מים קדם שישטבל - פשיטיל המים^י, טָמֵא; מִפְּנֵי שֶׁצִּחְצְחוּי [=טיפות] שִׁכְבַּת זֶרַע אֵינָן יוֹצְאִין אֶלָּא פְּשִׁיטִיל מִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחֻלָּה או בְּזָקָן; אֲבָל יִלְדִּי בְּרִיא - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַּת זֶרַע בְּחֻזָּקָה בְּחֵץ, וְהִיא פֹּלֶה תִּנְתָּן מִן הָאֵמָה.

עד בְּמָה הוּא יִלְדִּי? כֵּל זָמָן שֶׁעוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת, וְנוֹעֵל או חוֹלֵץ מִנְעָלוֹ; וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בֵּן מִפְּנֵי חֲלִי^י, הָרִי זֶה חֻלָּה לְעֵינֵי זֶה. (יח) אחרי הטבילה. (יט) אדם צעיר. (כ) חולשתו.

ח. וְכָל אִשָּׁה שֶׁשִּׁמְשָׁה מִטָּתָה, וְיִרְדָּה וְטַבְּלָה קִדָּם שֶׁתִּקְנַח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הָרִי הִיא בְּטָמְאָתָה^{כא}.

(כא) כי וודאי שתפלוט שכבת זרע, והפולטת שכבת זרע, טמאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְשׁוּ מִטָּתָן, שְׁנֵיהֶם טָמֵאִים; וּשְׁנֵיהֶם רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה^{כב}, דִּין תּוֹרָה. וְאִין הָאִשָּׁה טָמְאָה מִשּׁוּם נִזְגַּעַת בְּשִׁכְבַּת זֶרַע - שְׁנִיגִיעַת בֵּית הַסֵּתֵרִים [-מקומות מוסתרים שבגוף] אֵינָה נִגִּיעָה - אֶלָּא הַמְשֻׁמָּשֶׁת, הָרִי הִיא בְּרֹאָה קְרִיכִי, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שְׁנַאֲמָר^{כג}: "אִשֹּׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה".

(כב) ומטמאים אוכלים ומשקים, אבל לא אדם וכלים. (כג) גזירת הכתוב, שדינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע.

הִיתָה קִטְנָה מִבֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, אֵינָה מִטָּמְאָה בְּשִׁכְבָּהּ; אֲבָל מִטָּמְאָה בְּנִיגִיעַת שִׁכְבַּת זֶרַע, אִם נִזְגַּעַת בְּבִשְׂרָה מִבְּחוּץ. לְפִיכָךְ^{כד}, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָּה שְׁלֹא

(כד) מכיוון שטומאתה בגלל גזירת הכתוב.

י. הַבּוֹעֵל אֶת הָאִשָּׁה, וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זֶרַע - טָהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶעֱרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה טָהוֹרָה, עַד שִׁוּצִיא הָאִישׁ.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זֶרַע^{כה} - אִם פִּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת ["עונה" - יום או לילה], הָרִי הִיא טָמְאָה בְּרֹאָה קְרִי, לְפִיכָךְ סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד [מספירת שבעה נקיים] אִם הִיתָה זָכָה, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה קְרִיכִי; וּמִטָּמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצְאָה לְחוּץ, אֶלָּא נֶעְקְרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים [-מקום מסוים ברחם] - נְטָמְאָה, שֶׁהָרִי שִׁכְבַּת זֶרַע בְּדָמָה: מָה דָּמָה מִטָּמֵא בְּפָנִים^{כו}, אֵף שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁתִּפְלֹט תִּטָּמֵא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

כ. שְׁכִיבָה מְזַכֵּר. (כו) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי, שסותר את היום. (כז) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שִׁכְבַּת זֶרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת - מִטָּמְאָה אַחֲרִים שְׁנִנְעוּ בָּהּ, בְּדֶרֶךְ שִׁטְמָאָה הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פִּלְטָה אַחֲרֵי שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת, הָרִי הָאִשָּׁה טָהוֹרָה; וְכֵן שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁנִּפְלְטָה, טָהוֹרָה - שֶׁכָּבֶר נִפְסָדָה צוּרְתָהּ. יג. וְכִמָּה הִיא עוֹנָה? או יוֹם או לֵילָה. וְאִין הָעוֹנָה שֶׁנִּבְעָלָה בָּהּ מִן הַמִּנְיָן.

כ. פִּיצֵד? נִבְעָלָה בְּלִילִי שִׁכְבַּת - שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת שְׁלֹה, יוֹם הַשִּׁכְבַּת וְלִיל אֶחָד בְּשִׁכְבַּת [-יום א'] וְאֶחָד בְּשִׁכְבַּת; וְאִם פִּלְטָה בְּתוֹךְ זָמָן זֶה, טָמְאָה. פִּלְטָה מְלִיל שְׁנִי וְהִלָּאָה, טָהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפִּרְשָׁה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זֶרַע [של אחר, כגון שנבעל], אֶפְלוֹ לְאַחֵר בְּמָה עֲזוּנוֹת - הָרִי זֶה טָמְאָה כָּל זָמָן שֶׁהִיא לִחָה; וְהַפּוֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ [-האדם ששמנו פורשת שכבת הזרע], טָמֵא.

יד. שִׁכְבַּת זֶרַע, אֵינָה מִטָּמְאָה אֶלָּא כְּשֶׁהִיא לִחָה. יבִּשָּׁה בְּחֶרֶשׁ, טָהוֹרָה. וְאִם יְכוּלָּה לְהַשְׁרִית מַעַת לַעַת בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזֹר לְכֻמוֹת שֶׁהִיתָה, הָרִי זֶה טָמְאָה.

טו. כָּבֶר בְּאֶרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה, שֶׁהָרֹאָה קְרִי, וְהָאִשָּׁה

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

פָּרָק ו

דיני טומאת עבודה זרה.

א. טַמְאָת עֲבוּדָה זָרָה - מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁמֵהּ מִן הַתּוֹרָה¹²: "הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכֶר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם, וְהִטְהַרְוּ" וְהִחְלִיפוּ. אֲרֻבָּעָה אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת יֵשׁ בָּהֶן: עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה, וּמִשְׁמָשִׁיהָ [=כְּלִי], וְתַקְרֻכָּת [קְרֻבָּנוֹת] שְׁלֵהָ, וְיֵינן שְׁנֵתַנְסֹף לָהּ; וְטַמְאָת כָּלן, מִדְּבָרֵיהֶם.

(א) ומזה שנאמר 'והטהרו' משמע שנטמאו מ'אלוהי הנכר', וצריכים טהרה.

ב. עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה - מִטְּמֵאָה אֲדָם וְכִלִּים בְּמַגֵּעַ, וְכִלֵּי חֶרֶשׁ בְּאוֹרֵיכָּהּ, וְאִינֶה מִטְּמֵאָה בְּמִשְׁאֵי, כְּשֶׁרָץ, שְׁנֵאֲמַר¹³: "שֶׁרָץ תִּשְׁקָצְנוּ"¹⁴. וְשְׁעוּרָה - כְּזִית; לֹא תִהְיֶה זֹאת שְׁאִינֶה מִן הַתּוֹרָה, חֲמוּרָה מִן הַמֵּת¹⁵; אֲבָל אִם הִיָּתָה הַצּוּרָה [=חֲפֹסֶל] פְּחוּתָה מִכְּזִית, הָרִי זֶה טְהוֹרָה.

(ב) אם נכנסה לאוויר הכלי, אפילו אם נגעה בדפנות הכלי עצמו. (ג) משמע שדינה כשקץ. (ד) שאינו מטמא בפחות מכזית.

ג. קִצְץ אֶבֶר מִמֶּנָּה - אֲפִלּוּ הָיָה כְּמִרְדֵּעַ [=מחרישה], הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁעֲבוּדָה זָרָה אִינֶה מִטְּמֵאָה לְאֲבָרִים, אֲלֹא הַצּוּרָה כִּלָּה כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה, שְׁנֵאֲמַר¹⁴: "תִּזְרֹם כְּמוֹ דָּוָה" - מִה דָּוָה [נידה] אִינֶה מִטְּמֵאָה לְאֲבָרִים [-נחתך ממנה אבר אינו טמא], אִף עֲבוּדָה זָרָה אִינֶה מִטְּמֵאָה לְאֲבָרִים.

כְּלִי אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת דָּנוּ בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁטְמֵאָתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם; עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁרָץ שְׁאִינֶה מִטְּמֵאָה בְּמִשְׁאֵי, וּבְמֵת שְׁאִינֶה מִטְּמֵאָה אֲלֹא בְּכִזִּית, וּבְנִדָּה שְׁאִינֶה מִטְּמֵאָה לְאֲבָרִים.

(ה) כל הקולות שישנן באבות הטומאות השונות, הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (ו) ולא כמת ונידה, שמטמאים במשא. (ז) ולא כשרץ שמטמא בכעדשה. (ח) ולא כמת ושרץ, שאבריהם מטמאים.

שֶׁשָּׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שָׁכַבְתָּ זָרַע, וְהַנּוֹגֵעַ בְּשָׁכַבְתָּ זָרַע - טַמְאִים מִן הַתּוֹרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֹנוֹת - הָרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה, כְּרוּאָה קָרִי. אֲבָל שְׁאֵר הָאֲמִוּרִין בְּפָרָק זֶה שֶׁהֵם טַמְאִים, כְּגוֹן מִהֲרִיר וּמִטִּיל מַיִם - אֵינֶם טַמְאִין אֲלֹא מִדְּבָרֵיהֶם. וְלֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה, אֲלֹא לְתַרוּמָה¹⁶; אֲבָל לְחֵלִין, טְהוּרִין¹⁷.

(כח) שאם נגעו בתרומה, נטמאת. (כט) אם נגעו בחולין, הם לא נטמאו.

טז. נִכְרִית שֶׁפָּלְטָה שָׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עֹנוֹת, וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁפָּלְטָה שָׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הָרִי אוֹתָהּ הַנִּפְלְטָט טְמֵאָה; פְּלִטוּל לְאַחַר זְמַן זֶה - הָרִי הִיא סֶפֶק נִסְרָחָה, אוֹ עֵדִין לֹא נִסְרָחָה¹⁸.

(ל) הגוייה או הבהמה. (לא) הספק בגוייה הוא, האם דווקא יהודים גופם חם בגלל שדואגים וחרדים על קיום המצוות ולכן השכבת זרע מסריחה אחרי שלוש עונות, או שגם הגויים גופם חם, בגלל שהם אוכלים שקצים ורמשים. והספק בבהמה, האם דווקא אישה שיש לה 'פרודזור' לפני הרחם ומונע מהאוויר להכנס לרחם, ולכן השכבת זרע מסריחה אחרי שלוש עונות, ואילו בהמה שאין לה 'פרודזור' זה לא מסריח, או שמא גם בבהמה זה מסריח אחרי שלוש עונות.

יז. כָּבֵד בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת מִטְּמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, שֶׁשָּׁכַבְתָּ זָרַעוּ שֶׁל נִכְרִי טְהוֹרָה מְכֻלָּם; לְפִיכָךְ, בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּלְטָה שָׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל נִכְרִי, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֹנוֹת - הָרִי הִיא טְהוֹרָה.

יח. גּוֹי שֶׁהִרְגִּישׁ [קרי], וְנִתְגַּדֵּר וַיֵּרֶד לְטָבֵל וְטָבֵל לֵב, וַיִּצָּא מִמֶּנּוּ שָׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁהִרְגִּישׁ בָּהּ, אַחֵר שֶׁטָּבַל לֵב - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵא.

(לב) לשם גירות. (לג) ויצאה אחר שטבל.

יט. גְּדוּלָּה¹⁹ שֶׁשָּׁכַב אוֹתָהּ קָטָן פְּחוּת מִכֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים, אוֹ נִכְרִי אוֹ בְּהֵמָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר¹¹: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשָּׁכַב אֶת אִשָּׁה"; עַד שִׁיִּהְיֶה הַשּׁוֹכֵב אִישִׁי²⁰, וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(לד) מעל גיל שלוש. (לה) ולא קטן או בהמה.

11. ויקרא-קדושים, כ, יח. 12. בראשית-וישלת, לה, ב. 13. דברים-ואתחנן, ז, כו. 14. ישעיהו, ל, כב.

הלכה א: הטעם שהביא רבינו רמז שלא נזכר בש"ס וביאור גדר טומאת עבודה זרה לשיטת רבינו; ביאור פנימי בזה שתיבתן מציאות של ע"ז בעולמו של הקב"ה - לקו"ש ח"ל ע' 155.

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כנבלה. וְטִמְאַתּוֹ בְּכִזָּית - שְׁנֵאֲמַר¹⁶: "אֲשֶׁר חָלַב זִבְחִימוֹ לֵאכְלוֹ, וְשָׁתוּ יַיִן נְסִיכָם", הָרִי "יַיִן נְסִיכָם" כִּי חָלַב זִבְחִימוֹ. וְאֵין מִטְמֵא טִמְאַה זֶה, אֲלֹא יַיִן שֶׁנִּתְּנָסֵף בְּיָדוֹ לִפְנֵי עֲבוּדָה זָרָה; אֲבָל סֵתֶם יַיִנָם שֶׁל גִּוִּים [שלא ידוע אם נתנסך] - מִטְמֵא טִמְאַה קִלְהָי, כִּשְׂאֵר כָּל מִשְׁקִין טִמְאִין.

(טז) יין שידוע בבירור שניסכו אותו לעבודה זרה. (יז) מטמא רק אוכלים ומשקים וכלים, ואינו מטמא במשא.

ט. מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁבִּאֲרָנוּ מִתַּחֲלַת הַסִּפְרִי עַד כָּאן, אֵתָּה לְמַד שְׁאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - מֵהֶם אֲבוֹת שֶׁל תוֹרָה, וּמֵהֶם אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(יח) ספר טהרה.

י. וְכָל הַמִּטְמֵא מִחֻמַּת אֵב שֶׁל תוֹרָה, הָרִי הוּא וְלֹד טִמְאַה שֶׁל תוֹרָה; וְכָל הַמִּטְמֵא מִחֻמַּת אֵב שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, הָרִי זֶה וְלֹד שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

יא. כָּל אֵב טִמְאַה שֶׁהוּא מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוֹ מִטְמֵא בְּמִשָּׁא, בֵּין אֵב שֶׁל תוֹרָה בֵּין אֵב שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים - אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ, אֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים בְּשִׁעֲת מְגַעוּט, וְלֹא אָדָם וְלֹא כְּלִי חֶרֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַשׁ מִמִּטְמְאָיו; וְהָרִי הוּא אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמִּטְמְאָיו אוֹ קֵדָם שִׁפְרָשׁ, וְלֹד - שֶׁהוּא מִטְמֵא אֲכָלִין, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן שְׁנֵי לְטִמְאַה¹⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן.

(יט) אינו מתטמא את הבגדים שהוא לבוש בהם, וכן שאר כלים שהוא נוגע בהם, בשעה שהוא נוגע בשרץ. (כ) ומטמאים רק תרומה וקדשים.

יב. וְכָל אֵב טִמְאַה שֶׁהוּא מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, בֵּין אֵב שֶׁל תוֹרָה בֵּין אֵב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנוֹשָׂא, מִטְמֵא בְּגָדִים בְּשִׁעֲת מְגַעוֹ וּבְשִׁעֲת נְשִׂיאָתוֹ, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֹאשׁוֹן לְטִמְאַה¹⁸; וְכֵן אִם נָגַע בְּאֲכָלִין, עוֹשֶׂה אוֹתָן רֹאשׁוֹן כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמְאָיו.

(כא) כאילו הם עצמם נגעו באב הטומאה.

יג. פָּרַשׁ מִמִּטְמְאָיו - הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטִמְאַה לְכָל דְּבָר, וְאֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים¹⁹; וְאִם נָגַע בְּאֲכָלִין, הָרִי הֵן שְׁנֵי.

(כב) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד.

ד. נִתְּפָרְקָה עֲבוּדָה זָרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְרִיטוּ יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ, שֶׁהָרִי כָּל אֲבָרֶיהָ קִימִין²⁰ - אֵינָה מִטְמֵאָה.

(ט) פסל שעשוי מחוליות, והתפרקו. (י) שאינו אומן. (יא) וכל אדם יכול לחבר את החוליות, ויחזור הפסל לכמו שהיה.

ה. כָּל מִשְׁמָשִׁי עֲבוּדָה זָרָה כְּשֶׁרִץ - מִטְמֵאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶשׁ בְּאִוִּיר, וְאֵינָן מִטְמֵאִין בְּמִשָּׁא; וְשַׁעֲוֹר טִמְאַתָּן בְּכִזָּית. וְאִפְּלוּ קֶצֶץ מִמִּשְׁמָשִׁי כִזָּית מִן הַכְּלִי²¹ - מִטְמֵא כְּשֶׁרִץ; וְזֶה חֻמַּר בְּמִשְׁמָשִׁי, יוֹתֵר מִעֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה²². וּבֵית עֲבוּדָה זָרָה, אֲבָנָיו, וְעֲצָיו, וְעֶפְרוֹ - מִטְמֵאִין בְּכִזָּית בְּמַגֵּעַ, כָּכָל הַמִּשְׁמָשִׁין.

(יב) שקצץ מכלי המשמש לעבודה זרה, חתיכה בגודל כזית. (יג) שעבודה זרה מטמאת רק אם היא שלימה ומשמשה מטמאים אפילו אם הם שבורים.

ו. הַמְּכַנִּים רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה, נִטְמָא בְּנוֹגֵעַ. וְכֵן כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁהֻכְנַס אִוִּירוֹ - [פי הכלין] לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה, נִטְמָא; סִפְסָלִים וְקַתְדָּרָאוֹת [=אפריון] שֶׁהֻכְנַס רֶבֶן לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה, טִמְאִים. וְכֵלֶן רֹאשׁוֹן לְטִמְאַה²³.

(יד) מכיוון שנטמאו מהבית שהוא אב הטומאה, ומטמאים אוכלים ומשקים, ולא אדם וכלים.

ז. תִּקְרַבְתָּ [קרבנות ל] עֲבוּדָה זָרָה - מִטְמֵאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, כְּנַבְלָה; וְשַׁעֲוֹרָה בְּכִזָּית. כָּל דְּבָר שֶׁמִּקְרִיבִין לָהּ, בֵּין בְּשָׂר בֵּין שְׂאֵר אֲכָלִין וּמִשְׁקִין - הַכָּל כְּנַבְלָה, שֶׁהַכְּתוּב קָרָאן זִבְחִי מִתִּים²⁴. וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין תִּקְרַבְתָּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל אֲכָלִין בְּטֵלָה לְעוֹלָם לְהַתִּירָהּ בְּהִנָּה²⁵ - אִם בְּטֵלָה, הָרִי זֶה סֶפֶק לְטִמְאַה. אֲבָל כְּלִי שֶׁהוּא תִּקְרַבְתָּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּטֵלוֹ, טָהוֹר; וְכֵן עֲבוּדָה זָרָה וּמִשְׁמָשִׁי שֶׁבְּטֵלוֹ, טָהוֹרִין.

(טו) בשונה מפסל של גוי שאם קטע את ראש אזנה, ראש חוטמה או שעשה מעשים אחרים של ביזוי, הותר הפסל בהנאה, וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלים אינם בטילים ואסורים בהנאה.

ח. יַיִן שֶׁנִּתְּנָסֵף לְעֲבוּדָה זָרָה - מִטְמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶשׁ בְּאִוִּיר, וּמִטְמֵא אָדָם בְּמִשָּׁא

15. תהלים, קו, כח. 16. דברים-האזינו, לב, לח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במקוה, ונגע בו - הרי זה טמא, שנאמר¹⁷: "אף מעין ובור מקוה מים, יהיה טהור; ונגע בנבלתם, יטמא" - אפלו קשהם בתוך המקוה, מטמאין. וכשיעלה זה מן המקוה, יטהר הנוגע¹⁸.

(כז) האדם או הכלי שנגע באב הטומאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... וכשיעלה זה מן המקוה, יטהר הנוגע".

הלכה זו, יש לפרשה גם בנוגע לבריאת העולם שתכלית הכוונה בו שתהי' מציאות העולם דווקא - "לשבת יצרה" ובאופן של "לא ישבותו" כלומר, שהעולם כמו שהוא במציאותו יהי' כלי לענינים הכי נעלים.

לכן, לא רצה הקב"ה להשאיר את העולם במצב ש"כולו מים במים" אף שאז "הי' קלוסו של הקב"ה עולה" - אלא צמצם התגלות זו עד ש"תראה היבשה" - העולם כפי שנראה לעינינו. היות שההכשרה והכח לזה כבר ניתן בעולם על ידי הטבילה במי המבול, אין עוד צורך "לשחת" - לבטל מציאותו, ולכן נשבע הקב"ה ש"לא יהי' עוד מבול" כי תכלית הכוונה שתהי' מציאות של הארץ.

ועל פי משמעות דברי הרמב"ם כאן, יש לומר יתירה מזו, שהטובל נטהר דווקא לאחר יציא מהמקוה.

לקוטי שיחות, חלק ל', עמוד 22 והערה 64

מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

וכן זב שדרס על המשכב¹⁹ שהוא מנח במקוה, הרי המשכב טמא; וכשיעלה המשכב מן המקוה - יטהר²⁰, שהרי עלתה לו טבילה. וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה - אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה, הרי זה מטמא בגדים; ואין צריך לומר, שהוא מטמא אכלין ומשקין.

(כח) עמד, שכב או ישב על דבר שמיועד לשכיבה או לישיבה. (כט) המשכב. (ל) אחרי שפרש מהזב.

פרק ז

טומאת מאכלים ומשקים.

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין

במה דברים אמורים? בשאר כל האבות, חוץ מן הנבלה והמרקב [של זב]. אבל הנבלה והמרקב - אף על פי שהן מטמאין במגע ובמשא, הנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; ואם נגע באכלין, הרי הן שני לטמאה. והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתו; ואם נגע באכלין עד שלא פרש, הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

יג. מי חטאת [-פרה אדומה] שיש בהם כדי הזיה כג - אף על פי שהן כנבלה וקמרקב, שאין מטמא בגדים אלא הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לו שיעגע במים, ולא יסיט אותן; וכבר בארנו, שאחד הנושא ואחד המסיט²¹.

(כג) שיש בהם כמות שאפשר להזות מהם. (כד) שאב הטומאה המטמא במשא, מטמא גם בהיסט, מכיוון שהיסט הוא בכלל משא.

וכן הנוגע בצמר הנבלה, או שנגע בגימ' [=חוטם בולטים] המרקב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לנוגע בדברים אלו, שלא יסיט אותם; ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פרש, כדין הנושא.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו, מטמא בגדים, כמו שבארנו; והם ראשון לטמאה. וכן אם נגע באכלין, הרי הם ראשון לטמאה. ואחר שבלע, הרי זה פרש ממטמאיו [-אינו מטמא].

טו. השורף פרה אדמה, ופרים ושעירים הנשרפים²², והמשלח השעיר לעזאזל²³ - אף על פי שבשעת מעשיהם מטמאין בגדים, כמו שבארנו - אם נגעו באכלין אפלו בשעת מעשיהם, הרי הם שני לטמאה.

(כה) שאין בשרם קרב על המזבח, אלא נשרף בבית הדשן. (כו) ביום הכיפורים.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלך בתוך המקוה, כגון נבלה או שרץ או משכב [של זב] שהיה

17. ויקרא-שמיני, יא, לו.

לו תוֹדֶה, בֵּין • בְּכָלִי

חֶרֶשׁ בֵּין בְּכָלִי שְׁטָף

וְכָלִי [כלים שטהרתם במקוה]

מִתְכַּוֵּת - נִטְמָאוּ אַחֲרָיו

בְּלִבָּד; וְהָרִי אַחֲרָיו

שְׁנִי, וְלֹא נִטְמָא תוֹכוֹ.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?

לְתַרְוּמָה; אֲכָל לְקַדֵּשׁ -

כָּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו,

נִטְמָא כָּלִי שְׁנִי לְטִמְאָה.

(ז) בית קיבול. (ח) שאם

נגעו משקים טמאים מאחורי הכלי, לא נטמא תוכו.

(ט) שאם נגעה תרומה בתוך הכלי, היא לא נטמאת.

ד. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ, שֶׁהֶאֱכִילִין אֵין מִטְמָאִין בָּלִים,

וְהַמְשָׁקִין מִטְמָאִין; וְלָמָּה עָשׂוּ בְּטִמְאָת מְשָׁקִין הַכֹּר

זֶה, וְאָמְרוּ שֶׁהֶכָּלִי שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ מְשָׁקִין טְמָאִין

בְּאַחֲרָיו לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ לְתַרְוּמָה? לְהוֹדִיעַ,

שֶׁטִּמְאָת בָּלִים אֵלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עַל

טִמְאָה זֶה תַּרְוּמָה וְקַדְשִׁים.

(י) שלא יטעו ויחשבו שהתרומה והקדשים שנגעו בכלי

שנטמא מאחוריו הם טמאים מהתורה, וישרפו אותם.

ה. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ, שֶׁהֶאֱכִילִין וְהַמְשָׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב

מִאֲבוֹת הַטִּמְאָוֹת, הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה; וְכֵן אִם

נִגְעַת אֲכָל בְּאָדָם אוֹ בְּכָלִי שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב, הָרִי אוֹתוֹ

הֶאֱכִיל שְׁנִי לְטִמְאָה. וְאֲכָל שֶׁנִּגְעַת בְּזֶה הַשְּׁנִי, נִקְרָא

'שְׁלִישִׁי לְטִמְאָה'; וְאִם נִגְעַת הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲכָל רְבִיעִי,

הָרִי זֶה נִקְרָא 'רְבִיעִי לְטִמְאָה'.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַכְלִין. אֲכָל הַמְשָׁקִין -

אֶחָד מְשָׁקֶה שֶׁנִּגְעַת בָּאֵב הַטִּמְאָה, אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּרֹאשׁוֹן,

אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּשְׁנֵי - הָרִי אוֹתוֹ מְשָׁקֶה תַּחֲלָה [ראשון]

לְטִמְאָה; וּמִטְמָא אֶת חֲבֵרוֹ וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ

הֵם מֵאֵה"א; שְׁאִין מוֹנִין בְּמְשָׁקִין.

(יא) וכולם נעשים 'ראשון לטומאה'.

כִּיצַד? יֵין שֶׁנִּגְעַת בָּאֵב הַטִּמְאָה, אוֹ בְּרֹאשׁוֹן, אוֹ

השגת הרמב"ד

בין .. שטף א"א אין השכל נותן שיעשו משקין מה שאין המת והשרץ עושין ולא גזור חכמים במשקין אלא משום משקה זה וזה ואם הזב והזבה אין מטמאין כלי חרס מאחוריו אין המשקין שלהן מטמאין וכ"ש שאר משקין וזה המחבר נתלה בחוט של ערב שמצא בכבודות והא יש לו תוך בכלי שטף הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא גבו ולא נטמא תוכו אף כלי שטף וכו', ותפש הדבר כפשוטו דתוכו לא נטמא הא גבו מיהת נטמא ואני אומר דשיטפא דגמרא הוא ומכלי שטף נסבה והכיוון לא היה אלא לחלק גבו מתוכו כמו כלי חרס שחלקו הכתוב.

מִטְמָאִין, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁸: "מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר

יָבוֹא עָלָיו מִיָּם - יִטְמָא; וְכָל מְשָׁקֶה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה

בְּכָל כָּלִי - יִטְמָא". וְאֵין הָאֲכָל שֶׁנִּטְמָא מִטְמָא אֲכָל

אַחֵר מִן הַתּוֹרָה; וְלֹא הַמְשָׁקִין שֶׁנִּטְמָאוּ מִטְמָאִין

דְּבָר אַחֵר מִן הַתּוֹרָה.

אֲכָל מִדְּבָרֵי טוֹפְרִים גָּזְרוּ עַל הָאֲכָל הַטְּמָא, שְׁאִם

נִגְעַת בְּאֲכָל אַחֵר, שֶׁטְמָאָהּ; וְכֵן אִם נִגְעַת הָאֲכָל

הַטְּמָא בְּמְשָׁקִין, טְמָאֵן. וְאֵין אֲכָל מִטְמָא כָּלִי שֶׁנִּגְעַת

בּוֹ לְעוֹלָם, וְאֲפִלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן גָּזְרוּ עַל הַמְשָׁקִין

הַטְּמָאִים, שֶׁיִּטְמָאוּ אֲכָל אוֹ מְשָׁקִין אוֹ בָּלִים שֶׁנִּגְעוּ

בָּהֶן.

ב. אֵין לָךְ וְלֹד טְמָאָה שֶׁמִּטְמָא בָּלִים, אֲלֹא

מְשָׁקִין טְמָאִים בְּלִבָּד; וְטִמְאָה זֶה, מִדְּבָרֵיהֶם; וְהוּא

שִׁיחִיו אוֹתָן הַמְשָׁקִין

טְמָאִין • מִחֲמַת אֵב

מִאֲבוֹת הַטִּמְאָוֹת, בֵּין

שֶׁל תּוֹרָה, בֵּין שֶׁל

דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל מְשָׁקִין טְמָאִין

שֶׁיִּטְמָאוּ בָּלִים? גָּזְרָה מִשּׁוֹם מְשָׁקֶה [שיעור מגוף] הַזֶּב,

שֶׁהוּא אֵב וּמִטְמָא בָּלִים דֵּין תּוֹרָה - שֶׁנֶּאֱמַר¹⁹:

"וְכִי יִרְק הַזֶּב בְּטָהוֹר", כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(א) כל דבר שנגע באב הטומאה ונעשה 'ראשון לטומאה' או

שנגע בראשון ונעשה 'שני לטומאה' וכן הלאה, בין כלים

בין מאכלים ומשקים, נעשה ולד הטומאה. (ב) ואפילו אם

לא נגעו ישירות באב הטומאה' אלא כגון שנגע שני

בראשון והראשון נגע באב הטומאה.

ג. כִּשְׁגָזְרוּ עַל הַמְשָׁקִין שֶׁיִּטְמָאוּ אֶת הַבָּלִים, גָּזְרוּ

שִׁיחִיו מִטְמָאִין אֶת הַבָּלִים מִתּוֹכָן. כִּיצַד? אִם נָפְלוּ

לְאוֹר כָּלִי חֶרֶשׁ - נִטְמָא כָּלִי, וְהָרִי הוּא שְׁנִי; וְאִם

נִגְעוּ בְּשָׂאֵר בָּלִים מִתּוֹכָן - נִטְמָאוּ כָּלָן, וְנִעְשׂוּ

שְׁנִי.

(ג) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי, נטמא כולו. (ד) אפילו

לא נגעו בדופן. (ה) בדופן הכלי. (ו) שאינם מטמאים

באוויר, אלא בנגיעה ממש.

אֲכָל אִם נִגְעוּ מְשָׁקִין טְמָאִים בְּאַחֲרָיו הַכָּלִי שִׁישׁ

18. ויקרא-שמיני, יא, לה. 19. ויקרא-מצורע, טו, ח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קיז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנַעַע בְּיָדוֹ בְּאֶדָם שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּגָדִים עַד שֶׁלֹא פָרַשׁ מִמְטַמְּאֵיו - הָרִי יָדָיו שְׁנִיּוֹת.

(ב) ידיים טמאות תמיד הם בדרגת 'שני לטומאה', ולא ייתכן שידיים יהיו טמאות בדרגת 'ראשון לטומאה'. (ג) בצרעת, שהבית הוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו 'ראשון לטומאה'. (ד) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון.

ג. הפגול •

[קרבן שנפסל במחשבה], והנותר [קרבן שעבר

זמן אכילתו], וצִרִיד [שיירים שנדבקו לכלי] שֶׁל מִנְחֹת -

הָרִי הֵם פְּרֹאשׁוֹן

לְטֻמְאָה, וּמוֹנִין בָּהֶם

רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי; לְפִיכָה,

מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים

בְּכִבְיָצָה. וְאִין הַפְּגוּל

וְהַנּוֹתֵר מְצֻטְרָפִין, אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁעוֹרֵם שָׁוָה

בְּכִבְיָצָה, הוֹאִיל וְטֻמְאַת הַיָּדִים מְדַבְּרִיהֶם; אֲבָל

שָׁאֵר הָאֲכָלִין מְצֻטְרָפִין, שָׁאִין אֲכָלִין טֻמְאִין

מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים עַד שֶׁיְהִיוּ כְּבִיצָה.

(ה) אם יש בהם כמות של 'כביצה'. (ו) לשיעור כזית.

(ז) "כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים". (ח) וגם

טומאת פיגול ונותר, היא מדבריהם. (ט) שטמאים

מהתורה. (י) ולכן אם מצטרפים יחד לכביצה, מטמאים.

ד. קולית הפגול או הנותר - אף על פי שהיא

סתומה - הנוגע בה בידיו, נטמא ידיו;

שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול,

מטמאין את הידים, הוֹאִיל וְנִעְשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר

אֲסוּרִי.

(יא) עצם שיש בה מח, של קרבן פיגול או נותר.

(יב) למרות שאינו נוגע במח האסור משום פיגול או נותר,

אלא נוגע בעצם. (יג) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או

פיגול. (יד) מכיוון שהעצם היא בסיס למוח שהוא אסור

משום פיגול או נותר, נטמאת גם העצם כמותם.

ה. בשר קדש שניצא חוץ למחיצתו [עזרת ישראל או

ירושלים] - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או

אינו מטמא; לְפִיכָה אִינוּ מְטַמֵּא - שֶׁסֶפֶק טֻמְאַת

הַיָּדִים טְהוֹרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאֵם בֶּשֶׂר פֶּסֶח שֶׁנִּיצָא

חוץ לַבֵּית הוּא, הָרִי הוּא טְהוֹר - בְּנִי חֲבוּרָה, וְזִרְזִין

הֵן [זהירים, ולא גזרו חכמים בו טומאה].

השגת הראב"ד

הפיגול והנותר א"א כמה דבריו מבולבלין ומה ענין ערבוב צריד של מנחות עם פיגול ונותר שהם מטמאין מעצמן וצריד של מנחות אינו מטמא עד שיקבל טומאה ממקום אחר, ועוד דהא בעיא היא ולא איפשיטא ולקולא ועוד דגרסינן בובחים פרק טבול יום כי היכי דמטמא אדם במגע מונין בו ראשון ושני אבל נבילת עוף טהור לר"מ אין מונין בו הילכך פיגול ונותר מונין בהן ראשון ושני ואולי הוֹאִיל ומטמאין את הידים מטמאין אדם במגע קרינא בהו.

בְּשֵׁנִי - הָרִי יִזַּן זֶה פְּרֹאשׁוֹן לְטֻמְאָה; וְכֵן אִם נִגַּע יִזַּן זֶה בְּשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּחֵלֶב, וְחֵלֶב בְּדֶבֶשׁ, וְדֶבֶשׁ בְּמִים, וּמִים בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כֵּלָן רֹאשׁוֹן לְטֻמְאָה, וְכֹאֵלּוּ כָּל אֶחָד מֵהֶם נְטַמֵּא בְּאֵב תַּחֲלָה. וְכֵלָן מְטַמְּאִין אֶת הַכֵּלִים.

וְכֵן כָּלִי שֶׁנְטַמְּאוּ אַחֲרָיו בְּמִשְׁקִין, וְנִגְעוּ מִשְׁקִין אַחֲרֵים בְּאַחֲרֵי הַכֵּלִים הַטֻּמְאִין - אֲפִלּוּ הָיוּ מִשְׁקָה חֲלִין - נִעְשׂוּ מִשְׁקִין הָאֲחֵרִים תַּחֲלָה לְטֻמְאָה, וּמְטַמְּאִין כָּלִים אַחֲרֵים, וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִי; וְאִין צָרִיף לומר, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרֵים. (יב) המשקים.

ו. אַחֲרֵי הַכֵּלִי שֶׁנְטַמְּאוּ בְּמִשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֲכָלִין בְּאַחֲרֵי הַכֵּלִי הַטֻּמֵּא - אֲפִלּוּ אֲכָלִי תְרוּמָה, הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין; שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנְטַמְּאוּ אַחֲרָיו בְּלֶבֶד, אִינוּ מְטַמֵּא אֲכָלִין אֲלֵא לְקֹדֶשׁ בְּלֶבֶד; שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנְטַמְּאוּ אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טֻמֵּא כֵּלּוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וּלְפִיכָה מְטַמֵּא אֲכָלִי הַקֹּדֶשׁ.

(יג) רק מאכלים של קודש שנגעו באחורי הכלי, נטמאו. (יד) ולכן החמירו באחורי הכלי שיטמא את אוכל הקודש שנגע בו, ואילו תרומה שאם נגעה בתוך הכלי שנטמא רק מאחוריו, טהורה, לא החמירו בה גם אם נגעה מאחורי הכלי.

פֶּרֶק ח

דיני 'טומאת ידיים'

א. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּיָדָיו בְּרֹאשׁוֹן לְטֻמְאָה, בֵּין שֶׁהָיָה

אוֹתוֹ רֹאשׁוֹן אָדָם או •

כָּלִי או אֲכָל או מִשְׁקִין

טֻמְאִין - נְטַמְּאוּ יָדָיו

בְּלֶבֶד, עַד הַפֶּרֶק [מקום

הידיים אע"פ שהוא תולדה. חֲבוּרָה כִּף הַיָּד עִם הַזֵּרוע; וְכֵן

הַמְכַנִּים יָדָיו לְאֹיִר כָּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנְטַמֵּא בְּאֵב

הַטֻּמְאָה, או שֶׁהַכַּנִּים יָדָיו לְבֵית הַמִּנְעָנֶע [בצרעת] -

נְטַמְּאוּ יָדָיו. וְטֻמְאַת הַיָּדִים, מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.

(א) בדבר שנגע באב הטומאה.

ב. הַיָּדִים שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם; שָׁאִין טֻמְאָתָן אֲלֵא

מִדְּבָרֵיהֶם, וּכְשֶׁנִּזְרָו טֻמְאָה עֲלֵיהֶן, גִּזְרוּ שֶׁיְהִיוּ

כְּשֵׁנִי לְטֻמְאָה. אֲפִלּוּ הַמְכַנִּים יָדוֹ לְבֵית הַמִּנְעָנֶע, או

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לֹא יַעֲשֶׂה בֶן בְּחֵלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ הַקֹּדֶשׁ או טְהַרְתְּ הַתְּרוּמָה^כ; גִּזְרָה שְׁמָא יַעַ, לְפִי שְׂאִינוּ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן^כ.

(כ) בידיים עצמם, מפני שכהנים זהירים הם, ונוזהרים מלנגוע בתרומה בידיים טמאות. (כג) חולין ששומרים אותם מכל טומאה שמתמאה את הקדשים, או ששומרים אותם מטומאה שמתמאה את התרומה. (כד) כי אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש או תרומה ממש, ולכן יש לחשוש שיגע בידיים ממש מתוך חוסר זהירות.

י. הוֹאִיל וְהִידִים שְׁנִית [לטומאה] - אִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקִין, עָשׂוּ אוֹתָן תַּחֲלָה^כ; וְאִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקִין אֲלוּ בְּאֶבְרָתָן, עוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִי. וְאִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקִין אֲלוּ אַחֲרֵיהֶם, עוֹשִׂין אֲלוּ אוֹתָם תַּחֲלָה - שֶׁהַמִּשְׁקִין תַּחֲלָה לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲבָל • אִין מִשְׁקִין אֲלוּ שְׁנִיתָא מִחֻמַּת יָדִים מְטַמְּאִין כָּלִים כָּלִל, שְׁעָקָר טְמֵאָת הַיָּדִים מְדַבְּרֵיהֶם^כ.

השגת הראב"ד

אבל אין משקין א"א לא ידעתי מהו זה והוא סותר את דבריו וא"ת לא כתב שאין מטמאין אלא אכלים אף זו שיבוש שהרי אמרו באלו דברים גזירה שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזור ויטמאו את הכוס אלמא כלים נמי מטמאו.

(כה) כי משקים שנוגעים ב'שני לטומאה', נעשו 'ראשון לטומאה'. (כו) ומכיוון שלא נטמאו מחמת 'אב הטומאה' אינם מטמאים כלים.

וְכֵן גִּזְרוּ חֲכָמִים עַל כָּל אֶדָם שִׁיאֲכַל אֶבְרָתָן טְמֵאִין, בֵּין שֶׁאֲכַל אֶבְרָתָן אוֹ אֶבְרָתָן שְׁנִי, וְעַל כָּל הַשְׁוֹתָה מִשְׁקִין טְמֵאִים - שִׁיְהִיה שְׁנִי לְטְמֵאָה, עַד שֶׁיִּטְבֹּל. וְאִם נִגְעַ בְּאֶבְרָתָן, עָשָׂא שְׁלִישִׁי. וְאִם נִגְעַ בְּמִשְׁקִין, אֶפְלוּ מִשְׁקָה חֲלִין - עָשָׂה אוֹתָן תַּחֲלָה, לְטֵמָא אֶבְרָתָן וּמִשְׁקִין אַחֲרֵיהֶם, אֲבָל • לֹא לְטֵמָא כָּלִים, הוֹאִיל וְעָקָר טְמֵאָת אֶדָם זֶה מְדַבְּרֵיהֶם^כ.

השגת הראב"ד

אבל .. כלים א"א ולא אפילו לטמא אוכלין של חולין שלא גזרו אלא לתרומה.

(כז) ואינו נחשב ששתה משקים שהם 'אב הטומאה', ומשקים טמאים שלא נטמאו מחמת 'אב טומאה' אינם מטמאים כלים.

וּמִפְּנֵי מָה גִּזְרוּ טְמֵאָה זֶה עַל הָאוֹכֵל אֶבְרָתָן טְמֵאִים? שְׁמָא יֵאָכַל אֶבְרָתָן אוֹ שְׁנִי וְיִשְׁתָּה עָלָיו [עימו] מִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְנִמְצָא מִשְׁקָה תְּרוּמָה טְמָא בְּאֶבְרָתָן שֶׁבִּפְּנֵי. וְכֵן הַשְׁוֹתָה מִשְׁקִין טְמֵאִים,

(טו) יש ספק אם גזרו בו טומאה כדי שלא יבואו להוציא אותו, כשם שגזרו טומאה על בשר נותר כדי שלא יתעצלו לאכלו, או שלא גזרו עליו טומאה כי לא חששו שיעשה מעשה בידיים להוציא את הבשר מחוץ למקומו, בשונה מנותר שהאיסור לא נעשה בידיים, אלא על ידי שנמנע מלאכלו בזמנו. (טז) כל ספק שיש בדין טומאת הידיים, טהור.

ו. אִין טְמֵאָת יָדִים בְּמִקְדָּשׁ - שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁגִּזְרוּ טְמֵאָה עַל הַיָּדִים, לֹא גִזְרוּ בְּמִקְדָּשׁ; אֲלֹא הַנּוֹגֵעַ בְּאֶבְרָתָן טְמֵאִים וְכִיִּצָּא בָּהֶם, בֵּין שֶׁנִּגְעַ [באוכלים הטמאים] בְּמִקְדָּשׁ בֵּין שֶׁנִּגְעַ חוּץ לְמִקְדָּשׁ, וְנִגְעַ בְּקִדְשִׁים בְּמִקְדָּשׁ - לֹא טְמָאָן. וְאִם נִגְעַ חוּץ לְמִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ, וּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה^כ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר.

(יז) אם נגע בו, נטמא הקודש ונעשה 'שלישי לטומאה', ואם נגע הקודש בבשר אחר נטמא הבשר האחר, כי בקודש, 'שלישי לטומאה' עושה 'רביעי לטומאה'. (יח) אבל אם נגע בתרומה, פסל אותה אבל יא לא מטמאה תרומה אחרת, כי בתרומה אין 'שלישי לטומאה' עושה 'רביעי לטומאה'.

ז. מִי שֶׁנִּטְמָאָת יָדוֹ אַחַת, וְנִגְעָה בְּאַחֶרֶת - הָאַחֶרֶת טְהוֹרָה; וְנוֹטֵל [במים] אֶת [היד] הַטְּמֵאָה, וְיָדָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^ט? לְתְּרוּמָה. אֲבָל לְקֹדֶשׁ - אִם נִטְמָאָת יָדוֹ אַחַת, וְנִגְעַ בְּשֵׁנִיה - טְמֵאָה, וְשִׁתִּיהָן צְרִיכוֹת טְבִילָה לְקֹדֶשׁ; אֲבָל לְתְּרוּמָה, בְּנִטְלָת יָדִים בְּלִבְד יִטְהַרוּ יָדֵיהֶם.

(יט) לטהר אותה לתרומה. (כ) טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים, וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (כא) אפילו אם נטמאו שתיהן.

ח. שְׁלֵמָה הַמִּלֵּךְ וּבֵית דִּינוֹ גִּזְרוּ עַל הַיָּדִים שִׁיְהִיו שְׁנִיתוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא יִדַּע בְּוֹדָאֵי שְׁנִיתָא - מִפְּנֵי שִׁיְהִי עֲסָקָנִית [ושמא נגע בטומאה]. וְלֹא גִזְרַ שְׁלֵמָה עַל הַיָּדִים טְמֵאָה אֲלֹא לְקֹדֶשׁ, וְאַחַר כֵּן גִּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁאַחֲרָיו אִף לְתְּרוּמָה, •

השגת הראב"ד

לתרומה א"א ואח"כ גזרו על אכילת חולין שצריך נטילת ידים.

וּלְפִיכֵן צְרִיךְ נְטִילַת יָדִים לְתְּרוּמָה; וְאִם נִגְעַ בְּתְּרוּמָה קֹדֶם שִׁיטֵּל יָדָיו - פְּסוּלָה, וְנִשְׁרָפָת עַל טְמֵאָה זֶה.

ט. לֵט [=כיוון] אֶדָם יָדָיו בְּמִפְּהָ, וְאוֹכֵל בְּתְּרוּמָה בְּלֹא נְטִילַת יָדִים; וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יַעַ^כ. אֲבָל

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

פרק ט

דיני טומאת מים שאובים, וטומאת כתיב הקודש.

א. הבא ראשו ורבו [רוב גופו] במים שאובין, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין - נטמא, והרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשה אותן שלישי. ואם נגע במשקין - טמאן, ועשה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא כלים.

(א) ממים שנשאבו בכלים. (ב) של תרומה. (ג) ראשון לטומאה.

ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום טובלין במערות שמיימיהן רעים [=מזוהמים], והיו רוחצין אחר בן במים שאובים יפים דרך נקיות; ופשוט המנהג כן, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצים באחרונה - הן שמטהרים, לא הטבילה שבמי המקנה, והיו טובלין בזלזול בלא פונה [ללא דקדוק]. לפיכך גזרו, שכל בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא, ונעשה כשני לטמאה.

(ד) טמאים שטבלו באותו יום, להטהר מטומאתם.

אפלו טהור שאינו טבול יום - אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין, או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל; טבל - אינו צריך הערב שמש [להמתין לשקיעה], מפני שעקר טמאה זו מדבריהם.

וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין, וטבל - אינו צריך הערב שמש; וכן כלים שנטמאו במשקין - פיון שהטבילן, טהרו ואינן צריכין הערב שמש; מפני שעקר טמאות אלו מדבריהם. **ב.** מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני כלים, או משלשה - אם התחיל [קולח] השני עד שלא פסק הראשון, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. נפלו מארבעה כלים, אינן מצטרפין; ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה, הרי זה טהור.

שמא יאכל עמהם אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין שבפיו. וכבר בארנו בתרומות, שאסור לאכל תרומה טמאה.

יא. אינו מטמא עד שיאכל אכלים טמאים כחצי פרס, שהוא כביצה ומחצה שוחקת [ברוח]; וכן השותה, אינו מטמא עד שישותה ממשקין טמאין רביעית [ממידת הלוג]. וכל האכלים מצטרפין לחצי פרס, לפסל הגויה [לטמא האדם]; וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה, טהור.

אכל מעט ושתה, וחזר ואכל מעט ושתה - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס^{כח}, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושתה, ושתה מעט - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. אבל פחות משעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד - אם לא שתה ביניהן, והרי אכילה שלפני טבילה ושלאתריה בכדי אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין^{כט}.

(כח) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. (כט) ומטמאים אותו, ואין אומרים שהטבילה הועילה לו לטהרו מטומאת החצי פרס, וכשאכל בפעם השניה אכל רק חצי פרס ואינו טמא, כי טבילה לא מועילה לחצי שיעור.

יב. אשה שהיא ראשון לטמאה, ומניקה את בנה - הרי הן טהור^ל, ולא גזרו עליו טמאה^{לא}; שאפלו תאמר שינק רביעית - אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת^{לב}.

(ל) ואינו נטמא בנגיעת אמו, מכיוון שראשון לטומאה אינו מטמא אדם. (לא) משום שינק חלב טמא. (לב) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. המעברת - התיירו לה שתהיה אוכלת אכלין טמאין פחות משעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה^{לג}; מפני הספקנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

(לג) ובצירוף כל האכילות, יש יותר משיעור חצי פרס.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ה) מכיוון שלא נשפך עליו לוג מים שלם מכל כלי, אין המים מצטרפים לשיעור שלושה לוגים.

נפלו על ראשו, אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו, ולא נפלו על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה, ונפלו על רבו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור; עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו, בדרך.

(ו) נפילתם על רוב הגוף לא היה על פלג הגוף העליון אלא על צדדי הגוף או על פלג הגוף התחתון. (ז) כי לא גזרו טומאה, על מקרה שאינו מצוי, שאדם מתרחץ בצורה לא רגילה.

וכן אם בא ראשו במים שאובין, ולא בא רבו, או בא רבו, ולא בא ראשו, או שפא ראשו בלבד, ובא משאר גופו רבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור; עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו, בדרך.

ג. הבא מראשו ורבו החצי [נכנס עם חצי מראשו ומרובו] במים שאובין, ונפלו על החצי האחר [של ראשו ורובו] מים שאובין - הואיל וחציו בנפילה וחציו בבאיא, הרי זה טהור.

(ח) כי גזרו טומאה רק על מי שבא במים שאובים או שנפלו עליו מים שאובים, אבל לא גזרו טומאה על צירוף שני המקרים יחד.

ד. היו שלשת לגין שנפלו עליו או שפא בהן, מקצתן שאובין ומקצתן אינם שאובין, או שנתערב בהם יין ושמן ודבש וחלב - הרי זה טהור; עד שיהיו השלשה פלן שאובין.

שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שפא בהן, וטמאוהו - בין שנעשה פשני לטמאה, הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו פשני; והרי אלו המים אומריין [בבבול] לזה הטהור: 'טמאנו אותו, וטמאנו'.

(ט) שכולם שאובים. (י) ומשקים שנגעו ב'שני לטומאה', נטמאים. (יא) אנחנו טמאנו אותו, והוא חזר וטימאנו.

ה. בראשונה היו מניחין פפרות של תרומה בצד הספרים [תנ"ך], ואומרים: 'זה' [התרומה] קדש, וזה [הספר] קדש, ובאין העצברים, ומקציעין את הספרים. לפיכך גזרו שהתרומה שנגעה באחד מכתבי הקדש, נטמאת, והרי היא פשלישי לטמאה,

(יב) ולכן אין פחיתות כבוד, בזה שמניחים את התרומה ליד ספי הקודש.

ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות, ומטמאין את התרומה ואת המשקין; ואף על פי שאין הידים מטמאות אלא מראשון לטמאה כמו שבארנו, הרי הן מטמאות מן הספר.

(יג) למרות שדין הספר כ'שני לטומאה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות, ומטמאין את התרומה".

ממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין. . . הרי אלו מטמאין את הידים". ובזה ישנו ענין תמוה לכאורה הדורש ביאור; מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים. . . לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח".

כמו"כ, מצינו שקראו בספר תורה במקדש לא רק קריאת התורה ב"הקהל" אלא גם בכל שבת שני וחמישי שהרי מפורש בסדר עבודת הכהנים היה גם תפילה. וא"כ, בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש, כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש" אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן הנכנס למקדש חייב לטבול ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין ובפרט שתירץ זה אינו מספיק לבאר היאך לפחות פעם אחת הביאו התפילין למקדש.

ועכ"פ יש לברר ולמצוא ביאור בענין זה האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

יין מלכות, ספר טהרה, סימן כ' מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. רצועות תפלין [שמחבורות], עם התפלין, וגליון [הריק מכתובה] שפספס [תורה] שלמעלה ושלמטה שבתחלה ושפסוף^י, כשהן מחברין לספר, וספר שנמחק ונשתר בו שמונים וחמש אותיות, ומגלה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות, כפרשת "ויהי בנסע הארון"²⁰ - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש - אפלו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין את הידים.

(יד) שבתחילת הספר ובסופו.

ז. תרגום [מילים בארמית] שבעזרא ושבדנאל, הרי הוא מכלל כתבי הקדש^{טו}. אבל תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו תרגום^{טז}, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי [עתיק] - אינן מטמאין את הידים^י; עד שיהיו פתובים אשורי [כתב ספר תורה], על העור, ובדיו.

טו) ואם נשארו בספר שמונים וחמש אותיות מהמילים האלו, מטמאים את הידיים. טז) שתרגם את מה שכתוב בארמית לעברית, או שתרגם את מה שכתוב בעברית לארמית. יז) אם רק בצירוף האותיות האלו, נשארו בספר שמונים וחמש אותיות.

ח. הכותב הל"י ושמע"ט לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי - הרי אלו מטמאין את הידים.

יח) פרקי הלל שבספר תהלים. יט) פרשת שמע ישראל. כ) כי אסור לכתוב פרשיות, אלא ספרים שלמים.

ט. המשיחות [חוטים] והרצועות שתפרין לספר^{כא} - אף על פי שאינו רשאי לקימן^{כב} - כל זמן שהן מחברין לספר, מטמאין את הידים^{כג}.

כא) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. כב) כי תופרים את הספרים דווקא בגידים, ולא בסתם חוטים. כג) מכיוון שהם בטלים לספר.

י. תיק [נתיק] של ספר, ותבה של ספר [ארון הקודש], ומטפחות ספרים [אבנט] - בזמן שהן תפורות [לספר], מטמאין את הידים. אבל הברכות^{יד} - אף על פי

שיש בהן מאותיות של שם [ה'], ומענינות הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(כד) כגון תפילות שמונה וכדומה, שכתובות על קלף.

יא. ספרי מינים [=האפיקורסים], אינן מטמאין את הידים. פרשת שוטה^{כה} - הואיל ולמחיקה עומדת, אינה מטמאה את הידים.

כה) שנמחקת לתוך מים המאררים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר משמונים וחמש אותיות.

פרק י

דיני טבול יום ומשקים היוצאים מהטמא, ודין שלישי ורביעי בקודש ובתרומה.

א. כל הטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין פלים - הרי הוא ראשון לטמאה כמו שבארנו, עד שיטבל. טבל - הרי הוא פשני לטמאה^א, עד שיעריב שמשו, שנאמר²¹: "במים יובא, וטמא עד הערב, וטהר"; הכתוב קרא לטבול יום טמא.

(א) שאם נגע בתרומה, טימאה, ואינו מטמא חולין.

ב. אחד טבול יום מטמאה תרומה, כגון שטבל מזיבות או מטמאת מת וצרעת, ואחד טבול יום מטמאת שרץ וכיוצא בו. וכל הטעון הערב שמש - בין אדם בין פלים, בין מדברי תורה בין מדבריהם - הרי הוא פשני לטמאה, עד שיעריב שמשו.

ב) שטמא שבעה ימים, ורק אחר כך יכול לטבול. ג) שהיא תומאה קלה, שאינו צריך להמתין שבעה ימים, אלא יכול לטבול מיד.

ג. טבול יום פוסל [מטמא] אכלי התרומה, ומשקה התרומה, ואכלי הקדש, ומשקה הקדש - פוסל הפלי. ביצד? טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי לטמאה, מפני שהוא פשני; וכן אם נגע במשקין של תרומה - טמאן, והרי הן שלישי לטמאה^ה.

ד) שהם נעשים טמאים, אבל לא מטמאים אוכלים ומשקים

20. במדבר-בהעלותך, י, לה. 21. ויקרא-שמיני, יא, לב.

הפניות לשיחות קודש

מטמאין את הידיים: משמע שהמטפחות הן פרט בקדושת הספר וחלק ממנו - לקר"ש חכ"ג ע' 144 הע' 25.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לטומאה, ואין שני לטומאה מטמא חולין וכלים. (יא) מכיוון ש'שני לטומאה' פוסל את התרומה. (יב) מכיוון ש'שני לטומאה' אינו מטמא כלים. (יג) אבל הקדירה טהורה. (יד) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול יום אינו מטמא.

והמר בטבול יום מידים טמאות - שספק [אם טמא] בטבול יום, פוסל; וספק הידים, טהור כמו שיתבאר.

ו. ואחד טהור שידי טמאות^{טז}, או טבול יום שידי טמאות - הרי זה מטמא משקה חולין, ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין כמו שבארנו.

(טו) מגזירת 'טומאת ידיים'.

ומאחר שמשקה שיצא מטבול יום כמשקין שיצא בהם - טבול יום שנפל מרקו או מממי רגליו על כפר של תרומה, הרי זה טהור; מפני שהם כמשקין שיצא בהן^{טז}.

(טז) וכשם שאם נגע במשקים שאינם תרומה או קודש, לא נטמאו, כך משקים היוצאים ממנו אינם טמאים.

ז. מפל אלו הדברים שהקדמנו לבארם, אתה למד שהאדם יהיה אב טמאה^{יז} ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה^{יח}, ולעולם לא יהיה האדם שני^{יט} לטמאה אלא מדברי סופרים; והוא האוכל אכלין טמאים, או השותה משקין טמאין, או הבא ראשו ורבו במים שאובין - שפל אלו פשני לטמאה מדבריהם.

(יז) כגון שנגע במת או שנכנס לאוהל המת. (יח) אם נגע באב הטומאה, כגון שנגע בשרץ. (יט) כי מהתורה ראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים.

וכן שאר כל הפלים, חוץ מפלי חרש^כ - יהיו אב טמאה^{כא} ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, ולא יהיה הפלי לעולם שני לטמאה^{כב} אלא מדברי סופרים; שאם יטמא כמשקין טמאים, יהיה שני מדבריהם, כמו שבארנו.

(כ) שאינם נהיים אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגעו במת. (כא) כגון אם נגעו באדם שנטמא במת. (כב) כי מהתורה ראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים.

ח. כבר בארנו, שפלי חרש - לא יהיה אב טמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים;

אחרים שנגעו בהם. (ה) ואינם נעשים 'ראשון לטומאה' כשאר משקים שנטמאו, מכיוון שטבול יום כבר טבל, נחלשה טומאתו.

נגע טבול יום כמשקין של קדש - טמא, והרי הן רביעי לטמאה; וכן אם נגע באכלי הקדש, עשאן רביעי. אבל אם נגע טבול יום באכלי חלין ומשקה חלין, הרי הם טהורין. ודין מחסר כפורים [זב וכו']^כ שטבל ולא הביא קרבנו או טבול יום בנגיעת הקדש - אחד הוא.

הנה נתבאר לך מפל אלו הדברים, שאין שם משקין שניות לעולם, אלא המשקין תחלה [ראשון] לעולם; חוץ כמשקין שנגע בהם טבול יום - שהן שלישי, אם היו תרומה; או רביעי, אם היו קדש. ד. כל הטמאין, בין חמורין בין קלין - משקין היוצאין מהן, כגון רקן ומימי רגליהן, הרי הן כמשקין שיצאו בהן; אלו ואלו ראשון לטמאה כמו שבארנו - חוץ מזב וחבריו [זבה, נדה יולדת], שהמשקין היוצאין מהן אב טמאה. ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן, תחלה.

אפלו אוכל אכלין טמאין, או שותה משקין טמאין - הרי המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל, כמו המשקין שיצא בהן, שהן תחלה. וכן טבול יום - משקין היוצאין ממנו, כמשקין שהוא נוגע בהם; שאין מטמאין אחרים כלל. אלא אם נגע במשקה חלין, הרי הן טהורין; ואם נגע במשקה תרומה, הרי הן שלישי; ואם נגע במשקה קדש, הוא או מחסר כפורים, הרי הן רביעי.

(ז) אבל פוסלים תרומה וקודש. (ז) טבול יום. (ח) כי טבול יום הוא 'שני לטומאה' ושני אינו מטמא חולין.

ה. ועתה יתבאר, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שבקדש מטמא משקה אחר או אכל אחר; ואין צריך לומר, שאין מטמא פלים.

לפיכך, קדרה שהיא מלאה משקה, ונגע בהן טבול יום^ט - אם היה משקה חלין, הפל טהור; ואם היה משקה תרומה, המשקין פסולין^י והקדרה טהורה^{יא}. ואם היו ידיו טמאות - הרי המשקה טמא^{יב}, בין משקה תרומה בין משקה חלין; וזה חמר בידיים, מה שאין בטבול יום^{יג}.

(ט) במה שבתוכה. (י) מכיוון שטבול יום הוא 'שני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קכג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לטומאה. (לב) לא מצינו משקים שיהיו שלישי או רביעי לטומאה. (לג) משקה של תרומה או קודש שנגע בהם טבול יום, והמשקים נעשו שלישי או רביעי. (לד) הטבול יום.

פרק יא

דרגות' בטומאה.

א. כל מקום שנאמר באכלין 'פסול' - הוא שיהיה האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל אחר, הרי הוא טהור.

ב. הראשון שפחלין, טמא ומטמא. השני, פסול ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בפחלין. ומניין לאכל שני שהוא פסול בפחלין? שנאמר: "וכל פלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא".

(א) חולין שנגעו ב'אב הטומאה'. (ב) חולין שנגעו ב'ראשון לטומאה נעשו 'שני לטומאה'. (ג) אם חולין נגעו ב'שני לטומאה' אינם נטמאים.

נמצא השרץ אב, וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו ראשון, והאכל שפחלי שני, והרי הוא אומר "יטמא". וכן שרץ שנפל לאויר התנורי - הפת שניה; שהתנור ראשון.

(ד) העשוי מחרס.

ג. הראשון והשני שבתרומה, טמאים ומטמאים. השלישי, פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. ומניין לאכל שלישי שנפסל בתרומה? שנאמר: "ובא השמש, וטהר; ואחר יאכל מן הקדשים". נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו; ואם נגע בה, פסלה. וטבול יום, כשני לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

(ה) תרומה שהיא בדרגת 'ראשון לטומאה' או 'שני לטומאה' היא עצמה טמאה, ומטמאה תרומה אחרת שתיגע בה. (ו) תרומה שנגע ב'שני לטומאה' נטמאת, אבל לא מטמאת תרומה אחרת שתיגע בה. (ז) תרומה שנגעה ב'שלישי לתרומה' לא נטמאת. (ח) כשנגע בטומאה הוא בדרגת ראשון לטומאה, ואחרי שטבל עד סוף היום הוא בדרגת שני לטומאה.

ד. הראשון והשני והשלישי בקדש, טמאין

ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה^כ, ושני מדבריהם - אם נטמא במשקין כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים לעולם שלישי ולא רביעי, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים^כ.

(כג) אם נכנס לאויר הכלי אב הטומאה, כגון שרץ. (כד) כי מהתורה אין כלל 'שלישי לטומאה' ורביעי לטומאה, וגם שחכמים גזרו על שלישי ורביעי הם גזרו רק במאכלים ומשקים של תרומה וקדשים ולא באדם או כלים.

ט. האכלים - לא יהיו אב הטמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה, שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה - אם נגע באכל, עשהו שני^כ. ויהיו האכלין שלישי^כ ורביעי לטמאה^כ מדברי סופרים.

(כה) ואם נגעו באב הטומאה עצמו, דינם כראשון לטומאה. (כו) בתרומה. (כז) בקודש.

י. המשקין - יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת [פרה אדומה] ורקו של זב ומימי רגליו; ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות.

וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין כלים - נטמאו מדברי תורה^כ, והרי הן כראשון לטמאה לטמא אחרים מדבריהם^כ. וכן אם נגעו בשני, בין באדם בין בכלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדברי סופרים, כמו שבארנו.

(כח) מהתורה הם נעשו שני לטומאה, ואינם מטמאים דבר אחר. (כט) אמנם חכמים גזרו שהם יהיו ראשון לטומאה, ויטמאו אחרים.

ויהיו המשקין שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום במשקה תרומה, עשהו שלישי; ואם נגע במשקה קדש, עשהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם^ל, ולא משקה שאינו תחלה^ל - חוץ ממשקה טבול יום^ל או מחסר כפורים בקדש, כמו שבארנו, שהוא לי פסול מדבריהם ואינו מטמא.

(ל) ויש גם אפשרות שיהיו. (לא) שהרי חכמים גזרו שמשקים שנגעו בראשון או בשני לטומאה, יהיו ראשון

22. ויקרא-שמיני, יא, לג. 23. ויקרא-אמור, כב, ז.

קבד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֹתָן שְׁלִישִׁי. וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה חֲלִין, טְמֵאָן יִי; וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה אוֹ בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ יִי - שֶׁהוּא מְטַמֵּא הַכֹּל.

(יד) חולין שהוא בדרגת 'שני לטומאה'. (טו) נעשו ראשון. כי גזרו חכמים על כל המשקים שנגעו בטומאה שיהיו 'ראשון לטומאה'. (טז) שהם חמורים יותר, שהרי יש בהם 'שלישי (בתרומה) ו'רביעי' (בקודש).

ח. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוּמָה יִי שֶׁנִּגַּע בְּאֶכְלֵי קֹדֶשׁ, פֶּסֶל וְנִעְשָׂה רְבִיעִי; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, טְמֵאָן וְנִעְשָׂה תַּחֲלָה יִי. אֲכָל אִם נִגַּע שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוּמָה

בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה, הָרִי הוּא טְהוֹר יִי; וְכֵן רְבִיעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ - אִם • נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, הָרִי הוּא טְהוֹר.

השגת הראב"ד

אם .. פתור א"א זה שיבוש שהרי אמרו השלישי שכולן מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש מדקאמר מטמא אלמא ההוא משקה נמי פוסל למשקה אחריני דקודש או אפילו לאוכלי קודש.

(יז) תרומה שהיא בדרגת 'שלישי לטומאה'. (יח) מכיוון שכל משקה שנטמא, הוא נהיה 'ראשון לטומאה'. (יט) כי אין 'רביעי לטומאה' בתרומה.

ט. חֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַר תְּרוּמָה יִי, הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבֶּהֶן פֶּסֶל בְּתְּרוּמָה יִי.

וְאִם נִגַּע בְּקֹדֶשׁ, אִינוֹ עוֹשֶׂה רְבִיעִי; וְאִפְּלוּ מִשְׁקָה קֹדֶשׁ, אִינוֹ פֶּסֶל. וְחֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַר קֹדֶשׁ - הַשְּׁלִישִׁי • שֶׁבֶּהֶן טְהוֹר בְּחֲלִין יִי.

השגת הראב"ד

השלישי .. בחולין א"א זה האיש תפס הדרך המסוכסכת בסירים והנתיח הדרך הסלולה כי רוב הסוגיא של חולין והסוגיא של מסכת נדה וסחם משנה של מסכת חגיגה כולן חולין שנעשו על טהרת הקודש כקדש דמו והוא תפס דברי יחיד הוא ר"נ דס"ל בחולין דמו והוא אמר לה הכא ואמר לה נמי התם בחומר בקדש.

(כ) ששומרים אותם מכל טומאה, שמטמאה תרומה. (כא) ודין החולין שנעשו על טהרת התרומה, כדין התרומה עצמה. (כב) ה'שלישי לטומאה' של החולין. (כג) ששומרים אותם מכל טומאה, שמטמאה קודש. (כד) ואין דין החולין שנעשו על טהרת הקודש, כדין הקודש עצמו.

י. הָאוֹכֵל רְבִיעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ, אֶסּוּר לוֹ לֶאֱכֹל אֶת הַקֹּדֶשׁ יִי; וּמִתָּר לִגַּע בְּקֹדֶשׁ, וְאִינוֹ פֶּסֶל יִי. אֲפִלּוּ תִּבְשִׁילֵיו שֶׁנִּתְעַרְבּ בּוֹ הַקֹּדֶשׁ, וְאִין בּוֹ כְּזֵית בְּכָדִי אֲכִילַת פָּרִס [הקודש הינו פחות משישית] - הָרִי זֶה לֹא יֵאָכֵל

וּמְטַמֵּאִין. הָרְבִיעִי, פֶּסֶל וְאִינוֹ מְטַמֵּא. וְאִין רְבִיעִי עוֹשֶׂה חֲמִישִׁי לְעוֹלָם. וּמִנִּין לְשְׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא טְמֵא? שְׁנָאמַר²⁴: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְמֵא לֹא יֵאָכֵל"; וּכְבָר קָרָא הַפֶּתוּחַ לְשֵׁנִי 'טְמֵא' יִי, שְׁנָאמַר²⁵: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יְטַמֵּא". הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁבֶשֶׂר הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּגַּע בְּשֵׁנִי, טְמֵא וְיִשְׁרָף.

(ט) והרי הכלי שנטמא הוא 'ראשון לטומאה' והמאכל שנמצא בתוכו הוא 'שני לטומאה', והכתוב קורא לו טמא, ולכן גם הפסוק "והבשר אשר יגע בכל טמא" מדבר בבשר שנגע ב'שני לטומאה' הקרוי טמא.

וּמִנִּין לְרְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא פֶּסֶל? מִקָּל וְחִמָּר: וּמֵה מַחֲסֵר כְּפֻרִים שֶׁהוּא מִתָּר בְּתְּרוּמָה, אֶסּוּר בְּקֹדֶשׁ עַד שְׂכִיבָא כְּפָרְתּוֹ - הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהוּא פֶּסֶל בְּתְּרוּמָה, אִינוֹ דִּין שֶׁיִּעָשֶׂה רְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ? אֲכָל הַחֲמִישִׁי טְהוֹר.

(י) זב, זבה, יולדת, מצורע, שטבלו והעריב שמשן אלא שעדיין לא הביאו את קרבניהם שמשלים טהרתם.

ה. בֶּשֶׂר תַּאֲוָה [-חולין] - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, גָּזְרוּ עָלָיו שְׂהִיָּה כְּשֶׁלִישִׁי לְטַמְּאָה, מְטַמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְאִינוֹ פֶּסֶל אֶת הַתְּרוּמָה. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁלֹּא גָזְרוּ עָלָיו, אֲלֹא כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲרֹב הָעָם אוֹתוֹ עִם בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ, וְיִבְאוּ לְטָעוֹת וּלְשִׁגְגָה בּוֹ, וְיִדְמּוּ שֶׁבֶשֶׂר [קודש] זֶה [בשר] חָל וְהוּא [-החולין] קֹדֶשׁ, וְיֵאָכֵלוּ אוֹתוֹ בְּטַמְּאָה.

ו. הַבְּרִי אֲכָלִין עַל יְדֵי מִשְׁקִין יִי, הָרִי הֵם חֲבוּר לְטַמְּא טְמֵאָת אֲכָלִין יִי; וְהִדְבֵּר • סֶפֶק, אִם הֵן וְהִדְבֵּר סֶפֶק א"א אִינוֹ כֵּן אֵלָּא כִּבְר פִּשְׁטוּת בּוֹכָחִים שֶׁאֵין מוֹנִין בּוֹ רֹאשׁוֹן וּשְׁנִי. חֲשׂוֹבִין כְּגוֹף אֶחָד

לְמִנּוֹת בָּהֶם רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי, אוֹ חֲשׂוֹבִין זֶה הָאֶכָל שֶׁנִּגַּע בּוֹ הִטְמְאָה רֹאשׁוֹן, וְהָאֶכָל הַמִּתְעַרְבֵּר לוֹ שֵׁנִי.

(יא) שתי חתיכות מאכל, שמחבורים על ידי משקה. (יב) אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני. (יג) ויש ספק אם שניהם נחשבים כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון לטומאה ועושה שני.

ז. הַשְּׁנִי שֶׁבְּחֲלִין יִי - פֶּסֶל אֶכְלֵי תְּרוּמָה, וְעוֹשֶׂה

24. ויקרא-צו, ז, יט. 25. ויקרא-שמיני, יא, לג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים וּבִשְׂר קִדְּשִׁים קָלִים, וְחִלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקִי [מצות שמביא] **נִזִּיר שֶׁנִּשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזִּבְחִלִּי, וְהַמִּנְחֹת שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּכָלִיל, וְשִׁמְתִּי הַלֶּחֶם לֶחַ וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁקִּרְמָו** [=השחימן] **בַּתְּנֹור. אָבֵל חִלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקִי נִזִּיר שֶׁלֹּא נִשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזִּבְחָה, וְהַמִּנְחֹת שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בְּכָלִי - אֵינָם לֹא פִקְדָּשׁ וְלֹא פְחֻלִּין, אֲלֹא בְּתֵרוּמָה.**

(לו) ושחיתת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה גמורה.
(לז) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. (לח) שמקריבים בחג השבועות.

יד. הַחֵלָה, וְהַפְּסוּרִים, וְתִשְׁלוּמֵי תְרוּמָה וְחִמְשָׁה [משולם זר שאכל תרומה בתוספת 20%] **- הָרִי הֵן בְּתֵרוּמָה.**

טו. הַטֶּבֶל [-פירות שלא הופרשו], **וְהַדְמָע** [-חולין שנפלו לתוך תרומה], **וְגִדְּוִלֵי תְרוּמָה לֵט, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְעֶסֶה הַטְּבוּלָה לְחֵלָה** ^מ **- הָרִי הֵן פְּחֻלִּין; וְהָרֵאשׁוֹן טָמֵא בִּהֶן, וְשְׁנֵי פְסוּל, וְאֵין בִּהֶן שְׁלִישִׁי.**

(לט) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, גזרו חכמים שהתבואה החדשה אסורה. (מ) לפני שהפרישו ממנה חלתה.

טז. כָּל דָּבָר שֶׁוֹדָאוּ מִטָּמֵא אֶת הַחֲלִין מִן הַתּוֹרָה ^{מא} **- גָּזְרוּ עַל סִפְקוֹ בְּחֻלִּין הַטְּבוּלִין לְחֵלָה, שֶׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ הָעֶסֶה בְּטָהֳרָה; וּמִפְּרִישֵׁין מִמֶּנָּה חֵלָה, וְחֻלְתָּה תְלוּיָה - לֹא נֶאֱכָלֶתָ ^{מב}, וְלֹא נִשְׂרָפֶתָ ^{מג}.**

(מא) שאם היה נוגע בחולין היה מטמאו. (מב) כי אסור לאכול חלה טמאה, כמו שאסור לאכול תרומה טמאה. (מג) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

פֶּרֶק יב

אחת עשרה מעלות בקודש על התרומה.

א. אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת [=חומרות] **עָשׂוּ חֲכָמִים לַקֹּדֶשׁ עַל הַתְּרוּמָה, וְאֵלוּ הֵן: יֵשׁ לְאָדָם לְהִטְבִּיל בָּלִים בְּתוֹף פָּלִים** [-קטנים בתוך גדולים] **לְתְרוּמָה ^א, אָבֵל לֹא**

בְּרִבְעֵי שָׁל קִדְּשָׁכּ השנת הראב"ד
אֲלֹא • בְּחִמְשִׁיכָּט, שֶׁהוּא טָהוֹר כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
אלא .. טהור א"א אומר אני שהחמישי אפילו עם הקדש עצמו נאכל ושתי הבבות האחרונות לא נאסר בהן נזיר אלא מפני הבבא הראשונה שהוא דוקא דמיירי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאית בהו שלישי אבל הבבות האחרונות אין בהם לא רביעי בתרומה ולא חמישי בקדש.

(כה) עד שיטבול, ולמרות שרביעי בקודש אינו מטמא דבר אחר, גזרו חכמים שהוא פוסל את האוכלו מלאכול קודש.
(כו) כי רביעי אינו עושה חמישי. (כז) של חולין או תרומה.
(כח) אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו.
(כט) אלא תבשיל זה יאכל רק על ידי מי שאכל 'חמישי לקודש', דהיינו קודש שנגע ברביעי לטומאה.

יא. הָאוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה עֲצָמָה, או שֶׁל חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַתְּרוּמָה - הָרִי זֶה אֶסוּר לְאָכֹל אֶת הַתְּרוּמָה עַד שִׁיטְבֹּל; וּמִתֵּר לִגְע בְּתְרוּמָה, וְהָרִי הִיא טָהוֹרָה; בְּאֲכִילָה עָשׂוּ מַעֲלָה ^ל **[-חומרה], בְּנִגְיָעָה לֹא עָשׂוּ מַעֲלָה ^{לא}.**

(ל) כי אכילת תרומה בטומאה היא חמורה, שחייבים עליה כרת. (לא) כי נגיעה בתרומה בטומאה היא פחות חמורה, ויש בזה איסור לאו ולא כרת.

בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּתְרוּמָה עֲצָמָה. אָבֵל תִּבְשִׁיל שֶׁנִּתְעַרְבָה בּוֹ תְרוּמָה - אִם אֵין שָׁם פְּזִית בְּכָדִי אֲכִילַת פָּרֶס - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאָכֹל מֵאוֹתוֹ תִּבְשִׁיל, כִּדְרָךְ שֶׁהוּא מִתֵּר לִגְע בְּתְרוּמָה.

יב. הָאוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה, או שֶׁל חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַתְּרוּמָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְנִגְיַעַת הַתְּרוּמָה, הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְעֲנֵן קִדְּשִׁי ^{לב}; שֶׁטָהֳרַת הַתְּרוּמָה, טָמְאָה הִיא אֲצֵל הַקֹּדֶשׁ ^{לד}. אָבֵל הָאוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ, הָרִי הוּא טָהוֹר ^{לה} - שְׁאֵין לָּהּ שְׁעוֹשָׁה רִבְעִי בְּקֹדֶשׁ, אֲלֹא קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ בְּלִבְדִּלָּהּ.

(לב) ואסור לו לגעת בקודש. (לג) דבר שיש בו צד טומאה, למרות שנחשב טהור לגבי תרומה, הוא נחשב טמא לגבי קודש. (לד) ומותר לו לאכול קודש. (לה) קודש שגופו קדוש, ואילו חולין שנעשו על טהרת הקודש שאינו קדוש בעצמו, אינו עושה רביעי לטומאה בקודש, אלא הוא כחולין והאוכלו לא נפסל מלאכול קודש.

יג. כָּל 'קֹדֶשׁ' הָאָמוּר בְּעֲנֵן טָמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין - הוּא קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ הַמִּקֹּדָשִׁין; כְּגוֹן בִּשְׂר

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שיש כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טהורין ונוהרין מן הטמאות, הרי בגדיהם מדרס לקדש [ואם נגעו בהם, צריכים לטבילה לאכילה].

(ח) החומרה הרביעית. (ט) שנשמרו בטהרת תרומה.

ה. פלי שהוא מפצל [=מורכב מחלקים], ולוחותיו וקורותיו מקשרות, כגון מטה וכיוצא בה - אם נטמא, וצריך להטבילו לתרומה - יש לו [רשאי] להטבילו בלו באתח, כשהוא מקשר. אבל לקדש - מתיר^א ומנגב [מנגח], שפא יש שם דבר החוצץ; ומטביל, ואחר כך קושר.

(י) החומרה החמישית. (יא) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה.

ו. פלים^ב הנגמרין [גמר מלאכתם] בטהרה - אפלו היה העושה אותן תלמיד חכמים, ונוהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואין צריכין הערב שמש. אבל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכו בהן טבילה לקדש? גזרו משום רק עם הארץ שיגע בהן בשעת מלאכה^ה, ועדין הוא לחי^ו.

(יב) החומרה השישית. (יג) שמה נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא. (יד) אחרי שנגמרה מלאכת הכלי, ומטמא את הכלי.

ז. אחריו שנגמרו. הפלי מצרף [מחשיב לגוש אחד] מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. פיצד? פלי שהוא מלא פרות פרוזין זה מזה, כגון צמוקין וגרוגרות, ונגעה טמאה באחד מהם - נטמא כל שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות, של דבריהם הן; ורמזו יש למעלה זו בתורה^ז: "כף אחת עשרה זהב, מלאה קטרת" - אמרו חכמים: 'כל מה שפכף, הרי הוא כגוף אחד'.

(טו) החומרה השביעית.

אפלו פלי שאין לו תוף [בית קיבול], מצרף מה שעליו לקדש; כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העור, ואף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה. ח. היו שני הצבורין [צימוקים וגרוגרות] בתוף הפלי, ודבר אחר [מפריד] ביניהן, ונטמא אחד משניהן - אם

לקדש; גזרה שפא יהיה פי הפלי [הגדול] צר, ולא יהיה בו כשפופרת [שבפי] הנור [שיעור עירוב מקוואות], ונמצאו הפלים שבתוכו כאלו טבלו במים שבפלי, לא במקוה^ב.

(א) להשתמש בהם לתרומה. (ב) מכיוון שאין בפתח הכלי הגדול שיעור 'חיבור למקוה', נמצא שדפנות הכלי חוצצים בין מי המקוה למים שבכלי הגדול, נמצא, שהכלים הקטנים טובלים במי הכלי ולא במי המקוה.

במה דברים אמורים? בשהיה הפלי הגדול שיש בתוכו הפלים השמאין, טהור; אבל אם היה טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה לפלים שבתוכו, אפלו להשתמש בהן בקדש.

ב. פלי שנטמאו אחוריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע שבפניו שפתי [נגב בדופן הכלי]; והמשקין שבתוכו [תוך הכלי] או שבבית צביעתו [בדופן], טהורין; ושותה בו, ואינו חושש שפא יגעו משקין שבפיו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? בתרומה; אבל לקדש אם נטמאו אחוריו, נטמאו כלן.

(ג) החומרה השנייה. (ד) אחורי הכלי, מה שבתוך הכלי, ומה שבבית אצבע.

ג. הנושא^ה את המדרס [של זב], מתר לו לשא עמו תרומה באחד - הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה נוגעת במדרס, הרי היא טהורה; אבל לא הקדש, אף על פי שלא נגע בו.

(ה) החומרה השלישית. (ו) כגון שהתרומה מונחת יחד עם המדרס על מדף ארוך, והוא נושא את המדרס ונטמא בטומאת מדרס, אבל התרומה טהורה.

מעשה היה באחד שנושא חבית של קדש, וטמאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס, לא ישא את הקדש; ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש, כמעשה שהיה. ואם עבר ונושא - הואיל ולא נגע בקדש, הרי הקדש טהור.

(ז) ולאל גזרו לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה וגזרו רק בקודש ולא בתרומה.

ד. בגדי^ה אוכלי תרומה^ט - אף על פי שהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שיש כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלא נגע, נטמאת חֲבֵרְתָּהּ^כ; וְצִרְיָהּ לְהִטְבִּיל אֶת שְׁתֵּי יָדָיו, וְאַחֵר כֶּף יָגַע בְּקֹדֶשׁ. אָבֵל בְּתֵרוּמָה - אִם נִטְמָאת יָדוֹ הָאֶחָת, לֹא נִטְמָאת חֲבֵרְתָּהּ, וְאִפְלוּ נִגַּע בָּהּ פְּשָׁהִיא נִגְבַּח^כ; וְאִינוּ צִרְיָהּ לְהִטְבִּיל יָדוֹ שְׁנִטְמָאת, אֲלֹא נִטְלָה וְנוֹגַע בְּתֵרוּמָה.

(כג) החומרה התשיעית. (כד) ואם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמא אותו. (כה) ונעשית שנייה כמותה. כי אם היד השנייה תיגע ביד הרטובה, היא תטמא מיד בגלל המשקים שביד הראשונה, לכן עשו בה חכמים מעלה שתטמא אפילו בלי נגיעה. (כו) אבל אם נגעה היד הטהורה ביד הטמאה כשהיא רטובה, נטמאת גם היד הטהורה בגלל המשקה שעל היד הטמאה שהוא 'ראשון לטומאה'.

יג. אֶכְלִין^{כז} נְגוּבִים [=יבשים] שֶׁלֹא הִכְשָׁרוּ [לקבל טומאה], אוֹכְלִין אוֹתָן פִּידִים מְסֻבּוֹת [=טמאות]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתֵרוּמָה. אָבֵל בְּקֹדֶשׁ - חֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָּן [לקבל טומאה], וְאִסּוּר לְמִי שִׁידּוֹ טְמָאוֹת לְאָכֵל קֹדֶשׁ שֶׁלֹא הִכְשָׁר; וְאִפְלוּ לֹא נִגַּע בּוֹ אֲלֹא בְכוֹשׁ [=מקל], אוֹ שֶׁתֵּחַב לוֹ חֲבִירוֹ^{כח} לְתוֹךְ פִּיהוּ - הֲרִי זֶה אִסּוּר.

אין צריף לומר, שאם נגעה טמאה באכלין של קדש שלא הכשרו, שנטמאו - מפני שחבת הקדש מכשרתן.

(כז) החומרה העשירית. (כח) שידיו טהורות.

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{כט}? לְפָסֵל הָאָכֵל עֲצָמוֹ וּלְאִסּוּר בְּאִכְלָהּ; אָבֵל לְמִנּוֹת בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, הֲרִי זֶה סֶפֶק. פִּיעֵד? נִגַּע אָכֵל זֶה שְׁנִטְמָא בְּלֹא הִכְשָׁר בְּאִכְלֵ שְׁנֵי שֶׁהִכְשָׁר - הֲרִי זֶה הַשְׁנִי סֶפֶק [אם נטמא], מִפְּנֵי שֶׁהִרְאשׁוֹן לֹא הִכְשָׁר.

(כט) שטומאה שנגעה באוכל של קודש שלא הוכשר לקבל טומאה, נטמא האוכל. (ל) וטומאתו היא רק בגלל חֲבַת הַקֹּדֶשׁ, ויש ספק האם 'חֲבַת הַקֹּדֶשׁ' גורמת רק שהוא עצמו יהיה טמא, או שיטמא גם אוכל אחר שנגע בו.

טו. הָאוֹנֵן לֹא אַחֵר שֶׁתָּמוּ יָמֵי אֲנִינוֹתוֹ [-נִקְבַּר מֵתוֹ], וּמִחֲסֵר כְּפוּרִים אַחֵר שֶׁחִבֵּא כְּפָרְתּוֹ - צִרְיָהּ טְבִילָה לְאִכְלֵת הַקֹּדֶשׁ, אָבֵל לֹא לְתֵרוּמָה; שֶׁהָאוֹנֵן וּמִחֲסֵר כְּפוּרִים מִתְרִין לְאָכֵל אֶת הַתֵּרוּמָה.

(לא) החומרה האחת עשרה.

ומפני מה הצריכו טבילה לקדש? שהרי עד עתה

הִיָּה הַדָּבָר שְׁבִינִיָּהּ צִרְיָהּ לְכָלִי [כגון שנדרש להקדבה

במנחתן], הַכָּלִי מְצָרְפָן

וְנִטְמָא הַכָּל; וְאִם אִינוּ

השגת הראב"ד

לא .. שננקה א"א זה שיבוש שאותו האמצעי שנתן ביניהם אינו מפסיק חיבור העשרון ושניהם טמאין אבל הציל את עצמו שאינו מטמא מן האמצע הואיל וא"צ לכלי.

צִרְיָהּ לְכָלִי [כגון שידיו קרובן],

לֹא • נִטְמָא אֲלֹא זֶה

שְׁנִנְיָה בּוֹ הַטְּמָאָה

בְּלִבָּהּ.

ט. הִיוּ שְׁנֵי צְפוּרִין בְּכָלִי אֶחָד, וְהַצְבּוֹר הָאֶחָד מִחֲבֵר לַמִּים שְׁאֲחוּרֵי הַכָּלִי, וְנוֹגַע טְמָא בְּצִבּוֹר הַשְּׁנִי^{טז} - נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶן^{יז} בְּצִרוּף הַכָּלִי; וְנִטְמָאוּ הַמִּים שְׁאֲחוּרֵי הַכָּלִי מִחֲמַת זֶה הָאָכֵל הַמִּחֲבֵר לָהֶן^{יח}, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲחוּרֵי הַכָּלִי. נִגַּע הַטְּמָא בַּמִּים שְׁאֲחוּרֵי הַכָּלִי, נִטְמָא הָאָכֵל הַמִּחֲבֵר לָהֶם; וְהַדָּבָר סֶפֶק, אִם נִטְמָא הָאָכֵל הַשְּׁנִי בְּצִרוּף הַכָּלִי, אוֹ לֹא נִטְמָא מִחֲמַת הַצִּרוּף.

(טז) שאינו נוגע לא במים, ולא בציבור המחובר להם. (יז) שני הציבורים. (יח) בגלל שהמשקים מחוברים לאוכל שנטמא בגלל צירוף הכלי, נטמאו גם הם.

י. אָכֵל קֹדֶשׁ שְׁנִטְמָא, וְהִנִּיחוּ בְּכָלִי, וּבִתְוֹךְ הַכָּלִי אָכֵל קֹדֶשׁ אַחֵר טָהוֹר, וְאִין נִגְעִין זֶה בְּזֶה - הַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ, וְהַטְּמָא בְּטְמֻאָתוֹ^{יט}. פֶּא טָבוּל יוֹם, וְנוֹגַע בְּאָכֵל הַטְּמָא - יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם נִפְסֵל הַטָּהוֹר מִחֲמַת מַגַּע טָבוּל יוֹם מִפְּנֵי צִרוּף הַכָּלִי, אוֹ לֹא נִפְסֵל; שֶׁלֹא נִגַּע טָבוּל יוֹם אֲלֹא בְּאָכֵל שֶׁשָּׁבַע מִן הַטְּמָאָה [-כִּכּוּר נִטְמָא], וְלֹא הוֹסִיף לוֹ כְּלוּם^כ.

(יט) ורק כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה הטומאה באחד מהם, הכלי מצרפם. (כ) ולכן דינו כשאר מאכלי קודש שנטמאו מחוץ לכלי והניחום יחד עם קודש אחר, שאינו מטמא את הקודש הטהור.

יא. הָרְבִיעִיכָא בְּקֹדֶשׁ פָּסוּל, אָבֵל בְּתֵרוּמָה טָהוֹר. וְכֵן הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתֵרוּמָה - אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, הֲרִי זֶה נִטְמָא^{כא} כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתֵרוּמָה אוֹ שֶׁבְּקֹדֶשׁ - אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תֵּרוּמָה, לֹא פָּסוּל.

(כא) החומרה השמינית. (כב) ונעשה 'ראשון לטומאה'.

יב. מִיכָּנִי שְׁנִטְמָאת יָדוֹ אֶחָת, וְנוֹגַע בָּהּ בִּידוֹ שְׁנִיָּה אוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ - פָּסֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְהֲרִי הִיא כְּשִׁלְשִׁיכָה. וְאִם • הִתְקָה יָדוֹ בְּלוּלָה [-רטובה] וְאִם .. כְּמִשְׁקָה א"א זה אינו מן הסוגיא ואין השכל מורה בה ובלא נגיעה מה יעשה המשקה. בְּמִשְׁקָה - אֵף עַל פִּי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

"כדי שלא לביישם", כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת ש"מפני חומרתה אין מזלזלין בה", ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי-הארץ ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה. אבל מצד הטעמים "הזה לאינצויי כו'" או "כדי שלא לביישם כו'" לא היו חכמים מבטלים "חזקת טומאה" שהטילו על עמי הארץ.

לקוטי שיחות, חלק ל"ז ע' 23 והערה 31
מתוך רמב"ם "פרס המלך".

ובגדי אוכלי חליהן בטהרה, מדרס לאוכלי מעשר שני. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין 'פרושים' - אינם פזבים, אפלו לתרומה; והרי זה הפרוש, טהור אפלו אם נגע בה [בתרומה] בגופו.

ב) גם מי שמקפיד לאוכל חולין בטהרה, אם נגע בבגדיו אדם שמקפיד לאוכל מעשר שני בטהרה, הוא צריך לטבול לפני שיאכל את המעשר שני.

ובגדי אוכלי מעשר שני, מדרס לאוכלי תרומה עצמן. ובגדי אוכלי תרומה, מדרס לקדש; אבל אוכלי תרומה עצמן, אינם פזבין לקדש. ובגדי אוכלי הקדש, מדרס לחטאת, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה; אבל הטהור לקדש, אינו פזב לחטאת.

ג) לפרה אדומה.

ב. וכן עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא כונה - הרי זה טהור לחליין, ואסור במעשר שני עד שיתפנן לטבל למעשר.

ד) ואם הוא מקפיד לאוכל חולין בטהרה, הוא יכול לאכול את החולין למרות שלא התכוון להיטהר בטבילתו.

טבל למעשר שני - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה; טבל לתרומה - החזק [בטהרה] לתרומה, ואסור בקדש; טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת; טבל לחטאת - החזק לפל, שהטובל לחמור החזק לקל. טבל סתם, ולא נתפנן לאחד מפל אלו - הרי זה טהור לחליין בלבד, וטמא בשהיה אפלו למעשר.

היו אסורין לאכל את הקדש, והסיחו דעתם לב; ושמא נטמאו, והם לא ידעו. ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה, אבל לנגיעה - נוגעים בקדשים קדם טבילה. ומחסרי כפרה שנגעו בקדש - פסול, כמו שבארנו.

לב) מלשמור על טהרת הקודש.

טז. שש מעלות הראשונות - עשו אותן בין לקדש בין לחליין שנגעשו על טהרת הקדש. וחמש אחרונות, שהן מן [מהכלל של:] 'הפלי מצרף מה שבתוכו' והלאה - עשו אותן בקדש בלבד, אבל לא בחליין שנגעשו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחליין.

לפיכך, חליין שנגעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי • טהור כחליין, כמו שבארנו.

השנת הראב"ד
והשלישי .. שבארנו א"א אף אני
ביארתי שאלו דברי יחיד הם ואין
הלכה כמותו ואילו כל הסוגיות
הולכות על דרך שהן כקדש.

לג) וחומרה זו, שיש בקודש 'שלישי' ו'רביעי' הם מחמש החומרות האחרונות שנהגות רק בקודש ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש.

פרק יג

'מעלות' בטומאת בגדים ובטבילה, ודיני ספקות בטומאה.

א. חמש מעלות, עשו אותן חכמים בבגדים; ואלו הן: בגדי עמי הארץ, מדרס [כמדרס חוב] לאוכלי חליהן בטהרה; וכן עמי הארץ עצמן, פזבין לטהרות, כמו שבארנו.

א) ומטמאים את הטהרות במגע.

נקודות משיחות קודש -

"וכן עמי הארץ עצמן, פזבין לטהרות, כמו שבארנו כו'" לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עמי-הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר גם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו'" או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קכט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חזן לירושלים כיון שנמצא ב"ה
בי"ד אמאי שוחט בה מיד תיפוק
לי משום מגעם של עובדים ושבים.
(ט) מכיוון שעדיין לא
הטבילו אותם, הם עדיין
טמאים.

במה דברים אמורים? בספין הנמצאת בירושלים
בשאר ימות השנה; אבל אם נמצא ספין
בירושלים ביום ארבעה

השנת הראב"ד

שוחט .. ואפילו א"א אין דרך
המשנה כן בשקלים ב"ג שונה
ומטביל ואם חל י"ד בשבת או ב"ג
שוחט בה מיד והטעם מפני שאינו
יכול להטביל כלים בשבת מקדים
ומטביל סכיניו ביום י"ג וכל מ"ש
אינו כלום.

עשר בניסן - שוחט •

בה הקדשים מיד,

ואפילו חל ארבעה עשר

להיות בשבת; שלא

גזרו על הספינים הנמצאים ביום הה' וכן אם

נמצאה ביום טוב - שוחט בה מיד, שחזקת פל

הכלים ביום טוב טהורין.

(י) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים,
ונמצא שהשוחט שחט את הקדשים בטומאה, ועבר גם על
חילול שבת. (יא) מכיוון שכל אדם מטביל את סכיניו,
בשביל שחיתת קרבן הפסח.

ו. מצא הספין ביום שלשה עשר - מזה עליה

השנת הראב"ד

(מאפר הפרה) ומטבילה,

ושוחט בה למחר;

מפני • שעשו אותה

ביום זה, כאלו יום

שלשה עשר

שביעי שלה [הוא יום]

ז. מצא ספין קשורה

מפני .. זה א"א מים הרעים שתה
כשפירשו לו זה הפי' שאין כאן
הזאה כל עיקר אבל אמרו שונה
ומטבילו מן הספק שמא עדיין לא
הטבילו ואת"ל שצריכה הזאה לא
מן הטעם שלו אלא שבודאי כבר
הקדים בעליו והזהיראשונה ביום
הראוי להזות ולשנות ולהטביל
ויוכל להשתמש בו פסחו, וכל זה
איננו שוה.

לספין הידועה אצלו

ביום טוב בין בשאר הימים - הרי היא פמוה: אם

טהורה, טהורה; ואם טמאה, טמאה.

ח. כל הרקין הנמצאים בירושלים באמצע

הדרך - גזרו עליהם טמאה, בשאר הרקין

הנמצאים בכל מקום; וכל הרקין הנמצאים

בצדדי בירושלים, טהורים - שהפרושים הם

שמהלכין בצדדין, כדי שלא יתטמאו במגע עמי

הארץ. ובשעת הרגלו - שבאמצע הדרך

טהורים, שכל ישראל טהורים ברגל; ושבצדדין

טמאים, שהטמאים ברגל מועטין, והן פורשין

לצדי הדרכים.

(יב) באמצע רחובות העיר. (יג) שמא הוא של עם הארץ,

שרוקן מטמא מדרבנן כרוק הזב. (יד) בצידי הרחובות.

(טו) בשלושת הרגלים. (טז) כדי לא לטמאות את הטהורים.

וכן הנוטל ידיו, או הטבילן - צריך פונה אפלו
למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה; אבל
לחלין, אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו,
מדברי סופרים; אבל דין תורה - הואיל וטביל מכל
מקום, הרי הוא טהור לכל.

ג. מי שהיה טהור לתרומה, והסיע את לבו - לא

מלאכל - נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל

תרומה עד שיתבטל פעם שניה; ואינו צריך הערב

שמש. היו ידיו טהורות לתרומה, והסיע את לבו

מלאכל - אף על פי שאמר: 'יודע אני שלא נטמאו

ידי' - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת; שהידים

עסקניות.

(ה) ומותר לו לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה.

(ו) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר.

אם לתרומה בן, קל וחמר לקדש - שכל המסיח

דעתו, צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת

מת, ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הזיה

שלישי ושביעי [כטמא מת], מפני הסח הדעת;

ואם ידע שלא נטמא במת, והסח דעתו משאר

הטמאות - צריך טבילה והערב שמש אף לתרומה.

ודבר ברור הוא, שכל הטבילות האלו מדבריהם.

(ז) והטעם שצריך גם הערב שמש, שמא נטמא בשאר

טומאות.

ד. וכן גזרו חכמים על הכלים הנמצאים בשוקים

וברחובות, אפלו במדברות - שיהיו בחזקת

טמאה; שמא בזב נטמאו, או במת. וכן הרקין

הנמצאין שם, בחזקת טמאה - שמא רק זב וכיוצא

בו הוא הרק הזה.

(ח) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כל הכלים הנמצאין בירושלים - טהורין,

השנת הראב"ד

חזן מן הספינים א"א דבר זה אמר

מפני שראה סכין שנמצאת ב"ג

שונה ומטביל וחשב שאפילו נמצא

בירושלים קאמר ואולי לא אמר

אלא כשנמצאת חזן לירושלים

אלא בשעת הרגל הכל מטהרים

את סכיניהם לפיכך לא גזרו עליהן

טומאת מת אלא טומאת מגע וב"ג

שיש לו שהות להטביל שמא עדיין

לא הטביל, אבל מ"מ רואה אני את

דבריו דבירושלים קא מיירי שאין

אפלו נמצאו [וניכר שנפלו בן]

דרך ירידה לבית

הטבילה; שלא גזרו

טמאה על הכלים

הנמצאים בירושלים -

חזן • מן הספינים

לשחיטת הקדשים,

מפני חמרת הקדשים.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נטמאים מהתורה. (כב) כגון שנגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה.

אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ובארץ העמים, או לא נגע, אם נגע בבגדים וכלים ורקין ומי רגלים אלו, או לא נגע - הרי אלו תולין; מפני שעקר טמאתן מפני הספק, שמא טהורין הם או טמאין, ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא נגע; ונמצאו שני ספקות, ואין שורפין על שני ספקות, אלא תולין כמו שבארנו.

פרק יד

שנים עשר ספקות בטומאה שטהורים.

א. שנים עשר ספקות טהרו חכמים, ואלו הן:
(א) ספק מים שאובים למקנה; (ב) ספק טמאה צפה על פני המים; (ג) ספק משקין לטמא אחרים, אבל לטמאת עצמן טמאים מספק; (ד) ספק הידים - בין לטמאת עצמן, בין לטמא אחרים, בין לטהרת ידים מטמאתן; (ה) ספק דברי סופרים; (ו) ספק החלין; (ז) ספק הקרפנות; (ח) ספק נגעים; (ט) ספק עובר ועומד; (י) ספק שרצים; (יא) ספק רשות הרבים; (יב) ספק שתי רשיות [וכולן יתבאר].

(א) וכפי שיבוארו פרטי דיניהם בהלכות הבאות.

ב. ספק מים שאובין למקנה ביצד? שלשה לגין מים שאובין שגפלו למקנה [שאינו בו 40 סאה], פסולו; ספק נפלו או לא נפלו, ונפלו נפלו, ספק יש בהם פשעור או אין בהן - ספקו טהור, והרי המקנה בכשרותו. ואין מורין לו במקנה זו לטבל ולעשות טהרות, לפתחלה; ואם טבל ועשה, טהרותיו טהורות.

ב, ואפילו אם ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין.

ג. ספק טמאה צפה על פני המים ביצד? שרץ שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים בין שהיו בקרקעות, ויגר למים, אפלו אין שם אלא מלא אדם וטמאה [ומסתבר שנגע בשרץ] - הרי זה טהור, עד שידע בודאי שנגע; ולא אמרו 'ספק

ט. כשם שהראשון [לטומאה] עושה שני, והשני עושה שלישי - כן ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי.

י. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטמאות של תורה - הרי אלו נשרפין בטמאה זו, כגון שנסתפק לו אם נגע באב זה או לא נגע. יא. ויש שם ספקות שאין שורפין עליהם; ואין אוכלין אותן אוכלין שנסתפק לו בהם, אלא תולין - לא אוכלין, ולא שורפין. ויש שם ספקות ששורפין עליהם התרומה, ואין צריך לומר קדשים.

(יז) אלא מניחים אותם עד שירקבו. יח) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולכן טומאה שגורמת לשריפת תרומה, בוודאי שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אבל על ספק ספק [כגון תרומה שמספק אם נגעה בספק טומאה] - אין שורפין עליו תרומה לעולם, ואין צריך לומר קדשים; אלא תולין - לא אוכלין, ולא שורפין.

(יט) כי שריפת קדשים חמורה יותר משריפת תרומה, ולכן אם לא שורפים תרומה במצב של 'ספק ספיקא' כל שכן שלא נשורף קודשים במצב של 'ספק ספקא'.

יג. על ששה ספקות שורפין את התרומה, וכלם גזרה מדבריהם; ואלו הן: על בית הפרס [שדה שנחרש כה קבן], ועל עפר הבא מארץ העמים [חור"ל], ועל בגדי עם הארץ, ועל הכלים הנמצאים, ועל הרקין הנמצאים; ועל מי רגלי אדם טמא שנתערב במי רגלי בהמה מחצה למחצה, ואין ידוע אם בטלו מראיהן או לא בטלו.

כ) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו כשהיא נדה.

ביצד? אם נטמאת תרומה מחמת אחד מששה אלו - אף על פי שעקר טמאתו בספק, הרי זו תשרף; הואיל ונדאי ספקות אלו, טמאתם מן התורה כא - שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחד תרומה שנגעה באחת משש טמאות אלו, או שנטמאת מחמת אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן כ - הרי זו תשרף.

כא) אם היו נטמאים בטומאות אלו באופן ודאי, היו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּבְרָאשׁוֹ מִשְׁקִין טְמֵאִים, וְיִזְרְקוּן לְבֵין כְּפֻרוֹת טְהוֹרוֹת - סָפֵק נִגְעוּ, הָרִי אֵלֹו טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין בְּכָלִי זֶה, אוֹ לֹא נִגְעוּ - הָרִי הַכָּלִי טְהוֹר. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין אֵלֹו הַטְּמֵאִין בְּמִשְׁקִין אֲחֵרִים, אוֹ לֹא נִגְעוּ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הָאֲחֵרִים טְהוֹרִין.

(יא) כי הדין שמשקים מטמאים אחרים הוא גזירת חכמים, וספק דרבנן לקולא.

אָבֵל טְמֵא שֶׁפֶּשֶׁט יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לְבֵין מִשְׁקִין טְהוֹרִין, אוֹ שִׁזְרַק כֶּפֶר טְמֵא לְבֵין מִשְׁקִין טְהוֹרִין, סָפֵק נִגְעוּ בְּמִשְׁקִין, סָפֵק לֹא נִגְעוּ - הָרִי אֵלֹו טְמֵאִין בְּסָפֵק. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

ח. חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין, וּפֶשֶׁט הַטְּמֵא אֶת יָדוֹ לְאֹיֶרֶה^י, סָפֵק נִגְעוּ בְּמִשְׁקִין, סָפֵק לֹא נִגְעוּ - הַמִּשְׁקִין טְמֵאִין^י וְהַחֲבִית טְהוֹרָה, שְׂאִין סָפֵק הַמִּשְׁקִין מִטְּמֵא.

(יב) וכלי חרס נטמא אפילו אם הטומאה נמצאת רק באוויר הכלי, ולא נגעה בדפנות הכלי עצמו. (יג) כי ספק משקים לטומאת עצמם, טמאים.

וְכֵן אִם נִכְנסוּ מִשְׁקִין שֶׁהֵן טְמֵאִין מִסָּפֵק לְאֹיֶר הַחֲבִית^י - הָרִי הַחֲבִית טְהוֹרָה, וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין, שְׂאִינָם מִטְּמֵאִין אֵלָּא מִן הַחֲבִית^י. וְאִם נִתְעַרְבוּ מִשְׁקִין אֵלֹו הַסָּפֵק בְּמִשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית - הָרִי כָּל הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית טְמֵאִין בְּסָפֵק, וְהַחֲבִית טְהוֹרָה. וְכֵן אִם נָפְלוּ מִשְׁקִין אֵלֹו לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה^י, הָרִי הַתְּנוּרָה וְהַפֶּת טְהוֹרִין.

(יד) ולא נגעו בחבית, ולא במשקים שבה. (טו) בטומאת כלי, המשקים שבכלי נטמאים מהכלי שנטמא ולא מהטומאה עצמה, ולכן אם הכלי טהור גם המשקים טהורים. (טז) העשוי מחרס.

ט. הַמִּרְבֵּץ [=שוטף] בֵּיתוֹ בְּמֵי טְמֵאִים אוֹ שִׁזְלָפוֹן -[שפך טיפות טיפות], וְהָיוּ שֵׁם טְהוֹרוֹת, סָפֵק נִתְּזוּ עֲלֵיהֶן, סָפֵק לֹא נִתְּזוּ - סָפֵקוֹ טְהוֹרִי.

(יז) כדין ספק משקים, שאינם מטמאים אחרים.

י. זֶלֶף מִשְׁקִין טְהוֹרִין וְטְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְנִמְצָאוּ אַחֵר כֶּף מִשְׁקִין^י עַל הַכֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה - נִטְלָה^י וְנִשְׁאָל עָלֶיהָ -[בכיר את הדין], הָרִי זֶה טְהוֹרָה; שֶׁסָּפֵק הַמִּשְׁקִין לְטְמֵא, טְהוֹר.

טְמֵאָה צִפָּה טְהוֹר^י, אֵלָּא לְשִׁרְץ בְּלֶבֶד. וְכָל הַנִּתְּלִין [בחבל ונוגעים במים] וְהַנִּגְרָרִין [על המים], הָרִי הֵם כְּמִנְחִין.

ד. שִׁרְץ שֶׁהָיָה מִנְחָה בְּכָלִי, וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהָיָה [שרץ] מִנְחָה עַל הַמַּת אוֹ עַל הַנִּבְלָה, וְאִפְלוּ נִמוּחָה נִבְלָה אוֹ בֶּשֶׂר מֵת שֶׁתַּחְתּוּי, אוֹ שֶׁהָיָה מִנְחָה עַל שִׁכְבַּת זֶרַע, הִצְפִּין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמִנְחָה עַל הָאֶרֶץ, שֶׁסָּפֵקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר.

הָיָה שִׁרְץ עַל גִּבִּי שִׁרְץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּטְמֵאָה עֲבָה שֶׁצִּפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְסָפֵקוֹ טְהוֹר. הָיָה מִנְחָה עַל גִּבִּי מִי חֲטָא^י, וְמִי חֲטָא^י צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה סָפֵק אִם הוּא כְּמִנְחָה, אוֹ אִינוֹ כְּמִנְחָה; לְפִיכֶךָ יֵרָאֶה לִי שֶׁסָּפֵקוֹ טְהוֹר.

(ג) מים שמזים מהם על הטמא בטומאת מת, שמעוררבים בהם אפר פרה אדומה, והם סמיכים מפני האפר שבהם.

ה. כְּדֶרֶךְ שֶׁטְהוֹרוּ חֲכָמִים סָפֵק טְמֵאָה צִפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת - כֶּף טְהוֹר סָפֵק טְהוֹרָה הִצְפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם^י, בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת.

(ד) שהטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה.

פִּיּוּצָא? עֲרֵכָה -[קערה] שֶׁהִיא טְמֵא מֵת, וְכֶפֶר תְּרוּמָה כְּרוֹךְ בְּסִיב אוֹ בְּנִיחָה^י וְנִתּוֹן בְּתוֹכָהּ, וְיִרְדּוּ לְתוֹכָהּ מִי גִשְׁמִים וְנִתְּמַלְאָת, וְנִפְשֵׁט הַנִּיחָה^י, וְהָרִי הַכֶּפֶר צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְהַנִּיחָה מְבַדִּיל בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּיִם^י, וְסָפֵק נִגְעוּ צִדּוֹ [של כיכר] בְּעֲרֵכָה סָפֵק לֹא נִגְעוּ - הָרִי הוּא בְּטְהוֹרָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

(ה) שאינם מקבלים טומאה. (ו) והכיכר כבר אינה עטופה בצדדים. (ז) הכיכר עטופה בנייר רק מלמטה, ולכן אינה נטמאת מהמים.

ו. שִׁרְץ שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גִּבִּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגֶּת -[בית דריכת יין] - לְתֵרוּמָה, סָפֵקוֹ טְמֵא^י; וּלְפִיּוּעָלִין^י, סָפֵקוֹ טְהוֹר^י, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טְמֵאָה צִפָּה.

(ח) מכיוון שרק בשרץ שצף על פני המים הקילו חכמים. (ט) שאוכלים חולין בטהרה. (י) כי רק בתרומה ממש טהירו רק במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין.

ז. סָפֵק מִשְׁקִין - לְטְמֵא אֲחֵרִים, טְהוֹרִי; וְלְטְמֵאָתָא עֲצֻמוֹ, טְמֵא. פִּיּוּצָא? הָיָה מִקַּל בִּידוֹ,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יה) שהם ספק טהורים ספק טמאים. יט) בעוד המשקים על הכיכר.

~ שבת קודש א' תשרי ~

פָּרָק מו

המשך דיני הספקות שטהורים.

א. ספק דברי סופרים פיצד? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין, ספק שלא שטה ושללא אכל, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו מים שאובין, ספק שלא בא ולא נפלו - הרי זה טהור.

א) שטיהרו חכמים. ב) שגזרו עליו חכמים שיהיה שני לטומאה. ג) שגזרו עליו חכמים שיהיה שני לטומאה.

וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, או בא במים שאובין או נפלו עליו מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו, ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות.

וכן האוכל ספק אכלין טמאים, והשותה משקין שהם טמאים בספק - הרי הוא טהור; וכן האוכל תרומה תלויה [שטומאתה בספק], טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי הטמאות שהן מדברי סופרים - ספקו טהור. אבל אם שהוא מדברי סופרים, ספקו טמא; אלא אם היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על מגען, כמו שבארנו - ספקו טהור.

ד) כל הטומאות, מראשון לטומאה ומטה נקראים וולד הטומאה. ה) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם טמאים בגזירת חכמים.

ב. ספק החלין - היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין 'פרושים' - פיצד? אוכלי חליהן בטהרה שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורות ככל הספקות בלן, ואין להן טמאה אלא טמאה ודית.

ג. ספק הקרבנות פיצד? מחסר פפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות - כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות, או ספק חמש לדותי - מביאין קרבן אחד, וטהר לאכל בקדשים; ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פברה.

ו) כגון שהפילה, ויש ספק אם הנפל היה בצורת וולד או לא.

השנת הראב"ד

הניח .. שנבנו א"א נ"ל מפני מראית העין היא טמאה שהרואה שמתהרין אותה לא ידע שמחמת ספק משקין מטהרין אותה שהרי אין עליה משקין ולפיכך ברה"י טמאה בספק.

הניח • הפקר עד שנבנו

המים שעליה, הרי זו

טמאה בספק; שספק

טמאה ברשות היחיד

טמא, כמו שיתבאר,

והרי אין כאן משקין, אלא פקר שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

יא. ספק ידים, בין להתטמא, בין לטמא אחרים, בין לטהרתי - טהור. פיצד? היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים טמאין^{כא}, ספק נגע ספק לא נגע, או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע, או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כפרים טהורים, נגע באחת מהם ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע^{כב}, או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהם ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע, או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו פקר טמא וכפר טהור, ונגע בשניהם, ספק טמאה בטמא וטהורה בטהור או טמאה בטהור וטהורה בטמא - הידים כמות שהיו, והכפרים כמות שהיו.

כ) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. כא) שהם ראשונים לטומאה, והידיים נטמאים רק מראשון לטומאה. כב) ספק אם נגע ביד הטמאה, או שנגע ביד הטהורה.

וכן אם היו ידיו טמאות והטבילן^{כג} או נטלן^{כד}, ספק שהמים שטהרן בהם פשרים לידיים ספק שהם פסולין, ספק יש בהם כשעור ספק שאין בהם, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק לא היה - הרי ידיו טהורות.

כג) כדי שיהיו טהורות לקודש. כד) כדי שיהיו טהורות לתרומה.

יב. היתה ידו אחת טמאה, ואינו יודע איזו היא - אומרין לו שלא יעשה טהרות עד שישטל שתי ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שישטל - טהרותיו טהורות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר.

(טו) ולכן זה נכלל בגדר ה'נזרקים', שספקם טהור. (טז) למרות שבזמן שהשרץ מנקר, הוא מתנועע.

ח. ספק רשות הרבים כיצד? טמא שהיא מנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טהור; היתה מנחת ברשות היחיד, וספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות, שטהרו

השנת הראב"ד אפילו .. שאין א"א זה שיבוש אלא אע"פ שיש בהן. חכמים"י, אפילו • ברשות היחיד, מפני שאין בהם דעת להשאל, כמו שיתבאר"י.

(יז) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקדמות. (יח) שאם אי אפשר לשאול את בעלי הספק מה אירע, ספקם טהור אפילו ברשות היחיד.

ט. ספק שתי רשות כיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר הטמא ברשות הרבים והדבר הטהור ברשות היחיד, ונגע באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן נגע, או שהסיט אחד מהן, ואין ידוע איזה הסיט - אם היה הדבר הטמא מטמא במשא (נהרי זה טהור אע"פ שהיט כמשא), או שהיה אחד מהן מטמא באהל, והאהל על אחד מהן, ואין ידוע על איזה מהן האהל - הרי זה טהור.

אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל, אומרים לו: 'אם טבלת, אין בך הפסד'. אם טבל, הרי זה משבח; ואם לא טבל, ועשה טהרות - הרי הן טהורות, שספק רשות הרבים טהור.

(יט) ולכן תטבול.

י. שרץ שנמצא שרוף ומנח על גפי אכלין, וכן טלית [שנטמא] שנמצאת מהורה [בליה]^{כז}, ומחט שנמצאת שבורה או חלודה^{כח} בין הכלים - הרי אלו טהורין, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים; ואין אומרים: 'שמא אחר שנגע באכלין נשרף, ואחר שנטמא הכלים במגע הטלית והמחט, נשרפה או החלדה, ובלתה הטלית עד שטהרה'; שכל הטמאות, כשעת מציאתן.

ד. ספק נגעים כיצד? עד שלא נזקק לטמא נ-לא טימאו הכהן - ספקו טהור, כמו שבארנו בפסקי ששי מהלכות נגעים.

ה. ספק עומד ועובר כיצד? מצרע שהיה יושב תחת האילן, ועבר הטהור, ספק האהל עליו האילן ונטמא, ספק לא האהל, וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור, ספק לא עמד - ספקו טהור.

(ז) מכיוון שהמצורע מטמא את כל מה שבמקום מושבו. (ח) ואם נעמד, נעשה המקום שתחת האילן למקום מושבו של המצורע.

ו. ספק שרצים, זה ספק הנזרקין; כיצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר טהור לבין הטמאות, ספק נגע, ספק לא נגע - טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמא; שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרים: 'שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו', אלא הרי הן כשעת מציאתן.

(ט) בשעה שעבר מעליהן.

ז. השרץ בפי החלדה, ומהלכת על גפי כפרות של תרומה, ספק נגע [השרץ בכפרות], ספק לא נגע - ספקו טהור, מפני שלא נחה הטמאה^{כט}; היתה מהלכת בו, ונגע [השרץ] בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות.

(י) ואפילו ברשות היחיד. (יא) והיא בגדר ה'נזרקים', שספקם טהור.

במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה. אבל אם נמצא [אח"כ] מת בפיה, הרי הכפרות טמאות^ל; ראוהו חי בפיה - אף על פי שמצאוהו^מ מת בפיה, הרי הן טהורות"י.

(יב) מכיוון שדין הטומאות, נקבע כפי שהם בשעת מציאתם. (יג) אחר כך. (יד) מכיוון שהייתה לשרץ חזקת טהרה, שהרי מקודם ראוהו חי.

וכן השרץ בפי החלדה, והנבלה בפי הכלב, ועברו בין הטהורים, או שעברו הטהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמא מקום קבוע^נ. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן מנחין^ס,

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יש בו דעת להשאל ולדרש ממנו מה שארע לו, פשוטה; אבל אם היה חרש או שוטה, או קטן שאינו יודע להשיב על הענין כששואלין אותו - הרי ספקו טהור.

(ה) שספק טומאה ברשות היחיד טמא. (ו) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות.

פיצד? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת להשאל, שנמצאו בחצר או במבוי שיש בו טמאה, ספק נגועו ספק לא נגועו - טהורין; וכן כל שאין בו דעת להשאל - אף על פי שנולד לו הספק ברשות היחיד, ספקו טהור.

ג. הסומא, והישן, והמהלך בליילה - ספקו ברשות היחיד טמא, מפני שיש לו דעת להשאל.

(ז) למרות אין לו אפשרות לענות על שאלות, בנוגע לטומאה הזו.

במה דברים אמורים שכל שאין בו דעת להשאל, ספקו טהור? בשהיה הדבר שקול, ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא, הרי זה טמא. פיצד? תינוק טמא שנמצא בצד העסה, והבצק בידו - הרי העסה טמאה; שדרך התינוק לטפח [ללוש הבצק], ובכך היא חזקתו; ואין שורפין [טהרות שנגע בהם] על [סמך] חזקה זו.

(ח) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאפשרות אחת יותר מאשר לאפשרות השנייה.

ד. היו משקין טמאין ובצק טהור, ובהמה או תיה או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה ששתו משקין, ונשכו בבצק וטמאוהו. ואם היה שם פרה, ובין המשקין והבצק [יש מרחק הליכה המאפשר] כדי שתלחך את לשונה - הרי הבצק טהור; ובשאר כל הבהמות, [די במרחק המאפשר] כדי שתנגב את פיה; פחות מזה, הבצק טמא. ואם היה כלב - אפילו היה המשקין בצד הבצק, הרי זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים.

(ט) ולמרות שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (י) כי תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקים הטמאים, שכך דרכן של הפרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (יא) מכיוון שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן.

(כ) וכשהוא שרוף, אינו מטמא. (כא) וכבר אין לה שם 'בגד', ואינה מטמאה. (כב) ומכיוון שאינה ראויה לשימוש אינה מטמאה.

יא. שני עדים אומרים לו 'נטמאת', והוא אומר 'טהור אני' - הוא נאמן על ידי עצמו. ואף על פי כן, אין אומרים לו: 'עסק בטהרות'; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש [להחמיר] על עצמו. עד אומר 'נטמא', ושנים אומרים 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - טהור.

שנים אומרים 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - הרי זה טמא. עד אומר 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא', אשה אומרת 'נטמא', ואשה אומרת 'לא נטמא' - ברשות היחיד, טמא; ברשות הרבים, טהור.

(כג) ומותר לו לסמוך על עצמו, נגד דברי העדים. (כד) ככל ספק טומאה רגיל.

פרק מז

ספק טומאה ברשות הרבים וברשות היחיד.

א. מפני מה טהרו חכמים ספק רשות הרבים? שהרי הצבור עושין הפסח בטמאה, בזמן שהטמאים מרבין. אם טמאה ודאית נדחית מפניהם, קל וחמר לספק טמאה - שאסור כל הספקות מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות ביאות אסורות.

(א) אם רוב בני ישראל טמאים בטומאת מת. (ב) ברשות הרבים, שהוא מקום של הציבור.

ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד? שהרי שוטה שנסתרה - אף על פי שהדבר ספק - הרי • היא טמאה [ואסורה] להעלה עד שתשתהי.

(ג) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו. (ד) את מי הסוטה.

ב. וכשם שהשוטה ובעלה שנים, כך ספק טמאה בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם שם טהור, ברשות הרבים.

במה דברים אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נפלה על המדרס, ומפני השיפוע התגלגלה והגיעה למקום הטהור. (כב) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תינוק שנמצא בצד בית הקברות, והשונים בידו - אף על פי שאין שם שונים אלא במקום הטמא, ספקו טהור^{כג}; שמא אחר לקטן, ונתנן לו. וכן חמור העומד בבית הקברות, כליו^{כד} טהורין; ואין אומרים: 'שמא נתמעך' [=נדחק] בהן, ונגע בקבר' - מפני שאין בו דעת להשאל, וכשנמצאו לא נמצאו נוגעין^{כה}, וכל הטמאות - כשעת מציאתן.

כג. התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (כד) הכלים שעליו. (כה) במקום טומאה.

ט. תינוק שהיה תופש בידו של אביו, או שהיה רוכב על כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד, טמא^{כו}; מפני שאביו נשאל עליו^{כז}.

כו. למרות שאין בו דעת להישאל. (כז) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וארבע ספקות אמרו חכמים בתינוק: תינוק שאינו יכול להלך, שהניחתו אמו ובאה ומצאה אותו כמות שהוא במקומו - טהור; ואין אומרים: 'שמא טמא באה, ונשקתו וגפפתו' [=חיבה] כח.

כח. וטימאה אותו.

התחיל התינוק לצאת ולהפגס - בגדיו טהורין, ואינו מדרס כשאר בגדי עמי הארץ^{כט}; ואף על פי שהן טהורין, ואינו מדרס כשאר בגדי עמי הארץ - אין עושין על גביהן טהרות. הגדיל עד שהיה בו דעת להשאל, ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שהיה בו דעת לשמור את גופו^ל, אוכלין על גב גופו טהרות^{לב}; יודע לשמור את ידיו^{לד}, אוכלין על גב ידיו טהרות^{לז}.

כט. שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס. (ל) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (לא) מטומאה. (לב) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (לג) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיועד להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי כך שלא תהייה כסתם ידיים. (לד) אם נגעו בידיו.

פיצד בודקין אותו^{לה}? מטבילין אותו, ונותנין לו חלין לשם תרומה^{לו} - אם היה יודע לשמור את

נמצא בפצק נקירת התרנגולין [סימני אכילה] - אם יש בין המשקין והפצק כדי שינגבו את פיהן בארץ, הפצק טהור; ואם לאו, טמא - שחזקתן ששתו, ונקרו בפצק במשקין שבפיהן.

במה דברים אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נפרת בהן; אבל עכורין - הפצק טהור; שאלו נקרו במשקין, היה מקום המשקין נפר בפצק. ואם היו צלולין - אף על פי שהפצק בחזקת טמאה, אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

יב. שאם המשקים סמוכים לבצק פחות מהשיעור, הבצק טמא.

ה. איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים מנפלין [=מתנחים] שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה - אם רב המנפלין שרצים^{יג}, העסה טמאה ותשרף; ואם הרב צפרדעים^{יד}, טהורה.

יג. שהם מטמאים בטומאת שרץ. (יד) שאינם מטמאים בטומאת שרץ.

ו. היו טמאות וטהרות בצדו או למעלה ממנו^{טו}, ונתעטף בטליתו, וספק נגעו [בטלית], ספק לא נגעו בעת שנתעטף - אם היו ברשות היחיד, ספקו טמא^{טז}; שספק טמאה הבאה בידי אדם, נשאלין עליה^{טז}; אפלו בכלי המנח על גבי קרקע, הרי זה טמא כמי שיש בו דעת להשאל^{טז}. ואם היו ברשות הרבים, ספקו טהור; ואם [קרוב לוודאי ש] אי אפשר שלא יגע, ספקו טמא.

טו. אדם שהיו לידו או מעליו, טומאות (כגון שרצים) וטהרות אחד ליד השני. טז. ולמרות שאין בטהרות דעת להישאל. (יז) מכיוון שאפשר לשאול את האדם שגרם לטומאה. (יח) והאדם גרם לטומאה.

ז. כפר של תרומה שנתון על גבי הדף [=מדרף], ומדרס [חוב] נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס - אף על פי שהוא במקום מדרון [=שיפוע]^ט, ובא ומצא הכפר במקום אחר^י - הרי הוא בטהרתו^{כא}; שאני אומר: אדם בא ונטלו, ונתנו במקום זה^{כב}; ואם אמר: 'בריא לי שלא בא אדם לכאן' - טמא, שודאי נפל, ונגע במדרס כשנפל.

יט. וגם אם הכיכר תיפול עליו, הוא יגלוש ממנו ולא יישאר עליו. (כ) במקום הטהור. (כא) ואין אנו אומרים שהכיכר

**הַעֲלִיזוּן טָהוֹר; וְאִין
אוֹמְרִין מִן הַעֲלִיזוּן
נָפֶל, אֶלֶּא שְׁמָא בִּתְחִתּוֹן
הָיָה, מִפְּנֵי • שֶׁהֵן כָּלִים,
וְאִין לָהֶם דַּעַת לְהִשָּׁאֵל.
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.**

השנת הראב"ד
מפני שחן כלים א"א תמה אני על
הטעם הזה שהרי טומאה הבאה
בידי אדם היא אבל הטעם שכל
הטומאות כשעת מציאתן ובמקום
מציאתן דלא מחזיקין טומאה
במקום למקום היכא דאפשר
למיתלי בטהרה ואע"ג דר"י ס"ל
דמחזיקין תלות ה"מ באותה
קופה אבל מכלי לכלי לא.

**גופו'ל, אוֹכְלִין עַל גַּב גּוּפוֹ טְהוֹרוֹת; וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ
לְשַׁמֵּר אֶת יָדָיו, אוֹכְלִין עַל גַּב יָדָיו טְהוֹרוֹת.**

(לה) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (לו) אומרים
לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים
לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי ותיטמא.
(לז) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פֶּרֶק י"ז

המשך דיני ספקות.

**א. כְּזִית מִן הַמֵּת בְּפִי הַעוֹרֵב, סָפֵק הָאֱהִיל עַל
הָאָדָם וְעַל הַכָּלִים בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, סָפֵק לֹא הָאֱהִיל
- הָרִי הָאָדָם טָמֵא מִסָּפֵק; וְהוּא, שִׁיחִיָּה בּוֹ דַּעַת
לְהִשָּׁאֵל. וְהַכָּלִים טָהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת
לְהִשָּׁאֵל. וְכֵן הַמְּמַלֵּא [מים] בְּכָלִי, וְנִתֵּן [מהמים]
בַּעֲשֶׂרָה כָּלִים, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאֶחָד מֵהֶן - הוּא
טָמֵא וְכָלֵם טָהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שֶׁבֶלֶן סָפֵק שְׁמָא
הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי שְׁמַלֵּא בּוֹ הָיָה תַּחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
כָּלִים, וְאִין בָּהֶן דַּעַת לְהִשָּׁאֵל. וְאִם הָיָה לְכָלִי
שְׁמַלֵּא בּוֹ אֲגָנִים [-שפה כפופה פניה] - הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר
שִׁיעָאוּ הַמֵּים וְיִתְאַחַר בּוֹ הַשֶּׁרֶץ, כֵּלֵן טָמֵאִין.**

(א) ואם כן נטמאו בטומאת אוהל המת. (ב) ולא חרש,
שוטה או קטן. (ג) באחד הכלים ששפך לתוכם. (ד) הכלי
שנמצא בו השרץ. (ה) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו
והמים שבהם. (ו) שהבליטה שבשפת הכלי, תעכב את
השרץ מלצאת מהכלי. (ז) היות והדלי מיועד למילוי מים
מבורות שמצויים שם שרצים, מסתבר שבאחד הפעמים
שמילא בו מים נכנס שרץ לדלי ולא יצא ממנו בגלל
האגנים, ולכן כששפך מהמים שבדלי לכלים נטמאו הכלים
מחמת המים שנטמאו מהשרץ.

**וְכֵן הַמְּמַלֵּא בַּעֲשֶׂרָה דָּלִיִּים זֶה אַחֵר זֶה, וְנִתֵּן
בַּעֲשֶׂרָה כָּלִים מְדִלִי אֶחָד לְכָלִי אֶחָד, וְאִין יוֹדֵעַ
הָרֹאשׁוֹן מִן הָאֶחָדוֹן [-באיזה מילא], וְנִמְצָא שֶׁרֶץ בְּכָלִי
אֶחָד מֵהֶן - הָרִי תִשְׁעָה כָּלִים עִם עֲשָׂרַת הַדָּלִיִּים
טָהוֹרִין, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: 'שְׁמָא בְּכָלִי זֶה הָיָה הַשֶּׁרֶץ
מִתַּחֲלָתוֹ; וְאִם יֵשׁ לְדָלִיִּים אֲגָנִים, הָרִי כָּל הַדָּלִיִּים
עִם כָּל הַכָּלִים טָמֵאִים'.**

(ח) מכל דלי שפך לכלי אחד, וכך שפך עשרה דליים לעשרה
כלים. (ט) ולא בדלי. (י) שמעכבים את השרץ מלצאת.
(יא) ותולים שהשרץ היה בכלי שממנו מלאים מים מהבור
שמצויים שם שרצים, והשרץ לא יצא מהדלי בגלל האגנים.

הַמַּעֲרָה מִכָּלִי לְכָלִי, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בִּתְחִתּוֹן -

(יב) בשני כלים זה ספק שקול, אם היה השרץ בכלי העליון
או בתחתון, ואין סברא שמכריעה לכאן או לכאן.

**ב. קָפָה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ טְהוֹרוֹת, וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרֶץ י -
אִם יֵשׁ לָהּ שׁוּלָיִם, אוֹ אֲגָנִים אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
לָהּ שׁוּלָיִם - הָרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ
טָמֵאוֹת, וְאֶפְלוּ הָיָתָה בְּדוּקָה" וּמִכָּסָה; שְׁמָא עִם
הַגְּבִיחַת יָדוֹ מִן הַבְּדִיקָה נָפֶל הַשֶּׁרֶץ.**

(יג) סל ששם בה פירות טהורים. (יד) אחרי שהוציא את
הטהרות. (טו) והפירות מונחים בקרקעית, ומוצאים אותם
מהפתח למעלה. (טז) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח
בה פירות. (יז) כי יש לחשוש, שהשרץ היה שם לפני
שהוציא את הפירות, וכשהוציא את הפירות מהפתח (אם
היו לה שוליים) השרץ נשאר בפנים ולא שמו לב אליו, ואם
לא היו לה שוליים אלא אגנים יש לחשוש שכשהיטה את
החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ
ונשאר בחבית. (יח) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה
ולא היה שם שרץ. (יט) לתוך החבית ולא הרגיש בו.

**אֶפְלוּ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטְהוֹרוֹת בְּזוֹת זֶה, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ
לְזוֹת אַחֶרֶת, וְנִמְצָא בָּהּ הַשֶּׁרֶץ - כֵּלֵן טָמֵאוֹת; לְפִי
שֶׁמְחִזְקִין טָמְאָה [-מעריכים שהיא עברה] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
לְתִלּוֹת [לטמא מספק], אֲבָל לֹא לְשֶׁרֶץ.**

**ג. הַזּוֹלֵף [=שואב] אֶת הַבּוֹר, וּמִלֵּא מִמֶּנּוּ חֲבִיּוֹת -
אִם הָיָה מְשַׁקֵּעַ כָּל חֲבִיּוֹת וְחֲבִיּוֹת בְּבוֹר וּמִמִּלֵּא
אוֹתָהּ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּרֹאשׁוֹנָה - כֵּלֵן טָמֵאוֹת. וְאִם
נִמְצָא בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טָמְאָה, וְכֵלֵן טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי
אוֹמֵר: 'אַחֵר שְׁמַלֵּא אֶת הָרֹאשׁוֹנוֹת, נָפֶל הַשֶּׁרֶץ
לְבוֹר'.**

(כ) אחר שמילא את כולן. (כא) כי אם השרץ היה בבור
נטמא כל היין שבבור, וגם אם השרץ היה בחבית הראשונה,
מכיוון ששיקע אותה בבור נטמא כל היין שבבור. (כב) או
שנפל בחבית זו.

**הָיָה זּוֹלֵף בְּכָלִי, וְנִתֵּן לְתוֹךְ הַחֲבִיּוֹת עַד שְׁמַלֵּא
אוֹתוֹ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא טָמְאָה
בְּכָלֵךְ, וְכֵלֵן טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: 'בְּזוֹ בְּכָלֵךְ נָפֶל
הַשֶּׁרֶץ, אוֹ הָיָה בָּהּ עַד שֶׁלֹּא זָלַף לְתוֹכָהּ'. לְפִיכָךְ,**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אומר: 'האכל פלו נפל שם ונמוח בתוך הכפר, או מתמת הרתיעה, ונשארה גרעינתו'.

(לו) פרי. (לו) למרות שהגרעין יבש ללא לחלוחית, וניכר שהוסר מהפרי לפני זמן רב ולכן הספיק להתייבש ואם כן כשנפל לכיכר או לתבשיל הוא נפל ללא הפרי, ואינו מטמא. (לח) הכיכר והתבשיל.

נמצאת הגרעינה על גבי הכפר או בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה לט; שאני אומר: גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאכד האכל מעליה^כ, שהרי אינה מטמאה'.

(לט) וניכר שהגרעין היה מחובר לפרי עד לפני זמן קצר, ויש מקום לחשוש שהפרי נמס בכיכר או בתבשיל וטמאהו. (מ) ואילו היה הפרי נמס בשעת האפיה, היה צריך להיות ניכר רושם על גבי הכיכר, וכן אין לחשוש שנפל לתבשיל שהרי התבשיל קר ואינו ממס את הפרי.

ז. היו בפית אכלין טמאין ואכלין טהורין, ונמצאת גרעינה בפית^{מא} - הולכין אחר הרב^ב; וכן אם היו דמים טמאים^{מג} ודמים טהורים^{מד} בתוך הפית, ונמצא דם על האכל - הולכים אחר הרב. מעשה בכפר של תרומה שנמצא עליו דם^{מה}, וכא מעשה לפני חכמים וטהורו; שאפלו נאמר: 'דם השרץ הוא' - אני אומר: 'דם שרץ חי הוא, שהוא טהור'.

(מא) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעין הוא של פרי טמא או טהור. (מב) אם רוב הפירות שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים - הם טהורים. (מג) כגון דם של נבלת שרץ טמא. (מד) כגון דם של שאר שרצים שאינם טמאים. (מה) ולא היה בבית דמים כלל, לא טהורים ולא טמאים.

ח. עיר שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה^{מו}, הולכין בו אחר הרב^{מז}; וכן אם היה הנמצא ספק שרץ^{מח} ספק צפרדע^{מט} - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא, הלך אחר הרב.

(מו) מושלך בחורץ, ואין יודעים אם הוא בשר שחוטא או בשר נבלה. (מז) אם רוב הבשר בעיר הוא נבלות תולים שהבשר הנמצא הוא נבלה, ואם רוב הבשר הוא שחוטות תולים שהבשר הנמצא הוא בשר שחוטא. (מח) שטמא. (מט) שאינו מטמא.

ט. האשה שהיתה מגנבת גבבא (=מלקטת תבן) בפיצה,

אם היה בודק כל חבית וחבית מהן, ואחר כך נותן בה היין, ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - בלן טמאות^כ; וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הכל טמא^{כד}.

(כג) שבוודאי השרץ היה בבור. (כד) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. היה קוצה (=מלקט) זיתים מן המעטן [=בור זיתים], ומעלה אותן לגג^{כה}, ונמצא השרץ בגג - זיתים שפמעטן טהורין^{כו}; נמצא במעטן, המעטן טמא^{כז}; נמצא בין הכתל לזיתים^{כח}, הזיתים טהורין.

(כה) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (כו) מכיוון שהשרץ נמצא בזיתים כשהם בגג, תולים שהוא נפל עליהם בגג ולא כשהיו במעטן. (כז) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה את הזיתים לגג. (כח) ואינו נוגע בזיתים.

נמצא השרץ בתוך גוש של זיתים^{כט}, והגוש בגג - אם בתוך שלשה ימים^ל, אף המעטן טמא; שאני אומר: 'גוש זה מן המעטן עלה, והשרץ בתוכו'^{לא}. ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג, הרי המעטן טהור; שמא בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוך השלשה ימים.

(כט) ומכיוון שהשרץ נמצא בתוך הגוש ולא על גביו, מוכח שהשרץ נכנס לזיתים קודם שנעשו גוש אחד. (ל) משעת הוצאתם מהמעטן, מצאו את השרץ. (לא) כי הזיתים לא נעשים גוש בפחות משלושה ימים, ואם נמצא שרץ בתוך הגוש בהכרח שהוא היה כבר במעטן.

ה. הקורץ מקרצת (=חותך חתיכה) מן העסה, ונמצא שרץ במקרצת^{לב} - המקרצת לבדה טמאה^{לג}; נמצא בעסה, העסה לבדה טמאה^{לד}; נמצא בתוך המקרצת, אף העסה טמאה^{לה}.

(לב) על גבה, במקום הנראה לעין. (לג) כי תולים ששרץ נפל על חתיכת הבצק אחרי שנחתכה מהעיסה. (לד) וחתיכת הבצק טהורה, כי תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את חתיכת הבצק. (לה) כי בהכרח שהשרץ נפל לעיסה במהלך הלישה, כי אחרי שכבר נעשית עיסה השרץ לא יכול להכנס בתוכה.

ו. אכלו טמא שנמצאת גלעינה שלו בתוך הכפר או על גבי תבשיל רותח - אף על פי שאין עליה משקה טופח^{לו}, הרי הם^{לח} טמאים; שאני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נ) כי האשה מכניסה את ידיה לתוך ערימת הגבבא, וודאי לא נגעה בשרץ, אלא רק נשאה אותו יחד עם ערימת הגבבא. (נא) כי אין דרכה של האשה לנגוע בפירות שבכברה.

וּנְמָצָא שָׂרֵץ בְּתוֹךְ הַגִּבְבָּא - הָרִי זֶה טְהוֹרָה; שְׂאִין הַשָּׂרֵץ מְטַמֵּא בְּמַשְׁאֵי. נְמָצָא עַל גְּבִי הַגִּבְבָּא - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ. הִיתָה פּוֹבֶרֶת בְּכִבְרָה [ב=ורר], וּנְמָצָא שָׂרֵץ בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.¹ נְמָצָא עַל גְּבִי הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה; שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' 1

22 הַלֵּבָתָא בְּנוֹתֶיהָ דָּרֵב - הלכה כדברי רב שתופסים את הדבר כספק
23 אם לויים נקראים 'עם' ולפיכך אין מוציאים מתנות מידם, וְהַלֵּבָתָא
24 בְּנוֹתֶיהָ דָּרֵב חֶסְדָּא - והלכה כדברי רב חסדא לעיל (קל) שאמר
25 שמוזק מתנות כהונה או אכלן פטור.
26 הגמרא דנה האם כהנת זכאית בקבלת הזרוע הלחיים והקבה:
27 עוֹלָא הָיָה יְהִיב מְתַנְתָּא לְבַתְּנָתָא - היה נוהג לתת זרוע לחיים וקבה
28 לבת כהן. ואף על פי שכתוב (דברים יח א) 'וְנָתַן לָכֶּהֱן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחָיִים
29 וְהַקֶּבֶד', בין כהן ובין כהנת במשמע.
30 רבא מקשה על עולא: אִיִּתְּבִיָּה רַבָּא לְעוֹלָא, שנינו במשנה (סוטה
31 כג.) מְנַחַת בְּהֵנָּה נֶאֱכָלָת - מנחה שמביאה בת כהן דינה כסתם
32 מנחה שהיא נקמצת וקומצה נקטר במזבח והשיריים נאכלים
33 לכהנים, אבל מְנַחַת כֹּהֵן אִינָּה נֶאֱכָלָת אלא נקטרת כולה במזבח,
34 כמו שכתוב (ויקרא טו) 'וְכָל מְנַחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל, וְאִי
35 אֶמְרָת - ואם כמו שאתה אומר, שבמקום שכתוב 'כֹּהֵן הַכֹּהֵנָה
36 הִיא לִכְהֹן וְאֶפְּלוֹ לְבַתְּנָתָא, וְהַכֹּתִיב - קשה שהרי כתוב (שם) 'וְכָל
37 מְנַחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל, ולפי דבריך ראוי היה שדין
38 מנחת כהנת יהיה שזה לדין מנחת כהן שהיא מוקטרת כליל,
39 ואילו במשנה זו מפורש שאין הדבר כן, ומוכח שכאשר כתוב
40 'כֹּהֵן' אין הכהנת במשמע.
41 מתרץ עולא: אֶמְרָ לִיה עולא לרבא, רַבִּי,

1 'בְּהֵנִים' בְּמִשְׁמָעוֹ, שמכפר על הכהנים ששגגו ונכנסו טמאים
2 לעזרה, 'עַם תִּקְהֵל' אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שנכנסו טמאים לעזרה, 'יִכְפֹּר' אֵלֹהֵי
3 הַלְוִיִּם, שהיא מילה מיותרת ודורשים ממנה לרבות גם לויים
4 לכפרה על טומאת המקדש.
5 וְהִנָּא אִידָּךְ - ושינוי בברייתא אחרת, 'יִכְפֹּר' אֵלֹהֵי עֲבָדִים כנעניים,
6 שמכפר עליהם אם נכנסו למקדש טמאים.
7 רב מפרש את מחלוקת הברייתות: מֵאֵי לֹא כְּהֵא קְמִיפְלָגִי - וכי אין
8 הדבר כן ששתי הברייתות הללו נחלקו בענין זה, דָּמַר - התנא של
9 הברייתא השניה כָּבֵר שלויים אִיקְרֹו 'עַם', והרי הם בכלל 'עַם
10 הַקֹּהֵל' והמילה 'יִכְפֹּר' מיותרת היא לדרוש ממנה כפרת העבדים,
11 וְכֵן - התנא של הברייתא הראשונה כָּבֵר שלויים לֹא אִיקְרֹו 'עַם'
12 ונצרך ריבוי מיוחד ללמד כפרת הלויים מהמילה 'יִכְפֹּר'. הרי
13 לפנינו שהתנאים נחלקו אם לויים נקראים 'עַם', ולפיכך אין
14 להקשות על רב (שמתפקד בדבר) מברייתא שמצאנו בה שלויים
15 נקראים עם וחייבים במתנות.
16 מקשה הגמרא: וְכֵן, אִי כְּבִירָא לִיה כְּהֵא תִנָּא לִימָא - אם סובר
17 כתנא זה שלויים נקראים 'עַם' יאמר כן, וְאִי כְּבִירָא לִיה כְּהֵא תִנָּא
18 לִימָא - ואם סובר כתנא זה שאין הלויים נקראים 'עַם' יאמר
19 כמודחו. ומדוע אמר שספק הוא אם נקראים 'עַם'.
20 משיבה הגמרא: כִּסְפָקָא לִיה אִי כְּהֵא תִנָּא אִי כְּהֵא תִנָּא.
21 הגמרא מסיקה הלכה בנוגע לשתי סוגיות הקודמות: דָּרֵב מְרִימָה,

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

16 ששילם את דמי הקיבה, שהרי שילם הלוקח אף על משקל הקיבה,
17 ובאמת לא קנאה כלל.

נמרא

18 שנינו במשנה: בכור שנתערב במאה, בזמן שמאה שוחטין את
19 כולן, פוטרים את כולן. תמזה הגמרא: וְאִמָּא - מדוע באופן
20 שהבהמות שייכות למאה אנשים שונים, כולם פטורים ממתנות,
21 והרי וְכֵן אֵלִיו בְּתוֹן מִשְׁנֵי אֲדִין - יתבע הכהן כל אחד מהם בטענת
22 'ממה נפשך', וְלִימָא לִיה - ויאמר לו כן, אִי בהמה זו כְּבֹד הוּא,
23 הרי כְּלִילִי דִידִי הוּא - כולה שלי, שהרי הבכור הוא אחד ממתנות
24 כהונה. וְאִי לֹא כְּבֹד הוּא, אלא סתם בהמת חולין, אם כן הֵב לִי
25 מְתַנְתָּא - תן לי את מתנות הכהונה, שהם זרוע לחיים וקיבה,
26 ומדוע פטרתו המשנה לגמרי.

1 וְהַשְׁתַּתַּף עִמָּהּ - ישראל הנעשה שותף עם כהן או עם עובד
2 כוכבים בבהמתו, ונפטר בכך מהמתנות, צָרִיד שִׁירָשׁוּם - שיעשה
3 סימן בבהמה, כדי שיבינו בני אדם הרואים אותה שאינה שייכת
4 כולה לישראל, ומחמת כן אינו מפריש ממנה מתנות. וְאִם בשעה
5 שמכר הכהן לישראל חלק בבהמה אֶמְרָ שהיא מוכרה חִיז מִן
6 הַמְתַּנּוֹת שבה, פְּטוֹר הַקֹּהֵן מִן הַמְתַּנּוֹת, שהרי הן נשארו ברשות
7 הכהן, ואינו צריך לעשות סימן.
8 המשנה מבארת את דין ישראל הקונה חלק בבהמה עם מתנותיה:
9 אֶמְרָ ישראל לחבירו, כְּבֹד לִי כְּנִי מִצֵּיתָ שֶׁל פָּרָה, וְהִיוּ בְּתוֹן מְתַנּוֹת,
10 והיינו ה'קיבה' שהיא אחת המתנות, נוֹתֵנָּה הַלּוֹקֵחַ לְבָהּ, וְאִינוּ
11 מְנַכָּה לֹו מִן הַמֵּיִם - אין המוכר מוותר לו ממחיר בני המעיים
12 שקנה את מחיר הקיבה, כיון שידע הלוקח שיש בכלל בני המעיים
13 את הקיבה שהיא מתנת כהונה, ואינה כלולה במקח. אבל אם
14 לָקַח הִמְנוּ בְּמִשְׁקָל - קנה ממנו את הבשר לפי משקל, והייתה
15 בכלל זה גם הקיבה, נוֹתֵנָּה הַלּוֹקֵחַ לְבָהּ, וְהִנָּכָה לֹו מִן הַמֵּיִם

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

הלכות אישות

פרק י

דיני נישואין, החובה לכתוב כתובה, ובאלו זמנים
יותר ואסור להינשא.

א. הארוסה^א אסורה לבעלה מדברי סופרים כל
זמן שהיא בבית אביה; והבא על ארוסתו בבית
חמיו, מכין אותו מפת מרדות [מלקות מתקנת חכמים].
ואפילו קדשה בביתה, אסור לו לבוא עליה ביאה
שניה בבית אביה, עד שביא אותה לתוך ביתו
ויתיחד עמה ויפרישנה לו^ב; ויחיד זה הוא הנקרא
בניסה לחפה, והוא הנקרא 'נשואין' בכל מקום.
והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקדשה -
משערה ביה קנאה, ונעשית נשואה^ה, והרי היא
אשתו לכל דבר.

(א) המקודשת לבעלה באחד משלשת הדרכים שאמרנו לעיל
- כסף, שטר או ביאה, ונקראת מקודשת או מאורסת.
(ב) לגור עמו בביתו בקביעות. (ג) נוסף על קידושה בעבר,
עכשיו הוא בא עליה לשם מטרת נישואין. (ד) מרגע
שמכניס את ראש העטרה בלבד. (ה) אפילו בלא כניסה
לחופה.

ב. פיון שנכנסה הארוסה לחפה - הרי זה מתר
לבוא עליה בכל עת שירצה, והרי היא אשתו
גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחפה - נקראת
נשואה, אף על פי שלא נבעלה, והוא שתהיה
ראויה לבעילה; אבל אם היתה נדה, אף על פי
שנכנסה לחפה ונתיחד עמה - לא גמרו הנשואין,
והרי היא פארוסה עדיין.

(ו) ובזמן שהיא נידה אסור לו לבוא עליה.

ג. וצריך לברך ברפת חתנים^י בבית החתן קדם
הנשואין, והן שש ברכות, ואלו הן: 'ברוך אתה
ה' אלהינו מלך העולם, שהפיל ברא לכבודו'.
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר האדם'.
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את
האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו

ממנו בנין עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם'.
'שש פשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה
בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה'. 'שמח
תשמח רעים אהובים, כשמחך יצירך מקדם בגן
עדן, ברוך אתה ה' משמח עמו ובונה ירושלים'.
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא
ששון ושמחה, חתן וכלה, גלה ורנה אהבה אהבה
שלום ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה
ומחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול
חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים ממשחה
ונצרים מנגינתם, ברוך אתה ה' משמח חתן עם
הכלה'.

(ז) נוסף לברכת אירוסין שמברכים קודם הקידושין, כמבואר
לעיל פרק ג' הלכה כ"ג.

ד. ואם יהיה שם יין - מביא כוס של יין, ומברך
על היין תחלה, ומסדר את [הברכות] פלן על הכוס,
ונמצא מברך שבע ברכות. ויש מקומות שנהגו
להביא הדס עם היין, ומברך על ההדס [ברכת הבשמים]
אחר היין, ואחר כך מברך השש.

ה. ואין מברכין ברפת חתנים אלא בעשרה גדולים
ובני חורין; וחתן מן המגזין.

ו. המארג את האשה, וברך ברפת חתנים, ולא
נתיחד עמה בביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת
חתנים עושה הנשואין, אלא בניסה לחפה. ארס
וכנס לחפה ולא ברח ברפת חתנים - הרי זו נשואה
גמורה^ה, וחוזר ומברך אפילו אחר פמה זמים^ט. ולא
תנשא נדה עד שתטהר^י, ואין מברכין לה ברפת
חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא וברך, אינו
חוזר ומברך^{יא}.

(ח) כי אין הברכה מעכבת את הנישואין. (ט) כי הכלל שכל
מצוה שעדיין עשייתה קיימת, אפשר לברך גם אחר
העשייה, וזה עדיין נקרא "עובר לעשייתה", ומצות נישואין
ממשיכה כל הימים כאשר הם ביחד. (י) היות שאסור
לבעלה להתיחד איתה. (יא) אף-על-פי שהם עדיין לא
נשואין, והיא רק ארוסה.

ז. וצריך לכתב כתובה^{יב} קדם בניסה לחפה, ואחר
כך יהיה מתר באשתו^{יג}; והחתן נותן שכר הסופר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְבַעֲלָהּ, או שִׁמְכָהּ לוֹ כְּתֻבָּהּ - חוֹזֵר וְכוּתֵב לָהּ כְּתֻבָּה עֲקָרִי, אִם רָצָה לְקִיּוּמָהּ [להמשיך ולחיות עמה]; לְפִי שְׁאִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְשִׁהוּת עִם אִשְׁתּוֹ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה.

(כ) הוא כותב רק את "עיקר הכתובה" ללא התוספת, רק במקרה שמחלה על הכתובה או מכרה לו.

אֲבָל הַמוֹכֵרֶת כְּתֻבָּתָהּ לְאַחֲרִים כִּי בְטוֹבַת הַנִּיָּה [במחיר זול], אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַתֵּב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת; שְׁלֹא תִקְנוּ כְּתֻבָּה אֲלֵא כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קֵלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיאָהּ זֶה יֵיבֵּשׁ מִשְׁלָם כְּתֻבָּה לְלוֹקֶתָּ, כְּדִרְךְ שֶׁהִיא מִשְׁלָם לָהּ אִם לֹא מִכְרָהּ כִּי.

(כא) אישה שמכרה לאחרים את כתובתה, שבמקרה שימות בעלה או שיגרשנה, הם יגבו ממנו (או מיורשיו) את הכתובה. (כב) אם גרש את אשתו. (כג) ולכן עדיין "לא תהא קלה בעיניו להוציאה", כי בכל מקרה הוא צריך לשלם את הכתובה.

י.א. הַמֶּאֱרָס אֶת הָאִשָּׁה וְכָתֵב לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא נִכְנְסָה לְחֻפָּה - עֲדִין אֲרוּסָה הִיא, וְאֵינָה נִשְׂוָא; שְׂאִין הַכְּתֻבָּה עוֹשָׂה [=גורמת] הַנִּשְׂוָאִין. וְאִם מֵת או גֵּרָשָׁה, גּוֹבֶה עָקָר כְּתֻבָּתָהּ מִבְּנֵי חוּרִין כִּי; וְאֵינָה גּוֹבֶה תוֹסֶפֶת כָּלָל, הוֹאִיל וְלֹא נִכְנְסָה כִּי. אֲבָל אִם אֲרָס וְלֹא כָתֵב כְּתֻבָּה, וּמֵת או גֵּרָשָׁה וְהִיא אֲרוּסָה - אֵין לָהּ כָּלוּם, וְאֶפְלוּ הָעָקָר; שְׁלֹא תִקְנוּ לָהּ עָקָר כְּתֻבָּתָה עַד שֶׁתִּנְשָׂא או עַד שֶׁיִּכְתֹּב. וְהַמֶּאֱרָס אֶת בִּתּוֹ וְכָתֵב לָהּ הַמֶּאֲרָס [הבעל] כְּתֻבָּה, וּמֵת או גֵּרָשָׁה כִּשְׁהִיא נִשְׂוָה - כְּתֻבָּתָהּ לְאִבֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(כד) מנכסים זמינים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר לאחרים, אפילו אם מכר אותם אחרי שכבר כתב את הכתובה - כי הנכסים שלו לא משתעבדים לכתובה. (כה) כי את התוספת הוא הוסיף לה מתוך חיבה, על דעת שיבוא עליה.

יב. וְכֵן תִּקְנוּ חֲכָמִים, שְׁפָל הַנוֹשֵׂא בְּתוּלָה, יִהְיֶה שִׁמְחָה עִמָּה שֶׁבָּעַת יָמִים - אֵינוֹ עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ, וְלֹא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּשׁוּק, אֲלֵא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשִׁמְחָה, בֵּין שֶׁהָיָה בְּחוּר [=רווק] בֵּין שֶׁהָיָה אֶלְמוֹן; וְאִם הָיְתָה בְּעוֹלָה, אֵין פְּחוּת מִשְׁלָשָׁה יָמִים; שֶׁתִּקְנֶת חֲכָמִים הִיא לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל, שִׁיְהִיָּה שִׁמְחָה עִם הַבְּתוּלָה שֶׁבָּעַת יָמִים, וְעַם הַבְּעוּלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, בֵּין בְּחוּר בֵּין אֶלְמוֹן.

יג. יֵשׁ לוֹ [=רשות] לְאָדָם לְשֹׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת

[שכותב הכתובה]. וְכִמָּה הוּא פּוֹתֵב לָהּ? אִם הָיְתָה בְּתוּלָה, אֵין פּוֹתֵבִין לָהּ פְּחוּת מִמֵּאֲתָיִם דִּינָר; וְאִם הָיְתָה בְּעוֹלָה, אֵין פּוֹתֵבִין לָהּ פְּחוּת מִמֵּאָה דִּינָר. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עָקָר כְּתֻבָּה'. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֶפְלוּ כְּפִרְיָ זָהָב - מוֹסִיף. וְדִין הַתּוֹסֶפֶת וְדִין הָעָקָר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים; לְפִיכָּךְ כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּתֻבָּה סֵתָם, הוּא הָעָקָר וְהַתּוֹסֶפֶת כְּאַחֶד י. וְחֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קֵלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

(יב) סכום כסף שחייב הבעל לתת לאשתו אם יגרשנה או ימות. (יג) כי בלי כתובה, חכמים אסרו את בעילתו, והיא בעילת זנות, כפי שיסביר הרמב"ם להלן. (יד) משקל עתיק לזהב. (טו) דרוגמה, להלן בפרק י"ח הלכה א' כותב הרמב"ם: "התובעת כתובתה בבית-דין אין לה מזונות". אותו הדין יהיה גם אם היא תבעה רק את התוספת - שאין לה מזונות.

ד. דִּינָרִים אֵלוֹ - לֹא תִקְנוּ אוֹתָם מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר אֲלֵא מִמִּטְבַּע שֶׁהָיָה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהָיָה שִׁבְעָה חֲלָקִים נִחָשֶׁת וְחֶלֶק אֶחָד כֶּסֶף, עַד שִׁיְהִיָּה בְּסָלַע [שהוא ד' דינרים] חֲצִי זוֹז כֶּסֶף; וְנִמְצְאוּ מֵאֲתָיִם דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָה, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וּמֵאָה שֶׁל בְּעוֹלָה, שְׁנַיִם עָשָׂר דִּינָר וּמִחֻצָּה. וּמִשְׁקַל כָּל דִּינָר - שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׁעוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּתְּחִלַּת עִירוּבִין. וְהַדִּינָר - הוּא הַנִּקְרָא 'זוֹז' בְּכָל מְקוֹם, בֵּין שִׁיְהִיָּה מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר, בֵּין שִׁיְהִיָּה מִמִּטְבַּע אוֹתָן הַיָּמִים.

ט. אֵין פּוֹתֵבִין לְבְּתוּלָה מִמֵּאֲתָיִם, וְלְבְּעוֹלָה מִמֵּאָה; וְכָל הַפּוֹתֵב, בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זָנוּת י. אֶחָד הַפּוֹתֵב אֶת הַכְּתֻבָּה בְּשִׁטָּר, וְאַחֶד שֶׁהִעֲדוּ עָלָיו עֲדִים וְקָנוּ מִדּוּ"י שֶׁהוּא חֲזֵב לָהּ מֵאָה או מֵאֲתָיִם - הָרִי זֶה מִתְרִי; וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטְלָטְלִין כְּגֻגֵּד כְּתֻבָּתָה - הָרִי זֶה מִתְרִי לְבַעֲלָהּ, עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ פְּנָאִי לְכַתֵּב.

(טז) היות שהאישה יודעת שבעלה יכול לגרש אותה בכל רגע שיחליט בקלות, חיי הנישואין שלה מעורערים ולא יציבים כלל - לכן בעילתה כמו בעילת זנות. (יז) שהתחייב בפניהם לתת לה כתובה. (יח) הם עשו קניין חליפין שהבעל מתחייב בכתובתה. (יט) ועל סמך ההתחייבות והקניין העדים יכולים לכתוב כתובה לאישה.

י. הַפּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָתֵב לָהּ כְּתֻבָּה, או שֶׁכָּתֵב וְאַבְד שִׁטָּר הַכְּתֻבָּה, או שֶׁמָּחָלָה כְּתֻבָּתָהּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר לעיר לשמוע קריאת התורה. (כט) שלא נמצא בתולים אצל האישה, והוא חושש שמא היא זינתה, כפי שיבואר להלן. (ל) בעוד כעסו עליה. ואם יש שהות, והוא יצטרך להמתין כמה ימים עד שיגיע לבית הדין, יש לחשוש שמא הוא יתפייס לבנתיים, וכעסו יתקרב והוא יחליט להישאר עמה, למרות שאם היא זינתה – היא נאסרת עליו.

טז. המאָרס בתו קטנה ותבעה הפעל לנשואין לא - בין היא בין אביה יכולין לעפב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה. ואם רצו וכןסה, כונס^ל; ואין ראוי לעשות כן^ל.

(לא) והבעל רוצה שהיא תעבור לרשותו כי להינשא אליה. (לב) כלומר אם כנסה, על אף ההתנגדות שלה ושל אביה – הנישואין קיימים, אפילו בעודה קטנה. (לג) מאחר שהם מתנגדים לנישואין.

יז. ארסה^ל ושהה פמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה [בגדים ותכשיטים] ולתקן מה שהיא צריכה לו, ואחר כך תנשא^ל.

(לד) כשהיא קטנה. (לה) חייבת לעבור לרשותו.

תבעה אחר שבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הבגרה^ל; וכן אם קדשה ביום הבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הקדושין, שהוא יום הבגרה. (לו) מיום שבגרה מתחילה להכין את תכשיטיה.

קדשה אחר שבגרה - אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ואחר כך נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום שתבעה^ל; וכן המאָרס את הפעולה, נותנין לה שלשים יום מיום התביעה^ל.

(לז) כי בדרך כלל מאז שהיא מתבגרת, היא מכינה את עצמה לנישואין, ודואגת לעצמה לתכשיטים ובגדים, והיא צריכה רק זמן מועט כדי להינשא. (לח) ולא שנים עשר חודש, כי היא אינה צריכה לטרוח הרבה להשיג תכשיטים ובגדים, כי כבר יש בידה.

יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הפעל לפרנס את עצמה ואחר כך תנשא^ל, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו [להכין צרכי הסעודה] משתבעה

ביום אחד, ומברך ברפת חתנים לכל באחד. אבל לשמחה, צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה - אם בתולה, שבעה, ואם בעולה, שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה.

יד. מתר לאדם לשא בכל יום חול, אפלו בתשעה באב, בין ביום, בין בלילה. אבל אין נושאים לא בערב שבת ולא באחד בשבת - גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון [צרכין] הסעודה, שהחתן טרוד בסעודתו; ואין צריך לומר, שאסור לשא בשבת^{כו}. ואפלו בחלו של מועד אין נושאים נשים, כמו שבארנו - לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר^{לז}: "מלא שבע זאת, ונתנה לך גם את זאת"^{כז}. ושאר הימים, מתר לשא בכל יום שינקה - והוא שיטרח בסעודת נשואין שלשה ימים קדם יום הנשואין.

(כו) כי הוא קונה אותה בחופה, ואין עושים קנין בשבת. (כז) בנישואי יעקב עם לאה, לא נתן לו לבן להינשא גם לרחל באותו השבוע, כדי שלא לערב שמחה בשמחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: מלא שבע זאת". ואף שאין למדין מקודם מתן-תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסברא, למדים גם מקודם מתן תורה. ומה שאין למדים היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב, ויש שכתבו שלימודים שהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה.

[לקוטי שיחות, חלק כ"ה, עמוד 124
מתוך רמב"ם "פרס המלך"]

טו. מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובהמישי בלבד^{כח}, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים^{כט}, ישפים לבית דין^ל; ומנהג חכמים הוא, שהנושא את הפעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ובשבת, ויוצא למלאכתו ביום הראשון.

(כח) זהו תקנת עזרא שיהא בית-דין יושב בכל עיר בימים

17. בראשית-ויצא, כט, כז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על פי שהן בתולות? הואיל וחזקת הנשואה שתבעל, וחזקת השפחה והנכרית והשבויה שתבעל, תקנו להן מאה בין נבעלו בין לא נבעלו, ויהי הן בבעולות לכל דבר.

ג. מפת עץ [=קיבלה מכה ונפלו בתוליה] כתבתה מאה; אפלו נשאה על מנת שהיא בתולה שלמה ונמצאת מפת עץ - כתבתה מאה.

קטנה בת שלש שנים ולמטה שנבעלה, אפלו בא עליה אדם גדול - כתבתה מאתים; סופה שתחזור בתולה פשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מבן תשע שנים ולמטה - כתבתה מאתים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאה, פחות מזה אין ביאתו ביאה.

ד. בתולה שהיא בוגרת, או סומה [=עיוורת], או אילונית [=עקרה]^ה - כתבתה מאתים; אבל החרשת והשוטה, לא תקנו להן חכמים כתבה. השוטה, לא תקנו לה נשואין כלל; והחרשת, אף על פי שיש לה נשואין מדבריהם [=של חכמים], לא תקנו לה כתבה, כדי שלא ימנעו [=יירטעו] ולא ישאו אותה. וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה מזונות, ולא תנאי מתנאי כתבה; ואם פנסה [כשהיא] חרשת ונתפקחה - יש לה כתבה ותנאי כתבה, וכתבתה מאה.

ה. מדובר שידע לפני שנשאה שהיא איילנית, אבל אם לא ידע שהיא איילנית - אין לה כתובה. (ו) כי בנוסף לפגם שיש בה שהיא חרשת, אנשים יתחייבו לתת כתובה אם יגרשו אותה, ולכן יירטעו מלכתחילה להינשא אליה. (ז) שחזרה לשמוע ולדבר. (ח) אם רוצה להישאר עמה אחרי שנתפקחה, צריך לכתוב לה כתובה.

ו. נשא חרשת או שוטה וכתב לה מאה מנה - כתבתה קנימת, מפני שרצה להזיק נכסיו.

ז. הכוונה שהוא התחייב מרצונו על הכתובה, ולכן חייב לקיים את הבטחתו (הפירוש "מפני שרצה להזיק נכסיו" - שהוא ברצונו הזיק את נכסיו, כי לא היה חייב לכתוב כתובה).

ח. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות - אף על פי שנתפקח החרש ונשתפה [הצטלה דעתו] השוטה, אין לנשיהן עליהן כלום [=שום תביעה]; רצו לקימן [להישאר נשואים] אחר שהבריא, יש להן כתבה מאה. ואם בית דין הן שהשיאו את החרש, וכתבו לה

אותו האשה. וכמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר חדש, שנים עשר חדש; ואם שלשים יום, שלשים יום.

(ט) לדאוג לצרכי סעודת הנישואין והחופה. (מ) אם היא ראויה לקבל שנים עשר חודש - הוא מקבל גם שנים עשר חודש, ואם היא ראויה לקבל רק שלשים יום - הוא מקבל רק שלשים יום.

יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב במזונותיה^{מא} אף על פי שלא פנס; ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת - אינו מעלה לה מזונות לאותו היום, מפני שאינו יכול לכנס^{מב}. וכן אם חלה הוא או היא, או שפרשה [=ראתה דם] נדה פשהגיע הזמן - אינו מעלה לה מזונות, שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא, וכן הוא אינו יכול לשא אשה עד שיבריא.

(מא) הבעל מתחייב לפרנס אותה. (מב) כפי שהסביר הרמב"ם לעיל בהלכה י"ד.

~ יום שני כ"ה אלול ~

פרק יא

שווי הכתובה, והפסד הכתובה בטענת בתולים.

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה - אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה, כתבתה מאתים [וית]; ואם מן הנשואין, כתבתה מנה, שמשנשאת הרי היא כבעולה.

(א) שווי הכתובה שהבעל השני צריך להתחייב. (ב) אפילו אם יש עדים שלא התייחדה עם בעלה הראשון, או שנכנסה לחופה ומת בעלה מיד.

וכן הנושא בתולה משחררת או גיורת או שבויה [בדי גיזים] - אם נשתחררה השפחה ונתגירה הגויה ונפדית השבויה, והן פחותות משלש שנים ויום אחד - כתבתה מאתים; ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה, כתבתה מאה.

(ג) שהייתה שפחה כנענית ושחררה. (ד) ואפילו אם נבעלו, כי בגיל זה סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה ואף

ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא בתולה שחזקה שהיא בתולה, וטוען ואומר 'לא מצאתיה בתולה'. ושני סימנין הן לבתולים - האחד, דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה; והשני, הדחק שימצא בה בבאה ראשונה בפשעת השמיש.

י. הנושא בתולה שכתבתה מאתים, וטען ואמר 'לא מצאתיה בתולה' - שואלין אותה: אם אמרה 'אמת הוא, לא מצאתי בתולה, מפני שנפילתי והפני עץ או קרקע והלכו בתולי' - הרי זו נאמנת, ותחזור כתבתה למנה^כ. אף על פי שהוא טוען ואומר 'שלא איש בא עליך ואין לך כלום'^כ - אין משגיחין בטענתו^כ; ויש לו להחרים סתם [לכלל מבלי לנקוב בשמה] שלא בא עליה איש, שאין הדבר לו ודאי^כ.

(כג) כי עדיין במוכת עץ שכתובה מנה. (כד) כי אם מתברר שהיא כבר בעולה, כל הנישואין בטעות. (כה) כי היא טוענת בצורה וודאית, והוא טוען מתוך ספק - וכשיטענה וודאית וטענה של ספק - מקבלים את הטענה הוודאית. (כו) כלומר, אינו יכול להשביע את האישה מספק, אבל הוא יכול להחרים סתם ולומר "בחרם יהיה מי שמוציא ממני ממון שאינו חייב בו" - הכוונה לאישה, שאם באמת היא בעולה, היא מוציאה ממנו ממון שהוא אינו חייב לשלם לה.

יא. אמרה היא: 'אמת אמר שלא מצאתי בתולה, ואיש בא עלי באנס אחר שנתארסתי לו'^כ - הרי זו נאמנת, וכתבתה מאתים כמו שהיתה; ואם טען ואמר: 'שלא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות'^כ, או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך' - הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחיבני ממון שאינו חייב בו.

(כז) והכתובה צריכה להישאר מאתים, כי היא אומר "בתולה נתארסתי ומזלך גרם שנתקלקלתי". (כח) ואז תפסיד את כל הכתובה.

יב. טען ואמר: 'לא מצאתיה בתולה', והיא אומרת: 'לא בא עלי ועדין בתולה אני' - בודקין אותה, או חוזר ובוטל בפני עדים^כ.

(כט) הם רק מתייחדים בפני עדים, ומביאים לה מפית, שתראה בה את טיפות הדם שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם - אסור.

אמרה: 'בא עלי ובתולה מצאתי פכל הבתולות,

כתבה על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין; אבל השוטה, אין בית דין משיאין אותו - במקום שאין תקנת חכמים עומדת, לא תקנו לו נשואין^א.

(י) בית דין מיוזמתו רצה לחתן את החרש, וכדי לרצות את האישה שתסכים להתחתן איתו, בית הדין כתב לה כתובה שתקח מנכסיו של הרכש. (יא) חכמים לא תיקנו שיהיה אפשר להנישא לשוטה, כי ידעו שנישואין עם שוטה לא יחזיקו מעמד.

וכן קטן - לא תקנו לו חכמים נשואין, הואיל וסופו לבוא לידי נשואין גמורין^ב. ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף על פי שהיא באה לידי נשואין גמורין? כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר^ג [=ונות]. ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודע שהביא סימנין^ד.

(יב) חכמים לא תיקנו נישואין לקטן, היות וכשיגדל הוא יכול להינשא מדין תורה. (יג) אם לא תינשא כבר שהיא קטנה, לא יהיה מי שישמרנה, וינהגו בה מנהג הפקר. (יד) סימני בגרות שהתבארו לעיל.

ז. קטן, אפלו בן תשע שנים ויום אחד^ט, שנשא אשה - אין לה כתבה^ט; ואם הגדיל [=גדל] וקיימה אחר שהגדיל, יש לה עקר כתבה מנה. וכן גר שנתגר היא ואשתו - כתבתה מנה, שעל מנת בן קיימה^י.

(טו) שביאתו נחשבת ביאה. (טז) כי הקידושין לא חלו כלל, כפי שהסברנו בהלכה הקודמת. (יז) כתובה מנה - שהרי עכשיו היא בעולה כבר, ולא בתולה.

ח. כל בתולה שכתבתה מאתים, יש לה טענת בתולים^י [כדלהלן]; וכל שכתבתה מנה^י, או שלא תקנו לה חכמים כתבה^י - אין לה טענת בתולים^{כא}. והמתניח עם ארוסתו קדם נשואין, אין לו טענת בתולים^{כב}.

(יח) שאם בעלה טען שלא מצא בה בתולים - היא מפסידה את כל כתובתה. (יט) כגון בתולה שהתאלמנה מן הנישואין, אף על פי שעדיין לא התייחדה עם בעלה הראשון - נחשבת כבעולה. (כ) כגון חרשת ושוטה, שמהדין אין להם כתובה, והוא החליט לכתוב להן. (כא) הבעל לא יכול לטעון שלא מצא בה בתולים, ולגרום לה להפסיד את כתובתה - כי תקנת חכמים שטענת בתולים יכולה להפסיד את כתובתה, היא רק על כתובה של מאתיים זוה. (כב) כי אפשר לומר שמה הוא בא עליה ושכח, ולכן אין לה בתולים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על האיש; שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אכלי.

(לא) והיא מפסידה את כתובתה. (לב) אנו נאמין לטענתו של הבעל, כי אם הוא מנסה להתחמק מלשלם את הכתובה בגלל שהוא שונא אותה, הוא לא היה טורח כל כך הרבה בהכנות ובהוצאות הגדולות לחתונה אם הוא אינו מעוניין לחיות עמה כלל.

טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם נסתרה - מיד^ל; ואם לא נסתרה - אפלו לאחר שלשים יום^{לד}.

(לג) אם אנו יודעים שהם יתייחדו - צריך לטעון מיד, ואינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שהתייחד איתה, בוודאי בעל אותה, ומכיוון שלא הגיע לטעון מיד - ודאי היא נמצאה בתולה ולכן לא הגיע לטעון, רק עכשיו, שעבר הרבה זמן, הוא כועס עליה ומעליל שלא נמצאה בתולה. (לד) אם אנחנו יודעים שהם לא התייחדו, הוא יכול לטעון גם אחרי הרבה זמן מהנישואין (וכמובן מיד אחרי שהתייחדו).

טז. הורו כל הגאונים, שזה שאמר חכמים שהוא נאמן אם הכחישתו, להפסידה עקר הפתה^{לה}, אבל התוספת יש לה^{לו}, אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודת (=הודתה) לו שהיא בעולה קדם שתתארס והטעתו. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעין ונוטלין [שאוחזים בחפץ קרוש בשעה שנשבעים], ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה היא להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר פתה^{לו}, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה; ויש לה להחריס סתם על מי שטוען עליה שקר.

(לה) שעיך הכתובה זה מתקנת חכמים, וחכמים קבעו שהוא יהיה נאמן. (לו) התוספת היא לא מתקנת חכמים, אלא הוא החליט לחייב את עצמו, וכאן הוא אינו שונה משאר אנשים שהתחייבו בממון, שכדי שיהיו פטורים מלשלם, הם צריכים להביא ראיה ברורה. (לז) האישה אינה יכולה להכריח את הבעל להישבע שלא מצא בתולים, ורק אז היא תפסיד את עיקר כתובה.

יז. הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עקר פתה^{לה} - חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא פתה, כמו שבארנו.

ושקר הוא טוען - שואלין אותו ואומרים לו: 'מה היה הדבר עד שאמר שאתה בתולה? אם אמר מפני שלא מצאתי דם - בודקין במשפחה שמה אין להם דם כלל, לא דם נדה ולא דם בתולים; אם נמצאו פלן פן, הרי זו פחזקה.

לא נמצאו בנות משפחה פן - בודקין אותה, שמה חלי גדול יש בה שיבש לחלוותה האברים, או שמה היתה מתענה ברעב. ומרטיבין (=ורחצים) אותה ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא, ותבעל שניה, ונראה אם תוציא דם או לאו. ואם אין שם לא חולי ולא רעב ולא פיוצא בו - הרי זו טענת בתולים; ואף על פי שמצא דחק בעת המשמיש, הואיל ולא יצא דם, אין כאן בתולים - שכל בתולה יש לה דם, בין קטנה בין נערה בין בוגרת, אלא מפני החולי כמו שאמרנו.

ואם אמר 'מפני שלא מצאתי דחק, אלא פתח פתוח מצאתי' - שואלין על שנותיה: שמה בוגרת היא, שרוב הבוגרות אין להן דחק שמרגישין בו הרבה, שהרי גדלה ונתרפו אבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה עדין, אומרים לו: 'שמה הטיחה או בעלתה בנחת, ולפיכך לא הרגשתה בדחק; אם אמר 'לא כי אלא ודאי פתח פתוח היה' - הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה, בין קטנה בין נערה, בין בריאה בין חולה; שכל בתולה נערה, פתחה סתום הוא; ואף על פי שיצא הדם, הואיל ומצא פתח פתוח, אין כאן בתולים.

יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת דמים, ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך התלמוד מראה דבר זה, וטעות היתה בנסחאות שלהן; וכבר בדיקתי על ספרים רבים וקנמונים, ומצאתי שהדבר כמו שאמרנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.

(ל) לטענתם, הבעל לא יכול לטעון בבוגרת שלא ראה דם, כי יכול להיות שלבוגרת לא יהיה דם. והוא יכול לטעון שלא מצא דוחק, וגם לבוגרת צריך שיהיה דוחק.

יד. חכמים הם שתקנו עקר פתה לאשה; והם התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו - נאמן^{לא}, ועליה להביא ראיה, לא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. וְהָאֲרֻבָּעָה שְׂזוּכָה בָּהֶן [הבעל], **כָּלָם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵלֹהֵי הֵן: לְהִיטּוּת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלֹו, וְלִהְיוֹת מַצִּיאָתָהּ שְׁלֹו, וְשִׁיחָהּ אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל נִכְסֶיהָ בְּחִיָּהּ, וְאִם • מֵתָה בְּחִיָּיו** השגת הרמב"ד
וְאִם . . בִּירוּשָׁתָהּ א"א אוֹמֵר אֲנִי יְרוּשָׁת הַבֶּעַל דְּבַר תּוֹרָה. יִירָשָׁנָה; וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירוּשָׁתָהּ.

(ו) השכר על עבודתה מגיע אליה. (ז) כל הפירות שצומחים בקרקע שלה – שייכים לו. (ח) אפילו לאביה.

ד. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיחֵיו מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ אֲשֶׁה כִּנְגֵד [תמורת] **מְזוֹנוֹתֶיהָ, וּפְדִיּוֹנָהּ כִּנְגֵד אֲכִילַת פְּרוֹת נִכְסֶיהָ, וּקְבוּרָתָהּ כִּנְגֵד יִרְשָׁתוֹ לְכַתְּבָתָהּ. לְפִיכָף אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה 'אֲנִי נְזוּנָה' [תמורתה ממנו] וְאֲנִי עוֹשָׂה 'אֲנִי מְבִיאָה לוֹ רוּחִי עֲבוֹדָתִי' - שוֹמְעִין לָהּ, וְאִין כּוֹפִין אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אָמְרָה הַבֶּעַל 'אֲנִי זָנָף וְאֲנִי נוֹטֵל כָּלֹם מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ' - אִין שוֹמְעִין לוֹ, שְׁמָא לֹא יִסְפִּיקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ. וּמִפְּנֵי זֶה יִחָשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת כִּתְּנָאֵי הַכְּתָבָה.**

(ט) הסיבה שמעשה ידיה שייכים לבעל, כי הוא חייב לזון אותה, וכדי למנוע שנאה מצד הבעל לאישה, שרק הוא חייב לה, מאזנים את זה עם תקנה אחרת שתהיה לטובתו של הבעל. זאת אומרת שהסיבה לתקנות שבהן הוא זוכה, זה בגלל ההתחייבות שחכמים חייבו אותו בתקנות האחרות שהיא זוכה בהן. (י) היות ועיקר התקנה הוא לטובתה, כי קודם תיקנו שהבעל חייב לה מזונות, ורק אחר-כך נתנו לו את מעשה ידיה כדי שלא יבוא לשנאה. (יא) שמא היא לא תצליח לכלכל את עצמה במעשה ידיה. והוא הדין גם לענין פדיונה וקבורתה, שאין הבעל יכול להשתמש מחיובו, אפילו כשמסכים לוותר על פירותיה וירושתה. (יב) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה. (יג) הדין שחייב לזון אותה נחשב גם מתנאי כתובה – מדברי סופרים, אפילו שעיקר החיוב לזון אותה הוא מהתורה.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּשֵׁטֶר כְּתָבָה, וְאִפְּלוּ לֹא כְּתָבוּ כְּתָבָה עֲדִין, אֲלֹא נָשָׂא סֵתָם - פִּיּוֹן שְׁנָשָׂא, זָכָה הַבֶּעַל בְּאֲרֻבָּעָה דְּבָרִים שְׁלֹו, וְזָכָה הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים שְׁלֹו, וְאִין צְרִיכִין לְפָרֵשׁ.

ו. הַתְּנָה הַבֶּעַל שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן, אוֹ שֶׁהִתְנָה הָאִשָּׁה שְׁלֹא יִזְכָּה הַבֶּעַל בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זֹכֵךְ בָּהֶן - הַתְּנָאֵי קָיָם.

לח) אם הם החליטו להמשיך לחיות ביחד, אחרי שהבעל טען טענות בתולים והיא הפסידה את עיקר כתובתה.

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

פֶּרֶק יב

עשרה הדברים שאדם חייב לאשתו, ארבעה דברים שהאישה חייבת לבעלה, ודיני חיוב מזונות.

א. כְּשֶׁנוֹשָׂא אָדָם אִשָּׁה, בֵּין בְּתוּלָהּ בֵּין בְּעוּלָה, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קֹטְנָה, אַחַת בֵּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֹת אוֹ הַמְּשַׁחֲרָרֹת - יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְכָּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

(א) שפחה כנענית ששחררה, ומרגע שטבלה היא הופכת לישראלית.

ב. וְהַעֲשָׂרָה, שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלֶּה הֵן: 18: "שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה". "שְׂאֲרָה", אֵלֶּה מְזוֹנוֹתֶיהָ; "כְּסוּתָהּ", כְּמִשְׁמָעָה; "עוֹנָתָה", לְבוֹא עָלֶיהָ כְּדָרוֹף כָּל הָאָרֶץ.

וְהַשְּׁבָעָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְכֵלֶן תְּנָאֵי [תקנות] **בֵּית דִּין הַסִּי. הָאֶחָד מֵהֶן, עֶקֶר כְּתָבָה; וְהַשְּׂאֲרָה הֵן הַנִּקְרָאִין תְּנָאֵי כְּתָבָה, וְאֵלֶּה הֵן: לְרַפְּאָתָהּ אִם חָלָתָה, וּלְפִדּוּתָהּ אִם נִשְׁפִּית, לְקַבְּרָהּ בְּשִׁתְּמוֹת, וְלִהְיוֹת נְזוּנָתָה מְנַכְסִיו וְיֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחֵר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אֲלֻמְנוּתָהּ, וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּנּוּ נְזוּנוֹת אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שִׁתְּאֲרָסוּ, וְלִהְיוֹת בְּנֵיהָ הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁין כְּתָבָתָה יוֹתֵר עַל חֵלְקָם בִּירוּשָׁה שְׁעָם אַחֲרֵיהֶם מֵאִשָּׁה אַחֲרָתָה.**

(ב) שתיקנו חכמים שכל הנושא אישה סתם, תזכה האישה בכל הדברים אותם דברים, אף על פי שלא כתב לה שום כתובה. (ג) כפי שהסביר בפרק הקודם: מנה – לבעולה, ומאיתם – לבתולה. (ד) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. וחכמים תיקנו שאפילו תנאים אלו לא נרשמו בשטר הכתובה, יהיה תקפם קיים כאילו נכתבו בכתובה – לכן הם נקראים "תנאי כתובה". (ה) אם תמות האישה לפני בעלה, ואחר ימות הבעל, בנוסף לירושה הרגילה שתחלק בין ילדיו (הן מאישה זו, והן ילדים שנולדו מאישה אחרת) – יזכו ילדיה גם בכתובה שהיא הורשה להם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י. כִּמְהָ מְזוֹנוֹת פּוֹסְקִין [=קוצבים] לְאִשָּׁה? פּוֹסְקִין לָהּ לֶחֶם שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם, סְעוּדָה בִּינוּנִית שֶׁל כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר שְׁאִינוּ לֹא חוֹלָה וְלֹא גִרְגָּן [=רעבתן]; וּמֵאוֹתוֹ מֵאֶכֶל שֶׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, אִם חֲטִים חֲטִים, וְאִם שְׁעוּרִים שְׁעוּרִים, וְכֵן אֲרֵז אוֹ דִּחָן, אוֹ מִשְׁאֵר מִיֵּנִין שֶׁנִּהְגוּ בָּהֶן.

וּפּוֹסְקִין לָהּ פְּרֻפְרָת [=תיבול] לְאָכֹל בָּהּ אֶת הַפֶּת, כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת אוֹ יִרְקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְשֶׁמֶן לְאִכְלִיָּהּ, וְשֶׁמֶן לְהִדְלָקַת הַנֵּר, וּפְרוֹת; וּמַעַט יֵיִן לְשִׁתּוֹת, אִם הִיָּה מִנֵּהֶג הַמָּקוֹם שֶׁשִּׁיתּוֹ הַנָּשִׁים יֵיִן.

וּפּוֹסְקִין לָהּ שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בַּשַּׁבָּת, וּבִשְׁשָׁר אוֹ דְּגִים כְּמִנֵּהֶג הַמָּקוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת מִעָה כֶּסֶף [=שם מטבע] לְעִרְכָּיָהּ, כְּגוֹן לִכְבוֹס אוֹ לְמִרְחֵץ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

יא. כִּמְהָ דְּבָרִים אֲמורִים? בְּעֵנִי שְׁבִישְׁרָאֵל. אֲכַל אִם הָיָה עֲשִׂיר, הַפֶּל לְפִי עֲשָׂרוֹ; אֲפֹלוּ הָיָה מְמוֹנוֹ רָאוּי לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ כְּמָה תְּבִישְׁלִי בִּשְׁר בְּכָל יוֹם, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת כְּפִי מְמוֹנוֹ. וְאִם הָיָה עֲנִי בְּיוֹתֵר וְאִינוּ יָכוֹל לִתֵּן לָהּ לֶחֶם שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא^{כב}, וְתִהְיֶה כְּתַבָּתָהּ חוֹב עָלָיו עַד שֶׁתִּמָּצֵא יָדוֹ וְיִתֵּן.

(כב) כּוֹפִין אֶת הַבַּעַל לַגְרָשׁ אוֹתָהּ.

יב. בַּעַל שְׂרָצָה לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ מְזוֹנוֹתֶיהָ הָרְאוּיֹת לָהּ, וְתִהְיֶה אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה לְעַצְמָהּ וְהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה לְעַצְמוֹ - הָרְשׁוֹת בִּידּוֹ; וּבִלְבָד שְׂאִיכָל עִמָּה מְלִילִי שַׁבָּת לְלִילִי שַׁבָּת^{כג}.

(כג) כִּי זֶה זְמַן עוֹנָה.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת וְהוֹתִירוּ [=נוותרו], הַמוֹתֵר לְבַעַל.

הִיָּה בַּעֲלָהּ כֹּהֵן - אִינוּ נּוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁטֶרֶח גְּדוֹל הוּא לָהּ לְשִׁמְרָן מִדְּבַר הַמִּטְמָאֵן לְאֶכְלָן בְּטִהְרָה^{כד}; אֲלֹא נּוֹתֵן לָהּ מִחֻצָּה חֲלִין וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה^{כה}.

(כד) קֶשֶׁה מְאֹד לְאִשָּׁה לְהִיזְהַר שֶׁלֹּא לִטְמֵא אֶת הַתְּרוּמָה (וְאִזּוֹ הַתְּרוּמָה תֹּאסֵר לְאִכְלָהּ), בִּימִים שְׁבָעִים הִיא נִידָה וְטִמְאָה. (כה) אֶת הַחוּלִין תֹּאכֵל בִּימֵי טוֹמְאָתָהּ, וְכִשְׁהִיא טְהוֹרָה תֹּאכֵל אֶת הַתְּרוּמָה.

חוּץ מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁאִין הִתְנַאי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל הַמִּתְנָה עָלֶיהֶן תִּנָּאוּ בְּטֹל, וְאֵלּוּ הֵן: עוֹנָתָהּ, וְעַקְרָהּ, כְּתַבָּתָהּ, וִירֻשָּׁתָהּ.

(יד) אִפִּילוּ שְׁחִיב מְזוֹנוֹת וְכִסּוֹת הֵם מִן הַתּוֹרָה (וְאִמְרָנוּ שֶׁהַמִּתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תִּנָּאוּ בְּטֹל), הִיֹּת שֶׁמְדוּבָר כֹּאֵן עַל עֲנִיִּי מִמּוֹן, הָאִשָּׁה יִכּוּלָה לְוֹתֵר עָלֵיהֶם.

ז. בִּיצֵד? הִתְנָה עִם הָאִשָּׁה שְׁאִין לָהּ עָלֶיהָ עוֹנָה, תִּנָּאוּ בְּטֹל וְחִיב בְּעוֹנָתָהּ - שֶׁהִרִי הִתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאִינוּ תִנָּאי מְמוֹן^{טו}.

(טו) אֲלֹא זֶה צַעַר הַגּוֹף, וְצַעַר הַגּוֹף אִינוּ נִתֵּן לְמַחִילָה.

ח. הִתְנָה עִמָּה לְפָחוֹת מִעַקְר כְּתַבָּהּ, אוֹ שֶׁכְּתַב לָהּ מֵאִתָּם אוֹ מֵאֵה עַקְר כְּתַבָּהּ וְכְתַבָּהּ לוֹ שֶׁנִּתְקַבְּלָה [=שֶׁכָּבַר קִיבֻלָּה] מִהֵן כֶּף וְכָף וְהִיא [=בִּאֵמַת] לֹא נִתְקַבְּלָה^{טז} - תִּנָּאוּ בְּטֹל; שֶׁכָּל הַפּוֹחֶת לְכַתּוּלָהּ מִמֵּאִתָּם וְלֹא לְמִנְהָ מִמֵּנָהּ, הִרִי זֶה בְּעִילַת זְנוּת^{טז}.

(טז) הִיא כְּתַבָּה קִבֻּלָה שֶׁכָּבַר קִיבֻלָה חֶלֶק מִהַסְכּוֹם, וּבִאֵמַת הִיא לֹא קִיבֻלָה אֶת הַסְכּוֹם, אֲלֹא וִיתֵרָה לוֹ. (יז) כִּי כָל הַסִּיבָה לְעִיקָר כְּתוּבָהּ, זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּעִינֵיו קָל לַגְרָשָׁה.

ט. הִתְנָתָהּ [=ה] עִמּוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאַף שֶׁלֹּא יִירָשָׁנָה - תִּנָּאוּ בְּטֹלִי^{יח}. וְאִם עַל פִּי שִׁירֻשֶׁת הַבַּעַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים^{יט}, עֲשׂוֹ חֲזוֹק לְדְּבָרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה^כ, וְכָל • תִּנָּאי שֶׁבִּירֻשָּׁה בְּטֹל וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא מְמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ^{כא}: "לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֵתֵיכֶם^{כב}".

(יח) הַתְּנָתָה הָאִשָּׁה שֶׁבַעֲלָה לֹא יִירָשׁ אוֹתָהּ. (יט) וְאִם אִין אֶת הַכֹּלֵל כָּל הַמִּתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה - תִּנָּאוּ בְּטֹל. (כ) יִירוֹשֶׁת הַבַּעַל תִּקְבַּל דִּין כֹּאִילוּ זֶה יִירוֹשָׁה מִהַתּוֹרָה. (כא) בְּנוּגַע לִירוֹשָׁה הַתּוֹרָה מִשְׁתַּמֵּשֶׁת בַּלְשׁוֹן "חֻקַּת מִשְׁפָּט", מִשְׁמַע שֶׁהַתּוֹרָה מִקְפִּידָה שֶׁהַחֻקָּה הַזֹּאת לֹא תִשְׁתַּנֶּה, וְשׁוֹם תִּנָּאי לֹא יוֹעִיל.

וּבִשְׁאֵר הַדְּבָרִים תִּנָּאוּ קָיָם, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמָּה שְׁאִין לָהּ שְׂאֵר וְכִסּוֹת, עַל מִנְּת שֶׁלֹּא יֹאכֵל פְּרוֹת נִכְסֶיהָ; וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּהּ, תִּנָּאוּ קָיָם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נכסיו של אחר, מכריזים כמה ימים על מכירה פומבית, ולא מוכרים במהירות, כדי שכל אחד יוסיף על השני במחיר, וכך ימכרו את הנכסים במחיר גבוה. אבל כאן היא לא צריכה להכריז, כי היא לחוצה על מזונותיה ולכן מוכרת במהירות. (לה) היא אינה צריכה להישבע שבעלה לא השאיר לה דבר למזונותיה. (לו) הבעל יבוא ויטען שהשאיר לה כסף למזונות. (לז) ואז היא תצטרך להישבע שהוא לא השאיר לה כלום. (לה) בשני מקרים אלו כאשר היא נשבעה, מוסיפים על השבועה שלה. (לט) שלא בזוהר ומכרה סתם את נכסיו, אלא רק בשווי המזונות שלה.

יז. וכשם שפית דין מוכרין למזון האשה שהלך בעלה, כך מוכרין למזון בנאי ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות; אבל יתר על שש, אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אף על פי שהוא אמוד^מ. וכן מי שנשפטה - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ומפרנסין אותן.

(מ) כי מעל גיל שש, אפשר לכפות עליו רק מדין צדקה, ואם הוא לא כאן אי אפשר לכפות אותו לתת צדקה.

יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה או שמת בעלה, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידה^{מא}; ואם לא תוציא שטר כתבה, אין לה מזונות; שמה נטלה כתבתה מבעלה^{מב}, או מחלה כתבתה לו, שאין לה מזונות^{מג}, כמו שיתבאר.

(מא) שתראה לבית דין את שטר כתובתה. (מב) כבר לקחה את דמי הכתובה שלה. (מג) ובמקרים כאלה אין הבעל חייב לזון אותה.

ויש מי שהורה שפוסקין לה בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא כתבה. ולזה דעתי נוטה במי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה^{מד}. אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים^{מה}, ועוד מפני שזונות מנכסי יורשין, ולעולם [בית דין] טוענין ליורשין.

(מד) היות שבמקרה שהלך בעלה למדינה אחרת, החיוב לזון אותה הוא חיוב מהתורה, אנחנו לא נבטל את החיוב הזה מפני חשש שמא נטלה או מחלה על כתובתה. (מה) התקנה שאלמנה ניזונה מנכסי בעלה, היא רק מתנאי כתובה - מדברי חכמים, והיות והחיוב פחות חמור, אנחנו נבטל אותו אם יש לנו חשש שהוא לא מגיע לה. (מו) בית-דין טוענים לטובת היורשים את כל הטענות שאפשר לטעון לטובתם,

יד. כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך, מאכילין עד שיהיו בני בתקנת חכמים; ואם לא רצה - גוערין בו ומקלימין אותו ופוצרין [=מפציצים] בו. ואם לא רצה - מוכרין עליו בצבור ואומרין: 'פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו'. ואין כופין אותו לזונם אחר שש.

(כו) אף על פי שעוף טמא הוא אכזרי, כי הוא דורס ואוכל, בכל זאת הוא זן את אפרוחיו. (כז) בין דין אינו יכול לקחת מנכסיו, ולפרנס את הילדים.

טו. במה דברים אמורים^{כח}? באיש שאינו אמוד [מועדף כעשיר] ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת להן - מוציאין ממנו בעל פרחו משום צדקה^{כט}, וזנין אותן עד שיהיו.

(כח) שאין כופים אותו. (כט) הדין במצוות צדקה, שבית דין יכולים לכופו אדם שיש לו ממון לתת צדקה.

טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבע מזונות - שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בהן מזונות, חזקה היא שאין אדם מניח ביתו ריקן^ל. מכאן ואילך פוסקין לה מזונות; ואם היו לו נכסים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה [אם הם מספיקים לה] עד שיבוא בעלה^{לא}; אם מצא שעשת, הרי זה שלו^{לב}.

(ל) חזקה שבביתו יש לה מספיק כדי לזון. (לא) לא מעריכים כמה מעשה ידיה יכול לפרנס אותה, ומשלימים לה מה שחסר. אלא נותנים להם את כל מזונותיה. (לב) כשיגיע הבעל, אם היא עבדה בזמן הזה, מעשה ידיה שייכים לו. ואם במשך אותה תקופה היא לא עבדה - הוא אינו יכול לתבוע אותה.

וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה^{לג} למזונות - מכרה קנס; ואינה צריכה הכרזה^{לד} ולא שבועה^{לה} עד שיבוא בעלה ויטען^{לו}, או עד שתבוא לגבות כתבתה אחר מותו^{לי}, מגלגלין עליה^{לז} שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה לה^{לט}.

(לג) שלא בהוראת בית-דין. (לד) בדרך כלל שמוכרים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שתשבע "שבועת היסת" (כדין אדם שכופר בכל). אבל בהלכה הקודמת מדובר על נכסים, ושם היא לא יכולה להכחיש את קיום המכירה.

כדי שלא יקחו מהירושה שלהם. ולכן גם כאן נטען שהאלמנה תצטרך להוכיח שלא מחלה או נטלה את כתובתה.

כג. המדיר את אשתו מלהנות לו^י, בין שפרש עד זמן פלוני, בין שלא פרש אלא סתם - ממתינין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו^י, או שלא תמו^י והתיר נדרו - הרי מוטב; ואם לאו - יוציא ויתן כתובה^י. ובאותן השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת^י, ויהיה אחד מחבריו מפרנס אותה^י דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל.

(נד) נדר שאסור לאשתו ליהנות מממונו ומנכסיו (ואז הוא לא יכול לזון אותה). (נה) שהוא לא הדיר אותה יותר משלושים יום. (נו) שהדיר אותה יותר משלושים יום. (נז) כי עד שלושים יום אנשים עדיין לא שמעו על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתבזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. (נח) בתוך השלושים יום, היא תעבוד ותפרנס את עצמה. (נט) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, ואז יהיה אסור לה ליהנות ממנו, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה.

כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מקל הפרות^י - ממתינין לו שלשים יום; יתר על כן, יוציא ויתן כתובה^י; אפלו הדירה שלא תטעם מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מלמיה - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה.

(ס) כלומר, שאסר עליה ליהנות ממנו ומנכסיו אם היא טעם ממין פירות מסויים. (סא) אם לא התיר נדרו.

נדרה היא שלא תאכל אחד מקל מן הפרות, וקיים לה הוא את נדרה^י, או שנדרה בנזיר^י ולא הפר לה - אם רצה [הבעל] שתשב תחתיו ולא תאכל פרות או תהא נזירה - תשב; ואם אמר: 'איני רוצה באשה נודרת' - יוציא ויתן כתובה, שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה בנדרו^י.

(סב) שאמרה הריני נזירה. (סג) היות שבידו היה להתיר את הנדר, והוא לא התיר - לכן צריך לשלם את הכתובה. (סד) שהבעל לא הפר את נדרה.

יט. הלך בעלה, ולותה ואכלה - כשיבוא חיב לשלם^י. עמד אחד מדעת עצמו ונזה [פרנסה] משלו^י - אם יבוא הבעל אינו חיב לשלם לו, אלא הרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא צוהו לזונה, והיא לא לותה ממנו.

(מז) את ההלוואות שלה. (מח) פרנס אותה, ולא בתור הלוואה.

כ. הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך: 'טלי מעשה ידיך במזונותיך'^י - אין לה מזונות, שאלו לא רצת בדבר זה ולא סמכה דעתה, הנה לה לתבעו או לומר לו 'אין מעשה ידי מספיקין לי'. (מט) קחי את מעשה ידיך, ואני לא אצטרך לזון אותך - והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה.

כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דיני ונתנו לה, או שמכרה לעצמה, ובא הבעל וטען ואמר: 'הנחת לי מזונות' - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה.

(נ) מנכסי בעלה.

לא תבעה ולא מכרה אלא שהת עד שבא, הוא אומר 'הנחתי', והיא אומרת 'לא הנחתי', אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נא^י - נשבע שבועת הסת [שבועה מתקנת חכמים] שהניח לה, ונפטרה^י; וישאר החוב עליה.

(נא) וכאן היא תובעת שישלם את חובה, והוא כופר בכל. (נב) כדין כל אדם שכופר לגמרי בתביעת ממון.

כב. מכרה מטלטלין ואמרה 'במזונות מכרתי', והוא טוען ואומר 'מזונות הנחתי' - נשבעת שבועת הסת שלא הניח^י. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה ביום ובלילה, ועשת ואכלה - אין לה פלוג.

(נג) ההבדל בין ההלכה הזאת להלכה הקודמת, כי כאן מדובר שמכרה מטלטלין, ומעיקר הדין היא לא הייתה צריכה להישבע, כי הייתה יכול לומר שהמטלטלין נאבדו או שלא היו אצלה כלל, ולכן למרות שאמרה "מכרתי כי לא השארתי מזונות", אנחנו מתייחסים אליה כאילו היא כופרת בכל התביעה שלו ופטורה, ורק חכמים תיקנו

ט) כי אין בית פחות מארבע אמות. (י) לבית צריך שיהיה "רחבה", שזה חצר מאחורי הבית.

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

פָּרָק יג

דיני כסות, ודיני כפיית מגורים במקום מסויים.

א. כִּמָּה הַכֶּסוֹת שֶׁהוּא חַיֵּב לָתֵן לָהּ? בְּגָדִים ^[בשור] שֶׁל חֲמִשִּׁים זֶזוּ מִשְׁנֶה לְשִׁנָּה, מִמְּטָבַע אוֹתָן הַיָּמִים, שְׁנִמְצָאוּ הַחֲמִשִּׁים, שֶׁשָּׁה דִּנְרִין וּרְבִיעֵ דִּנְרָ כֶּסֶף^א. נוֹתֵנִין לָהּ חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְלוֹכֶשֶׁת בְּלִיִּיתֶיהֶן בִּימֹת הַחֶמְדָּה^ב. וְהַשְּׁחָקִים, וְהֵם מוֹתֵר הַכֶּסוֹתִי - הָרִי הֵן שְׁלָה, כְּדִי שֶׁתִּתְכַּסֶּה בָּהֶן בִּימֵי נִדְתָּהּ^ד. וְנוֹתֵנִין לָהּ חֲגוּר לְמִתְנִיָּהּ^ה וְכַפָּח לְרֹאשָׁהּ, וּמִנְעָל ^[נעליים] מִמוּעֵד לְמוּעֵד ^[בכל חג].

א) חמישים זוז לפי השווי שהיה בזמן שחכמים קבעו אותו בארץ ישראל, שווה לשישה דינרים ורבע דינר כסף טהור. ב) כי בגדים חדשים מחממים יותר, לכן הם נוחים לימות הגשמים ולא נוחים בימות החמה. ג) בגדים שממש נישחקו ובלו, והם בגדים שנשארו משנה שעברה. ד) שלא תתגנה על בעלה כשתלבש בימי טהרתה בגדים שלבשה בימי נדתה. ה) סינר שתחגור על בגדיה כדי שלא תתלכלך. ו) צעיף לכסות את ראשה.

ב. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּשָׂאֵר זִמְנִים וּשְׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת, אֵין הַדָּמִים ^[=הכסף] עֶקֶר - יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיִּהְיוּ שָׁם הַבְּגָדִים בִּיקָר הַרְבֵּה, אוּ בְּזוֹל הַרְבֵּה; אֲלָא הָעֶקֶר שְׁסוּמְכִין עָלָיו, שֶׁמְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לָתֵן לָהּ בְּגָדִים הָרְאוּיִין לָהּ לִימֹת הַגִּשְׁמִים וְלִימֹת הַחֶמְדָּה, בְּפָחוֹת^א ^[=חול ביותר] שְׁלוֹכֶשֶׁת כָּל אִשָּׁה בַּעֲלַת בֵּית בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה.

ז) הרמב"ם מדבר בעניי שבִּישְׂרָאֵל, שצריך לתת את המינימום שלובשת אישה באותה מדינה, אבל בעשיר - הכל לפי עשרו, כפי שיבאר לקמן.

ג. וּבְכָלֹל הַכֶּסוֹת שֶׁהוּא חַיֵּב לָהּ - כְּלִי בֵּית וּמְדוּר ^[=דירה] שִׁינִשְׁבֶּת בּוֹ. וּמָה הֵן כְּלֵי הַבֵּית? מִטָּה מַצָּעַת, וּמִפָּנִי^א אוּ מִחֲצֵלֶת לִישָׁב עָלֶיהָ, וְכָלִי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, כְּגוֹן קִדְרָה וְקַעֲרָה וְכוּס וּבִקְבֹק וְכִיּוֹצָא בָּהֶן.

ח) מצע גם כעין מחצלת של קנים.

וְהַמְדוּר שְׁשׁוּכָר לָהּ - בֵּית שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת^ט; וְתִהְיֶה רִחְבֵּיהּ חוּצָה לּוֹ כְּדִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְיִהְיֶה לּוֹ בֵּית הַכֶּסֶא חוּץ מִמֶּנּוּ.

ד. וְכֵן מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לָתֵן לָהּ תְּכֵשִׁיטָה, כְּגוֹן בְּגָדִי צְבָעוֹנִין לְהַקִּיף עַל רֹאשָׁהּ וּפִדְחָתָה ^[=מצחנה], וּפוֹךְ וְשָׂרָק ^[סוגי איפור] וְכִיּוֹצָא בָּהֶן - כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֶּה עָלָיו.

ה. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּעֵנִי שְׁבִישְׂרָאֵל. אֲבָל בְּעֶשְׂרִי, הַכָּל לְפִי עֶשְׂרוֹ - אֲפֹלוּ הִיָּה רְאוּי לְקִנּוֹת לָהּ כְּלֵי מִשִּׁי וְרִקְמָה וְכָלִי זָהָב, כּוּפִין אוֹתוֹ וְנוֹתֵן. וְכֵן הַמְדוּר, לְפִי עֶשְׂרוֹ. וְהַתְּכֵשִׁיט וְכָלִי הַבֵּית, הַכָּל לְפִי עֶשְׂרוֹ. וְאִם קָצְרָה יָדוֹ לָתֵן לָהּ אֲפֹלוּ כְּעֵנִי שְׁבִישְׂרָאֵל, כּוּפִין אוֹתוֹ לְהוּצִיא; וְתִהְיֶה הַכֶּתֶּפֶה עָלָיו חוֹב עַד שִׁיעֶשְׂרִי.

ו. וְלֹא הָאִשָּׁה בְּלֶבֶד, אֲלָא בְּנִיּוֹ וּבְנֹתָיו הַקֶּטְנִים בְּנֵי שֵׁשׁ אוּ פָחוֹת - חַיֵּב לָתֵן לָהֶן כֶּסוֹת הַמְּסַפְּקָת לָהֶן, וְכָלִי תְּשְׁמִישׁ וּמְדוּר לְשֹׁכֵן בּוֹ; וְאִינוּ נוֹתֵן לָהֶן כְּפִי עֶשְׂרוֹ, אֲלָא כְּפִי צָרְכָּן בְּלֶבֶד. זֶה הַכָּלֵל: כָּל מִי שִׁישׁ עָלָיו מְזוֹנוֹת ^[=שהוא חייב לפתוס], בֵּין בְּחֵייו בֵּין אַחֵר מוֹתוֹ^א - יֵשׁ לוֹ כֶּסוֹת וְכָלִי בֵּית וּמְדוּר; וְכָל שְׂבִית דִּין מוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹתֵיו^ב - כֶּף מוֹכְרִין לְכֶסוֹתוֹ וְכָלִי בֵיתוֹ וּמְדוּרוֹ.

יא) כגון אשתו ובנותיו עד שיתארסו, שחייב לזון אותם בחייו, וגם לאחר מותו הם נזונים מנכסיו. יב) במקרים שהביא הרמב"ם בפרק הקודם.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָהּ, וּפָסְקִי לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת וְכֶסוֹת וְכָלִי בֵּית וּשְׁכָר מְדוּר - אֵין פּוֹסְקִין לָהּ תְּכֵשִׁיט, שֶׁהִרִי אֵין לָהּ בַּעַל שֶׁתִּתְקַשֵּׁט לוֹ; אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה בַּעֲלָהּ אוּ נִתְחַרַּשׁ - פּוֹסְקִין לָהּ תְּכֵשִׁיט^א. וְדִין הַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּטַעֲנַת הַכֶּסוֹת וְהַפָּלִים וּשְׁכָר הַמְדוּר כְּדִינָם בְּטַעֲנַת הַמְזוֹנוֹת: אִם אָמַר הוּא 'עֲתִתִּי' וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נָתַתִּי' - דִּין אֶחָד לְכָלִי^ב.

יג) כי אומדים דעתו שאילו היה בריא, לא היה רוצה שתנוול אשתו. אבל בבעל שהלך, היות והוא יצא לדרך בדעה צלולה, ולא ציווה שיתנו לאשתו כדי שתתקשט - הוא גילה בכך שאין רצונו שתתקשט. יד) כמבואר בפרק הקודם.

ח. הַמְּדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין^ט - בְּעֶנְיֹתָיו^{טו}, שָׁנָה אַחַת יָקִים ^[יחיה איתה בנדר]; יֵתֵר עַל כֵּן - אוּ יֵתֵר נְדָרוֹ, אוּ יוֹצִיא וְיִתֵּן כֶּתֶפֶה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פַּעֲמִים בַּחֲדָשׁ, כָּפִי הַצֶּרֶךְ; שְׁאִין יָפִי לְאִשָּׁה אֵלָא לִישָׁב בְּזוּיַת בֵּיתָהּ, שֶׁפֶךְ כְּתוּב²⁰: "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ, פְּנִימָה".

(כ) צעיף שמכסה את שערות הראש בלבד. (כא) צעיף שמכסה את כל הגוף, כמו טלית. (כב) אפילו שבבית היא אינה לובשת את הרדיד, היות והיא צריכה אותו כדי לצאת לשוק כמנהג המקום, חייב לתת לה.

יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן שהן [אביה] עמה בעיר, חדש אחד ממתינין לזכר; שנים, יוציא ויתן כתובה^כ. ובזמן שהן בעיר אחרת, רגל אחד ממתינין לזכר; שנים, יוציא ויתן כתובה.

(כג) אולי יתיר את נדרו. (כד) כי אי אפשר למנוע ממנה במשך יותר מחודש שלא ללכת לבית אביה. (כה) ודרך הבת ללכת לבית אביה ברגלים.

יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האב ולבית המשתה - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה: שנה כמי שאסרה בבית הסתר ונצל בפניה. ואם היה טוען 'מפני בני אדם פרוצין^כ שיש באותו בית האב או בבית המשתה', והחזקו שם פרוצין - שומעין לו.

(כו) שאינם מרחיקים את עצמם מעריות.

יד. האומר לאשתו: 'אין רצוני שישבאו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך' - שומעין לו, ותהיה היא הולכת להם כשיצארה להן דבר; ותלך לבית אביה פעם בחודש, ובכל רגל ורגל. ולא יפנסו הן לה, אלא אם ארע לה דבר גדול כגון חלי או לדה - שאין כופין את האדם שיפנסו אחרים לרשותו.

וכן • היא שאמרה: 'אין

השנת הראב"ד

רצוני שתפנס אצלי אמך ואחותך, ואיני שוכנת עמהן בחצר אחת, מפני שמרעין לי ומצריין לי' - שומעין לה; שאין

וכן . . . לא "א" אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם באה היא בגבול אין מוציאין אותם בשבילה ממקומן אע"פ שהמדור שלו ואין להן בו זכות הואיל והוא רוצה בעמידתם אבל מבקשים ממנו לצדד להן ענין שלא יצערו אותה בדירתן.

כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו. **טו. האיש שאמר: 'איני דר במדור זה, מפני שבני אדם רעים או פרוצין או גוים בשכנותי**

ובעשירות, שלשים יום ימים; יתר על כן - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה.

(טו) מדובר שאמר לה: אם תתקשטי, תהא הנאת ממוני אסורה עליך. (טז) אם מדובר שאשתו עניה, שאינה מרבה להתקשט.

ט. הדיירה שלא תלך למרחץ - בכרפים^ט, שבת אחת [שבוע]; ובכפרים, שתי שבתות. שלא תנעל מנעל - בכפרים, שלשה ימים; ובכרפים, מעת לעת. [24 שעות] יתר על זה - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה.

(יז) בערים גדולות שמנהגן להתרחץ לעתים קרובות.

י. הדיירה שלא תשאל ושלל תשאל מפלי הבית שדרך כל השכנות לשאל אותן ולהשאלן, כגון נפה וכברה^{יח} רחים ותנור וכיוצא בהן - יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה, מפני שמשיאה [=מוציא לה] שם רע בשכנותיה^{יט}.

(יח) נפה לקמח, וכברה - לנקות התבואה. (יט) שיאמרו שהיא קמצנית.

וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלל תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהן, ושלל תארג בגדים נאים לבנה במקום שדרך לארג אותן לבנים - תצא שלא בכתבה, מפני שמשיאתו שם רע בשכנותיו שהוא פילי [=קמצן].

יא. מקומות שדרך שלא תצא אשה בשוק בפפח שעל ראשה בלבד עד שיהיה לה רדיד [צעיף] החופה את כל גופה כמו טליתא - נותן לה בכלל הפסות רדידי הפחות בכל הרדידין; ואם היה עשיר - נותן לפי עשרו, כדי שתצא בו לבית האב או לבית המשתה; לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האב ולבית המשתה לגמל חסד לרעותיה ולקרובותיה, כדי שישבאו הם לה - שאינה בבית הסתר עד שלא תצא ולא תבוא.

אבל גנאי הוא לאשה שתהא יוצאה תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות; ויש לפעל למנע אשתו מזה, ולא יניחה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מחוצה לארץ לארץ ישראל - פופין לעלות, אפלו מנה היפה לנה רע; ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו גויים - מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוזה לארץ, ואפלו מנה הרע שרבו גויים לנה יפה שרבו ישראל.

(לא) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נה יפה לרע, או בין רוב ישראל לרוב גויים.

כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה - תצא שלא בכתבה; אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה - יוציא ויתן כתבה; והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים; שהכל מעלין לארץ ישראל, ואין הכל מוציאין משם; והכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין משם.

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

פרק יד

דיני עונה; חיוב הבעל לפדות, לרפא ולקבור את אשתו.

א. עונה [=יחסי אישות] האמורה בתורה - לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו. כיצד? בני אדם הבריאים הרפים והענגים [=מפונקים] שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן - עונתן בכל לילה.

הפועלין - כגון החיטין, והאורגין, והבונים, וכיוצא בהן - אם היתה מלאכתן בעיר, עונתן פעמים בכל שבת [בשכוע]; ואם מלאכתן בעיר אחרת, עונתן פעם אחת בשבת. החמרים - פעם אחת בשבת; הגמלים - אחת לשלשים יום; המלחיג - אחת לששה חדשים.

(א) אנשים שהיו מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. (ב) אנשים שהיו מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. (ג) אנשים שהיו פורשים לים הגדול.

תלמידי חכמים - עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתש כחן; ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.

ואני מתנא מהם - שומעים לו, אף על פי שלא החזקו בפריצות; שפך צו חכמים²¹: 'הרחק משכן רע'. ואפלו היה המדור שלה - מוציאה ממנו, ושוכן בין בני אדם פשרים. וכן היא שאמרה כן, אף על פי שהוא אומר: 'אני אני מקפיד עליהן' - שומעין לה, מפני שהיא אומרת: 'אין רצוני שצא עלי שם רע בשכנות אלו'.

טז. כל הישוב - ארצות ארצות הוא, כגון: ארץ פנעו, וארץ מצרים, וארץ תימן, וארץ כוש, וארץ שנער, וכיוצא בהן; וכל ארץ וארץ - מדינות [=ערים] וכפרים. וערי ישראל²² לענין נשואין - שלש ארצות היו: יהודה, ועבר הירדן, והגליל.

(כו) כל העולם מחולק לארצות ארצות. (כח) הערים שבארץ ישראל. (כט) ארץ ישראל נחלקה לשלוש לענין נישואין, שיהיה אפשר לכפות אחד את השני לעבור למקום אחר.

יז. איש שהיה בארץ מן הארצות, ונשא אשה בארץ אחרת - פופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או תצא בלא כתבה, שעל מנת כן נשאה, ואף על פי שלא פרש [הביע רצונו]. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות, והוא מאנשי אותה הארץ - אינו יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה ממדינה למדינה, או מכפר לכפר באותה הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר, ולא מכפר למדינה, שיש דברים שישכיבת המדינה טובה להן, ויש דברים שישכיבת הכפרים טובה להן. וכן שמוציאה ממדינה למדינה, או מכפר לכפר באותה הארץ - אינו מוציאה מנה [=איזור מגורים] יפה לנה רע ולא מרע ליפה, מפני שהיא צריכה להטפל [=לטפל] ולבדק עצמה יפה בנה היפה, כדי שלא תהיה בו קלה [בעיני השכנים] וכעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרבו ישראל למקום שרבו גויים; ובכל מקום, מוציאין ממקום שרבו גויים למקום שרבו ישראל.

(ל) אפילו מנה היפה לנה הרע.

יט. כמה דברים אמורים²³? מחוזה לארץ לחוזה לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל. אבל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או הדיקה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאינן
אלא פשוטות - הרי זה יוציא ויתן כתובה.

(י) שאוסר עליה להשתמש בממונו אם לא תספר לאחרים.

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה [=יחסי אישות]
- שבת אחת [שבוע], ממתינין לז"א; יתר על כן -
יוציא ויתן כתובה, או יפר נדרו, ואפלו היה מלך
שעונתו לששה חדשים; שביון שנדר, הרי צערה
ונתיאשה. וכיצד מדידה? אם אמר לה: 'תשמישי
אסור עליך', או שנשבע שלא ישמש מטתו - לא
נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא
משעבד לה^י. אמר לה: 'הנאת תשמישך אסורה
עליי' - הרי זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכילין
את האדם דבר האסור לז"א.

(יא) שמא יתיר את נדרו. (יב) הבעל מחייב מן התורה
לתשמיש עם האישה, והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע
שעבוד זה. (יג) כאן הוא לא אסר את התשמיש, אלא אסר
על עצמו ליהנות מהתשמיש עימה. (יד) אי אפשר להכריח
אדם ליהנות ממשהו, אם זה אסור עליו.

ז. אסור לאדם למנע את אשתו עונתה; ואם מנע
כדי לצערה - עובר בלא תעשה של תורה, שנאמר²²:
"שארה פסותה ועונתה לא יגרע". ואם חלה או
תשש כחו ואינו יכול לבעל - ימתין ששה חדשים
עד שיבריא, שאין לה עונה גדולה מזו^ט, ואחר כך
- או יטל ממנה רשות, או יוציא ויתן כתובה.

(טו) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנהגת במלח.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה - היא
הנקראת 'מורדת'. ושואלין אותה מפני מה מרדה.
אם אמרה: 'מאסתיהו, ואיני יכולה להבעל לו
מדעתי' [=מרצוני] - כופין אותו להוציא לשעתו^{טז}, לפי
שאינה בשביה שתבעל לשנוי לה; ותצא בלא
כתובה כלל^{טז}, ותטל בלידתה^{טז} הקניין, בין מנכסים
שהקניסה לבעלה ונתחייב באחריותו^{טז}, בין מנכסים
שלא נתחייב באחריותו^{טז}. ואינה נוטלת משל בעל
כלום; ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה
שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכן כל שנתן לה
מתנה, מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת שתטל
ותצא.

ב. יש [יכולה] לאשה לעכב על בעלה שלא יצא
לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה,
ולא יצא אלא ברשותה; וכן יש לה למנעו לצאת
ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה
רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל
להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד
תורה שלא ברשות נשותיהן שנים שלש שנים; וכן
רף וענג שנעשה תלמיד חכמים, אין אשתו יכולה
לעכב.

ג. נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבת
אחת, בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב;
והוא שיהיה יכול לתן שאר פסות ועונה כראוי
לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחדר
אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה^{יז}.

(ד) כדי שלא יקנאו אחת בשניה ויבואו לידי שנאה.

ד. וכמה היא עונתה? לפי מנינה. כיצד? פועלי
שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת ולזו
עונה אחת בשבת^{יח}; היו לו ארבע נשים - נמצאת
עונת כל אחת מהן פעם אחת בשבת. וכן
אם היה מלך ויש לו ארבע נשים, תהיה עונת כל
אחת מהן פעם אחת בשתי שנים.

(ה) לפי מספר הנשים שיש לו. (ו) שמלאכתו בעיר ועונתו
פעמים בשבוע. (ז) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל
ומנהג המקום לישא עוד נשים, הרי זה כאילו התנה עימה
מראש שהוא יכול לשאת עוד נשים.

לפיכך^{יט} צווי חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע
נשים, אף על פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע
להן עונה פעם אחת בחדש^{יט}.

(ח) הואיל וזמן העונה מתחלק לפי מספר הנשים.
(ט) חכמים קבעו לפי עונת תלמידי חכמים, שעונתן פעם
בשבוע.

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה
שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות
ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש -
הרי זה יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז
פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה
שתהיה מתהפכת בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. המורדת הזאת - כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו וכליותיה קנימין - אם תפסה, אין מוציאין מידה; ואם תפסן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותו עליה, אינו משלם לה כלום. זה הוא דין התלמוד, במורדת.

יד. ואמרו הגאונים, שיש להן בבבל מנהגות אחרות במורדת; ולא פשטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהן ברב המקומות. ובדין התלמוד ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: 'הריני זן ומפרנס, אבל אני בא עליה מפני שאני שונאתה' - מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים שעורה של כסף בכל שבת ושבת; וישב ולא ישמש כל זמן שתנצח היא לישב. ואף על פי שכתבתה הולכת ונוספת^כ - הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר^{כג}: "לא יגרע"; שאם שנא לשלח, אבל לענות אסור. ולמה לא ילקח על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.

(כג) על כל שבוע שהוא מונע ממנה תשמיש, הוא צריך להוסיף סכום של 36 שעורים כסף. (כד) לא כופין אותו לגרש אותה, כל זמן שהיא מעוניינת להישאר נשואה, למרות שהוא מונע ממנה תשמיש. (כה) והאישה מרווחת מכל שבוע שעובר.

טז. איש ואשתו שפאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי, אלא בדרך כל הארץ אני עמו', וכן אם טענה ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: 'לא כי, אלא בדרך כל הארץ אני עמה' - מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין; ואחר כך, אם לא הודו -

אומרים להן: 'התיחדו בפני עדים'.^{כו} נתיחדו, ועדין הן טוענין^{כז}, מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח

השנת הראב"ד

נתיחדו... הדין א"א אין אני רואה בכאן פשרה לדין ומשנתנו היא (סוף נדרים) השמים בינו לבניה ואמרו בירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא תהא האי אתתא רחיקא מן ההוא גברא כלומר שהוא פרוש ממנה וכן אמרו באגדה שרה אמנו אמרה לאברהם אבינו השמים בינו לבניה שהרחיקה בשביל הגר ואם כמשנה ראשונה [הרי ההוא האמינה מפני שיכולה לומר אינו יורה כחץ ואם כמשנה אחרונה] הרי אמרו יעשו סעודה והן מתרגלין זה עם זה ואין כאן מקום לחרמות מפני שהוא גנאי להן.

(טז) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. (יז) כי במרדה ביטלה את תנאי האישות שקבעו לה חכמים. (יח) בגדיה שבלו או נשחקו מרוב שימוש. (יט) נכסים שהיא הביאה עמה בנישואין, והבעל התחייב להשיב אותם אם הם יתגרשו, בדיוק כפי שהיה שוויים בעת הנישואין - בין אם הם הוזלו או יתייקרו (ונכסים אלו נקראים: "נכסי צאן ברזל"). (כ) נכסים שבהם לבעל לא היה אחריות, ואם הם יתייקרו או הוזלו בעת הגירושין, הם חוזרים כמו שהם לאישה (ונכסים אלו נקראים: "נכסי מלוג").

ט. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצער, ואמרה: 'הריני מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך', או 'מפני שקללני', או 'מפני שעשה עמי מריבה', וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: 'הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך, אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה';

ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: 'פלונית מרדה על בעלה'.

י. ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה, ואומרים לה: 'אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך'.

אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה [=מבררים איתה הטעם], ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה כלל; ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט, בעלה יורשה.

(כא) מרגע שמתחילים להכריז ועד שעוברים שנים עשרה חודשים, הבעל לא נותן גט - כי אולי יתרצו ויחזרו להיות יחד. ומצד שני בכל אותם חודשים, הבעל לא חייב לזון אותה.

יא. פסדר הזה עושין אם מרדה כדי לצער - ואפלו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפלו היתה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים^{כב}, ואפלו יש לו אשה אחרת.

(כב) הנידה והחולה אומרות שגם כשיטהרו או יבראו, ימנעו ממנו תשמיש.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצער ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצת להתיבם כדי לצער - פסדר הזה עושין לה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לו) בית דין מוכרים מנכסיו במכירה פומבית, שכל אחד יוסיף בסכום הקניה כדי שימכר ביוקר.

כא. המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה ולתן כתבתה, ונשפית אחר שהדירה - אינו חייב לפדותה; שמעת שהדירה נתחייב לגרשה ולתן כתבתה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי לאוין^ל, ונשפית - אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה כתבתה והיא תפדה עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן, והרי הוא פודה אותה - מפני שלא היתה אסורה מקדם, ואסור השביה הוא שגורם לה.

לז כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, ממזרת לישראל וכדומה.

כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה הספד וקנינים^ל בדרך כל המדינה; ואפלו עני שבישראל, לא יפחתו לו משני חלילין^ל ומקוננות^מ. ואם היה עשיר, הפל לפי כבודו; ואם כבודה יותר מכבודו, קוברין אותה לפי כבודה; שהאשה עולה עם בעלה [לפי כבודו] ואינה יורדת, אפלו לאחר מיתה.

(לח) לתת שכר לאנשים ונשים שיספידו אותה. (לט) כלי ניגון חלולים, שקול נגינתם מעורר בכי. (מ) אשה שמקוננת בקול דברי הספד.

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת עצמו וקברה - מוציאין [כסף] מבעלה בעל פרוח ונותנין לזה, כדי שלא תהיה זו משלכת לפלבים. היה במדינה אחרת קשמתה אשתו - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה^{מא}, וקוברין אותה לפי ממונו הבעל, ולפי כבודו או לפי כבודה^{מב}.

(מא) כי אין פנאי להמתין עד שיכריזו ויעשו מכירה פומבית. (מב) אם הוא יותר מכבודו.

הדקו"ט; אבל לבעל בפני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

(כו) בית הדין אומרים בפניהם "כל מי שמורד ולא מודה, יהיה בחרם". (כז) שיכנסו יחד למקום שמיוחד לשם ביאה. (כח) שאחד מורד על השני ומסרב לשמש. (כט) הדיינים מנסים לרצות את הנתבע, ולפשר ביניהם בדרכי שלום.

לז. האשה שהלתה - חייב לרפא אותה עד שתבריא. ראה שהחלי ארץ ופסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: 'הרי כתבתך מנחת, או רפאי עצמך מכתבתך, או הריני מגרשך ונותן כתבה והולך' - שומעין לו; ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך הארץ.

יח. נשפית - חייב לפדותה. אם היה כהן שפכר נאסרה עליו^{לא} - פודה, ומחזירה לבית אביה; ואפלו היו בעיר אחרת, מטפל בה עד שמחזירה למדינתה, ומגרשה, ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מתרת לו^{לב}, מחזירה לו לאשה כמות שהיתה; ואם רצה אחר כך, מגרשה ונותן לה כתבתה.

(ל) לבין הגויים. (לא) כי אשת כהן נאסרה על בעלה, שמא נאנסה ונבעלה בשבי. (לב) עדיין באשת ישראל שאפילו אם נבעלה בשבי - היא מותרת לבעלה.

יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו ביתר על דמיה, אלא כמה שהיא שוה^ל בשאר השבויות^ל. היו דמיה יותר על כדי כתבתה, ואמר: 'הרי אני מגרשה וזו כתבתה, תלך ותפדה את עצמי' - אין שומעין לו; אלא כופין אותו ופודה אותה, אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו אלא כדי פדיונה. כמה דברים אמורים? בפעם ראשונה; אבל אם פדיה ונשפית פעם שניה ורצה לגרשה - הרי זה מגרש ונותן כתבה, והיא תפדה את עצמה^ל.

(לג) אין מחייבים את הבעל לשלם מחיר יקר יותר, מכמו שהיא שווה להימכר כשפחה בשוק. (לד) הסיבה שאין פודים אותן יותר מכדי שוויין - מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים רודפים אחריהן לשבות אותן. (לה) חכמים תקנו שהבעל חייב לפדות את אשתו פעם אחת ולא יותר.

כ. מי שנשפית אשתו, והוא במדינת הים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה^ל, ופודין אותה בדרך שהבעל פודה.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

פרק טו

מצוות פריה ורביה, עקרות וכבוד הדדי בין בני הזוג

א. האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה - הרי זה מפר. כמה דברים

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ט אלול - ספר נשים - הלכות אישות קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד) שנשא אישה ופרש ממנה, כי שקד על לימוד התורה כל הזמן.

ד. במה בנים יהיו לו לאיש, ונתתקנים מצוה זו בידו? זכר ונקבה, שנאמר²⁵: "זכר ונקבה בראם". היה הבן סריס [=עקר], או שהיתה הבת אילנית - לא קנים מצוה זו^ה.

ה) כי הם אינם ראויים להוליד, ומצוות פריה ורביה היא כדי לקיים את העולם.

ה. נולדו לו ומתו, והניחו בנים - הרי זה קנים מצוה פריה ורביה; בני בנים הרי הן כבנים. במה דברים אמורים? בפשהו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באים מזכר ונקבה; אף על פי שהזכר בן בתו ונקבה בת בנו - הואיל והם משני בניו, הרי קנים מצוה פריה ורביה; אבל אם היו לו בן ובת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה - עדין לא קנים מצוה^י.

ו) שני נכדיו שהגיעו רק מאחד מהם, נחשבים כאחד, ובמקום בנו או בתו השניים שמתו - לא נשאר כלום.

ז. היו לו בנים בפיתו, ונתגר הוא והם - הרי זה קנים מצוה זו^י. היו לו בנים והוא עבד [כנעני], ונשתחרר הוא והן - לא קנים מצוה פריה ורביה, עד שיליד אחר שנשתחרר; שהעבד אין לו יחוס^י. ז) אבל אם לא נתגירו בניו עמו, עדיין לא קיים את המצוה. ח) בניו שנולדו לו כאשר היה עבד, אינם מתייחסים אחריו ולא נחשבים לבניו.

ז. לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילנית וקטנה שאינה ראויה לולד, אלא אם בן קנים מצוה פריה ורביה, או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה.

נשא אשה ושהת[ה] עמו עשר שנים ולא ילדה - הרי זה יוציא ויתן כתובה, או ישא אשה הראויה לולד; ואם לא רצה להוציא, פופין אותו ומפין אותו פשוט עד שיוציא^ט. ואם אמר: 'איני בועלה, והרי אני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד

אמורים? בפשהו לו בנים, שפכר קנים מצוה פריה ורביה. אבל אם לא קנים, חייב לבעל בכל עונה עד שהיה לו בנים², מפני שהיא מצוה עשה של תורה, שנאמר²⁴: "פרו ורבו".

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנאמר: פרו ורבו...".

הפסוק פרו ורבו מופיע גם בפרשת בראשית לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח, ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית כיון שמדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחוה כשעדיין לא היו להם בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(ספר השיחות תנש"א חלק א' עמוד 75
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

א) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר בפרק הקודם. ב) מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ועל זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה שמוטלת עליו - הוא אינו יכול לבטל.

ב. האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה. ומאימתי יתחייב האיש במצוה זו? מכן שש עשרה שנה או מכן שבע עשרה שנה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה - הרי זה עובר ומבטל מצוה עשה; ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה, והיה מתגרם מלשוא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה - הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, וכל שכן בתלמוד תורה^י.

ג) שמצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות.

ג. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד, ושגה בה [=עוסק בה תמיד] ככן עזאזי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה - אין בידו עון; והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו; אבל אם היה יצרו מתגבר עליו - חייב לשא אשה, ואפילו היו לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור [עבירה].

24. בראשית, א, כח. 25. בראשית, ה, ב.

שכבר... ורביה: והלא עדיין מוטל עליו חיוב מדברי סופרים שלא לבטל פו"ר?! - לקו"ש ח"ל ע' 27 הע' 32. פרו ורבו: פסוק זה מופיע בתורה מספר פעמים. לאויה מהם כוונת רבינו שממנו נלמדת המצוה? - סה"ש תנש"א ח"א ע' 75.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ויתן עקר כתבה בלבד; שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטל.

(יז) ומדובר שכבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן כתובה. (יח) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שבעבר הוליד בנים מאשה אחרת - יכול להיות שנחלה וכעת אינו מוליד. (יט) האישה צריכה שיהיו לה ילדים, כדי שיתמכו בה לעת זקנתה, ויטפלו בקבורתה לאחר מותה.

יא. הלך בסחורה בתוך עשר שנים, או שהיה חולה, או שהיתה היא חולה, או שהיו חבושין בבית האסורים - אין עולה להם אותו זמן מן המניין.

(כ) הלך לצורך מסחר למקום אחר. (כא) של עשר שנים.

יב. הפילה - מונה [עשר שנים] מיום שהפילה. אם הפילה וחרזה והפילה שלשה פעמים - החזקה לנפלים, ושמה לא זכה להבנות ממנה; ויוציא ויתן כתבה.

(כב) אפילו בתוך עשר שנים.

יג. הוא אומר: 'הפילה בתוך עשר', כדי שיששה עמה, והיא אומרת: 'לא הפלתי' - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקריות; הוא אומר 'הפילה שנים', והיא אומרת 'שלשה' - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה

השנת הראב"ד

במפלת, ויוציא ויתן כתבה. ובכל זה משפיעה שבועת הסתם

ובכל . . הפילה א"א אני רואה מקום לחרמות הללו שהרי חכמים האמינו משום דלא מחזקא נפשה בעקריות ועוד כי הגירושין היא שמחייבתו והכתובה מחלוקת אין בה.

הפילה, או שהפילה שלשה - שבטענה זו יתחייב לתן כתבה.

(כג) כשאנו באים לכפות עליו לגרשה - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה, ועדיין לא עברו עשר שנים. (כד) אישה לא רוצה שיחשבו שהיא עקרה, ולכן היא לא הייתה אומרת שעברו עשר שנים ללא שהפילה, אלא אם זו האמת. (כה) ולכן לא רוצה לגרשה.

יד. נשאת לאחד ושהת עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני. שהת עם השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי; ואם נשאת לשלישי - תצא בלא כתבה, אלא אם כן יש לו אשה אחרת, או שקיים מצות פריה ורביה.

עמה, בין שאמרה היא כן, בין שאמר הוא - אין שומעין לה, אלא יוציא או ישא אשה הראויה לולד.

(ט) כדי שיקיים מצות פריה ורביה. (י) כי כל עוד הוא לא מגרשה, אולי לא תרצה אישה אחרת להינשא לו, אבל אם נשא אישה שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

השנת הראב"ד

ח. שהת עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה שכבת זרע פחית - חזקת החלי ממנה, ותצא שלא בכתבה, ויש לה תוספת; לא תהיה זו

פחותה מאילונית שלא הפיר בה, שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ואם אינו יורה פחית [אלא מטפח], חזקת החלי ממנו בלבד; וכשיוציא - יתן הכתבה פלה, עקר ותוספת.

(יא) שכבת הזרע יוצאת ממנו בכוח והיא ראויה להוליד. (יב) והאישה אינה מכחישה עובדה זו, כנראה שהחולי שגורם שלא תלד, מגיע ממנה. (יג) אם נשא אישה ולא ידע שהיא אילונית, היא מקבלת את תוספת כתובה, כפי שיבאר הרמב"ם להלן. (יד) והבעל מודה לטענה זו.

ט. הוא אומר: 'ממנה נמנע הולד', והיא אומרת: 'ממנו נמנע, מפני שאינו יורה פחית' - היא נאמנת; ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי, ואחר כך יתן כתבה. ואם אמרה: 'אני יודעת אם ממני אם ממנו' - אין לה עקר כתבה, כמו שאמרנו; העמד ממון בחזקת בעליו, עד שתטען בודאי שאינו יורה פחית. ולמה היא נאמנת בטענה זו? מפני שהיא מרגשת אם יורה פחית או לא יורה פחית, והוא אינו מרגיש.

(טו) אחרי ששהו עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע ההולדה כדי שתפסיד את כתובתה. (טז) הוא יכול להחרים באופן כללי ללא הזכרת שמה ולומר: שמי שטוענת עליו דבר שאינו נכון - תהיה בחרם.

י. האשה שבאה לתבע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה פחית - שומעין

השנת הראב"ד

והיא . . לה א"א בבעל ראשון ושני אע"פ שלא אמרה כן.

לה; אף על פי שאינה מצוה על פריה ורביה, צריכה היא לבנים לזקנותה. וכופין אותו להוציא,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהיא יכולה לזנות עמם. (לב) מעשים המראים שיש שם עבירה, למרות שאין שם עדות ברורה על מעשה זנות. (לג) מעשים שדומים למעשים מכוערים, כדי שלא יחשדו בה.

(כו) שעדיין היא לא הוחזקה עקרה, שמה רק הראשון לא זכה להבנות ממנה. (כז) כי היא הוחזקה עקרה.

טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: 'בעלי אינו יכול לשמש בדרך כל הארץ שמוש שמוליד', או שאינו יורה כח"כ - יעשו הדינים פשרה, ואומרים לה: 'ראוי לך שתנהג עם בעליך עד שתשתי עשר שנים ולא תוליד, ואחר כך תתבעי' [להתגרש]. ומגלגלין עמה בדרך, ואין בופין אותה לישוב; ולא דנין אותה דין המורדת, אלא מאריכים בדרך זה עד שיעשו פשרה.

(כח) ולכן היא רוצה להתגרש ממנו מיד.

טז. אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא מצוה מדברי סופרים שלא יפטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח - שכל המוסיף נפש אחת בישראל, כאלו בנה עולם; וכן מצות חכמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה - שלא יבוא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש - שלא תחשד.

(כט) שהיא זונה מאחר ואין לה בעל.

יז. וחובה על כל איש לקנות לאשתו. אמרו חכמים²⁶: "אין אדם מקנא לאשתו אלא אם בן נכנסה בו רוח טהרה". ולא יקנא לה ביותר מדי; ולא יאנס אותה, ויבעל בעל ברהה, אלא לרעהה, ומתוך שיחה ושמחה.

(ל) להתרות בה שלא תתנהג בפריצות.

יח. וכן צווי חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה, ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה, ולא תתבע תשמיש המטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה; ולא תמנע מבעלה כדי לצער עד שיוסיף באהבה, אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו, כדי שלא יעבר עליו רוח קנאה²⁷; ותתרחק מן הבעורלי ומן הדומה לבעורלי.

(לא) שלא תתעסק יותר מידי עם בני משפחתו, ויחשוד בה

יט. וכן צווי חכמים, שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו; ואם יש לו ממון הרבה, יעשה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתרה, ויהיה דבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב ולא ריגוז.

כ. וכן צווי על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך: מהלכת בתאוות לבו, ומרחקת כל מה שישנא. וזה הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים, הטהורים בזווגן; ובדרכים אלו, יהיה לשוכן נאה ומשפח.

~ שבת קודש א' תשרי ~

פרק טז

דיני גביית הכתובה

א. הנכסים שמכנסת האשה לבעלה, בין קרקע בין עבדים בין מטלטלין²⁸, אף על פי שהן נכתבין בשטר כתבה - אינן נקראין 'כתבה', אלא 'נדוניא' שקם²⁹. ואם קבל הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו, אם פחתה פחתה לו; ואם הותירה הותירה לו - הרי זו נקראת 'נכסי צאן ברזל'. ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו, אלא הרי היא ברשות האשה, אם פחתה פחתה לה; ואם הותירה הותירה לה - הרי זו נקראת 'נכסי מלוג'.

(א) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, נקראים 'נכסי דנייד', בניגוד לקרקעות שהם: 'נכסי דלא נייד'. (ב) בשטר הכתובה מפרטים את הנכסים שהיא הביאה, והם מכונים 'נדוניא'. (ג) אם שווי הנכסים פחתו, הוא הפסיד, וכשהיא מתגרשת הוא אחראי לשלם לה כפי

26. סוטה, ג, א.

שכל . . . עולם: מדוע לא הובאו הדברים כפי שהם מופיעים במקורם, בגמרא? - לקו"ש ח"ל ע' 24, יין מלכות ס"ח. לקנות לאשתו: בגדר קינוי - לקו"ש ח"ח ע' 56 והע' 16. שיהיה . . . מגופו: ההוראה הפנימית בעבודת ה' - לקו"ש ח"ז ע' 375.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהוא מגרש, הוא לא יכול להוציא את הבגדים מידי אשתו אחרי שהוא נתן לה את הבגדים במתנה, והיא זכתה בהן.

ה. וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתבתה אלא מן הקרקע, ואינה גובה משבח ששכחו נכסים לאחר מיתת הבעל^{טז}, ואין הפנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששכחו נכסים לאחר מיתתו, ואינה טורפת^[=גובה] בכתבתה משבח שהשביח הלוקח^{יז}, אף על פי שבעל חוב גובה את השבח^{יח}. ודברים אלו מקלי כתבה הן^{יט}.

(טז) אם הנכסים בעת מיתת בעלה לא היו שווים מספיק כדי לשלם את הכתובה, ורק לאחר זמן שווי הנכסים עלה – היא אינה גובה, אלא כפי שווי הנכסים בעת מיתת הבעל. (יז) אם הבעל מכר בחייו את הקרקעות לאדם אחר, וקרקעות אלו משעבדים לתשלום הכתובה – היא אינה גובה מהשבח שהשתבחו הקרקעות בידי הקונה. (יח) למרות שבעל חוב שגובה את חובו מקרקעות – הוא גובה גם מהשבח שהשתבחה הקרקע בידיו של הקונה. (יט) דינים אלו, שכתובת אלמנה נגבית רק מקרקע ולא מטלטלין, ואינה יכולה לגבות מהשבח שהשתבחה הקרקע לאחר מיתת הבעל או אצל הקונה – הוא הקלות שהקלו חכמים בדיני תשלום כתובה.

ו. וכן • מקלי כתבה,

שתטל האשה מן

הפחות^[בגדול] ובמשקלן

שפמטבעות. פיצד?

השנת הראב"ד

וכן... שבמטבעות א"א והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא אחד משמנה בכסף צור.

נשא אשה במקום, וגרשה במקום אחר - אם היו מעות מקום הנשואין טובות ממעות מקום הגרושין, נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובות ממעות מקום הנשואין, נותן לה ממעות מקום הנשואין.

במה דברים אמורים? בשהיה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע^[מסויים], בין בעקר בין בתוספת - הרי היא כדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו כמה שהלוחו, כמו שיתבאר בהלכות הלואה^כ.

(כ) שצריך לפרוע את החוב בדיוק באותו מטבע שפירשו.

ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה האשה גובה כתבתה אחר מיתת בעלה אף מן^[הנכסים] המטלטלין^{כא}, בדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין^{כב}; ופשטה תקנה זו בכל ישראל. וכן שאר תנאי כתבה^{כג} כלם פכתבה הן, וישנן

השווי שהיה בעת הנישואין. (ד) אם שווי הנכסים עלה, הרווח שייך לבעל, והוא מחזיר לה כפי השווי הנמוך שהיה בעת הנישואין. (ה) אם שווי הנכסים פחתו או אבדו, היא הפסידה, ובעלה לא צריך להשיב לה מעבר לנכסים שקיימים בזמן הגירושין. (ו) אם שווי הנכסים עלה, היא מקבלת בחזרה את הנכסים יחד עם הרווח.

ב. וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבה אותן בכתבתה, אלא נשארו לה לעצמה, או נפלו לה בירשה אחר שנתארסה, או נתנו לה במתנה - הכל נקראין נכסי מלוג, שפלן ברשותה הן. ואין נקרא 'כתבה' אלא עקר כתבה שהיא מאה או מאתים עם התוספת בלבד^{כד}.

(ז) היות שהיא לא רוצה להביא אותן לבעלה - לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (ח) מה שנכלל במושג "כתובה" – זה רק עיקר הכתובה, והתוספת שהבעל מוסיף מעצמו לאישה (ולא נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל).

ג. כבר הודענו שחכמים תקנו כתבה לאשה, ודין התוספת פדין העקר^כ; ולא תקנוה לגבותה כל זמן שתירצה, אלא הרי היא חוב שקבוע לו זמן; אין הכתבה נגבית, אלא לאחר מיתת הבעל או אם גרשה.

(ט) ברוב הדברים, פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר.

וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתבתה ממנו, שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת 'זבורית'.

(י) מילה בערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים.

ד. וכן התקינו, ששפתבוא לגבות אחר מותו, לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ^{כה} שלא הניח אצלה כלום, ושלא מכרה ולא מחלה אותה. ושמין לה כל שעליה^{כז}, ופוחתין אותו מכתבתה^{כח}. אבל אם גרשה לרצונה, גובה בלא שבועה^{כט}. ואין שמין כסות שעליה, שהרי לקחן^[קנה] לה וזכת בהן, והוא רוצה להוציא, לא היא^ל.

(יא) נשבעת כשמחזיקה ספר תורה בידה. (יב) מעריכים את שווי הבגדים שעל גופה, שבעלה קנה לה בחייו. (יג) כי הוא לא קנה אותם עבודה, על דעת שתיקח את הבגדים ותלך ממנו. (יד) כי הבעל נמצא בחיים, ואם היא מחלה או מכרה את כתובתה – הוא יכול לטעון. (טו) כי במקרה

י. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיְהִיו כָּל נִכְסֵי הַבַּעַל אַחֲרָיו וְעֶרְכָּאִין [ממושכנים] לְכַתְּבָהּ; אִפְּלוּ כְּתֻבָּתָהּ מִנָּה [מֵאֵת זו], וְיֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע בְּאַלְפִים זָהוּבִים - הַכֹּל תַּחַת שְׁעִבּוֹד הַכְּתֻבָּה. וְכָל שִׁמְכָר אַחֵר הַנְּשׂוּאִין מִנְכָּסִיו, אֵף עַל פִּי שִׁמְכָרוֹ קָיָם, וְיֵשׁ לוֹ [רְשׁוּת] לְמַכֵּר כָּל נִכְסָיו אִם יִרְצֶה - יֵשׁ לָהּ לְטָרֵף [לְקַחַת] אוֹתָן בְּכַתְּבָתָהּ בְּשִׁיגְרָשָׁנָה אוֹ בְּשִׁימּוֹת, אִם לֹא תִמָּצֵא נִכְסִים בְּנֵי חוּרִין^ל; וּכְשִׁטְרָף, לֹא תִטְרֹף אֲלָא בְּשִׁבּוּעָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ בְּדִין כָּל בַּעֲלֵי חוּבוֹת^ל. וְתִקְנָה זֹה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּתֻבָּה קִלְה בַּעֲיָנוּ.

(לב) שלא נמכרו למישהו אחר, שמהם גובים תחילה. (לג) כמו כל בעלי חובות שבאים לגבות את חובם מקרקעות משועבדים שעברו ללקוחות אחרים, שצריכים להישבע שלא קיבלו כבר את החוב.

יא. כְּשִׁמְשִׁבִּיעִין בֵּית דִּין אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאֵלְמָנָה בְּשִׁתְּבוּא לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ, אֵין מְשִׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֲלָא חוּץ לְבֵית דִּין, מִפְּנֵי שִׁבְתֵּי דִּינִין הֵיוּ נִמְנָעִין מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, שְׁחוּשִׁשִׁין לָהּ שְׁמָא לֹא תִדְקֹק עַל עֲצָמָה בְּשִׁבּוּעָה^ל. וְאִם רָצוּ הִיתוּמִים לְהַדִּירָהּ [שֶׁאִם מִשְׁקֶרֶת יֵאָסֵר עֲלֶיהָ דְּבַר מֵהָ], נִדְרָתָהּ לָהֶם כָּל מָה שִׁיִּרְצוּ^ל; וּמִדִּירִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כֶּף נִטְלָת כְּתֻבָּתָהּ.

(לד) בית הדין היו חוששים שהיא לא תדקדק בשבועתה שלא לשקר, היות שהיא בלחץ מכך שהיא צריכה לדאוג לפרנסת היתומים, היא תורה לעצמה היתר להישבע שלא לקחה כלום, בעוד שיכול להיות שהיא לקחה דבר מועט, וסוברת שמה שלקחה אינו בכלל הכתובה, אלא זה בשכר טרחתה. ושבועה מחוץ לבית-דין היא קלה יותר, כי אין נשבעים בשם השם, אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך. (לה) שתאמר לפני בית-דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי משהו מכתובתי", ואפילו אם תעבור על נדרה אין עונשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר.

יב. מֵתָה הָאֵלְמָנָה קִדָּם שְׁתִּשְׁבַּע - אֵין יוֹרְשִׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם, שְׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה עַד שְׁתִּשְׁבַּע^ל. וְאִם נִשְׁאָת [לאחר] קִדָּם שְׁתִּשְׁבַּע - הֲרִי זֹה נִשְׁבַּעַת אַחֵר הַנְּשׂוּאִין, וְנוֹטְלָת כָּל זְמַן שְׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָה נִדְרָת וְנוֹטְלָת, שְׁמָא יִפָּר הַבַּעַל^ל.

(לו) והבנים אינם יכולים להישבע במקומה. (לז) והיא סומכת על כך שבעלה יפר את נדרה, ואז היא נודרת וגובה בשקר. (אבל אם נדרה לפני נישואיה – היא יכולה לגבות,

במטלטלין כְּקֶרֶקַע [לכל דין] - חוץ מְכַתְּבַת בְּנִין דְּכִרְיָן^כ, שֶׁלֹּא מִצָּאנוּ מִנְהֵג יִרְשָׁתָה פְּשׁוּט [מקובל] בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת^כ. לְפִיכָף אֵנִי אוֹמֵר, מִעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל דִּין הַתְּלָמוֹד, שְׁאֵין יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן אֲלָא מִן הַקֶּרֶקַע^כ.

(כא) הסיבה לתקנה זו, מפני שהרבה אנשים עיקר מסחרם הוא רק במטלטלין, וגם כי בזמנם היו כבר הרבה אנשים שלא היה להם קרקעות כלל. (כב) כפי תקנת הגאונים, שאם בעל חוב נפטר, יוכלו לגבות את החוב מהמטלטלין של היורשים (ולא כעיקר הדין, שבמקרה כזה אפשר לגבות רק מהקרקעות). (כג) כגון החיוב לזון את הבנות, לדאוג לרפואתה ועוד – שהם "תנאי הכתובה". (כד) כתובה מיוחדת שאם תמות האישה בחיי בעלה, בניה הזכרים ירשו את כתובה (להלן יסביר הרמב"ם כיצד עושים כתובה זו). בנין דכרין = בנים זכרים. (כה) כתובת "בנין דכרין" לא הייתה נפוצה בכל המקומות, וחלק מהגאונים ביטלו את הכתובה הזאת. (כו) היות שהיא לא נפוצה, לא תיקנו בה שיחיה אפשר לגבות ממטלטלין.

ח. כָּכֵר נִהְגוּ בְּכָל מְקוֹמוֹת שִׁידְעָנוּ וְשִׁשְׁמַעְנוּ שְׁמַעַם, שִׁיִּתְּבוּ בְּכַתְּבָה בֵּין מְקֶרֶקַעִי בֵּין מְטַלְטְלִי; וְדָבָר זֶה תִּקּוֹן גָּדוֹל הוּא, וְאֲנָשִׁים נְבוֹנִים הִנְהִיגוּ בוֹ, שֶׁהֲרִי זֶה תִּנְאִי שְׁבִימּוֹן^כ, וְנִמְצָאת הָאֵלְמָנָה גּוֹבָה מִן הַמְּטַלְטְלִין [בכוחו של] כְּתֻבָּאִי זֶה, לֹא בְּתִקְנַת אַחֲרוֹנִים^כ.

(כז) וכל תנאי שעושים בממון התנאי קיים. (כח) ויש בזה מעלה גדולה, כפי שמבאר מיד בהלכה הבאה.

ט. הֲרִי שֶׁלֹּא כָּתַב כֶּף בְּשִׁטְר כְּתֻבָּה^כ, אֲלָא נִשְׂא סָתָם - אִם הִיא יוֹדֵעַ בְּתִקְנָה זֹה שֶׁל גְּאוֹנִים, גּוֹבָה^ל. וְאִם לֹאוּ, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ הַדָּבָר - מִתִּישְׁבִּין בְּדָבָר זֶה הִרְבָּה; שְׁאֵין כֹּחַ בְּתִקְנַת הַגְּאוֹנִים לְדוֹן בָּהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה בְּדִין תִּנְאִי כְּתֻבָּה שֶׁהִם תִּקְנַת הַסְּנֵה־דִרִין הַגָּדוֹלָה, עַד שֶׁנּוֹצִיא בָּהּ מָמוֹן מִן הַיּוֹרְשִׁים^ל.

(כט) שלא כתב "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (ל) כיון שהוא ידע מתקנת חכמים – הוא שעבד לה את כל נכסיו, אפילו את המטלטלין שישארו לאחר מותו. (לא) אנו מתלבטים האם כוח תקנת הגאונים, שאפשר לגבות ממטלטלין, וזה לכוחה של תקנת הסנהדרין להוסיף את 'תנאי הכתובה'. בתנאי כתובה, גם אם הבעל לא ידע על התקנה, הוא עדיין חייב בהם, משום שתקנה זו נקבעה על ידי הסנהדרין של שבעים ואחד. לעומת זאת, כאן מדובר רק בתקנת הגאונים, ואולי אין בכוחה להוציא ממון מידי היורשים, כאשר אין ודאות שהבעל היה מודע לה כלל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז. הפוחתת כתבתה^מ - נפרעת שלא בשבועה. פיצד? הוציאה שטר כתבה באלף וזו, הוא אומר: נתקבלה הפל', והיא אומרת: 'לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא חמש מאות וזו, וזה שכתב לי אלה - אמנה^מ [הסכמה שבעל פה] שהיתה ביני לבינו' - הרי זו נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה: 'אין בשטר כתבתי אלא חמש מאות'^מ - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלה כלום, שהרי בטלה אותו, וכאלו הודת שהוא שקר^מ; לפיכך נשבע שבועת הסת, ונפטרה^מ.

(מה) שאומרת שהחייב בכתובה שלה, הוא פחות ממה שכתוב בכתובה. (מו) הוא האמין וסמך עלי שלא אתבע ממנו אלא רק חמש מאות וזו. (מז) ההסכם בינינו היה שהכתובה תהיה 500 וזו, והעדים על דעת עצמם כתבו אלה וזו. (מח) והיא אינה יכולה לגבות את כתובתה עם שטר שקרי. (מט) הבעל נשבע שבועה שהוא פרע את הכתובה - ופטור.

יח. כל מקום שאמרנו: 'לא תפרע אלא בשבועה' - אומרין לה בית דין: 'השבעי וטלי'. ומקום שאמרנו: 'תפרע שלא בשבועה' - אומרין לפעל: 'עמד ותן לה, ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריה'.

יט. אומר הבעל מעצמו: 'תשבע [האשה] לי על טענת^י - אומרין לה: 'השבעי וטלי'; ותשבע בנקיטת חפץ.

(ג) גם במקרים בהם האשה אינה חייבת להישבע, יכול הבעל לדרוש שהאשה תשבע כי לסתור את טענתו.

התנה עמה שתגבה כתבתה בלא שבועה^נ, או שהיא נאמנת בכל מה שתטען^נ - גובה ממנו בלא שבועה כלל; אבל אם באת לפרע מירשיו - תשבע ותטלי^נ.

(נא) שכתב לה בכתובה שהיא תהא נאמנת לגבות ללא שבועה. (נב) גם אם מצד הדין צריכה להישבע - כגון פוגמת כתובתה. (נג) כי הבעל התכוון לפטור אותה משבועה כלפי עצמו, אבל לא לפטור אותה משבועה ליורשים.

כ. התנה עמה שתהא נוטלת מירשיו בלא שבועה, או שתהא נאמנת על ירשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרף מנכסים משעבדים^{יד} - לא תטרף אלא בשבועה, ואף על פי

כי אין בעלה השני יכול להפר את נדרה שהיו לפני (הנישואין).

יג. יחד לה קרקע [מסוימת] בכתבתה^{לח} - בין שיחדה בארבעת המצרים^{לט}, בין במקצת אחר^מ - גובה את כתבתה ממנו בלא שבועה^{מא}. וכן אם כתב לה מטלטלין והן עצמן קימין - נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים - נוטלת בלא שבועה.

(לח) שכתב לה בכתובה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". (לט) בין שסימן את הקרקע בארבעת הגבולות. (מ) ובין שסימן את הקרקע רק בגבול מצד אחד. (מא) כל החשש שבגללו קבענו שהאשה תשבע, היא שמא הוא נתן לה צרור כסף בצד שיהיה עבור כתובתה. אבל כאן, כשייחד לה קרקע מיוחדת, ודאי שלא הביא לה מעות אחרות, כי הוא סומך דעתו שהיא תגבה מהקרקע שהוא ייחד לה.

יד. הפוגמת כתבתה^{מב} - לא תפרע אלא בשבועה. פיצד? הוציאה שטר כתבה שיש בו אלה וזו, הבעל אומר: 'נתקבלה הפל', והיא אומרת: 'לא נתקבלתי אלא כך וכך' - ואפלו יש עליה עדים במקצת שנטלה^{מג}, ואפלו דקדקה בחשבון מה שנטלה בחצי חצי פרוטה^מ, לא תטל השאר אלא בשבועה.

(מב) היא פוגמת בכתובתה בכך שהיא אומרת שחלק מהכתובה נפרע כבר. (מג) שמעידים שראו שקיבלה רק את הסכום שהיא אומרת. (מד) אפילו אם היא פירטה בתשלומים, כמה בדיוק הוא נתן לה ומתי - אין זה מוכיח שהיא דייקנית, ומשום כך נאמין לה ותגבה ללא שבועה.

טו. אומר הבעל: 'נתקבלה הפל', והיא אומרת: 'לא נתקבלתי כלום', ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הפל, או מקצת - לא תפרע אלא בשבועה.

טז. הנפרעת שלא בפניו, לא תפרע אלא בשבועה. פיצד? הרי שגרש את אשתו והלך לו - בית דין יודיין לנכסיו אחר שתשבע, ומגבין אותה בכתבה; והוא שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם היה קרוב הדרך להודיעו, שולחין לו ומודיעין אותו, ואם לא יבוא - תשבע ותטל.

מאתים', והבעל או היוֹרְשִׁין אוֹמְרִין: 'בְּעוֹלָה נְשֹׂאת, וְאֵין לָהּ אֶלָּא מָאָה' - אִם יֵשׁ עֲדִים שָׂרְאוּ שְׁעָשׂוּ לָהּ הַמְנַהֲגוֹת שְׁנֶהְגוּ אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר לַעֲשׂוֹתָן לְבִתּוּלָהּ, כְּגוֹן מִינֵי שְׂמֻחָה או מַלְבוּשׁ יָדוּעַ או כְּתָרִים או שָׂאֵר דְּבָרִים שָׂאִין עוֹשִׂין כֵּן אֶלָּא לְבִתּוּלָהּ - הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת מֵאֲתִים; וְאִם אֵין לָהּ עֲדִים כְּזֶה, הָרִי זֶה

השגת הרמב"ד

וְאִם . . . הַמְנַהֲגָה אִ"א שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה אֵין כֵּאֵן שֶׁהִרִי כְּפִירַת שִׁיעוּבָד קִרְקָעוֹת הוּא. נְשֹׂאֶת מִנָּה. וְאִם • הָיָה הַבַּעַל קֵינִים - יֵשׁ לָהּ [רש"י] לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִרִי הוֹדָה בְּמִקְצַת הַשְּׂעִנָּה^{נז}. וְנֶאֱמָן הַקֶּטֶן לְהַעֲדִי בְּגָדָלוֹ וְלֹאמַר: 'זְכוּר אֲנִי כְּשֶׁהִיִּיתִי קָטָן שֶׁנֶּעֱשָׂה לְפָלוּגִית מִנְהַג הַבִּתּוּלוֹת'. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, בְּמִקּוֹם שָׂאִין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה^{נח}, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

(נז) כִּי הִיא תּוֹבַעַת מֵאֲתִים זֶה, וְהוּא הוֹדָה שְׁחִיב לָהֶם מֵאֵז זֶה, וְהָרִין בְּמוֹדָה בְּמִקְצַת שְׁחִיב שְׂבוּעָה מִן הַתּוֹרָה. (נח) כִּי בְּמִקּוֹם שְׂבוּעָתָם הִרִי אֲפֶשֶׁר לִרְאוֹת בְּכַתּוּבָה אִם נִשְׂאֵת כְּבִתּוּלָהּ או כֵּאלֹמָנָה.

כו. הָאִשָּׁה שֶׁאֲמָרָה

השגת הרמב"ד

לְבַעֲלָהּ: 'גֵּרְשָׁתִנִּי' - נֶאֱמָרָה, שֶׁאֵינָה מְעֻזָּה פְּנִיָּה בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ; לְפִיכָךְ • הָאִשָּׁה שֶׁהוֹצִיאָה שֹׁטֵר כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּה גֵּט, וְאֲמָרָה לְבַעֲלָהּ: 'גֵּרְשָׁתִנִּי וְאֶבֶד גִּטִּי, תֵּן לִי כְּתֻבָּתִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא גֵרְשָׁתִי' -

לְפִיכָךְ . . . בְּתוֹכָהּ אִ"א דְּבָרִים הֵלְלוּ בְּמוֹת טְלוּאוֹת הֶם וְאֵין לָהֶם טַעַם אִם אֵינָה מְעֻזָּה פְּנִיָּה וְכֵאלֹל גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ הִיא מֵה בֵּין עֵקֶר לְתוֹסֶפֶת וְהִרִי כְּתוּבָתָהּ יוֹצֵאת מִתַּחַת יָדָהּ שֶׁהִכָּל כְּתוּבָה בָּהּ וְעוֹד מִשְׁנֵהֲנֵי לֹא חִילָקָה וְהוּא מַחֲלֵק, וְכֹכֵר כְּתֻבָּתָהּ כֹּל הַצּוּרִךְ לְאֶחָד מִן הַחֲבֵרִים לְבָטֵל כֹּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, וְאֵין אוֹמֵר שֶׁלֹּא אֲמָרוּ נֶאֱמָרָה לֹא שֶׁנִּשְׂאֵת לְכַתְּחִלָּה וְלֹא לְגִבּוֹת כְּתוּבָתָהּ אֵלָּא שֶׁתּוֹפְסִין בָּהּ קִירוּשִׁין או שְׂמָא שֶׁאִם נִשְׂאֵת לֹא תִצָּא וְאִתּ תִּנְשָׂא לְכַתְּחִלָּה לֹא הִנָּחַת בַּת לֹאכְרָהֶם אֲבִינוּ יוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעֲלָהּ.

חַיֵּב לָתֵן עֵקֶר כְּתֻבָּה; אֲבָל אֵינוּ נֹתֵן הַתּוֹסֶפֶת, עַד שֶׁתִּבְּיָא רֵאִיָּה שֶׁגֵּרְשָׁתָהּ, או שֶׁיֵּצֵא גֵּט עִם הַכְּתֻבָּה מִתַּחַת יָדָהּ.

כז. אָמַר לָהּ הַבַּעַל: 'כֵּן הָיָה, גֵּרְשָׁתִי וְנִתְּתִי כָּל הַכְּתֻבָּה עֵקֶר וְתוֹסֶפֶת, וְכְתֻבָּה לִי שׁוֹבֵר' [=אִישׁוֹר תְּשֻׁלוֹם] וְאֶבֶד שׁוֹבֵר' - מֵתוּךְ שֶׁיְּכֹוֹל לֹאמַר 'לֹא גֵרְשָׁתִי' וְלֹא יִתְּחִיב בְּתוֹסֶפֶת, הָרִי זֶה נֶאֱמָן; וּמִשְׁבִּיעָה בְּנִקְיִטַּת חֶפְצִין^{נט}, וְנֹתֵן לָהּ אֶת הָעֵקֶר, וְנִשְׁבַּע הוּא שְׂבוּעַת הַסֵּתֵם עַל הַתּוֹסֶפֶת.

(נט) שֶׁלֹּא קִיבֵּלָהּ אֶת הַכְּתוּבָה. (ס) כְּדִין אֲדָם שֶׁתִּבְּעוּ אוֹתוֹ וְהוּא כּוֹפֵר בְּכָל הַתְּבִיעָה.

השגת הרמב"ד

[=האמין לה]

הַבַּעַל; שָׂאִין • תְּנָאִי שָׂאִין . . . יוֹרְשִׁין אִ"א אֵינִי מוֹדָה בְּזֶה שֶׁאִם קִדְּם הַנֶּאֱמָנוֹת לְמִקְחַ לֹקַח אֵינֶה דֹּאפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ. וְעַל יוֹרְשִׁי, אֲבָל לְהַפְסִיד מִמּוֹן אַחֲרִים אֵינוּ מוֹעִיל.

(נד) מִנְכָּסִים שֶׁהַבַּעַל מְכַר לְאַחֲרִים, וְנִכְסִים אֵלּוּ מִשְׁוֹעֲבָדִים וְאַחֲרָאִים לְפִרְעוֹן הַכְּתוּבָה.

כא. אֲלֹמָנָה שֶׁהָיָה שֹׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ נְשִׁבְעַת וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ לְאַחֵר מָאָה שָׁנָה, בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית אָבִיהָ. וְאִם אֵין שֹׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - אֵין לָהּ כָּלוּם, וְאֲפִלּוּ עֵקֶר כְּתֻבָּה, וְאֲפִלּוּ תְּבַעָה בְּיוֹם מִיתַת בַּעֲלָהּ; וְכֵן הַגְּרוּשָׁה - אֲפִלּוּ עֵקֶר כְּתֻבָּה אֵין לָהּ, עַד שֶׁתּוֹצִיא שֹׁטֵר כְּתֻבָּה.

כב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקּוֹם שֶׁדִּרְכָן לְכַתֵּב כְּתֻבָּה; אֲבָל בְּמִקּוֹם שָׂאִין דִּרְכָן לְכַתֵּב כְּתֻבָּה, אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנָאִי בֵּית דִּין - הָרִי זֶה גּוֹבָה עֵקֶר כְּתֻבָּה אֶף עַל פִּי שָׂאִין בִּידָהּ שֹׁטֵר כְּתֻבָּה, בֵּין נִתְּגַרְשָׁה בֵּין נִתְּאֲלָמָנָה, בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ בֵּין לֹא הָיָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ. אֲבָל תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ בְּכָל מִקּוֹם אֶלָּא בְּרֵאִיָּה בְּרוּרָה.

כג. וְעַד בְּמָה [ומן] תְּגַבֵּה הָאֲלֹמָנָה הָעֵקֶר בְּמִקּוֹם שָׂאִין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה? אִם הָיָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ, גּוֹבָה לְעוֹלָמָה^{נח}; וְאִם הָיָה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה. וְאִם בָּאָה לְתַבַּע אַחֵר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה, אֵין לָהּ כָּלוּם, שֶׁאֵלּוּ לֹא מְחַלָּה, לֹא שִׁתְּקָה כָּל זְמַן זֶה; וְהִרִי אֵינָה עִם הַיּוֹרְשִׁין, כְּדִי שֶׁתֵּאֱמַר: 'נִכְלַמְתִּי מִלְּחִבֶּעַן, וְהֵן עִמִּי בְּבִית'.

(נח) אִם הִיא דְּרָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ, הַעוֹבְדָה שֶׁהִיא לֹא תִבְעָה מִהַיּוֹרְשִׁים אֶת הַכְּתוּבָה אֵינָה מְעִידָה שֶׁהִיא מַחֲלָה עַל כְּתוּבָתָהּ, אֵלָּא הִיא לֹא תִבְעָה אוֹתָם מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִפְּרָנְסִים וּמִכְבִּידִים אוֹתָהּ, וְהִיא מִתְּבַיֶּשֶׁת מֵהֶם.

כד. לְפִיכָךְ אִם הָיָה הַיּוֹרֵשׁ עֲצָמוֹ מוֹלִיךְ לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ לְבֵית אָבִיהָ, וּמִטְפֵּל בָּהּ - יֵשׁ לָהּ לְתַבַּע כְּתֻבָּתָהּ וְאֲפִלּוּ אַחֵר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁזֶה שִׁתְּקָה וְלֹא תִבְעָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ.

(נו) הַיּוֹת וּמִתִּי שֶׁהַיּוֹרְשִׁים דּוֹאגִים וּמִפְּרָנְסִים אוֹתָהּ, אֵין שִׁתְּקָתָה רֵאִיָּה שֶׁהִיא מַחֲלָה עַל הַכְּתוּבָה, אֵלָּא הִיא מִתְּבַיֶּשֶׁת מֵהֶם.

כה. הִיא אוֹמֶרֶת: 'בְּתוּלָהּ נִשְׂאֵתִי, וְעֵקֶר כְּתֻבָּתִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוציאה גט וכתבה אחר מיתת הפעל' - אם גט קודם לכתבה^ט, גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרך לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבה, שהרי זכת בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט^{עב} - אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבה הראשונה החזירה^ע.

(ע) שגירשה וחזר ונשאה ומת. (עא) אם תאריך הגט קודם לתאריך הכתובה השניה. (עב) אם תאריך הכתובה קודם לתאריך הגט. (עג) הכתובה שבידה כנראה הוא על הנישואין הראשונים, ובנישואין השניים בעלה לא כתב לה כתובה, אלא סמך על הכתובה הראשונה.

לא. האשה נאמנת לומר 'מת בפעלי' כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; ומתנאי הכתבה, שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל מה שכתב לה בכתבתה^ע. לפיכך אם בָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'מת בפעלי, התירוני להנשא', ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתירין אותה, ומשפיעין אותה^ע ונותנין לה כתבתה.

(עד) למרות שאי אפשר לגבות ממון אלא בעדות של שנים, וכאן אין שום עדות בלעדית - בכל זאת טיטול כתובתה, כי כך כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשא לאחר, תטל מה שכתוב לך" והדין שבמקרה כזה הותרה להנשא. (עה) שבועת האלמנה, שלא השאיר אצלה כלום ולא מחלה לו על כתובתה, כמו שאמרנו לעיל.

בָּאָה וְאָמְרָה: 'מת בפעלי, תנו לי את כתבתי' - אף להנשא אין מתירין; שעל עסקי הכתבה בָּאָה, והרי זה בחזקת שלא מת; ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד.

בָּאָה וְאָמְרָה: 'מת בפעלי, התירוני להנשא ותנו לי את כתבתי' - מתירין אותה ונותנין לה כתבתה, מפני שעקר דבריה על עסקי נישואין בָּאָה. אבל אם אָמְרָה: 'תנו לי את כתבתי והתירוני להנשא' - מתירין אותה ואין נותנין לה כתבתה; ואם תפסה, אין מוציאין מידה^ע.

(עו) במקרה זה אנחנו מסופקים, אם על עסקי הכתובה היא באה, ולכן הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין היא באה, והיא אינה יודעת לנסח את דבריה כראוי, והדין בכל ספק בממון - שאם תפס את הממון אין מוציאין מידו, כי שמא זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ולמרות שאין נותנים לה כתובתה, מתירים לה להינשא, היות ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי.

כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה - אם דרך אותו מקום שלא יכתבו שטר כתבה, גובה עקר כתבתה בגט שבידה. ואם דרך לכתב כתבה, אפלו עקר אין לה, עד שתוציא שטר כתבה^{סא} כמו שבארנו; ונשבע הפעל שביעת הסת על טענתה, ונפטר.

(סא) כי הבעל יכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא את כתובתה ותגבה כאלמנה, ותאמר "לא התגרשתי ולא קיבלתי את כתובתי".

כט. הוציאה שני גטין ושתי כתבות^{סב} - גובה שתי כתבות^{סג}. שתי כתבות וגט אחד^{סד} - אינה גובה אלא כתבה אחת; ואיזו מהן גובה? אם שתיהן שוות [בסכום] - בטלה אחרונה את הראשונה, ואינה טורפת [מנכסים ממשועבדים] אלא מזמן אחרונה^{סה}; ואם היתה באחת משתיהן תוספת על חכרתה^{סו} - גובה באיזו מהן שתירצה^{סז}, ותבטל השניה.

(סב) אותו בעל גירשה פעמיים. וזמן הכתובה הראשונה קודם לזמן הגט הראשון, וזמן הכתובה השניה קודם לזמן הגט השני. (סג) כי מוכח שכל כתובה הולכת על נישואין אחרים. (סד) וזמן שתיהן קודם לזמן הגט - מוכח ששתי הכתובות נכתבו לאותו נישואין. (סה) במקרה שמכר את הנכסים שלו לאחרים, והיא רוצה לגבות מהם - היא יכולה לגבות רק מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה השניה, כי כל כוונתו בכתיבת הכתובה השניה הייתה שתמחול לו על השעבוד של הכתובה הראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתיבת הכתובה השניה - אינו משועבד לכתובתה. (סו) שבכתובה השניה כתב לה סכום גדול יותר מהכתובה הראשונה. (סז) אם רוצה בכתובה השניה שיש בה סכום גדול יותר - היא יכולה לגבות רק מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה השניה. ואם רוצה לגבות מקרקעות שנמכרו אחרי זמן הכתובה הראשונה, היא יכולה לגבות רק את הסכום שרשום בכתובה הראשונה. ומטרת כתיבת הכתובה השניה לא היה כדי לבטל את הכתובה הראשונה, אלא להעניק לה תוספת גדולה יותר. אבל כשסכום שתיהן שווה, בהכרח שביטלה הכתובה השניה את הכתובה הראשונה, שאם לא כן - למה כתבה?

ל. הוציאה שני גטין וכתבה אחת^{סט} - אין לה אלא כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה, על דעת כתבתה הראשונה החזירה^ס.

(סח) אחרי שגירש אותה פעם ראשונה, נשאה אותה פעם שניה ולא כתב לה שוב כתובה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה, ואחר כך גירשה פעם שניה, ועכשיו יש בידה שני גטין וכתובה אחת. (סט) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

אם היתה בקרבתו באפן כף. וזכור ענן זה בכל-מין ממיני הטמאה.

~ יום שלישי כ"ו אלול ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו נדפסה ביום הקודם.

~ יום רביעי כ"ז אלול ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ יום חמישי כ"ח אלול ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ יום שישי כ"ט אלול ~

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

~ שבת קודש א' תשרי ~

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

~ יום ראשון כ"ד אלול ~

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אפן הוא מטמא לזולתו.

~ יום שני כ"ה אלול ~

מצות עשה קד. צו.

המצוה הק"ד נדפסה ביום הקודם.

המצוה הצ"ו — הצווי שנצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזדהרים מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמיי): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד): יכול אם ראה אדם גבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חיובי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או

זה שבמקדש היו תוקעין גם בראש-השנה שחל בשבת הוא, כי בתענוג כמה מדרגות, ודרגת התענוג שממשיכים על-ידי תקיעת שופר במקדש היא נעלית יותר מדרגת התענוג דשבת

ממאמר ב' דראש-השנה ה'תשכ"ח

נביאים

חבקוק פרק ג

ו עמד | וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו: ז תחת
און ראיתי אהלי כושן ירגזון יריעות ארץ מדיון: ח הבנהרים חרה יהוה אם פנהרים אפך אם-בים
עברתך כי תרפך על-סוסך מרכבתך ישועה: ט עריה תעור קשתך שבעות מפות אמר סלה נהרות
תבקע-ארץ: י ראוך יחילו הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידיהו נשא:

רש"י

כתרגומו: (ח) הבנהרים. יש תמיהות שהן קיימות
הראינו שכל אלה עשה ופירוש המקרא כתרגומו:
מרכבותך. לנו ישועה: (ט) עריה תעור קשתך. נגלה
נגלית גבורתך: שבעות מפות. שבעות שנשבעת
לשבטים: אומר סלה. מאמר המקרים לעולם, אומר
נקוד פתח (ר"ל סגול) וטעמו למעלה שהוא שם דבר:
נהרות תבקע ארץ. כתרגומו: (י) ראוך יחילו הרים. הרי
נחלי ארנון שנדבקו זה עם זה: זרם מים עבר. בעברם
בירדן תמו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים
לשפולו של נהר והבאים מלמעלה קמו עמדם: נתן
תהום קולו. שבחוהו יושבי הארץ: רום ידיהו נשא.
צבא השמי' הודו לו:

(ו) עמד וימדד ארץ. המתין לדקדק בדיון דור המבול
למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדאמר נצב
ה' ועומד לדין עמים (ישעיה ג) ממתין ומדקדק בדינם:
וימדד ארץ. ברותחים קילקלו וברותחים נדונו: ראה.
בדור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת באו כולם
בעצה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית
יא): ויתר גוים. הקפיצם לשבעים לשון כדאמר ויתר
ממקומו (איוב לו) לנתר בהם (ויקרא יא): הררי עד.
שרי העכום: הליכות עולם לו. הראה להם שכל
מהלכו של עולם שלו הוא: (ז) תחת און. שנמצא
בישראל: ראיתי אהלי כושן. שעומדים בגלוי ומחבלים
את ישראל ובהתכנע' לפניך ירגזון יריעות וגו' הכל

מצודת ציון

(ו) ויתר. ענין דלוג והעתק כמו ויתר ממקומו (איוב לו):
ויתפצצו. ענין הפיזור עם השבר והיריצון וכן ככלי יוצר
תנפצם (תהלים ב): עד. עניינו כמו עולם: שחו. ענין השפלה
כמו וישח אדם (ישעיה ב): הליכות. ענין הנהגה: (ז) תחת.
בעבור: און. ענין שקר ודבר שאינו הגון: ירגזון. ענין חרדה:
יריעות. ר"ל יריעות האוהל: (ח) עברתך. מל' עברה וזעם:
(ט) עריה תעור. ענין גלוי כמו ואת ערום ועריה (יחזקאל
טז): מטות. שבטי ישראל: (י) יחילו. מל' חיל וחלחלה: זרם.
ענין מרוצת המים כמו כזרם מים (ישעיה כח): נתן. ר"ל
השמיע: תהום. עומק המים: נשא. ענין הרמה:

מצודת דוד

(ו) עמד וימדד ארץ. כאשר עמד הארון בארץ כבשו אותה
וחלקוה לשבטים במדה בחבל: ראה. כאשר הארון שם עינו
בארץ היה מעתיק את הכנענים לגרשם מארצם: ויתפצצו.
ההרים הקבועים מעולם היו מתפוצצים ומשתברים והושפלו
הגבעות הקבועות מימות העולם ר"ל שרי הכנענים כרעו
ונפלו: הליכות עולם לו. ר"ל וזהו היה לפי שכל מוליכי
ומנהיגי העולם שרי מעלה ושרי מטה המה הכל של המקום
ב"ה לעשות בהם כרצונו: (ז) תחת און. בעבור האון ראיתי
אהלי כושן רשעים עומדים בארצות ישראל למשול בהם
כאומר לא מקוצר יד לא הושע למו כ"א בגמול העון הניחם
בידו: ירגזון יריעות ארץ מדיון. ר"ל כי הלא בקראם אליו

ירגזון יריעות ארץ מדיון וזהו בימי גדעון שבא ביניהם חרדה והרגו זה את זה כמ"ש בשופטים: (ח) הבנהרים חרה ה'. כשקרע
המקום את הירדן לפני ישראל וכי חרה אפו בו להחריב מימיו בתמיה: אם בנהרים. הוא כפל ענין לחזק: אם בים עברתך.
כשקרע את הים וכי נתמלא עליו עברה להחריב מימיו: כי תרכב. אלא שהיתה הסבה לפי שרכבת על סוסים במרכבותך של
ישועה להושיע לעמך ולכן בקעתם ללכת דרך הבקיעה והוא ענין מליצה לומר שזה נעשה בעבור תשועת ישראל: (ט) עריה
תעור קשתך. נגלה נגלתה קשתך ללחום מול הכנעני והיה זה כי השבועות שנשבעת לאבות לתת הארץ למטות ישראל אותו
האומר של השבועה עומד לנצח ולא תבוטל ולכן הנהרות בקעו הארץ להנביע מים למען ימצאו לשותות במדבר לבל ימותו
בצמא ויבואו בארץ לרשתה: (י) ראוך. כאשר ראוך הרי ארנון עובר לפני ישראל חלו ורעדו ממך ונתקרב זה לזה והרגו את
הנסתרים בבקיעי ההרים: זרם מים עבר. זרם מי הבאר עבר בין ההרים והעלה מאברי ההרונים להודיע הנס לישראל: נתן
תהום קולו. עומק מי הבאר השמיע קולו לפרסם הנס ר"ל על ידו נודע הנס: רום ידיהו נשא. רוממות כח יד המקום נשא אז
עד למעלה כי כולם הכירו בנפלאותיו:

תהלים פרקמה ג

ג יפִּיפִית מִבְּנֵי אָדָם הוֹצֵק חֵן בְּשִׁפְתוֹתַי עַל־כֵּן בָּרַכְךָ אֱלֹהִים לְעוֹלָם: ד חֲגוּר־חֲרָבַךְ עַל־יָדֶךָ גִּבּוֹר הוֹדֶךָ וְהִדְרֶךָ: ה וְהִדְרֶךָ | צִלָּח רָכַב עַל־דְּבַר־אַמַּת וְעִנּוּה־צֶדֶק וְתוֹרֶךָ נִזְרָאוֹת יִמִּינֶךָ: ו חֲצִיץ שְׁנוֹנִים עֲמִים תַּחְתִּיךָ יִפְּלוּ כָּלֵב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ: ז כִּסְאֶךָ אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד שֶׁבֶט מִיֶּשֶׁר שֶׁבֶט מַלְכוּתֶךָ: ח אֶהְבֶּתָ צֶדֶק וְתִשְׁנָא רָשָׁע עַל־כֵּן | מִשְׁחָךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שֶׁמֶן שִׁשׁוֹן מִחֲבָרְךָ: ט מִרְוָאֵהֶלֶת קִצְיוֹת כָּל־בְּגָדֶיךָ מִן־הִיכָלִי שֵׁן מִנִּי שִׁמְחוֹךְ:

רש"י

אויבים זה לזה לפי שעה שנאמר לא יבושו כי ידברו את אויבי בשער (שם): עמים תחתין יפלו. בשכר התורה יפלו העובדי גלולים תחתיהם של ישראל: (ז) כסאך אלהים. כסאך שר ושופט לעולם ועד כענין שנאמר נתתין אלהים לפרעה (שמות ו) ולמה בשביל ששבט מישור שבט מלכותך שמשפטין אמת וראוי אתה למלך: (ח) משחך וגו' שמן ששון. כל לשון גדולה נופל עליה ל' משיחת שמן כדת המלכים: (ט) מר ואהלות קציעות. קידה מתרגמינן קציעתא: כל בגדותיך. כל בגדיך מריחים כריח בשמים, ומדרשו כל בגדותיך וסרחוניך מתכפרים ומריחים ריח ערב: מן היכלי שן מני שמחוך. יתור מהיכלי שן משובחים ההיכלות המתקנין לך בגן עדן לשמחך בהם, שן איבוייר"א בלע"ז, מני שמחוך היכלות אשר מני הם שמחוך הנותנים שכרך:

(ג) יפִּיפִית מִבְּנֵי אָדָם. העוסקים במלאכת חיי שעה, למה לפי שהוצק חן בשפתותיך להורות כהלכה, הוצק כמו נשפך כמו מוצקות (זכריה ד'), ויצק עליה שמן (ויקרא ב:). על כן ברכך. כמו שנאמר ה' עז לעמו יתן ומה שכרן ה' יברך את עמו בשלום (לעיל כ"ט): (ד) חֲגוּר חֲרָבַךְ עַל יָדֶךָ. להלחם מלחמתה של תורה והוא הודך והוא הדרך: (ה) עַל דְּבַר אַמַּת. להורות כדת ולהתנהג בענות צדק: ותורך. התורה ודבר האמת שתעסוק בו היא תורה אותך טכסיסי המלחמה לעשות ימינך נוראות לפי שהזכיר תלמוד תורה בלשון מלחמה נופל בו ל' ימין המיומנת להלחם, (כלומר הסדר להלחם ביד ימין): (ו) חֲצִיץ שְׁנוֹנִים. בלב אויבי המלך שנונים אגיישוך בלע"ז, והרי זה מקרא מסורס מצינו שהתלמידים קרוים חצים שנאמר כחצים ביד גבור כן בני הנעורים (לקמן קכ"ז) ותלמידי חכמים (המזויינים) בהלכה קרוים

מצודת ציון

(ג) יפִּיפִית. מלשון יפה: הוצק. מלשון יציקה: (ה) עַל דְּבַר. בעבור: ותורך. ותלמדך: (ו) שְׁנוֹנִים. חודרים כמו אם שנותי ברק חרבי (דברים ל"ב): (ז) שֶׁבֶט. המושל יקרא שבט כי בידו שבט המוסר וכן לא יסור שבט מיהודה (בראשית מט): (ט) מִרְוָאֵהֶלֶת קִצְיוֹת. שמות מיני בושם: בגדותיך. מלשון בגד: שן. שן הפיל: מני. כמו מן והיו"ד נוספת:

מצודת דוד

(ג) יפִּיפִית. אתה מלך המשיח הנך יפה במעשיך מכל בני אדם ודברי פיך המה כחן כאלו נשפך החן אל שפתותיך ובעבור זה ברכך אלהים לעולם: (ד) חֲגוּר. וזאת (היא) הברכה אתה הגבור חגור חרבך על ירכך והיא הודך והדרך כי בה תנצח במלחמה: (ה) וְהִדְרֶךָ. ר"ל ההדר אשר יהיה בך במה שתצלה ותרכב בגבהי הממשלה זה יהיה לך בעבור האמת שעשית ובעבור שהיית עניו בצדק לא להתייר: ותורך. לזה

ימינך שלמד אותך לעשות מעשים נוראים ומבלי למוד ועזר מזולת: (ו) חֲצִיץ. החצים אשר תשליך יהיו מחודדים ועי"ז יפלו אויבך תחתין כי החצים ההם יפלו בלב אויבי המלך (ומלת יפלו מוסב למעלה ולמטה): (ז) כִּסְאֶךָ אֱלֹהִים. כסא המלוכה הנתון לך מאלהים יתקיים עולם ועד: שבט. בעבור כי ממשלת מלכותך היא ממשלת מישור כי תנהג את המלוכה בצדק ובמישור: (ח) עַל כֵּן. בעבור כשרון מעשיך משחך אלהים למלך: שמן ששון. כאשר תהיה נמשח בשמן למלך על העם יהיה עליך ששון מחבירך כי הכל יחפצו בך: (ט) כָּל בְּגָדוֹתֶיךָ. כולם יהיו מקוטרים במיני בושם כי כן דרך הגדולים לגמר בבושם להביא להם הריח: מן היכלי שן. מן השמחה והרחבת הדעת שיש למי שיושב בהיכלי שן מן השמחה ההיא יהיה לך מן הדברים אשר ישמחו אותך בהם ר"ל כל מיני שמחה שיהיה לך יהיה מעין השמחה שיש למי שיושב בהיכלי שן שהיא שמחה גדולה ומרובה:

משניות מסכת כלים

ב שֶׁלֶשׁ כִּסְתוֹת שֶׁל צֶמֶר, שֵׁשׁ שֶׁל פִּשְׁתָּן, שְׁלֹשָׁה סְדִינִין, שְׁתֵּים עָשָׂר מִמְּפָחוֹת, שְׁנֵי סְבָרִיקִין, חֲלוֹק אֶחָד, טָלִית אַחַת, קְלִבְקֶרֶן אֶחָד – חֲבוּר לְטֻמְאָה וְלַהֲזִיָּה; יֵתֵר מִכָּאן – חֲבוּר לְטֻמְאָה, וְאֵינוֹ חֲבוּר לַהֲזִיָּה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לֹא לְטֻמְאָה.

ג חוֹט הַמִּשְׁקָלָת – שְׁנַיִם עֶשֶׂר; שֶׁל חֶרְשִׁין – שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר; שֶׁל בָּנִיין – חֲמִשִּׁים אֲמָה. יֵתֵר מִכָּאן, אִם רָצָה לְקַיֵּם – טָהוֹר. שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִירִין – כָּל שֶׁהָן.

ד חוֹט מֵאֲזֵנִים שֶׁל זָהָבִים, וְשֶׁל שׁוֹקֵלֵי אֶרְגָּמָן טוֹב – שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. יָד הַקֶּרֶדֶם מֵאֲחֲרָיו – שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. רַבִּי

פירוש ברטנורא

ב שלש כסתות של צמר. תפורות זו עם זו כשלל של כוכסין. אי נמי, ארוגות יחד, כעין האורגים מפות שדרכן להניח הפרש בין מפה למפה ומחבורות בחוטי השתי ואין בו ערב. וכל הני דתנן, הכא כל אחד במנינו או פחות הוי חיבור, ואם ננעה טומאה באחד מהן נטמאו כולן, ואם היו ממזין והוזה מאפר הפרה באחד מהן נטהרו כולן. ויותר על מנין זה לא הוי חיבור לא לטומאה ולא להזיה: סברין. אית דתני ספרין. אית דמפרשי מכנסים, ואית דמפרשי כמין בתי ידים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם הזרועות עד האצילים: גלופקין. כסות עבה של צמר שלובשים בעת הקרירות: חיבור לטומאה ואינו חיבור להזיה. לחומרא. אם ננעה טומאה באחד מהן הוי חיבור ונטמאו כולן, ואם הוזה אחד מהן לא הוי חיבור, ולא טהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד: ר' יוסי אומר אף לא לטומאה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג חוט המשקולת. הבנאים מחזיקים בידם חוט ובראשו עופרת ומורידים אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום: חרשין. נגרין של עץ: ושל בנאים. הבונים החומות והגדולות. וחוט המשקולת דרישא דלא הוי אלא שנים עשר, מיירי במיוחד לבנינים קטנים: יתר מכאן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים בכל אחד ואחד, אע"פ שהוא רוצה בקיומן, טהור אותו העודף על המדה ולא הוי חבור לכלי: ושל סידים. המחיים פני הכותל בסיד וגם הם צריכים למשקולת, וכן הציירים שמיצירים צורה בכתלים: כל שהן. בין רב בין מעט הוי חיבור:

משניות מבוארות – קהתי

במכשיר הנקרא "אנך", והוא משקולת של עופרת או של מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט. משנתנו דנה בחוט המשקולת, עד איזה שיעור הוא מקבל טומאה, שכן החוט בפני עצמו אינו מקבל טומאה, אלא משום שהוא חיבור למשקולת המתכת, המקבלת טומאה, ובאה המשנה ללמד במשקולות של בעלי מלאכה שונים, עד איזה שיעור החוט הוא חיבור למשקולת.

חוט הַמִּשְׁקָלָת – הרגילה, שמשתמשים בה הבנאים לבניינים קטנים (ברטנורא); ויש מפרשים: חוט המשקולת שמשתמש בו כל אדם (סודי טהורות). **שְׁנַיִם עֶשֶׂר** – טפחים של החוט הם חיבור למשקולת; **שֶׁל חֶרְשִׁין** – חוט המשקולת של נגרים, **שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר** – טפחים של החוט הם חיבור למשקולת; **שֶׁל בָּנִיין** – חוט המשקולת של הבנאים הבונים חומות גבוהות ומגדלים, **חֲמִשִּׁים אֲמָה** – של החוט הם חיבור למשקולת. **יֵתֵר מִכָּאן** – יותר מן השיעורים הללו שקבעו חכמים בכל משקולת ומשקולת, **אִם רָצָה לְקַיֵּם** – כלומר אף אם רצה לקיים את החוט באורך שלמעלה מן המידה, **טָהוֹר** – העודף על השיעור, כלומר לא זו בלבד שאינו חיבור, ואם נטמאה המשקולת, אותו העודף על השיעור אינו טמא, אלא שאינו מקבל טומאה כלל (**תפארת ישראל**; "משנה אחרונה"). **שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִירִין** – חוט המשקולת של סידים, המסיידים את הכתלים, וכן של ציירים העושים ציורים על הכתלים, שאף הם עוקקים למשקולת, **כָּל שֶׁהָן** – אפילו חוט ארוך הרבה, הוא חיבור למשקולת. יש מבארים הטעם, לפי שהבנאים והחרשים אינם בוחנים אלא חלקים חלקים של מלאכתם, הלכך יש שיעור לחוט המשקולת שלהם, ואילו הסיידים והציירים צריכים לבחון את הכותל כולו בבת אחת, לפיכך אין לחוט המשקולת שלהם שיעור, שהכל לפי גובה הכותל (**תפארת ישראל**).

~ יום שני ~

באור משנה ד

חוֹט מֵאֲזֵנִים – החוט הקשור בקנה המאזניים באמצעו כדי לאחוז בו בשעה ששוקלים בהם, **שֶׁל זָהָבִים** – של שוקלי זהב, וְשֶׁל שׁוֹקֵלֵי אֶרְגָּמָן טוֹב – שהם דברים יקרים, שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת –

~ יום ראשון ~

באור משנה ב

אגב ענין הנימין ששינוי במשנה הקודמת דנה משנתנו בבגדים שנתחברו זה לזה בתפירה או באריגה, אם הם נחשבים חיבור.

שֶׁלֶשׁ כִּסְתוֹת שֶׁל צֶמֶר – המחבורות בתפירה, כדרך שעושים הכוכסים, שמחברים בתפירה כמה בגדים, כדי שלא יאבד אחד מהם, או לסימן שהם שייכים לאדם אחד; ויש שמחבורות באריגה, כדרך שאורגים כמה טליתות ביחד ומניחים בין טלית לטלית חוטי שתי בלי ערב; **שֵׁשׁ שֶׁל פִּשְׁתָּן** – שש כסתות של פשתן המחבורות בתפירה או באריגה, **שְׁלֹשָׁה סְדִינִין, שְׁתֵּים עָשָׂר מִטְּפָחוֹת, שְׁנֵי סְבָרִיקִין** – מין מכנסיים; ויש מפרשים: שריולי חיפוי לעבודה, **חֲלוֹק אֶחָד, טָלִית אַחַת, קְלִבְקֶרֶן אֶחָד** – קלובקרין היינו כסות עבה של צמר (ולחלן נבאר למה באה פיסקה זו כאן). **חֲבוּר לְטֻמְאָה** – שאם ננעה טומאה באחד מהם, נטמאו כל המחבורים עמו, וְלַהֲזִיָּה – שאם היו טמאים, והוזה על אחד מהם ממי אפר הפרה האדומה, נטהרו כולם. **יֵתֵר מִכָּאן** – משלוש כסתות של צמר, משש של פשתן, משלושה סדינים וכו', **חֲבוּר לְטֻמְאָה, וְאֵינוֹ חֲבוּר לַהֲזִיָּה** – לחומרה, שאם ננעה טומאה באחד מהם, נטמאו כולם; ואם היו טמאים, והוזה על אחד מהם, לא נטהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד. ומה שנקטה משנתנו "חלוק אחד, טלית אחת" וכו', משום סיפא הוא, להשמיענו, שיותר מחלוק אחד או טלית אחת וכו', אמנם חיבור לטומאה אבל אינו חיבור להזיה. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר**: אֵף לֹא לְטֻמְאָה – יתיר מכאן אף לטומאה אינו חיבור. ואין הלכה כרבי יוסי.

במפרשים מבואר, שבענין הנימין ששינוי במשנה הקודמת, אף חכמים מודים, שעד השיעור המפורש בכל בגד ובגד חיבור לטומאה ולהזיה, אבל יתיר מכאן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזיה (ברטנורא; "סודי טהורות").

באור משנה ג

פועלים הבאים לבחון כותל או עמוד וכיוצא בזה, אם הוא זקוף וישר, משתמשים

יוסי אומר: טפח – טהור.

ה חוט מאזנים של חנונים, של בעלי בתים – טפח. יד הקדרום מלפניו – טפח. שירי יד הפרגול – טפח. יד מקבת (של יד) של מפתחי אבנים – טפח.

ו חוט מאזנים של צמרים, ושל שוקלי זכוכית – טפחים. יד המקור – טפחים. יד המעצד של לגיונות – טפחים.

פירוש ברטנורא

ד חוט מאזנים. חוט שאוחזים בו המאזנים בשעה ששוקלים בהן: ר' יוסי אומר טפח טהור. אם יד הקדרום גדול כל כך שיוצא טפח לאחר ידו, לא חשיב יד, לפי שמוקד לו למלאכתו, וכל היד כולו טהור. כך פירש מורי. ואין הלכה כר' יוסי:

ה יד הקדרום מלפניו. דרך האוחז ביד הקדרום כשרוצה להתחיל בו אינו אוחז ממש בראש הקתא שמא יחליק ויפול מידו אלא מניח מעט לאחר ידו, והשעור שיש בין יד האדם לברזל קורא מלפניו, והיוצא לאחר ידו קורא מאחוריו באיך בבא. והא דלא מפרש בבבא זו דין שלפניו ושל אחריו, משום דהבא חשיב הנך דשעורן טפח, ובאיך בבא חשיב הנהו דשעורן שלש אצבעות: פרגל. מחונה. קומפש"ו בלע"ז. והחרשים צריכים לעשות בו צורות עגולות: מקבת. פטיש של ברזל שראשו אחד חד ובו נוקבים ופוסלים את האבנים, ועל שם כך נקרא מקבת. ולשון מקרא הוא, ומקבת והנזן כל כלי ברזל (מלבי"ם א' ו').

ו של צמרים. מוכרי צמר. וטעמא דהנך שעורן במפתים, מפני שתופס בהן בשתי ידיו. והיינו נמי טעמא דכל הנך דיות דלקמן ששעורן במפתים. וכל אותן ששעורן טפח, לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת: מקור. קורנס חד שמנקרים בו החרים. ועל שם שמנקרים בו קרוי מקור: יד המעצד של לגיונות. גרסינן. והוא כלי מכלי הרוצחים, ראשו עגול, ונושאים אותו אנשי החיל במלחמה. ובערכי קורים לו מבריון: של זהבים. המכים על זהב לעשות מסין גרסינן.

משניות מבוארות – קהתי

קורנס חד שבו נוקבים ופוסלים אבנים. טפח – של היד חיבור למקבת; ומפרש בעל "תפארת ישראל": "היינו כשיעור כדי שיאחזנו בידו, ולא יותר, כדי שלא יעכבנו במלאכתו".

בענין "שיירי יד הפרגול" נדחקים המפרשים, למה נקטה כאן המשנה "שיירי"? וכן גם להלן (משנה ז ומשנה ח): "שיירי הדרבן", "שיירי החרחור", נדחקים המפרשים בביאור הלשון "שיירי".

בעל "תוספות יום טוב" כותב: "צריך לומר, שכן רגילים לקרות "שיירי יד". וכמו להלן בדרבן ובחרחור שקוראים להם גם כן בשלשן "שיירי".

בעל "תפארת ישראל" כותב: נראה לי, שממה שנקטה כאן המשנה לשון "שיירי" נמצאנו למדים, שאין כל שיעורי טפח שבמשנתנו שווים, ששיעור הטפח שבפרגול היינו: אפילו כשנשברה יד הפרגול, דווקא אם נשאר טפח הרי זה

חיבור, וכל שכן אם נשאר יותר מזה; אבל אם נשאר פחות מטפח, אינו חיבור, מאחר שאינו ראוי לשימוש. והוא הדין כשהיה מתחילה פחות מטפח שאינו חיבור, אלא שמשנתנו נקטה כדרכו של דבר, שנשברה ונשתתיר רק טפח, שאילו מתחילה, כלום יעשה אדם יד לפרגול שאינה ראויה לו? אבל שאר שיעורי טפח שבמשנתנו היינו אפילו בפחות מטפח הרי זה חיבור, אבל רק עד טפח בלבד, ולא יתיר מכן. לפיכך בכגון זה לא שייך לשון "שיירי". אבל בעל "סדרי טהרות" מפרש יד הפרגול – טפח הוא חיבור, יותר מטפח אינו חיבור. ונקטה המשנה לשון "שיירי יד הפרגול" ולא "יד הפרגול" סתם, משום שהתנא רוצה ליתן שיעור ביד הפרגול בין מלמעלה בין מלמטה, לא פחות מטפח ולא יותר מטפח, והיינו בשיירי יד הפרגול, שנשברה היד, צריך שישאר טפח, אבל פחות מטפח טהור. ברם, אם עשאו מתחילתו ביד פחות מטפח טמא.

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

חוט מאזנים – כמו שבארנו במשנה ד, של צמרים – מוכרי צמר במשקל, שדרכם לשקול חבילות גדולות, ושל שוקלי זכוכית – למכור, שדרושה בה זהירות, טפחים – באורך שני טפחים הוא חיבור למאזניים, לפי שאוחזים בחוט בשתי ידיים. יד המקור – כלי שמנקרים (קודחים) בו את אבני הריחיים, טפחים – חיבור. בתוספתא שנו: "את שדרכו לאחוז בידו אחת. כגון יד הקדרום, שפח: ואת שדרכו לאחוז בשתי ידיו. כגון יד המקור, שפחיים." יד המעצד של לגיונות – מין גרזן שחילים נושאים במלחמה, ובשעה שמשתמשים בו אוחזים בקתו בשתי ידיים, טפחים – של הקת הם חיבור. יד הקרנס של זבחים – צורפי זהב, המכים בקורנס על הזהב לעשות טסים דקים, טפחים – חיבור; ושל תרשין – יד הקורנס של חרשי ברזל, היינו נפחים, שהקורנס שלהם גדול יותר

שיעור של שלוש אצבעות באורך החוט הוא חיבור למאזנים, שמחמת חשיבותם של הדברים ששוקלים במאזנים הללו השקילה היא מדוקדקת מאד, ולכן החוט הוא קצר (תפארת ישראל). יד הקדרום מאחוריו – דרך האוחז בקת הקדרום, שאינו אוחז ממש בראש הקת, שמא יחליק הקדרום ויפול מידו, אלא מניח מעט לאחר ידו, והחלק היוצא לאחר ידו היינו יד הקדרום מאחוריו. שלש אצבעות – עד שלוש אצבעות הוא חיבור לקדרום, יתיר מכאן אינו חיבור. רבי יוסי אומר: טפח טהור – אם הקת ארוכה כל כך עד שיוצא טפח לאחר ידו, אין הקת חשוכה "יד" לקדרום, לפי שקשה שימוש בקת כזו, הלכך הקת כולה טהורה.

בארנו משנתנו לפי הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש: יד הקדרום מאחוריו – חלק מן הקת היוצא מחוץ לחור של הקדרום, שלוש אצבעות – חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור. רבי יוסי אומר: טפח טהור – מה שיותר מטפח טהור, שאינו חיבור, אבל טפח הסמוך לברזל טמא, שהוא חיבור. ברם, יש תמיהים על פירוש הרמב"ם, שהרי פירושו צריך רבי יוסי לומר: טפח טמא. ולא טפח טהור. אלא שאולי גרס הרמב"ם במשנתנו: "דבי יוסי אומר: טפח. וכן אמנם הגירסה בתוספתא (תוספות אנשי סם).

באור משנה ה

חוט מאזנים – כמו שבארנו במשנה הקודמת, של חנונים – ששוקלים בהם דברים שאינם יקרים כל כך, ואינם מדקדקים לשקול בצמצום, עין בעין, או של בעלי בתים – ששוקלים דברים שבביתם לצורך עצמם, ואפילו שוקלים דברים יקרים אינם מדקדקים כל כך לשקול בצמצום (תפארת ישראל). טפח – של החוט חיבור למאזנים. יד הקדרום מלפניו – מה שיש בקת ממקום האחיזה בה עד הברזל (ולפי הרמב"ם, שהבאנו בשולי המשנה הקודמת: הקת כולה בצד שאוחזים בה). טפח – הוא חיבור לקדרום; יתיר מכאן אינו חיבור. במפרשים מבואר, שלפיכך לא סודרו שני דיני הקדרום, יד מלפניו וידו מאחוריו. במשנה אחת, זה ליד זה, משום שהתנא נקט את ההלכות לפי סדר השיעורים: במשנה הקודמת נפרטו דברים ששיעורם שלוש אצבעות, ובמשנתנו – דברים ששיעורם טפח. שירי יד הפרגול, טפח – פרגול היינו מחוגה, ויש לה יד לאחיזה, ובאה המשנה להשמיענו, שאם נשברה יד הפרגול, ונשתתיר בה כשיעור טפח, הרי שיירי היד חיבור לפרגול; אבל אם נשאר בה פחות מטפח, אינו חיבור, שבפחות מטפח אין הפרגול ראוי לשימוש (מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב"). יד מקבת (של יד) – המפרשים אינם גורסים "של יד" – של מפתחי אבנים – המפתחים פיתוחים באבנים (מקבת היינו נמין

יד הקרנן של זיהבים – מִפְּחִים; וְשֶׁל חֲרִשִּׁין – שְׁלֹשָׁה מִפְּחִים.

ז שְׁיָרֵי הַדְּרָבָן מִלְּמַעַלָן – אֲרָבָעָה. יד הַבְּדִיד – אֲרָבָעָה. יד הַקֶּרֶדֶם שֶׁל נָבוֹשׁ – חֲמִשָּׁה. יד בֶּן הַפְּטִישׁ – חֲמִשָּׁה; וְשֶׁל הַפְּטִישׁ – שִׁשָּׁה. יד הַקֶּרֶדֶם שֶׁל בָּקוּעַ וְשֶׁל עֲדִיר – שִׁשָּׁה. וְיָד מִקֶּבֶת שֶׁל סִתְתִין – שִׁשָּׁה.

ח שְׁיָרֵי חֲרוּר מִלְּמַמָּן – שְׁבַעָה. יד מְגִרְפָּה שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁבַעָה; בֵּית הֶלֶל אוֹמְרִים: שְׁמוֹנֶה. שֶׁל סִידִין – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תְּשַׁעָה; בֵּית הֶלֶל אוֹמְרִים: עֶשְׂרֶה. יָתֵר מִכָּאן, אִם רָצָה לָקֵים – מִמָּא. וְיָד מְשֻׁמְשֵׁי הָאוֹר – כָּל שְׁהוּא.

פירוש ברטנורא

דקין: ושל חרשים. של ברזל:

ז שְׁיָרֵי הַדְּרָבָן מִלְּמַעַלָן: המרדע ראשו אחד יש בו ברזל כעין מרצע שבו מלמד הפרה לתלמית והוא קרוי דרבן, ובראשו השני ברזל רחב מיוחד לחתוך בו שרשים ושמו חרחור. ושעור יד המרדע, למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים חשובים חיבור, ולמטה לצד החרחור שבעה טפחים הסמוכים לו הוא חיבור, כדלקמן. ומה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן ושבעה לצד החרחור אינו חיבור, ואם נגע שם טומאה לא נטמא לא החרחור ולא הדרבן: בדיד. כלי ברזל שבו חופרים גומות סביב האילן כדי שיחזיקו מימיה. ועל שם הגומות שקרוין בדידן נקרא הכלי החופר בהן בדיד: של נבוש. פטיש שמקשים בו על האבנים ומשברים אותן: בן פטיש. הפטיש הקטן קרוי בן פטיש, והגדול שמו פטיש: של בקוע. קדרום שמבקעים בו עצים: של עזור. שחופרים בו הקרקע לזריעה. כמו אשר במעדר יערדון (ישעיה ו): של סתתים. חוצבי אבנים וחמקצעים ומשוין אותן:

ח מגריפה. שגורפים בה תנור וכירים או הטיט. תרגום יעים, מגרופיתא: ושל סיידים. שגורפים בה את הסיד: יתר מכאן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים ביד המגריפה, אם רוצה בקיום זה האורך היתר: טמא. אם נטמא הכלי. וכן אם נגע טומאה בכל זה האורך של יד, נטמא הכלי עמו, דהוי חיבור לכלי: יד משמשי האור. כגון יד של שופר ואסכלא ומרחשת ושאר כלים שתשמישן על ידי האור:

משניות מבוארות – קהתי

יש לו בראשו האחד מסמר והוא הדרבן, וראשו האחר נכנס לתוך ברזל, הנקרא חרחור. שבו חופרים את הקרקע ואף מנקים בו את העפר מן המחרשה, ובאה המשנה ללמד, שאם נשבר מקל המרדע ונשתתיר ממנו למטה לצד החרחור שבעה טפחים, הרי הם חיבור לחרחור; פחות מכאן אינם חיבור (תפארת ישראל: "משנה אחרונה"; עיין לעיל כה, ב); ויש מפרשים משנתנו במרדע שלם (כמו ב"שיירי הדרבן ארבעה" ששינו במשנה הקודמת). ששבעה טפחים של המרדע הסמוכים לחרחור הם חיבור, ומה שהוא יותר משבעה אינו חיבור לחרחור; וכבר שנינו במשנה הקודמת, שמה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן, אינו חיבור; נמצא שאם נגע טומאה במרדע במקום שאינו חיבור לא לחרחור ולא לדרבן, היינו חוץ משבעה שלצד החרחור וחוץ מארבעה שלצד הדרבן, לא נטמא לא החרחור ולא הדרבן (ברטנורא); ויש מוסיפים לפירושו של ברטנורא (כמו בענין "שיירי הדרבן" שהבאנו במשנה הקודמת). שלפיכך נקטה המשנה "שיירי החרחור", ולא "יד החרחור" סתם, כדי להוסיף ולהשמיענו ששבעה טפחים הם גם השיעור הקטן ביותר (המינימלי). והיינו בשייריו, שאם נשבר המרדע, ונשתתיר בו חלק לצד החרחור, אין שייריו חיבור לחרחור אלא אם כן יש בהם שבעה טפחים, אבל אם נשתתיר בו פחות משבעה טפחים, אינם חיבור. ברם, אם מתחילת עשייתו היה פחות משבעה טפחים לצד החרחור, הריהו חיבור (סודי סהרות). – ומה שחילק התנא את דיני המרדע, ושנה את שיירי הדרבן במשנה הקודמת ושיירי החרחור במשנתנו, ולא נקטם כאחד: שיירי הדרבן ארבעה ושיירי החרחור שבעה, לפי שרצה התנא לסדר את ההלכות לפי סדר השיעורים, החל בשלוש אצבעות (משנה ד), וגמור בעשרה טפחים (בסוף משנתנו). מכאן נקט תחילה שיירי הדרבן ארבעה, ואחר כך יד של חמישה, יד של ששה, ואחר כך שיירי החרחור שבעה (זאליהו רבא). יד מְגִרְפָּה שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים – שגורפים בה את האפר מן התנור, או את הטיט, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁבַעָה – טפחים של היד חיבור למגריפה; בֵּית הֶלֶל אוֹמְרִים: שְׁמוֹנֶה – טפחים חיבור. שֶׁל סִידִין – יד מגריפה של סיידים, שגורפים בה את הסיד, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תְּשַׁעָה – טפחים חיבור; בֵּית הֶלֶל אוֹמְרִים: עֶשְׂרֶה – טפחים חיבור. יָתֵר מִכָּאן – יותר מן השיעורים הללו שמנו חכמים ביד של כל כלי וכלי (החל במשנה ד ועד כאן; ועיין ברטנורא שלפירושו מוסבה פסקה זו על יד המגרפה בלבד). אִם רָצָה לָקֵים – אם בעל הכלי רוצה לקיים

וצריך יד ארוכה יותר, שְׁלֹשָׁה טַפְחִים – הם חיבור. יש מבארים הטעם, שמפני שהברזל שמכה עליו הוא חם, לפיכך מרחיק מקום אחיות שתי ידי ברת כשיעור טפח מהקורנס שבראש הקת (תפארת ישראל).

באור משנה ז

שְׁיָרֵי הַדְּרָבָן מִלְּמַעַלָן, אֲרָבָעָה – נשבר מקל המרדע שבראשו הדרבן לכוון בו את הבקר בחרישה, ונשתתיר ממנו למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים, הרי הם חיבור לדרבן; פחות מכאן אינו חיבור (תפארת ישראל: "משנה אחרונה"; עיין לעיל כה, ב); ויש מפרשים משנתנו במרדע שלם, שארבעה טפחים הסמוכים לדרבן הם חיבור, יתיר מכאן אינם חיבור לדרבן (ברטנורא); ויש מוסיפים לפירוש זה, שלפיכך נקטה המשנה לשון "שיירי הדרבן", ולא סתם "יד הדרבן", כדי להשמיענו שלא זו בלבד שיותר מארבעה טפחים אינו חיבור, אלא אף פחות מארבעה טפחים אינו חיבור, היינו בשייריו, שאם נשבר המרדע, ונשתתיר חלק לצד הדרבן, אין שייריו חיבור לדרבן אלא אם כן יש בהם ארבעה טפחים. אבל אם נשתתיר בו פחות מארבעה טפחים אינם חיבור. ברם, מתחילת עשייתו אפילו פחות מארבעה טפחים חיבור (סודי סהרות). יד הַבְּדִיד – כמין מעדר שחופרים בו חפירות סביב לאילנות, שיתכנסו בהן המים (ועל שם החפירות הקרויות – במסכת מועד קטן ד, א – "בדידן" נקרא המעדר הזה "בדיד"). אֲרָבָעָה – טפחים של היד הם חיבור. יד הַקֶּרֶדֶם שֶׁל נָבוֹשׁ – שמנקשים בו, כלומר שעוקרים בו עצבים רעים מתוך התבואה והירקות (הרי"ש; תפארת ישראל); ויש מפרשים: פטיש שמופוצים בו אבנים (רמב"ם; ברטנורא). חֲמִשָּׁה – טפחים של היד הם חיבור. יד בֶּן הַפְּטִישׁ – של פטיש קטן, חֲמִשָּׁה – טפחים הם חיבור; וְשֶׁל הַפְּטִישׁ – הגדול, שִׁשָּׁה – טפחים הם חיבור. יד הַקֶּרֶדֶם שֶׁל בָּקוּעַ – שמבקעים בו עצים, וְשֶׁל עֲדִיר – שעודרים בו את הקרקע, שִׁשָּׁה – טפחים של היד הם חיבור. וְיָד מִקֶּבֶת שֶׁל סִתְתִין – מסתתי אבנים, שמחליקים בו את האבנים שסתתו, שִׁשָּׁה – טפחים של היד הם חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור.

~ יום רביעי ~

באור משנה ח

שְׁיָרֵי חֲרוּר מִלְּמַמָּן, שְׁבַעָה – כבר בארנו (לעיל כה, ב), שהמרדע

פ ר ק ש ל ו ש י מ

א בְּלִי זְכוּכִית – פְּשׁוּטִיָּה טְהוּרִין, וּמִקְבְּלִיָּה טְמָאִים; נִשְׁבְּרוּ – טְהוּר; חֹזֵר וְעָשָׂה מִהֵן בְּלִים – מִקְבְּלִין טְמָאָה מִפְּאֵן וְלִהָבָא. הַטְּבֵלָא וְהָאֶסְקָטָלָא שֶׁל זְכוּכִית – טְהוּרִין. אִם יֵשׁ לָהֶן לִזְבּוּ – טְמָאִים. שׁוּלִי קְעָרָה וְשׁוּלִי אֶסְקָטָלָא שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהִתְקִינָן לְתַשְׁמִישׁ – טְהוּרִין. קְרִטְסָן, אוֹ שֶׁפֶן בְּשׁוּפִין – טְמָאִין.

ב אֶסְפָּקְלָרְיָא – טְהוּרָה. וְתַמְחֻי עֲשֵׂשָׂאֵא אֶסְפָּקְלָרְיָא – טְמָא. וְאִם מִתְחַלָּה עֲשֵׂשָׂאֵא לְשֵׁם אֶסְפָּקְלָרְיָא – טְהוּר. תְּרוּדָה שֶׁהוּא נֹתֵנוּ עַל שְׁלֶחֶן, אִם מִקְבֵּל כָּל שְׁהוּא – טְמָא; וְאִם לֹא – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נּוּרִי מְטַהֵר.

ג כּוֹס שֶׁנִּפְגַּם רַבּוֹ – טְהוּר; נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרָבּוֹ – טְהוּר; רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם מִפְּזָר הוּא אֵת רֹב הַפִּיִּם – פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ל **א** כְּלִי זְכוּכִית. הֵךְ תַּנְיִין תַּנְיִין לַעֲלִיל בִּפְרָק ב' וּבִפְרָק ט"ו. וְאִידֵי דְרַבִּי לַמְתֵּנִי דִּין הֵךְ כְּלִים שֶׁל זְכוּכִית דָּרֵךְ תָּנָא לֵה כַּח: טְבֵלָא. שׁוּלְחָן: אֶסְקָטָלָא. בִּלְשׁוֹן לַע"ז קוֹרִים לַקְעָרָה שְׁקוּטִילָא. וְהַכָּא מֵיירִי בַקְעָרָה פְּשׁוּטָה שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קִיבּוּל, אֲלֵא שְׁמַתְחִיָּה מִחוּבֵר לָהּ בֵּית קִיבּוּל קָמֵן הַמְשַׁמֵּשׁ כְּשׁוּבִין הַכִּלִּי עַל פְּנֵיו, כַּעֲיֵן שִׂישׁ לְכוּסוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זְכוּכִית שֶׁלֹּא יֵשׁ לָהֶן לִזְבּוּ. שֶׁפֶה סָבִיב, הַלְבוּבוּ עוֹשֶׂהוּ כְּלִי שִׂישׁ בּוֹ בֵּית קִיבּוּל: שׁוּלִי קְעָרָה וְשׁוּלִי אֶסְקָטָלָא. כְּשֶׁנִּשְׁבֵּר מִקּוֹם תַּשְׁמִישׁ נִשְׁאָר הַבֵּית קִיבּוּל קָמֵן וְחוּפְכוּ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְאִפִּילוּ הֵכִי מְטַהֲרִים, דְּלֹא חֲשִׁיבֵי הַשּׁוּלִים כְּלִי, מִפְּנֵי מִקּוֹם הַשֶּׁבֶר שְׁמוּק לִידֵים כְּשֶׁאֲחֻזִּים בּוֹ: קְרִטְסָן אוֹ שֶׁפֶן. תִּיקָמָה וְעֵשָׂאֵן חֲלָקִים עַד שֶׁרָאוּיִן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ בֵּית קִיבּוּל, מְטַמֵּא, דְּלֹא הוּא תוֹ שֶׁבֶר כְּלִי: בְּשׁוּפִין. כְּלִי שְׁצוּרִין וְחֲרָשֵׁי בְרוֹל מְטַהֲרִים בּוֹ הַחֲלוּדָה וּמְחַלְקִים בּוֹ הַכְּלִים. תַּרְנוּם הַצְרִיפִים, שׁוּפִינָא. לִימָא בִלְע"ז:

ב אֶסְפָּקְלָרְיָא. מֵרָאָה שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהִיא שֶׁהִיא רֹאֶה בָּהּ אֵת פְּנִיָּה. וּבִלְע"ז אֶסְפָּקְלָרְיָא. וְאִפִּילוּ יֵשׁ לָהּ בֵּית קִיבּוּל מְטַהֲרָה, לִפִּי שְׁאִינָה עוֹשִׂיָה לְקַבֵּל אֲלֵא לִרְאוּת צוּרַת הַפְּנִים: תַּמְחֻי. כְּמִין קְעָרָה גְּדוּלָּה שֶׁל זְכוּכִית: תְּרוּדָה. כֶּף שֶׁל זְכוּכִית: וְאִם לֹא, אִם כְּשֶׁנֹּתְנוּ עַל הַשְּׁלֶחָן אוֹ עַל דָּבָר פְּשׁוּטָה הוּא מִתְגַּלְגֵּל לְכָאֵן וּלְכָאֵן וְנִשְׁפָּךְ מִה שֶׁבְּתוֹכוֹ, לִפִּי שְׁתַּחֲתִי חֹד וְאִינוּ עוֹמֵד: ר' עֲקִיבָא מְטַמֵּא ר' בֵּית קִיבּוּל. וְהַלְכָה כִּי עֲקִיבָא:

ג כּוֹס. שֶׁל זְכוּכִית: שֶׁנִּפְגַּם רַבּוֹ טְהוּר. דְּחֲשִׁיב שֶׁבֶר כְּלִי: נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרָבּוֹ. שֶׁהִשְׁלֵשׁ פְּנִימוֹת עוֹמְדוֹת בְּרָבּוֹ שֶׁל כּוֹס וְלֹא בְּמִיעוּמוֹ: טְהוּר. אַע"פ

מַשְׁנִיּוֹת מְבֹאָרוֹת – קֹהֲתִי

מֵאֲחֻרֵיהֶם בֵּית קִיבּוּל, אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְקִינָן לְתַשְׁמִישׁ. שֶׁהֵפֶךְ אוֹתָם וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית הַקִּיבּוּל שֶׁמֵּאֲחֻרֵיהֶם, טְהוּרִין – שֶׁאֵין הַשּׁוּלִים נִחְשָׁבִים כְּלִים מִפְּנֵי מִקּוֹם הַשֶּׁבֶר שְׁמוּק לִידֵים כְּשֶׁאֲחֻזִּים בּוֹ. קְרִטְסָן – הַחֲלִיקָה בְּמִין אֲדָמָה וְעֵשָׂאֵן רָאוּיִים לְשִׁימוּשׁ, אוֹ שֶׁפֶן בְּשׁוּפִין – שֶׁשֶּׁפֶךְ אֵת שִׁפְתָּם בְּפִצְרָהּ וְהִסִּיר אֵת עוֹקְצֵיהֶם, טְמָאִין – מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה, הוֹאִיל וְעֵשָׂאֵן כְּלִי קִיבּוּל שֶׁאִפְשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

~ יוֹם חַמִּישִׁי ~

בֹּאֵר מִשְׁנָה ב

אֶסְפָּקְלָרְיָא – רֹאֵי שֶׁל זְכוּכִית, טְהוּרָה – אֵינָה מִקְבֵּלָה טוֹמָאָה, וְאִפִּילוּ יֵשׁ לָהּ בֵּית קִיבּוּל, לִפִּי שְׁאִינָה עוֹשִׂיָה לְקַבֵּלָה, אֲלֵא לִרְאוּת צוּרַת הַפְּנִים. וְתַמְחֻי – קְעָרָה גְּדוּלָּה שֶׁל זְכוּכִית, עֲשֵׂשָׂאֵא אֶסְפָּקְלָרְיָא – שְׁמֵרְקוּ וְלִישׁוּ וְעֵשָׂאֵן רֹאֵי, טְמָא – עַדִּין הוּא מִקְבֵּל טוֹמָאָה, שֶׁלֹּא נִתְבַּטַּל בּוֹה מְטַהֲרָה כְּלִי קִיבּוּל, שְׁעַדִּין רָאוּי לְתַשְׁמִישׁוֹ הִרְאִישׁוֹן. וְאֵין הַמִּירּוֹק חֲשׁוֹב שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה, לִפִּי שֶׁאֵין כֹּאֵן שִׁנּוּי צוּרָה (מְשַׁנָּה אַחֲרוֹנָה). וְאִם מִתְחַלָּה עֲשֵׂשָׂאֵא לְשֵׁם אֶסְפָּקְלָרְיָא – שְׁבַתְחִילָה עֲשֶׂה אֵת הַתַּמְחֻי לְשֵׁם רֹאֵי, אֵף עַל פִּי שֶׁפְּעָמִים מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ גַּם כְּקַעָרָה (תּוֹסַפְתָּא). טְהוּר – אֵינוֹ מִקְבֵּל טוֹמָאָה, כִּיֵּן שְׁמַתְחִילָה אֵינוֹ עוֹשִׂי לְקַבֵּלָה. תְּרוּדָה – כֶּף גְּדוּלָּה שֶׁל זְכוּכִית, שֶׁהוּא נֹתֵנוּ עַל שְׁלֶחֶן – שֶׁהוּא רָגִיל לְהַנִּיחוֹ עַל הַשּׁוּלְחָן, וְכִיֵּן שְׁשׁוּלֵי עֲגוּלִים הִרְיָהוּ נוֹטָה עַל צִידוֹ, אִם מִקְבֵּל כָּל שְׁהוּא – שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטָה עַל הַצֵּד, אֵין מֵה שְׁבַתְחוֹכוֹ נִשְׁפָּךְ לְגַמְרִי וְנִשְׁאָר בּוֹ כֵּל שֶׁהוּא, טְמָא – מִקְבֵּל טוֹמָאָה, כִּדִּין כְּלִי קִיבּוּל; וְאִם לֹא – שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל כֵּל שֶׁהוּא, שְׁכִשְׁנוֹתָנוּ עַל הַשּׁוּלְחָן הוּא מִתְהַפֵּךְ וְנִשְׁפָּךְ מֵה שְׁבַתְחוֹכוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא – שֶׁעַל כָּל פְּנִים נִחְשָׁב כְּלִי קִיבּוּל, הוֹאִיל וְהוּא מִקְבֵּל כְּשֶׁאֲחֻזּוֹ בִּידוֹ, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נּוּרִי מְטַהֵר – שְׁכִיֵּין שֶׁאֵין תְּרוּדָה מִקְבֵּל לְהִיטֵי שְׁמוֹר בְּתוֹכוֹ, אֲלֵא כִּדִּי לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ מִיד, אֵין זֶה נִקְרָאת קַבֵּלָה (תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל; מְשַׁנָּה אַחֲרוֹנָה).

בֹּאֵר מִשְׁנָה ג

כּוֹס – שֶׁל זְכוּכִית, שֶׁנִּפְגַּם רַבּוֹ – פְּגִימָה אַחַת שֶׁהִיא בְּרֹב הִיקְפוֹ, טְהוּר – כִּדִּין שֶׁבֶר כְּלִי; וְאִפִּילוּ נִפְגַּם בּוֹ שְׁלֹשׁ בְּרָבּוֹ – שְׁלֹשׁ

אֵת הַיָּד שֶׁל הַכִּלִּי כְּמוֹ שֶׁהִיא, יִתִּירָה עַל מִידָתָה, טְמָא – אֵף הִיתִיר עַל הַשִּׁיעוּר טְמָא, אִם נִטְמָא הַכִּלִּי, וְכֵן אִם נִגְעָה טוֹמָאָה בִּיד, בְּכָל מִקּוֹם שֶׁהוּא, נִטְמָא הַיָּד, וְנִטְמָא הַכִּלִּי עִמָּה, שְׁכָל הַיָּד נִחְשָׁבֶת חִיבּוּר לְכִלִּי. אֲבָל בְּסַתֵּם, שֶׁלֹּא חֲשָׁבוּ הַבְּעָלִים עַל יָד הַכִּלִּי שְׁרוּצִים בְּקִיּוֹם הַעוֹדֵף עַל הַשִּׁיעוּר אֵין זֶה חִיבּוּר (סְדוּרִי טְהוּרוֹת). וְיִיד מְשַׁמְשֵׁי הָאֹרֶר – יָד הַכְּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשִׁים בָּהֶם עַל אֲדָמָה, כְּגוֹן יָד שֶׁל שְׁמוֹר אוֹ שֶׁל מִרְחָשֶׁת, כָּל שְׁהוּא – אִפִּילוּ הִיד אֲרוּכָה מֵאֵד, הִרְיָה חִיבּוּר, לִפִּי שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִים אֲלוֹ מִרְחִיק אֵת עֲצָמוֹ מִן הָאֵשׁ, הַלֵּכךְ צָרִיכִים הֵם יָד אֲרוּכָה.

בֹּאֵר מִשְׁנָה א

פְּרָק זֶה, שֶׁהוּא אַחֲרוֹן בְּמַסְכְּתוֹנוּ, דִּן בְּכָלִי זְכוּכִית; וְכִבְרֵי הוֹכֵרָנוּ (בְּפִתְיָה לְמַסְכְּתָנוּ), שְׁטוּמָא כְּלִי זְכוּכִית הִיא מְדַבְּבָן, שֶׁהוֹאִיל וְתַחֲלִיל עֲשִׂיתָּהּ הִיא מִן הַחֹל, לִפְיֵךְ גְּזוּר בָּהֶם כְּחִמִּים כְּכִלִּי חֶרֶס. וּמִכָּל מִקּוֹם מִיטְמָאִים הֵם מִגְבֵּם (שֶׁלֹּא כְּכִלִּי חֶרֶס), הוֹאִיל וְנִרְאָה תּוֹכֵם כְּכֶרֶם. מִשְׁנֵנוּ פּוֹתַחַת בְּהִלְכָה כְּלִילִית, שְׁכִבְרָה נִשְׁנָתָה בְּתַחֲלִיל פְּרָק ב' וְחוּדָה וְנִשְׁנָתָה בְּתַחֲלִיל פְּרָק טו.

כְּלִי זְכוּכִית, פְּשׁוּטִיָּה טְהוּרִין – כִּדִּין כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵינֶם מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לָהֶם "תּוֹךְ" ("אִלְהוּ וְבִא"), וּמִקְבְּלִיָּה – וְהַכְּלִים שִׂישׁ לָהֶם בֵּית קִיבּוּל, טְמָאִים – מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה. נִשְׁבְּרוּ – הַכְּלִים, טְהוּר – מִן הַטוֹמָאָה שֶׁקִּיבְּלוּ קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ; וְכֵן אִם נִשְׁבְּרוּ כִשְׁהֵם טְהוּרִים, שְׁבִרֵיהֶם אֵינֶם מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה. חֹזֵר וְעָשָׂה מִהֵן – מִן הַשְּׁבִרִים, בְּלִים – שְׁלֵמִים, מִקְבְּלִין טְמָאָה מִפְּאֵן וְלִהָבָא – אֲבָל אֵינֶם חוֹזְרִים לְטוֹמָאָתָם הִישְׁנָה, שֶׁמִּשְׁנִשְׁבְּרוּ בְּטֵלָה טוֹמָאָתָם, וְכִשְׁחֹזֵר וְעֵשָׂה מִשְׁבִּירֵיהֶם כְּלִים, דִּינֵם כְּכִלִּים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ עַדִּין. הַטְּבֵלָא וְהָאֶסְקָטָלָא שֶׁל זְכוּכִית, טְהוּרִין – אֵינֶם מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה, לִפִּי שֶׁהֵם כְּלִים פְּשׁוּטִים. הַטְּבֵלָא הֵינּוּ לוֹחַ הַמְשַׁמֵּשׁ כְּשׁוּלְחָן, וְהָאֶסְקָטָלָא הֵינּוּ כְּמִין צִלְחַת פְּשׁוּטָה שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קִיבּוּל, אֲלֵא שְׁמֵאֲחֻרֵיהָ יֵשׁ בֵּית קִיבּוּל קָטָן, וְבָאָה הַמְשַׁנָּה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁכִלִי עֵץ כְּגוֹן אֲלוֹ טְמָאִים, מִכָּל מִקּוֹם כְּשֶׁהֵם שֶׁל זְכוּכִית טְהוּרִים, שְׁדִינֵם כִּדִּין כְּלִי חֶרֶס. אִם יֵשׁ לָהֶן לִזְבּוּ – מַסְגֵּרָה עַל שְׁפָתָה מִסְבִּיב, טְמָאִים – מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה, שֶׁהוֹלִיבוּ עוֹשֶׂה אוֹתָם כְּלִי שִׂישׁ לוֹ תוֹךְ. שׁוּלִי קְעָרָה וְשׁוּלִי אֶסְקָטָלָא שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהִתְקִינָן לְתַשְׁמִישׁ – שֶׁנִּשְׁבְּרוּ הַקְעָרָה וְהָאֶסְקָטָלָא וְנִשְׁאָרוּ שׁוּלִיָּה, שִׂישׁ לָהֶם

מְהוּר. נָקָב, וְעָשָׂא בִּין בְּבַעֲץ בִּין בִּזְפֶּת – מְהוּר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בְּבַעֲץ – מָמָא; וּבִזְפֶּת – מְהוּר. ד' צְלוּחִית קְטַנָּה שְׁנִטְלָה פִּיהָ – מָמָא; וּגְדוֹלָה שְׁנִטְלָה פִּיהָ – מְהוּרָה. שֶׁל פְּלִיטוֹן שְׁנִטְלָה פִּיהָ – מְהוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סוֹרַחַת אֶת הָיִד. לְגִינִין גְּדוֹלִים שְׁנִטְלָה פִּיהֶן – מָמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מִתְקַנֵּן לִכְבָּשִׁין. וְהָאֲפָרְכָס שֶׁל זְכוּכִית – מְהוּרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲשֶׁרִיךְ בָּלִים, שְׁנִנְכַסְתָּ בְּמָמָא, וְיָצְאת בְּמְהוּרָה.

סליק מסכת כלים

פירוש ברטנורא

שאינו מפזר את רוב המים: אם מפזר הוא את רוב המים מְהוּר. אבל במיעוטו, מָמָא. ואין הלכה כר' שמעון: בְּבַעֲץ. בבדיל: רבי יוסי אומר בבעץ מָמָא. דחכל הולך אחר המעמיד, וחשיב ככלי מתכות. ואין הלכה כר' יוסי: ד' צְלוּחִית. בעין צלוחיות של זכוכית שלנו שיש להן צוואר ארוך: שְׁנִטְלָה פִּיהָ. שניטל צווארה: ובגדולה. שאינה יכולה ליטול בידו אחת אלא בשתי ידיו קרויה גדולה, ושיכולה ליטול בידו אחת קרויה קטנה: שֶׁל פְּלִיטוֹן. של שמן אפרסמון: מְהוּרָה. דתו לא הוא למלאכתה: מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סוֹרַחַת אֶת הָיִד. הבא לתת ידו לתוכה לקחת מן הפליטין להריח בו, ידו נסרכת ונשרטת ונקרעת, סורחת, כמו סורכת בב"ף, לשון סרכא: לְגִינִין גְּדוֹלִים. כמו כרין גדולים: מִתְקַנֵּן לִכְבָּשִׁים. שכובשים בהן ירק במלח ובחומץ ומניחין אותן שם להתקיים: אֲפָרְכָס. כלי עשוי לרחוץ, שרחב מלמעלה וקצר מלמטה בשוליו, ונותנים בו חמין הרבה בפעם אחת והן יורדים מעט מעט לתוך הרחים ונמחנים שם ודונמחו מצינו בריש חגיגה (דף ג') עשה אונך כאפרכסת, שמכנים הרבה ומוציא קמעה: אֲשֶׁרִיךְ בָּלִים. מסכת כלים: שְׁנִנְכַסְתָּ בְּמָמָא וְיָצְאת בְּמְהוּרָה. מתחלת באבות המומאות, ומסיימת האפרכס של זכוכית מְהוּרָה:

משניות מבוארות – קהתי

הצלוחיות, שהקטנה ניטלת ביד אחת והגדולה ניטלת בשתי ידיים, והלא אין ההלכה תלויה בכך כלום אלא בגודל פיה של הצלוחית, אם הוא רחב או צר? (יסודי סהרות): שֶׁל פְּלִיטוֹן – צלוחית קטנה של שמן למשחה, העשוי מעלי ורד ומבשמים אחרים, שְׁנִטְלָה פִּיהָ – צווארה הצר, מְהוּרָה – שאינה ראויה לשימוש, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סוֹרַחַת – פוצעת, אֶת הָיִד – שהבא ליתן את האצבע לתוכה להוציא קצת שמן, ידו נשרטת ונפצעת (רמב"ם). לְגִינִין גְּדוֹלִים – כדים גדולים של זכוכית, שְׁנִטְלָה פִּיהֶן – צווארם הרחב, מָמָא – שעדיין ראויים הם לשימוש, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מִתְקַנֵּן לִכְבָּשִׁין – שכובשים בהם ירקות במלח ובחומץ, ומניחים אותם שם להתקיים, ואין מסתפקים מהם אלא לפרקיים (רמב"ם; רא"ש), ואף כשבאים ליטול מתוכם את הכבשים, אין צורך לאחוז את הלגינים בידיים, אלא מוציאים את הכבשים משם ככלי (ימשה אחרונה), או שנוטלים בידיים מתוכם כשהם עומדים על הארץ, ומתוך שפיהם רחב אין היד נסרסת (יסודי סהרות). וְהָאֲפָרְכָס שֶׁל זְכוּכִית – כלי של רחיים בצורת משפך, שנותנים לתוכו חטים, והוא מוציאם קימקא קימקא לתוך הריחיים, מְהוּרָה – לפי שאינה כלי קיבול, שמה שנותנים לתוכה אינו בשביל להיות שמור שם אלא להוציאם לריחיים מיד (ימשה אחרונה). אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲשֶׁרִיךְ בָּלִים – מסכת כלים, שְׁנִנְכַסְתָּ בְּמָמָא – פתחת ב"אפרכסת טהורה", אלא שפרק זה של כלי זכוכית נשנה בסוף, קורא לו "ציצאה בטהרה", שמן התורה כלי זכוכית טהורים.

בתוספות רבי עקיבא איגר מובאת הערה: אף שרבי יוסי היה רבו של רבי, מכל מקום היו להם סדרי משנה קודם רבי. וכן מובא בתוספות (בבא קמא צד, ב), שהמשניות היו קודם רבי, אלא שהוא סדרם.

ובעל "משנה אחרונה" כתוב: "לא על המשניות הללו אמרה, שרבי יוסי קדם לרבי שסידר המשניות, אלא כל התנאים היו בידם משניות סדורות מרבותיהם, ורבי יוסי גם הוא היה בידו משניות סדורות, וסיים גם כן מסכת כלים בטהרה, ואפילו לא סיים ב"אפרכס טהורה", אלא שפרק זה של כלי זכוכית נשנה בסוף, קורא לו "ציצאה בטהרה", שמן התורה כלי זכוכית טהורים.

מסכת אהלות

פתיחה למסכת אהלות

מסתנו דנה בטומאת המת; וכבר הזכרנו במקומות אחרים, שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, כלומר: הנוגע במת או בחלק ממנו (כמובא במסכתנו ב. א.). או אדם הנושא אותו, אף על פי שאינו נוגע בו, או כל הנמצא עם המת באוהל אחד – טמא שבעה ימים, וטעון הזאה ממי אפר פרה האדומה ביום השלישי וביום השביעי

פגיונות הנמצאות ברוב היקפו של הכוס (הרא"ש), מְהוּר – אף על פי שאינו מפזר את רוב המים שבתוכו: רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִם מִפְּזָר הוּא אֶת רֹב הַמַּיִם – שבתוכו, מְהוּר – כדין כלי שבור; אבל אם אינו מפזר את רוב המים, הריהו עדיין טמא. הרמב"ם גורס במשנתנו: נפגם בו שליש ברובו, והוא מפרש בפירושו למשנתנו: שליש גובהו ברוב היקפו. ברם, בחיבורו (הל' כלים יב, ג) הוא כותב להיפך: נפגם בו שליש היקפו ברוב גובהו (ענין השגת הראב"ד שם, שמפרש כדרך שבארנו לעיל). נָקָב – הכוס, וְעָשָׂא – ותיקנו, בִּין בְּבַעֲץ בִּין בִּזְפֶּת – בין שסתם את הנקב בבעץ, היינו בבדיל, בין שסתמו בזפת, מְהוּר – הכוס, שאין סתימה זו מועילה בו, לפי שאין הבעץ והזפת נדבקים כל כך בזכוכית. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בְּבַעֲץ – אם סתם את הנקב בבעץ, מָמָא – שסתמית בעץ בזכוכית סתימה מעולה היא; וּבִזְפֶּת – אבל אם סתם את הנקב בזפת, מְהוּר – שאינה סתימה. רבי יוסי הולך לשיטתו, שכן שנינו (לעיל ג, ז): "קומקום (של חרס) שניקב ועשאו בזפת, רבי יוסי מטהר, שאינו יכול לקבל את החמין כצונן", ואף כאן בכוס של זכוכית: בזפת מטהר – הואיל ואינו יכול לקבל חמין כצונן (הגר"א). ואין הלכה כרבי יוסי.

יש מפרשים, שטעמו של רבי יוסי האומר: בבעץ טמא. לפי שהכל הולך אחר המעמיד, והואיל והבעץ הוא המעמיד של הכוס, הריהו חשוב ככלי מתכת (ור"ש; ברטנורא). ברם, בתוספתא שנו, שטמא משום כלי זכוכית (ולא משום כלי מתכת). עיין "משנה אחרונה".

~ יום ששי ~

באור משנה ד

צְלוּחִית קְטַנָּה – של זכוכית, שְׁנִטְלָה פִּיהָ – היינו צווארה, מָמָא – שעדיין ראויה היא לשימוש, והואיל ואפשר לאחזה ביד אחת למטה מפיה ולהזיחה שלא תיסרט היד בחידודי הפה; וּגְדוֹלָה שְׁנִטְלָה פִּיהָ – אבל צלוחית גדולה, שאינה יכולה ליטול ביד אחת אלא בשתי ידיים, אם ניטל צווארה, מְהוּרָה – שהואיל וצריך לאחזה בשתי ידיים, אי אפשר להישמר שלא תיסרט היד בפגיונות הצוואר השבור, והרי שאינה ראויה עוד לשימוש (אליהו רבא; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב טעם אחר, וזה לשונו (הל' כלים יב, יא): "צלוחית קטנה, הניטלת ביד אחת, שניטל פיה – מקבלת טומאה, מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה; אבל גדולה הניטלת בשתי ידיים, שניטל פיה – מטהרה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניסין ידו לתוכה". אבל יש מעיירים, שלפי הרמב"ם לא מובן טעם ההבדל שנקט בשיעור

משניות מסכת אהלות

פרק ראשון

א שנים טמאים בַּמֶּת – אֶחָד טָמֵא טֻמְאָת שְׁבַעָה, וְאֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב. שְׁלֹשָׁה טָמְאִין בַּמֶּת – שְׁנַיִם טָמְאִין טֻמְאָת שְׁבַעָה, וְאֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב. אַרְבַּעָה טָמְאִין בַּמֶּת – שְׁלֹשָׁה טָמְאִין טֻמְאָת שְׁבַעָה, וְאֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב. פִּיצֵד שְׁנַיִם? אָדָם הַנוֹגֵעַ בַּמֶּת – טָמֵא טֻמְאָת שְׁבַעָה; וְאָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ – טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב.
ב פִּיצֵד שְׁלֹשָׁה? פְּלִים הַנוֹגְעִים בַּמֶּת, וְכָלִים בְּכָלִים – טָמְאִין טֻמְאָת שְׁבַעָה; הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אָדָם וּבֵין פְּלִים – טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב.

פירוש ברטנורא

א שנים טמאים במת אחד טמא טומאת שבעה. כולה מתניתין מפרש לה ואייל: אדם הנוגע במת, טמא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר י"ט) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה, שהמת אבי אבות הטומאה הוא: אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכתיב (שם) והנפש הנוגעת הטמא עד הערב, לפי שהוא נעשה וְלֹד הטומאה וכל וְלֹד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב. אבל חכמים גורו על הנוגע בטמא מת בעודו מחובר למת שיהיה טמא שבעה:

ב כלים הנוגעים במת וכו'. בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין במת עצמו, דכתיב (שם) בחלל חרב או במת, חרב הרי הוא כמת, והוא הדין לשאר כל הכלים. הלכך כלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות, וכלים בכלים אב הטומאה, דלעולם אין הכלים שניים נעשים כראשונים: השלישי בין אדם בין כלים, נעשים ראשונים ומיטמאין טומאת ערב:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

המשניות א-ד בפרקנו דנות בדרגות טומאת המת.

שנים טמאים במת – יש שניים הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **אֶחָד טָמֵא טֻמְאָת שְׁבַעָה** – ימים, ו**אֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב** – כמבואר להלן. **שְׁלֹשָׁה טָמְאִין בַּמֶּת** – וכן יש שלושה הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **שְׁנַיִם טָמְאִין טֻמְאָת שְׁבַעָה**, ו**אֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב** – כמבואר במשנה ב. **אַרְבַּעָה טָמְאִין בַּמֶּת** – וכן יש ארבעה הנטמאים בטומאת מת, ומהם: **שְׁלֹשָׁה טָמְאִין טֻמְאָת שְׁבַעָה**, ו**אֶחָד טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב** – כמבואר במשנה ג. **פִּיצֵד שְׁנַיִם** – טמאים במת, ואחד מהם טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב? **אָדָם הַנוֹגֵעַ בַּמֶּת**, **טָמֵא טֻמְאָת שְׁבַעָה** – שנאמר (במדבר יט, יא): "הנוגע במת לכל נפש אדם, וטמא שבעת ימים", לפי שהמת הוא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וכל אב הטומאה שמחמת טומאת מת טמא שבעה ימים; ו**אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ** – בטמא המת, **טָמֵא טֻמְאָת עֶרֶב** – שנאמר (שם שם, כב): "והנפש הנוגעת הטמא עד הערב", ופירשו את הכתוב: "והנפש הנוגעת" במי שנטמא במת, טמא טומאת ערב. לפי שהנוגע בטמא מת אינו אלא ראשון לטומאה. במפרשים מבואר, שבמשנתנו מדובר בכגון שאדם נגע בטמא מת לאחר שהלה כבר פירש מן המת (ובלשון הגמרא: בטומאה "שלא בחיבורין") אבל אם נגע בו כשהוא עדיין נוגע במת ("בטומאה בחיבורין") אף השני טמא טומאת שבעה, כאילו נגע אף הוא במת עצמו. ברם, לדעת הרמב"ם טומאה זו ("טומאה בחיבורין") אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ודווקא לענין תרומה וקדשים, אבל לגזיר ועושה פסח, אף אם נגע בטמא מת בשעת חיבורו למת, אינו טמא אלא טומאת ערב כדין תורה (הל' טומאת מת ה, ב). ויש סוברים, ש"טומאה בחיבורין" היא מן התורה (ענין גמרא ותוספות עבודה זרה לו, ב; ועיין נושאי כליו של הרמב"ם, שם).

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

פִּיצֵד שְׁלֹשָׁה – טמאין במת, ושניים מהם טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב? **פְּלִים הַנוֹגְעִים בַּמֶּת** – הרי הם נעשים כמת עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה, שנאמר (במדבר יט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת... יטמא שבעת ימים",

לטומאתו. מכאן – טומאת המת נקראת בלשון המשנה: טומאת שבעה; ברם, אדם שנגע בטמא מת, אינו טמא אלא אותו יום בלבד עד הערב. ומכאן טומאתו נקראת: טומאת ערב.

טומאת מגע ואוהל מפורשת בתורה, שנאמר (במדבר יט, יא): "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים", ונאמר (להלן שם, יד): "זאת התורה אדם כי ימות באוהל, כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים". אבל טומאת משא נלמדת בקל וחומר מטומאת נבילה: ומה נבילה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באוהל, מטמאה במשא, שנאמר (ויקרא יא, כח): "וההנושא את נבלתם יכבס את בגדיו וטמא עד הערב", המת שמטמא באוהל ומטמא טומאת שבעה, כל שכן שמטמא במשא (99 פרי פרשת חזקת).

טומאת האוהל מטמאה בשלוש דרכים:

(א) כל הנמצא עם המת באוהל אחד, כגון שגג אחד מאהיל על המת ועל אדם או כלים או אוכלים, שטומאת המת מתפשטת בכל האוהל ומטמאה כל מה שבתוכו.

(ב) אם המת נמצא ממעל לאדם או לכלים, והמת מאהיל עליהם, שטומאת המת יורדת ומטמאה כל מה שכנגדה למטה.

(ג) אם האדם או הכלי נמצאים ממעל למת, והם מאהילים על המת, שטומאת המת עולה ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה.

כשם שהאוהל מביא את הטומאה על מה שבתוכו, כך הוא מפסיק וחוצץ בפני הטומאה, שלא יטמא כל שחוצה לו.

ברם, אין האוהל מביא את הטומאה וחוצץ בפניה, אלא אם כן לפחות ארכו טפח ורחבו טפח וגובהו חללו טפח. אבל אם אין לאוהל המת גובה טפח או שאינו ארוך טפח או רחב טפח אינו קרוי אוהל, ואינו חוצץ בפני הטומאה, והיא נקראת "טומאה רצוצה" (טומאה שאין לה רוח), שאינה מתפשטת לצדדים, אלא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה או למטה ממנה.

דיני טומאת האוהל הם עיקרה של מסכתנו. ומכאן שם המסכת: אהלות. ויש קוראים למסכתנו: אהילות (בבלי עירובין עט, א; ירושלמי עירובין א, ז ועוד).

ג פיצד ארבעה? פלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם – ממאין ממאנת שבעה; הרביעי, בין אדם בין פלים – טמא ממאנת ערב. אמר רבי עקיבא: יש לי חמישי: השפוד התחוב באהל, האהל והשפוד, ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם – ממאין ממאנת שבעה; התמישי, בין אדם בין פלים – טמא ממאנת ערב. אמרו לו: אין האהל מתחשב.

פירוש ברטנורא

ג כיצד ארבעה. כלים הנוגעים במת, אבי אבות כמות. ואדם בכלים, אב הטומאה. וכלים באדם, נמי אב הטומאה כאדם עצמו, דכתיב (במדבר ל"א) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא הכלים טומאת שבעה: הרביעי בין אדם בין פלים. נעשים ראשונים. והוא הדין דכביד שלשה הוה מצי למתני אדם הנוגע במת וכלים באדם טמאים טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב. אלא מסיפא ארבעה ממאין במת שמעין לה, דאפילו אדם בכלים שנגעו במת וכלים באדם קתני טומאת שבעה, כל שכן אדם במת עצמו וכלים באדם דאיכא טומאת שבעה: שפוד. כמין עמוד של מתכת תקוע באמצע האוהל ובראשו קושרין האוהל: אין האוהל מתחשב. לפי שאין האוהל מטמא השפוד, לפיכך אינו נחשב כמנין סדר הטומאות, אלא כל המונח באוהל המת כנוגע במת עצמו, ואין כאן אלא ארבעה. אי נמי, אפילו אין השפוד בתוך האוהל אלא שנוגע באוהל מבחוץ אפילו הכי אין האוהל מתחשב כמנין סדר משנתו. והכי מוכח לקמן בפרק סוף עבה במשנת טבילות של עץ:

משניות מבוארות – קהתי

באדם, ונאמר (שם שם, כד): "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם". הרי למדת, שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא כלים טומאת שבעה; ומכאן שכלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם, שלשתם **טמאין ממאנת שבעה** – ימים; **הרביעי** – והנוגע הרביעי, **בין אדם בין פלים** – הנוגעים בכלים, **טמא ממאנת ערב** – שנעשה ראשון לטומאה. **אמר רבי עקיבא: יש לי חמישי** – שהוא טמא טומאת ערב, וארבעה טמאים טומאת שבעה: **השפוד** – של מתכת, **התחוב באהל** – התקוע בתוך האוהל שהמת בתוכו, ובראשו קשור האוהל, **האהל והשפוד** – שניהם אבי אבות הטומאה, שאוהל המת כל זמן שהמת בתוכו דינו כמת שהוא אבי אבות הטומאה, וכגון שהאוהל עשוי מיריעת צמר או מפשתן וכדומה, שהוא מתטמא טומאת אוהלים. ואף השפוד, הואיל והוא בתוך האוהל, דינו כנוגע במת ונעשה אבי אבות הטומאה, והרי שטומאתו מחמת האוהל היא, **ואדם הנוגע בשפוד** – ונעשה אב הטומאה, **ובכלים הנוגעים באדם** – ואף הם נעשים אב הטומאה כמותו, **טמאין ממאנת שבעה** – כל ארבעתם; **החמישי** – הנוגע בכלים, **בין אדם בין פלים, טמא ממאנת ערב** – שהוא ראשון לטומאה. **אמרו לו** – חכמים: **אין האהל מתחשב** – אין האוהל מטמא את השפוד, אלא המת מטמא אותו, הלכך אין להתחיל את סדר הטומאות מן האוהל אלא מן השפוד, והרי שאין כאן אלא ארבעה. יש מפרשים, שהשפוד אינו תחוב בתוך האוהל אלא חוץ לאוהל כעין יתד המחזקת את יריעת האוהל, וכיון שנוגע באוהל ומחובר לו הריהו נעשה אבי אבות כאוהל, וזהו שאומר רבי עקיבא, שיש כאן חמישה, שארבעה מהם טמאים טומאת שבעה וחמישי טמא טומאת ערב. אבל חכמים אמרו לו, שמכל מקום אין השפוד טמא טומאת שבעה משום שנוגע באוהל, אלא משום שהשפוד נחשב כחלק מן האוהל, וכאילו נטמא במת עצמו, הלכך אין האוהל נחשב מן המנין (ר"ש; תפארת ישראל").

בארנו לעיל: השפוד – של מתכת. וכן מפרש הרב מברטנורא: "כמין עמוד של מתכת תקוע באמצע האוהל". וכן כותב גם הרמב"ם בפירושו למשנתו. אבל יש תמהים על כך, שהרי לשיטת הרמב"ם (שאף הרב מברטנורא נוקט בה), דין "חרב הרי הוא כחלל" נוהג בכל הכלים, לא רק בכלי מתכת – ברם, יש מיישבים שלא כתב הרמב"ם שהשפוד הוא עמוד של מתכת אלא כדי למעט שאינו של עץ, שאילו היה עמוד של עץ, לא היה מקבל טומאה, שהרי פשוטי כלי עץ טהורים (ענין תוספות אנשי שם: "סדרי טהרות").

וידרשו "בחלל חרב" – חרב הרי הוא כחלל, היינו החרב שנגע בחלל דינו כחלל עצמו להיות אבי אבות הטומאה; ולא דווקא חרב, אלא הוא הדין לשאר כל הכלים (חוץ מכלי חרט). שאם נגעו במת, הרי הם נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו; וכן אם נגעו באדם שנטמא במת, הרי הם נעשים אב הטומאה כמוהו (רמב"ם; הגר"א; ברטנורא). ויש סוברים שדין זה, חרב הרי הוא כחלל, אינו אלא בכלי מתכות בלבד, בדומה לחרב, אבל לא כשאר הכלים (רש"י; רבנו תם; ראב"ד), ולשיטתם מדובר במשנתו דווקא בכלי מתכת. מכל מקום הכלים הם אבי אבות הטומאה כדין המת שנגע בו; **ובכלים בכלים** – וכלים שנוגעים בכלים הללו שנגעו במת, שהם נעשים אב הטומאה, והרי שהכלים הראשונים והכלים השניים **טמאין ממאנת שבעה** – ימים; **השלישי** – הנוגע השלישי, **בין אדם ובין פלים** – בין שנגע אדם בכלים השניים ובין שנגע בהם כלי, **טמא ממאנת ערב** – שאינו אלא ראשון לטומאה.

אמנם במשנה הקודמת שנינו כסיפא: "ואדם הנוגע בו" דווקא אדם הנוגע בטמא מת טמא טומאת ערב, אבל כלי הנוגע בו הרי דינו כטמא המת עצמו, שטמא טומאת שבעה, משום "חרב הרי הוא כחלל", כמו שבארנו במשנתנו. מכאן גם יכלה משנתנו לנקוט: אדם במת, וכלים באדם טמאים טומאת שבעה, שהרי הכלים נעשים אב הטומאה כטמא המת שנגע בו (כמו שבארנו לעיל). וכשתור אדם או כלי ונגע בכלים הללו, טמא טומאת ערב, אלא שמשנתנו נקטה "כלים הנוגעים במת וכלים בכלים", כדי להשמיענו רבותא, שאף על פי שהכלים הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו, מכל מקום הכלים השניים אינם נעשים כראשונים, אלא יורדים דרגה אחת, שדווקא אדם אב הטומאה מטמא את הכלי טומאה כיצא בו, אבל לא כלי הנוגע בכלי

(תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה ג

פיצד ארבעה – טמאים במת, ושלשה מהם טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב? **פלים הנוגעים במת** – והם אבי אבות הטומאה כמת עצמו, **ואדם בכלים** – ואדם הנוגע באחד מן הכלים הללו שנגעו במת, ונעשה האדם אב הטומאה, **ובכלים באדם** – וכלים הנוגעים באדם, והם נעשים אב הטומאה כמותו, שנאמר (במדבר לא, יט): "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תחתטאו ביום השלישי וביום השביעי", ודרשו חכמים: וכי תעלה על דעתך שאם ירה בו חץ או זרק בו אבן והרגו יטמא שבעת ימים? אלא שהכתוב מדבר בהורג נפש בחרב וכיוצא בה, ונמצא החרב נגע במת והאדם בחרב ובגדים

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

לא ישמח. הרי צרות וגזירות. ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם - הרי צועקין ואינם נענין. בעון מה - "כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה, ועוד ידו נטויה". לשון "ועד" כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה, יד הדין נטויה עליו לבטל זכותיו בעון זה: הכל יודעין בו. ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה. והמנבל פיו בכך - אפילו כו': שוחה עמוקה. מוכנת לפי זרות, למי שפיו זרה: זעום ה' יפול שם. זעם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות. היושב אצל ושומע קרוי ועומו של הקב"ה: הממרק עצמו. מפנה לבו לכך, ממרק עצמו משאר עסקים להתעסק בעבירות: תמרוק ברע. הממרק ברע: הדרוקן. חולי הוא:

דף לג עמוד א. ממיכה הברייא: בעון נבלות פה - דיבור דברים מגונים, צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל [בלשון סגי נהור] מתים - ומתים בני ישראל בצעירותם, ויתומים ואלמנות שלהם, צועקין לעזרה, ואינן נענין - ואין הקב"ה שומע לצעקתם. ומקור הדברים, שנאמר (ישעיה ט טז) 'על כן על בחוריו לא ישמח ה' [היינו צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים], ואת יתומיו ואת [ו]אלמנותיו לא ירחם [היינו יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין], כי כלו חנף ומרע, וכל פה דובר נבלה, בכל זאת לא שב אפוי, ועוד ידו נטויה'. הרי שעונשים אלו באים מחמת ניבול פה.

הגמרא דורשת את סיום הפסוק. מבררת הגמרא: מאי כוונת הפסוק באומר 'ועוד ידו נטויה'. משיבה הגמרא: אמר רב חנן בר רבא, הכל יודעין בלה למה [לאיזו מטרה] נכנסה לחופה, אלא כל המנבל פיו ומפרש הדבר בפיו שלא לצורך, אפילו חותמין עליו גזר דין של שבועים שנה [שהם כל ימי חייו של אדם] לטובה, כלומר, שגזר עליו שכל שנותיו יהיו

טובות, בעון ניבול פה יד הדין נטויה עליו לבטל זכויותיו, והופכין עליו כל שנותיו לרעה, ומתפרש הכתוב 'ועוד' מלשון 'עולם ועד'.

מאמר נוסף בעונשו של המנבל פיו: אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא, כל המנבל את פיו, מעמיקין לו גיהנם - נענש להיות בעומק הגיהנם. ומקור הדבר, שנאמר (משלי כב יד) 'שוחה עמקה פי זרות' - בור עמוק מוכן למי שפיו מדבר דברי זרות, דהיינו דברי ניבול. והכוונה לכך שנופל בעומק הגיהנם. רב נחמן בר יצחק אמר, אף השומע חבירו שמנבל את פיו ושותק מלמחות בידו, נענש בכך שמעמיקים לו גיהנם. ומקור הדבר, שנאמר בהמשך הפסוק, 'זעום ה' יפול שם' - מי הוא זעום של ה', השוכן אצל המנבל פיו ושומע דבריו ושותק, הרי שזעום ה' גם על השומע ושותק, ונענש באותו עונש, ש'נופל שם' בגיהנם.

אמר רב אשיעיא, כל הממרק עצמו לעבירה - מפנה ליבו משאר עיסוקים לעסוק בעבירות, חבורות ופצעין יוצאין בו [-על גופו]. ומקור הדבר, שנאמר (משלי כ ל) 'חבורות פצע תמרוק ברע', כלומר, חבורות ופצעים באים על הממרק עצמו לעשות רע. ממשיך רב אשיעיא, ולא עוד - ולא די בכך שנענש בחבורות ופצעים, אלא שגדון - שנענש בהדרוקן - בחולי הבטן. ומקור הדבר, שנאמר בהמשך הכתוב 'ומבית חדריו כמין'. אמר רב נחמן בר יצחק, סימן לעבירה - חטא זנות, הדרוקן. כלומר, הלוקה בהדרוקן סימן הוא שחטא בזנות.

וקשה, איך נטמא הבשר, הרי טומאת בית הסתרים היא - נגיעת
הטומאה היא במקום נסתר מהעין, שהרי היא במקום דיבוק הבשר
לאבר מבפנים, והכלל הוא שטומאת בית הסתרים לא מטמא.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי זירא, אמר ליה רבי זירא, וישאליתיה
ו-ושאלתיו לרבי אבא בר ממל, ואמר ליה, הא מני - ברייתא זו
בשית ממי היא, הלא בשית רבי מאיר היא, דאמר שטומאת בית
הסתרים מטמא. שהרי אמר רבי מאיר (לעיל עב), שעובר של בהמה
שהוציא ידו לחוץ, ונשחטה אמו, כיון שאין שחיתה מתירה
באכילה את יד העובר שבחוץ, דין ידו כאבר מן החי ומטמאת את
שאר בשרו. והרי המקום בו שאר הבשר דבוק אל היד הוא נסתר
מן העין, ועל כרחק לדעת רבי מאיר מגע בית הסתרים מטמא,
והברייתא כשיתו.

רבי אסי דוחה תירוצו זה: אמר ליה רבי אסי, ולא זמנין שניאין
אמרה קמא - וכי לא אמר לפני רבי אבא את תירוצו זה פעמים
רבות, וכבר דחינו ואמרי ליה, שני ליה לרבי מאיר בין טומאת
דבוקת הכשר ובין טומאת דבוקת הכשר - רבי מאיר מחלק בין
דבר שכבר הוכשר לקבל טומאה, עליו אמר שטמא בבית
הסתרים, לבין דבר שלא הוכשר, שאינו מטמא בבית הסתרים.
ולכן לגבי עובר שנשחטה אמו, כיון שהשחיטה מכשירה אותה
ואת העובר שבמעיה לקבל טומאה, אמר רבי מאיר שנטמא
העובר בבית הסתרים, אבל לגבי החותך בשר מאבר מן החי, מן
הסתם מדובר בברייתא כשהבשר עדיין לא הוכשר במים, ומבלי
הבשר הרי לא יוכל להיטמא. לפיכך עדיין קשה, איך נטמא הבשר
מן האבר.

רבא מתרץ את קושיית רבי אסי: אמר רבא, ואמר קושא היא זו,
דלמא מדברת הברייתא בשחיתות הבשר קודם שנחתך מהאבר,
ושבו נוכל להעמידה בשית רבי מאיר המטמא במגע בית
הסתרים.

רבה בר רב חנן מתרץ באופן אחר: אמר ליה רבה בר רב חנן לרבא,
למה לי להעמיד הברייתא דווקא כשהיה הכשר של הבשר במים,
הרי הבשר הזה היה מטמא טומאת חמורה אבא - כשהיה חלק
מאבר מן החי היה לו דין אב הטומאה לטמא אדם וכלים במגע
ובמשא כנבילה, והכלל הוא שכל שסופו לטמא טומאה חמורה
אינו צריך הכשר מים, כמו שאמר רבי יוסי לעיל (קכא) לגבי נבילת
עוף טהור, שאף על פי שמצד עצמה אינה מטמאת במגע, אבל אם
חשב עליה לאכילה נעשית ראויה לקבל טומאת אוכלין ולטמא
במגע אף אם לא הוכשרה במים, כיון שסופה לטמא טומאה
חמורה והיינו שדין כל נבילת עוף טהור לטמא את האדם ואת
הבגדים שעליו כשהיא בבית הבליעה. וכל שכן הבשר הזה,
שכבר היה מטמא טומאה חמורה בהיותו חלק מאבר מן החי,
שאינו צריך הכשר כדי לקבל טומאת אוכלין, ויכול להיטמא
במגע בית הסתרים לדעת רבי מאיר.

דוחה הגמרא: אמר ליה רבא, אי אפשר ללמוד את דין הבשר
מנבילת העוף. כי מנבילת העוף, טומאתה החמורה בבית הבליעה,
והטומאה הקלה שהיא מטמאת כשחשב עליה לאכילה, יש להן
שייכות זו לזו מפני ששתייהן משם 'אוכל', לפיכך מתוך שאינה
צריכה הכשר לטמא טומאה חמורה, אף לטומאה הקלה אינה
צריכה הכשר. אבל בשר הפורש מאבר מן החי, שששימש לטמא
טומאה חמורה, מעשה עין שימש - הרי זה מחמת השתתפותו עם
הגידים והעצמות להיות יחד אבר מן החי, והוא בזה כמוהם שאין
טומאתם מצד שם אוכל שהרי הם כעץ ואינם ראויים לאכילה.
וטומאת אוכלין שתהיה בו כשיחשוב עליו לאכילה היא מצד
שיתחדש בו שם אוכל, ואין לה שייכות לטומאה הראשונה,
לפיכך טעון הכשר מים להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין.

הגמרא מביאה חמשה דינים נוספים, שנאמרה בהם סברא זו של
'כשימש מעשה עין שימש'. הדין הראשון הוא לגבי דברי התנא

דבי רבי ישמעאל (לעיל קכא), הדורש מהכתוב בטומאת שרצים
(ויקרא יא לח) 'וכי יתן מים על זרע' וגו' שהכשר מים צריך רק בדבר
שהוא דומה לזרעים שאינם נעשים אב הטומאה והיינו לרבות כל
מיני אוכלין, אבל דבר הנעשה אב הטומאה ראוי לטמא טומאת
אוכלין אף מבלי הכשר מים. אבוי מוכיח דין נוסף מדברי התנא
דבי רבי ישמעאל: אמר אבוי, הרי אמרו בברייתא (פסחים מה)
שבפסח - גוש של שאור, שיהיה לשייכה, בבלה - בטל ממנה שם
אוכל ומותר להשהותה בפסח. אמנם אמר רבי ישמעאל שתהיה
בה כשישב עליה זב שטמאת אדם וכלים, היא לא דאורייתא,
דא' סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שטמאין טומאה
חמורה, שלא כדברי התנא דבי רבי ישמעאל שאמר שלא מצינו
בהם טומאה חמורה.

דוחה הגמרא: בששימש השאור לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש - הרי זה מחמת שימוש לשייכה, והוא בזה ככל חתיכת עץ
המיוחדת לשייכה שטמאת טומאה חמורה, ולא מצד שם אוכל
שבו. לפיכך יתכן שיהיה השאור מטמא אדם מדאורייתא, ואין זו
ראיה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם.

הדין השני: אמר אבוי, הרי אמרו בברייתא (לעיל יג) שתקרובת
עבודת כוכבים של אוכלין - מיני מאכל שהובאו בתקרובת
לעבודה זרה, מטמאין אדם וכלים באוהל. אך אומר רבי ישמעאל
של התקרובת לא דאורייתא, דא' סלקא דעתך דאורייתא, מצינו
לאוכלין שטמאין טומאה חמורה, שלא כתנא דבי רבי ישמעאל.
דוחה הגמרא: בששימש המאכל לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש - הרי זה מחמת הקרבתו לעבודה זרה ולא מפני שם אוכל
שבו, שכיון שהוא אסור באכילה ובהנאה בטל ממנו שם אוכל,
והוא בזה ככל עץ שעשאוהו עבודה זרה שטמא אדם וכלים
באהל. לפיכך יתכן שתהיה טומאת התקרובת מדאורייתא, ואין זו
ראיה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם.

הדין השלישי, הוא לגבי המשנה בפסחים (מה), שבצק הנמצא
בסדקי עריבה ו-קערה, אם רוצה בקיומו שיתסוף סדקי, בטל
לעריבה ונעשה חלק ממנה לענין שאם תיגע בו טומאה תיטמא
העריבה מאותה נגיעה. אבוי מבקש להוכיח שדין זה אינו
מדאורייתא: אמר אבוי, הרי אמרו לגבי בצק שבסדקי עריבה,
שהבשר אוכלין - אוכלין שחיבורם כללים וביטולם שם, בבלים
דמו - נחשבים ככללים, ואם יגעו במת, האוכלין והכלים נעשים אב
הטומאה לטמא את האדם הנוגע בהם. אך אומר רבי ישמעאל
לא דאורייתא, דא' סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שטמאין
טומאה חמורה.

דוחה הגמרא: בששימש הבצק לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש - הרי זה מחמת שהוא מתבטל לכלי ונעשה חלק ממנו,
והוא בזה ככל חתיכת עץ שעשאוהו כלי קיבול, שאם נגעה במת
מטמאת את האדם.
הדין הרביעי הוא לגבי חלב של נבילת בהמה טהורה, שאינו
מטמא מצד עצמו אלא אם חשב להאכילו לגוי, שאז מקבל
טומאה כשאר אוכלין. אמנם החלב שעל הכוליא של הנבילה,
בזמן שמחובר לכוליא, הנוגע בו נטמא כאילו נגע בכוליא עצמה,
כי החלב נחשב 'שומר' של הכוליא. רב פפא מבקש להוכיח שדין
זה אינו מדאורייתא: אמר ליה רב פפא לרבא, הא דתניא, שהחלב
המכסה את הכוליא של הנבילה, אם הוא בכפרים ששם אין דרכם
לאוכלו כלל אפילו הגוים, צריך מן השם שיחשוב להאכילו לגוי,
וצריך הכשר מים להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין, אך אומר רבי
ישמעאל אבא בולא כשהוא מחובר אליה מדין 'שומר', היא לא
דאורייתא, דא' סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שאף על פי
שטמאין טומאה חמורה צריך הכשר לטמא טומאת אוכלין ושהרי
אמרה הברייתא שצריך הכשר, שלא כתנא דבי רבי ישמעאל
שאמר שכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר.

חולין. פרק תשיעי - העור והרוטב - דף קכט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעה רש"י תוספות

טומאת בית הסתרים היא — היאך קבל טומאה במחורב? והלא מגעו בסתר, וקימא לן בנדה (מ.א.) מוקדא דטומאת בית הסתרים לא מטמיא. **רבי מאיר היא** — ב"בהמה המקשה" (חולין עב.א.) הוציא עובר את ידו, ושחט את אמו, ואחר כך חתכו, בשר העובר מגע נבילה שקבל טומאה מאבר הירצא שהיה מחובר לו, והוא לטמא כאבר מן החי. **אמר ליה** — רבי אסי מרבי זיאי: בהא דרבי אבא בר ממל לא איכפת ליה, דהא זימנין סגיאין אמרה להא טעמא קמאי, ואמרי ליה אנא. **שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעיא הכשר בו** — הדיא ד"בהמה המקשה" — הוכשר — העובר בשחיטת אמו, ועדיין האבר הטמא מחובר בו וטמא. אבל משנתינו תנן "הבשר צריך הכשר", וכיון דצריך הכשר — לא הוכשר קודם חתיכה, והיאך מקבל טומאה מאביו? **בשהוכשר** — קודם חתיכה קתני דך ברייתא דטמאה. **הרי מטמא טומאה חמורה אביו** — בערדו מחובר באבר היה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, ותנא דבי רבי ישמעאל לעיל בפירקין (קכ.א.) מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה — צריך הכשר, אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה — צריך הכשר. אבל מי שסופו לטמא טומאה חמורה, כגון נבלת עוף טהור — לא. וכל שכן, זה שכבר טימא. **כששימש אותו** שמוש טומאה חמורה — לאו בתורת אוכל שמוש, שאין האבר מטמא כלום על ידי אותו בשר. אלא בתורת עץ שימש — שנחשב ונמנה עם הגידין והעצמות ליעשות אבר, ודן כעץ, והשתא אתעביד ליה אוכל, ונפסי חרשות באו לכאן. ולא דמי לנבלת עוף טהור שהיא מטמאה אדם על ידי אכילה. **הרי אמרו** — בפסחים ב"אלו עוברין" (מ.ה.). **כופת שאור** — מוטייל בלע"ז. שיחדה לשיבה במלה — מתורת חמין, ואינו עובר עליו בפסח משום שאור הוא, אימא בבתיכם" — אלאמא, לאו אוכל הוא, ונעשית כלי, ומטמאה מושב הוב. שהרי אין אומרינן לו "עמוד ונעשה מלאכתנו", שהרי יחדה לכך. אומר אני דטמאה שאנו מטמאין אותו משום מושב הוב — לאו דאורייתא אלא דרבנן היא. דאמרו רבנן: בטלה ונעשת כלי. **דאי סלקא דעתך דאורייתא** — אם כן מצינו אוכלין שסופן לטמא טומאה חמורה, מאחר שירדו לתורת אוכלים. ואנן אמרינן: מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה כו'. ומשני: לעולם טומאתם דאורייתא. ודקאמרתי: מצינו לאוכלים משטמאים כו' — כששימש אותו שימוש טומאה חמורה, לאו בתורת

טומאת בית הסתרים היא, וטומאת בית הסתרים לא **מטמא! אמר ליה: אף לירידי קישאי לי, ושאילתיה לרבי אבא בר ממל ואמר לי: הא מני - רבי מאיר היא, דאמר טומאת בית הסתרים מטמא. אמר ליה: ולאו זימנין סגיאין אמרה קמאי, ואמרי ליה: שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעיא הכשר ובין טומאה דלא בעיא הכשר! אמר רבא: ומאי קושיא? דלמא בשהוכשר? אמר ליה רבה בר רב הונן, לרבא: למא לי הכשר? הרי מטמא טומאה חמורה אביו! אמר ליה: כששימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: כופת שאור שיחדה לשיבה - במלה טומאתה. לאו דאורייתא - דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שטמאין טומאה חמורה. - כששימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: תקרובת עבודה וזה של אוכלין - מטמאין באוהל. טומאתה לאו דאורייתא - דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שטמאין טומאה חמורה! - כששימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: חבורי אוכלין ככלים דמו. טומאתן לאו דאורייתא - דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שטמאין טומאה חמורה! - כששימש, מעשה עץ שימש. אמר ליה רב פפא לרבא, הא דתניא: חלב נבלה בפסחים צריך מחשבה והכשר. טומאתו אבב כוליא לאו דאורייתא - דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שטמאין טומאה חמורה! - כששימש, מעשה עץ שימש. אמר רב מתנה, הרי אמרו: בית שספכו בזרעים - מטהר. טומאתו לאו דאורייתא - דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לזרעים שטמאין טומאה חמורה! - כששימש, מעשה עץ שימש. "רבי שמעון מטהר". מה נפשך, אי מיתה עושה נפול - ליטמא משום אבר מן החי? אי אין מיתה עושה נפול - ליטמא משום אבר מן הנבלה! - רבי שמעון ארישא קאי, האבר והבשר המודלדלין בבהמה - מטמא טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר ורבי שמעון מטהר. אמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון - אמר קרא "מכל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים - קרוי אוכל, אוכל שא אתה יכול להאכילו לאחרים**

וטומאת בית הסתרים לא מטמא — פירושה בפרק "בהמה המקשה" (לעיל עב.ב.) דבור המתחיל "בשעת". **ולא שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעי הכשר כו'** — הלשון אין מושב, דלא הוה ליה למימר טפי אלא "הכא לא הוכשר". **למה לי הכשר והא מטמא טומאה חמורה אביו** — תימא: אמאי לא פריך, למה ליה לאוקמיה ברבי מאיר, הא מטמא טומאה חמורה אביו, ואין צריך לא הכשר נוס ואלא הכשר שרץ, כדאמר פרק "בא סימן" (מ.ה.) גב' **כששימש** מעשה עץ שימש — פירושו: מאותו שם שהיה מטמא טומאה חמורה. דהיינו, משום אבר מן החי, עתה אין אבר מן החי — שאין בו אף חשי, ואין קריי אבר. ולא דמי לנבלת עוף טהור, ופרסי הנשרפים — שכשטימא, טומאה חמורה היה, משום שורף פרים, והשתא נמי הם פרים. והכי פירושו: "כששימש מעשה עץ שימש" — לא מתורת אוכל כמו שהוא עתה, אלא מתורת עץ בעלמא. ואם תאמר: אף על גב דמעשה עץ שימש, ליטמא. דנגמר מזרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה בשום ענין יש לומר: דזרעים נמי סופן לטמא טומאה חמורה על ידי שמוש עץ, כדאמר בסמוך "כופת שאור שיחדה ליבש עליה" — בטלה, ומטמאה טומאת מדרס". **טומאתה** לאו דאורייתא — תימא: דאי לאו מדאורייתא בטלה, אמאי מותר לתיניה בביית? **בית** שסבכו בזרעים טהור — מכאן קשה: על פירוש רבינו שמואל בפרק קמא דסוכה (י.ג.). דאמר: ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח — אין חוצצין בפני הטומאה, אבל מביאין הטומאה. ופוסלין הסוכה משום איר. פירושו: ולא משום סכך פסול, דסכך פסול — בארבעה, ואיר — בשלשה. ואמר התם: מאי טעמא? כיון דכי יבשי נפלי, כמאן דמפרשי דמו. ופירש רבינו שמואל: דהא דקאמר "מאי טעמא" — לאו א"אין חוצצין בפני הטומאה" קאי, משום דהיי אוכל ומקבל טומאה, ואין חוצץ בפני הטומאה. אלא א"פוסלים את הסוכה" קאי, וקשה לפירושה: דהבא שמענו דבטלי לגבי בית, ולא מקבלי טומאה! ומיהו יש לומר לפירושו: דמילי מילי קתני, ו"אין חוצצין" — לאו כשסכך בהם קאמר. אבל מכל מקום לא היה צריך לפרש כן, דאיכא לפרושי: כשסכך בהן ולא מקבלי טומאה. והאי ד"אין חוצצין" — כדמפרש תוהם: משום דכי יבשי, נפלי. וכן פירש בקנטרס שם. בית

שמעון מטהר. אמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון - אמר קרא "מכל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים - קרוי אוכל, אוכל שא אתה יכול להאכילו לאחרים

אוכל שימשו, אלא "מעשה עץ שימש" — על ידי מעשה עץ הוא עושה אותו, שבתל מתורת אוכל ונעשה עץ. הרי אמרו תקרובת עבודה וזה של אוכלין מטמא **באהל** — וקאמר אביי: אומר אני טומאה זו לאו דאורייתא, וקרא — אסמכתא בעלמא. **דאי דאורייתא** — מצינו אוכלין שסופן לטמא אדם. **מעשה עץ** — ששזורים בתנאה, ובטלו מאכילה, ונעשו כזרעים הנעבדים. **הרי אמרו** — ב"אלו עוברין" (פסחים מ.ה.). **חבורי אוכלים** — שבכלים, הרי הם ככלים. ואם נגעה טומאה באוכל — בטמא וכלי. דתנן (פסחים מ.ה.): בצק שבסדקי עריבה, ולענין הטומאה — הרי זה כעריבה. ואומר אני: טומאתו זו שהוא נעשה כלי, ואם נגע במת חוזר ומטמא אדם — לאו דאורייתא. **חלב נבלה** — דבהמה טהורה אינו מטמא כנבלה, דנפקא לן מ"יעשה לכל מלאכה", ולענין לקבל טומאה מן הנבלה או מן השרץ. **כפירים** — שענם מועטין, וחלב לאו בר אכילה הוא אפילו לגוי, אלא על ידי דחק. **צריך מחשבה** — והוי אוכל. וכיון דחלב יורד לתורת אוכל, אומר אני: טומאתו אבב כוליא — מה שהוא מטמא אדם, משום מגע נבלה, שהוא שומר הכוליא כשהכוליא טמונה בו, כדאמר לעיל (קכ.ב.) כמה חוטינן נמשכים זימנא — לאו דאורייתא. דאי דאורייתא — מצינו דבר שיורד לתורת אוכל, כגון חלב שחישב עליו ועדיין הכוליא טמונה בו. **מטמא טומאה חמורה** — ואנן תנן: כל שסופו לטמא טומאה חמורה — אין צריך הכשר. וזה לענין טומאת אוכלין, אוכל הוא, וקתני "צריך הכשר" **מעשה עץ שימש** — לאו בתורת אוכל הוא מטמא, אלא בתורת שומר לאוכל, כעצם וזרעין ובטלפין. **הרי אמרו בית שסבכו בזרעים** — כלומר, הרי הוכירו בית המסוכך בזרעים דהוי בית. ולא ידענא היכן אמרו. **המסכך בזרעים** — כגון שסיכך ביתו בשבבלין, ובדם הזרעים. וכיון שעשה מהם סכך — בטל הזרעים, ונעשה אהל חשוב. ואם פרחו צרעת באותו בית — הרי כל הבית טמא, תכליו ואהל שלו, לטמא אדם וכלים. **טומאתו לאו דאורייתא** — אותה טומאה שהבית חשוב אהל לטמא אדם — לאו דאורייתא היא. ואית דגרסי: "בית שסיככו בזרעים, טהור" — כלומר, טהור מטומאת אוכלים ונעשו עץ, דבטלו אצל הסיכון. "טומאתו לאו דאורייתא" — כדפרישית. **אי אין מיתה עושה נפול** — והרי נתנבל עמה לטמא משום נבלה. **מאי טעמא דרבי שמעון** — דמטרה המעורה בבטלי חיים?

לאחרים

- 1 **בית** בשר הפורש מאבר מן החי רבי אליעזר מטמא — לכאורה נראה דאבר האדם
2 מן החי, מבנין אב דשרצים ובהמה אתי. אבל במשנה לא משמע כן, מדאמרו
3 ליה לרבי אליעזר: השהו מדותיך, וקא ידיב טעמא אמאי מרבה בשר וממעט עצם. ורצ"ך
4 לומר: מקרא אחד דרשינן, מר מוקי ליה בבשר, ומר מוקי ליה בעצם, כדדייב טעמא, ומר
5 דרש לדרשא אחרינא. אבל אי מבנינא
6 דשרצים ובהמה אתי — אמאי אמרו ליה לרבי
7 אליעזר: מאי טעמא מרבה בשר וממעט עצם?
8 **בין** תנא קמא לרבי שמעון נמי כזית בשר
9 ועצם כשעורה איכא בינייהו — פירוש: או
10 עצם כשעורה. דהא תרוייהו איכא למימר לתנא
11 קמא טמא — דאם כן, מאי איכא בין אבר מן
12 המת לאבר מן החי?

הדרן עלך העור והרוטב

- 9 **רבי שמעון אומר:** לא הויכשרו. (אמר רבי אסי) אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון —
10 אמר קרא "מפל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים — קרוי אוכל, אוכל
11 שאין אתה יכול להאכילו לאחרים — אין קרוי אוכל. — ודילמא טעמא דרבי שמעון בזההיא אי
12 בדרבא אי בדרבי יוחנן? אלא, לעולם אסיפא, ולא אמר אלא אבשר: "מתה הבהמה —
13 הבשר צריך הכשר, ורבי שמעון מטהר". אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון — אמר
14 קרא "מפל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים — קרוי אוכל, אוכל שאי
15 אתה יכול להאכילו לאחרים — אין קרוי אוכל. **משנה** האבר והבשר המדולדלין באדם —
16 טהורים, מת האדם — הבשר טהור. האבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום
17 אבר מן המת, דברי רבי מאיר, ורבי שמעון מטהר. **גמרא** ורבי שמעון מה נפשך, אי מיתה
18 עושה ניפול — ליטמא משום אבר מן החי! ואי אין מיתה עושה ניפול — ליטמא משום אבר
19 מן המת! — רבי שמעון בעלמא קאי, דקאמר תנא קמא "האבר מטמא משום אבר מן החי
20 ואין מטמא משום אבר מן המת", אלמא: אבר המת בעלמא — מטמא. ואמר ליה רבי שמעון:
21 אבר המת בעלמא לא מטמא. דתניא, אמר רבי אליעזר: שמעתי שאבר מן החי מטמא. אמר
22 לו רבי יהושע: מן החי ולא מן המת? וקל וחומר, ומה חי שהוא טהור — אבר הפורש ממונו
23 טמא, מת שהוא טמא — לא כל שכן? פתוב במגילת תענית, פסחא זעירא — דלא למספד,
24 הא רבה למספד? אלא — כל דכן, הךא נמי — כל דכן! אמר ליה: קד שמעתי. — ומאי איכא
25 בין אבר מן החי לאבר מן המת? — פזית בשר ועצם! פשעורה הפורש מאבר מן החי איכא
26 בינייהו. דתנן: פזית בשר הפורש מאבר מן החי — רבי אליעזר מטמא, ורבי נחוניא בן הקנה
27 ורבי יהושע מטהרין. עצם פשעורה הפורש מאבר מן החי — רבי נחוניא מטמא, רבי אליעזר
28 ורבי יהושע מטהרין. השתא דאתית להכי, בין תנא קמא לרבי שמעון נמי: פזית בשר ועצם
29 פשעורה, איכא בינייהו.

הדרן עלך העור והרוטב

- הכי גרסינן: "ומאי איכא בין אבר מן החי לאבר מן המת", ואמתניתין קאי. כזית בשר ועצם כשעורה הפורש מאבר מן החי איכא בינייהו — תנא דמתניתין סבירא
ליה כרבי יהושע דמטהר לקמן, בין בבשר הפורש בין בעצם הפורש מן החי. דהא מתניתין, רבי יהושע היא. דמטמא באבר מן המת. דילכך, בבשר מן החי ובעצם מן
החי שאינו אבר נמי כרבי יהושע סבירא ליה. טעמא דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי נחוניא מפרש בעדיות (פרק שני, משנה ג) מה ראה כל אחד לטמא בזה ולטהר
בזה, ומה ראה רבי יהושע לטהר בשניהם. דתנן התם: אמרו לו לרבי אליעזר: השהו מדותיך, או טמא בשניהם או טהור בשניהם. אמר להם: מרבה אני טומאת בשר
מטומאת עצמות — שהבשר נוהג בנבלות ובשרצים, מה שאין כן בעצמות. אמרו לו לרבי נחוניא: השהו מדותיך. אמר להם: מרבה אני טומאת עצמות טומאת בשר
— שהבשר הפורש מן החי טהור, ואבר הפורש ממנו הוא כברייתו טמא. אמרו לו לרבי יהושע: מה ראית לטהר בשניהם? והא שנייה במת טמאין! אמר להם: לא אם
אמרתם במת, שהרי יש בו רובע ורוב ורקב, דרובע הקב עצמות מת טמאים באהל, ורוב בניינו או רוב מניינו מטמא, ומלא תרווד רקב מטמא באהל — תאמרו בזה,
שאין בו רובע ורוב ורקב בו. **השתא דאתית להכי** — דאדכרתן עצם כשעורה ובשר הפורש, מהשתא אימא לך: דרבי שמעון לאו אאבר מן המת פליג. אלא בין תנא
קמא לרבי שמעון דמתניתין נמי כזית בשר ועצם כשעורה איכא בינייהו. דהא פליג: אם אבר מן החי חלוק מאבר מן המת בשיתוק, או באחת מזה. דלתנא קמא אינו
חלוק אלא באחת מזה, דתנא קמא סבר: אי כרבי אליעזר, דמטמא בבשר הפורש מאבר מן החי, ובעצם כשעורה הפורש ממנו מטהר. אי כרבי נחוניא דאמר איפכא.
והכי קאמר: האבר טמא משום אבר מן החי, ובשר הפורש ממנו טמא. והעצם טהור כרבי אליעזר. או העצם טמא, והבשר טהור, כרבי נחוניא. ולא משום אבר מן המת,
דשניהם טמאין בו. ורבי שמעון מטהר בין בעצם בין בבשר הפורש ממנו, דסבר כרבי יהושע דמטהר בשניהם. אבל אבר עצמו — הכי נמי דמטמא לרבי שמעון.

הדרן עלך העור והרוטב

משנה

האבר - אבר שלם, והקשר - חתיכת בשר לבדה, הקדולדלין בן אדם - שנתלשו ברובם מגופו ומחבורים בו במקצת, והוא עודנו חי, הרי הם קהורים. ואם מת האדם, ויש בו אבר ובשר מדולדלין, הקשר קהור, והאבר מטמא משום אבר הנתלש מן האדם החי, ואולם אינו מטמא משום אבר מן המת, דבר רבי מאיר. ורבי שמעון חולק ומטהר.

גמרא

מלשון משנתנו משמע בפשטות שרבי שמעון בא לטהר את האבר המדולדל לאחר מיתת האדם, אבל אבר שהיה מחובר היטב באדם, ונתלש רק לאחר מיתתו, אף רבי שמעון מטמאו. לפיכך מקשה הגמרא על דבריו: ורבי שמעון, מה נפשך, אי סבר שמיטה עושה נפיל - שעל ידי המיתה כאילו נגמרה נפילת האבר מגוף האדם קודם מיתתו, ליטמא משום אבר הנתלש מן האדם החי. ואי סבר שאין מיתה עושה נפיל ועדיין האבר נחשב כמחובר לאדם, ליטמא משום אבר מן המת.

ומפני קושיא זו מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר: אלא רבי שמעון בעלמא קאי - אינו בא לחלוק רק על דין האבר המדולדל, מה דינו לאחר מיתת האדם, אלא גם על הדין הכללי של אבר מן המת. כי ממה דקאמר תנא קמא במשנתנו, שבשמת האדם האבר מטמא משום אבר מן החי ואין מטמא משום אבר מן המת, אלא - מוכח שלשיתו אבר מן המת בעלמא - בשאר מקומות, כלומר סתם אבר מן המת שלא היה מדולדל מתחילה, מטמא מדין 'אבר' ואפילו אין בו כזית בשר, ואמר ליה רבי שמעון, אין הדין כך, אלא אבר מן המת בעלמא, לא מטמא אם אין בו כזית בשר.

הגמרא מביאה ראיה מברייטא, שיש מי שסבר שאבר מן המת אינו מטמא: דתנא, אמר רבי אליעזר, שמעתי מרבותי שאמר מן האדם החי מטמא ואפילו אין בו כזית בשר. ומדברי רבי אליעזר משמע שדווקא אבר מן החי מטמא אבל אבר מן המת אינו מטמא כשאין בו כזית בשר.

רבי אליעזר לא אמר מהיכן למד את דינו של אבר מן המת, ונראה שדייק עליו מלשון רבותיו שדיברו על אבר מן החי דווקא, לפיכך מקשה רבי יהושע בברייטא: אמר לו רבי יהושע, וכי מפני ששמעת שאבר מן החי מטמא, יכול אתה לדייק שדווקא אבר מן החי מטמא ולא אבר מן המת. והרי יש לך לטמאו מקל וחומר, ומה האדם החי, שהוא קהור, אף על פי כן אבר הפורש ממנו מטמא, כמת המת עצמו, שהוא טמא, לא כל שכן שאבר הפורש ממנו יהיה טמא. ועוד קשה לשיטתך, שהרי כתוב בגנילת תענית (פ"ב)

'בארביסר ביה נכיסת פסחא וצירא דלא למספר' - ביום ארבעה עשר באייר, יום שחיתת פסח שני, גזרו שלא להספיד בו, וכי תדייק אף מלשון זו, הא רבה למספר - שפסח גדול - והפסח שבניסן מותר להספיד בו, הרי ודאי אף הוא אסור בהספד כשאר ימים טובים. אלא על כרחך כונת התנא שם, שפסח קטן אסור בהספד, וכל דבן - כל שכן שפסח גדול אסור בהספד. אם כן, הקא נמי כל דבן - גם כאן במה ששמעת שאבר מן החי מטמא, הכוונה היא שכל שכן אבר מן המת מטמא. השיב ואמר ליה רבי אליעזר לרבי יהושע, טועה אתה בכוונתך, כי את הדין שהאבר מן המת אינו מטמא, לא דייקת מלשון רבותי, אלא כך שמעתי מזהם בפירושו, שאבר מן המת אינו מטמא.

שנינו במשנה, שלדברי רבי מאיר, אם מת האדם שיש בו אבר המדולדל, האבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן המת. מבררת הגמרא: וקאי איכא - ואיזה הבדל יש בין אבר הנתלש מן החי, לאבר הנתלש מן המת. משיבה הגמרא: לגבי

לאחרים בהיתר, אין קרוי אבר לענין טומאת אוכלין. וכיון שהאבר והבשר המדולדלין בבהמה בחייה אינן יכול להאכילם לגוי מפני שאסור לגוי לאכלם, ממילא אין בהם טומאת אוכלין לדעת רבי שמעון.

רבי זירא מקשה, שלא מסתבר שלדעת רבי יוחנן, רבי שמעון בא לחלוק על הרישא: אמר ליה רבי יואל לרבי אסי, אם כונת רבי יוחנן לרישא, מדוע אמר שטעמו מפני שאינך יכול להאכילו לאחרים, שדבר זה צריך לזומדו מפסוק מיוחד, דילמא טעמא דרבי שמעון הוה, שהואיל ומעורה האבר במקצת, נחשב מעורה לכל דבר, והוא כשאר אבריה שאינם מטמאים בחייה. שהרי אתה עצמך לימדתנו סברא כזו (דתניא) [דתניא] (עקצין פ"ג מ"ח), יהור (נ-ענן) של תנא שנגפח - שנתלש ברובו ומעורה בקליפה של עץ התאנה, דבי יהודה קשה את פירות הענף כי נחשב כמחובר לארץ, והקמים חולקים ואומרים, אם יכול הענף להיות קהור, ואם לאו, נחשב כתלוש, ומטא - ראויים פירותיו לקבל טומאת אוכלין. ואמרין לך שתבאר לנו מאי טעמא דרבי יהודה ואמרין לך שטעמו הוהיל ומעורה הענף בעץ במקצת, נחשב מעורה לכל דבר, והוא כשאר העץ שאינו מקבל טומאה. ואם סבר רבי יוחנן שרבי שמעון בא לחלוק על הרישא, יכל לומר שזהו טעמו.

אמר ליה רבי אסי, אכן רבי יוחנן אינו מבאר את טעמו של רבי שמעון ברישא, אלא בבבא אמצעיתא של משנתנו, שכן שנינו בה שאם נשחטה הקהמה בעוד האבר והבשר מחבורים בה, הויקשה דקמיא - דם השחיטה מכשיר גם אותם ונעשו ראויים לקבל טומאת אוכלין, דבר רבי מאיר, ורבי שמעון אומר שלא הויקשו עם שאר הבהמה, ועל זה (אמר רבי אסי) אמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבי שמעון, מפני שאמר קרא בטומאת אוכלין (ויקרא י"א לד) 'מכל האכל אשר יאכל וגו' יטמא, ודורשים מהלשון 'אשר יאכל', שדווקא אבר שאתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר, קרוי אבר לענין טומאת אוכלין, אבל אבר שאין אתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר, אין קרוי אבר לענין זה. וכיון שהאבר והבשר המדולדלין אינן יכול להאכילם לגוי אף לאחר שחיתתה כיון שאסור לו לאכלם, אינם קרויים אוכל לענין טומאת אוכלין, ואין הכשר הבהמה בשחיטתה מועיל להם לדעת רבי שמעון.

מקשה הגמרא: אם כונת רבי יוחנן למציעתא, מדוע אמר שטעמו של רבי שמעון מפני שאינך יכול להאכילו לאחרים, ודילמא טעמא דרבי שמעון הוהיל (במציעתא), אי (בדרבא) [בדרבא] - או כמו שביאר רבה לעיל (קכז) את טעמו של רבי שמעון בזה, שאין הבהמה כולה נעשית 'יד' לאבר ולפיכך לא הוכשר האבר עמה, אי בדרבי ויהן לעיל (סז) שביאר את טעמו של רבי שמעון בזה, שאין האבר נחשב כחלק מגוף הבהמה כיון שאם ימשכנו יהיה נתלש ממנה, ולפיכך לא הוכשר האבר עמה.

ומפני קושיא זו, מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון ואת דברי רבי יוחנן, באופן אחר: אלא לעולם אסיפא - רבי שמעון בא לחלוק על הסיפא של משנתנו, כמו שביארנו בתחילה, ואולם לא אמר רבי יוחנן, אלא אבר המדולדל שהוא מטמא במיתתו כדעת רבי מאיר, אלא אבר - רבי שמעון חולק רק לגבי הבשר המדולדל, שתנא קמא אמר שאם מתה הקהמה הקשר צריך הקשר להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין, ורבי שמעון קשה את הבשר אף אם יהיה לו הכשר מים, ועל זה אמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבי שמעון בזה, מפני שאמר קרא (ויקרא י"א לד) 'מכל האכל אשר יאכל' וגו', אבר שאתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר, קרוי אבר לענין טומאת אוכלין, אבל אבר שאין אתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר, אין קרוי אבר לענין זה. וכיון שהבשר המדולדל בחייה אסור לגוי לאכלו, אף לאחר מיתתה אסור הוא לגוי, וממילא אינו קרוי 'אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים', ואף אם יהיה לו הכשר מים אינו מקבל טומאת אוכלין.

פרק עשירי - הזרוע והלחיים

מצות עשה על כל שוחט בהמה טהורה לתת לכהן זרוע ולחיים וקובה, שנאמר (דברים יא) 'זוה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הבהמה אשר שור אם שוה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה'. פרק זה יעסוק בבבאור פרטי המצוה.

משנה

הזרוע והלחיים והקבה נזהגין בארץ ובחוצה לארץ, בפני הפית ושלא בפני הפית, בחולין אבל לא במוקדשין, שהיה ברין - ואף שלכאורה ראויה היה לחייב גם בקדשים מקל וחומר הבא, ומה אם החולין שאינן חייבים בכהן ושוק חייבים במתנות - בזרוע ולחיים וקובה, קדשים שחייבים בכהן ושוק אינו דין שחייבים במתנות, תלמוד לומר (ויקרא יד) 'כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחת מאת בני ישראל מזבחי שלמים ואתם לאתן לחיה ולבניו לחק עולם', המילה 'אתם' באה למעט וללמד שאין לו לכהן מקרבן השלמים אלא מה שאמור בענין - חזה ושוק ולא דבר אחר.

המשנה מבארת את דין המתנות בקדשים שנפדו מקדושתם, ואגב זאת מפרשת כמה עניינים נוספים הקשורים לקדשים אלה: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן - בהמות שהיה להן מום קבוע והקדישן למזבח, מאחר שאינן ראויות למזבח אין חלה בהן קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד ולכן אם נפדו הרי הן כחולין גמורים וחייבין בכהן שאלו לידו בכור הרי הוא קדוש וניתן לכהן וכן חייבים במתנות לאחר הפדיון, ויוצאין על ידי הפדיון לחולין להגנו ולהעבר - להיות מותרים לגזוז את צמרם ולעבוד בהם, וילדו וחלבן מותר בהנאה לאחר פדיון, והשוחטין בחוץ - מחוץ לעזרה פטור מכרת אף לפני שנפדו, ואין עושין תמורה שאם העמיד אצל בהמה כזו ואפילו לפני שנפדתה בהמה אחרת שהיא חולין ואמר 'זו תמורת זו' אין בדבריו כלום, ואם פתו יפדו, וכל אלו הדינים נזהגים בכל הקדשים שקדם מומם להקדשם חוץ מן הבהמה וכן המעשר בהמה, שאף על פי שקדם מומם להקדשם חלה בהם קדושת הגוף, ומאחר שכן, דינם כקדשים שקדם להקדשם מומם ושדיניהם מבוארים בסמוך.

המשנה מבארת את דין הקדשים שהוקדשו בהיותם תמימים ואחר כך נפל בהם מום: כל שקדם להקדשן את מומן - בהמות שהוקדשו בהיותן תמימות וחלה בהם קדושת הגוף ולאחר מכן נפל בהן מום, או מום עובר קודם להקדשן - או שהיו בהמות בעלות מום עובר ושיעברו לאחר זמן והקדישן למזבח, ועל ידי זה חלה בהן קדושת הגוף גמורה, משום שמום עובר נידון כמי שאינו, ולאחר מכן נולד להם מום קבוע, ונפדו ויצאו על ידי פדיונם לחולין לענין זה שעבשיו הם מותרים באכילה, מכל מקום פטורין מן הבהמה וכן המתנות, ואין יוצאין על ידי הפדיון לחולין לענין להגנו ולהעבר, וילדו וחלבן אסור אף לאחר פדיון, והשוחטין לפני שנפדו בחוץ - מחוץ לעזרה חייב כרת, ועושין תמורה, שאם העמיד אצל בהמה כזו לפני שנפדתה בהמה אחרת שהיא חולין ואמר 'זו תמורת זו', נתפסת הקדושה בבהמת חולין ודינה להיקרב למזבח, ואם פתו מעצמם לפני שנפדו אין פודים אותם על מנת להחזיר את בשרם בהנאה ולהאכילם לכלבים) אלא יקברו.

גמרא

שנינו במשנה שהיה מקום לחייב קדשים במתנות מקל וחומר

מחולין, אם לא שנאמר מיעוט מפורש. הגמרא מקשה על כך: מבואר במשנה דשקלא שאין המתנות נזהגות בקדשים הוא משום דכתב רחמנא בענין חזה ושוק 'אותם' ושרק חזה ושוק ניתנים לכהנים מקדשים ולא זרוע ולחיים וקובה, הא לאו הכי הוה אמרינא קדשים חייבין במתנות מקל וחומר מחולין, וקשה, דאינא למיפדו, שמה לחולין שכן חייבין בכהן אבל קדשים פטורים מבכורה, ולא ניתן ללמוד מהם בכל וחומר. מתרצת הגמרא: תיתי - יש ללמוד את הקל וחומר מוקדים של חולין, שלגביהם לא שייך לפרוך שכן חייבים בבכורה, שהרי אינם יולדים.

מקשה הגמרא: מה לוקרים של חולין שכן חייבין בראשית הגז, אבל קדשים פטורים מראשית הגז. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מתיישבים של חולין, שאין בהם לא בכורה ושרי זכרים הם ולא ראשית הגז, ולא שייכות בזה הפירכות הנ"ל.

מקשה הגמרא: מה לתיישבים חולין שכן נכנסין לדידן להתעשר, אבל בקדשים אינה נזהגת מצות מעשר הבהמה. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מתיישבים וקנים של חולין, שכבר נתעשרו ואין צריכים להתעשר עוד.

מקשה הגמרא: מה לתיישבים וקנים של חולין שכן נכנסו כבר לדידן להתעשר, אבל קדשים לא נתעשרו מעולם. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מלקוח - מבמהה שלא נולדה ברשותו אלא קנאה, שאינה חייבת במעשר, וכן אפשר ללמוד מיתום - בהמה שמתה אמה בשעת הלידה שגם היא פטורה ממעשר. ולפי זה לא שייכת שום פירכה מהנזכרות לעיל ומדובר גם כאן בתיישבים זכרים, שאין בהם לא ראשית הגז ולא בכורה.

מקשה הגמרא: מה ללקוח ויתום שכן ואף על פי שהם עצמם אינם נכנסים לדידן להתעשר אבל על כל פנים נכנסין במינן לדידן להתעשר - בהמות אחרות שהן בנות מינן אלא שאין עליהן שם לקוח או יתום חייבות במעשר. נמצא שעדיין יש צד חומרא בחולין, ואי אפשר ללמוד מחולין לקדשים. מתרצת הגמרא: במינן קאמרינא - הלכת אחרי מינן בהמה, אם כן אין באן צד חומרא בחולין כלפי קדשים שהרי קדשים נמי - גם כן במינן נכנסין לדידן להתעשר, וכגון חולין שהם בהמות בני אותו המין שבקדשים, וחייבים במעשר בהמה. נמצא שאין שום פירכה על הקל וחומר המבואר במשנה, ולכן אם לא המיעוט של 'אותם' היינו אומרים שגם קדשים חייבים במתנות מקל וחומר.

במשנה מבואר שחולין אינם חייבים בחזה ושוק, הגמרא מקשה על כך: ויהיו חולין חייבין בכהן ושוק מקל וחומר, ומה קדשים שאף שאין חייבים במתנות עם כל זה חייבין בכהן ושוק, אם כן חולין שחייבין במתנות ונמצא שהם חמורים יותר מקדשים אינו דין שיהיו חייבין בכהן ושוק.

מתרצת הגמרא: אמר קרא בענין המתנות (דברים יא) 'זוה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הבהמה אשר שור אם שוה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה', ויש לדרוש 'זה' אין וכן, אבל מידי אחריתא - דברים אחרים לא, כלומר לא ניתן לכהנים מבמהת חולין אלא זרוע ולחיים וקובה, אבל לא דבר אחר. הגמרא מוכיחה שאין צורך בדרשה זו: אלא מעיקרא דכתב רחמנא 'זה' - לדברין אין הטעם לפטור מחזה ושוק בחולין אלא משום שנאמר 'זה', הא לאו הכי הוה אמרינא חולין חייבין בכהן ושוק, וקשה הא בעי - שהרי החזה והשוק טעונים תנופה, ואם נחייב בחזה ושוק בחולין היכא ליגופינהו - היכן יניף אותם, אי אמרינא - אם יניף בחוץ לעזרה הלא 'להניף אתו תנופה לפני ה' (ויקרא יד) כתב, וחוץ לעזרה אינו נקרא לפני ה'.

- 1 **משנה** חוריע והלחיים. בארין ובחוצה לארין — משום דבעי למימר "בחולין
- 2 אבל לא במוקדשין", נטל להו. בפני הבית — בעודו קיים. חולין אינן חייבין
- 3 בחוה ושוק — אלא קדשים לחודיהו. ואין אותם — בחוה ושוק כתיב. "אותם"
- 4 מיעוטא הוא: חוה ושוק — אין, ולא דבר אחר. כל הקדשים שקדם מום קבוע
- 5 להקדשן — הרי קן במקדש עצים ואבנים
- 6 לזמירם, ואין בהן קדושת הגוף, ואם נפדו
- 7 — הרי קן בחולין גמורים. "וחייבים"
- 8 בבכורה" — אם ילדו בכור, הרי הוא קדוש.
- 9 וכל זמן שלא נפדו — לא, כדאמר
- 10 בבכורות פרק שני (ידא), קסבר האי תנא
- 11 קדושת דמים מדרה מן הבכורה, דאין
- 12 קדושת חלה על קדושתו. וולדן וחולבן
- 13 מותר לאחר פדיונם — מה שאין כן
- 14 במקדש תמימים ונסתאבו ופדאן, דאמרין
- 15 בבכורות (טו, א): "רק בכל אות נפשך תובח
- 16 ואבלת בשר" — בפסולי המוקדשין לאחר
- 17 פדיון הכותב מדבר, מדאיצטריך קרא
- 18 למיזן בהו "הטמא והטהור יאכלנו",
- 19 וכתבי "תובח ואכלת בשר", "תובח" — ולא
- 20 גיזה, "ואכלת" — ולא לכלבך, "בשר" —
- 21 ולא חלב. וולדן דתמימים שנסתאבו ונפדו,
- 22 תנן במתניתין דאסור. ובבכורות (ידא)
- 23 מוקדשין: כגון דאיעבר לפני פדיון ואתיליד
- 24 לאחר פדיון, בין רישא דקתני "מותר", בין
- 25 סיפא דקתני "אסור". ויוצאין לחולין — על
- 26 ידי פדיון, להיות בחולין גמורים. אפילו
- 27 ליגזו וליעבר. מה שאין כן בקדש הקדשן
- 28 חזן מומן, כדלפני במתניתין. והשושומן
- 29 הוא פטור — ואילו בקדש הקדשן את
- 30 מומן תנן מתניתין לקמן דחייב, אם שחט
- 31 בחוץ קודם פדיון. ואף על גב דאין ראויים
- 32 לפתח אהל מועד, דהא בעלי מומין נינהו,
- 33 ותנן (ובחים קיב, א): הראוי לפתח אהל מועד — חייבין עליו בחוץ, ושאינו ראוי בפנים — אין חייבין עליו בחוץ. הא מוקמינן לה בבכורות (טו, א) ברוקין שבעין,
- 34 ואילבין דרבי עקיבא דאמר: אם עלו — לא ירדו. הילכך, הואיל ובפנים לא ירדו, חייבין עליהן בחוץ. וכלהו דין מתניתין מיתניא בבכורות בפרק שני (ידב, ה) והתם
- 35 תני לה משום בכורות, והכא תני לה משום מתנות. ואין עושין תמורה — אפילו קודם פדיון. ובבכורות מפרש טעמא: טוב מעיקר — עושה תמורה. ואפילו
- 36 נעשה רע אחר שהקדישו. אבל רע מעיקר — אינו עושה תמורה. ואם פתו יפדו — ואף על פי שאינם ראויים אלא לכלבים, ואין פודין את הקדשים להאכילן
- 37 לכלבים, כדפרישית לעיל "ואכלת" ולא לכלבך — הני מילי בקדשים שקדם הקדשן את מומן. אבל הני, כדקלא בעלמא נינהו, ולא נתת להו קדושת הגוף. ועוד
- 38 אשמועינן דלא בעינן העמדה והערכה, וקסבר: קדשי ברוך הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאחר כך "והעמיד את הבמה"
- 39 (ויקרא כז). וכיון דמתה, אי אפשר להעמידה. חוץ מן הכבור והמעשר — דאף על גב שקדם מומן להקדשן, חלה עליהם קדושה גמורה לכל דבריהם, אלא שאין
- 40 כשרים ליקרב. דבריהם חלה רחמנא, אבל שנה לא בעל מום, קדש. הם — קרב, ובעל מום — נאכל לבחן, כדילפינן בבכורות (כתא). "ובשרם
- 41 יהיה לך" — "בשרם", תרי משמע, לימד על בכור בעל מום שמתנה לכהן. ומעשר בהמה גמי, כתיב ביה (ויקרא כז) "העשירי יהיה קדש לא יקרב בין טוב לרע".
- 42 "טוב" — היינו תם, "רע" — היינו בעל מום. או מום עובר קודם להקדשן — דמום עובר, כמאן דליתיה דמי. פטורין מן הכבורה — ואף על פי שנפדו ויצאו לחולין
- 43 להיתר אכילה, פטורין מן הכבורה, אם ילדו. דכתיב בהו (דברים יב) "כצבי וואיל", וצבי ואיל פטורים מן הכבורה. דהא "קרב וצאן" כתיב. וכן תפנית — זרוע ולחיים
- 44 וקובה, דאין נוהגין בצבי ואיל, דכתיב (שם יח) "אם שח". ואין יוצאין לחולין — בפדיון. ליגזו וליעבר — כדפרישית לעיל, "תובח ואכלת" — אין בהן אלא היתר וזביחה
- 45 ואכילה בלבד, אבל גיזה ועבודה — לא. וולדן וחולבן אסור — בבכורות (ידא) מוקי לה דאיעבר לפני פדיון, ואתיליד לאחר פדיון. דאי איעבר ואתיליד לאחר פדיון
- 46 וכל צבי ואיל לא בעינן גיזה וזביחה. ואם נולד לפני פדיון, מאי איריא הני? אפילו קדם מומן להקדשן גמי, ולדן לפני פדיון אסור. והשושומן בחוץ חייב — כדפרישית לעיל: ברוקין
- 47 שבעין, וקודם פדיון. ועושין תמורה — קודם פדיון, דכתיב (ויקרא כז) "טוב ברע או רע בטוב". פתו — מעצמן. יקברו — או משום דבעינן העמדה והערכה, או משום
- 48 דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים. גמרא הוא אמיתא קדשים חייבין במתנות — מקל וחומר מחולין, כדאמרן במתניתין. ודיכי מעינן למימר הכי? הא איכא
- 49 למפרך בהאי קל וחומר: מה לחולין כי קרא למה לזי? בכור אינו נוהג במוקדשים — ד"בקר וצאן" כתיב (דברים טו) — ולא הקדש. ועוד: "תקדיש" כתיב (שם) —
- 50 ולא שכבר קדוש. תיתי מוכרים — כלומר, אי לאו "אותם" דקרא, הוה אמיתא: תיתי בקל וחומר מוכרים דחולין. דליכא למיפרך בהו: שכן חייבין בבכורה — שאין יולדין.
- 51 ראשית הני אינו במוקדשים — דהא לאו בני גיזה נינהו, דכתיב (שם יח) "גז צאנך". ראשית הני — כל השנה כשהוא חזו צאנו — נותן לבחן דבר
- 52 מועט, כדמפרש לקמן (קלה, א) שיעורא, וקרי ליה "ראשית" — כי היכי דקרי תרומה (שם) "ראשית דגן". תיישים — זכרים אין בהם לא בכורה ולא ראשית הגז, ואי
- 53 לאו "אותם" — מחייבין מתנות בקדשים מקל וחומר מתיישים חולין. מעשר בהמה אינו במוקדשין — דכתיב "יהיה קדש" — ולא שכבר קדוש, בפרק בתרא דבכורות
- 54 (גנב). הילכך, לא אתי בקל וחומר — דאיכא למיפרך: תאמר במוקדשין שאין נכנסין לדיר להתעשר. מוקמים — אי לאו "אותם", הוה מיייתין ליה מקל וחומר מתיישים
- 55 זקנים דחולין, שכבר נתעשרו ואין צריכין עוד להכנס לדיר. מה לזקנים — תיישים זקנים דחולין, בדין הוא שדון חייבין במתנות. שכן נכנסו כבר לדיר להתעשר —
- 56 תאמר בקדשים שלא נכנסו כבר לדיר להתעשרו! מהדר: אי לאו "אותם" — הוה מיייתין להו בקל וחומר מלוקח ויתום. הלוקח פטור ממעשר בהמה: אם שחט עשרה
- 57 טלאים מן השוק — פטור מלעשר, ד"בקר וצאן" אמר רחמנא. והיתום שמתה אמו בשעת לידה, כגון זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. כדאמר ב"השוחט" (חולין
- 58 לחב). פטור ממעשר בהמה, דאינו ראוי לקדש, דכתיב "תחת אמו" — פרט ליתום. וילפינן מעשר בהמה מנייה בפרק בתרא דבכורות (נו, א): רבי ישמעאל בנו של רבי
- 59 יוחנן בן ברוקא אומר, נאמר כאן "תחת אמו", ונאמר להלן "תחת השבט". מה כאן — פרט לכל השמות הללו, כלאים ונרמה ויוצא דופן ויתום, דכולהו מימעטי מהאי
- 60 קרא ד"שור או כשב", אף להלן, לענין מעשר — פרט לכל השמות הללו. אף על גב דבעל מום נכנס לדיר להתעשר, אלו אין נכנסים. הכי רישין: במינן קאמרת קדשים
- 61 גמי במינן — כגון חולין, נכנסין לדיר. הילכך, אי לאו "אותם" — אתי בקל וחומר. מה קדשים שאין חייבים במתנות — דהא ממעטינן להו מ"אותם", דכתיב גבי חוה
- 62 ושוק "אותם" — ולא מתנות. אמר קרא — במתנות חולין "זה יהיה" — דבר זה נוהג בחולין, ואין חוה ושוק נוהגין בהן. בחוה ושוק כתיבא — תנפוח "לפני ה'", אי
- 63 אברא — חוץ לעורה.

קא מעייל חולין לעזרה — מידי דלא איתעביד ביה צורך גבוה. המזיק מתנות כהונה
— קודם שנתנו לכהן, השליכם לאור או לים. דכתיב בהו זה — דמשמע: בעודן
קיימות — חייב ליתן, אבל אינן קיימות — לא חייב הכתוב בהן חשלומין. שאין לו
תובעים — אין לו בעלים שיוכלו לתבועו בדין, שהוא יכול לומר לו, לכהן אחר אני
נותן, ולא לך. משפט מלמד שהמתנות דין —
דיינין נוקטין להן להוציאן בדיינין. אלא, בהן
ראשון התובע מוציאן מידו, וקשיא לרב
חסדא דאמר דמתנות כהונה — ממון שאין לו
תובעין הוא! לחולקן בדיינין — דיינין אומרים
לו לישראל: לזה נתן המתנות, שהוא חבר. ואל
נתן לזה, שהוא עם הארץ. ויארם לעם —
בהיחשבת חתיב בדברי הימים, סיפיה דקרא
"למען יחזקו בתורת ה'". מנת — חלק כהונה.
אפו חזה ושוק מי לא בדיינין מיהלוק — כלום
יהיה יכול לתתם לכהן עם הארץ, והא מנת
נינהו! אלא לאו להוציאן בדיינין — אלא
דממון שיש לו תובעין הוא, משום הכי ממונ
חזה ושוק. דכין דלכפרה ולרצו בא, לא
שכיח דמעבד. הכא במאי עסקינן דאיתו
לידיה — דכחן, ואחר כך גולם זה ממנו. דהנה
ליה ממון שיש לו תובעין, שכבר זכה זה בהן,
דמי במאן גדול מניה גלימיה. ופריך: אי
דאיתו ליה — דכחן, מאי למימרא? פשטא
דיכול להוציאן בדיינין? וקמחרי: "דאיתו
לידיה בטיבליהו" — ההבמה שלימה היתה
מונחת אצלו, ובה במתנות מן התפרק. כמי
שחורמו דמיין — חכה בהן. במתנות ששום
לכל הכהנים מהני זכיה, אם קדם. אבל חזה
ושוק אינו אלא לאותו בית אב, ולא מהני.
בעל הבית — עשיר שהיה עובר ממקום
למקום, וצריך ליטול בו — ונצרך למזונות —
נוטל לקט כשאר עניים, הואיל שעבדו עני
הוא, ובשחיזור ישלם — אלא, כל מידי
דחייבהו רחמנא למיתב למיתב למיתב, לא
ראשון יכול לתבועו, והוא הדין למתנות
כהונה. מדת חסידות שנו כאן — אם חסיד
הוא ישלם. תנא תני ישלם — דמשמע: על
כרחו, ואת אמרת כו'. ועוד — מי סברת
מדרכי אליעזר קמותיב, דמצנין למימר דרב
חסדא שמוע עלה "מדת חסידות שנו כאן"?
אלא מדרבנן מותיב, ועלה משני רב חסדא
מדת חסידות (שנו בו, כאן — הא) דקתני "עני
היה באותה שעה", דמשמע ותידוק מניה
דעשיר בעי שלומי — לאו בדיינין קאמר, אלא
אם חסיד הוא צריך לשלם, לצאת ידי שמים.
וכן לוי שאכל מעשרותיו מבלים — שלא
הפריש תרומת מעשר. את קדש בני ישראל
אשר ירימו לה' אין לך בהן אלא משעת הרמה
— הכי גרסין לא בתוספתא.

דאיתו

דכתיב "זה", וסברא אין לנו חללק בן מתנות דלוקט שכחה ופאה. ולקמן בפרקין (קלד, א) פריך מספק לקט דחייב משום "עני ורש הדיוקן" להא דאמר: אין ספק מתנות לכהן. אמר רבא גרס
ולא גרסין אמר ליה רבא — דהוה משמע דלרב חסדא דרב. ואם כן, מאי קאמר לבסוף "מדת חסידות שנו כאן", הלא כבר שמע התיירוק, ולמה חזר ואמר רב חסדא? אלא רבא שמע בבית
המדרש הקשיא והתיירוק בשם רב חסדא ארישא, והשיב להם דארישא לא שייך לשנוי ולא לאותיב מניה, אלא מסיפא דקושה לרב חסדא, ועל זה הירץ רב חסדא. ויש ספרים שכתוב בהן
"ואמר רב חסדא" ביו"ס במוק מילתיה דרבא, וכן משמע: דאי לרב חסדא הוה מדרב — לא היה אומר "זאת אמרת", אלא "ומר אמר מדת חסידות שנו כאן".

תנא תני ישלם ואת אמרת כו' — ואם תאמר: והאמר בפרק קמא דבבא קמא (זא, א) אמר ליה אביי: מי חתיב "ישלם"? "ישלם" חתיב, מדעתה ואמר נמי פרק "הפועלים" (בבא מציעא
זא, א) גבי חוסס פי פדה ודש בה, לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה כו'. ובעי למימר משלם, לצאת ידי שמים. וללישנא קמא דלעיל, דפטור אפילו לצאת ידי שמים, פריך
שפיר. ומיהו לחלוט לישנא נמי דאין לו תובעין, דחייב לצאת ידי שמים, איכא למימר דהיינו דוקא במוק מתנות כהונה או אכלן, שלקחן באיסור. אבל הכא משעת הרמה, שהיה
או עני — אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב. להכי פריך שפיר "זאת אמרת מדת חסידות שנו כאן", ולא מחייב אפילו לצאת ידי שמים. ומיהו בסמוך קשה: דקאמר "טעמא דעני, הא
עשיר חייב", ומאי קשיא? אימא: עני פטור אפילו מלצאת ידי שמים, אבל עשיר חייב. ומפרש רבינו תם. דהכי קאמר, "תנא תני ישלם" — לרבי אליעזר, ורבנן פליגי עליה, "זאת
אמרת מדת חסידות" כו' — דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן.

אין לך בהן אלא משעת הרמה — ואם תאמר: והא קרא לא לאחר הרמה איירי, אלא בעית ליתרם, דמפקין מניה בפרק "ואלו הנשרפים" (סנהדרין פגא, ט) דטבל במיתה, "חלול"
"חלול" מתרומה. ודריש "לא יחלו את קדש בני ישראל את אשר ירימו" — בעתידים ליתרם הכתוב מדבר ויש לומר: דהבא דאמר "ירימו" אצל "זה", לומר לך:
שאין לגבוה בהן אלא משעת הרמה. אי נמי: ששאל דקאי אקרא דסמך ליה "איש כי יאכל קדש", דאיירי לאחר הרמה.

דאיתו

אי אגואי — קא מעייל חולין בעזרה — משום דכל חולין מדאורייתא אסור להביא בעזרה,
וכן אמר ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא, ב) גבי בכורים ולא מסתבר, דהתם
אנוולות דמייחא בהדיהו קפיד, דאפשר דמתני עליהו ומביאם נדבה. וכן בפרק "התורה"
(מנחות פ, ב) גבי תורה שנתרבה בממורות קאמר: ולייתי להם כו', הא קא מכניס חולין

לעזרה. ומדקאמר "שאין לה תקנה" שמוע מניה:
הוי מדאורייתא. ותימה: דבפרק "התורה" (זבחים פ, ב) אמרין: ובכולן הכהנים ראשים
לשנות באכילתן ולאכולן צליון שלוקחן
ומבושלים, ולתת לתוכן תבלין של חולין, ואמר
ביהקומץ רבה" (מנחות כא, ב) "יאכלו" —
שיאכלו עמה חולין ותרומה, כדי שתהא נאכלת
על העזרה ותרמה דרודק חזה ושוק וכן בכורים,
דדרך קדושה מייית להו, דעבדי בהו תנופה. וכן
לחם לעזור תודה, שהוא הכשר קרבן, יש קפידא
טפי בהבאתה בעזרה שלא לעזור.

ואיבעית אימא משום דהוי ליה ממון שאין
לו תובעין — ולחאי לישנא איתר
"זה יהיה" לכדאמר לקמן בסמוך: שמתנות דין,
ואין חזה ושוק דין, וללישנא קמא איכא למימר
דתרתי שמוע מניה, ודריש בסמוך, מדכתיב
אצל "משפט" דמשמע: זה — משפט, וזה — אין
משפט. ואיכא בין הני תרי לישנא: דלחאי לישנא
דאין לו תובעין — נה דאין יכול לתבוע
בדיינין, בדיני שמים מיהא מחייב. וללישנא
קמא דדריש ליה מ'זוה" — אפילו בדיני שמים
נמי לא מחייב.

מניין שאין נותנין מתנות לכהן עם הארץ כו'
— היינו דווקא כשיש בהן חבר, אבל אי
ליכא בהן חבר אלא עם הארץ — יתנו לו, ואל
יתנו עד שידומנו לו חבר. כדתנן במסכת חלה
(פרק רביעי משנה ט) אלו נותנין לכל מי
שירצה: הירמיה והבכורות ופירין הבן ופטר
חמור והזרוע והלחיים והקבה וראשית הגז כו'.
ואין לפשר "לכל בהן": בין לאנשי שממר בין
לשאר בהנים — דבא בירושלמי בפרק "שתי"
נשים" קאמר דיש מהן ניתנין לכל בהן, ויש מהן
ניתנין לאנשי שממר. אם כן על כרחך "לכל
בהן" דקאמר, היינו בין בהן חבר בין בהן עם
הארץ. והיינו, היכא דליכא חבר, או איכא ואין
רוצה לקבל, כדפרשית בריש "כל הבהר"
(חולין קד, ב), אבל אין לתרץ דרבי שמואל בר
נחמני דהבא כרבי יהודה, דגרסין בירושלמי
רבי יהודה אומר: אין נותנין אותה אלא לחבר
— דהתם אבכורים קאי, כדאמר התם לעיל
מניה: רבי אדא אסר בבכורים.

ובשחיזור לביתו אוסר בבכורים.
דקאמר משום דהוי ממון שאין לו
תובעין — פריך שפיר, ד"ישלם" משמע שיכול
להוציאן בדיינין, וללישנא קמא נמי, דפטור משום
דכתיב "זה" — פרינן דכין דבמתנות פטור משום

דכתיב "זה", וסברא אין לנו חללק בן מתנות דלוקט שכחה ופאה. ולקמן בפרקין (קלד, א) פריך מספק לקט דחייב משום "עני ורש הדיוקן" להא דאמר: אין ספק מתנות לכהן. אמר רבא גרס
ולא גרסין אמר ליה רבא — דהוה משמע דלרב חסדא דרב. ואם כן, מאי קאמר לבסוף "מדת חסידות שנו כאן", הלא כבר שמע התיירוק, ולמה חזר ואמר רב חסדא? אלא רבא שמע בבית
המדרש הקשיא והתיירוק בשם רב חסדא ארישא, והשיב להם דארישא לא שייך לשנוי ולא לאותיב מניה, אלא מסיפא דקושה לרב חסדא, ועל זה הירץ רב חסדא. ויש ספרים שכתוב בהן
"ואמר רב חסדא" ביו"ס במוק מילתיה דרבא, וכן משמע: דאי לרב חסדא הוה מדרב — לא היה אומר "זאת אמרת", אלא "ומר אמר מדת חסידות שנו כאן".

תנא תני ישלם ואת אמרת כו' — ואם תאמר: והאמר בפרק קמא דבבא קמא (זא, א) אמר ליה אביי: מי חתיב "ישלם"? "ישלם" חתיב, מדעתה ואמר נמי פרק "הפועלים" (בבא מציעא
זא, א) גבי חוסס פי פדה ודש בה, לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה כו'. ובעי למימר משלם, לצאת ידי שמים. וללישנא קמא דלעיל, דפטור אפילו לצאת ידי שמים, פריך
שפיר. ומיהו לחלוט לישנא נמי דאין לו תובעין, דחייב לצאת ידי שמים, איכא למימר דהיינו דוקא במוק מתנות כהונה או אכלן, שלקחן באיסור. אבל הכא משעת הרמה, שהיה
או עני — אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב. להכי פריך שפיר "זאת אמרת מדת חסידות שנו כאן", ולא מחייב אפילו לצאת ידי שמים. ומיהו בסמוך קשה: דקאמר "טעמא דעני, הא
עשיר חייב", ומאי קשיא? אימא: עני פטור אפילו מלצאת ידי שמים, אבל עשיר חייב. ומפרש רבינו תם. דהכי קאמר, "תנא תני ישלם" — לרבי אליעזר, ורבנן פליגי עליה, "זאת
אמרת מדת חסידות" כו' — דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן.

אין לך בהן אלא משעת הרמה — ואם תאמר: והא קרא לא לאחר הרמה איירי, אלא בעית ליתרם, דמפקין מניה בפרק "ואלו הנשרפים" (סנהדרין פגא, ט) דטבל במיתה, "חלול"
"חלול" מתרומה. ודריש "לא יחלו את קדש בני ישראל את אשר ירימו" — בעתידים ליתרם הכתוב מדבר ויש לומר: דהבא דאמר "ירימו" אצל "זה", לומר לך:
שאין לגבוה בהן אלא משעת הרמה. אי נמי: ששאל דקאי אקרא דסמך ליה "איש כי יאכל קדש", דאיירי לאחר הרמה.

בהמה שחוטא אצל הכהן כפקדון, והכהן זכה במתנותיה, וְקָבַר
הַיִּתָּן מִתְּנוּת שְׁלֵלָה הֶחְרַם וְשֵׁלָה הוֹפְרָשׁוֹ כִּמְיֵי שְׁהוֹרָמוֹ דְּמִיָּין
לענין הזכיה הממונית, שיכול הכהן לזכות במתנות לפני
שהופרשו.
הגמרא מקשה שוב על רב חסדא: תָּא שְׁמַע שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (פאה פ"ה
מ"ד) בְּעַל הַבֵּית עֹשֶׂיר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְצִירָהּ לִיטוֹל לֶקֶט
שֶׁבֶקָהּ וּפָאָה וּמַעֲשֶׂיר עָנִי לִפְנֵי שְׁנוֹתָר לֵאל מְזוֹנוֹת, נוֹטֵל כְּשֶׁאֵר עֲנִיִּים
כִּיּוֹן שְׁכַעַת עֲנִי הוּא, וְלִבְשֵׁי צִיּוֹר לְבִיתוֹ יִשְׁלֵם לַעֲנִיִּים, דְּכָרִי רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר. ומבואר שאם נתחייב ממון לעניים, כל אחד מהעניים יכול
לתובעו בדין, ומכאן יש ללמוד גם לענין מתנות כהונה שכהן הבא
ראשון יכול לתובעו, וקשה על רב חסדא שאמר שמוזק מתנות
כהונה פטור לפי שהוא ממון שאין לו תובעים.
מתרץ רב חסדא: אֲמַר רַב חֲסִידָא, מִדַּת הַסִּדּוֹת שָׁנוּ בָּאֵן, שֶׁאֵם
חֲסִיד הוּא יִשְׁלֵם, אֲבָל אִי אִפְשָׁר לְתוֹבְעוֹ בְּדִין לִפְנֵי שֶׁהוּא מִמּוֹן
שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים.
רבא שמע מבני בית המדרש את הקושיא ואת התירוץ בשם רב
חסדא כפי שהובאו לעיל, ומוכיח שלא יתכן שהדברים נאמרו
בצורה זו: אֲמַר רַבָּא תָּנָא תִּנִּי - הֵתָנָא שְׁנָה יִשְׁלֵם, שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ
יִשְׁלֵם בְּעַל כְּרַח, וְזֹאת אֲמַרְתָּ בְּשֵׁם רַב חֲסִידָא מִדַּת הַסִּדּוֹת שָׁנוּ
בָּאֵן, וְעוֹד וְכִי מְדַרְבֵּי אֲלִיעֶזֶר לִקְיוֹם וְלִיתוֹב וְהַעֲמוֹד וְתַקְשָׁה,
וְהֵלֵא חֲכָמִים חוֹלְקִים עָלָיו שֶׁם, וְאוֹמְרִים 'עֲנִי הִיָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה'
וְאֵינוֹ חַיִּב לְשֵׁלֵם, וְאֵם כֵּן גַּם אִם תֹּאמַר שְׁבַדְתָּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מוֹטָב
שֶׁהוּא מִמּוֹן שֵׁשׁ יוֹם תוֹבְעִים, אֲבָל בְּשִׁטַּת חֲכָמִים יֵשׁ לוֹמַר
שְׁחוֹלְקִים עָלָיו בּוֹזֵה, וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים. ברור אם כן שלא זו היתה
הקושיא ולא על זה נאמר התירוץ של רב חסדא.
רבא מעמיד את השמועה בצורה הנכונה: אֲלֵא הַקּוּשִׁיָּא הִיתָה
מִסִּפָּא שֶׁל אוֹתָהּ הַמִּשְׁנָה, שֶׁכֵּן שְׁנִינוּ שֶׁם הַחֲכָמִים אוֹמְרִים עָנִי הִיָּה
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְלֹכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְשֵׁלֵם כְּשִׁיחֲזוֹר. ויש לדייק, מִצְּמָא
שֶׁפְּטוֹר כִּיּוֹן דְּעָנִי הִיָּה, הָאֵם אִם עָשִׂיר הִיָּה בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה וְנִטְלָה
מִתְּנוּת עֲנִיִּים בְּאִיסוֹר, מִשְׁלֵם, וְאֲמַאי - וּמְדוּעָה לִיהוֹי - הֵלֵא רַאוי
שִׁיחִיָּה כְּמוֹזֵק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׁאֲכָלָה, שֶׁלְדַעַת רַב חֲסִידָא פְטוֹר
לִפְנֵי שֶׁהוּא מִמּוֹן שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים. וזו היא הקושיא שעליה אֲמַר רַב
חֲסִידָא, מִדַּת הַסִּדּוֹת שָׁנוּ בָּאֵן, כְּלוֹמַר, מִה שְׁנִינוּ 'עֲנִי הִיָּה בְּאוֹתָהּ
שְׁעָה' וּפְטוֹר מִלְשֵׁלֵם, וּמְדוּקָה שֶׁאֵם הִיָּה עֹשֶׂיר צָרִיךְ לְשֵׁלֵם הַכּוֹנוּנָה
שֶׁאֵם חֲסִיד הוּא צָרִיךְ לְשֵׁלֵם בְּשִׁבִּיל לְצַאת יָדֵי שְׁמִיִּם.
הגמרא מקשה על רב חסדא שוב: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, מִיָּין
לְבַעַל הַבֵּית שְׁאֲכָל פִּירוֹתָיו מִכֶּלֶין [לפני שהופרשה מהם תרומה],
וְכֵן לֹא שְׁאֲכָל מַעֲשְׂרוֹתָיו מִכֶּלִּים - שֶׁאֲבָל מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן לִפְנֵי
שֶׁהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר, מִיָּין שְׁפָטוֹר מִן הַתְּשֻׁלּוּמִּין לְכַהֲנִים,
תְּלָמוֹד לִזְמַר (ויקרא כב טו) 'לֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר
יְרִמּוּ לָהֶם', פֶּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּתִרּוּמָה וְיֵשׁ לְדִרּוֹשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁאֵין לָהֶם
לְכַהֵן בָּתֵּן (וב'קדשי בני ישראל' והיינו בתרומה) אֲלֵא מִשְׁעַת הַרְקָה
וְאִילָּהּ, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'אֲשֶׁר יְרִמּוּ לָהֶם' מִשְׁמַע שֶׁאֵין הַתְּרִימוֹה
נִקְרָאת 'לָהֶם' עַד שִׁירִימוּ, כְּלוֹמַר שֶׁאֵינָה נַעֲשִׂית חֶלֶק גְּבוּהָ לִפְנֵי
הַהִפְרָשָׁה, וְרַק לְאַחַר הַהִפְרָשָׁה הִיא חֶלֶק גְּבוּהָ וְיֵשׁ לָהּ דִּין שֶׁל
מִמּוֹן כֶּהֱן. וְהִנֵּה הַבְּרִיָּיתָא תִּלְתָּהּ אֶת הַפְּטוֹר מִתְּשֻׁלּוּמִּין בְּכָךְ
שֶׁהִתְרַומָה עֲדִין לֹא הוֹרְמָה, וּמִשְׁמַע הָאֵם מִשְׁעַת הַרְקָה וְאִילָּהּ אֵם
אֲכָל אֶת הַתְּרִימוֹה מִיָּהָ - (על כל פנים) מִשְׁלֵם, וְאֲמַאי - וּמְדוּעָה,
לִיהוֹי - הֵלֵא רַאוי שִׁיחִיָּה כְּמוֹזֵק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׁאֲכָלָה שֶׁאֲמַר
רַב חֲסִידָא שֶׁהוּא פְטוֹר.
מתרצת הגמרא: הָאֵם נָפִי - גַּם כֵּאֵן, בְּמָה שֶׁדִּירִיקֵנוּ שֶׁמִּשְׁעַת הַרְמָה
אֵם אֲבָל יִשְׂרָאֵל חַיִּב לְשֵׁלֵם, אֵין הַכּוֹנוּנָה לְהַרְמָה מִמֶּשׁ, אֲלֵא
מְדוּבָר

אִי אֲמַאי - וְאֵם יִנֵּף בְּפָנִים, נִמְצָא קָא מַעֲנִי - מִכְּנִיס חוֹלִין לְעֻזְרָה
וְהָרִי כֶּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לְשַׁחֹט חוֹלִין בְּעוֹרָה כֵּן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת שֶׁם כֹּל
מַעֲשֶׂה שֶׁהוּא כְּעֵין הַקְּרִבָּה כְּגוֹן תְּנוּפָה, הִלְכָּךְ לֹא אִפְשָׁר לְקִיִּים
כְּתִיקָנָה אֶת מִצְוַת הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק בְּבַהֲמַת חוֹלִין, וְעַל כְּרַחֲךָ שֶׁאֵין
מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת בְּחוֹלִין כֹּלל.
נִתְבָּאֵר שֶׁאֵין צוֹרֵךְ לְדִרּוֹשׁ מִ'וֹזָה' (דברים יח ג) לְפִטוֹר מִחֻזָּה וְשׁוֹק
בְּחוֹלִין. לִכֵּן מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא 'וֹזָה' לְמָה לִי. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא:
לְכָרְכָךְ חֲסִידָא, דְּאֲמַר רַב חֲסִידָא הַמְּזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה וְכְגוֹן שֶׁשִּׁרְפָם
בֹּאֵשׁ אוֹ הַשְּׁלִיכֵם לִים קוֹדֵם שְׁתַּנֵּן לְכַהֵן אוֹ שְׁאֲכָלָה, שְׁפָטוֹר מִלְשֵׁלֵם.
וּלְמַדְנוּ זֹאת מִהֶנָּאמַר 'וֹזָה', כְּדִלְהָלָן.
הַגְּמָרָא מְרַחֲבָה בְּסוּגִיָּת 'מוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה'. נוֹפֵא, אֲמַר רַב
חֲסִידָא, הַמְּזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׁאֲכָלָה שְׁפָטוֹר מִלְשֵׁלֵם. וּמַפְרֵשׁ רַב
חֲסִידָא, מֵאִי מַעֲמָא, אִיבְעִית אִימָא מִשּׁוּם דְּכִתְיִב בְּעִנֵּין הַמִּתְּנוּת 'וֹזָה',
וּמִשְׁמַע שֶׁאֵת הַזֹּרֵעַ וְהַלְחִיִּים הַקְּרִיבָה עֲצָמָם חַיִּב לָתֵת, אֲבָל אֵם
אֵינֶם קִיִּימִים (וכְגוֹן שֶׁשִּׁרְפָם) לֹא חַיִּיבָה הַתּוֹרָה בְּתַשְׁלוּמֵיהֶן.
וְאִיבְעִית אִימָא מִשּׁוּם דְּהָיָה לִיהָ מִמּוֹן שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים, שֶׁאֵין לְמִמּוֹן
זֶה בְּעֵלִים שִׁיּוּכָלוּ לְתוֹבְעוֹ בְּדִין, שֶׁאֵם יוֹבֵא כֶּהֱן וְיִתְבַּעֲנוּ, יִכּוֹל הוּא
לוֹמַר לָהּ, לְכַהֵן אַחֵר אֲנִי רּוֹצֵה לָתֵת וְלֹא לָךְ.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַטַּעַם הַשְּׁנִי בְּדִבְרֵי רַב חֲסִידָא: מִיִּתְיָב, שְׁנִינוּ
בְּבִרְיָיתָא, 'וֹזָה יִהְיֶה מִשְׁפָּט' (הַכְּהֵנִים' (דברים יח ג), מִלְּמַד שֶׁהַמִּתְּנוּת
דִּין, כְּלוֹמַר שֶׁעֲנִין הַמִּתְּנוּת תִּלּוֹי בְּדִין הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַדִּיּוּנִים.
מִבְּרִית הַגְּמָרָא: לְמַאי הִלְכָּתָא - כְּלִפִּי מַה אֲמָרוּ זֹאת, וְכִי לֹא
לְעֵין לְהוֹצִיאָן אֶת הַמִּתְּנוּת מִיַּד הַבְּעֵלִים בְּדִיָּיִן, וְהִיָּינוּ שֶׁהַכּוֹהֵן
הָרִאשׁוֹן שְׁתּוֹבַע אֶת הַמִּתְּנוּת, בֵּית דִּין מְכַרִּיָּה אֶת הַבְּעֵלִים לָתֵת
לָהּ. וְקִשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲסִידָא שֶׁאֲמַר שֶׁמִּתְּנוּת כְּהוֹנָה נִחְשָׁבֶת
כְּמִמּוֹן שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים.
מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא לַעֲנִין זֶה נֶאֱמַר בְּבִרְיָיתָא שֶׁהַמִּתְּנוּת דִּין, אֲלֵא
לַעֲנִין לְחוֹלִין בְּדִיָּיִן, שֶׁהַדִּיּוּנִים אוֹמְרִים לְיִשְׂרָאֵל לֹזֶה תִּתֵּן
הַמִּתְּנוּת, שֶׁהוּא תִּלְמִיד חֲכָם, וְאֵל תִּתֵּן לֹזֶה שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ,
וְכִדְרָב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, דְּאֲמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר רַבִּי יוֹיָקֵן,
מִיָּין שֶׁאֵין נוֹתֵנִין מִתְּנָה לְכַהֵן עִם הָאֶרֶץ, שְׁפָטוֹר (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' לא ד)
'וְאִמָּר לָעַם לְיוֹשְׁבֵי יִרְשָׁלָיִם לָתֵת מִנֶּת (לְכַהֲנִים וְלִלְוִיִּם) (הַכְּהֵנִים
וְהַלְוִיִּם) לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה', כֹּל הַמְּחֻזָּק וְכְלוֹמַר, הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת
ה' יֵשׁ לוֹ מִנֶּת וְחֶלֶק כְּהוֹנָה, וְשֶׁאֵינוֹ מְחֻזָּק בְּתוֹרַת ה' אֵין לוֹ מִנֶּת.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה שׁוֹב: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָיתָא, רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן
בְּתִירָא אוֹמַר, 'מִשְׁפָּט' מִלְּמַד שֶׁהַמִּתְּנוּת דִּין, יִכּוֹל אֲפִילוּ הוֹזֵה וְשׁוֹק
דִּין, תְּלָמוֹד לִזְמַר 'וֹזָה', שֶׁרַק הַמִּתְּנוּת הֵן דִּין וְלֹא חוֹזֵה וְשׁוֹק.
שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא: לְמַאי - לְגַבִּי אִיזָה עֲנִין אֲמָרוּ שֶׁהַמִּתְּנוּת דִּין,
אֲלֵא לְחוֹלִין בְּדִיָּיִן וְשֶׁאוֹמְרִים לוֹ לָתֵת לְתִלְמִיד חֲכָם וְלֹא לָתֵת
לְעַם הָאֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁתִּירַצְתָּ לְעֵיל, קִשָּׁה, הָרִי בְּבִרְיָיתָא נֶאֱמַר
שֶׁבְּחוֹזֵה וְשׁוֹק אֵין הָדִין כֵּן, וְאֲמַאי - וְכִי הוֹזֵה וְשׁוֹק לֹא בְּדִיָּיִן מִיִּחְלָקָהּ,
כְּלוֹמַר, וְכִי יִכּוֹל הוּא לָתֵת חוֹזֵה וְשׁוֹק לְכַהֵן עִם הָאֶרֶץ, וְהֵלֵא כֹל
מִתְּנוּת הַכְּהוֹנָה אֵינֶם נִיֵּתִים אֲלֵא לְכַהֵן תִּלְמִיד חֲכָם, כְּפִי שֶׁלְמַדְנוּ
לְעֵיל, אֲלֵא לֹא - אֲלֵא וְדֹא כּוֹנֵת הַבְּרִיָּיתָא שֶׁהַמִּתְּנוּת דִּין לַעֲנִין
לְהוֹצִיאָן אוֹתָן בְּדִיָּיִן. וְקִשָּׁה עַל רַב חֲסִידָא שֶׁאֲמַר שֶׁמִּתְּנוּת כְּהוֹנָה
הֵן מִמּוֹן שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים.
מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: הָאֵם בָּאֵי עֲקָרִיָּין, דְּאֵתוּ לִידֵיהּ - שֶׁהַמִּתְּנוּת בֹּאוּ
לְיָדֵי הַכְּהֵן זֹכֶה בָּהֶן, וְאַחֵר כֵּךְ גִּזְלָם זֶה מִמֶּנּוּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר
שֶׁמִּצְוָתָאִים אוֹתָן בְּדִיָּיִן מִשּׁוּם שֶׁהֵן כְּשֶׁאֵר חֲפָצֵיו שֶׁל הַכְּהֵן.
הַגְּמָרָא תִּמְהָה: אִי דְּאֵתוּ לִידֵיהּ, מֵאִי לְמִיָּרָא - מִה שֶׁהִשְׁמִיעָה
הַבְּרִיָּיתָא, הֵלֵא פְשוּט הוּא. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מְדוּבָר דְּאֵתוּ לִידֵיהּ
בְּמִכְלִיָּהוּ - שֶׁהַמִּתְּנוּת הִגִּיעוּ לְיָדֵי הַכְּהֵן כְּטַבֵּל, כְּלוֹמַר שֶׁבֹאֵה לִידֵיוֹ
בְּהִמָּה בְּשִׁלְמוֹתָהּ לִפְנֵי שֶׁהוֹפְרָשׁוּ מִתְּנוּתֶיהָ, וְכְגוֹן שִׁיִּשְׂרָאֵל הִנִּיחַ

55 שהביכורים הם גכסי בָּהֶן. משיבה המשנה: לענין שְׁקוּנָה בָּהֶן
 56 ו-רשאי לקנות בהם עֲבָדִים וְקָרְקָעוֹת וּבִהְקָה טָמְאָה - אף על פי
 57 שאינם ראויים לאכילה וּבְעַל חוב נוטְלִין בְּחוּבוֹ וְאִשָּׁה בְּבִתּוּבָתָהּ וְכֵן
 58 מותר לקנות בהם כֶּסֶף תּוֹרָה.
 59 הגמרא דנה האם לוי חייב לתת זרוע לחיים וקבה: הֲהוּא לְיוֹאָה -
 60 לוי אחד דִּתְּהוּ הָטָף מִתְּנָתָא - שהיה רגיל לחטוף זרוע לחיים וקבה
 61 מידי הילדים המוליכים אותם לכהן. אִתּוּ אֲמָרוּ לִיה לְרַב - באו
 62 אנשים ואמרו זאת לרב. אָמַר לְהוּ, לֹא מִסְתִּיחָה דְלֹא שְׁקָלִין מִיָּנִיה
 63 - וכי לא די לו לאותו הלוי שכאשר הוא שוחט את בהמתו אין
 64 אנו מכריחים אותו לתת מתנות לכהן אֲלֵא מִיִּחְטָף נָמִי הָטָף -
 65 אלא שהוא חוטף מתנות של אחרים.
 66 מלשון רב משמע שהיה מקום להכריח את הלויים לתת מתנות
 67 לכהנים אלא שאנו נמנעים מכך מאיזו סיבה. מבררת הגמרא:
 68 וְרַב, מַה הִיא דַּעְתּוֹ, וְהִיא כְּתוּב (דברים יח א) וְיָדָה יְהוָה מִשְׁפַּט
 69 הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם, וְאִם כֵּן אִי אִיקְרוּ עָם - אם לויים נקראים 'עם'
 70 מִשְׁקָל נָמִי לְשִׁקּוֹל מִיָּנִיהוּ - יש לקחת מהם את המתנות ואי לא
 71 אִיקְרוּ עָם, רַחֲמָנָא מְסַרְיָהוּ - הרי התורה פטרם, ואם זו היא
 72 דעתו של רב, מדוע משתמע מדבריו שהיינו יכולים להכריח את
 73 הלוי לתת מתנות לכהן אלא שאנו נמנעים מכך.
 74 הגמרא משיבה: רב כִּסְפָּא לִיה אִי אִיקְרוּ עָם אִי לֹא אִיקְרוּ עָם,
 75 ומספק פטר אותם, שהמציא מחבירו עליו הראיה.
 76 הגמרא מקשה על רב פטור לויים ממתנות: יְתִיב -[ישב] רב כִּסְפָּא
 77 וְקָאָרַם לֵה לְהָא שְׁמַעְתָּא - ואמר לפני תלמידיו שמועה זו של רב
 78 שהסתפק אם לויים חייבים במתנות. אִיתִיבָה רַב אִידִי בְּרַב אֲבִין
 79 לְרַב כִּסְפָּא, שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא אֲרַבְעָה מִתְּנֻת עֲנִיִּים שְׁבַבְרָם, הִפְרַט -
 80 ענבים הבודדים הנושרים בשעת בצירה, וְהַעֲלִילוֹת - אשכול קטן,
 81 וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, וְשִׁלְשׁ שְׁבַבְרָא, הִלָּקְטָה וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, וְשִׁנְיָו
 82 שְׁבַבְרָא, הִשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, כּוֹלֵן אִין בָּהֶם מִזְבֵּית הַנָּהָה לְבַעֲלִים, שאין
 83 הבעלים יכולים לתת לעני שירצו אלא העניים באים ונוטלים
 84 אותן על כרם של בעלים, וְאִפְּלוּ עֲנִי שְׁבַבְרָא שִׁישׁ לוֹ שֹׁדָה
 85 מוֹצִיאִין מִיָּד - מכריחים אותו לתת מתנות לעניים אחרים.
 86 אבל מַעֲשֵׂר עֲנִי הַמִּתְחַלֵּק לעניים בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ של הבעלים וְאִינוּ
 87 נֶעֱזֹב בַּשָּׂדֶה כְּשֶׁאֵר מִתְּנֻת עֲנִיִּים יֵשׁ בּוֹ מִזְבֵּית הַנָּהָה לְבַעֲלִים,
 88 שִׁבִּידוֹ לַתַּלְתָּ לֹאִיזָה עֲנִי שִׁירְצָה, וְאִפְּלוּ עֲנִי שְׁבַבְרָא מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
 89 מִיָּד עֲבוּר עֲנִיִּים אַחֲרִים.
 90 מְמַשִּׁיכָה בְּבִרְיָתָא: וְשֹׁאֵר מִתְּנֻת בְּהוֹנָה, כְּגוֹן הַדְּרוֹעַ וְהַלְחִים
 91 וְהַקֶּבֶה, אִין מוֹצִיאִין אוֹתָן (מִיָּד) לֹא מִכֶּהֱן לְכֶהֱן - אין מכריחים את
 92 הכהן לתת אותם לכהן אחר, וְלֹא מִלּוֹי לְלּוֹי - ואין מכריחים את
 93 הלוי לתת ללוי אחר.
 94 הגמרא מבארת את הבריייתא וְלֹאֲחֵר מִכֶּן תְּבוּאָה הַקּוּשִׁיא עַל דְּבִרִי
 95 רב. שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא: אֲרַבְעָה מִתְּנֻת שְׁבַבְרָם, הִפְרַט וְהַעֲלִילוֹת
 96 וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה. מִקּוֹר לְמִצְוַת פֶּרֶט וְעוֹלִלוֹת בְּכֶרֶם הוּא מִדְּכָתִיב
 97 (ויקרא יט ט) וְכִרְבֹּךְ לֹא תַעֲזוֹלֵל וְפֶרֶט בְּרִבְכֶּךָ לֹא תִלְקֹט. מִקּוֹר לְשִׁכְחָה
 98 בְּכֶרֶם: וְכָתִיב (דברים כד כא) כִּי תִבְצֹר בְּרִבְכֶּךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אֶתְרִבְכֶּךָ לָגֶר
 99 לִיתְנוֹם וְלֹאֲלַמְנָה יִדְּיָהּ, וְאָמַר רַבִּי לִוִּי 'אֶתְרִבְכֶּךָ' זוֹ שְׁכִיחָה. מִקּוֹר
 100 לְמִצְוַת פֶּאֶה בְּכֶרֶם: פֶּאֶה בְּכֶרֶם, דְּנִמְר - שלמדו גזירה שוה 'אֶתְרִבְכֶּךָ'
 101 'אֶתְרִבְכֶּךָ' מִזֵּית, וְזֵית חַיִּיב בְּפֶאֶה, דְּכָתִיב (שם כד ב) כִּי תִחַבֵּט וְיִתֵּן לֹא
 102 תִּפְאֹר אֶתְרִבְכֶּךָ, וְתָנָא דְּבִי רַבִּי שְׁמַעְיָאֵל שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁל 'לֹא תִפְאֹר',
 103 הֵינּוּ שְׁלֹא תַבּוֹל תִּפְאֹרְתוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּאִים הֵם הַפֶּאֶר וְהַדְּהָר שֶׁל
 104 עֵץ הַזֵּית, וְהַדְּהָר הַכְּתוּב שֶׁלֹא יִקַּח אֶת כָּל תִּפְאֹרְתוֹ אֲלֵא יִשְׁאִיר
 105 מִקְצָתוֹ, וְזוֹ הִיא מִצְוַת פֶּאֶה.
 106 הגמרא מביאה מקורות למצות לקט שכחה ופאה בתבואה. שִׁנְיָו
 107 עוֹד בְּבִרְיָתָא: שְׁלִשָּׁה סוגי מתנות עניים שְׁבַבְרָא, הִלָּקְטָה

1 דָּאָתוּ לְיָדֵיהֶם כְּמִכְלִיָּהוּ - שהפירות באו לידי הכהן בהיותם טבל,
 2 וְמַה שֶׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא 'מִשְׁעַת הֶרְמָה וְאִילָךְ' כּוֹנֵנָתָה, מִשְׁעָה
 3 שְׁבֹאוֹ הַפִּירוֹת לִיד הַכֹּהֵן, שָׂאוּ נַעֲשִׂים מִמּוֹנוֹ גִּמּוֹר, וְאִם אֲכָלָם אַחֵר
 4 חַיִּיב לְשַׁלֵּם. וְקָבֵר הָאִי תָנָא מִתְּנֻת שְׁלֹא הוּרָמוּ כְּמִי שְׁהוּרָמוּ דְּמִיָּין
 5 לַעֲנִין הַזִּכִּיָּה הַמִּמּוֹנִית, וְיִכּוֹל הַכֹּהֵן לִזְכּוֹת בְּתִרּוּמָה עוֹד לַפְנֵי
 6 שְׁהוּפְרָשָׁה, וּמְדוּבָר כְּגוֹן שִׁישְׁרָאֵל הַפְּקִיד אֶת פִּירוֹת הַטָּבֵל אֲצֵל
 7 הַכֹּהֵן לְשִׁמְרָהּ, וְהַכֹּהֵן זֶכֶה בַּחֲלֵק הַתְּרומָה שֶׁבִּפְרִיֹת מִדְּהַפְקָר.
 8 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה שׁוּב עַל רַב חֲסֵדָא: תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא, הָרִי
 9 שְׁאִינְסוּ בֵּית הַמִּלָּךְ רָגְנוּ - הרי שבאו שלוחי בית המלך לשדרו
 10 שהיתה בה תבואה קצורה שטרם הופרשו ממנה תרומות
 11 ומעשרות ולקחו את התבואה, אִם בְּחוּבוֹ, שהיה חייב לבית המלך
 12 סכום קצוב וגבו מתבואתו בשיעור החוב, נִמְצָא שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ
 13 בְּתִרּוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂרוֹת שֶׁבִּתּוֹךְ הַטָּבֵל לְצוּרֶךְ פֶּרֶעוֹן חוּבוֹ, וְדוּמָה
 14 לְמוֹכֵר תְּרומָה וּמִקְבֵּל תְּמוּרָתָהּ מַעוֹת, וְלִכֵּן חַיִּיב לְעַשֵּׂר מִמֶּקוֹם
 15 אַחֵר וְלַתֵּת לְכֹהֵן, כְּלוּמַר חַיִּיב לַתֵּת לְכֹהֵן מִמּוֹן כְּשִׁיעוֹר הַתְּרומָה
 16 וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁהִיא צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִהַתְּבוּאָה שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם לְקָחוּ
 17 בְּאֶנְפִּירוֹת - עַל חִינֵם, כְּפִטוֹר מִלְּעַשֵּׂר, שֶׁנִּמְצָא שְׁבִית הַמֶּלֶךְ גִּבּוֹ אֶת
 18 מִמּוֹן הַכֹּהֲנִים וְאִין לוֹ אַחֲרִיּוֹת עַל כֵּךְ. וּמִבּוּאָר שֶׁאִם גִּבּוֹ מִמֶּנּוּ טָבֵל
 19 בְּחוּבוֹ, חַיִּיב לְעַשֵּׂר, וְעַל כִּרְכָךְ הִטָּעַם לִפִּי שֶׁהוּא מִמּוֹן שִׁישׁ לוֹ
 20 תּוֹבְעִים וְהַכֹּהֵן הַבָּא רָאשׁוֹן יִכּוֹל לְתַבּוֹעַ אֶת הַמִּגִּיעַ לוֹ, שֶׁאִם אִין
 21 כּוֹנֵנָת הַבְּרִייתָא שִׁישׁ עֲלִיוֹ חַיִּיב מִמּוֹנִי, כִּיצַד נִפְרַשׁ אֶת מַה שֶׁנֶּאֱמַר
 22 בַּה 'חַיִּיב לְעַשֵּׂר', הִרִי לֹא נִשְׁאָר הַטָּבֵל אֲצֵלוֹ וְאִי אִפְשָׁר לומר שִׁישׁ
 23 עֲלִיוֹ חַיִּיב מִצִּדּוֹ שֶׁל הַפְּרִשְׁתִּי תְּרומָתוֹ וּמַעֲשֵׂרוֹת.
 24 מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: הַבְּרִייתָא אֵינָה מְדַבֵּרַת בְּחוּבוֹ מִמּוֹנִי, אֲלֵא בְּחוּבוֹ
 25 מִצִּדּוֹ שֶׁל הַפְּרִשְׁתִּי תְּרומָתוֹ וּמַעֲשֵׂרוֹת, וְאִף שֶׁבִּדְרֶךְ כָּלֵל אִם
 26 הַפִּירוֹת יֵצְאוּ מִרְשׁוֹתוֹ אִינוּ מִחוּבֵיב לְעַשֵּׂרם וְכֵאֵן הִרִי אִין הַטָּבֵל
 27 בִּידוֹ, שְׁאִינִי הֵתָם כְּשֶׁגִּבּוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ בְּחוּבוֹ, מִשּׁוּם דְּקָא מִשְׁתַּרְשִׁי
 28 לִיה - שֶׁהוּא מְרוּוִיחַ עַל יְדֵי הַתְּרומָה וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁבִּפְרִיֹת, כִּי
 29 בְּמִקּוֹם שֶׁהַחֹב יִפְרַע מִהַמּוֹמֶן שֶׁלּוֹ נִפְרַע מִתְּרומָה וּמַעֲשֵׂר, וְכֵל
 30 שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּפְרִיֹת טָבֵל, וְכֵגוֹן שֶׁבֹא לְאוּכָלָם אוֹ לְמוֹכְרָם אוֹ
 31 לְפִרְעוֹ מִדָּמָם אֶת חוּבוֹ, חָלָה עֲלֵיו מִצְוַת הַפְּרִשְׁתִּי תְּרומָה וּמַעֲשֵׂר.
 32 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה שׁוּב עַל רַב חֲסֵדָא: תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה לְהֵלֵן
 33 (קלב) אָמַר לוֹ לֹקַח לְטַבַּח מִכּוֹר לִי בְּנִי מִיָּהּ שֶׁל פָּרָה זוֹ בֶּכֶר וְכך
 34 דְּמִים, וְהָיָה בָּהֶן מִתְּנֻת בְּהוֹנָה, וְהֵינּוּ הַקֶּבֶה, נוֹתֵן הַלּוֹקַח לְכֹהֵן,
 35 וְאִינוּ מִנְּקָה לוֹ הַטָּבֵחַ אֶת דְּמֵי הַקֶּבֶה מִן הַדְּמִים שֶׁשִּׁילָם עַל בְּנֵי
 36 הַמַּעֲשִׂים, מִשּׁוּם שִׁידַע הַלּוֹקַח שֶׁהַמִּתְּנֻת שֶׁם וְלֹא מִכֶּר לוֹ הַטָּבֵחַ
 37 אֲלֵא שֶׁאֵר בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים וְלֹא אֶת הַקֶּבֶה. לָקַח הִיטָּנוּ כְּמִשְׁקָל בֶּכֶר
 38 וְכך דְּמִים לְיִשְׂרָאֵל, וְשִׁקֵּל הַלּוֹקַח לְעַצְמוֹ גַּם קֶבֶה, נוֹתֵן הַלּוֹקַח
 39 אֶת אֶת הַקֶּבֶה לְכֹהֵן שֶׁהִיא גֹזֵל הִיא אֲצֵלוֹ וְצָרִיךְ לְהַשִּׁיבָה, וְכֵנָּה
 40 לוֹ מִן הַדְּמִים, כְּלוּמַר שֶׁהַטָּבֵחַ חַיִּיב לְהַחזִיר לְלוֹקַח אֶת דְּמֵי הַקֶּבֶה,
 41 שֶׁהִיא מִכֶּר לוֹ דָּבָר שֶׁאִינוּ שְׁלוֹ. וּמִקְשָׁה הַגְמָרָא מִדּוּרָאָה זוֹ: אֲמַאי
 42 נוֹתֵן אֶת הַקֶּבֶה לְכֹהֵן, לִיָּהוּ - הִלֵּא רָאוּי שִׁידֵיחַ כְּמִזְיָן מִתְּנֻת
 43 בְּהוֹנָה אוֹ שְׁאִינְלָהּ, שֶׁהוּא פֶטוּר לְדַעַת רַב חֲסֵדָא.
 44 מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: שְׁאִינִי הֵתָם דְּאִיתְּנָהוּ בְּעִינֵיהוּ - שׁוֹנֵה הַדָּבָר שֶׁם
 45 לִפִּי שֶׁהַמִּתְּנֻת קִימוֹת בְּעוֹלָם, וְכִשֶּׁם שֶׁהַמִּתְּנֻת נִיטְנוֹת לְכֹהֵן
 46 כֹּאשֶׁר הֵן בִּיד הַטָּבֵחַ כֵּן הָדִין גַּם כֹּאשֶׁר הֵן בִּיד הַלּוֹקַח. אוֹלָם אִם
 47 הִזְקִין אוֹ אֲכָלָן, פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִין, וְכִמוֹ שֶׁאִמַּר רַב חֲסֵדָא.
 48 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה שׁוּב עַל רַב חֲסֵדָא: תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא תְּשַׁעָה
 49 דְּבָרִים הֵם גְּכָסִי בָהֶן, תְּרִיּוּתָהּ, וְתִרְיּוּתָהּ מַעֲשֵׂר, וְחִלָּה, רִאשִׁית הֵנוּ,
 50 וּמִתְּנֻת - זְרוע לַחֲיִים וְקֶבֶה, וְהִתְקָא - תְּרומָה מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאִי,
 51 וְהַפְּרִיֹת, וְהַקֶּבֶה, וְהַחֲמִישִׁי. וְשׁוֹאֲלָת הַגְמָרָא: לָמָּא - לֹאִיזָה עֲנִין
 52 נֶאֱמַר שֶׁהֵם מִמּוֹן כֹּהֵן, לָמָּא - וְכִי לֹא לַעֲנִין לְהוֹצִיאָן בְּדִינָן אִם אִינוּ
 53 נוֹתֵן מִרְצוֹנוֹ, וּמוֹכֵחַ שֶׁהוּא מִמּוֹן שִׁישׁ לוֹ תּוֹבְעִים. מִתַּרְצַת הַגְמָרָא:
 54 לֹא, אֲלֵא לְכַדְתָּנָן (ביכורים פ"ג מ"ב) לָמָּא -[לֹאִיזָה עֲנִין] אֲמָרוּ

דאיתו לידיה — כדון. **בטבליהו** — שהופקד הטבל אצלו. **כמי** שהורמו דמיין — זכה בהם מן ההפקר, שהרי קדם. לישנא אחרינא: שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו. **אם בחובו** — שהיה חייב לו דבר קצוב ממון. **חייב לעשר** — ממקום אחר וליתן לכהן, שהרי הוא כמוכר. **ואם באנפירות** — בהפסד, ועל חנם — פטור מלעשר. קתני מידה "אם בחובו, חייב לעשר" — אלמא יש לו תובעין. דאי לאו

דינא הוא שישלם לו על כרחו, מאי חוב מצוה איכא? הא לא פש גביה מדידו **שאני התם דקא משתרי ליה** — התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה, אלא חיובא בעלמא, כשאר חיובי מעשרות. חיובא דאי איכא עליה, "דחא משתרי ליה" — כלומר, משתכר הוא בה, שהרי היה צריך לפרוע מעות. **אמר ליה** — לטבת. **מכור לי בני מעיה** — בני מעיה של פה זה. והיו בהן **מתנות** — הקבה. **נותנן** — לוקח זה לכדון. **ואין** — המוכר מנכה לו ללוקח מן הדמים, שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם, וזה לא מכר לו הקבה. **לקח חיטון במשקל** — הליטרא כך וכך, ושקל לו הקבה. **נותנן** — ללוקח לכדון, שהרי הגול אצלו, וצריך להשיב. **והטבח ינכה לו מן הדמים** — על כרחו, שמכר דבר שאינו שלו. **ואמאי** — נותנן לכדון? ליהוי במזיק ברי. תשעה נכסי כהן — לא ידעתי היכן שניה. **בפסרים** אינה כתובה בשוה, ומוצא אני חשש עשרה מתנות כהונה שכולן נכסי כהן לעשות בהן כל צרכיו — החרומה, ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי, והחלה, והבכורים, וראשית הגז, ומתנות של חולין ושל קדשים, והקרן והרומש של גול הגז, ושדה אחדה, ושדה חרמני, ובכור בעל מום, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור. ונראה בעיני שכולן שונים בה, וחשיב תרומה ותרומת מעשר והדמאי וחלה כחדא — דכולהו תרומה יניחה. ובכור ופדיון הבן ופדיון פטר חמור כחדא, וקרן וחומש דגול הגז חדא, וכולהו הנך מתנה לכדון קו. ולקמן בפירקין (קלגב) חשיב כל עשרים וארבע מתנות כהונה. הגזל את הגז, ונשבע לו, ומת הגז, ואחד כך הודה ונשבע לשקר. דאמר רחמנא "ואם אין לי איש גואל" וגו' — וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים? אלא זהו גר שמת ואין לו יורשין, וכתבי "האשם המושב לה' לכדון", ותניא בפרק "הגזל" בבבא קמא (קא, יק), "האשם" — זה הך, "המושב" — זה חומש. דגבי נשבע לשקר בפקדון או בגזל כתיב ביה חומש, בין בגזל חבירו בפרשת ויקרא, בין בגזל הגז בפרשת נשא. **למה אמרו** — למאי הכתוב? **וספר תורה** — אף על פי שאינו

לאביכלה, ולא לדבר שיבא לידי אביכלה. ולבי מגמגם: למאי תנייה, הואיל ותנא דאפילו בהמה טמאה לוקח מוקח? **חשיב מתנתא** — כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקבה לכדון, חוטפם מידיהם. **לא מסתייה** — לא די דכשהוא שוחט את בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכדון אחר. **אלא מיתחש נמי חשיב** — בתמייה. **רב** — מאי דיעתי דאמר "לא מסתייה ולא שקלינן מיניה" — דמשמע, שהיינו כולין לכופו לכך ונמנעין דאמר? **אי איקרו עם לשקול מיניה** — דהא "מאת העם נאת זובחי חובב" כתיב (דברים יח), ואי לא איקרו "עם" — רחמנא פטריה, ומאי טיבתא עבדינן גבייה? **מספקא ליה** — לרב, ומשום ספקא פטר ליה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **לחא שמעתא** — דרב דמספקא ליה.

ארבע מתנות עניים — הנהוגות בכרם, ואלו הן. **הפרט והעוללות** — כדכתיב (ויקרא יט): "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תעולל" (ד מפורש: איזו היא עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטף.

דאיתו לידיה בטבליהו, וקסבר **האי תנא: מתנות שלא הורמן, כמי שהורמו דמיין. תא שמע: הרי שאנכו בית המלך גרנו, אם בחובו** — חייב לעשר, **אם באנפירות** — פטור מלעשר! — שאני התם דקא משתרי ליה. **תא שמע: אמר לו** "מכור לי בני מעיה של פרה", **והיה בהן מתנות כהונה** — נותנן לכהן, **ואינו מנכה לו מן הדמים. לקח חיטון במשקל** — נותנן לכהן, **ומנכה לו מן הדמים. אמאי? ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן?** — שאני התם דאיתנהו בעיניהו. **תא שמע: תישעה נכסי כהן** — תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, ראשית הגז, ומתנות, והדמאי, והבכורים, והקרן, והחומש. **למאי? לאו להוציאן בדיינין?!** — לא, **לכדתנן: למה אמרו נכסי כהן** — שקונה בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, **ובעל חוב נוטלן בחובו, ואשה בכרובכתה, וספר תורה. והוא ליקחא דיהוה חספה מתנתא. אתו אמרו ליה לרב. אמר להו: לא מסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מיתחש נמי חשיב? — רב, אי איקרו "עם" — משקל נמי לשקול מיניהו. אי לא איקרו "עם" — רחמנא פטרינהו! — מספקא ליה אי איקרו "עם" אי לא איקרו "עם". יתיב רב פפא וקאמר לה לחא שמעתא. אייתיביה רב אידי בר אבין לרב פפא, **ארבע מתנות עניים שפבדום: הפרט והעוללות והשכחה והפאה, ושלש שפבתבואה: הלקט והשכחה והפאה. שנים שפבאין: השכחה והפאה. כולן אין בהם טובת הנאה לבעלים, ואפילו עני שבישראל מוציאין מידו. מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה לבעלים, ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו. ושאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקבה — אין מוציאין אותן מידו לא מפהן לכהן, ולא מלוי ללוי. ארבע מתנות שפבדום: הפרט והעוללות והשכחה והפאה, דכתיב: "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט", וכתבי: "כי תבצר פרמך לא תעולל אחריך", **אמר רבי לוי: "אחריך" — זו שכחה, פאה — גמר "אחריך" מוציא, דכתיב: "כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך", ותנא דבי רבי ישמעאל: שלא תפול תפארתו ממנו. שלשה שפבתבואה: הלקט, השכחה******

החב גרסינן בפירוש רבינו תנאל שבעה נכסי כהן — ולא חשיב הכא כל עשרים וארבע מתנות כהונה דחשיב לקמן בפירקין (קלגב). **דלא חשיב הכא אלא תנא דאסורים לזרים והם ממון כהן. והא דחשיב מתנות, אף על פי שמותרות לזרים — משום דעל, ודמו לתרומה. כדאמר לקמן (קלגב). אף על פי, דלית הלכתא הכי, היינו דלא הוי כאוכל טבלים, אבל מכל מקום איסורא איכא לאכול מבמהם שלא הורמה מתנותיה. אי נמי: לא חשיב אלא מיד דבר אביכלה, הוא דלא חשיב כביר — משום דחשיב לאו רב אביכלה הוא. שצריך שחיסה. **מעשר** עני המתחלק בתוך הבית — דוקא נקט "מתחלק בתוך הבית" — דשני דיני מעשר הם: אחד, מתחלק תוך הבית, ואחד, מתחלק בתוך הגרנות, כדמשמע בפרק בתרא דנדרים (פדב). ואותו המתחלק תוך הגרנות, אין לבעלים בו טובת הנאה, אלא באותו המתחלק בתוך הבית. ובספרי מפרש להו מקרא: כתוב אחד אומר "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וזחנת" — אלמא, צריך לתניח גזרן, ובאין עניים וטעילן אותו. וכתוב אחד אומר "כי תכלה לעשר וגו' ונתת ללוי וגו' — אלמא, בתוך הבית מחלק, מדכתיב "וזחנת", הא כיצד? עד הפסח, שהוא זמן גשמים, ואם מניחו בחוץ נפסד — מחלק בתוך ביתו, וזה מעשר שני המתחלק בתוך הבית, מכאן ואילך, שהוא ימי הקיץ — מניחו בחוץ בגרנות, ועניים באים וטעילן אותו. **יש בו טובת הנאה לבעלים** — נראה דדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים, אפילו באו עני ולקחו — מוציאין מידו. ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים, לקחו — אין מוציאין מידו. ומידו אם לא לקחו, ובא עני ושאלו ממנו — אם ירצה, לא יתן לו. דקרי ליה לעיל "ממון שאין לו תובעין", ואם היה צריך ליתנו לתובע — אם כן, הוי יש לו תובעין. **גמר** אחריך אחריך מית — ואף על גב דאצטריכו למכתב, ולא הוי מופנה — גלוי מילתא בעלמא הוא, דכמו שיש בזה אחריך פאה, הכי נמי יש בזה אחריך פאה. ולא גזרה שם משה היא. אי נמי: מדכתיב שכחה בלשון "אחריך", שמע מינה: לגזרה שות אתא. וצריך קמיין לגמירין בגזרה שיהו ד"אחריך" דלוי פרט בוית כמו בכרם? ונהי דלענין עוללות לא אפשר למליך באילן, דלא שייך ביה "איזהו עוללות, כל שאין לו לא כתף ולא נטף."**

לבעלים, לקחו — אין מוציאין מידו. ומידו אם לא לקחו, ובא עני ושאלו ממנו — אם ירצה, לא יתן לו. דקרי ליה לעיל "ממון שאין לו תובעין", ואם היה צריך ליתנו לתובע — אם כן, הוי יש לו תובעין. **גמר** אחריך אחריך מית — ואף על גב דאצטריכו למכתב, ולא הוי מופנה — גלוי מילתא בעלמא הוא, דכמו שיש בזה אחריך פאה, הכי נמי יש בזה אחריך פאה. ולא גזרה שם משה היא. אי נמי: מדכתיב שכחה בלשון "אחריך", שמע מינה: לגזרה שות אתא. וצריך קמיין לגמירין בגזרה שיהו ד"אחריך" דלוי פרט בוית כמו בכרם? ונהי דלענין עוללות לא אפשר למליך באילן, דלא שייך ביה "איזהו עוללות, כל שאין לו לא כתף ולא נטף."

כהן

הושבחה

- 1 כגון זרוע ולא זרוע — דאי זרוע ממש, למא לי למימר "כגון" לימא: ושאר מתנות
2 כהונה הזרוע כו'. אלא מדקאמר "כגון" — לא בורע מיירי אלא בדכוותיה.
3 דהיינו, מעשר ראשון, ואצטריך ליה למימר "כגון זרוע": דאי היה אמר בהדיא מעשר
4 ראשון — היה אמינא: דהוא הדין מתנות כהונה. להכי תנא "כגון זרוע", והכי קאמר
5 ושאר מתנות כהונה שזן דוגמת זרוע, כגון
6 מעשר ראשון, מוציאין, אבל זרוע עצמה — לא, 1
7 דמספקא לן בריב.
8 תא שמע כל דבר שבקדושה כו' — תימנה: 2
9 מאי פריך ליה לרב מהבא? דילמא משום 3
10 הכי אין מוציאין — משום דמספקא ליה לתנא 4
11 אי איקרו "עם" או לאו ויש לומר: דלא משמע 5
12 ליה שיהיה ספק לתנא. ובפירוש רבינו תנאל 6
13 גרס "לימא מסייע ליה כל דבר שבקדושה" כו'. 7
- 8 בהו. "ואפילו עני שבשיראל מוציאין אותו מידו" — דכתיב: "ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר
9 תעזוב אותם" — להחזיר עני על שלו. "ומעשר עני המתחלק בתוך הפית יש בו מוצת הנאה
10 לבעלים". מאי טעמא? "נתינה" כתיבא ביה. "ואפילו עני שבשיראל מוציאין אותו מידו" —
11 דאמר רבי אילעא: גמר "לגר" "לגר" מתחם, מה לחלן — מוחרר עני על שלו, אף פאן — מוחרר
12 עני על שלו. "ואצטריך מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקבה אין מוציאין אותן לא מכהן
13 לכהן ולא מלוי ללוי" — הא מלוי לכהן מוציאין, אלא מאי איקרו "עם"? — כגון הזרוע, ולא זרוע,
14 ומאי ניהו — מעשר ראשון. — מעשר ראשון, דלוי הוא! — כרבי אלעזר בן עזריה, דתניא: תריקבה
15 — לכהן, מעשר ראשון — ללוי, דכרי רבי עקיבא. רבי אלעזר בן עזריה אומר: אף לכהן. — אימר
16 דאמר רבי אלעזר בן עזריה אף לכהן, לכהן ולא ללוי מי אמר? — אין, לבתר דקנסניהו עזרא.
17 — אימר דקנסניהו עזרא — דלא יתבינן להו, משקל מיניהו מי אמר? אלא, כגון זרוע ולא זרוע,
18 ומאי ניהו — ראשית הגז. תא שמע, זה הכלל: כל דבר שהוא בקדושה, כגון תרומה ותרומת
19 מעשר ותלה — מוציאין אותן מידם. וכל דבר שאינו בקדושה, כגון הזרוע והלחיים והקבה —
20 אין מוציאין אותו מידם! — כגון זרוע ולא זרוע, ומאי ניהו — מעשר ראשון, ולבתר דקנסניהו
21 עזרא. תא שמע: השוחט לכהן ולגוי — פטור מן המתנות. הא ללוי ולשיראל חייב! — לא תימא:
22 הא ללוי ולשיראל חייב, אלא אימא: הא לשיראל חייב. — אבל ללוי מאי — פטור. או הכי, ליתני
23 "השוחט ללוי ולגוי פטור מן המתנות!" ועוד, הא תניא: השוחט לכהן ולגוי — פטור מן המתנות,
24 ללוי ולשיראל — חייב, תיובתא דרב! אמר לך רב: תנא היא, דתניא: "וכפר את מקדש הקדש"
25 — זה לפני ולפנים, "אהל מועד" — זה היכל, "מזבח" — כמשמעו, "וכפר" — אלו עזרות, "כהנים" —
26 כמשמעו, "עם הקהל" — אלו ישראל, "וכפר" — אלו הלויים. ותניא אידך: "וכפר" — אלו עבדים,
27 מאי לאו בהא קמפליג, דמר סבר איקרו "עם", ומר סבר לא איקרו "עם". — ורב, אי סביא
28 ליה כהאי תנא — לימא, ואי סביא ליה כהאי תנא — לימא! — מספקא ליה, אי כהאי תנא אי
29 כהאי תנא. דרש מרימר: הלכתא כוותיה דרב, והלכתא כוותיה דרב חסדא. עולא הוה רביב
30 מתנתא לכהנתא. אייתיביה רבא לעולא: מנחת כהנת — נאכלת, מנחת כהן — אינה נאכלת.
31 ואי אמרת כהן ואפילו כהנת, והכתיב "וכל מנחת כהן קליל תהיה לא תאכל!" אמר ליה: רבי,

מסנדי!

- כתיבא ביה — כהנים נמי משתמע. וקמסיים מילתיה אימר דאמר כו'. בתר דקנסניהו עזרא — ביבמות (פ"ב), אמר: מפני מה קנסו לויים במעשר? מפני שלא עלו
47 בימי עזרא. דכתיב (ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם). אבל מקרא מפורש לא מצאתי שקנסם, אבל דוגמא יש לדבר, שכתוב בעזרא (נחמיה י') בסופה:
48 "והיה הכהן בן אהרן עם הלויים במעשר הלויים" — למדנו שלא האמינו על תרומת מעשר, ולא היו חולקין לתן מעשר בגורן, אלא (דקנסניהו) בפני הכהנים. ולמהרר
49 אימר דקנסניהו כו' משקל נמי מיניהו מי אמר — בתמיה. אכתי הדרא אתקפתא לדוכתיה: הא מלוי לכהן — מוציאין! אלא הכי תריץ כגון הזרוע — מוציאין מלוי
50 לכהן ולא זרוע עצמו. ומאי ניהו "כגון זרוע" — ראשית הגז. ודהתם לא כתיב "עם", ואי נמי לא איקרו "עם" — מתייב. כל דבר שבקדושה — שאסור לזרים, כגון תרומה
51 וכיצא בהן, מוציאין מיד לוי לכהן. ושזן בה משום קדושה כגון זרוע כו' — שבאין במהותם של חולין אין מוציאין מיד לוי לכהן. אלמא פשיטא לן דלא איקרו עם
52 ואמאי מספקא ליה לרב. כגון זרוע ולא זרוע — דזרוע מוציאין, דאיקרו "עם". והאי דתני דאין מוציאין — במעשר ראשון קאמר, ובתר דקנסניהו עזרא. ואיצטריך ליה
53 לאשמועינן, דאף על גב דקנסניהו עזרא דלא למיתני להו, וידהו מיהא לא שקלינן מיניהו. השוחט לכהן — להכי נקט "השוחט לכהן" — דעליה טעבא חייב. דכתיב
54 (דברים יח) "מאת זבחי הובח". וליתני ללוי ולגוי — ואנא ידענא דכל שכן (בהך). וכפר את מקדש הקדש — בעבודת יום הכפורים. לפני ולפנים — מכפרת עבודה
55 זו על הטומאה שאירעה בפנים. דפר ושעיר של יום הכפורים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, כדאמרין בשבועות (ב"א). מוכח כמשמעו — על מי שעבר בטומאה
56 במוכת, בלא חיוב מקדש. כגון טמא במקדש, דעבר בלא שהיה — דאין כאן טומאת מקדש, דהייבא נטמא בעזרה קיימא לן בשבועות (ט"א). הלכה למשה מסיני, ולא
57 מחייב עד שיהיה כרי השתחווה. יכפר אלו העזרות — על טומאה שאירעה בעזרה. "על הכהנים" — ששגגו ונכנסו טמאים לעזרה. וכן לויים וישראלים ועבדים, קראי
58 יתירי קדיש, עבדים — כעניים, דאיתנו מי בני כהר, דכל מצות שהאשה חייבת בהן — עבר חייב בהן, וכל מקום דכתיב עונש — איש ואשה שזין. דמר סבר איקרו
59 עם — והוה בכלל "עם הקהל". הליכך, "וכפר" יתירא — אעבדים אתא. ומר סבר לא איקרו עם — ובעי קרא. חילבתא כרב — ולא שקלינן מיניהו. וכרב חסדא —
60 דאמר: מויק מתנות כהונה או אוכלן — פטור. לבנת — בת כהן, אפילו אשת איש. דכיון דקדושה לית להו, דאין אסורים לזרים — הרי מותרת בהן, ולא דמי לתרומה.
61 ואי משום "ונתן לכהן" (ויקרא כב) — קסבר: אפילו כהנת משמע. מנחת כהנת נאכלת — השריית כמנחת ישראל. מנחת כהן אינה נאכלת — דכולה כליל, דכתיב
62 (שם) "כליל תהיה".

לומר דאמר רבי אלעזר בן עזריה שמעשר ראשון ניתן לא רק ללוי
אלא אף לכהן, אבל שיתנו דווקא לכהן ולא ללוי מי (וכי) אמר.
מיישבת הגמרא: אין - אכן כן. לכתר דקנסניהו עזרא - לאחר
שעזרא קנס את הלויים שלא יטלו מעשר ראשון, אין מעשר
ראשון ניתן לכהנים בלבד.
הגמרא דוחה את התירוצי: אימר - אמור דקנסניהו עזרא דלא
יהבינן להו - שלא יתנו להם מעשר ראשון, אבל ממשקל מיניהו מי
אמר - וכי אמר גם לקחת אותו מהם, הרי ודאי שלא. אם כן לא
יתכן לפרש שמה שמבואר בברייתא שמוציאים מלוי ונותנים
לכהן מדובר במעשר ראשון.
הגמרא מתרצת את הברייתא באופן אחר: אלא כגון - כדוגמת
דיוע מוציאים מלוי לכהן ולא דיוע, ופאי ניהו - ומהו הדבר הזה.
משיבה הגמרא: זהו ראשית הגז, שבענין ראשית הגז לא כתוב
עם, ולכן אף אם לויים אינם נקראים 'עם' חייבים הם בנתינת
ראשית הגז לכהן.
הגמרא חוזרת ומקשה על רב הסובר שספק הוא אם לויים חייבים
במתנות: תא שמע שנינו בברייתא, זה הכלל, כל דבר שהוא
בקרובה, שהוא אסור לזרים ושאינם כהנים, כגון תרומה ותרומת
מעשר ותרומה, מוציאים אותן מלויים עבור כהנים, וכל דבר
שאינו בקרובה, כגון הורוע והלחיים והקפה, אין מוציאים אותן מלויים
של לויים. מוכח מדברי הברייתא שברור הדבר שלויים פטורים
ממתנות, והטעם לפי שלא נקראו 'עם'. וקשה על רב הסובר שהוא
ספק.
מתרצת הגמרא: הברייתא אינה מדברת בזרוע לחיים וקבה, ומה
ששנינו 'כגון הזרוע והלחיים והקבה', הכוונה היא כגון דיוע, ולא
דיוע ממש, ופאי ניהו - ומהו הדבר שדיברה עליו הברייתא.
משיבה הגמרא: זהו מעשר ראשון, ולכתר דקנסניהו עזרא - ומדובר
לאחר שקנס עזרא את הלויים שלא יטלו מעשר ראשון. והשמיעה
הברייתא, שלא קנס אותם אלא שלא יטלו הם אבל לא חייבם
בנתינת המעשר.
הגמרא מוכיחה שלויים חייבים במתנות: תא שמע, שנינו במשנה
להלן (קלב), טבח השוחט בהמה לכהן ולעובד בוכבים, הרי הטבח
פטור מן המתנות. מדייקת הגמרא: משמע שדווקא אם שחט לכהן
או לגוי פטור ולפי שאינם נקראים 'עם', תא שמע שחט ללוי
ולא ישראל, חייב לפי שהם נקראים 'עם'. וקשה על דברי רב,
שהסתפק אם לויים נקראים 'עם' וחייבים במתנות או לא.
הגמרא מנסה לתרץ: לא תימא - אל תדאג כפי שדייקת תא אם
שחט ללוי וללא ישראל חייב, אלא אימא - אלא אמור ותדייק תא אם
שחט לישראל חייב.
הגמרא דוחה את התירוצי: אתה אומר שכונת המשנה שדווקא
אם שחט לישראל חייב, אבל אם שחט ללוי פטור - מהו, וכי פטור,
אי הכי ליתני - אם כן היה לתנא לשנות השוחט ללוי ולעובד
בוכבים פטור מן המתנות, והיינו במינים מתוך כך שכל שכן אם
שחט לכהן שהוא פטור.
הגמרא מוסיפה להקשות: ועוד, תא תניא בברייתא, השוחט לכהן
ולעובד בוכבים פטור מן המתנות, והשוחט ללוי וללא ישראל חייב. הרי
מפורש שלויים חייבים במתנות. תיובתא דרב.
מתרצת הגמרא: אמר לך רב - ישיב לך רב לקשייתך, תנאי היא -
הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים. דתניא בברייתא, נאמר בסיום
הפרשה של עבודת יום הכפורים (ויקרא טו ז), וכפר את מקדש
הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר ועל הכהנים ועל כל עם
הקהל וכפר, וביאור הכתוב הוא כדלהלן, 'וכפר את מקדש הקדש'
זה לפני ולפנים - זו עבודה שמכפרת על הטומאה שאירעה בקודש
הקדשים, 'אהל מועד' זה היכל, שמכפר על הטומאה שאירעה
בהיכל, 'מזבח' כמשמעו, שמכפר על מי שעבד בטומאת הגוף
במזבח, 'כפר' אלו עזרות, שמכפר על הטומאה שאירעה בעזרה,

השקפה והפאה. למדנו זאת מדקתים (ויקרא כג כב) 'ובקצרבם את
קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצרב ולקט קצירך וגו' לא
תלקט לעני ולגר תעזב אתם, הרי כאן המקור למצות פאה ולקט
בתבואה, וכתוב (דברים כד יט) 'כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר
בשדה לא תשוב לקחתו לגר לתתם ולא למנה יהיה וגו', ומכאן
לומדים מצות שכחה בתבואה.
מקורות למצות שכחה ופאה בפירות האילן. שנינו בברייתא: שנים
שבאילן, השקפה והפאה. דקתים (שם כד ז) 'כי תחבט ויתך לא תפאר
אחריו, ותנא רבי רבי שמעאל שהפירוש של לא תפאר, היינו
שלא תפול תפארתו ממנו, וזו היא מצות פאה. וכתוב (שם) 'אחריו',
וזה מקור למצות שכחה בזית.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא: ושנינו שבולן וכל
מתנות העניים המזכורות לעילן אין בהן מוכות הנאה לפעלים.
מבררת הגמרא: פאי מעמא. משיבה הגמרא: עזיבה בתיבא פהו -
בכל המתנות הללו נאמר 'לעזוב' אותן לעניים ולא נאמר 'לתת'
אותן, והיינו שהתורה מצוה להניח אותן בהפקר ויטלו העניים
מעצמם ולא שהוא יחלק להם.
שנינו עוד בברייתא: ואפילו עני שבישראל, שהוא עצמו ראוי
ליטול מתנות עניים, אם היה לו שדה או כרם או אילן מוציאים
אותו מידו - כופים אותו להניח מתנות עניים לעניים אחרים.
המקור לכך הוא מדקתים (ויקרא כג כב) 'ולקט קצירך לא תלקט לעני
ולגר תעזב אתם, ומכך שנשמך 'לא תלקט' ל'לעני' דורשים
במשמעות של 'לא תלקט' אני מזהיר 'לעני', והיינו להזהיר עני על
שלו.
שנינו עוד בברייתא: ומעשר עני המתחלק בתוך הכית יש בו מוכות
הנאה לפעלים. מבררת הגמרא: פאי מעמא. משיבה הגמרא: 'נתניה'
בתיבא פיה במעשר עני, שנאמר (דברים כו יב) 'ונתתה ללוי לגר
ליתום ולא למנה'.
שנינו עוד בברייתא: ואפילו עני שבישראל מוציאים אותו ואת
המעשר ענין מידו, והמקור לכך מדאמר רבי אלעזר, פמר - לומדים
גזירה שוה 'לגר' 'לגר' מהתם - מ'לקט קצירך' (ויקרא כג כב), מה להלן,
ב'לקט קצירך', מזהיר עני על שלו וכמו שלמדנו לעיל, אף פאי,
במעשר עני, מזהיר עני על שלו.
הגמרא מסיימת את ביאור דברי הברייתא ומביאה את הקושיא
של רב אידי בר אבין על דברי רב מברייתא זו. שנינו בברייתא:
ושאר מתנות כהונה, כגון הורוע והלחיים והקפה, אין מוציאים אותן
לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, ומדייק רב אידי בר אבין שכיון שלא
שנינו בקצרה שאין מוציאים אותן לא מכהן ולא מלוי, מע
שדווקא מכהן לכהן וכן מלוי ללוי אין מוציאים לפי שהם שוים,
תא מלוי לכהן מוציאים, אלא איקרי עם - מוכח מכך שלויים
נקראים 'עם' ונכללים במה שנאמר (דברים יח ג) 'וזה יהיה משפט
הכהנים מאת העם וגו', כלומר, שמחויבים הם בנתינת הזרוע
הלחיים והקבה לכהנים. וקשה על רב שהסתפק בכך.
מתרצת הגמרא: הברייתא אינה מדברת בזרוע לחיים וקבה, ולכן
אין לדייק ממנה שהלויים נקראים 'עם', ומה ששנינו 'כגון הזרוע
והלחיים והקבה', הכוונה היא כגון הורוע - כדוגמת הזרוע, ולא
דיוע ממש, ופאי ניהו - ומהו הדבר שהתכוון אליו התנא. משיבה
הגמרא: זהו מעשר ראשון, ועליו נאמר שמוציאים אותו מלוי
לכהן.
הגמרא תמהה על התירוצי: מעשר ראשון דלוי הוא, ומדוע
מוציאים אותו מידו לתת לכהן.
מיישבת הגמרא: הברייתא נאמרה כשיטת רבי אלעזר בן עזריה,
דתניא בברייתא, תרומה ניתנת לכהן ומעשר ראשון ניתן ללוי ולא
לכהן. דבר רבי עקיבא, רבי אלעזר בן עזריה אמר מעשר ראשון
ניתן אף לכהן ולא רק ללוי.
הגמרא אינה מקבלת את היישוב: אימר - אמור וכלומר, אמנם יש

מטופח – הגעתיך, כלומר יש בידי תשובה לקשייתך, אחרון וקנין
בתוכו בפרשה של מנחה, שנאמר (ויקרא ו) 'זאת תורת המנחה
הקרב אתה בני אהרן', ובא הפסוק למעט את בנות אהרן לענין
המנחות, אבל בזרוע לחיים וקבה כתוב 'כהן' סתם, ומשמע אפילו
כהנת.

הגמרא מביאה ברייתות בענין זה: דבי רבי ישמעאל תנא, אף
מתנות ניתנות דווקא לכהן ולא לכהנת, כיון שלגבי מנחות נאמר
'בני אהרן', וילמוד סתום מן המפורש, שאף מתנות ניתנו רק לכהן
ולא כהנת. דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא, מתנות ניתנות לכהן,
ואפילו לכהנת, ואף שבשאר המקומות 'כהן' ממעט כהנת, אך
במתנות נאמר (דברים יא) 'משפט הכהנים', וגם 'ונתן לכהן',
שמשמעות שני הפסוקים היא למעט כהנות, הוי – הרי זה מיעוט
אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט בא אלא לכהנות, שאף כהנת
מקבלת מתנות.

מספרת הגמרא: רב כהנא, שהיה ישראל, אבל בשביל אשתו –
קיבל מתנות מכח אשתו שהיתה כהנת, וכדעת עולא שאף כהנת
זכאית במתנות. רב פפא, אבל בשביל אשתו, רב ימר אבל בשביל
אשתו, ורב אידי בר אבין אבל בשביל אשתו, שנשותיהן היו כהנות.
פוסקת הגמרא את ההלכה בנידונים שהובאו לעיל: אמר רבינא,
אמר לי מרימר, הלכתא בנותיה דרב (לעיל קלא), שאין מוציאם
מהלויים מתנות, כיון שיש ספק אם הם נקראים 'עם'. והלכתא
בנותיה דרב חסדא (לעיל קל), שמזיק מתנות כהונה פטור. והלכתא
בנותיה דעולא, שנותנים מתנות לכהנת. והלכתא בנותיה דרב אדא
בר אבהה, שאמר (בכורות מז) שלוחה ששלחה בן, אפילו אם ילדה
מישראל, בנה פטור מהמש סלעים של פדיון הבן, שדינה כדון לוי,
הפטר את בנו מחמש סלעים.

מתנות 'זרוע לחיים וקידה' נזהגות רק בבהמה, ולא בחיה, שנאמר
(שם) 'אם שור אם שה'. הגמרא מבררת את דינו של הנולד מבהמה
וחיה: תנו רבנן, הזרוע והלחיים ותקפה נהנים בגללים – הנולד
משני מיני בהמה, כגון מעו ורחל, וכן – הנולד מחיה ובהמה. רבי
אליעזר אומר, גללים תנא מן העו ומן הרחל חייב במתנות, שהרי
גם עז וגם רחל חייבים במתנות, אך (מן התייש ומן הצבייה) [בבב],
שהוא כלאים של חיה ובהמה, פטור מן המתנות, כיון שחיה
פטורה ממתנות.

במשנה לעיל (אב) מבואר שכוי חייב בכיסוי הדם מספק, שמה יש
לו דין של חיה, ובברייתא כאן נחלקו רבי אליעזר וחכמים אם כוי
חייב במתנות. וביארה הגמרא לעיל (עט) שבין במשנה של כיסוי
הדם ובין בברייתא של רבי אליעזר וחכמים מדובר בכוי הבא
מצבי ותיישה, ולפי זה שואלת הגמרא: מניין – מאחר וקנינא לן
דלענין המשנה של כפוי הדם ולענין הברייתא של המתנות, לא
משפחת ליה אלא כצבי תנא על התיישה, והיינו שאביו חיה ואמו
בהמה, ובין לרבי אליעזר ובין לרבנן מספקא להו אי חוששין לזרע
האב, ויש בו חלק של בהמה, אי אין חוששין וכולו נחשב בהמה,
כאמו, וכן, ואפילו מקצת שה' קמיפלג – ומחלוקת רבי אליעזר
וחכמים היא האם חייבה התורה את ה'שה' במתנות אף כשרק
מקצת שה, מר (–חכמים) סבר, שה ואפילו מקצת שה, ואף אם
חוששים לזרע האב, הרי לכל הפחות מקצתו 'שה', וחייב במתנות,
ומר (–רבי אליעזר) סבר, שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן, ואם
מקצתו חיה, פטור. אם כן, בשלמא – מובנים דברי רבי אליעזר
דפטר, קסבר שה ולא מקצת שה, וכיון שיתכן שהכוי מקצתו חיה,
פטור ממתנות, אלא לרבנן שחייבו במתנות, קשה, נהי נמי – אף על
גב דקסברי שה ואפילו מקצת שה, ולכן כוי זה שמקצתו בהמה
חייב במתנות, מכל מקום חלק חיה שבו פטור ממתנות, ואם כן
פלגא לשקול – טיול הכהן רק חצי המתנות, ואידך פלגא לימא ליה
– ולגבי החצי השני יאמר בעל הבהמה לכהן, אייתי – הבא ראיה
דאין חוששין לזרע האב, וכי זה כולו בהמה, ושקול – ותיטול את

החצי השני של המתנות. ואילו מלשון חכמים בברייתא משמע
שנוטל הכהן את כל המתנות. מתרצת הגמרא: אמר רב הונא בר
חייא, מאי 'חייב' נמי דקא אמר – מהו לשון 'חייב' שאמרו חכמים
בברייתא. חייב כחצי מתנות.

מקשה הגמרא: מניין רבי ור'א, שנינו בברייתא בוי, הבא מחיה
ובהמה, יש בו דרכים שוין לכהנת, ויש בו דרכים שוין לחיה, ויש
בו דרכים שוין לחיה ולכהנת. כיצד, חלבו אסור בחלב בהמה, ודמו
חייב לבסוף בדם חתיה. דרכים שוין לכהנה ולחיה, שדמו וגידו
אסורין בכהנת וחיה, שבשניהם יש איסור דם וגיד הנשה. וחייב
בנתינת זרוע ולחיים ותקפה לכהנים, כבהמה, ורבי אליעזר פוטר.
ואם איתא – אם אכן כך הוא, שחכמים מחייבים רק בחצי המתנות,
מדוע אמר תנא קמא שחייב בזרוע ולחיים וקבה, 'חייב כחצי
מתנות' מניין ליה – היה לו לומר.

מתרצת הגמרא: אידי דתנא – אגב כך ששנה התנא דין חלבו ודמו,
דלא מתני חצי חצי – שלא שייכת שם לשון 'חצי', שהרי ודאי כל
חלבו אסור וכל הדם טעון כיסוי, משום חצי גם בסיפא, בענין
המתנות, לא קא תני 'חצי', אך באמת כן הדין, שחייב רק בחצי
המתנות.

הגמרא מביאה שיטה אחרת: כי איתא רבין אמר רבי יוחנן, בוי,
הבא מצבי ותיישה, לרבנן, אף שיתכן שרק חציו הוא בהמה, חייב
בכולהו מתנות, כיון שיש לכך ריבוי מיוחד, דתנא, נאמר בפסוק
(שם) 'אם שור אם שה ונתן לכהן הזרוע והלחיים ותקפה', ומאחר
שנאמר 'שור', מה תלמוד לומר 'אם שור', אלא לרבות את הכלאים
של שני מיני בהמה, כגון עז ורחל, ומאחר שנאמר 'שה', מה תלמוד
לומר 'אם שה', לרבות את הכוי, שכולו חייב במתנות, כבהמה.

מבררת הגמרא: ורבי אליעזר שפטר כוי ממתנות, האי – תיבה זו
של 'אם שה' למה ליה. משיבה הגמרא: מניין ליה לחלק את ה'שור'
מה'שה', שאין צורך לשחוט את שניהם כדי להתחייב במתנות,
אלא בשחיטת כל אחד בפני עצמו יש חיוב מתנות.

מבררת הגמרא: ורבנן, שדרשו מאם שה' לרבות את הכוי, לחלק
מנא לחו. משיבה הגמרא: נפקא להו – הם לומדים זאת מהפסוק
(שם) 'מאת זבחי תזבח', שזו לשון יחיד, ללמד שאף ב'זבח' אחד יש
חיוב מתנות.

מבררת הגמרא: ורבי אליעזר, האי 'מאת זבחי תזבח' מאי עבדי
ליה – מה הוא דורש ממנו. משיבה הגמרא: מניין ליה לכדקדא,
דאמר רבא, הדין עם התקפה – דינו של הכהן לתבוע את
המתנות, הוא מהטבח ששחט את הבהמה, אף שאינו בעליה,
כמבואר להלן (ע"ט).

משנה

התבאר במשנה לעיל (קל) שחיוב נתינת 'זרוע לחיים וקידה' לכהן
הוא רק בבהמת חולין, אך השוחט את הבכור פטור ממתנות אלו.
משנתנו דנה באופן שבהמת בכור התערבה בבהמות אחרות,
שאינן בכורות. וכן יבוארו בה אופנים נוספים שיש פטור ממתנות
כהונה אלו: בכור בהמה, הפטור מנתינת זרוע לחיים וקידה,
שנתערב במאות בהמות אחרות שאינן בכורות, בזמן שמאח בני
אדם שוחטין את בולן, שכל בהמה שייכת לאדם אחר, פוטרין את
בולן ממתנות, כיון שכל אחד יכול לומר שבהמתו היא הבכור
הפטור ממתנות, והמוציא מחבירו עליו הראיה. אבל אם אדם
אחד שוחט את בולן, שכל המאה שלו, פוטרין לו רק אחד, שיכול
הבעלים לומר על אחת מהם שהיא בהמת הבכור ופטורה
ממתנות, והשאר חייבות כיון שבדאי תשעים ותשעה מהבהמות
אינן בכורות.

המשנה מבארת עתה מי פטור ממתנות אלו: אדם השוחט בהמה
לכהן, וכן השוחט לעובד פוקדים, פטור מן המתנות. דין נוסף

מטונן — הגעתיך. משום הכי אמרין גבי מנחת כהנת דנאכלת — ד"אחרון
ובניו' כתובין בפרשה: "וזאת תורת המנחה דקרב אותה בני אהרן" וגו'. וכיון
דכתיב בהדיא "בני אהרן" — למעוטי בנות אהרן. אבל מתנות — לא כתיב
בהו אלא "כהן" גרידא, ומשמע: כהן, ואפילו כהנת. סתום מן המפורש —
"כהן" סתם דכתיב גבי מתנות ממפורש

רבי רבי ישמעאל חנא כהן ולא כהנת — נראה דלא ממעט אלא בנשאת לזר, אבל לא
נשאת — כיון דאכלה בתרומה, דחמידי. כל שכן דיהיב ליה מתנות. ומיזו אפשר
דלא דייקת לה. לרבי ישמעאל. רב כהנא אבל בשביל אשתו — וזו רב כהנא שנולד
מבבל לארץ ישראל, דפרק "העול ברתא" (בבא קמא ק"ז), אבל היה כהן, כדאמרין
בסוף "אלו עוברין" (פסדים מט"א, אמר רב

כהנא: אי לאו דנסיבת כהנתא, לא גלאי, ואחר
יש, שהיה כהן, בפרק קמא דקדושין (חא"ט), רב
כהנא שקל סודרא בפדיון הבן וענין עד
ותוספת קדושין חא"ט. דבור המתחיל "רב כהנא",
ותוספת בבא ברתא ק"א, דבור המתחיל "ולא",
ובפסחים מט"ב, דבור המתחיל "אמר".

הבי רסנין — מאי נהגין נמי דקתני בחצי
מתנות. חלבו' אסור בחלב בהמה ודמו טעון
כסוי כחיה וחזיב במתנות כבהמה — הא דלא
קתני דני תרתי דשוה דחלבו' ביד — משום
דניחא ליה למיתני דם וחלב בזה אחר זה,
שסמוכין בכל מקום.

ואם איתא חזיב בחצי מתנות במעו' ליה —
בהדיא דלעיל ניתא ליה טפי דלא תני בה
"חזיב" אלא "והזיג".

בזמן שמונה שוחטים כולן פטורים — על
כרחך כשכולן בעלי מומין איירי, דאין
שוחטין בבור אלא אם כן נפל בו מום.
ומתנתערב ואין מכירין בו, אם כן גם האחרים
בעלי מומין הם.

וצריך לרשום — סימן על הבשר. רגילין היו
לרשום בשר ששטור מן המתנות, והיו
מכירין רישומיהן. ואם תאמר: כיון דלית ליה
לכתוב אלא חצי, חצי לפטור וחצי ליחזיב, מיד
דחוי אצבי הבא על התישה דמבייב רבנן
בחצי מתנות! ויש לומר: דחתם כל שיות שבו
מחזיב, והבא לא מחזיב כל שיות שבו, לכך
פטרי לגמרי.

אמאי יבא עליו משני צדדים — בפרק שני
דבכורות (יח"ט) איכא פלוגתא גבי שחי
רחלות, אחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שני
זכרים — אחד לו ואחד לבתו, וחשני יריעה עד
שיסתאב, וחזיב במתנות. ורבי יוסי פוטר. ודך
סתמא כרבי מאיר, דבתוספתא (פרק שני
דבכורות) מסיים בה: דביר רבי מאיר, ומפרש
בגמרא טעמא דרבי מאיר: משום דבא עליו כהן
משני צדדין, ואף על גב שכבר לקח אחו.
וחשתא לא מבעיא לרבי מאיר דפרין הבא
שפיר, אלא אפילו רבי יוסי, דפליג תהם. חזינא
משום דלא מצי אמר: אי בבור הוא — כוליה
דידי הוא, שכבר לקח אחד. אבל הכא, מודי,
משום דמצי אמר: אי בבור הוא — כוליה ידי
הוא ומשני: שמכור ל ישראל במזמון, ואפילו
לרבי מאיר דמחזיב תהם, משום דמנה נפשך
אית ליה מתנות גביה. אבל הכא, ספק גמור,
דמוציא מחבירו עליו הראיה.

כשדוא

מן המתנות — פטור מן המתנות. אמר "מכור לי בני מעית של פרה", והיו בהן מתנות — נותנן לכהן,
ואינו מקנה לו מן הדמיון. לקחן הימנו במשקל — נותנן לכהן, ומקנה לו מן הדמיון. גמרא ואפאי' יבא
עליו בהן משני צדדין, וליקא ליה: אי בבור הוא — כוליה ידידי הוא, ואי לאו בבור הוא — תב לי מתנתא!
אמר

הוא אמיתא דאיתא חזיב במתנות עד שישחוט שיה. קא משמע לן "אם": שאם שוחט שור בפני עצמו — חזיב ליתן מתנות. הובא — משמע אפילו זבח אחד. הדין עס השבח
ש דינו של כהן לתבוע מן הטבח המתנות, ואף על פי שאין הבהמה של טבח אלא משל אחרים. משנה בבור — של ישראל שנתערב במאה בהמות אחרות. בזמן
שמונה — בני אדם שוחטין את הבהמות — פוטרם את כולן ממתנות כהונה, דכל אחד ואחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן: בבור שלי הוא, וכן שני וכן שלשי.
ואם אחד שוחט את כולן — אין פוטרין אותם מאה בהמות מליתן מתנות לכהן, אלא אחד. הואיל שהוא שוחט את כולן, אבל אחד יכול לפטור מן המתנות, שאי אפשר
שלא יזא הבכור אחד מהן, ויכול לומר: זה הוא, ומן הבכור אין נותנים — שאין קדושה חלה על קדושה. צריך שירשום — שיעשה בו סימן שיבינו הוראים שאינו כולו
של ישראל. אם אמר — כהן ל ישראל: אני מוכר לך פרה זו, חוץ מן המתנות שבה — פטור ישראל מן המתנות. ואם אמר — ישראל לחבירו טבח: מכור לי כר', כדפרישנא
לעיל (קל"א), גמרא אמאי — פוטרם את כולן? הא יכול לבא כהן עליו משני צדדין. כלומר, בשני כחות, ולימא ליה: אי בבור הוא — כוליה ידידי הוא.

אמר

- 1 **כשהוא** אומר מאת זובחי הזבח - דמיירי בטבח, ולא קאי א"עם" נדמעת טבח כהן,
2 מדלא כתיב "מאת העם זובחי הזבח", וכתיב "מאת זובחי" יתירה - הפסיק
3 הענין, דאכל שהוא טבח קאמר, ואפילו כהן, הואיל ושחט בהמת ישראל, אבל אם
4 היהנה שלו, אפילו למכור - רחמנא פטריה, אלא דמדרבנן גזרו כשהוא טבח ליתן מתנות
5 כהונה, אפילו בהמהה שלו - שלא ירגילו
6 טבחי ישראל לשחט כהנים עמהם לפטר מן
7 המתנות, ועד שלש שבתות, דאיכא למימר
8 דרידיה שחט - לא גזרו רבנן, ואוקמה על דין
9 תורה, ומכאן ואילך גזרו, וכי קבע מסכתא -
10 מיד מוכח דלאו לדידיה שחט, ולכן גזרו
11 לאלתר, כדמוכח בסמוך, ולא כפירוש הקונטרס
12 דפירש דהיינו מן התורה בשחט למכור - דאם
13 כן, שנים או שלשה שבתות אמאי פטור? אטו
14 שלשה שבתות כתיבי בקרא? ועוד, אי מן
15 התורה - אי אפשר שלא היה יודע רבי טבלא
16 דבר זה? אלא ודאי תקנת חכמים היא,
17 כדפירשנו, ורבי טבלא לא היה שמיע ליה דך
18 תקנתא, עד דאמר ליה רב נחמן, **באייל** אוכל
19 טבלים - ממש, דמתנות לפינן "תנינה" "תנינה"
20 מתרומה, בפרק "ראשית הגז" (חולין קלא),
21 **אין** נאכלין אלא צלי ואלא בחרדל - ואם
22 תאמר: בדפרק "כל התירי" (זבחים צב),
23 אמרין: ונבולין רשאין להכניס לשנות באכילה
24 לאוכלין צלויין שלוקין מבושלין, ואמר בגמרא
25 טעמא: משום דכתיב בהו "למשחה" - פירש:
26 לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין ונראה דודאי
27 כמו שטוב לו ונהנה יותר, מצי אכיל להו, אבל
28 אדם שטוב לו צלי כשלוק ומבושל - יאכל
29 צלי, שהוא דרך גדולה יותר.
30 **ולאו** מילתא היא דתניא בר - הוה מצי
31 למימר: מדאמרין בריש פירקין "המחזיקין
32 בתורת ה', יש להם מנת" - משמע מחזיק,
33 אפילו שאין בקי.
34 **דברים אמורים במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, בגון: אמורים לו "עשה סוכה!",**
35 **ואינו עושה, "לולב", ואינו עושה, "עשה ציצית!", ואינו עושה - מפיין אותו עד שתצא**
36 **נפשו! אלא, דקנסינן להו בלא אתרייתא, פי הא דרבא קנים אטמא, רב נחמן בר יצחק קנים**
37 **גלימא, ואמר רב חסדא: ורוע - לאחד, וקבה - לאחד, לחיים - לשניים. - איני, והא פי**
38 **אתא רב יצחק בר יוסף אמר: במעבדא פליגין להו גרמא גרמא! - התם בדתורא, אמר רבה**
39 **בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה, אמר רבה בר**
40 **בר חנה, אמר רבי יוחנן: כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה - פאילו אוכל מכלים.**
41 **ולית הלכתא פוותיה, אמר רב חסדא: מתנות בהונא אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות**
42 **אלא בחרדל, מאי טעמא - אמר קרא "למשחה" - לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלים, ואמר**
43 **רב חסדא: עשרים וארבע מתנות בהונא, כל בהן שאינו בקי בהן - אין נותנין לו מתנה.**
44 **ולאו מילתא היא, דתניא, רבי שמעון אמר: כל בהן שאינו מודה בעבודה - אין לו חלק**
45 **בכהונה, שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת ההלך מפני אהרן לו תהיה שוק הימין**
46 **למנה", אין לי אלא זה בלבד, מנין לרבות חמש עשרה עבודות, בגון: היציקות והבלילות**
47 **והפחיתות והמליחות, תנופות והגשות, הקטורות והמציאות, והמליקות]**
48 **שיעור נתינה מעליא, אבל בהמה דקה, אם היה מחלק האבר לשנים - לא היה בכל חלק נתינה מעלייתא, ורחמנא אמר "נותן לכהן" - נתינה פיה, למשחה - במתנות**
49 **כהונה כתיב ב"ויקח קרח" - לך נתתים למשחה" - כל מתנות שנתתי לך בכהונתך, נתתי לך לגדולה, כדמתרגמין: לרבותא, עשרים וארבע - לקמן בפירקין (קלאב)**
50 **חשיב להו, שאינו בקי בהן - דיאך דין מתנה, דיאך נאכלין בגדולה, שאינו מודה בעבודה - שאמר בלבו: דברי חל, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות, אלא**
51 **משה ביד מלכו, אין לו חלק בכהונה - אין לו חלק בקדשים, המקריב - היא הולכה, היציקות והבלילות - שנותן שמן במנחה ובוללה, וחלור ונותן עליה שמן -**
52 **לקיים בה מצות יציקה, "יצק עליה שמן", כדאמרין ב"אלו מנחות" דכולן צריכות שלשה מתנות שמן, הפחיתות - מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור, שהיו**
53 **נקמצות לאחר אפיה, פותחן ומחזירין לסולתן, וקומין, דכתיב "פתות אותה פתים" וגו', המליחות - "במלח תמלח" (ויקרא ב), התנופות - מוליך ומביא, ולא כל המנחות**
54 **טענות תנופה והגשה, וההם מפרש להו: יש טענות תנופה ולא הגשה, הגשה ולא תנופה, לא תנופה ולא הגשה, ומא הגשה - מגישה כשהיא בכלי קודש קמיצה,**
55 **ומגיעה לקרן מערבית דרומית, כנגד חודר של קרן, במנחות (סאא), ובסוטה (ידב), והמליקות - גרסינן, ולא גרסינן "והקטורות" - דהא איהו חשיבא ברישא, ובהדיא**
56 **פרט בה קרא (שם ז) "המקריב את זבח השלמים", והיא הולכה.**

מתרצת הגמרא: **אמר רב אשי**, משנתנו עוסקת בבור שבו
בא ליה ביה, ו**מכרו ליה ישראל במומו** - אחר שנפל בו מום, שפקעה
 קדושת הקרבן שבו, ואף בבור כזה פטור ממתנות כהונה (לעיל קל),
 ובכור זה בודאי אינו שייך לכהן שהרי מכרו לישראל, ועל זה
 אמרה המשנה שאם הוא התערב במאה בהמות אחרות החייבות
 במתנות כהונה, שנשאר רק הנידון על כל בהמה האם היא חייבת
 במתנות, יכול כל אחד לדחות את הכהן בטענה שהבהמה שלו
 היא הבור הפטור ממתנות כהונה.
 שנינו במשנה: **השושט לבן ולעובד בוכבים פטור מן המתנות**.
 ושאלת הגמרא: מדוע נקטה המשנה לשון זה, שהשושט פטור,
 ו**ליתני** - היה למשנה לשנות 'בן ועובד בוכבים פטורין מן
 המתנות'. משיבה הגמרא: **אמר רבא**, זאת אומרת - יש ללמוד
 מלשון זו שכתבה משנתנו, שהדין עם הפסח - התביעה שיש לכהן
 לקבל מתנות כהונה, היא מהשושט, ולכן אמרה המשנה שבאופן
 שלש בהמה של כהן או עובד בוכבים, פטור השושט מלתת את
 המתנות.
 הגמרא מבארת מניין לומדים שכהן פטור ממתנות: **דרש רבא**,
 נאמר בפסוק (דברים יח א) **וְהָיָה יְהוָה מְשִׁפֵּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת**
וּבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנֶחֱן לַכֹּהֵן הַזֶּה וְהַלְחִיִּים וְהַקֹּבֵד, ויש
 לדרוש שמתנות אלו ניתנות רק 'מאת העם', ולא 'מאת הכהנים',
 שאינם קרויים 'עם'. ויש ללמוד מהפסוק דין נוסף: **בְּשֹׂאוֹ אֹמֶר**
'מֵאֵת וּבְחֵי הַזֶּבֶחַ', ולא נאמר 'מאת העם וזבחי הזבח', הרי אומר -
 יש ללמוד ש'זבחי הזבח' חייבים במתנות אפילו אם אינם מאותם
 המכונים 'עם', ו**אפילו טבח ביהן בְּשִׁמְעוּ**, שאם הוא שוחט בהמות
 של עצמו כדי למכורם לאחרים, חייב במתנות, ורק כשהוא שוחט
 לצורך עצמו, פטור.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **אוישפיוקניה דרבי טבלא** - האדם
 שאצלו התאכסן רבי טבלא, **בהן הנה, והנה דחיק ליה מלתא** -
 והיה דחוק ועני. **אתא לקמיה דרבי טבלא** - בא לפני רבי טבלא
 שיתן לו עצה לפרנסתו, **אמר ליה רבי טבלא**, זיל אישתתף בהדי
 טבחי ישראל - לך ותעשה שותפות עם טבחים ישראלים, **דמנו**
דמפרי מפתנתא משתתפי בהדך - שמתוך כך שאתה פטור אותם
 מליתן מתנות כהונה, ירצו להשתתף עמך ולתת לך חלק בבהמה.
 אמנם לאחר שעשה כך, חייב היה רב נחמן לטבחים ישראלים אלו
 לתת מתנות כהונה מבהמתם, אף שהשתתף בהם אותו כהן. **אמר**
ליה הישראל, והא רבי טבלא פטרן - פטר אותנו ממתנות אלו,
 כיהן בהמה שיש בה שותף כהן. **אמר ליה רב נחמן**, זיל אפיק - לך
 והוצא את הפחות ותן אותם לכהנים, **ואי לא, מפסקינא לך רבי**
טבלא מאונף - אוציא לך את דברי רבי טבלא מאונף, כלומר,
 אמצח את כל ראיותיו לדין זה שאמר לך.
אול רבי טבלא קמיה דרב נחמן - הלך רבי טבלא לפני רב נחמן
 ואמר ליה, **מאי מעמא עבדי מר קבי** - מדוע עשית כן, לחייבו
 במתנות, והרי מבואר במשנתנו ששותף כהן פטור את הבהמה
 ממתנות. **אמר ליה רב נחמן**, טעמי הוא מחמת מימרא זו, **דכי אתא**
 - שבאשר בא רבי אחא בר חנינא מדרומא, **אמר רבי יהושע בן לוי**,
זגני דרום אמרו דין זה, בהן שנעשה טבח, שתים ושלש שבתות -
 שבועיים או שלשה, **פטור מן המתנות**, כיון שעדיין אינו קבוע ויש
 לומר שהוא שוחט לעצמו, ורק אם ירצו אחרים לקנות ימכור
 להם, אבל **מפני ואילך חייב במתנות** ונותנם לכהנים אחרים, כיון
 שהוא קבוע ובודאי הוא שוחט כדי למכור, וחייב מן התורה
 במתנות.
אמר ליה רבי טבלא, ולעבדי ליה מר מיתה - והרי היה לך לנהוג
 עמו לכל הפחות קדברי רבי אחא בר חנינא, ולפטור ממתנות
 שבועיים או שלשה. **אמר ליה רב נחמן**, **הני מיילי** - דין זה,
 שממתינים לו שבועיים או שלש, הוא רק באופן דלא קבע מסתמא
 - שאין לו חנות קבועה, שאז יתכן שהוא שוחט לעצמו, אבל **הא**,

הא קבע מסתמא - הרי אותו כהן קבע עצמו כהנות, וגילה דעתו
 שהוא רוצה למכור בהמות לאחרים, וחייב מיד במתנות כהונה.
 הגמרא מבארת את דינו של טבח שאינו מפרש מתנות: **אמר רב**
חסדא, האי כהנא דלא מפרש מתנתא - אותו כהן שמוכר בהמות
 לאחרים, ואינו מפרש מתנות כהונה, **ליהוי בשמתא** - יהא בחרם
 דאלהי ישראל.
אמר רבה בר רב שילא, הני טבחי דהוציל - אותם טבחים של המקום
 ששמו 'הוציל', קיימי בשמתא דרב חסדא **הא עשרים ותרתי שני** -
 עומדים בחרם זה שאמר רב חסדא כבר עשרים ושתים שנה,
 שאינם מפרשים מתנות. מבררת הגמרא: **למאי הלכתא** - לענין
 מה יש נפקא מינה בכך שהם עומדים בחרם זמן רב, **אלימא דתו**
לא משקתינן להו - אם כדי לומר שלאחר זמן רב כל כך אין
 מוסיפים לנדושתם, **והא תניא בברייתא, בפה דכרים אמורים שאין**
מוסיפים לנדות אדם העובר על איסורים, בעובר על מצות לא
תעשה שיש בהם מיתת בית דין או כרת, כיון שדי להם בעונש
 החמור המוטל עליהם, ואין מוסיפים להענישם גם בנידוי, **אבל**
בעובר על מצות עשה, כגון שאומרים לו 'עשה סוכה' ואינו עושה,
או ליטול לולב ואינו עושה, עשה ציצית ואינו עושה, מכין אותו עד
שתצא נפשו, ואם כן גם כאן יש להמשיך ולנדותם עד שיתנו את
 מתנות הכהונה כדין. מבארת הגמרא: **אלא**, הנפקא מינה היא
 דקנסינן להו **בלא אתרייתא** - קונסים אותם על מעשיהם ללא
 התראה, כיון שעמדו בנידויים זמן רב כל כך, אבל לפני זמן או אין
 לקנסם ללא התראה.
 הגמרא מביאה הנהגות האמוראים בענין זה: **בי הא** - כמנהג זה,
דרבא קניס אממא - רבא היה קונס את מי שאינו נותן מתנות
 כהונה, ונוטל ממנו את כל הירק של הבהמה ונותנה לכהן, ולא
 את השוק בלבד. **רב נחמן בר יצחק קניס גלימא** - היה קונס את מי
 שאינו נותן מתנות לכהנים ונוטל ממנו את בגדו.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רב חסדא בענין מתנות כהונה:
ואמר רב חסדא, כך היא חלוקת מתנות כהונה, הודיע ניתנת לכהן
אחר, וקבה ניתנת לאחד, ושני הלחיים ניתנים לשנים.
 מקשה הגמרא: **איני** - וכי כך הוא הדין, **והא בי אתא** - והרי כשבא
 רב יצחק בר יוסף מארץ ישראל לבבל **אמר, במערבא פליגינן להו**
גרימא גרימא - בארץ ישראל מחלקים מתנות אלו לכהנים עצם
 עצם, כלומר כל עצם מחלקים לשני כהנים. מתרצת הגמרא:
 התורה אמרה (דברים יח א) **וְנֶחֱן לַכֹּהֵן**, שתהיה זו נתינת יפה, והתם,
 במימרא של רב יצחק בר יוסף, מדובר בדרתרא - במתנות כהונה
 של שור, שהוא גדול ביותר, ואף אם מחלק כל אבר לשנים נשאר
 לכל כהן שיעור נתינת חשוב. ורב חסדא דיבר בבהמה דקה,
 ככבש או עז, שאם לא יתן את כל האבר לכהן אחד, אין זו נתינת
 יפה.
 הגמרא מביאה מימרות נוספות בענין מתנות כהונה אלו. **אמר רבא**
בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, אסור לאוכל מבהמה שלא הורקה
 - (הופרשו) מתנותיה, שהם זרוע לחיים וקבה, ועוד **אמר רבא בר**
בר חנה, אמר רבי יוחנן, כל האוכל מבהמה שלא הורקה מתנותיה,
כאילו אוכל טבחים - פירות שלא הופרשו מזהם תרומות
 ומעשרות, שחייבו מיתה בידי שמים. פוסקת הגמרא: **ולית הלכתא**
בנותיה - אין הלכה כדברי רבי יוחנן אלו, אלא אף בהמה שלא
 הורמו מנתותיה אינה נאסרת באכילה לישראל.
 הגמרא מבארת את דרך האכילה של מתנות כהונה: **אמר רב**
חסדא, מתנות כהונה, אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא
בחרדל, שהוא מין מאכל חריף שאוכלים עם הבשר. **מאי מעמא**,
 כיון דאמר קרא לגבי מתנות כהונה (במדבר יח ח) **לך נתתים למשקה,**
 והיינו לדיוקה, שיש לכהנים לאוכלם בדרך שתמליכים אוכלים,
 והיינו בצליה ובחרדל.
 דין נוסף: **ואמר רב חסדא, עשרים וארבע מתנות כהונה הם, כל בהן**

הכחן את מתנות הכהונה שלו, וְאֵפֶסֶת עַל גֵּב זָבָה אֶתִּי לִידֵיהּ – אֵפֶסֶת
 שלא באו המתנות ליד הכהן, ויתנו בני העיר את המתנות לתלמיד
 חכם עצמו מכח הכהן. ודין זה הוא בְּמִכְרֵי כְהוֹנָה וְלִזְוִיהּ – בכחן או
 לוי שבני העיר אוהבים אותו ורוצים ליתן לו את המתנות, שכיון
 שהם עתידים ליתנם לו יכול כבר עתה לזכותם לאדם אחר.
 מספרת הגמרא: רבא ורב ספרא, אִיְלָעוּ לָבִי – הודמנו לביתו של
 מר יוחנן ברין, דרב חנא בר אבא, וְאִמְרֵי לֵה – ויש אמרים
 שהודמנו לבי מר יוחנן ברין, דרב חנא בר אבא, וְאִילוּ רַב סֵפֶרָא
 תִּלְתָּתָא – הכין עבורם עגל משולש, שנולד שלישי לאמו, שהוא
 משוכב ביותר, אִמֶּר לֵיהּ רַבָּא לְשִׁמְעִי – לשמשו של בעל הבית,
 שהיה כהן, ובעל הבית היה נותן לו את מתנותיו, וְכִי לִן מִתְנַתָּא –
 תן לי רשות לזכות במתנות הכהונה הראויות להנחן לך, וְדִקְעִינָא
 לְמִיכָל לִישָׁנָא בְּחֶרְדָּלָא – לפי שרצוני לאכול את הלשון ושהיא
 חלק ממתנת הלחין בחרדל, שהוא מאכל חשוב. וְכִי לֵיהּ – וזכה
 לו השמש את המתנות, רַבָּא דִּבְנֵי אֶבֶל אֹתוֹם, וְאִילוּ רַב סֵפֶרָא
 חשש ולא אֶבֶל, כיון שעדיין לא זכה בהן הכהן. לאור מכן אֶבֶרִיָּה
 לְרַב סֵפֶרָא בְּחֶלְמָא – הקריאו לרב ספרא בחלומו פסוק זה (משלי כה
 ט) 'מַעֲרָה בְּגֵד – כבגד בלוי שאינו מועיל ביום קרה, חֲמִין עַל נֶתֶר
 – וכחומץ הניתן על מין אדמה רכה שעושים ממנה כלים, שהחומץ משחיתו, וְשֵׁר בְּשִׁירִים עַל לֵב רַע' – דומה לשניהם הוא
 האומר דברי תורה למי שאינו מבין בהם. אֶתָּא – בא רב ספרא
 לְקַמְיָה דְרַב יוֹסֵף, וְאִמֶּר לֵיהּ, דְלָמָּה דַּעֲבָרִי דְשִׁמְעִיָּה דְמֶר
 אֶקְרִיין חֲבִי – שמא אמרו לי כן בחלום מחמת שלא שמכתי על
 שמועתך, שהתרת לתלמיד חכם לטול מתנות שזיכה לו הכהן אֵפֶסֶת
 שלא באו לידו. אִמֶּר לֵיהּ רַב יוֹסֵף, כִּי אִמֶּרִי אֲנָא – מה שהתרתי
 לעשות כן היינו בְּכוֹחַ אִמֶּר, שעושה כן מרצונו, אבל שְׁמִיעָא –
 שמשו של בעל הבית, בְּעַל כְּרִחֵיהּ מְזִיב – בעל כרחו הוא מזהב
 את המתנות לאדם חשוב שבא להתארח אצל בעל הבית, וזוה
 לא התרתי. וְעוֹד חִילוּק, כִּי אִמֶּרִי אֲנָא, לָמָּה זָבָה אֶפֶסֶת לֵיהּ –
 לעני, שאינו יכול להמנע מכך, הָא אֶפֶסֶת לֵיהּ – אך רבא אינו עני,
 וראוי היה שלא יטלם. שאלו רב ספרא. וְאִלָּא מֵאִי מַעֲמָא אֶקְרִיין
 חֲבִי – אם כן מדוע הקריאו לי כן בחלום. השיב לו רב יוסף, פסוק
 זה נאמר בְּלִפְנֵי רַבָּא, שלא דקדק בדברי רב יוסף להבין את טעמו,
 ונהג שלא כראוי. חזר ושאלו, וְלִקְרִיין – היה ראוי שיקריאו כן
 לְרַבָּא. השיב לו רב יוסף, רַבָּא, נוֹזֵף הוּא – היה נוזף מהשמים מחמת
 מעשה זה שנהג שלא כראוי, ולכן לא הקריאו לו בעצמו.
 הגמרא מבארת את הפסוק לפי פשוטו: אִמֶּר לֵיהּ אֲבִי לְרַב דִּמִּי,
 וְשִׁמְעִיָּה דְקָרָא בְמֵאִי בְתִיב – ופשוטו של פסוק זה, 'מַעֲרָה בְּגֵד בְּיוֹם
 קָרָה' וגו', על מי הוא נאמר. אִמֶּר לֵיהּ, בְּשׁוֹנָה – במלמד תורה
 לתלמיד שאינו הגון. דְאִמֶּר רַב יְהוֹדָה אִמֶּר רַב, כִּל הַשׁוֹנָה לְתַלְמִיד
 שְׁאִינוּ הַגּוֹן, נוֹפֵל בְּגִיהָנָם, שְׁנַאֲמֶר (איוב כו) 'כִּל הַשֶּׁן מְטוֹן לְצַפְוִינִי,
 תִּתְּכַלְהוּ אֵשׁ לֹא נֶפֶת, יֵרַע שָׂרִיד בְּתַהֲלִי', וְאִין 'שָׂרִיד' הַאֲמֹר כֹּאן
 אֵלָּא תַלְמִיד חֲכָם, שְׁנַאֲמֶר לגבי תלמידי חכמים (ויאל ג ח) 'וְשָׂרִידִים
 אֲשֶׁר ח' קָרָא', וביאור הפסוק באיוב הוא שמי שיש באהלו יֵרַע
 שָׂרִיד, כלומר תלמיד רע, וְתִתְּכַלְהוּ אֵשׁ לֹא נֶפֶת, וזו אש של
 גהינם שאינה צריכה ניפוח.
 מימרא נוספת בענין זה: אִמֶּר רַבִּי יוֹדָא, אִמֶּר רַב, כִּל הַשׁוֹנָה לְתַלְמִיד
 שְׁאִינוּ הַגּוֹן, הִרִי הוּא פֶּאֶדָּם הוֹזֵק אֲבִן לְעוֹבְדָה זֶרָה שִׁשְׁמָה
 מְרִקְלִיס, שעוברים אותה בוריקת אבנים, ואֵפֶסֶת שִׁמְעִיָּה לְבוֹתָהּ
 נִמְצָא שֶׁעֲבָדָה, וכן המלמד תורה למי שאינו הגון, עושה מצוה
 הבאה בעבירה, שְׁנַאֲמֶר (משלי כ ח) 'בְּצִוֹרִי אֲבִן בְּמִרְגְּמָה בֵּן נֹתֵן
 לְכִסִּיל בְּבוֹד' – כוורק אבן למרקוליס בכלי המיוחד לזריקת אבנים
 ששמו 'מרגמה', כן הוא אבן הנתון לסיל 'בבוֹד', [וְאִין בְּבוֹד אֵלָּא
 תוֹרָה, שְׁנַאֲמֶר (משלי כ ח) 'בְּבוֹד חֲכָמִים יִתְחַלֵּו', ונאמר (שם כ ח)
 'וְתִמְיִים יִתְחַלֵּו מוֹכֵב'.
 אִמֶּר רַבִּי חֵמָא בְּרַחֲמֵי כִל הַעֲוִשָּׁה מוֹכָה לְמִי שְׁאִינוּ יוֹדְעָה – שאינו

יְקַלְלוּת של דם הקרבנות, לזרקם על המזבח, הָוֵאוֹת של הדם על
 גבי הפרוכת והמזבחות, וְהִשְׁקָאָת סוּסָה בְּמִים הַמֵּרִים, וְעִרְפִּית
 עֲנָלָה עֲרִיפָה, וְהִתְרַת מְצוֹרֶעַ בהזאת הצפרים, וְנִשְׁאִיּוֹת בְּפִים
 לברכת כהנים בֵּין מְכַפְּרִים – בבית המקדש, וְכִין מְכַפֵּיץ – בכל עיר
 ועיר, מניין שנותנים מתנות כהונה רק לכהן המודה בכל זה, תַלְמִיד
 לְמִרָא (שם) 'הַמְקָרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֶלֶב מִכֶּבֶן אֶהְרֹן', וכוננת
 הפסוק לכל עוֹבְדָה הַמְסוּבָה לְבִנֵי אֶהְרֹן, וְכִל בְּהֵן שְׁאִינוּ מוֹדָה בָּהּ
 – בטוח העבודות הללו, אִין לו חֶלֶק בְּכַהוֹנָה. מסיימת הגמרא: אֵת
 רִאִיתָה: מַעֲמָא שאינו נוטל מתנות רק משום דְאִינוּ מוֹדָה בָּהּ, הָא
 – אך כהן שמוֹדָה בָּהּ, נוטל מתנות, וְאֵפֶסֶת עַל גֵּב זָבָה אֶתִּי בְּהֵן
 לאוכלן דרך גדולה, ושלא כדברי רב חסדא.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: אִמֶּר רַבִּי אֲבָא, אִמֶּר רַב
 הוֹנָא, אִמֶּר רַב, חוֹטִין שֶׁל דָּם שִׁישׁ בְּלִפְנֵי שֶׁל הַבְּהֵמָה, אֲסוּרִים מִשּׁוּם
 דָּם, וְכִל בְּהֵן שְׁאִינוּ יוֹדְעִי לְמִיכָל – להוציאן מהלחי, אִין נֹתֵנִין לוֹ
 מִתְנָה זו של לחי, מחשש שיאכלנה עם הדם. דוחה הגמרא: וְלֹא
 הִיא – אִין הִדִּין כֵּן, אלא מותר ליתן לו את הלחי. והטעם לכך, אִי
 בְּמִיָּה – אם יצלה אותה, מִידֵב דִּיבִי – זבים הם אותם חוטים, ויוצא
 מהם כל הדם. וְאִי לְקֶרֶה – אם יבשלנה בקדירה, (א) [אִיִּדִי]
 דְמִיתְהָרָה לָהּ וְכָלָה לָהּ – אגב כך שהוא חותר ומולח את הבשר,
 כמו כל בשר, מִידֵב דִּיבִי – זבים חוטי הדם, ולא יאכלם.
 הגמרא דנה האם ראוי לכהן לחזר אחר מתנות כהונה: אִמֶּר רַבָּא,
 שְׂכָחָה הִיא, בְּדִק לָן – בדק אותנו רב יוסף בשאלה זו, לראות מה
 נשיב, הָאִי כְהֵנָּה דְחִטָּה מִתְנַתָּא – כהן שחוטף מתנות כהונה, תְּבוּבִי
 קָא מְחַבֵּב מְצוֹנָה – האם זו ראיה שהוא מחבב את המצוות, וראוי
 לנהוג כן, או וְלִזְוִיָּה קָא מוֹלִיל בְּמַעֲוָה, ואין לעשות כן. ממשך רבא
 ואומר: וְשִׁמְעִיָּה לֵיהּ – ופשתני לו את ספיקו מדרשה זו, נאמר
 בפסוק (דברים יח א) 'וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּה הַזֵּרֶעַ וְהַלְחִים וְהַקֶּבֶה', ויש לדרוש,
 וְלֹא שִׁיפּוֹל הַכֹּהֵן מַעֲמָמוֹ, ולכן אִין ראוי לחטוף את המתנות.
 הגמרא מביאה את דברי אבִי בענין זה: אִמֶּר אֲבִי, שְׂכָחָה הִיא,
 מִיָּה הָהּ הַמִּשְׁפָּא מִתְנַתָּא – בתחילה הייתי חוטף את המתנות,
 אֲמִינָא – אמרתי בלבי, תְּבוּבִי קָא מְחַבֵּבִנָּה מְצוֹנָה. בֵּינָן דְשִׁמְעִיָּה
 לֵהָא – אך אחרי ששמעתי דרשה זו, 'וְנָתַן' וְלֹא שִׁיפּוֹל מַעֲמָמוֹ,
 מִיָּהֶם לֹא הַמִּשְׁפָּא – לא הייתי חוטף, אלא מִיָּהֶם אִמֶּר – הייתי
 אומר הָבֵי לִי – תנו לי את המתנות, לְחִיבּוּב מִצְוָה. וְכִין דְשִׁמְעִיָּה
 לֵהָא דְהִנָּה – אך לאחר ששמעתי ברייתא זו, שנאמר על בני
 שמואל הנביא (שמואל א' ח) 'וְיָשׁוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ', רַבִּי מֵאִיר אִמֶּר, אִין
 הַכְּהוֹנָה שְׂהִי גוֹזְלִים, אלא בְּנֵי שְׁמוּאֵל, שְׂהִי לויִים, חֶלְקָם שְׂאִילוּ
 בְּפִיָּהֶם – היו תובעים בפיהם חלק לוי, כגון מעשר ראשון, ואֵפֶסֶת
 מוכנה כנטייה אחר הבצע, ומוכח שאין ראוי לנהוג כן, ולכן מִיָּהֶם
 נָמִי לֹא אֲמִינָא – אֵפֶסֶת לא הייתי מבקש את המתנות, ומכל מקום אִי
 יָהִבֵי לִי – אם נתנום לי, שְׁקִילָנָא – הייתי נוטל. אך בֵּינָן דְשִׁמְעִיָּה
 לֵהָא דְהִנָּה לגבי לחם הפנים, משמת שמעון הצדיק נשתלחה בו
 קללה ולא היו שבעים ממנו, ולכן היו הַצְּנוּעִים מוֹשְׁבִין אֶת יְדֵיהֶם
 וגמעים מליטול, וְהַנְּרָגִים – הרעבתנים חוֹלְקִים בו, מְשַׁקְלֵי נָמִי
 לֹא שְׁקִילָנָא – אינו נוטל כלל מתנות, כדי שלא אקרא גרגון ולא
 אפסיד לכהנים הצריכים לכך יותר ממני, לְרַב מַעֲמָלִי יוֹמָא דְכִיפּוּרִי
 – מלבד בערב יום הכפורים, לְאִחוּזִין נִשְׁשָׂא בְּכֵהֲנִי – להחזיק את
 עצמי ככהן, שאם לא אעשה כן ישכחו שאני כהן. מקשה הגמרא:
 וְלִפְסוּם יְדִיהּ – יכל אבִי לברך ברכת כהנים כל יום, ובכך יזכרו
 שהוא כהן. מתרצת הגמרא: אֲמִינָה לֵיהּ עֲיָדָה – היה אבִי אנוס
 ללמוד עם תלמידיו בשעה שהציבור מתפללים, ולא יכל לפרוס
 כפיו.
 הגמרא מבארת שיש אופנים שיכול הכהן לזכות את מתנותיו
 לאחר, קודם שקיבלם: אִמֶּר רַבִּי יוֹסֵף, הָאִי בְהֵנָּה דְאִיתִי לֵיהּ צוּרָא
 מְרַבֵּן בְּשִׁבְכוּתִיהּ, וְחִתְּקָא לֵיהּ מִלְתָּא – כהן שיש לו תלמיד חכם
 עני בשכנותו, ורוצה הכהן להנות, לְיוֹבִי לֵיהּ מִתְנַתָּא – וזיכה לו

קבלות — ואם תאמר: תיפוק ליה קבלת מ'המקריב את דם השלמים', ד'הקרב' —
הי לשון קבלה, כדאמרין פרק 'הקומץ ורבה' (מנחות יט,א) 'הקריבו בני
אחר' — מקבלה ואילך מצות בחונתו ויש לומר: דבא כיון דכתיב 'המקריב את דם
השלמים ואת החלב', ובחבל לא שייך קבלה, דם נמי לא משתעי בקבלה.

הצ'יקות — בריש 'הקומץ ורבה' (שם
יח,ב) פריך מינה לזאת דאמר הוה
"לא יצק בהן אלא זר — כשר", והבא קאמר
שהיא עבודה המסורה לבני אהרן ומסקינן:
דלא כרבי שמעון.

משקל נמי לא שקילנא — שלא אקרא
גרגון, ולא אגזול ממי שצריך יותר ממני, אף
מעלי פי שגם הוא לא היה עשיר. **לבר**
יומא דכפורי — שיום טוב הוא, כדאמר בפרק
"אותו ואת בני" (חולין פג,א) ומתנות מרובות,
וכהנים מתאספין, ואילו לא היה נוטל — היו
אומרים שאינו כהן.

אמר — ליה רבא לשמעיה בר' — "רבא" גריסין,
דרבנא כהן הוה, כדאמר פרק "עד כמה"
(בכורות כו,א) (רבא) ורבהו הוה מבטל לה
ברוב, ואמרין נמי (ראש השנה יח,א) אבי
ורבא, מדבית עלי קא אתו.

זבד

קבלות — קבלת הדם. **הזאות** — היא זריקת דם הנורקים במזבח, בין הניתזין
בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, בין הניתזין בחוץ. שחיטה לא קחשיב, שאף
הזר כשר בה. **עריפת הענלה** — בכהנים היא, כדכתיב (דברים כא) "ונגשו הכהנים
בני לוי, טהרת מצורע — בצפרים לחזות. בין טבפנים — במקדש, כדכתיב

(ויקרא ט) "וישא אהרן את ידיו וגו'. בין
מבחי — בגבולין, בכל עיר ועיר בבית
הכנסת. **מבני אהרן** — סיפיה דקרא לדלעל
הוא. חומין שנלחי אסורים — משום דם.
בטויא — בצלי. ברק לן — מנסה אותנו אם
נדע להשיב. ורבה כהן היה. **דחשיף מתנתא**
— מתינוקות שנושאין אותם לכהנים. **מי**
אמרין חובי קא מחבב המצוא — ויפה
הוא עושה. ונתן — לכהן, ולא שיטול הכהן
מעצמו. **מימר אמר רבי לי** — הייתי שואל
בפה מלא. שהייתי כסור שהוא חיובו מצוה.
חלקם שאלו בפניהם — דמגני לזר קרא לבני
שמואל. **ויטו אחרי הכצע** — אמר רבי
מאיר: שלא היה עבירת גזל בידם, אלא חלק
לויה כגון מעשר ראשון היו שואלין בפניהם.
הצנועים מושכין את ידיהם — בחילוק לחם
הפנים קאמר במסכת יומא ב"טרף בקלפ"ן
(ט,א) משמת שמעון הצדיק נשתלחה
מצארה בלחם הפנים. **לאחוזיק נפשאי בכהני**
— שלא ישתבח הדבר שאני כהן. **ופריך**
ולפירוס ידה — כיון שאינו עושה אלא
שלא ישתבח שם כהן מעליו — יפירוס ידיו
לדוכן כל השנה, ומחזיק נפשיה בכהני.
אנשיה ליה עדיניה — עתים שקבע
לתלמידיו היו טורדים אותו מלישא את
כפיו. שהיה עוסק לתלמידיו בעת שהצבור
נאספים לבית הכנסת. **ודחיקא ליה מלתא**
— להחזיר צורבא מרבנן, והכחן רוצה
להחזירו — יתן לו חלק מתנותיו, לקבל ורוע
ולחיים מבני העיר בשביל הכהן, והוא
יאכלם. **ואף על גב דלא אתי לידיה** —
דכהן, יכול לזכות לו. **בכפרי כהונה ולויה**
— בבחן שהיה ניכר בעיר, ורוב בני אדם
אוהבים אותו ונותנין לו המתנות. ובאותו
כהן אמרין דיכול לזכות מעשרותיו לאחר,
אף על גב דלא אתי לידיה. **"מכרי" — לשון**
(מלכים ב יב) "איש מאת מכר". **אמר ליה**
רבא לשמיעה — לשמשו של בעל הבית
והוא כהן, ובעל הבית נתן לו מתנותיו. **וכי**
לי מתנתא — תן לי רשות ליקח מתנותיך
לאוכלם, מפני שהלשון עם הלחיים ניתן
לכהנים, ובעינן למיכל לישנא בחדרלא
שהוא דבר חשוב. והכי נמי אמרין
ב'השובר את הפועלים' (בבא מציעא פו,ב)
כי להאכילם שלש לשונות בחדרל. ואף

ד'שמענא להא "נתן" — ולא שיטול מעצמו, מוחטף לא חטיפנא. **מימר אמרי: "הבו לי"**. **וכיון**
ד'שמענא להא דתניא: "ויטו אחרי הכצע", רבי מאיר אומר: בני שמואל חלקם שאלו בפניהם,
מימר נמי לא אמינא, ואי יהבו לי — שקילנא. **כיון ד'שמענא להא דתניא: הצנועים מושכין**
את ידיהם, והגרגרנים חולקים — מושקל נמי לא שקילנא, לבר ממעלי יומא דכפורי, לאחוזיק
נפשאי בכהני. — ולפירוס ידה? — אנשיה ליה עדיניה. **אמר רבי יוסף:** האי כהנא דאית ליה
צורבא מרבנן ב'שבבותיה ודחיקא ליה מילתא — ליזכי ליה מתנתא. **ואף על גב דלא אתי**
לידיה, בכפרי כהונה ולויה. **רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא,**
ואמרי לה לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר בינא. **עביד להו ענלא תילתא.** **אמר ליה רבא**
ל'שמעיה: וכי לן מתנתא, דכענא למיכל לישנא בחדרלא? וכי ליה. **רבא אכל, ורב ספרא לא**
אכל. **אקרייה לרב ספרא ב'חלמא: "מערה בגד ביום קרה חמין על נהר ושר ב'שרים על לב**
רע". **אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: דלמא משום דעברי א'שמענא דמר אקריין הכי? אמר**
ליה: כי אמרי אנא — באחר, ש'מעא — בעל כרחיה מוזי. וכי אמרי אנא — למאן דלא אפ'שר
ליה, הא — אפ'שר ליה. ואלא מאי טעמא אקריין הכי? כלפי רבא. — ולקריין לרבא? — רבא
נוזף הוה. **אמר ליה אפי' לרב דימי: ופ'שטיה דקרא במאי כתיב? אמר ליה: ב'שונה לתלמיד**
שאינו הגון. **דאמר רב יהודה, אמר רב: כל השונה לתלמיד שאינו הגון — גופל בגיהנם,**
ש'אמרי "כל חישך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא גפח ירע שריר באהלו", ואין "שריר" אלא
תלמיד חכם, ש'אמרי "וב'שרירים א'שר ה' קרא". **אמר רבי יודא, אמר רב: כל השונה לתלמיד**
שאינו הגון — כוזר און למרקולים, ש'אמרי "ב'צורו און ב'מרגמה פן נותן לכסיל כבוד",
וכתיב "לא נאנה לכסיל תענוג". **"ותמ'שתתף עמ'הן צריך ל'רשום".** **ואפילו עם הגוי? ורמינהו:**
המ'שתתף עם כהן — צריך ל'רשום, ותמ'שתתף עם הגוי ופסולי המוקדשים — אין צריך ל'רשום!

הבא

על גב דרבא נמי כהן הוה, דקיימא לן (ראש השנה יח,א) דמבני עלי אתא, ובבכורות (כו,א) נמי אמרין: רבא הוה מבטל תרומת חוצה לארץ ברוב, ואכיל ליה בימי
טומאתו — מיהו מנפשיה לא מצי שקיל. **דכתיב "נתן"**, ולא שיטול מעצמו. ומימר נמי לא בעי למימר "הבו לי" — דתניא: חלקם שאלו בפניהם. **לחי כשיל בתורת זר**
על ידי נתנת כהן, ואף על גב דלא מטא לידיה דשמעא, סמך רבא אדרב יוסף לדלעל. **רב ספרא לא אכל** — משום דלא מטא לידיה דשמעא. **מערה בגד ביום קרה**
בגד בלוי ונרקא, כמו (ישעיהו סד) "ובגד עדים", בעת הקור אינו שוה כלום. **וכמו חומין על נהר** — שאינו אלא מפסידו. **"נתר"** הוא מין צריך, אלומ'א בלעז. **כן**
יש ב'שרים על לב רע — כן האומר דברי תורה למי שאינו יודע להבין כהן. **משום דעברי אשמענא דמר** — שלא סמכתי על שמעתך שאמרת דמותר לצורבא מרבנן
לקבלה, אף על גב דלא אתו לידיה דכהן. **כי אמרי אנא באחר** — הדיבא דמוכי ליה כהן אחר, שאינו כהפך לו. אבל שמעא דבעל הבית — על כרחו מוכי ליה לאדם
חשוב שהוא בא בביתו של בעל הבית. אי נמי: אימר דאמרי אנא דיכול לזכות מתנתא לאחר, אף על גב דלא אתו לידיה. **דלא אפ'שר ליה** — כלומר, לאיש שהוא עני
דחוק. אבל רבא אפ'שר ליה ולא דחיקא ליה מילתא. **כיון דלא עבר רב ספרא אשמעיה דרב יוסף — מאי טעמא אקרייה בחלמיה? כלפי רבא** — כלומר, על רבא,
שלא ידע להבין בטעמו של רב יוסף הקרדו לרב ספרא כך. **נוזף הוה** — אני שמעתי: משום דהטיח כלפי מעלה, במסכת תענית (כד,ב) דבעא מיטרא ללא צורך, משום
יקרא דאמיה דשבור מלכא. ואמרין התם: דאיתחזי ליה אבדה בחלמיה, ואמר ליה: מי איכא דמיטרח קמי שמיא, אשני דוכתיך. אשני דוכתיך, למחר אשכחיה לפוריה
דמרשם בסניני. שנועדו מלאכי חבלה להורגו בלילה. **ולי נראה: נוזף** — משום האי מעשה. **ירע שריר באהלו** — למי שירע שריר באהלו, תלמיד רע. **תאכלהו אש לא**
נוזף — אשו של גיהנם. **כוזר און למרקולים** — זו היא עבודתו, כדאמרין במסכת עבודה זרה (מט,ב). **ואפילו עם הגוי** — בתמיה. ורמינהו: המשתתף עם הכהן כו.
עם הגוי — או המוכר פסולי המוקדשין, שנפרד ורשעון ומכרן, ודן פטורין מן המתנות. כדאמר במתניתין דרבי ואלי כתיב בהו. **איני צריך ל'רשום** — ולקמן מפורש.

הבא

1 **זבחי** שלמי צבור - הן כבשי עצרת. ויש להם דין אשמות לאכלא לפנים מן הקלעים,
2 כדתנן ב"איהו מקומן" (זבחים נדב).

3 **ועורות** קדשים - תימה: אמאי חשיב עורות קדשים מהאריבע שהיו בירושלים, הלא
4 בעזרה היו מפתשים אפילו קדשים קלים, משום אימורים שלא היו יכולים

5 להוציא חוץ לעזרה, והנה ליה למימניה עם

6 עשר שבמקדש? **א** דילמא בתר עיקר בהמה

7 אזלינן - הא לא דמי כלל למתניתין, דתנן:

8 "חוץ מן המתנות" - פטור מן המתנות, דהא לא

9 מחייב ה"ם ישראל במתנות, משום שהמתנות

10 נשארו ביד כהן.

חץ

הכא במאי עסקינן - דיתבי גוי אַמסחחא. - דכּוּתה

גבי כהן דיתבי אַמסחחא, אמאי צריך לרשום? -

דאמרי: בשרא קא ובין. - אי הכי, גוי נמי אמרי:

בשרא קא ובין! אלא הכא במאי עסקינן - דיתבי גוי

אכספתא. - דכּוּתה גבי כהן דיתבי אַכספתא, אמאי

צריך לרשום? - אמרי: המוני הימניה. - גוי נמי, אמרי: המוני הימניה! - אין אמונה בגוי.

אפייעת אימא: סתם גוי מפעא פעי. אמר מר: ופסולי המוקדשין אין צריך לרשום. אלמא

מוכחא מלתא, והא אגן תנן: פסולי המוקדשין נמקרים באימילוי, ונשחטים באימילוי, ונשקלים

בליטרא! תרנמא רב אדא בר אבהה קמיה דרב פפא: באותן הנמקרים בתוך הבית. אמר

רב הונא: שותף בראש - פטור מן הלחי, שותף ביד - פטור מן הזרוע, שותף בכני מעיין

- פטור מן הקבה. ותיא בר רב אמר: אפילו שותף באחת מהן - פטור מכולן. מיתיבי:

"הראש שלי, וכולה שלך", ואפילו אחד ממאה בראש - פטור. "חיד שלי, וכולה שלך",

אפילו אחד ממאה ביד - פטור. "בני מעיין שלי, וכולה שלך", אפילו אחד ממאה בהן

- פטור. מאי לאו פטור - מן הלחי, ותיבי ככולן, פטור מן הזרוע ותיבי ככולן, פטור מן

הקבה ותיבי ככולן! - לא, פטור מכולן. - וליהני "פטור מכולן"! ועוד, תניא: "הראש שלי,

וכולה שלך", אפילו אחד ממאה בראש - פטור מן הלחי ותיבי ככולן! תויבחה דתיא בר

רב תויבחה. אמר רב חסדא: הא מתניתא אטעיתה לחיאי בר רב, דתניא: עשרים וארבע

מתנות כהונה הן, וכולן ניתנו לאחר ונגזרו בכלל ופרט ובבית מלח. כל המקימן - פאילו

קיים בכלל ופרט ובבית מלח, וכל העובר עליהן - פאילו עובר על בכלל ופרט ובבית מלח.

ואלו הן: עשר במקדש, וארבע בירושלים, ועשר בגבולים. עשר במקדש: חטאת, וזבחה

העוף, ואשם ודאי, ואשם מלי, וזבחי שלמי צבור, ולזג שמן של מצורע, ושתי הלחם,

ולחם הפנים, ושירי מנחות, ומנחת העומר. וארבע בירושלים: הבכורה, והבכורים, ומזבח

התודה ומאיל נזיר, ועורות קדשים. ועשר בגבולים: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, וראשית

הגז, ומתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטור חמור, ושדה אחוזה, ושדה חרמים, וגזל חגר. הוא

סבר: מדקא חשיב להו למתנות כחדא - חדא ניהו. ולא היא, אטו מרם מתודה ואיל נזיר

דקא חשיב להו כחדא, משום דחדא ניהו? אלא, פיון דדמיין להדרי - חשיב להו כחדא,

הכי נמי, פיון דדמיין להדרי - חשיב להו כחדא. איבעיא להו: "הראש שלך, וכולה שלך",

מהו? בתר חייבא אזלינן, וחייבא גבי ישראל הוא. או דלמא בתר עיקר בהמה אזלינן, ועיקר

בהמה דבתן הוא? תא שמע: גוי וכהן שמשרו צאנם לישראל לגזוז - פטור. הלוקח גז צאנו

של גוי - פטור מראשית הגז. וזה חומר בנזיר ובקליים ובקבה יותר מראשית הגז. שמע

מיה: בתר חייבא אזלינן, שמע מיה. "ואם אמר לו חוץ מן המתנות פטור מן המתנות".

ורמינן:

עולם הוא כשם שברית מלח אינה שובתת כך זו לא תשובת. באילו קיים כללות ופרשות - שבתורה. ובבית מלח - של קרבנות. עשר במקדש - ניתנו להם בתוך

עזרה לאוכלן שם. וזבחי שלמי צבור - כבשי עצרת, וזם קדשי קדשים, לאכול בעזרה. לזג שמן של מצורע - מה שנשאר ממתנותיו נאכל לכהנים, כדאמרין במנחות

(נח,א) ובבבב (מד,ב): "כל קרבנם" דכתיב ב"ויקח קרח" - לרבות לזג שמן של מצורע, דקרי "קרבנם" - דכתיב ביה "והקריב אותם לאשם ואת לזג הבכור", וכתבי

ב"ויקח קרח" - בקדש הקדשים תאכלנו" - אבולוהו "לכל קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשם" וגו'. עומר - לא חשיב ליה בהדי שאר מנחת צבור, מפני

שהיא מנחת צבור הנקמעת ואכילה, ואין לה עוד בצבור. ושירי מנחות - של חיד. בירושלים - הנאכלים ומתחלקים לכל העיר. הבכורה - בכור הם. בכורים -

אינם נאכלים אלא בירושלים, דכתיב (דברים יב) "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' ואמר מר (מכות ז,ב): "ותרומת ירך" - אלו הבכורים. ומזבח פתורה - חזה ושוק

וארבע חלות, דכתיב (ויקרא ז) "והקריב ממנו" - אחד מכל קרבן, "תרומה לה' לכהן הוורק" וגו', מארבעת מינים, חלות וריקים ורובוה וחמץ, אחת מכל מין. ומזבח

מאיל נזיר - וזרע בשלה וחלה וריק, דכתיב בפרשת נשא שמניפץ אותן. והני חד חשיב להו, משום דדמו אהדיה, דתרומתו מורם מקדשים קלים ניהו. וחזה ושוק

של שאר שלמים נמי בכלל זה הן. והאי דנקט תודה - משום דאית ביה מורם אחרינא, ותנינהו לכולוהו כחדא שמא. ועורות קדשים - של עולה חטאת ואשם, דכתיב

(שם) "עור העולה אשר הקריב", ובתורת כהנים נמי מרבה עור חטאת ואשם. בגבולים - נתנין להם בכל ערי ישראל. ומתנות - הזרוע והלחיים והקבה. פדיון הבן

- חמש סלעים. פדיון פטור חמור - שה. שדה אחוזה - שהקדש ולא גאלה, ומכרה גזר לאחר, והרי היא יוצאה ביוכל ומתחלקת לכהנים של אותו משמר שאינר

בר יוכל, שנאמר (שם כז) "והיה השדה בצאתו ביובל וגו' לכהן תהיה אחוזתו". וגזל חגר - האשם המושב לה', בפרשת נשא, וגזל חגר שנשבע על לשקר, ואחר כך

הודה לאחר מיתת הגז, כדפירשתי לעיל בפרקן וקלא.א, הוא סבר - חייא בר רב סבר. מדיקא חשיב - האי תנא לכולוהו זרוע לחיים קבה כחדא מתנה, שלא אמר

עשרים ושש. שמע מיה - חזא דהיא. והמחייב באחר - מתחייב בכלום, והנפטר מאחת מהן - פטור מכולן. כולה שלי והראש שלך - כהן מוכר לטבח הראש קדש

שחיטה. הכי גרסינן: תא שמע גוי וכהן שמשרו צאנו לישראל לגזוז - פטור. ואידי דתנא לה גבי מתנות "השוחט לכהן ולגוי -

פטור" תנייה נמי גבי ראשית הגז. הלוקח גז צאנו של גוי - אפילו קדם שגזזו - פטור. "זה חומר" וכו' - דהלוקח מתנות מן הכהן, חייב קדם שחיטה, וכל בהמה

לכהן - חייב במתנות, שלא זכה בה קדם שחיטה. שמע מיה - מדקתני "זה חומר" - אלמא בתר דזבא אזלינן, דהאי לא קנה אלא מתנות, וקאמר "חייב".

כמבואר במשנתנו שניכר הדבר שזהו שור פסולי המוקדשין, ולכן
אין צורך לעשות בו סימן. מתרצת הגמרא: **תַּרְנֵמָא** ו-ביאר את
הברייתא **רַב אֲמַר בְּרַחֲמֵהּ קָמִיָּה** ו-לפניו **דְּרַב פִּשְׁמֵי**, ברייתא זו
האמרת שאינו צריך לעשות סימן, עוסקת ב**אֲוִתֵּי הַנִּמְכָּרִים בְּתוֹךְ**
הַפִּתִּי, דהיינו בבכור ומעשר, שאם נפל בהם מום, אסור למכרם
באיטליז כדרך חולין אלא מוכרים אותם רק בבית, וכיון שמצורת
מכירתם ניכר שאינן בהמות של חולין, אינו צריך לעשות בהם
סימן. אבל בפסולי המוקדשין שנמכרים באיטליז, צריך לעשות
סימן, כדי שידעו בני אדם שזו בהמה של פסולי המוקדשין, ומחמת
כן היא פטורה ממתנות כהונה.
הגמרא מביאה מחלוקת, מאילו מתנות פטור השותף הכהן: **אֶמֶר**
רַב הוֹנָא, כהן שהוא שותף בראש של הבהמה, פטור הישראל רק
מִן הַחֲלִי, שהיא חלק מהראש השייך לכהן, וחייב בזרוע וקבה.
כהן שהוא שותף בִּיד, פטור הישראל רק מן הַיָּדוּעַ, וחייב בשאר.
וכהן שהוא שותף בְּכָפִי, פטור הישראל רק מן הַכֶּפֶה, וחייב
בשאר. הגמרא מביאה את דעת החולק: ו**הָיִי אֶמֶר**, אפילו
אם הכהן שותף רק ב**אֶחָת מֵהֶן**, בראש, ביד או בכפיים, פטור
הישראל מכולן - מכל המתנות.
הגמרא מקשה על דברי חייא בר רב: מִיֵּתִיב - הקשו בני הישיבה
על דברי חייא בר רב, שנינו בברייתא, אם מכר הכהן בהמה
לישראל, ואמר לו, ה**רֹאשׁ** של הבהמה ישאר שְׁלִי, וְכֹלָהּ - שאר
הגוף שְׁלִי, ואפילו אחד מ**מֵמָחָּה בְּרֹאשׁ** של הכהן, פטור. וכן אם אמר
לו הכהן הִידִי שְׁלִי וְכֹלָהּ שְׁלִי, ואפילו אם רק אחד מ**מֵמָחָּה בְּיָד** שייך
לכהן, פטור. וכן אם אמר כִּפִּי מֵעֵיִן שְׁלִי וְכֹלָהּ שְׁלִי, אפילו אחד
מ**מֵמָחָּה בְּתוֹךְ** של הכהן, פטור. מסיימת הגמרא את קושייתה: **מֵאִי**
לֹא - האם אין כוונת הברייתא שאם יש לכהן חלק בראש, פטור
רק מן הַחֲלִי וְיֵתִיב בְּכֹלָהּ - בכל השאר, שהם זרוע וקבה, וכן אם
יש לכהן חלק ביד פטור מן הַיָּדוּעַ, וְיֵתִיב בְּכֹלָהּ, וכן אם יש לו חלק
בכפיים המעיים פטור רק מן הַכֶּפֶה וְיֵתִיב בְּכֹלָהּ, ומוכח שאין שותפות
בחלק מהבהמה פטרת מכל מתנות הכהונה, אלא רק מהמתנה
שבאותו חלק, ושלא כדברי חייא בר רב. מתרצת הגמרא: **לֹא** -
אין זו כוונת הברייתא, אלא אם יש לו חלק אפילו במקום אחד
שבבהמה שיש בו מתנה, פטור מכולן - מכל מתנות הכהונה,
וכדברי חייא בר רב.
תמזה הגמרא: וְלֵיתִיב - אם כן, היה לברייתא לשנות **פִּשְׁמֵי**
מְכֹלָהּ, ומדוע חילקה זאת לשלש דנים שונים, שיש לו חלק
בראש, ביד או בכפיים, משמע שיש חילוק בין האברים.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְעוֹד קָשָׁה עַל חֵיטֵי בַר רַב, דתַּנָּא
בברייתא, אם הכהן אומר ה**רֹאשׁ** שְׁלִי וְכֹלָהּ שְׁלִי, אפילו אם רק
אחד מ**מֵמָחָּה בְּרֹאשׁ** של הכהן פטור מן הַחֲלִי, וְיֵתִיב בְּכֹלָהּ, הרי
מבואר בפירוש ברייתא שאין שותפות של הכהן בחלק אחד שיש
בו מתנה פטרת את שאר המתנות, אלא רק את המתנה שבאותו
חלק בלבד, ו**הָיִי אֶמֶר בְּרַחֲמֵהּ קָמִיָּה** - הרי זו קושיא על דברי חייא
בר רב. מסיימת הגמרא: **תִּיבִיתָא** - אכן קושיא היא, ונדחו דבריו.
הגמרא מבארת מדוע סבר חייא בר רב שיש לפטור את הבהמה
מכל מתנות הכהונה: **אֶמֶר רַב חֲסָדָא**, ה**א** מִתְּנֵיתָא אֲמַעִיתִיה -
ברייתא זו הטעתו ל**חֵיטֵי בַר רַב**, לסבור ששותפות של הכהן בחלק
שיש בו מתנה אחת פטרת את שאר המתנות, דתַּנָּא, עֲשִׂירִים
וְאַרְבַּע מִתְּנֹת בְּהוֹנָה הֵן, וְכֹלָהּ נִתְּנָה לְאֶחָד וְלִבְנֵי בְּכָל וּפְרָט -
נכתבו בתחילה בלשון כללית, ואחר כך נכתבה כל מתנה בפירוש,
ונכתרה על כך בְּרִית מֵלָה, שלא יפסקו מהם מתנות אלו לעולם.
וכל הַמְקִיטֵין - נותן המתנות לכהנים, בְּאִילוֹ קָיִים כָּלָל וּפְרָט - את
כל הכללות ופרטות שבתורה, וְבְרִית מֵלָה - את הקרבות שנינו
בברית מלח, וְכָל הַעֹשֶׂה עֲלֵיהֶן, שאינו נותן מתנות כהונה, בְּאִילוֹ
עֹקֵר עַל דְּבֵרֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנוּ בְּכָלָל וּפְרָט, וְעַל בְּרִית מֵלָה.
ומבארת הברייתא: וְאִילוֹ הֵן אוֹתָן מִתְּנֹת, עֲשֶׂה נִתְּנוּ לָהֶם לְאוֹכֵלם

מתרצת הגמרא: ה**כָּא** **בְּמֵא** **עֲקִינָן** - באיזה אופן עוסקת הברייתא
שאמרה שהשותף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום, וְיֵתִיב
עֹבֵד כֹּכְבִּים אֲמַסְתָּא - שיושב העובד כוכבים בחנות כשהטבח
מוכר את הבשר, והכל רואים שיש לו שותפות בבהמה, ולכן אינו
צריך לעשות סימן נוסף להיכיר, ואילו משנתנו שכתוב בה
השותף עם העובד כוכבים צריך לרשום, מדברת באופן שאין
העובד כוכבים יושב בחנות.
הגמרא תמזה על התירוץ: הרי כשהברייתא מחלקת בין עובד
כוכבים לבין כהן, כוונתה לאותו אופן ממש, שבכהן יש צורך
לעשות סימן ובעובד כוכבים אין צורך לעשות סימן, ואם כן,
דְּכֹתָהּ - באופן דומה למה שבועבד כוכבים מדובר שיושב בחנות,
נָפִי בָּהֶן גַּם כֵּן יֵשׁ לומר שמדובר בְּיֵתִיב אֲמַסְתָּא - שיושב הכהן
בחנות, ואם כן **אֶמֶר** - מדוע צִירָה לְרֹשׁוֹ, הרי הוא יושב בחנות
וניכר לכל שהוא שותף בבהמה. מתרצת הגמרא: הטעם הוא
משום שאף שיראו את הכהן בחנות לא ידעו שיש לו שותפות
בבשר, דְּאֶמֶר - שיאמרו האנשים הרואים אותו, בְּשָׂרָא קָא וְכֵן -
הכהן בא לכאן לקנות בשר, ולא ידעו שהוא שותף בבשר, ויחשדו
בבעלים שאינו נותן מתנות כהונה.
מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כן קשה, לגבי עֹבֵד כֹּכְבִּים, נָפִי אֶמֶר
- גם כן יאמרו האנשים בְּשָׂרָא קָא וְכֵן ולא ידעו שהוא שותף
בבשר, ומדוע חילקה הברייתא בין כהן לעובד כוכבים.
מתרצת הגמרא באופן אחר: אֵלָּא, ה**כָּא** **בְּמֵא** **עֲקִינָן**, וְיֵתִיב עֹבֵד
כֹּכְבִּים אֲמַסְתָּא - שיושב העובד כוכבים על ארגו שנותן בו
בעל החנות את המעות שהוא מקבל מהלוקחים תמורת הבשר,
שדבר זה מוכיח לרואים בודאי שיש לגוי שותפות בבשר, ולכן
אינו צריך לעשות סימן.
תמזה הגמרא גם על תירוץ זה: אם כן, דְּכֹתָהּ נָפִי בָּהֶן - יש
להעמיד אף את הדין של הכהן באופן דומה, וְיֵתִיב אֲמַסְתָּא -
שיושב הכהן על ארגו המעות שבחנות, ואם כן **אֶמֶר** - מדוע צִירָה
לְרֹשׁוֹ, אלא ודאי אין הוכחה ממה שיושב על ארגו המעות, מפני
דְּאֶמֶר - שאומרים האנשים הַמּוֹנִי הַמּוֹנִי - האמינו בעל החנות
לשמוע עבורו את הממון, אך לא ידעו שהוא שותף בבהמה, ולכן
יש צורך לעשות סימן, ואם כן עֹבֵד כֹּכְבִּים נָפִי אֶמֶר הַמּוֹנִי
הַמּוֹנִי, ומדוע בגוי לא הצריכה הברייתא שיעשה סימן. מתרצת
הגמרא: **אֵין אֲמוּנָה בְּעֹבֵד כֹּכְבִּים** - אין ישראל רגילים להאמין
לגויים בשמירת ממונם, והכל יודעים שלא היה מאמינו אם לא
שיש לגוי חלק בבהמה זו, ולכן אין צריך לעשות בו סימן.
תירוץ נוסף: **אֵיבִיעִית אֵימָא**, ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
שבאמת מדובר באופן שהגוי או הכהן יושב בחנות סתם, ולא על
גבי המעות, והחילוק ביניהם הוא, שסתם עֹבֵד כֹּכְבִּים מַפְעֵא פְעִי
- צועק לבעל החנות שלא ימכרם בכך אלא במחיר גבוה יותר,
ומתוך כך מבינים כולם שיש לו חלק בבהמה, אבל סתם כהן צנוע
הוא ושותק, וסומך על בעל החנות, וכיון שלא יתוודע הדבר שיש
לו שותפות בבהמה, הצריכו את בעל החנות לעשות סימן בבהמה
עצמה.
הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **אֶמֶר מִר בְּבִרְיָתָא**, וְיֵתִיב
הַמּוֹקֵדֶשִׁין **אֵין צִירָה לְרֹשׁוֹ**, כלומר, שהמוכר שור של פסולי
מוקדשים הפטור ממתנות כהונה, אינו צריך לעשות בו סימן.
מדויקת הגמרא: **אֵלָּמָא** - מוכח מדין זה שבברייתא, דמִוִּקְחָא
מֵלָתָא - שניכר הדבר בצורת מכירתו שזהו שור של פסולי
מוקדשין, שהרי אסור למוכרו בשוק כדרך שמוכרים בשר חולין,
אלא נמכר בבית, ולא יחשדו בבעליו שאינו נותן מתנות כהונה.
מקשה הגמרא: וְהָאֵין תֵּנִן - והרי אנחנו שנינו במשנה שאין הדין
שכך שנינו בה (בכורות לא), פִּסְוִלִי הַמּוֹקֵדֶשִׁין נִמְכָּרִים בְּאִיטְלִי
ו-בשוק, וְנִשְׁחָטִים בְּאִיטְלִי, וְנִשְׁחָטִים בְּלִיטְרָא - במשקל, כדרך
שנוהגים בבהמות של חולין, ואין חילוק ניכר ביניהם, וזה שלא

מקשה הגמרא: וְרִמְיָהוּ – קשה על משנתנו מברייטא, כהן שמכר בהמה לישראל ואמר לו עַל מִנְתָּ שֶׁהַמִּתְנֵה שְׁלִי, לא הועיל תנאו, כיון שאין המתנות שייכות לקונה אלא לכל הכהנים, ואין הכהן המוכר יכול להתנות עמו למי יתנם, ונותן הישראל את המתנות לְבֵל בֶּהֱן שְׁרִיצָה, ואם כן מדוע במשנתנו הועיל התנאי ונטל הכהן את המתנות.

מתרצת הגמרא: 'עַל מִנְתָּ אֲחִינ' קא רְמִית – וכי אתה סבור שאפצת להקשות ממקום שהתנה המוכר בלשון 'על מנת' על מקום שהתנה בלשון 'חוי', והרי אינם דומים כלל, שהרי לשון 'חוי', שְׁרִיצָה – משמעותה שמשיר המוכר לעצמו אברים אלו, ובוה מועילים דבריו, כי השתירו ביד כהן הפטור ממתנות, ואילו לשון 'עַל מִנְתָּ לֹא שְׁרִיצָה – אין בה שיעור במקום, ונמצא שמכר לישראל כל הבהמה ורק עשה תנאי עמו שיתן לו מתנותיה, וכיון שאין שייכות ללוקח אלא לכלל הכהנים, אינו יכול להתנות עמו כך, ויכול הישראל ליתן למי שירצה.

הגמרא מקשה סתירה מברייטא אחרת: וְרִמְיָהוּ – ויש סתירה בין ברייתא זו האומרת שב'על מנת' לא חל תנאו, לבין ברייתא אחרת שכך שנינו בה, כהן שמכר בהמה לישראל ואמר לו עַל מִנְתָּ שֶׁהַמִּתְנֵה שְׁלִי, הדין הוא שֶׁהַמִּתְנֵה אכן נשאר שְׁלִי. הרי שיכול הכהן להתנות כן עם הלוקח.

מתרצת הגמרא: אכן נחלקו הבריות, וְהָא פְלִיגִי – בדבר זה נחלקו, מִרְכָּר – הברייטא השניה סוברת ש'עַל מִנְתָּ שְׁרִיצָה הוא, והוא כאומר בפירוש שמשיר לעצמו את המתנות. וְרִמְיָהוּ – ואילו הברייטא הראשונה סוברת ש'עַל מִנְתָּ לֹא שְׁרִיצָה הוא, אלא תנאי, וכיון שלא חל תנאו יכול ליתן למי שירצה.

שנינו במשנה: אָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל לְחִבְרִי מְכֹר לִי בְנֵי מַעֲיָה וכו' והיו בזה מתנות, נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחן הימנו במשקל, נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים.

הגמרא מבארת באיזה אופן הקונה מנכה את דמי המתנות: אָמַר לוֹ שְׁנֵי בִמְשַׁנְתִּי דִּין זֶה, שהקונה מנכה את מחיר המתנות מגמי המקח, אֵלֶּא באופן שֶׁשָּׂקָל הַלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ את הבשר, שכיון שהמוכר לא נגע במתנות, אין הכהן יכול לתובעו שיתן לו דמיהן, אלא תובעם מהלוקח, והלוקח יכול לחזור ולתובעם מהטבת. אֵלֶּא אם שָׂקָל לוֹ הַטֶּבֶחַ עצמו את הבשר עם המתנות, הדין עִם הַטֶּבֶחַ – יכול הכהן לתבוע אף את הטבח שיתן לו את המתנות, כיון שגשגוע בהן ליתן ללוקח נחשב כגזול עליהם. לפיכך אם הן עדיין קיימות טעלן הטבח מיד הלוקח ויתן לכהן, והטבח ישלם ללוקח את הפסדו. ואם כבר אכלו הלוקח, יתן הטבח לכהן את דמיהן. ומביאה הגמרא את דעת החולק: וְרַב אִסִּי אָמַר, אֵפִילוּ שָׂקָל לוֹ הַטֶּבֶחַ את הבשר עם המתנות, הדין עִמּוֹ – הכהן תובע את הלוקח שיתן לו, הואיל והוא מחזיק בידו בשר השייך לכהן.

הגמרא מבררת את טעם מחלוקת רב ורב אסי. שואלת הגמרא: לֵאמֹר – האם נאמר שְׁבִדְרָב חֲסָדָא קא מִיפְלִגִי – נחלקו בדין שאמר רב חסדא, וְהָאֵמַר רַב חֲסָדָא (ב"ק קא), אדם שגזל חפץ ולא נתייאשו ממנו הפעילים, נחשב החפץ כעומד ברשות הבעלים, ואם קא אחר וְאֵכְלוּ או איבדו מהעולם, הברירה ביד הגזול, אם רָצָה, מִנָּה גִזְבָּה – נוטל דמיו מהגזול עצמו, שהרי מיד כשגזל התחייב בהשבת הגזילה או דמיה, ואם רָצָה, מִנָּה גִזְבָּה – נוטל דמיו ממי שאכלו, כיון שאכלו קודם שנתייאש ובאכילתו הוציאו מרשותו, דְּמִר אִתּ לֵיהּ דְּרַב חֲסָדָא – שרב סובר בזה כרב חסדא, שיכול לגבות ממי שירצה, ולכן אמר שהדין עם הטבח, וכונתו שאם רוצה הכהן יכול לתבוע את הטבח, והוא הדין שיכול לתבוע את הלוקח, וְרַב לִית לֵיהּ דְּרַב חֲסָדָא – ואילו רב אסי חולק על רב חסדא וסובר שאינו יכול לתבוע את שניהם, אלא אם עדיין הגזילה ביד הלוקח יכול לתבוע רק אותו, ואם אכלה תובע רק את הגזול, ולכן כאן סבר שיכול הכהן לתבוע רק את הלוקח, שהמתנות בידו.

דוחה הגמרא: לֹא – אין זה טעם מחלוקתם, אלא רְבִינֵי עֲלָמָא אִתּ לְהוּ דְּרַב חֲסָדָא – גם רב וגם רב אסי סוברים כרב חסדא, שיכול לגבות ממי שירצה, וְהָא פְּמִתְנֵה כְּהוֹנֵה נְגִלוֹת קא מִיפְלִגִי – וכאן נחלקו האם יש קנייני גזילה במתנות כהונה כשאר ממונות, או שכיון שהכהנים זוכים בהן מכח גבוה, בכל מקום שהן הריהן ברשותם, דְּמִר סָבֵר – שרב סובר שהן נְגִלוֹת, וממילא כשנטלן הטבח ונתנן ללוקח נעשה 'גזל' והתחייב בדמיהן, ויכול הכהן לתבועו אף שאינו ברשותו, וְרַב סָבֵר – ורב אסי סובר שאין המתנות נְגִלוֹת אלא בכל מקום שהן הריהן של הכהן, ולכן תובע הכהן את הלוקח שהן בידו, שיתנן לו, ואין הראשון מתחייב בדמיהן כל זמן שהן קיימות.

הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: אִיכָא דְּמִתְנֵי לָהּ לְהָא שְׁמִיעָתָא כְּפִנֵי עֲצָמָה – יש השונים מחלוקת אמוראים זו כדבר בפני עצמו, ולא במחלוקת בפירוש משנתנו, רַב אָמַר, מִתְנֵה כְּהוֹנֵה נְגִלוֹת, והכהן תובעם מהגזול אף שאינו ברשותו עתה. וְרַב אִסִּי אָמַר, מִתְנֵה כְּהוֹנֵה אֵין נְגִלוֹת, ולעולם תובעם הכהן ממי שהן ברשותו באותה שעה.

משנה

משנתנו מבארת דין הגר לענין חיובו במתנות: גֵּר שֶׁנִּתְּנִי, וְהִיתָה לוֹ פָּרָה, אם נִשְׁחָטָה עַד שְׁלֹא נִתְּנִי, פְּטוּר מלאת את הוורע והלחיים והקבה לכהן, כיון שחיוב המתנות הוא בעת השחיטה ואז היה גוי. אבל אם נשחטה מִשְׁנִתְּנִי, חַיִּיב ליתן לכהן. ובפסוק אם נשחטה קודם שנתגיר, פְּטוּר, מפני שֶׁהִרְצָה להיות מוֹצִיא מִחִבְרִי חפץ כלשהו בטענה שהוא שלו, עָלָיו מוטל להביא את הָרִאָה ששלו הוא, ואם לא הביא ראייה אין בכחו להוציאו מידו, וכאן הרי הבהמה כולה בחזקת הגר, והכהן הוא המוציא מידו, לפיכך אם אין ראייה מתי נשחטה אינו חייב לתת לכהן את המתנות.

גמרא

שנינו במשנה שכשיש ספק מתי נשחטה הבהמה פטור מלאת את מתנותיה. הגמרא מביאה סתירה ממשנה אחרת: כִּי אָתָּא – כשבא רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל, אָמַר, רַבִּי לִיָּה – הקשה לו רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, תֵּנִן בִּמְשַׁנְתִּי שְׁכֵשִׁישׁ סָפֵק אם התחייב במתנות, פְּטוּר. אֵלֶּא סָפִיקָא לְקוּלָּא – מוכח שלדעת התנא במשנתנו ושהוא רבי מאיר, בספק מתנות יש להקל ולפטור מטעם שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וְרִמְיָהוּ – ויש להקשות על כך סתירה ממשנה אחרת, שכן שנינו (פאה פ"ד מ"א) לגבי חיוב לקט, חוֹרֵי הַנְּמָלִים שהן עושות באדמה לאגור תבואה, שנמצאו בהם חטים, אם הן בחורים שְׁבִתוֹף הַקָּמָה – באותו חלק של השדה שלא נקצר והשבלים עומדות שם בקומתן, הֵרִי חֲטִים אֵלֶּו כּוֹלֵן שֶׁל בַּעַל הַבִּית, כי אין מצות לקט אלא על הנופל בשעת קצירה, וחטים אלו בודאי לקחון הנמלים משבלים אלו שעדיין לא נקצרו. ואם הן בחורים שְׁלֵאִתֵּר הַקּוּצְרִים – באותו חלק של השדה שכבר נקצר, החטים הַעֲלִיּוֹנִים – הקרובים לפי החור, הרי הן לְעֵנִיִּים, כי יש לומר שלקחון מהשבלים שנפלו בשעת הקציר והן לקט, וְהַחֲטִים הַתְּחִתִּיּוֹנִים – שבקרעית החור, הרי הן שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, כי הביאן אל החור לפני הקציר. וְרַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק וְאָמַר, בחורים שלאחר הקוצרים, הַבֵּל לְעֵנִיִּים, מפני שְׁפִסָּק לָקֵט יש להחמיר בו כְּלָקֵט ודאי. הרי שלדעת רבי מאיר בספק מתנות עניים יש להחמיר, וזוהו נלמד שגם בספק מתנות כהונה הוא מחמיר, שלא כמבואר במשנתנו.

רב דימי מביא את תשובת רבי יוחנן: אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֵל תִּקְנִינִי לְהַקְשׁוֹת לִי מִדְּמִשְׁנַת פֶּאֶה,

חזין שירא הוא על מנת לאו שירא הוא — ואם תאמר: כי אמר ליה "על מנת", דאמרין: נותן לכל כהן שירצה — אם כן, המקח בטל, שלא נתן לו בהמה אלא על מנת שיחזיר המתנות שלו ויש לומר: דמיירי שהחזירו שירא המתנות שלו, ואם לא יתן לו — לא יחזיר המקח בטל. אי נמי: הוי כמו מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרשות תורה ליתנם לכל מי שירצה. דבר אית ליה דרב

חסדא — אין לפרש דאית ליה דרב חסדא, ר"עם הראשון דקאמר רב — היינו, אפילו עם הראשון. דאם כן, לרב אסי אית ליה עם השני ולא עם הראשון, בגזל ולא נתייאש הבעלעל ובה אחר ואכלו, דהא ליכא מאן דפליג שלא יוכל לגבות מן הראשון הגזול. ובאכיל שאכלו הוא דאיכא דלית ליה דרב חסדא. אלא יש לפרש אפכא: דרב לית ליה דרב חסדא, דהדין דוקא עם הטבח, ורב אסי אית ליה דרב חסדא. והדין אף עם הלוקח, דהיינו: "דבולי עלמא אית ליה דרב חסדא, ובמתנות כהונה גזולות קא מפילג"י דרב עם הגזולות, ו"הדין עם הטבח" — היינו, אף עם הטבח, כרב חסדא. ורב אסי סבר דהדין דוקא עם הלוקח, לפי שהמתנות אין גזולות. והוי אפכא ממאי דהוה בעי לזימור מעיקרא, ותמיה: דבמאי קא מיירי? אי בשאין מתנות בעין — הא אמרין בריש פירקין דמוק מתנות כהונה או אכלן, פטור ואם דם בעי — דהיינו קאמר דבדרב חסדא קא מפילג"י הא משמע בריש "הגזול בתרא" (בבא קמא ק"א), דהיינו דם בעין, ליכא מאן דפליג אדרב חסדא. אלא דוקא כשאכלן, דהיינו רבי אושעיא: הגזול ומאכלי את בניו — פטורין מלשלם. הניח לפניהן, גזלה קיימת — חייבים לשלם, אין גזלה קיימת — פטורין בו, ופריך: לימא תהוי תיבתא דרב חסדא. משמע דלמאן דפליג עליה, אתי שפיר דדוקא אין גזילה קיימת פטורים, אבל בגזלה קיימת חייבים לשלם וצריך עיון. ורמיה"ה חזרי הנמלים שבתוך הקנה בו — מרבנן נמי פריך, דלא פליגי רבנן אלא משום דסברי והתחנות דאי נמלים כנסום. הילכך, דם של בעל הבית, הא אם הוי ספק — הוי מוריס דהוי לקט, כמו עליונים, שספק לקט — לקט.

ראשית

פאה — פאה. אמר לו: אל תשנה אותה אלא בלשון בן תדל, והא טעמא קאמר. דאמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב "עני ורש הצדיק"? מאי "הצדיק"? אולימא בדינים — והא כתיב "ודל לא תהדר בריבו". אלא — צדק משלך ותן לו? אמר רבא: הכא — פרה בחזקת פטורה קיימא, קמה — בחזקת חיובא קיימא. אמר ליה אבוי: והרי עיפה נעשית עד שלא נתגיר — פטור מן החלה, משנתגיר — חיוב, ספק — חיוב? אמר ליה: ספק איסורא — לחיובא, ספק ממונא — לקולא. דאמר רב חסדא, וכן תני רבי חייא: שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור. קרבן אשתו, וחלה, וכבור בהמה טמאה, וכבור בהמה טהורה — לחיוב, ראשית

ורמיהו — כהן שמכר בהמה לישראל, ואמר לו "על מנת שהמתנות שלי" — נותן ישראל לכל כהן שירצה. דכיון דכולהו בהמה ובין ליה, לא מצי לאתנויי ליה האי אמתנות, שאינן שלו אלא של כהנים נינהו, ואין לו בהן אלא טובת הנאה, מכל מקום שמע מינה דחייב במתנות. חזין שיר — לשון שיר משמע ששיר המתנות ולא מכרן, לפיכך, פטור הלוקח, שירי של כהן חזן, ודכוותה בישראל הזה מחיוב הלוקח, דכיון שהוא שחטה — עליה רמיה למיתבינהו. על מנת לאו שירא הוא — אלא תנאה, הכל מכר לו על מנת שיתנם לו. והוא אין בו כח להתנות. ורמיהו — ברייתא אבריייתא. לא שנו — היכא דלקח דימנו במשקל, דקתני: נותן לוקח לכהן, והוא חזר ותובע דמים מן הטבח. אלא — כששקלן לוקח לעצמו. דכיון דטבח לא נגע בהן — אינו בעל דברים של כהן. לפיכך, זה הלוקח נותן, והוא שואל לו הדמים של הטבח היה מוטל ליתן. אבל שקלן לו טבח חזין — של כהן, ומחולקתו ותביעתו אף על הטבח הוא, והטבח חזר עליהן, אם יש בעין — נותן לכהן. והכי מפרש לה בריש "הגזול" בבבא קמא (קט"א), דאף עם הטבח קאמר רבי יוחנן. הדין עמו — דינו של כהן ותביעתו דמריהו קיימי, כל היכא לגזלה בעין — במקום שהוא שם, ילך. רב — אית ליה דרב חסדא. רצה מזה גובה — דכיון דקודם יאוש אכלו זה האחרון — הנה ליה איהו גזלן עליהו. דהא כל מקמי יאוש — ברשותיהו דמריהו קיימי, כל היכא דאיתנהו. לא — בגזל דעלמא, שהגזלן קונה אותו בגזלתו לשלם. רבוי עלמא אית להו דרב חסדא — דאם רצה גזול לזון עם הראשון — ידון. והכא — בגזל מתנות כהונה קמפלגי. רב סבר: מתנות כהונה גזולות, ונתתיב גזל בגזולתו לשלם, דתורת גזל עליהן. ורבי סבר אינם גזולות — אין כח לגזלן, וכל זמן שהן בעין, כל מקום שהולכין — החוב מוטל על מי שהם אצלן לתת לכהן, והראשון לא נעשה גזלן עליהן. באפי נפשה — ולא בלשון "לא שנו" ואמתנותיהן, כדלעיל. מתנות כהונה גזולות — לכדאמרן, שאם רצה כהן לזון עם הראשון — ידון. אלמא ספק — מתנות כהונה לקולא, דאמרין: המוציא מחבירו עליו הראיה. שבתוך הקנה — לפני הקוצרים, שעדיין לא הגיעו הקוצרים לשם. חזי — כל הנמצא בהן לבעל הבית, דאין לקט אלא הנשר בשעת קצירה. העליונים — חטין העליונים שעל פי החזר, איכא למימר: לקט חן, שנשרו מן השבלין בשעת קצירה. והתחתונים — שבקרקעיתן של חזר. לבעל הבית — דקודם קצירה כנסום נמלים שם.

ורמיהו: "על מנת שהמתנות שלי" — נותן לכל כהן שירצה? — "על מנת" — "א"חזין" קא רמית? "חזין" — שירא, "על מנת" — לאו שירא. ורמיהו: "על מנת שהמתנות שלי" — המתנות שלו? — בהא פליגי, מר סבר: "על מנת" — שירא הוא, ומר סבר: "על מנת" — לאו שירא הוא. "אמר לו מכור לי בני מעיה" וכו'. אמר רב: לא שנו אלא ששקל לעצמו, אבל שקל לו טבח — הדין עם הטבח. ורב אסי אמר: אפילו שקל לו טבח — הדין עמו. — לימא בדרב חסדא קא מפילגי, דאמר רב חסדא: גזל ולא נתייאש הבעלעל, ובא אחר ואכלו — רצה מזה גובה, רצה מזה גובה. דמר אית ליה דרב חסדא, ומר לית ליה דרב חסדא. — לא, דכחילי עקמא אית להו דרב חסדא, והכא במתנות כהונה גזולות קא מפילגי. דמר סבר: גזולות, ומר סבר: אין גזולות. איכא דמתני לה להא שמעתא בפני עצמה, רב אמר: מתנות כהונה גזולות, ורב אסי אמר: מתנות כהונה אין גזולות. משנה גר שנתגיר והיתה לו פרה. נשחטה עד שלא נתגיר — פטור, משנתגיר — חיוב. ספק — פטור, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. גמרא פי אתא רב דימי אמר, רבי ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן: תנן, ספק פטור. אלאמא ספיקא לקולא. ורמיהו, חזרי הנמלים שבתוך הקנה — הרי אלו של בעל הבית, ושלאחר הקוצרים, העליונים — לעניים, והתחתונים — של בעל הבית. רבי מאיר אומר: הכל לעניים, שספק לקט — לקט? אמר ליה: אל תקטני, שבלשון יחיד אני שונה אותה. דתניא, רבי יוחנן בן אבא אומר משום רבי מאיר: ספק לקט — לקט, ספק שכהה — שכהה, ספק פאה — פאה. אמר לו: אל תשנה אותה אלא בלשון בן תדל, והא טעמא קאמר. דאמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב "עני ורש הצדיק"? מאי "הצדיק"? אולימא בדינים — והא כתיב "ודל לא תהדר בריבו". אלא — צדק משלך ותן לו? אמר רבא: הכא — פרה בחזקת פטורה קיימא, קמה — בחזקת חיובא קיימא. אמר ליה אבוי: והרי עיפה נעשית עד שלא נתגיר — פטור מן החלה, משנתגיר — חיוב, ספק — חיוב? אמר ליה: ספק איסורא — לחיובא, ספק ממונא — לקולא. דאמר רב חסדא, וכן תני רבי חייא: שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור. קרבן אשתו, וחלה, וכבור בהמה טמאה, וכבור בהמה טהורה — לחיוב, ראשית

שספק לקט לקט — אלמא לרבי מאיר גבי מתנות עניים, והוא חזין למתנות כהונה, ספיקא לחומרא, וסתם מתניתין — רבי מאיר היא, וקתני: ספיקא לקולא. אל תקטני — דהא דקתני "ספק לקט לקט" — יחידא היא. שאני שונה אותה כמו ששנית "דברי רבי מאיר", אלא "דברי רבי יוחנן בן אבא משום רבי מאיר", אמר ליה, לו — ריש לקיש. אל תשנה אותה אלא בלשון בן תדל — אפילו אין אתה שונה אותה אלא בשם שטוה שבעולם ששמו בן תדל, אפילו הכי קשיא לך, דהא טעמא קאמר מליתיה. אולימא בדין — לראות לו זכות בדין. צדק משלך — ותן לו. פרה — כשגזל לך ספק זה במתנותיה, ואתה מעמידה על חזקתה הראשונה — הרי היא פטורה, שהרי בחזקת של גזל היתה עומדת. קמה — כשגזל לך ספק בלשון, ואתה מעמידה על חזקתה — חזקת חיוב הוא. דמערלם היא עומדת לך, דשל ישראל היא חיוב חלה — הכל הולך אחר גלגולה, משגלגל בה — הוי חיובה. וגלגול הגוי פטור, דכתיב (במדבר טו) "עריסותיכם". אם עד שלא נתגיר נתגלגלה — פטור, אם ספק — חיוב גריסין, חלה — ספק איסורא, שיש בה עון מיתה, הלכך, לא סמכינן אחזקה. אבל מתנות אין בהן קדושה אלא דין ממון, והמוציא מחבירו עליו הראיה. קרבן אשתו — ספק ילדה שדחיתה גויה, ספק משנתגירה — מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתביא כפרה. דמחוסר כפורים אסור בקדשים, ועונש כרת. וחלה — ספק מיתה. ובכור בהמה טהורה — ספק כרת לשוחטו בחוץ. וצריך להמתין עד שיתאב, דתו לית ביה אלא דין ממון, ואוכלו הוא במומו. ובכור פטר חמור, כמאן דאמר בבכורות (ט"ב), אסור בהנאה עד שיפדנו, וצריך להפריש עליו טלה לפדיונו, לאפקועי איסוריה. ומעכב הטלה בידו, והוא שלו. דשה של פדיון לא רמיה קדושה עליה אלא ממונא בדהוה הוא, וכיון דספק הוא — המוציא מחבירו עליו הראיה.

ראשית

- 1 **ראשית** הגו והמתנות - תימנה: למאן דאית ליה לעיל (קלבב) דמתנות טבלי, ליתני
2 נמי מתנות לחיוב - קודם שהורמו, ולפטור - אחר שהורמו המתנות, דהו
3 שלו. כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור **פיקה** של גרגרת - היא טבעת
4 הגדולה, שעשויה עגולה כפיקה.
- 5 **הזרוע** המיומנת - אפילו לרבנן דדרשיה פרק
6 "גיד הנשה" (חולין צ"ב): "הזרוע" -
7 דפשיט איסוריה בבוליה ירך, הכא מודה, דלא
8 שייך למדרש הכי. **דורשי** חמורות - פירש
9 בערוך בשם רב סעדיה גאון: כמין המעשה.
10 דבלשון ארמי "מזה חמור" - מזה מעשיך.
- 1 **הדרן עלך הזרוע והלחיים**
- 2 **שם כהן** - שוכר פרה ומביאה, מפני הפסד תרומה! - שאני תרומה - דמבבלה, ולא סגיא
3 דלא מפרש לה. - ודרי מתנות דלא טבלי, ותניא: מקום שנהגו למלוך בעגלים - לא יפשיט
4 את הזרוע. להפשיט את הראש - לא יפשיט את הלחי. ואם אין שם כהן - מעלין אותן
5 בדמים ואוכלן, מפני הפסד כהן! - שאני מתנות כהונה, ד"תניה" פתיבא ביה. השתא דאתית
6 להכי, תרומה נמי: "תניה" פתיבא ביה. - ואלא "תעזוב" יתירא למה לי? - לכדתניא: המפקיר
7 את פרמו, ולשחרר השפים ובצרו - חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה, ופטור מן
8 המעשרות. ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא, קדים רבי אמי וזכה כהן. - והיכי עבדי
9 הכי? והא פתיב "נתן" - ולא שיטול מעצמו! - רבי אמי נמי לעגיים וזה כהן. ואיפשיט
10 אימא: אדם חשוב שאני, דתניא: "והכהן הגדול מאחיו" - שיהא גדול מאחיו בגוי בהקמה
11 ובעושר. אחרים אומרים: מנן שאם אין לו, שאחיו הפנהנים מגדלין אותו? - תלמוד לומר:
12 "והכהן הגדול מאחיו" - גדלהו משל אחיו. משנה איהו הזרוע - מן הפרק של ארכובה
13 עד כף של יד, והוא של נזיר. וכנגדו ברגל, שוק. רבי יהודה אומר: שוק מן הפרק של ארכובה
14 עד סובך של רגל. אי זהו לחי - מן הפרק של לחי, עד פיקה של גרגרת. **גמרא** תנו רבנן:
15 "הזרוע" - זה זרוע ימין. אתה אומר זה זרוע ימין, או אינו אלא זרוע שמאל? תלמוד לומר:
16 "הזרוע". מאי תלמודא? בראמר רבא: "הזרוע" - המיומנת שפיריך, הכא נמי: "הזרוע" -
17 המיומנת שפיריך. "והלחיים" למאי אתא? להביא צמר שבראש כפשים, ושער שבוין תישיש.
18 "והקבה" למאי אתא? להביא חלב שעל גבי הקבה, וחלב שבתוך הקבה. דאמר רבי יהושע:
19 כהנים נהגו בו עין יפה ונתנהו לפעלים, טעמא - דנהגו, הא לא נהגו - דידיה הוא. דורשי
20 חמורות היו אומרים: הזרוע כנגד היד. וכן הוא אומר "ויקח רמח בידו". ולחיים כנגד תפלה,
21 וכן הוא אומר "ועמוד פינתם ופלל". קבה כמשמעה, וכן הוא אומר "ואת האשה אל קבתה".
22 ותנא מיייתי לה מהכא: "שוק תמין" אין לי אלא שוק תמין, זרוע מוקדשין מניין? - תלמוד
23 לומר: "תרומה". זרוע חולין מניין? - תלמוד לומר: "תתנו". "איהו לחי מן הפרק של לחי
24 ועד פיקה של גרגרת". והתניא: נטלה ובית שחיטה עמה! לא קשיא, הא רבנן והא רבי
25 חנינא בן אנטיגנוס, דתניא: מוגרמת פסולה. העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס על מוגרמת שהיא
26 כשירה. איפשיט אימא: הא והא רבנן, ומאי "עמה"? - עמה דבהמה.
- 1 **הדרן עלך הזרוע והלחיים**
- 2 הנמכרת עם הראש. עד כף של יד - עצם רחב של כתף שקורין אשפלדון. והוא של נזיר - וכן "זרוע בשלה" האמור בנזיר (במדבר ו) כך נטלה. וכנגדו ברגל
3 שוק - האמור בשלמים (ויקרא ז) נמי היו שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא. דיינינו, כל הידך. סובך של רגל - היינו פרק שבין הקולית ועצם
4 אמצעי. הפרק של לחי - אצל הצדעים, וחותך כלי מטה עד פיקה של גרגרת. עד שיפיו כובע, שהוא פקיעתא. ופתחה של קנה, בית הבליעה. דיינינו, לחיים
5 התחתונות עם הלשון. **גמרא** חוריע - "ונתן לכהן הזרוע". בראמר רבא - בפרק "גיד הנשה" (חולין צ"א), אליבא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת,
6 והדעת מברעת: של ימין. ח' - ד"הלחיים" למאי אתא? חלב של הקבה וחלב שבתוך הקבה - חלב הקרום. כהנים נהגו בו עין יפה - שלא לטעול מן הבעלים.
7 אלמא דמדאורייתא של כהנים הוא דנפקא ליה מדיא יתירא "והקבה". דורשי חמורות - מקראות הסתומים. היו אומרים - מנל דשל ימין? מהכא. יד - שנתנין
8 לכהן - כנגד ידו של פנחס, שעל כך ניתנה לו ברית כהונה עולם, וזה שכרו. ואיוז יד שעושה מלחמה? הוי אומר: של ימין. זרוע המוקדשין - של איל נזיר. תלמוד
9 לומר תתנו - "תרומה לכהן". זרוע חולין - מתנות כהונה. ובית שחיטה עמה - היינו, תופס בעומק הצוואר באלכסון יותר מן הפיקה. לעולם עד הפיקה ולא
10 קשיא - ברייתא דקרי לה "בית שחיטה"? רבי חנינא היא, דמכשיר שחיטה למעלה מבית הבליעה. ומתניתין דלא קרי לה בית שחיטה? רבנן היא. ואיבעית אימא
11 - ברייתא נמי רבנן היא, והאי "עמה" דקתני? לאו עם הלחי, אלא עם הבמהנה היה נשאר בית שחיטה, והלחי ניטל עם הפיקה.

1 תרומה, באופן אחר: הַשְׁתָּא דְּאִתִּית לְהִיב - בעת שבת לחלק בין
2 מתנות שנאמרה בהן נתינה למתנות שלא נאמרה בהן נתינה, הרי
3 שגם מבלי הטעם שאמרת לעיל בענין תרומה (ושחייב להפרישה
4 כדי שלא תהיה תבואתו טבל) אין להקשות מתרומה על מתנות
5 עניים, כי תְּרוּמָה נְמִי לשון נְתִינָה בְּתִיבָא בִּיהּ, שנאמר (דברים יח ד)
6 'רֹאשִׁית דָּגְנְךָ וגו' תִּתֵּן לוֹ, לפיכך בכל אופן מוטל עליו להפרישה,
7 מה שאין כן במתנות עניים שלא כתוב בהן לשון נתינה.
8 הגמרא חוזרת אל מה שאמרה לעיל, שדווקא במתנות כהונה
9 ריבה הכתוב לשומרן עבור הכהן, ואילו במתנות עניים לא מצינו
10 ריבוי כזה, ומקשה: וְאֵלָּא 'תַּעֲזוּב' וְתִירָא לָמָּה לִי - מדוע אם כן
11 נאמרה בלקט תיבה מיותרת 'תעזוב', לכאורה אין זה אלא כדי
12 ללמדנו שבמקום שאין עניים יצניעוהו עד שימצא עניים לתת אותו
13 להם.
14 מתרצת הגמרא: הריבוי של 'תעזוב' בלקט נצרך לְבִדְתֵּינָא,
15 הַמַּפְקִי אֶת כְּרֵמוֹ, וְלִשְׁחַר הַשִּׁבְיִים וּבְצִרוֹ וְלִקַּח פִּירוּתוֹ לִפְנֵי שִׂיבּוֹ
16 בהם אחרים, אין זה כשאר הפקר הפטור ממתנות עניים, אלא חֵיִיב
17 בְּפִרְטָא וּבְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁבְיָהּ וּבְפִשָּׁא כֵּאלוֹ לא הפקירו. ואולם פְּטוּר
18 מִן הַמַּעֲשָׂוֹת כִּיּוֹן שהיה הפקר. ועל כרחק למדו דין זה ממה
19 שנאמר במתנות עניים 'תעזוב' פעמיים, לרבות הפקר כזה שחורר
20 וזוכה בו.
21 הגמרא מבררת בענין מתנות המובאות לבני הישיבה, האם ראוי
22 לחכם להקדים ולזכות בהן לפני שיזכה בהן אחר. מספרת הגמרא:
23 הוּא שְׂקָא דְּדִינְרִי - שק של דינרי זהב דְּאֵתָא לְבִי מְדֻרְשָׁא,
24 ששלחוהו ממקום אחר עבור בני הישיבה, ומיד כשהגיע, קָדְּרִים
25 ו-הקדים רַבִּי אֲמִי וְזָכָה בָּהֶן בְּדִינָרִים כּוֹלֵם.
26 מבררת הגמרא: וְהִיב עֲקִיד הִיב - ואיך מותר לו לעשות כך, וְהָא
27 כְּתִיב במתנות כהונה (שם יח א) 'וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע' וגו', ומשמע
28 שצריך שיתנו אותן לכהן, וְלֹא שִׁפְטוּל אותן הכהן מַעֲצָמוֹ, וכיוצא
29 בזה מתנות הנשלחות לבני הישיבה אין ראוי לקחתן לו מעצמו
30 קודם שיתנו לו אותן. משיבה הגמרא: רַבִּי אֲמִי נְמִי לְעֵנִיִּים זָכָה בָּהֶן -
31 וְאִיבְעִית אִמָּא, אָדָם הָשׁוּב כְּגוֹן מִי שֶׁנִּתְמַנֶּה לְרֹאשׁ ישיבה, שְׂאֵנִי -
32 שונה דינו משאר אנשים ומותר לו לזכות מעצמו במתנות, דְּתִנָּא,
33 בכהן גדול נאמר (ויקרא כא א) 'וְהִכֵּינָה הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו', ודורשים שצריך
34 שְׂהִיא גְּדוֹל מֵאֲחָיו בְּנֵי בְּחֻבָּהּ וּבְעוֹשֶׁר, וְאַחֲרֵים אוֹמְרִים שִׁישׁ
35 לדרוש מפסוק זה כך, מִיֵּן שְׂאֵם אֵין לוֹ לכהן הגדול ממון הרבה
36 משל עצמו שְׂאֲחָיו הַבְּהִינִים מְגִדְלִין אוֹתוֹ - צריכים ליתן לו מממונם
37 עד שיגדל מזה בעושרו, תְּלָמוּד לומר 'וְהִכֵּינָה הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו', וְגִלְהוּ
38 מִשָּׁל אֲחָיו, וּמוֹז ללמד לגבי מִי שֶׁנִּתְמַנֶּה לְרֹאשׁ ישיבה, שצריכים
39 אחיו לגדלו משלהם, ולפיכך מותר היה לרבי אמי ליטול את כל
40 הדינרים מעצמו שהרי שאר בני הישיבה צריכים לתת לו אף משל
41 עצמם.

משנה

98 במשניות הקודמות נתבאר דין נתינת הזרוע והלחיים והקבה
99 לכהן. בעת מבררת המשנה מה נכלל בזרוע ובלחיים. מבררת
100 המשנה: אֵיזוהו הַזֶּרַע - איזה חלק בבהמה נקרא זרוע וצריך ליתנו
101 לכהן. משיבה המשנה: זהו חלק היד שֶׁמֶן הַפֶּקֶר שֶׁל הַאֲרֻכָּה
102 התחתונה ו-הברך הנמכרת עם הראש, ולמעלה ממנו עַד העצם
103 הנקראת בָּהּ שֶׁל יָד, שהיא עצם רחבה של הכתף, והיא אינה בכלל
104 ה'זרוע'. היינו שב'זרוע' כלולות שתי עצמות, העצם האמצעית
105 והעצם שמעליה, עם הבשר שעליהן.
106 מוסיפה המשנה: וְחֵלֶק זה הוא גם הזרוע שֶׁל שלמי נִזִּיר, שנאמר
107 בהם (במדבר י א-ב) 'וְלִקַּח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרַע בְּשֶׁלֶף מִן הָאֵילָנִי וגו', גם
108 שם הכוונה שיקח שתי עצמות אלו עם הבשר שעליהן. וּבְגִידוֹ של
109 אותו חלק שביד הנקרא זרוע, בְּרִיָּהּ הוא החלק הנקרא שוֹק שניתן

1 ואילו רֹאשִׁית הָזֶה של צאנו שספק גזוז לאחר שנתגייר וחייב ליתנו
2 לכהן או קודם לכן ופטור, וְהַמִּתְנִיּוֹת - זרוע ולחיים וקבה שספק
3 נשחטה בהמתו משנתגייר והתחייב ליתנו, וּפְדִיּוֹן הָבֶן - בנו הבכור
4 שספק נולד לאחר שנתגייר וחייב לפדותו, וְשֶׁה של פְּדִיּוֹן פְּטוּר
5 הַמִּזֵּד שספק נולד לאחר שנתגייר וצריך לתתו לכהן, כל אלו דינים
6 לְפָטוּר, כִּיּוֹן שאינם אלא ספק ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה.
7 הגמרא מביאה שיש גורסים באופן אחר את קושיית רבי שמעון בן
8 לקיש ותיורצו של רבי יוחנן: כִּי אָתָּא - כשבא רבין לבבל, אָמַר,
9 קָמָה אֲמָתָה רַבִּי לִיה - רבי שמעון בן לקיש מצא ברייתא אחרת,
10 האומרת שכשיש ספק על קמה של גר האם נקצרה לאחר
11 שנתגייר סובר רבי מאיר שפטורה ממתנות עניים, והקשה שיש
12 סתירה בינה לבין המשנה בפאה בענין חורי הנמלים האומרת
13 שלרבי מאיר ספק לקט כלקט, ועל זה השיב לו רבי יוחנן שהמשנה
14 בפאה היא דברי רבי יהודה בן אגרא אבל חכמים סוברים שלדעת
15 רבי מאיר פטור בספק.
16 הגמרא מביאה מעשה ממנו נלמד דין בענין לקט: לֹא יָרַע את
17 שדהו מִמָּקוֹם הַנִּקְרָא בִּישָׁר, וְלֹא הָיוּ עֲנִיִּים לְמִשְׁקָל - ליטול את
18 הַלֶּקֶט. אָתָּא - בא לוי לְקַמְיָה דְּרַב שִׁשְׁתָּ לְשֹׁאֵל מה יעשה בו. אָמַר
19 לִיה רַב שִׁשְׁתָּ, נִאֲמַר (ויקרא יט א) 'וְכִרְמְךָ לא תעולל וּפָרֵט כִּרְמְךָ לא
20 תִּלְקֹט, לְעֵנִי וְלִגְרֵי תַעֲזוֹב אֲתָם', מִשְׁמַע שצריך להניחם דווקא לצורך
21 העניים, וְלֹא לְעוֹרְבִים וְלֹא לְעַמְּלִים שיאכלום, לפיכך כשאין
22 עניים מותר לך לקחתם לעצמך.
23 מקשה הגמרא על רב ששת: מִיִּתְיָב, שנינו לגבי המפריש תרומה
24 בגורן, שהבעלים אֵין מְבִיאִין - אינם צריכים לטרוח ולהביא לכהן
25 את הַתְּרוּמָה לֹא מִגּוֹרֵן לְעִיר וְלֹא מִמְּדִבְרָא לְיִשׁוּב, אלא הכהן ילך
26 ויביאנה. וְאֵם אֵין שֶׁם בָּהֶן, הבעלים שוֹבְרִי פָּרָה לשאת את התרומה
27 וּמְבִיאָהּ לְעִיר לשומרה עד שימצא בהן ויתננה לו, מִפְּנֵי הַפֶּסֶד
28 הַתְּרוּמָה, שאם ישאירנה בגורן או במדבר עלולה להיפסד.
29 ולכאורה הוא הדין לגבי מתנות עניים, שאם אין עניים שיקחון,
30 צריך להביאן לְעִיר ולשומרן עד שימצא עניים לתת להם, שלא
31 כדברי רב ששת.
32 מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי תְּרוּמָה דְּמִבְּלָה - שונה הוא דינה של
33 תרומה, שכל עוד שלא הפרישה אסורה כל תבואתו באכילה מדין
34 טבל, וְלֹא סָגִיא דְּלֹא מַפְרִישָׁהּ לָהּ - ועל כרחק צריך הוא להפרישה
35 כדי להתיר את תבואתו, וכיון שהפרישה צריך לשומרה שלא
36 תיפסד. מה שאין כן לגבי מתנות עניים אין תבואתו נאסרת כשלא
37 הפרישן, לפיכך אם אין שם עניים אינו צריך להפרישן.
38 מקשה הגמרא: וְהִרִי מִתְּנוֹת הַזֶּרַע וְהַלְחִים וְהַקֶּבֶד, דְּלֹא מְכָלִי -
39 שאין הבהמה נחשבת טבל כשלא הורמו עדיין ומותר לאוכלה,
40 וְתִנָּא לגבי מתנות אלו, שהנמצא בָּמָקוֹם שֶׁנִּתְּנוּ לְמִלּוֹג בְּעֵלִים -
41 להכניס את בשר העגלים עם העור שעליו לתוך מים ורותחים כדי
42 להשיר את השער על גנת שיוכלו אחר כך לבשל את העור עם
43 הבשר ולאוכלו, לֹא יִפְשִׁיט אֶת הַזֶּרַע מִהָעוֹר אלא יתננה לכהן
44 כמו שהיא בעורה. וכן במקום שנהגו שלא למלוג את עור הראש
45 אלא לְהַפְשִׁיט אֶת הָרֹאשׁ מהעור, אף על פי כן לֹא יִפְשִׁיט אֶת הַלְחִי
46 אלא יתננה לכהן כמו שהיא בעורה. וְאֵם אֵין שֶׁם בָּהֶן, מַעֲלִין אוֹתָן
47 בְּרָמִים - צריך לשום את המתנות כמה הן שוות, וְאוֹכְלֵן הַבְּעֵלִים
48 בעצמו, ויתן דמיהן לכהן הראשון שיבא לפניו, מִפְּנֵי הַפֶּסֶד בָּהֶן,
49 שאם יפרישן ויזכה עד שימצא בהן עלולות הן להתקלקל.
50 ולדברך, מדוע לא יקחן לעצמו כמו במתנות עניים.
51 מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי מִתְּנוֹת בְּהוֹנָה דְּתִינָה בְּתִיבָא בִּיהּ - שונה
52 הוא דינן של מתנות כהונה משום שכתוב בהן לשון נתינה, לפיכך
53 צריך להפרישן ולשומרן דמיהן לכהן, מה שאין כן במתנות עניים
54 שלא כתוב בהן לשון נתינה אלא עזיבה, לפיכך כשאין שם עניים
55 יכול לקחתן לעצמו.
56 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא שהובאה לעיל מהברייתא לגבי

פרק אחד עשר - ראשית הגז

משנה

נאמר בפסוק (דברים יד ד) 'רִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ', כלומר שבכל פעם כשאתה גוזז את צאנך, תתן מן הגֹז' - [הצמר הגוזז] מתנה לכהן, ומצוה זו נקראת 'ראשית הגז'. משנתינו עוסקת בדיני ובשיעורי המצוה.

מצות 'ראשית הגז' נהגה חיובה בין צאנך ישראל ובין בחזין לארץ, בין בפני הבית - בזמן שבית המקדש קיים ובין שלא בפני הבית. ונהגת רק בבהמות שהם חולין אצל לא בבהמות שהם מוקדשים. המשנה מציינת חילוקי דינים בין מצוה זו לבין המצוה [וששנינו בפרק הקודם] שהשוטט בהמה נותן לכהן את הזרוע והלחיים והקיבה: חומר - חומר יותר החיוב שיש בזרוע ולחיים ובקיבה מהחיוב של ראשית הגז, שהזרוע והלחיים והקיבה נותנין בין בפקדון ובין בצאן. וכן נהגין בין במוקדש - ששחט בהמות רבות שחייב ליתן מכל אחת ואחת, ובין במוקדש - שלא שחט אלא בהמה אחת. ואילו ראשית הגז אינו נהג אלא בבהמות - כבשים, וכן אינו נהג אלא בשיעור מוקדש.

מבררת המשנה: וכמה הוא שיעור 'מקדש' שבפחות מכך אין נהגת מצות ראשית הגז, בית ששמי אומרים שהשיעור הוא כשגוזז שתי החלות, ששמי (ישעיהו י כא) בענין הנבואה על ימי חזקיהו, 'והיה איש עגלת פקר וישי צאן' כלומר שכל איש יגדל רק עגלת בקר ושתי צאן, ומרוב שתשרה הברכה יהיה די לו בכך. ומבואר ששנים זהו השיעור המועט ביותר שנקרא 'צאן', ואף בראשית הגז שהחיוב נאמר על 'צאן', זהו השיעור. ובית הלל אומרים [שהשיעור הוא חמש, ששמי (שמואל א' כה יח)] בענין הממנות ששלחה אביגיל לדוד, 'חמש צאן עשיות' ומצינו אם כן שהלשון 'צאן' נאמר על חמש.

המשנה מביאה מחלוקת כמה הוא שיעור הגזיזה המחייב: רבי דוסא בן תרפינס אומר, חמש רחלות שיהיו גוזזות מכל אחת מן גז במשקל מנה ופרס - מנה וחצי, חייבות בראשית הגז אבל כשגוזזים פחות מזה, אין חיוב. ותרפינס אומרים שהשיעור הוא, חמש רחלות גוזזות כל ששן.

המשנה מבררת כמה שיעור הנתינה לכהן: וכמה 'גז' צריך לתת לכהן. מבארת המשנה, נותנין לו 'גז' במשקל חמש סלעים כפי שהיה משקלם ביהודה, ששן שוים לעשר סלעים כפי שהיה משקלם בגליל, שסלעיהם היו שוקלים מוחצית מביהודה.

מלמדת המשנה, שמשקל זה הוא כשהצמר כבר מלובן [ונקי] ולא צואי [מלובכל]. וזאת כדי שהכהן יוכל לעשות ממנו בגד קטן, ואם יתן לו השיעור בצמר שמעורב בו לכלוך, אחר שילבנו יחסר מהכמות ולא יספיק לבגד קטן ואין זה נחשב מתנה, והמצוה היא לתת לכהן מתנה, ששמי (דברים יד ד) 'רִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ' שצריך שיהא בו כדי מתנה.

המשנה מלמדת מה נחשב לשיעור שפוסט מלתת: לא תפסיק ליתנו לו - לכהן את הגז עד שצבעו, פסור כיון שהשתנה, וקנאו בשינוי זה. אבל אם רק לבנו ולא צבעו, חייב לתת שאין זה נחשב שינוי. המשנה מלמדת מה הדין כשהצמר והבהמה אינם שייכים לאותם הבעלים: הלוקח גז צאנו של עובד בוכבים כשהוא עדיין מחובר לבהמה, פסור בראשית הגז לכשיגוזז. אבל הלוקח גז צאנו של חבירו ישראל וכשהוא מחובר, אם שיר המוכר לעצמו חלק מן הגז, שלא מכר לו את הגז של כל צאנו, חייב לתת מחלקו את ראשית הגז לכהן גם עבור הצמר שביד הלוקח. אבל אם לא שיר המוכר לעצמו כלום, הלוקח חייב לתת ממנו שקנה. היו לו - למוכר שני מינים של בהמות, מין אחד 'שחופות' - אינם

שחורות ואינם לבנות, ומין שני 'לגנות', ויכר לו רק את הגיזה של השחופות' אבל לא את של הלגנות, וכן אם כל הצאן הוא ממין אחד, אלא שמכר רק את גיזת הוֹכְרִים אצל לא את גיזת הנקבות, וה נותן לעצמו וה נותן לעצמו - כל אחד מהם והמוכר והלוקח צריך לתת מחלקו לכהן את ראשית הגז, ואין אחד נפטר בנתינת השני.

גמרא

שנינו במשנה שראשית הגז נהגה בחולין אבל לא במוקדשין, הגמרא מבררת מה הטעם בזה. שואלת הגמרא: בבהמות המוקדשין מאי טעמא שלא חייבים לתת מהם ראשית הגז. משיבה הגמרא: אמר קרא, 'צאנך' וממה שנאמר בלשון יחיד משמע שהחיוב הוא רק בצאן ששייך לך, כלומר לבעלים שהם ישראל, ולא בצאן של הקדש.

שואלת הגמרא: טעמא דכתב דתב רחמנא 'צאנך' - משמע שכל הטעם שאין חיוב בצאן הקדש הוא רק מחמת לשון הפסוק, הא לאו הכי, הנה אמרינן שאף בהמות של קדשים חייבים בראשית הגז, ואין יתכן לומר כן, הא לאו הכי ניהו נינהו - הרי בהמות אלו אסור לגזוזם, דתב (שם טו יט) לענין בכור, 'ולא תגז בכור צאנך', ומכאן יש ללמוד לכל הבהמות שהם קדושות שאסור לגזוזם. ואם כן קשה למה צריך פסוק כדי ללמדנו שמצות ראשית הגז לא נהגת בבהמה שהיא קדושה, הלא ממילא אסור לגזוז.

משיבה הגמרא: אי בקדשי מוקדש - אם עוסקים בבהמות שהקדישם להקרבה במזבח שקדושתם חמורה, הכי נמי שאין צריך ללמדנו שפטורים מראשית הגז, כיון שלמדים מבכור שהוא מקדוש מזבח, הכא נמי עסקינן, בבהמות שהם 'קדשי בדק הבית' - שהקדישם כדי שבשוין יחזיקו את בית המקדש, שקדושתן פחות חמורה, והייתי סבור לומר שיתחייב בראשית הגז שהרי אין בהם איסור גיזה.

דוחה הגמרא: והאמר רבי אלעזר שגם קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ונעבדה, ועדיין קשה למה צריך ללמדנו שפטורים בהם מראשית הגז.

מבארת הגמרא: האיסור גיזה שיש בקדשי בדק הבית הוא רק מדרבנן, וכיון שכך סלקא דעתך אמינא, שהואיל ופדאורייתא בני גיזה נינהו - מותר לגזוזם, ה"א דגזו ליה ליתבי ליה - היכן שעבר על דברי חכמים וגזוז, שיתן לכהן ראשית הגז, לזה בא הפסוק ללמדנו שלעולם אין ראשית הגז נהג בבהמות הקדש.

שואלת הגמרא: איך היה מקום לומר שיש חיוב לתת מבהמת הקדש ולבדק הבית? והא קדוש ליה - והרי זה קדוש, ואין יתכן לתת לכהן ממנו הקדש. משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא, לפירוק וליתבי ליה - שיצטרך לפדות את הצמר ולאחר מכן לתת, לכך צריך את המיעוט 'צאנך' שפטור.

שוב שואלת הגמרא: איך היה מקום לומר שיפדה ויתן, והא כשפודים בעלי חיים פני העקמה והעקרה - צריך להעמידם על רגליהם ולאחר מכן להעריך את שוים, וכאן הלא אי אפשר להעמיד את הצמר.

ממשיכה הגמרא את השאלה: הניחא למאן דאמר - מובן הדבר לפי מי שסובר (תמורה לב), שקדשי בדק הבית לא היו בכלל החיוב של העקמה והעקרה, ולכן היה צד שמי שעבר על איסור חכמים וגזוז, שיצטרך לפדות את הצמר בלא העמדה והערכה ולתת ראשית הגז. אלא למאן דאמר שאף קודשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה, מאי אכא למימר, שהרי למה צריך את המיעוט 'צאנך', והלא ממילא אין אפשרות לפדות ולתת.

מבארת הגמרא: אמר רבי מני בר פפשי משום רבי ינאי, הכא במשנתינו, מדובר בקדשי בדק הבית חוץ מניחיה -

ראשית הגז לפרוק וליתוב ליה — תימה: אמאן קאי אי אמאן דעבר וגזו — אטו קנסא הוא. דקניס ליה משום דעבר וגזו לפרותו, ובעלים שהקדישו נמי — אמאי מיחייב ואי אבדן — לא הוה ליה למימר "לפרוק וליתוב" וגזי דהאי לא תקשי מה מריות שפרה — דמריות שפרה בשוה פרוטה אפילו שוה מנה, דמחולל.

והא בעי העמדה והערכה — ואם תאמר: מה

שיך העמדה והערכה בגיזה, דהויא במקדיש עצים ואבנים? ויש לומר: כיון שהיה מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה והערכה, צריך העמדה והערכה, ואם תאמר: ולימא, כשהעמיד והעריך ואחר כך עבר וגזו ופרדו ויש לומר: בדשעת פרייה בעינן העמדה והערכה.

במקדיש גיזה עצמה — ורבי מני בר פטיש דלעיל אית ליה שפיר דף דרשא,

אבל רבא לית ליה דרשה דרבי מני בר פטיש דפטר מקדיש בהמה חוץ מגיזה ובחישתה,

מדבעי בסמוך: ואלא "צאנך" למאי אתא. ורבנן

משנה ראשית הגז — כל הגוז צאנו, בין טלאים ובין זקנים, ואפילו גזוז מאה פעמים — נותן ממנה מתנה לכהן. ושיעורא מפרש לקמן: מחמש גיזות, שיש בכל אחד מנה ופרס היה נותן משקל חמש סלעים. נותנין בבקר ובצאן — דכתיב (דברים יז) "אם שור אם שה", ובמוקט — אפילו לא שחט אלא אחת. **אלא**

ברחלים — ד"ג צאנך" כתיב, ועוים — לאו "גז" איקרו, כדמפרש בגמרא. מנה מנה **ופרס** — כל אחת מנה חוצי, ובוצר מהבי לא חשיב "גז", שזו פחותה שבגיזות. כל שהן — בגמרא מפרש מאי היא. ובמה נותן לו — בגמרא מפרש אהיכא קאי. **צואי** — שלא נתלבן עדיין כולו. **שצבעו** — ישראל זה. **פטור** — דקנייה בשנינו, דדחה ליה במזיק מתנות כהונה או שאכלן. לבנו ולא צבעו — אין זה שנינו, ואכתי בעיניה הוא. הלוקח **גז צאנו** של גזי — במחובר. **פטור** — ד"ג צאנך" כתיב, והאי צאן לאו ידידה הוא, ואצאן ידידה קפיד קרא. ולא אגזין ידידה. **שחופות** — לא שחור ולא לבן. זה נותן לעצמו — בגמרא מפרש טעמא.

גמרא בקדיש בדר הבית — דמותרין בגיזה, אתא קרא למעטינהו מחיובא דראשית הגז. מדרבנן — תירוצא הוא. **היכא** — דעבר אדרבנן וגזו, אמנא: ליתייב — להכי אתא קרא. והא קדשה לה — והכי תיסק אדעתין דנחייב למיתב ליה מידי דהקדש, ולמה לי למעטינהו? כל הקדש בבעלי חיים טעון העמדה והערכה, היכא דאקדיש בהמה גופה, והכי משכחת לה דנחייב, דאיצטרך קרא למעוטי, והא אחר שגזו אינו יכול להעמיד הגיזה? **הניחא למאן דאמר** — בתמורה (לכב), **קדיש בדר הבית לא היו כבול כי** — איצטרך האי קרא דלא נימא ניפרוק ונתיב ליה. הכי גריסין סלקא דעתך **אמינא** ליתווי וליתוב ליה — כלומר, גיזו לכתחלה וליתוב ליה, דהא גז לא הקדיש. **אי הכי** — דרבינו מגיזה אוקימתה חוץ מגיזה, שהוא מותר לגיזה שהיזה שלו — מאי דוחק לאוקומה בקדיש בדר הבית, אפילו קדיש מזהב נמי ובדעבר וגזו? ומשני **מכח** — הגיזה הניטלת מכחשת הבשר, ואסור לגיזה. **אפילו הכי** — דאמר "חוץ מגיזה" — קדשה נמי גיזה. דאידי דקדושת הגוף חמורה, פטשה בכל המחובר בהי, אבל קדושת גריסין, כגון קדיש בדר הבית, מאי דלא אקדיש לא אקדיש. והלא במקדישים — כלומר, בתחלת הקדש האומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה. אף בתמורה, כשיאמר "רגלה של זו תמורה" — תהא כולה תמורה, ופליג אדרבי מאיר דאמר: אין ממזין באברין ולא אברין בשלמין, ובפרק "בהמה המקשה" דהא מפורשת.

ואפילו לרבי מאיר דאמר אין כולה עולה — בפרק "בהמה המקשה" מייית לה בגמרא. אבל במקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, מוקמינן בתמורה דמודי רבי מאיר דקדישה כולה. **רבא אמר** — לא תטרד לאוקומי מתניתין במקדיש חוץ מגיזה ובחישתה, אלא במקדיש גיזה לבדה. וטעמא דמתניתין: לאו מ"ג צאנך" ליה, דהכא צאנך הוא, אלא מדסמך נתניה לגיזה. **סלקא דעתך אמינא** ליפרוק וליתוב — קא משמע לן דאמר קרא "גז תתן" — מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתניה, והכא משום העמדה והערכה ליכא — דכי כתיבא העמדה, במקדיש בהמה עצמה כתיבא. השתא דאתית להכי — לא גריסין. **אלא צאנך** — דמשמע, אלמא למאי אתא למעוטי שחופות גז לרבנן וא שחופות ישראל לרבי אלעאי? **ולא** של שחופות — דרוש הכי "צאנך" — המיוחד לך. למעוטי שחופות גזי — אבל דישאל "מיוחד לך" קרינא ביה, הואיל ושניהם בני חיוב, וכל ישראל קרוים בשלשון יחיד. **ראשית הפסיק הענין** — מדלא כתבינן בחד "ראשית", שמע מינה: לא איתקוש. ודלכך, איצטרך לפרושי בה מיעוטא לשחופות גזי.

וכמה נותנין לו — משקל חמש סלעים ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, מולין ולא צואי, כדי לעשות ממנו כגד קטן, שנאמר "תתן לו" — שיהא בו כדי מתנה. לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו — פטור. לבנו ולא צבעו — חייב. הלוקח גז צאנו של גזי — פטור מראשית הגז. הלוקח גז צאנו של חבירו, אם שירי — המוכר חייב, לא שירי — הלוקח חייב. היו לו שני מינים שחופות ולבנות, מבר לו שחופות אבל לא לבנות, וברים אבל לא נקבות — זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו. **גמרא** במקדישין מאי טעמא לא? **אמר קרא**: "צאנך" — ולא צאן הקדיש. — טעמא דכתב רחמנא "צאנך", הא לאו הכי הוה אמנא קדישים חייבים בראשית הגז? הא לאו בני גיזה נינהו, דכתיב: "ולא תגזו כבוד צאנך" — אי בקדישי מזהב — הכי נמי, הכא במאי עסקינן — בקדיש בדר הבית. והאמר רבי אלעאי: קדיש בדר הבית אסורים בגיזה ועבודה! — מדרבנן. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומדאורייתא בני גיזה נינהו, היכא דגזו ליה — ליתוב ליה. — והא קדיש להו — סלקא דעתך אמינא: לפרוק וליתוב ליה. — והא בעי העמדה והערכה! הניחא למאן דאמר קדיש בדר הבית לא היו כבול העמדה והערכה. **אלא למאן דאמר** היו מאי אביא למימר? **אמר רבי מני בר פטיש** משום רבי ינאי: **הכא במקדיש** בהמתו לברך הבית חוץ מגיזותיה, סלקא דעתך אמינא: ליתווי וליתוב ליה, **אמר קרא** "צאנך" — ולא צאן של הקדיש. — אי הכי, קדיש מזהב נמי! — כחשי. — קדיש בדר הבית נמי כחשי! — דאמר "חוץ מגיזה ובחישתה". — קדיש מזהב נמי דאמר "חוץ מגיזה ובחישתה"! — אפילו הכי, פשטא קדושה כבולה. ומנא תימרא — דאמר רבי יוסי: והלא במקדישין האומר "רגלה של זו עולה" — פולגה עולה. ואפילו לרבי מאיר דאמר אין כולה עולה — הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו — קדשה. **רבא אמר**: במקדיש גיזה עצמה, סלקא דעתך אמינא: ליתווי ולפרוק וליתוב ליה, **אמר קרא** "גז צאנך תתן לו" — מי שאין מחוסר אלא גיזה ונתניה, יצא זה שמחוסר גיזה פרייה ונתניה. **אלא "צאנך"** למאי אתא? לכדתניא: בהמות השוחפים חייב בראשית הגז, ורבי אלעאי פוטר. מאי טעמא דרבי אלעאי? **אמר קרא** "צאנך" — ולא של שחופות. ורבנן — למעוטי שחופות גזי. ורבי אלעאי — שחופות גזי מנא ליה? נפקא ליה מרישא דקרא "ראשית הגז" — ולא שחופות גזי. ורבנן — "ראשית" (הגז) הפסיק הענין, ורבי אלעאי — וי"ו הדר ערכיה, ורבנן

ואפילו לרבי מאיר דאמר אין כולה עולה — בפרק "בהמה המקשה" מייית לה בגמרא. אבל במקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, מוקמינן בתמורה דמודי רבי מאיר דקדישה כולה. **רבא אמר** — לא תטרד לאוקומי מתניתין במקדיש חוץ מגיזה ובחישתה, אלא במקדיש גיזה לבדה. וטעמא דמתניתין: לאו מ"ג צאנך" ליה, דהכא צאנך הוא, אלא מדסמך נתניה לגיזה. **סלקא דעתך אמינא** ליפרוק וליתוב — קא משמע לן דאמר קרא "גז תתן" — מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתניה, והכא משום העמדה והערכה ליכא — דכי כתיבא העמדה, במקדיש בהמה עצמה כתיבא. השתא דאתית להכי — לא גריסין. **אלא צאנך** — דמשמע, אלמא למאי אתא למעוטי שחופות גז לרבנן וא שחופות ישראל לרבי אלעאי? **ולא** של שחופות — דרוש הכי "צאנך" — המיוחד לך. למעוטי שחופות גזי — אבל דישאל "מיוחד לך" קרינא ביה, הואיל ושניהם בני חיוב, וכל ישראל קרוים בשלשון יחיד. **ראשית הפסיק הענין** — מדלא כתבינן בחד "ראשית", שמע מינה: לא איתקוש. ודלכך, איצטרך לפרושי בה מיעוטא לשחופות גזי.

- ורבנן לא לכתוב לא וי"ו ולא ראשית — רבנן אמרי לך: אי סלקא
דעתך איתקוש למידי — לא נכתוב לא "ראשית" לאפסוקינהו, ולא וי"ו למחדר
ערבניהו אלא ודאי אפסוקינהו, ולא תקשינהו להכי כי היכי דאיתר לך "צאנך"
— לשותפות ישראל, אבל "דגנך" — למעוטי שותפות גוי מתרומה, ו"צאנך" —
לשותפות הגוי בגז. אבל לשותפות ישראל,
לא איתר קרא. תרומה קדושת הנוה
שאסורה לזרים — וראשית הגז — קדושת
דמים, ממנא בעלמא, ו"קדושה" לאו
דוקא. פסוק — אורחיה לאפסוקינהו, והדר
עריב להו, למילף פטורא שותפות דגוי
מזיקשא דתרומה, והדר איתר "צאנך"
למפטר שותפות דישאל. ואיכתיא אימא
שותפות גוי בתרומה רבנן חיובי מחייבי
— חלקו של ישראל, ולא מצי למפטר
שותפות דגוי בראשית הגז בהדקשא
דתרומה. הילכך "צאנך" — למעוטי
שותפות גוי, ו"דגנך" — למעוטי דגון
גוי, כגון גוי שלקח שדה של ישראל
ומירחה — הלוקח אותה תבואה מן הגוי
פטור מלעשר, ואף על פי שגדלה בשדה
של ישראל, כדאמרין במנחות בפרק "רבי
ישמעאל" (סו,א). מירוח הגוי פטור. אי נמי:
"דגנך" — ולא דגן גוי, ולאשמועינן דש
קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד
מעשר. וחלקו של גוי — פטור, שאם חזר
ומכרו לישראל — אינו חייב לעשר. אבל
חלקו של ישראל — חייב. ואף על גב
דמי"צאנך" משמע להו: ולא שותפות גוי,
לא משמע להו מ"דגנך" למעוטי של
שותפות גוי. דגן — כמאן דפליג דמי,
שחרי חולקין אותה במדה, וקרינא ביה
"דגנך" בחלקו של ישראל. אבל צאן — כל
בהמה ובהמה יש לגוי חלק בה, ולא קרינא
בהמה מנייהו "צאנך". שלקוח שדה —
שקנו שדה בשותפות. מכל וחולין מעורבין
זה בזה — ואפילו לאחר שחלקו, לא
אמרין "יש בריה", וחלקו של גוי הלך לו,
וזה חלק המגיע לישראל, וטבל גמור הוא.
אלא "אין בריה", וגם זה שנשאר — חציו
טבל חצי חולין, דקין שני לגוי בארץ
ישראל להפקיע חלקו מיד מעשר. ואני שמעתי: שאין לו תקנה, לפי שאם בא להפריש — נמצא מפרשיש וכן הפטור על החיוב. ולי נראה: שיש לו תקנה בשני צדדין, אם יש לו טבל ממקום אחר — מפרשיש על זה, לפי חציו, שאין חייב אלא חציו. ואם אין לו טבל אחר — מפרשיש מיניה וביה, לפי כולו. כגון אם יש לו עשרים — מפרשיש שנים מתוך. שאם אין מפרשיש אלא אחד — לא נפטור, לפי שזה שהפריש יש חציו שאין שם מעשר חל עליו, לפי שהוא פטור ועומד. אבל בשמפריש שנים — הרי השם חל על האחד, ופוסט את העשרה המחוייבין. והא ליכא למימר: דילמא שניהם המופרשין בחלקו של גוי גדלו, ואין שם מעשר חל עליהם — דתנא בגמרא דראש השנה (ע"ב), גבי חזש וישן המעורבין, דקיימא לן: אין תורמין מזה על זה, וקתני: צובר את גרנו לתוכו, ונמצא תורם מן החדש שבו על החדש שבו, ומן הישן שבו על הישן שבו. וכן הישן שבו, ומן החולין, איכא נמי חדש וישן במעשר. הכא נמי נמצא תורם מן החיוב שבו על החיוב שבו, ומן הפטור שבו על הפטור שבו. ואפילו למאן דפליג עליה דההוא, הכא מודי. דהתם — הוא דאיכא למימר: אין בילה, לא נבללו יפה, ושמא אין חדש במעשר לפי חשבון הנותר בחולין, ואין ישן במעשר לפי חשבון הנותר בחולין. אבל הכא — יש בילה, דהא בכל חטה וחסה יש לגוי ולישראל חלק, כיון דאין בריה. וכי אפריש מיניה וביה, יש במעשר מן החיוב כפי הפטור וכן הפטור כפי הפטור. ובתוספתא דדמאי (פרק ה) מצאתי דטבל וחולין שנתערבו — אם יש לו פרסה ממקום אחר, מוציא לפי חשבון. כלומר, מפרשיש ממקום אחר לפי חשבון טבל זה המעורב. ואם לאו — נוטל מן החולין כפי תרומת מעשר שבתכטל. ואיני יודע מהו. ורבי ורבן שמעון בן גמליאל הכי פליגי — רבי סבר: אם יש לו טבל אחר, מפרשיש על זה לפי חציו. ואם הפריש לפי כולו, דנמצא מרבא במעשרהו, ומעשרותיו מקולקלים חזו מתוקן, ועוד נפקא מינה: שאין מפרשיש מזה על טבל אחר. ורבן שמעון וכן גמליאל סבר: יש בריה, וכיון שחלקו — הרי חלקו של ישראל כולו חייב. ואפילו הוא בא להפריש עליו ממקום אחר — מפרשיש לפי כולו, והשם חל על מעשרותיו, ומתוקנים הם. ואם רצה להפריש מזה על מקום אחר — מותר. ואי בעית אימא — לא תדחק למימר דהר עריבה, דתרייהו בין שותפות גוי בין שותפות ישראל לרבי אלעאי מ"צאנך" נפק, דבעינן מיוחד לך ולא שותפות. לא שנה דגוי ולא שנה דישאל. ישראל כרי חיובא הוא — וכל ישראל נקראין בלשון יחיד, ולא מיוחד בעינן, ובלבד שאוכל לקרוא בה "צאן של ישראל". אמר רבא — אף על פי דפטר רבי אלעאי בשותפות דראשית הגז, מודה הוא בכל הני דאמר לקמיה, כל חד וחד כדמפרש טעמא. תרומותיהם — משמע לשנים. אירבה לילף פטוריהו לחיובא — דהא בתרומה נמי כתיב "ראשית", ושותפות חיבת בה, וקולא וחומרא — לחומרא מקשינן (יבמות ת,א). לפי לי — קרא "עריסותיהם" בחיובא בשותפות? כרי עריסותיהם — בממדי יניחה להם תורה, ושם נאמר להם "כדי עריסותיהם" של עכשיו חייב בחלה. וכמה עיסת מדבר? "עומר לגלגלת", ו"העומר עשירית האיפה", והחשבון עולה לחמשה לוגין צפוריים, שהן שבעה רבעים ועוד מדבריות, שהן ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה. כדאמרין בעירובין בפרק "כיצד משתתפין" (פג,ב). איפה — שלש סאין, סאה — ששת בקין, הרי איפה — שמונה עשר בקין. קב — ארבעה לוגין, הרי איפה — שבעים ושנים לוגין. עשירית דידה כמה הוה — שבעה לוגין לשבעים לוג. ולשני לוגין שהן שנים עשרה ביצים, עשירית שלחן — ביצה וחומש. הרי שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה. והלוג — ששה ביצים, הרי ארבעים ושלוש ביצים וחומש. ארצכם — של שנים הוא אומר. בקרך וצאנך — כל הבכור וגוי, הרי כתיב "ובכורות בקרכם וצאנכם" — אפילו לשנים.

ישראל הרי גם הישראל השני בר חיובא הוא בראשית הגז ונקרא
 'צאנך'.
 רבא מונה כמה דינים שבהם רבי אילעאי מודה שותפים
 ישראלים חייבים בהם אף שחיובם נאמר בלשון יחיד, כיון
 שמפסוק אחר האמור בענינים למדים לרבות שותפים. **אמר רבא:**
 אף שרבי אילעאי פטר שותפות בראשית הגז, מכל מקום **מורה**
 רבי **אלעאי** בתריוקה ששותפים חייבים בה. ואף על גב דבבבב
 לענין תרומה, **דנך**, בלשון יחיד ומשמע דידך אין - דגן ששייך
 רק לך הוא בכלל החיוב, אבל דגן **דשותפות** - ששותפים בו שנים
 לא נאמר החיוב. מכל מקום חייבים, שהרי **כתב רחמנא**
'תרומותיהם' (**'תרומתכם'**) (במדבר יח כז) בלשון רבים, ללמדנו
 לרבות שותפים. שואלת הגמרא: **אלא** כיון ששותפים חייבים
'דנך' למה לי - למה נאמר בלשון יחיד. מבארת הגמרא: **למעושי**
 מחיוב תרומה את חלק הישראל כשהוא בשותפות עם עובד
 בוכבים.
 דין נוסף שמודה בו רבי אילעאי ששותפים חייבים, הוא לענין
 הפרשת חלה, שאף על גב דבבבב (**מראשית**, **ואיכא**
למימר דנילף גזירה שוה **'ראשית'** **'מראשית'** **הגז**, מה להלן
 בראשית' האמורה בראשית הגז **דשותפות** לא - אינה נוהגת
 בצאן של שותפים, אף כן **באין** בראשית' האמורה לענין חיוב
 הפרשת חלה, **דשותפות** לא - שלא יתא חיוב חלה בעיסה של
 שותפים, לכך **כתב רחמנא** לענין חלה **'עריסותיהם'** בלשון רבים
 לרבות שותפים.
 שואלת הגמרא: **אלא מעמא** שאין נוהג בעיסת השותפים הוא רק
 משום דבבבב **'עריסותיהם'** **הא לאו הכי**, הוה אמנא שנילף גזירה
 שוה **'ראשית'** **'מראשית'** **הגז** לפטור שותפים בחלה, והלא
 אדרבה, נילף גזירה שוה **מיתריוקה** שכמו שבתרומה שותפים
 חייבים כך גם בחלה. משיבה הגמרא: **הכי נמי** - אכן למדים
 מתרומה לחיוב עיסת השותפין בחלה.
 שואלת הגמרא: **אלא תיבת 'עריסותיהם' למה לי**. משיבה הגמרא:
כדי עריסותיהם - ללמד ששיעור העיסה החייבת הוא
 כעריסותיהם שבמדבר והיינו מדת 'עומר' והוא עשירית האיפה.
 דין נוסף הוא לענין חיוב פאה, שאף על גב דבבבב (**שדך**
 שמשמע דידך אין - אם השדה רק שלך אתה חייב בפאה, אבל
 שדה בשותפות, לא. מכל מקום אין הדין כך שהרי **כתב רחמנא**
 (**שם**) **'ובקצרכתם את קציר ארצכם'** בלשון רבים ללמד שגם שותפים
 חייבים בפאה. שואלת הגמרא: **אלא** אם אכן שותפים חייבים
 בפאה, תיבת **'שדך'** שמשמעותה לשון יחיד למה לי. מבארת
 הגמרא: **למעושי** ישראל שיש לו שדה בשותפות עם עובד בוכבים
 שפטור מלהניח פאה.
 דין נוסף הוא לענין בבבבב, שאף על גב דבבבב (**דברים טו ט**) **'כל**
הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך', ומהלשון יחיד משמע דידך אין
דשותפות לא - שהחיוב הוא דווקא אם זה רק שלך. מכל מקום אין
 זה כך שהרי **כתב רחמנא** (**שם יב ו**) **'ובכרת בקצרכתם וצאנכם'** בלשון
 רבים, ללמד שאף שותפים חייבים. שואלת הגמרא: **אלא** אם
 שותפים חייבים, **'בקרך וצאנך'** שנאמר בלשון יחיד למה לי.
 מבארת הגמרא: ללמדנו **למעושי** שותפות עם עובד בוכבים שאין
 נוהג בבמה זו דיני בכור.
 דין נוסף הוא לענין חיוב מוזה, שאף על גב דבבבב (**דברים טו ט**)
'ביתך', שמשמע דידך אין - בבית שהוא רק שלך יש חיוב מוזה,
 אבל בבית שהוא בשותפות, לא. לכך **כתב רחמנא** (**שם יא כא**) **'למנו**
דבנו מיכם וימי בניכם' בלשון רבים, ללמד שאף שותפים חייבים.
 שואלת הגמרא: **ואלא** **'ביתך'** הנאמר בלשון יחיד למה לי. מבארת
 הגמרא: **לכדרכה**, **דאמר רבה**,

שואלת הגמרא: **נדבך**, למה צריכים לדרוש מ'צאנך', שילמדו
 מ'דגנך', שהרי האות ו'יו מחברת. משיבה הגמרא: אם אפשר
 ללמוד מתחילת הפסוק לסופו, לא נכתוב **רחמנא**, לא את האות
 ו'יו' שמחברת ולא את תיבת **ראשית** שמחלקת וממילא היינו
 לומדים מתחילתו לסופו, אלא ודאי שתיבת 'ראשית' השניה באה
 ללמד שאין ללמוד היקש מתרומה לראשית הגז. שואלת הגמרא:
ודבי אלעאי מה ישיב לרבנן על כך. מבארת הגמרא: אידי דהאי
 וראשית הגז קדוש רק בקדושת דמים, והאי (ותרומה) קדושה
 בקדושת הנות, פסיק להו והדר ערבי להו - הפסוק עושה הפסקה
 ביניהם על ידי תיבת 'ראשית' וחוזר ומחברם על ידי האות ו'יו
 כדי שנלמד את פטור שותפות עובד כוכבים מתרומה לראשית
 הגז, ו'צאנך' מיותר לפטור שותפות ישראל בראשית הגז.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע לרבנן לא לומדים לפטור
 שותפות עובד כוכבים בראשית הגז מ'דגנך', ואיכעית אימא,
שותפות עובד כוכבים בתריוקה רבנן חייבי מחייבי - רבנן סוברים
 שישאל השותף עם עובד כוכבים בשדה, חייב להפריש תרומה
 מחלקו, ואינם דורשים מ'דגנך' לפוטרו ולכן גם אי אפשר ללמוד
 מזה לראשית הגז, והוצרכו ללמוד את הפטור של שותפות עובד
 כוכבים בראשית הגז מ'צאנך'.
 הגמרא מוכיחה מבריייתא ששותפות עובד כוכבים אינה פוטרת
 את חלק הישראל מתרומה: **תנאי, ישראל ועובד בוכבים שלקחו**
שדה בשותפות, מה שגדל בשדה הוא מכל - חייב במעשר והיינו
 חלק הישראל, וחולין - פטור ממעשר והיינו חלק העובד כוכבים,
מעורבים זה בזה אף לאחר שחלקו, לפי שבחלקו של כל אחד
 מעורבים טבל וחולין, אלו הם דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל
 אומר, לאחר החלוקה, החלק של הישראל חייב, והחלק של
 העובד בוכבים פטור.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם: עד כאן לא פליגי רבי ורבן שמעון
 בן גמליאל, **אלא** רק בזה דבר סבר ורבן שמעון בן גמליאל
 שלאחר שחלקו יש ברייה - התברר הדבר שהחלק שכל אחד
 קיבל, זה היה החלק שלו מלכתחילה. ולכן חלק הישראל חייב,
 כיון שמלכתחילה זה היה רק שלו והתחייב בתרומות ומעשרות,
 ומעולם לא היה שייך לעובד כוכבים. ופר סבר ורבי שאין ברייה
 ואף לאחר החלוקה אין אומרים שהתברר שזה היה החלק של
 כל אחד מלכתחילה, אלא רק מעתה והלאה זה שייך לו, ולכן
 חלק הישראל פטור שעדיין יש כאן טבל וחולין המעורבים,
 שחציו היה שייך עד עתה לעובד כוכבים וקנינו ביטל את חובת
 המעשר.
 מצינו אם כן בבריייתא שנחלקו רק לגבי ברייה, אבל תבואת
 ישראל בשעה שהיא בשותפות דעובד בוכבים, לדברי רבנן נקראת
 'טבל' ותחייבת בתרומות ומעשרות. ולכן לרבנן אין לומר
 שראשית דגנך' ממעט שותפות עם עובד כוכבים מתרומה,
 וממילא אי אפשר ללמוד פטור שותפות עם עובד כוכבים
 בראשית הגז מתרומה, וצריך ללמוד מ'צאנך'.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת: ואיכעית אימא בדרך
 אחרת מנין לרבי אילעאי ששותפות עם עובד כוכבים פוטרת
 מראשית הגז. שתדרינהו - שותפות עם ישראל ועם עובד כוכבים
 שפטורים בהם מראשית הגז, לרבי אלעאי, מ'צאנך' נפקא - נלמד,
 שהלא שותפות דעובד בוכבים מאי מעמא דפטר, משום דלא
 מייחדא ליה - שאין הצאן מיוחד לישראל ואינו בכלל 'צאנך', אם
 כן גם כשהצאן שייך לישראל אחר שבשותפות עמו, נמי לא
 מייחדא ליה לישראל אחד ופטור. ורבנן סוברים שאין לדמות,
 כיון שעובד בוכבים לאו בר חיובא הוא בראשית הגז ודאי נחשב
 שאין הצאן מיוחד לישראל ואין זה 'צאנך', אבל כששותף עם

לכחן מן הרגל האחורית הימנית של כל קרבן שלמים, והכוונה גם כן שצריך לתת לכחן את העצם האמצעית של הרגל ואת העצם העליונה (הקולית) עם הבשר שעליהן.
רבי יהודה חולק ואומר, שהשוק הוא מן הפרק של הארבעה התחתונה, ולמעלה ממנו עד סוף של רגל – עד הפרק שבין העצם האמצעית לקולית. היינו ש'שוק' הוא רק העצם האמצעית עם הבשר שעליה.
עוד מבררת המשנה: אי זהו לחי – איזה חלק בראש נקרא לחי וצריך ליתנו לכחן. משיבה המשנה: מן הפרק של לחי – ממקום חיבור הלחי בצדעיה של הבהמה, וכל מה שלמטה ממנו עד פיקה של פרקת – המקום הנקרא 'כובע' הנמצא מעל פתח הקנה שהוא בבית הבליעה, ועד בכלל. היינו הלחיים התחתונות עם הלשון.

גמרא

תנו רבנן, נאמר במתנות כהונה (דברים יח א) ונתת לכחן הורע והלחיים והקבה, והכתוב 'הורע', זה – הכוונה לזרוע ימין של הבהמה. שואלת הברייתא: אתה אומר שזה זרוע ימין, או – אולין אינו כך אלא הכוונה לזרוע שמאל. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'הורע', ללמדנו שהכוונה לזרוע ימין.
מבררת הגמרא: מאי תלמודא – איזו משמעות יש בתיבת 'הזרוע' שהכוונה לזרוע ימין דווקא. משיבה הגמרא: בראשון רבא (לעיל יא) לגבי גיד הנשה שנאסר באכילה, ואמר רבי יהודה (לעיל יא) שאינו נוהג אלא בירך ימין, שטעמו של רבי יהודה הוא משום שנאמר (בראשית לב ג) 'גיד הנשה אשר על כף היד', וכתוב 'היד' עם ה'א' הידיעה, משמע שזו המיומנת שברך – היד החשובה שהיא הימנית. הלא נמי יש ללמוד ממה שנאמר 'הורע', עם ה'א' הידיעה, שזה המיומן שברך – הזרוע החשובה שהיא הימנית.
הגמרא מפסיקה באמצע הברייתא, ומבררת מדוע גם הלחיים והקבה נאמרו בה'א הידיעה: הכתוב במתנות כהונה (דברים טז) 'והלחיים עם ה'א הידיעה, למאי אתא – מה בא ללמדנו. משיבה הגמרא: להביא – ללמד שאף את הצמר שבראש הכבשים על הלחיים, ואת השער שברקן התישים על הלחיים, יתן לכחן עם הלחיים.

מבררת הגמרא: הכתוב (שם) 'והקבה' עם ה'א הידיעה, למאי אתא. משיבה הגמרא: להביא חלב שעל גבי הקבה, וחלב הקרוש שברקתו הקבה של העגלים והגדיים היונקים, שיתן אותם לכחן עם הקבה. והראיה שנתרבו מהאות ה'א של 'והקבה', שכן מצינו דאמר רבי יהושע, החלב שעל גבי הקבה, הפהנים המקבלים את המתנות נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים – לא נטלוהו מן הבעלים. ויש לדייק בלשוננו, מצינו דנהגו – הטעם שאין הכהנים נוטלים את החלב הוא מפני שכן נהגו הכהנים מרצונם, הלא נהגו – משמע שאם לא היו נוהגים כך אלא מעמידים הדין כעיקרו בתורה, דיייה הוא – של הכחן הוא. הרי שמן התורה הוא של הכהנים, שזה בא ללמד יותר האות ה'א של 'והקבה'.

הגמרא חוזרת אל הברייתא שהביאה לעיל, ובו מקור אחר לכך שהזרוע היא דווקא זרוע ימנית: דיושי המזירות – מקראות סתומים היו אומרים, מניין שצריך ליתן הזרוע הימנית, מכך שהזרוע הניתנת לכהנים היא בגדיה של פנחס שהחזיקה ברומח לדקור את זמרי ואת המדינית שעמו, וכן הוא אומר (במדבר כה ט-י)

ו'יצא פינחס וגו' ו'יצא רמח בידו וגו' ו'ידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה' וגו', ובשכר זה ניתן לו הזרוע. ולחיים הניתנות לכהנים הן בגדיהם שהתפלה שהתפלה פנחס שתעצר המגפה שפשטה אז בעם, וכן הוא אומר (תהלים קי ל) ו'יצמד פניהם ויפלו ותעצר המגפה', והקבה הניתנת לכהנים היא כמשמעה – כנגד מקום דקירת המדינית, וכן הוא אומר (במדבר כה ח) ו'ידקר את שניהם וגו' ואת האשה אל קבתה'. וממה שדרשו שהזרוע ניתנה כנגד ידו של פנחס שאחזה ברומח, יש ללמוד שניתנה הזרוע הימנית, שכן דרך הלוחם לאחוז את הרומח בידו הימנית.
הגמרא מביאה מקור שלישי מהיכן למדים שהזרוע של מתנות כהונה היא הימנית: ונאמר מ'ית' לה פיקה – והתנא בברייתא לומדו מפסוק זה, נאמר בשלמים (ויקרא יא לב) ו'את שוק הימין נתתו תרומה לכחן' וגו', ומפסוק זה אין לי ללמוד על דבר שמצותו בימין אלא על שוק הימין של שלמים, אבל לגבי זרוע מוקדם – הזרוע של האיל שמביא נזיר, שנאמר בה (במדבר י ט) ו'לקח הכהן את הזרע בשלה מן האיל' וגו', מנין שתהיה של ימין, תלמוד לומר בשלמים 'נתתו תרומה לכחן', שהתיבה 'תרומה' מיותרת ובאה לרבות שאף זרוע של איל נזיר תהיה של ימין. ועדיין, זרוע של מתנות כהונה שמקבל הכהן בשחיטת כל בהמת חולין, מנין שתהיה של ימין, תלמוד לומר בפסוק ההוא 'נתתו תרומה לכחן', שהתיבה 'נתתו' מיותרת ובאה לרבות אף זרוע של מתנות כהונה שתהיה של ימין.

שנינו במשנה: איזהו לחי, מן הפרק של לחי ועד פיקה של פרקת. פיקה של גרגרת שנטול, היא הכובע שבראש הקנה מעל הטבעת הגדולה. במשנה לעיל (ה) מבואר, שהשוחט למעלה מהטבעת הגדולה שחיטתו פסולה. מקשה הגמרא: והתנא לגבי מתנת הלחי, נוסף ו'בית שחיטה עמה', ולכאורה הכוונה שחותר וכנסו בעומק הצוואר באלכסון יותר מן הפיקה עד הטבעת הגדולה שהיא מקום השחיטה ונטול גם ממנה, שלא כמבואר במשנתנו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כי אין מחלוקת על גבול הלחי, אלא הא רבנן והא רבי חנינא בן אנטיגנוס – משנתנו היא כדעת רבנן שפוסלים שחיטה שנעשית למעלה מהטבעת הגדולה, ולכן לא קראו לפיקה 'בית שחיטה', ואילו הברייתא היא כדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס שמכשיר שחיטה למעלה מהטבעת הגדולה עד שיפוע הכובע, ולכן קראה הברייתא למקום ההוא 'בית שחיטה'. שכן מצינו שנחלקו בזה, דתנא, שחיטה מוגרמת – שהשוחט היטה את הסכין לקראת סוף השחיטה וגמר את החתך למעלה מן הטבעת הגדולה בתוך הכובע, הרי זו פסולה, זו דעת רבנן. אבל העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס על מוגרמת זו, שהיא פשוטה, ואפילו היתה כל השחיטה למעלה מן הטבעת הגדולה בתוך הכובע, ולדעתו רק אם היטה את הסכין יותר למעלה, למקום שיפוע הכובע, הרי זו פסולה.

תירוצו נוסף: אפעיית אפא, הא והא רבנן – גם המשנה וגם הברייתא הן לדעת רבנן שפסלו שחיטה למעלה מהטבעת הגדולה, ופא כוונת הברייתא 'בית שחיטה עמה', אין כוונתה עם הלחי, אלא עמה דקבה – שבית השחיטה נשאר עם הבהמה ביד הבעלים, והלחי ניתן לכחן עם הפיקה.

הדרן עלך הזרוע והלחיים

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

מ כל דבר לח חסד יש בו בשול אחר בשול. דהיינו, תבשיל לח שנתבשל כבר כל צרכו חסד, ונצטנן, ואפלו לא נצטנן לגמרי אלא שאין היד סולדת בו¹⁰⁰, וחממו בשבת עד שהיד סולדת בו – חייב מושום מבשיל. אבל אם הוא חם כל כך עד שהיד סולדת בו ומרתיחו יותר – אין בזה מושום בשול. ומתר אפלו לכתחלה

ביאורי הלכה

[סו] דבר לח – משקה, או דבר מאכל שיש בו רוטב¹¹¹.
[סח] כל צרכו – שראוי לאכילה לחלוטין, והבישול הנוסף מועיל רק שלא יהיה צונן¹¹².
[סט] היד סולדת בו – חום שאדם נבעת (סולד) מחמת

החום, ומושך את ידו לאחר מדאגה שלא תיכווה¹¹³.
על פי פשוטו הוא חום שבין 55 ל-60 מעלות במידות החום המקובלות בימינו¹¹⁴, אך כתבו פוסקי זמננו שהחל מחום של 45 מעלות (צלזיוס, שהוא F113)

צינונים והוספות

אזלינן לחומרא כדלהלן, אמנם, ייתכן שהשמיט שיעור בטן תינוק כי שיעור "יד סולדת בו" קל לכל אדם לשערו, ואם לא ניתן לשער זאת היה לו לפרש להחמיר בדאורייתא (ואין לפרש בשאלת הגמרא (מ, ב) "והיכי דמי יד סולדת בו" (ורש"י שם ד"ה והיכי דמי) שהביאו שיעור "כרסו של תינוק נכוות בו" מחמת הקושי לשער "יד סולדת בו" (כפי שפירשו בכמה מפרשים וכן הוא במשנ"ב ס"ק פט), שהרי גם לא כל התינוקות שווים, אלא שיעור "כרסו של תינוק" הובא למשהה ידו כנגד המדורה (כדי שיחמו המים או השמן שעליה וייסוך בהם תינוק), ששיעור הסלידה במשהה מול האש שונה לגמרי מסלידה מיידית, ואכ"מ), עכ"פ מההשמטת שוע"ר יש משמעות שהוא שיעור שכל אדם יכול לשער, ולכן יש לפרש "יד סולדת בו" כפשוטו שהוא רמת החום בה אצל אדם רגיל ישנה רתיעה מיידית (ראה להלן הערה קיד) ולא סולדת בו לאחר משך זמן (ובס' תורת יקותיאל (יו"ד סי' צד ס"ק ב) ביאר שמדובר על יד בינונית, וא"כ המנהג שנהגו מורי הוראה לשער אם היד סולדת, תורה היא ואין להרהר אחריה, ועל מנהג כזה וכיוצא בזה יש לנו לומר מנהגן של ישראל (תורה).

(114) ראה המבואר להלן הערה קטו מה שמקובל בזה לחומרא, אך כפשוטו היינו דרגת החום שבמציאות היד הנוגעת נרתעת מיד ונמשכת לאחור, אף שלא נכוית בנגיעה זו. וכדברי מהר"י ענגיל בגליוני הש"ס שבת מ: "נמשכת לאחוריה, והיינו שחוזרת לאחוריה שכשפושט ידו ליגע בו – היד חוזרת לאחוריה מיד בהתחלת הנגיעה שמרגיש החום וחוטף ידו חזרה". ואף שמצוי גם אצל אדם רגיל לאחוז מאכלים וכלים חמים מאוד בשעת הצורך, ולפעמים עד כדי כוויה, שיעור "יד סולדת בו" נקבע אם מניח מידו

(111) דין מאכל יבש שיש עליו לחלוות מועטת ראה להלן על סעיף יא.

(112) בקצות השלחן סי' קכד ס"ג: "נתבשל כל צרכו, היינו כדרך שמבשלים אותו תמיד ואוכלים אותו כן". ונמצא שתוספת הבישול אינה "בישול" אלא "חימום" (ראה להלן הערה קכה).

(113) ע"פ רש"י מ, ב ד"ה סולדת. ולעניין אם כל אדם רגיל יכול לחשב שיעור "יד סולדת", כתב בקצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק יא): "בשבת דף מ ע"ב פ' רש"י סולדת נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה ובגמ' שם איתא כל שכריסו של תינוק נכוית והובא בשו"ע המחבר, ואדמו"ר ז"ל לא הזכיר זה כלל, נראה משום דאין נ"מ לדין דגם בשיעור כריסו של תינוק נכוית אין אנו בקיאים, ובבכור שור לחולין דק"ג כ' שאע"פ שגדול אינו נכוה מחום מועט מ"מ אפשר שהגיע לחום שכריסו של קטן נכוה ופשוט דאין לא בקיאים וכו' ולכן עכ"פ במידי דאורייתא ראוי להחמיר בכלי ראשון עד שיצא הספק מלבו שאין בו חום הנד' ואפילו בדרבנן צריך חקירה על זה עכ"ל, והו"ד בפ"ת יו"ד סי' ק"ה, ובס' בן איש חי שנה ב' פ' בא כ' וז"ל נקוט האי כללא בידך כל היכא שזה החמין ראוי לשתיה או לאכילה שאין האדם מנע מכח רבוי חמיותו הרי זה לא חשיב יס"ב ואם ימנע מלשתותו או לאכלו מרוב חומו הרי זה נחשב בכלל יד סולדת בו, ולא מצאתי בפוסקים כלל זה, דאולי כריסו של תינוק נכוה אפי' בראוי לשתיה לגדול". ע"כ. ולהוסיף, שגם בס' קפא ס"ג לעניין נטילת ידיים כתב בשו"ע"ר "חמין שהיד סולדת בו" והשמיט תוספת המג"א (שם ס"ק ג) "כריסו שתינוק נכוית בהן", וייתכן כדברי קצות השלחן ששני השיעורים לא ידועים לנו ולכן למעשה

לְהִרְתִּיחוּ סְמוּךְ לְאֵשׁ עַל בְּמִקוֹם שָׁאִין לְחוּשׁ לְחִתּוֹי עַל כִּי מִתֵּר לְתֵנוּ עַל גְּבִי כִירָה אוֹ תִנּוֹר - נִתְבָּאָר בְּסִימָן רנ"ג.

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת, תחילת סעיף ט:

ביאורי הלכה

יש להחשיבו לחומרא כחום ש"היד סולדת בו"¹¹⁵.
 ע[סמוך לאש – אף-על-פי שהוא מצטמק ויפה לו¹¹⁶.
 וגם מים חמים שמעולם לא הגיעו לידי רתיחה, אם חמים בחום שהיד סולדת בו (לחומרא הוא 71 מעלות

ציונים והוספות

מאכל בחום כזה מיד כשאין לו שום צורך לאחוז אותו, אך אם הצורך להניחו מתעורר רק לאחר משך זמן הרי הוא בגדר של "אין היד סולדת בו". ובמציאות, אדם רגיל הנוגע בכלי או מאכל חם לא ירגיש רתיחה מיידית מצד החום בפחות מ-55-60 מעלות, וגם מסברא מסתבר שהוא חום בדרגה כזו, כי שיעור יד סולדת בו אינו שיעור בישול המאכל, אלא דרגת חום הגבוהה ביותר הנצרכת לחימום מאכל (שיותר ממנה כבר אין תועלת בחימום כפי שאין תועלת בהמשך בישולו של מאכל המבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו), ולזה כיוון הבן איש חי שהובא בדברי קצות השלחן דלעיל הערה קיג, והגשת מאכל חם (וכל שכן משקה חם) נעשית לרוב בחום זה ומעלה (אוכל בחום של 55 ומעלות נחשב חם ונעים לרוב אנשים לאכילה, ורגילים להגישו בחום של 60 מעלות לפחות), ולמעלה מזה היד סולדת בו (וגם כווייה מיידית לכרס תינוק לא תהיה בפחות מ-55 מעלות, ואלו ששיעורו אחרת כנראה פירשו כווייה במשמעות "כאב" או לאחר שהות ממושכת ממשי).

(115) ראה ש"כ פ"א הערה ג, אנצ"י תלמודית ערך "יד סולדת בו" כמה שיטות בזה, ועוד. הטעם שראו להחמיר גם בחום שבמציאות היד אינה סולדת בו (ראה לעיל הערה קיד), כי סברו (על יסוד דברי הגמ', רש"י, הבכור שור (שהובא בקצה"ש דלעיל הערה קיג) משנ"ב ס"ק פט, ועוד) שאדם רגיל לא יכול לשער מהו חום שהיד סולדת בו, ולכן אפשר להקל רק בדרגת חום שנתפרש בפוסקים שהיד אינה סולדת בו (החל מחום הרקיקה שמפורש בשו"ע יו"ד סי' קפח ס"ד ובכ"מ שהוא פושר, וראה שו"ת חוות יאיר סוסי' קד שיותר מחמימות הרוק הוא כבר יד סולדת בו, אך למעשה הקילו כמה מעלות יותר ממנו מצד המפורש בש"ס שהיד אינה סולדת בחום בית השחיטה), וגם אלו שמדרדו בעצמם (לדוגמא: שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' עד), לא הקילו אלא בדרגת חום שלא מביאה שום תחושת אי נעימות ליד הנוגעת גם לאחר זמן ממושך, כי מחמת הספק הכלילו בחום ש"היד סולדת בו" גם תחושת אי נעימות לאחר זמן ממושך, ועד"ז הכלילו תחושת כאב של תינוק לאחר שהות ממושכת ב"כרסו של תינוק נכזית". יסוד נוסף לכאורה לחומרא זו מצד משמעות המשנ"ב (ס"ק פד, ומפורש בדבריו בסי' קפא ס"ק ז ובכ"מ) שדבר חם שאינו פושר הרי הוא "חום שהיד סולדת בו", ואם כן בכל דרגת

חום שנחשבת בעיני אדם רגיל כ"חם" שאינו פושר יש לחוש לחומרא, דמגלן להקל באיסור דאורייתא בדרגת חום הנקראת "חם" אצל אנשים בעלמא, אך בפשט שו"ע"ר לא מוכרח שאדם רגיל מתקשה לשער חום ש"יד סולדת בו" (ראה לעיל הערה קיד), וגם מפורש בשו"ע"ר (סי' קפא ס"ג) שגם חמין שאינם פושרים עדיין אינם בכלל חום ש"היד סולדת בו", וממילא, ייתכן שאין יסוד להחמיר אלא בספק אם היד סולדת בו (נרתעת מיד), אבל עצם היותו "חם" ולא פושר אינה סיבה להחמיר. אך המקובל הוא להחמיר כדלעיל.

(116) ראה לעיל סי' רנ"ג סי"ח שלעניין להחזיר בשבת דבר שעדיין חם על גבי הכירה לא מחמירים במצטמק ויפה לו.

(117) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' עד בישול אות א (אם מותר לחמם דבר לח שנתבשל כדי יד סולדת, ונצטנן קצת, ואף להרתיחו): "לאחר שהוא יד סולדת אמת שהוא כבר נחשב בשול, ואולי אין זה אף בחשיבות מצטמק ויפה לו, דאם היה זה כמצטמק ויפה לו אפשר לאסור מדרבנן עיין בעה"ש סי' שי"ח סעיף י"ט... מסתבר שכיון שאיכא דעדיפי להו שלא יהיה יותר מיד סולדת לא נחשב מצטמק ויפה לו. עכ"פ מש"ע הגר"ז סי' שי"ח ס"ט שמתיר אפילו להרתיח מים שהיד סולדת בהן, ואף שאיירי בנצטנן הרי איירי אליבא דסוברין יש בשול אחר בשול בלח אף לחייב כשלא היה יד סולדת ובשלו עד שנעשה יד סולדת דלא כקולת הרמ"א, א"כ או דסובר דלא כעה"ש שבמצטמק ויפה לו אסור מדרבנן, או שסובר דלא נחשב מצטמק ויפה לו כהטעם שכתבתי, עכ"פ יש לסמוך ע"ז ויש להחיר דבר לח שנתבשל ליד סולדת כשנצטנן קצת שעדיין חם הוא וראוי לאכול מחמת חמימותו להעמיד אף במקום שירתיה, כדעת כתר"ה". וייתכן (ו"ל שזו כוונת שו"ת אגרות משה הנ"ל) שלעניין הרוטב שיש בתבשיל לא שייך כלל "מצטמק ויפה לו" או "מצטמק ורע לו", כי ברוטב ושאר משקים שבישולם היינו חימום (ראה לעיל הערה קיב) כל זמן שיפה לו לחממו יותר הוא בגדר "לא התבשל כל צרכו", ולאחר שנקבע שבחום שהיד סולדת בו הוא מבושל כל צרכו, לא שייך "מצטמק" (והתבשיל עצמו, מוכרח שבשל כל צרכו והצטנן, דאחרת אינו מבושל).

(118) להלן סכ"ד.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות שבת ~

~ יום שני ~

יג המתענה בכל ערב ראש חודש או בכל עשרת ימי תשובה או בכ' סיון או במיתת הצדיקים או ביום שמת בו אביו ואמו אם בפעם הראשון שאירע התענית בערב שבת השלימו עד צאת הכוכבים צריך לנהוג כן לעולם בכל פעם שיאירע בערב שבת משום שהוא כמו נדר וצריך שיתירו לו שלשה והוא שבשעה שהשלים בפעם הראשון היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהשלים ג' פעמים בערב שבת ולא התנה שיהא בלי נדר אבל מחמת שהשלים כמה פעמים כשאירע בחול אינו חשוב כנדר לענין שיצטרך להשלים כשאירע בערב שבת.

ויה חולקין בזה ואומרים שבתענית יום שמת בו אביו ואמו כשחל בחול בשנה הראשונה והשלים אז התענית בודאי היה בדעתו לנהוג כן לעולם לפי שלא עלה על דעתו לחשוב היאך יתנהג להבא כשאירע בערב שבת לפיכך הרי זה כנדר וצריך להשלים לעולם אף כשאירע בערב שבת וכן בתענית ימי מיתת הצדיקים וערב ראש חודש אם כשהתענה פעם הראשון בחול והשלימו היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהתענה והשלים ג' פעמים בחול ולא התנה שיהא בלי נדר הרי זה כנדר וצריך להשלים אף כשאירע בערב שבת וכן נהגו העולם (ואף על פי כן המיקל לעת הצורך כסברא הראשונה לא הפסיד):

חלק ב סימן רנ הכנת הסעודות לשבת ובו ח' סעיפים:

א לעולם ישכים אדם לטרוח ולהכין צרכי שבת בערב שבת בבקר ורמזו לדבר שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו משמע לאתרי שיביאו יכינו וההבאה היתה בבקר שנאמר וילקטו אותו בבקר בבקר.

ואע"פ שהכין בהשכמה מצוה שיוסיף גם בבין השמשות ורמזו לדבר שנאמר והיה משנה (כלומר שיכינו שנית):

ב ויש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת וכל שכן בשאר עסקיו כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת אלא אם כן הכין כבר ביום ה' או שיש לו מי שיכין לו:

~ יום שלישי ~

ג ונוהגין בקצת מקומות שלא לקבוע ישיבה בערב שבת לפי שלימוד הישיבה הוא דבר שאין לו קצבה שרגילין לפלפל ושמא ימשכו הרבה בפלפולם ולא יהא להם פנאי אח"כ להכין צרכי שבת אבל מי שלומד דבר שיש לו קצבה אם רגיל ללמודו בכל יום אין לו לבטלו בערב שבת ואף דבר שאינו רגיל ללמודו בכל יום מכל מקום אם לומד עם רבים

~ יום ראשון ~

חלק ב סימן רמט דינים השייכים לערב שבת ובו י"ג סעיפים:

יב אין קובעים תענית לכתחלה בערב שבת אלא אם כן שיטעום מעט קודם קבלת שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אלא אם כן הוא איסמנים שכשאוכל ביום אפילו מעט לא יאכל בלילה לתיאבון.

במה דברים אמורים בתענית יחיד שאין קבוע לו זמן שאפשר לו להתענות אותו תענית ביום אחר אבל אם זמנו הוא בערב שבת כגון המתענה תעניות של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר בס' תק"פ וכן המתענה בערב ראש חודש אינו צריך לדחות התענית ליום אחר אם אירע בערב שבת (וכן המתענה בכל ימות השבוע שבאותו יום מתענה הוא ג"כ) ואע"פ שכל התעניות אלו שבערב שבת אינם חובה כלל אין צריך לדחותו מפני כבוד השבת לפי שאיסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה איסור קל הוא ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחלה כשאפשר לקבועו ביום אחר אבל מי שאי אפשר לו לקבועו ביום אחר אין לו לדחות התענית לגמרי בשביל כך.

ורשאי להשלים התענית בערב שבת עד צאת הכוכבים ואם קיבל עליו התענית במנחה חייב הוא להשלימו כמו המקבל עליו תענית בשאר ימות השבוע שחייב הוא להשלימו עד צאת הכוכבים ויש אומרים שאם השלים תפלת ערבית של שבת מבעוד יום צריך לאכול מיד ואינו רשאי להתענות עד צאת הכוכבים דכיון שקיבל עליו שבת בתפלה אסור לו להתענות עוד שאין מתענין בשבת אפילו שעה אחת כשמתכוין לשם תענית כמו שיתבאר בס' רפ"ח ואף אם קיבל התענית במנחה שחייב הוא להשלימו אע"פ יאכל מיד לאחר השלמת (הצבור את) התפלה לפי שהוא מתענה עד אחר קבלת שבת זהו ג"כ השלמה שכבר נשלם יום החול והל עליו השבת.

ולענין הלכה יש לנהוג כסברא האחרונה בתענית יחיד שאין חיוב ההשלמה בו אלא מחמת קבלתו אותו וכיון שמתענה עד אחר קבלת שבת יוצא ידי חובתו ומכל מקום לכתחלה יפרש בשעת קבלת התענית שאינו מקבלו אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת אבל בתענית צבור שההשלמה בו הוא חובה צריך להשלים גם בערב שבת כסברא הראשונה ואפילו אם התנה מאתמול שלא יתענה אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת אין תנאו מועיל כלום שאין התענית תלויה כלל בתנאו שהרי הוא תענית צבור.

ואם הוא תענית חלום לדברי הכל ישלים עד צאת הכוכבים שהרי אף בשבת עצמה מתענין תענית חלום:

חלק ב סימן רנא שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה:

א אסרו חכמים לעשות מלאכה בערב שבת וערב יו"ט מן המנחה ולמעלה וכל העושה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה שמה שמרויח בה מפסיד כנגד זה ממקום אחר אבל אין עונשין אותו עליה לא נדוי ולא מכות מדרות כדרך שעושין לעובר על דברי חכמים לפי שלא החמירו כל כך באיסור זה ומכל מקום גוערין בו ומבטלין אותו מלעשותה בעל כרחו:

ב יש אומרים שאיסור זה הוא מן מנחה גדולה ולמעלה דהיינו משש שעות ומחצה ואילך ויש אומרים שהוא ממנחה קטנה דהיינו מתשעה ומחצה ואילך ולענין הלכה המיקל בדברי סופרים לא הפסיד הברכה:

~ יום חמישי ~

ג לא אסרו אלא מלאכה גמורה אבל פרקמטיא מותרת עד שיעור שיתבאר בס' רנ"ו.

ואפילו מלאכה גמורה אינה אסורה אלא כשנקבע עצמו עליה אבל מותר לעשות מלאכה לפי שעה דרך עראי כגון אם נודמן לו לכתוב אגרת שלומים וכיוצא בזה שלא אסרו אלא לעשות מלאכה דרך קבע כדי שיהיה פנוי להתעסק בצרכי שבת.

(ואפילו מי שאינו צריך כלל להתעסק בצרכי שבת אסור לו לעשות מלאכה מן המנחה ולמעלה לפי שלא רצו חכמים לחלק בגורמים).

ואפילו לקבוע עצמו למלאכה גמורה אין איסור אלא כשאינה לצורך השבת או אפילו לצורך השבת אלא שעושה בשכר אבל לעשות לצורך השבת בחנם כגון לתפור בגדים לצורך השבת בין לו בין לחבירו בחנם מותר כל היום וכן מותר להעתיק ספרים ללמוד בהם בין שכותב לעצמו בין שכותב לחבירו בחנם דכיון שהוא דבר מצוה הרי זה כלצורך שבת:

ד אסור לספר את הנכרי בערב שבת מן המנחה ולמעלה אפילו תספורת שהיא מעשה הדיוט ואפילו מספרו בחנם כיון שאין במלאכה זו צורך השבת.

אבל מותר לספר את ישראל כל היום אפילו מעשה אומן ואפילו בשכר ואינו דומה לתפירת בגדים ושאר המלאכות שאין הדבר ניכר שהמלאכה נעשית עכשיו בשביל השבת לפיכך אין היתר אלא בחנם (שכשיטול שכר הרי זה כאלו נעשית בשביל שכרו בלבד ואינה נעשית כלל עכשיו בשביל השבת) אבל התספורת ניכרת שנעשית עכשיו בשביל השבת:

ה מי שהוא עני ורוצה לעשות מלאכה להשתכר להוציא השכר לצורך שבת מותר לו לעשות כל היום שהרי אפילו בחול המועד מותר לו לעשות כל המלאכות על דרך זה כמו שיתבאר בס' תקמ"ב וכל שכן בערב שבת מן

אל יבטלנו ואפילו כשלומד ביחיד אם הוא דבר שדרך ללמודו בערב שבת כגון פירוש רש"י מפרשת השבוע כמו שיתבאר בס' רפ"ה יכול ללמוד כדרכו.

ואם אח"כ לא ימצא לקנות אזי לא יקבע לימודו בבקר שהוא זמן שמוצא לקנות ואם לא ימצא לקנות אחר התפלה אזי יקנה בתחלה ואח"כ יתפלל ובלבד שיקרא קריאת שמע מקודם שמה יעבור ומנה עד שיקנה אבל התפלה נמשך זמנה יותר ואף שיש לחוש שמה יעבור גם זמן תפלה מכל מקום מצוה זו של הכנת סעודות שבת היא עוברת בודאי שאח"כ לא ימצא לקנות ומכל מקום אם הצבור מתפללין אל יפרוש מהם:

ו אפילו מי שיש לו כמה עבדים יש לו להשתדל להכין בעצמו צרכי שבת שכן הוא בכל המצות מצוה בו יותר מבשלוחו.

ואפילו מי שהוא אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב להשתדל ולעשות שום דבר מצרכי השבת בעצמו שזהו כבודו של שבת וגדולי החכמים היו עושים בעצמם מלאכות שאינן לפי כבודם כדי להרבות בכבוד השבת יש מהם שהיה מחתך הירק דק דק בעצמו ויש מהם שהיו מבקעים עצים בעצמם ויש מהם שהיה מציח האור תחת העצים בעצמו ויש מהם שהיה מתקן הבית ומפנה כלי החול ומכנים כלים הצריכים לשבת ובעסק זה היה יוצא ונכנס תמיד בביתו בערב שבת להוציא כלי החול ולהכנים משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומיני מגדים להראות כבוד השבת שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו כאדם שמקבל את רבו בביתו שהוא מראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו ומהם ילמוד כל אדם לטרוח בעצמו ואל יאמר איך אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת:

~ יום רביעי ~

ה יש לזהר להשחית הסכין בכל ערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה ורמז לדבר והכינו את אשר יביאו ובתיבת את נרמז הסכין מלשון לאתים ולמוזמרות ואומר וידעת כי שלום אהלך ודרשו חכמים זו השחות סכין כי אם קהה הברזל ולא יוכל לחתוך אין זה שלום בית:

ו טוב לומר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת וכן בכל מה שהוא עושה טוב לחשוב שעושה לכבוד שבת:

ז טוב יותר לקנות בערב שבת מלקנות ביום ה' במה דברים אמורים במשקין ומיני מגדים וכיוצא בהם מדרבנן שאינם צריכים הכנה להכנים שיהיו ראויים להנאתם אבל מאכלים הצריכים עדיין הכנה טוב יותר לקנות ביום ה' כדי שיהיה לו פנאי הרבה לטרוח בהכנתם ולהתעסק בשאר צרכי שבת:

ח יש למעום התבשילים בערב שבת וטוב למעום מכל תבשיל ותבשיל:

השבת ואח"כ בשבת בא הנכרי ליטלו משם להוליכו לביתו לא יניחנו להוליכו עד לאחר השבת אלא אם כן שהנכרי אלים והוא מתיירא ממנו שאז יש להקל אף אם לא ייחד לו מקום למקחו קודם השבת:

ד' ומותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי סמוך לחשכה בקבלנות והנכרי עושה מעצמו אפילו בשבת ובלבד שהישראל לא יאמר לו שיעשה בשבת וכן לא יאמר לו ראה שתגמר המלאכה ביום א' או ביום ב' וידוע שאי אפשר לגמרה אז אלא אם כן שיעשה גם בשבת שהרי זה כאלו אומר לו בפירוש לעשות בשבת אבל כשלא אמר לו כלום והנכרי עושה בשבת מעצמו אינו צריך למחות בידו לפי שאין הנכרי מתכוין בעשייתו בשבת בשביל הישראל שהרי אף אם לא היה עושה עד לאחר השבת היה מקיים ציווי הישראל כיון שהישראל לא גילה לו דעתו לעשות בשבת אלא הוא עושה בשבת לעצמו כדי להשלים קבלנותו שאם לא יעשה היום יצטרך לעשות למחר ועכשיו שעשה היום יהיה פנוי למחר:

ה' כמה דברים אמורים כשהנכרי עושה בשבת בביתו או בבית אחר שאינו רשות ישראל שאז אין הדבר ניכר שהיא מלאכת ישראל אבל אסור להניחו לעשות ברשות ישראל לפי שכשעושה ברשות ישראל ניכר הדבר שהיא מלאכת הישראל ושמא יחשדוהו שנתן לו בשבת או יחשדוהו שהנכרי הוא שכיר יום אצלו ולא קבלן כמו שנתבאר בסיומן רמ"ה.

ואפילו כשהמלאכה נעשית בבית נכרי יש אומרים שאין היתר אלא כשאין מגיע ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת שאף אם יעשנה אחר השבת יהנה ממנה הישראל כך כמו עכשיו שהיא נעשית בשבת ואף שהוא חפץ יותר שתיעשה בשבת כדי שתגמר מקודם ויכול ליהנות ממנה מקודם ואין זה נקרא ריוח כיון שאף אם תיעשה אחר השבת יהנה ג"כ ממנה אבל אם הוא בענין שאם תיעשה אחר השבת לא יוכל ליהנות ממנה ואין לו בה חפץ כלל אלא אם כן תיעשה בשבת כגון שהולך לדרך מיד במוצאי שבת וכיוצא בזה בענין שיש ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת אסור ליתנה להנכרי קודם השבת אלא אם כן שיוכל לגמרה בימי החול קודם השבת או אח"כ ואף אם נתנה לו בכדי שיכול לגמרה קודם השבת ונודע לו שהנכרי עושה בשבת צריך למחות בידו דכיון שלהישראל יש ריוח מזה שהמלאכה נעשית עכשיו בשבת ולהנכרי אין ריוח מזה שמצדו לא יבצר לעשותה אחר השבת אלא שהוא עושה בשבת לפי תומו להשלים פעולתו ואין מגיע לו ריוח מזה כמו שמגיע להישראל לפיכך נראה הדבר כאלו בשביל זה הישראל נעשית המלאכה בשבת ויש מי שמתיר ליתנה לו סמוך לחשכה והוא יעשה מעצמו בשבת בביתו רק שלא יגלה לו דעתו שצריך לו שתיעשה בשבת ולא יאמר לו כלל שיוצא לדרך במוצאי שבת מיד.

ואפשר שאינן חולקים כלל שהמתיר אפשר שלא התיר אלא

המנחה ולמעלה שהוא קל מחולו של מועד לפיכך כל מה שמותר בחולו של מועד כל שכן שמותר בערב שבת כל היום אפילו בשכר:

~ יום שישי ~

חלק ב סימן רנב מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת:

א' מותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשכה אע"פ שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת כגון לשרות דיו וסמנים במים וכן ליתן השעורים במים בניגית סמוך לחשיכה והם נשרים שם כל השבת כולה וכן ליתן מוגמר תחת הבגדים על גבי גחלים סמוך לחשיכה והם מתגמרים והולכים כל השבת כולה אפילו אם המוגמר והגחלים מונחים בכלי שאף שהמלאכה נעשית בשבת בכלי של ישראל אין בכך כלום שאין אדם מצווה על שביתת כליו שלא תיעשה בהן מלאכה בשבת מאליה אפילו אם הוא בענין שהכלי בעצמו הוא העושה מלאכה בשבת מאליו כגון לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים מבעוד יום והם נצודים בשבת אע"פ שהמצודה היא העושה מעשה הצידה בשבת שהפח נקשר ותופס העוף וכן היקוש שפושטים לחיות ללכודן ברגליהן כשהם נוגעים בו קופץ ומתחבר מאליו ולכוד:

ב' וכן מותר לתת צמר לתוך היורה מבעוד יום (וצובעו) [לצובעו] והוא מצטבע מאליו כל השבת כולה והוא שתהא היורה עקורה מעל האש כל השבת כולה שאם עומדת על האש אסור משום גזירה שמא ישכח ויחתה בנחלים בשבת למחר בישול סממני הצבע וגם שתהא היורה מוחה במים סביב כסויה שאם אינה מוחה אסור משום שמא ישכח ויגלה כסויה בשבת (ומגיס) [ויגיס] בה בכף והמגיס בקדרה רותחת אפילו אינה על האש חייב משום מבשל שההנסה גורמת למחר הבישול ואפילו אם סממני הצבע נתבשלו כבר כל צרכן מבעוד יום מכל מקום כשמוגיס בהן בשבת חייב משום צובע שע"י ההנסה נקלט הצבע בצמר אבל כשהיא מוחה במים לא יבא למרוח כל כך לסתור המיחוי כדי להגים.

אבל מותר לתת אונין (פ"י מטוה) של פשתן לתוך התנור מבעוד יום כדי שיתלבנו שם כל השבת כולה אע"פ שאין פי התנור מוח במים סביב כיסוי דכיון שהרוח קשה להאונן לא יבא לגלות כיסוי התנור כדי לחתות בנחלים שבשוליו:

~ שבת קודש ~

ג' מותר למכור לנכרי ולהטעניו המקח סמוך לחשיכה ובלבד שיצא מפתח ביתו עם המקח מבעוד יום אפילו היא עיר המעורבת כמו שנתבאר בס' רמ"ו.

ואפילו אם ייחד להנכרי חדר בחצרו שיניח שם מקחו קודם

הישראל בלבד אבל אם הוא בענין שאף אם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת ויצטרך הישראל לשלם לו כיון שלא התנה עמו בתחלה על מנת שתוגמר המלאכה במוצאי שבת מיד ונמצא שאין מניע ריוח להנכרי ממה שעושה בשבת אלא להישראל בלבד אפשר שכזה אף המתיר מודה שהוא אסור:

כשהוא בענין שכשלא יעשה בשבת ואחר השבת לא יהיה להישראל כלל חפץ במלאכתו אזי לא ישלם לו הישראל בעד מלאכתו ונמצא שבמה שהוא עושה המלאכה בשבת מניע לו ריוח שישלם לו הישראל בעד מלאכתו ובוזא אפשר שגם האוסר מודה שהוא מותר דכיון שגם להנכרי מניע ריוח ממלאכת השבת אינה נראית כאלו היא נעשית בשביל

~ 'לקוטי תורה' ראש-השנה - הפרשה החסידית ~

יום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת¹

החשש הוא להדיוטים² וקלי הדעת³, ואיך מנעו המצוה לנכרי מפקמה צדיקים גדולים וטובים? ובפרט מצות שופר ולולב שהרבה פונות תלויות בהם ליודעי דעת⁴, שנוגעים עד רום המעלות.

אך להבין כל זה, צריך להקדים תחלה שרש ענין השופר:

והוא על פי שיכואר גם כן ענין בחינת מלכות בראש-השנה, שהוא ענין בחינת בנן הנקבא פידע.

דהנה נודע ההפך שבין יחודא-עילאה ליחודא-תתאה, בהיות שיש ב' מיני השתלשלות⁵:

הא': הנקרא בלשון ה"פרדים" בחינת עילה ונעלול⁶, שכל נעלול מוקף מעילתו. והוא ענין ה"עגולים" שפ"עין חיים⁷ - שהעגול העליון מקוץ לכל צד להעגול

להבין המושג [ריש פרק ד' דראש-השנה (כמ, ב)]: "יום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אצל לא במדינה"². ומפרש בגמרא: "מטוס גזרה דרבה, שמא יולכנו ד' אמות בךשודת-הרבים"³.

יום-טוב ראשון של חג היו נותלין את הלולב אפילו במדינה - בזמן בית-המקדש⁴, משום דיום-טוב הראשון הוא דאורייתא כו'.

וכבר הקשו התוספות ריש פרק ד' דראש-השנה, וריש פרק ד' דסוכה⁵: דמאי שנא שופר מלולב? עין שם.

עוד יש לעורר ולשום לב:

מה ראו חז"ל לעקור⁶ מצות-עשה שופר ולולב אפילו ביום ראשון בגבולין - על כל פנים אפילו בזמן שאין בית-המקדש - משום גזרה דרבה בעלמא, והלא

ובת"רס"ו [בתחלתו] "והלא החשש הוא כו'" חיינו רק בכדי לחנך את הקושיא. ובהמשך ראש השנה תש"ג בתחלתו מפורש: ועוד זאת כו'... - לקוטי שיחות חלק ז עמוד 52 הערה 25.

(8) להדיוטים וקלי הדעת: "יש לומר: הדיוטים - שאין יודעים דיני תקיעת שופר. וקלי הדעת - שלכן יש לחשוש שעבדו ד' אמות ברשות הרבים". - דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשל"ג הערה 7.

"ומוכן חידוש בזה, שבכדי שיחול עליו החשש צריך להיות בו שתי התנאים, שיהיה הדיוט, דהיינו אף שיועד שיש עליו חייב לתקוע שופר מכל מקום אינו יודע איך לתקוע, שהוא מוכן של הדיוטים. וגם צריך להיות קל הדעת, ומוציא קלות הדעת שלו יכול להיות שישבח על איסור שבת וינכור ד' אמות ברשות הרבים". - דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשל"ב.

(9) מה ראו... גדולים וטובים: "שההסבר בזה (בפנימיות הענינים), דמה שאין תוקעין בראש השנה שחל בשבת אין זה ידיוו של (תוקף) מצות תקיעת שופר, אלא שאין צורך (כל כך) בתקיעת שופר, כי ההמשכות שגמ'שכות על ידי תקיעת שופר, נמשכות הן ביום השבת מצד עצמו בלא תקיעת שופר". - לקוטי שיחות חלק יב עמוד 37. ראה סידור רמ, ג [שנא, א] ואל"ך. דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" כ"ט אלו תשל"ט.

(10) (יודעי דעת דנאל א, ה. ובמצודת דוד: "רוצה לומר, בתחלת אמר

(1) (נאמר פנא, בראש השנה תקע"א שחל להיות בשבת. נוסח אחר - תנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בסידור עם דא"ח שער התקיעות רמ, ג [שנא, א].

מיוסף על מאמר זה - דבור המתחיל זה תקע"ה - אור התורה ראש השנה (דברים כרך ה) עמוד כ"ק. ב'תעו.

ראה תוספות בסידור שם הערה 7. דבור המתחיל זה ליל ערב ראש השנה תשל"ג - תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט (תשרי-תש"ן) חלק א עמוד יז. ליל ערב ראש השנה תשמ"ג - שם עמוד נא. תשל"ו. תשל"ז. תש"מ.

(2) (הפעם על פי גללה הובא לקמן נ, ג בהערה).

(3) "ובפרט עקשיו שאין מצוי שיהיה רשות הרבים מן התורה [ראה שלכן ערוך אדמו"ר תוקן אורח חיים הלכות שבת סימן שמה" סעיף יא ושם נסקן. ולהעיר מהמשך "יום טוב של ראש השנה" תש"ג בתחלתו "אך דחו כו' שלא לבוא ליד חשש איסור שבות" והגדרה "שמה יעבדנו" הוא רק שלא יבא לאיסור דרבנן". - דבור המתחיל זה תשל"ג [ובהערה שם].

(4) (ראה סוכה מז, ב).

(5) (מנ, א דבור המתחיל "אניח").

(6) מה ראו חז"ל לעקור: דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשמ"ג (על פי אור התורה ראש השנה כרך ה עמוד כ"ק): "היאך ביטלו". ובהערה

כו". שכל הגבוה גבוה מחבירו, מקוץ את חבירו, עד שהתחתון בטל אליו ונחשב בלא ממש לגבי העליון. ולכן אמרו ש"קרוסולי" ו"שוקי החיות", שהן בחינת נה"י, שהוא הבחינה היותר אחרונה שבחיות – כוללות כל המדרגות שלמטה מהם; ו"קרני החיות", הן בבחינת פתח שבראש²⁰ – הוא כולל יותר כו'.

וזו היא בחינת יחודא-עילאה בעשר ספירות דאצילות, ד"איהו וחייו חד"²¹. דהיינו יחוד וביטול התחתון בעליון. שהגם שיש עשר ספירות – חכמה, חסד כו', וחסד – ענף החכמה²², שנמשך מבחינת החכמה להיות נאצל גם בחינת החסד; אין בחינה זו מורגשת להיות יש ודבר בפני עצמו, רק שמכל מקום חסד כלול ומוקף בבחינת החכמה, והחכמה מקפת אותו מכל צד ופנה²³.

אבל בחינת יחודא-תתאה דמלכות-דאצילות בבי"ע, הוא גילוי אור האלקי לתוהו הנריאה מאין ליש ודבר בפני עצמו ממש. שהנריאה היא יש גמור, בבחינת מוגבג, שאין לו ערוך כלל וכלל לבחינת הנריאה שהוא בלתי-מוגבג. ואם היה נמשך בבחינת עילה ועלול, הרי היה בבחינת בלתי-גבול גם כן, אך אף על פי שהוא הנריאה מאין ליש גמור, עם כל זה הוא בבחינת ביטול לאין, וכמו "וצבא השמים לך משתחוים כו'" (נחמיה ב, ו), והוא עיקר בחינת המלכות – להיות יש, ושיהיה ליש בטל כו'.

קיצור. ענין ההפרש בין יחודא-עילאה ליחודא-תתאה – כמו בין עילה ועלול שהעלול מוקף מעילתו ובטל אצלו, ובין יש מאין. וענין ב"אגרת הקדש" סימן כו' :

ב. ולהבין זה בתוספת ביאור:

הנה נודע שבחינת המלכות היא בחינת הרוממות

שבתוכו. דהיינו, שהעיוול שבתוכו הוא נכלל ובטל אליו¹⁴.

והענין הוא, על דרך משל הרב שתופס ומשיג את כל השגת התלמיד המקבל ממנו, מכל צד ופנה, שמפני קוטן שכל והשגת התלמיד בעיני הרב, נתפס ומוקף בשכל הרב המושפע, ונכלל בו, פי "בכלל מאתים – מנה"¹⁵. ונמצא שהשגת התלמיד אינה בבחינת יש ודבר נפרד לעצמה, רק שהיא כלולה ובטלה בהשגת הרב.

ותב: שהעלול יוצא לידי גילוי בפני עצמו. שזהו אינו כמו התפללות העלול בתוך העלה, כמו אותיות השכל הפלולים בשכל על דרך משל, אלא נהפוך הוא, שהעילה מתלבשת בהעלם בתוך העלול. כמו כח המושפיל בשכל, או שכל במדות וכהאי גוונא – שהשכל או המדות הן הם היש ומורגשים, וכח המושפיל או השכל שופע בהן בהעלם בבחינת אין כו'.

(וזהו ענין המבואר במקום אחר, בהפרש שבין "גוני ימא", שהם מובלעים תמיד במקורם ואינו דבר נפרד ממנו – שבהפרדם מהם הם מתיים; ובין בריות שבארץ – שהם בחינת יש ודבר נפרד מהארץ¹⁶).

ואתי שפיר לפי הנ"ל שעיקר בנין הנוקבא שבראש-השנה הוא בבחינת היותה "ארץ", שהיא יחודא-תתאה, להיות מאין ליש. מה שאין פן בחינת "ים" והו בחינת יחודא-עילאה. וזהו ענין "פי לאלקים מגיני ארץ מאד נעלה" (תהלים מ, ו).

וענין שם סימן כ'¹⁷: "היש הנפרד כו', לא מיניה ולא מקצתיה – מהערך שמהעלול אל העילה". וזהו "לח' הארץ ומלואה כו', כי הוא על ימים וסדה כו'" (תהלים כד, א-ב), דהיינו להיות על כל פנים ביטול-היש¹⁸.

והנה על בחינה ראשונה אמרו רז"ל¹⁹: "קרוסולי החיות פנגד כולן, שוקי החיות פנגד כולן, קרני החיות

(14) (ראה באורי הוהר להצמח צדק עמוד ו. אור התורה נשא עמוד רנד).

(15) (בבא קמא ער, א. בבא בתרא מא, ב).

(16) ענין מזה ב"ביאורי הוהר" (לארמו"ר האמצעי מב, ג) פרשת בשלח, בדבור המתחיל "עוד יש לומר מאמר הנ"ל באופן אחר" (וראה באורי הוהר להצמח צדק פרק א עמוד רו ואלוף).

וענין ב"אגרת הקדש" סימן י"ד, בפירוש (עקב יא, יב): "ארץ אשר כו' מראשית השנה".

(17) (באגרת הקדש).

(18) (ראה אור התורה ויקרא פרק ג עמוד אלט-א"ט).

(19) (תנ"ך י, א).

(20) (ראה דבור המתחיל "פי תשא" תשל"א סעיף ג (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט (אדר-סיון) חלק ג עמוד ב) ביאור הענין "שהקדש הוא למעלה מהראש" (הוא לא רק מהמזבח שבראש אלא) גם מהנגלה).

(21) (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו").

(22) (ראה מאורי אור אות ח, סעיף מה ובאיור נתיב שם ושם נקמן).

(23) (ויקמו שנתבאר בדבור המתחיל "גיבאו לבוש מלכות" (תורה אור ז, א), בענין אברהם – אבר מזה, שהוא בחינת חסד – נקרא אבר וכלי להתלבשות בחינת חכמה – בחימה, והוא בטל לגבי החכמה בביטול העלול בילתו).

"ומלכותו ברצון קבלו עליהם כו"²⁷.

והנה על ידי אתערותא דלתתא, ביטול הרצון למדת מלכותו יתברך, לקבל מלכותו ברצון, מעורר למעלה בחינת הרצון העליון במדת המלוכה, להיות הרצון המאציל עליון ברוך הוא להתלבש במדת מלכותו יתברך. והוא הנקרא התהוות "כתור מלכות" פירע.

(ועיין מה שנתבאר בפרק המתחיל "תקעו בהרע"²⁸.)

שככל השנה המשכה זו הוא על ידי הביטול בעסק התורה והמצוות שהם רצונו וחקמתו יתברך. והוה שמכריז על כל מצוה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם כו".

אך רצון עליון זה, הוא המלוכש בחכמה עילאה; ואמנם בראש השנה ההמשכה מבחינה עליונה יותר שברצון עליון, מה שאינו מלוכש כלל בחכמה עילאה. וההמשכה זו הוא על ידי רצון עליון שבנפש, והוא ענין קול השופר כו, עיין שם.)

וביאר הדברים:

הנה על דרך מושל בנפש האדם, אנו רואים שבכל מדותיו אין עיקר התפשטותם תלוי, רק על פי הרצון והתענוג המלוכש בהם. כמו שאף ש"מטבע הטוב להטיב"²⁹, מפל מקום אם אין רצונו מספיק בהפכת והשפעת החסד זו, מפעמו הפמוס להעלות כך ברצונו – לא ישפיע כלל;

וכמו כן במדת המלוכה לפניו יתברך – שהיא בחינת ההתנשאות על זולתו, תלוי ברצון המאציל ברוך הוא.

וזהו "אמרו לפני מלכות"³⁰: שצריך לעורר רצון עליון להיות בבחינת המלוכה. דהיינו התלבשות אור אינסוף ברוך הוא בעשר ספירות דמלכות. על כן אומרים עשרה פסוקים³¹, להביא המשכה מן התנ"ך³² – ד"אורייתא מחכמה נפקת"³³ כו, להיות "נעוץ תחלתן

וההתנשאות. שבודאי בבחינת ההתנשאות הרי האור מובדל ומרום בערך, והעולמות מקבלים רק מבחינת המלוכה, כמו שכתוב (תהלים קמ"ג, י): "מלכותך מלכות כל עולמים". והיינו דבחינת מלכות דאצילות נעשה עתיק יומין לבריא כו. ועל כן בחינת החיות של העולמות הוא מבחינת יש מאין;

מה שאין כן אם היו מקבלים מבחינת ז"א, בחינת המדות דאצילות עצמן, כמו החסד שהוא עצמו יורד כו, היה בא בבחינת קירוב על דרך עילה ועלול. והרי זה כמו יש מיש כו, ולא היה בבחינת יש גמור ודבר בפני עצמו;

אך לפי שמקבלים על ידי בחינת המלכות, שהיא בחינת התנשאות והסתלקות, נעשה צמצום החיות הנמשך בהם עד שנתהוו בבחינת יש בגבול ותכלית כו. ומפל מקום הם בבחינת ביטול לאין שהיא המלכות, כי "וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים"²⁴, ומחמת אימת מלכות דאצילות נעשה בחינת ביטול היש. כי בחינת המלכות הם מקבלים עליהם ברצון, כמו שכתוב "שום תשים עליך מלך" (שופטים י"ז, טו) – מדעתך ומרצונך כו,

[כי לשון "מלוכה" אינו נופל רק על המקבלים ברצון עול מלכותו, מה שאין כן בלתי רצון נקרא "ממשלה" – שמושל בעל כרחו²⁵].

ולכן בראש השנה שאנו נברא אדם הראשון שהוא בעל בחירה, וקיבל עול מלכותו יתברך ברצון, אז נתגלה מדת מלכותו יתברך. מה שאין כן קודם בריאת אדם הראשון, שהיו רק בחמות וחיות, שאינן בעלי בחירה²⁶, לא היה עדיו התפשטות מדת מלכותו יתברך. ועל כן גם בכל ראשי השנה צריך להיות התחדשות מדת מלכותו יתברך]

(24) (ברכת "יצור אור").

(25) (ראה גם סידור עם דא"ח נ"ג, ג: "שחרי המקבל מקבל עליו עול מלכות ברצון, ורצון זה בא על ידי התלבשות בשעם ודעת. . . אבל הממשלה שהוא הנקרא שליטה, הוא בלתי רצון המקבל אלא על פי הכרח, ובעל כרחו של המקבל הוא שולט עליו ומתנשא עליו" עיין שם. וראה יהל אור עמוד פה: "בישראל – ענין המלוכה, ובאומות העולם – ממשלה" עיין שם.)

(26) (ראה אור התורה ראש השנה עמוד ארצה: "וגם המלאכים". וראה דבור המתחיל "מן המיצר" תר"ם עמוד ח.)

(27) (ברכת "אמת ואמונה" ראה לעיל מא, ד ובנסמן שם.)

(28) (לעיל נה, ג ואילך.)

(29) (עמק המלך שער שעשועי המלך ריש פרק א. שומר אמונים ויפות שני, סעיף ד').

(30) (ראש השנה טו, א.)

(31) (ראה ראש השנה לב, א.)

(32) ("שלישה פסוקים הראשונים של תורה, ושלישה פסוקים של כתובים, ושלישה האחרונים של נביאים, ופסוקים בפסוק אחד של תורה" – שלחן ערוך אדמו"ר תה"ק סימן תקצ"א סעיף ז על פי הנקרא שם, טור ושלחן ערוך שם סעיף ד.)

(33) (והר חלק ב קכא, א. וראה גם כן שם פה, א. סב, א. חלק ג קכב, א.)

בסופן" ³⁴ – "פְּתֵר־עֲלִיּוֹן אִיהוּ פְּתֵר־מַלְכוּת כו" ³⁵.

וזהו שכתוב "לֵךְ אִמֹר לְבִי בְּקִשׁוֹ פָּנָי" (תהלים כו, ח).

ועיין בהרמ"ז פְּרִשְׁת אָמֹר (דף צ"ג, עמוד ב') שפירש בן, דהיינו פְּתֵר־מַלְכוּת. והיינו על ידי "את פְּנִיךְ הוֹי"ה אֲבָכֶשׁ". שהם עֶשֶׂר סְפִירוֹת שְׁמִינִי"ד מַלְכוּתִית, שֶׁבָּהֶם נַעֲשֶׂה בְּנֵן הַנוֹקְבָא.

אי נמי, "את פְּנִיךְ הוֹי"ה" היינו אורות אֲרִיךְ וְעֵתִיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שֵׁם הַרְמ"ז. והיינו לְפִי שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת הַפְּתֵר שֶׁבְּמַלְכוּת כְּנ"ל, וְהוּא הַנִּקְרָא "פָּנִי".

וזהו ענין ראש־השנה: שנה הוא בחינת מַלְכוּת, וְרֹאשׁ־השנה ⁴³ היינו גִּלְגֻּלְתָא וְכֵתֵר שֶׁבְּמַלְכוּת. ⁴⁴

וזהו ענין "תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךְ": כִּי הַמַּלְכוּת הִיא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה שְׁבִאֲצִילוֹת, ו"תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךְ", היינו פְּתֵר דְּנוֹקְבָא, שֶׁהוּא תַּחֲלִיל בְּחִינַת עֲשִׂיָּה הַזֶּה ⁴⁵.

ו"זִכְרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹן": יֵשׁ לוֹמֵר דִּהְיִינוּ פְּתֵר־הַכִּלְלִי, בְּחִינַת אֲרִיךְ־אֲנִפִּין, שֶׁנִּקְרָא "יּוֹם רֹאשׁוֹן" שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת ⁴⁵. והיינו שְׁמִינִי"ד־שֶׁבְּכֵתֵר נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת פְּתֵר־שֶׁבְּמַלְכוּת כְּנ"ל.

ועיין פ' עין חיים שער אֲרִיךְ־אֲנִפִּין, סוף פֶּרֶק ב' דְּהַמַּלְכוּת שֶׁרִשָּׁה לְמַעַל מֵט' סְפִירוֹת דְּאֲרִיךְ־אֲנִפִּין עֲצֻמָּה, אֵלֶּא מִבְּחִינַת עֵתִיק כו'. וזהו "זִכְרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹן" ⁴⁶.

כִּי הִנֵּה רֹאש־השנה – "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךְ, זִכְרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹן". וְעַל כֵּן נִקְרָא רֹאש־השנה – רֹאשׁ גִּילּוֹי הַחִיּוֹת דֶּרֶךְ כִּלְלוֹת עַל כָּל הַשָּׁנָה. וְכֵן זֶה נִתֵּן לְיִשְׁרָאֵל, לְהִיּוֹתָם מְקַבְּלִים מַלְכוּתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ בְּרִצּוֹן.

מֵה שְׁאֵין בֵּן בְּבְחִינָה שֶׁנִּקְרָא "מוֹשֶׁל" – "וְהַמִּשְׁלָתָךְ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר" (תהלים קמה, יא), אֲפִילוֹ דוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה שֶׁמֶרְדּוֹ בַּה' ⁴⁷, מִכָּל מְקוֹם "מַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה"

וְהִנֵּה כִּדְרֵי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת עֲנֵג וְרִצּוֹן זֶה, צָרִיךְ בְּהִכָּרֵם לְהַמְשִׁיךְ מִמְּקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים, "רַעְוָא דְּכָל רַעְוִין" ³⁶ ד' עֲתִיקָא, סְתִימוֹ דְּכָל סְתִימִין" ³⁷ כו'. דִּהְיִינוּ, שֶׁכָּךְ עָלָה בְּרִצּוֹנֵי־הַעֲלִיּוֹן, מִמְּקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים הַנִּעְלָם, שִׁיחִיָּה עֲנֵג לְפָנֵינוּ בְּבְחִינַת מְלוּכָה דוֹקָא. דִּהְיִינוּ לְהַמְשִׁיךְ רִצּוֹן וְעֲנֵג לְהִיּוֹת רִצּוֹן הַמַּאֲצִיל בְּזֶה, שִׁיחִיָּה חֲפִץ וּמִתְעַנֵּג בְּזֶה – "אֵנָּה אִמְלוֹךְ כו" ³⁸. וְעִיקָר הָעֲנֵג שֶׁבְּמַלְכוּת הַעֲלִיּוֹנָה עַד רוֹם הַמַּעֲלּוֹת, הֵינּוּ שִׁיחִיָּה יֵשׁ, וְשִׁיחִיָּה הֵיטָּם בְּמַלְכוּת הַמַּעֲלּוֹת עוֹל מַלְכוּתוֹ בְּרִצּוֹן כו" ³⁹.

וְהִנֵּה בְּתַחֲלַת בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת נִמְשָׁךְ הָעֲנֵג וְהַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן מֵאֵלֵינוּ מִצַּד עֲצֻמָּה, "כִּי חֲפִץ חֶסֶד הוּא" (מִכָּה ג, יח). אֲבָל אַחֵר כָּךְ – בְּמַעֲשֶׂה הַתַּחֲתוֹנִים תִּלְיָא מִלְתָּא. בְּהַעֲלָת מו"ן לְעוֹרֵר רִצּוֹן־הַעֲלִיּוֹן עַל יְדֵי בִּישׁוּל רִצּוֹן שְׁלֹמֶטָה כו'. וְזֶה נַעֲשֶׂה בְּרֹאש־השנה, שְׁאֹמְרִים י' מַלְכוּתִית לְהִיּוֹת בְּחִינַת בְּנֵי־הַמַּלְכוּת מִמְּקוֹר הָרֹאשׁוֹן. דִּהְיִינוּ לְהַמְשִׁיךְ פְּתֵר מַלְכוּתִית, שְׁעַל יְדֵי זֶה עִיקָר בְּנִיּוּנָהּ [וּמִמַּעַם הַזֶּה] – שְׁעִיקָר הַמַּדָּה תְּלוּיָה בְּהַמְשַׁכַּת הָרִצּוֹן ב'ה" ⁴⁰.

ועיין מֵה שְׁנֵת־בְּאֵר מִזֶּה בְּדְבוּר הַמַּתְחִיל "בְּהַעֲלֹתְךָ" ⁴¹, שְׁזָהוּ עֲנֵן "אֵל מוֹל פָּנֵי הַמְּנוֹרָה כו" (בְּהַעֲלֹתְךָ ה, ב), דִּהְיִינוּ בְּתֵר שֶׁבְּמַלְכוּת.

ועיין מֵה שְׁנֵת־בְּאֵר בְּבִיאור עַל פֶּסוּק "כִּי־אֵל לְבוֹשׁ מַלְכוּת" ⁴², גְּבִי בְּחִינַת "פָּנִי" הִיא בְּתֵר מַלְכוּת:

לְפִי שֶׁהַמַּלְכוּת לִית לָהּ מַגְרָמָה כְּלוּם, וּמִקְבֻלָּת מַעֲשֵׂר מַלְכוּתִית. שֶׁלֹּכֵן אֹמְרִים בְּרֹאש־השנה יו"ד מַלְכוּתִית. וְכֵתֵר מִקְבֻלָּת מַלְכוּתִית שֶׁבְּכֵתֵר זֶה הִיא בְּחִינַת "פָּנִי". עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

(34) (ספר יצירה פרק א, משנה ז).

(35) (תקוני ותר בהקדמות, "פתח אליהו").

(36) (רצון כל הרצונות, ותר חלק א רפח, ב).

(37) (של עתיק, סתום ונעלם כָּל הַסְתוּמִים וְנִעְלָמִים. ראה ותר חלק ב פט, א. קמו, ב. ועוד).

(38) (ראה לעיל גשא כד, א ויש נסמן).

(39) ועיין מֵה שְׁנֵת־בְּאֵר מִזֶּה בְּדְבוּר הַמַּתְחִיל "צִיָּה וְרִינָה", גְּבִי פִירִישׁ "בְּמִלְךָ שְׁלֹמָה" (שיר השירים ג, יא) – "מִלְךָ שֶׁהַשְׁלוֹם שִׁלּוֹ" (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים כב, א. כו, ד).

(40) (אולי צריך להיות: בדה).

(41) (לעיל בהעלאתך לא, א בביאור).

(42) (תורה אור נגלת אסתר צב, א).

(43) (וראש השנה היינו גִּלְגֻּלְתָא וְכֵתֵר שֶׁבְּמַלְכוּת: ראה באורי הוזהר להצמח צדק פרק א עמוד תיא. דְּבוּר הַמַּתְחִיל "לֵךְ אִמֹר לְבִי" – ספר המאמרים תרנ"א עמוד טו. וראה לעיל מא, ג ובנסמן שם).

(44) ועיין מִזֶּה בְּפִירִישׁ הַרְמ"ז בְּקִרְשֵׁת תִּצָא (דף רע"ז, עמוד ב').

(45) כְּמוֹ שְׁנֵת־בְּאֵר סוף דְּבוּר הַמַּתְחִיל "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרָה" (לְקַמֵּן פה, ד).

(46) ועיין מֵה שְׁנֵת־בְּאֵר ב'פִירִישׁ הַמְּלוֹת" עַל פֶּסוּק "אֲרוֹמֵךְ אֶלְוִיק הַמֶּלֶךְ" (סידור עם דא"ח מ, א ואל"ך).

(47) (בראשית רבה ה, א).

קול-פשוט הוא בבחינת פנימית נקודת הלב, שלמעלה מהחכמה שבמוח כו'.

וביאור זה:

הנה ידוע שיש ב' מיני קול:

הא' הנקרא קול-הדבור, שגם הוא יוצא מהבל-הלב, אך הוא מבחינת חיצונית-הלב, שהן בחינות המדות שבלב הנמשכות מהמוחין דחכמה ובינה עד למטה מן הדעת, שהדעת ממשיך השכל שבמוח אל הלב.

אבל בחינת קול פשוט היוצא מהבל הפנימי שבמוח-קול-הלב, שהוא למעלה מן השכל, להיותו פנימית-הרצון שבלתי-מוגבל בשכל, שלכן הוא קול פשוט, וכמו צעקה פתאומית שבאה מנקודת עומק-הלב להיות התפעלות בעצם הנפש ממש, כמו "צעק לבם אל ה'" (איכה ב, יח). ובחינת צעקה זו היא למעלה משרש האותיות שבחכמה⁵².

ועל ידי שתוקעים בו תקיעה של מצוה בקול פשוט, וברעותא-דלפא שבבחינה למעלה מן הדעת ולמעלה מבחינת אותיות – מעורר גם בן למעלה בחינת פתח שלמעלה מהחכמה ודעת, ונמשך ענג בבחינת מלוכה להיות מתענג מביטול-היש.

ולכן תוקעים בשופר שצדו אחד קצר⁵⁴ והב' רחב, על דרך שנאמר (תהלים קיח, ה): "מן המצר קראתי יי", ענגי במרחב יי". ודי למבין.

והיינו תקיעה ראשונה, שהיא המשכה מלמעלה למטה, שמתענג מביטול-היש כנ"ל. אמנם תקיעה אחרונה היא העלאה ממטה-למעלה על ידי קדימת השברים והתרועה, שהם בבחינת "שמאל דוחה" והתעוררות רחמים רבים, כמו שנתפאר במקום אחר. וכמו שכתוב בכוננת, שהתקיעות והשברים הם לבטל הניצור הרע כו'.

[ועם כל זה יוכן הפסוק (נצבים ל, יד): "כי קרוב אליך הדבר כו' לעשותו" – פירוש:

(תהלים קי, יט) פתיב, ובחינת ממשלה – בעל כרחו. ולכן אפילו בלעם אמר: "לא אוכל לעבור את פי ה'" (בלק כב, יח); כי רוח המושל עליו יעלה⁴⁸ – בעל כרחו⁴⁹.

אבל להיות נקרא בשם מלך – לקבל ברצון, נעשה על ידי "עושי רצונו" (תהלים קי, כא) דוקא⁵⁰:

קיצור. מלכות – רוממות. ומכל מקום נמשך ביטול – "ומלכותו ברצון קבלו". ועל ידי זה מעוררים הרצון שיומשך להיות פתח-דגוקא. והמשכה זו צריך להיות מאריך-אנפין ועתיק, רצון ותענוג-העליון.

ג. והנה כל המשכת ענג ורצון-עליון במדת המלוכה ממקור כל התענוגים, הוא על ידי השופר שהוא של אל⁵¹.

והענין:

כי הנה שרש נפש הבחמה הוא מבחינת "פני אריה", "פני שור כו'" (תוספא א, י) שבמרכבה, ששרשם מבחינת "בהמות בהרי אלה" (תהלים ג, י) שבמבחינת התהו.

והנה ידוע, שמפני שהאורות דתהו היו בריבוי ותוקף גדול, לא יכלו הפלים לסבול האור, ועל כן נפלו הפלים ונשברו. ומקום נפילתן היה בעולם הבריאה. והן הן המרכבה ד"פני אריה", "פני שור כו'".

ולכן טבע הבחמה בבחינת ביטול גדול יותר מהאדם⁵², מפני שהאדם יש לו דעת מעולם התיקון, אבל הבחמה הוא למטה מן הדעת. והיינו מפני שרשה שהוא למעלה מן הדעת, מבחינת עולם התהו כו'.

ולכן תוקעין בשופר של בהמה דוקא – שיש בה בחינת ביטול יותר, לעורר בחינת ביטול שלמעלה מן הדעת. והיא עצמו הפעם בענין התקיעה שהוא קול פשוט היוצא מהבל הלב, שעדיין לא בא לידי גילוי באותיות כלל, מפני שהוא מבחינת פנימית נקודת הלב שאינו בא כלל לידי גילוי אותיות עדיין. כי האותיות שרשם בחכמה שבמוח. ובחינת הכל הזה היוצא בבחינת

(48) (קהלת י, ד: "רוח המושל תעלה עליך").

(49) [וענין מה שנתפאר בקצת מקין, קצת עמוד א'] (שם "משמע: מלך הוא יי", ומושל עצים זהו המלוכה" וכל אור עמוד תרפה).

(50) [וענין מה שנתפאר בדבור המתחיל "אתם נצבים" בפירוש "למען הקים אותך ל. לו לעם"].

(51) (ראש השנה כו, ב).

(52) [וענין מה שנתפאר בזה בפרשת אמור, בדבור המתחיל "והניף הכהן אותם כו' על שני כבשים כו'" (לוי, ב)].

(53) [וענין מה שנתפאר מזה באריכות גם כן, בדבור המתחיל "תקעו בחדש" חנ"ל].

(54) (ראה ראש השנה כו, ב. שלכן עריך אורח חיים סימן תקפו סעיף יב).

כמו כן הוא למעלה, שהתענוג עליון מלובש בחכמה הנקרא "ערן"⁶⁴, שהוא עצם דבר המושג – כמו שהוא עדיין בעצמותו. אמנם שם הוא בהעלם, ועיקר התגלותו – כשנמשך בבחינת בינה שהיא בחינת השגה בהתפשטות אורך ורחב כו'. ולכן השופר הוא גם כן בבינה – שהתגלות התענוג הנמשך על ידי השופר הוא בבינה, ומשם מקבל הדבור שהוא בחינת מלכות – "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לז, ו) – להיות ענג במדת המלכות גם כן.

קיצור. והמשכה זו על ידי השופר – קול פשוט, פנימית הלב שלמעלה מהשכל. ומעורר כמו כן רצון העליון שלמעלה מהחכמה. והינו על ידי שופר של איל דוקא – בהחמה יש בה ביטול ממדרגות עליונות. וב"פרי עץ חיים": שהשופר בבינה פי התגלות עתיק הוא בבינה:

ד. ומעתה יבואר למה אין תקיעת שופר דוחה שבת. והוא: כי ענין השבת הוא מה שכתוב: "כי בו שבת כו'" (בראשית ב, ג), "ויכולו השמים והארץ כו', ויכל אלקים ביום השביעי כו'" (שם, א"ב).

כמו על דרך משל באדם: כששוכת ונח מאיזו מלאכת עבודה; שהיה שכלו ומחשבתו מלובשת באותה מלאכה לעיין בכל פרטי המלאכה בהתחכמות כו', וכששוכת, אזי מתעלה השכל וחוזר למקורו ומתפשט מהתלבשותו כו', ואזי נמשך לו תענוג משלימות המלאכה.

ולכן בסיום מסכתא עושין סעודה⁶⁵, מחמת התענוג שבא בגמר והתשלמות לימודו דוקא.

וכך על דרך משל הוא למעלה: שבששת ימי בראשית היו ירדות והמשכות המדות עליונות לבוא בהן "השמים והארץ וכל צבאם" (בראשית ב, א):

"הדבר" היינו "ה' דבר" – מלכות דאצילות⁵⁵. "לעשותו" – להיות בגין הנקבא שנקרא גם כן עשייה שבאצילות כנ"ל⁵⁶. ו"בפיד" היינו על ידי השופר, "ובלבבך" – רעותא דלכא.

ואמרו "כי קרוב אליך כו'", היינו שאתם קרובים זה לזה: כי הנקבא נקרא "אחותי" לו"א שהוא הנקרא "ישראל" – "כי שרית כו'" (וישלה לב, כט). וגם שבגינה הוא ממי' מלכיות שלו.

ועוד, כי שרש אותיות הדבור שמהחכמה עליונה, היינו גם כן מקדמות השכל שלמעלה מהשכל המושג⁵⁷. ואם כן, עם היות שהמשכת הרצון וכתר דמלכות צריך להיות נמשך מארץ אנפין שלמעלה גם מהחכמה, על כל פנים קרובים הם זה לזה⁵⁸.

אי נמי, כמו שכתוב (בזכריה ס"ז, ב, ו): "והנה מונרת וזהב כו' – זה דבר ה'". והמנורה היא נוסת ישראל, ובמקום אחר נתבאר, שיש במלכות ב' פרצופים: פרצוף הפנימי נקרא נוסת ישראל, והחיצון זהו הדבור. וזהו "כי קרוב אליך הדבר". וזהו גם כן ענין "ישראל עלו במחשבה"⁵⁹ – והמחשבה עם הדבור קרובים זה לזה.

והנה מבואר ב"פרי עץ חיים"⁶⁰, שסוד השופר הוא בבינה. כי התלבשות ומקום גילוי התענוג הוא בבינה. וכנודע, כי התגלות עתיק⁶¹ הוא בבינה⁶², ולכן הוא בחינת עולם הכא, והינו מפני שהיא בחינת השגה, ועיקר התגלות התענוג הוא בהשגה דוקא⁶³.

כמו על דרך משל למטה באדם, כשנזכר לו איזה השגה ושכל חדש באיזו עמקות – הוא מתמלא תענוג. אמנם עיקר התגלות והתפשטות התענוג בשלימות, הוא דוקא אחר כך, כשמשגיח העמקות הזאת בהרחבת שכלו ורחב בינתו דוקא.

(55) (ראה מאורי אור אור ד, סעיף ד).

(56) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והיה מדי חדש" (לקמן פרשת ברכה צ, א), כי דבור – לשון הנהגה והמשכה כו', להתלבש גם בעשייה גשמיות כו'. וזהו ענין "ששת ימי המעשה". מה שאין כן בשבת כתיב (ישעיה נה, י): "ממנוצא חפצך ודבר דבר כו'".

(57) כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ה) על פסוק "ועש דוד שם".

(58) ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי המצוה הזאת כו'", מענין זה ד"כי קרוב אליך הדבר" (לעיל נזכרים מו, א).

(59) (בראשית רבה ריש פרשה א).

(60) (שער השופר פרק א"ב).

(61) (ראה וזה חלק ג קעח, ב).

(62) (ועיין מה שנתבאר מזה בקרשת לק גבי ה' דאברהם. עיין שם (תורה אור יא, ב)).

(63) (ראה אור התורה עקב עמוד תקמר).

(64) (ראה וזה חלק ב, צ, א. מאורי אור ע, יא. קהלת יעקב ערך ערן).

(65) (ראה קהלת רבה א, א. שיר השירים רבה א, א. ט. וראה שבת קט, ריש עמוד א).

עשה של שופר – בשבת.

[ומה גם לפי מה שכתוב בזהר בשלח (דף ס"ג עמוד ב')⁷⁰, ובפרשת יתרו (דף פ"ח עמוד א')⁷¹, בענין "דקא כל שיטא יומין מתברכין מיומא שביעאה"⁷², שהיא הבינה⁷³, כמו שכתב ב"מקדש מלך" שם⁷⁴. אם כן גם שבת היא בחינת התגלות עתיק'שבבינה, אשר זהו בחינת השופר].

אך להבין מה שמן התורה מצוה וחייב אפילו לתקוע בשבת, אלא שחז"ל אסרו "משום גזרה דרבה".

הנה באמת יש כמה בחינות בענין התענוג⁷⁵ – לאין קץ ותכלית, ויותר ממה שכתב ב"עץ חיים" בענין סדר התשתלשלות, וכמו שכתב בהקדמת הרה"ו עצמו, שאינו מזכיר כי אם "כמפתח מן הים" כו'.

דהנה גם בגשמיות אנו רואים, שהתענוג בנפש הוא ביתר שאת ויתר ריבוי מדרגות משאר פחות הנפש. ובנראה בעליל שיש תענוגים רבים לאין קץ ותכלית, כי יש הרבה מיני תענוג:

בחוש הטעם – בחיך וטעם אוכל⁷⁶ או משקה – בהרבה מינים, מינים ממינים שונים, וכל אחד מובדל ומשווה מחבירו בטעמו; וכיצא בזה בחוש הריח; וכן בדבור – שמתענג מצחות הלשון והמליצה בהגיון או דקדוק, או אפילו במלותא-דבדיחותא; וכן בשמיעה – מקול נאה, או כלי זמר ערב וכיצא; וכן בדאיה יש תענוגים רבים שונים פנודע; ועל אחת כמה וכמה בכחות רוחניים כמו השכל כו' וכיצא.

ומזה יכול המשכיל לצייר עוצם הריבוי בתענוג אלקי. מאחר שנודע דכללות התענוג שבענינים דהאי עלמא הוא רק פסולת ותמצית דתמצית מתענוג האלקי.

יום ראשון – במאמר "יהי אור" (בראשית א, ג) ירד ונמשך במדת החסד [ומדת הגבורה כלולה בה להגביל שפעה. ובתוכן מלוששת בחינת חכמה – להיות התשפעה על פי גזירת החכמה];

יום ב' – "יהי רקיע" (בראשית א, ו) – ממדת הגבורה כו'.

ואחר כך בשבת – כש"וישבות ביום השביעי" (בראשית ב, ב) – שנה ממלאכתו בכיכול ונתעלו מדותיו וחכמתו יתברך בעצמותו, ואזי "ויכל אלקים ביום השביעי", ויכל" הוא מלשון "כלתה נפשי"⁶⁶ (תהלים פד, ג) – פירוש: שנמשך בחינת התענוג העליון, ומתגלה בכל אשר פעל ועשה בששת ימי בראשית ה"ל, וכמו שכתוב (בראשית א, לא): "והנה טוב מאד כו'".

וג' פעמים ב"יום השביעי"⁶⁷, הוא פנגד ג' בחינות שהתענוג מתלבש בהם: בינה, הוד, יסוד כו'.

וזהו שכתוב ב"עץ חיים"⁶⁸ ששבת הוא גילוי מוחין דאבא. וכמו שכתוב (חשא לא, יד): "ושמרתם את השבת כו', כי קדש היא לכם", כי התענוג הנמשך הוא מתלבש בחכמה. שלכן נקרא "ערן" פתוב. והוא על דרך משל הנ"ל, בשגופל לאדם איזו השכלה מתמלא בתענוג כו' כנ"ל.

ולכן כתיב (ישעיה נה, יג): "ממציא חפצך ודבר דבר": כי הדבור מתעלה בחכמה – שהרי התענוג הוא מן הדבור של המאמרות "יהי אור", "יהי רקיע כו'".

ואם כן הוא – שבשבת נמשך מצד עצמו גילוי תענוג-עליון שמתענג מ"כל אשר עשה" (בראשית א, לא), ממילא אינו נצרך לשופר⁶⁹ – שהוא גם כן רק ענין המשכת התענוג במדת המלוכה. ועל כן נדחה מצות

(66) (ראה בעל המורים במקומו בשם תרגום ירושלמי. אור החיים שם).

(67) (בראשית ב, כג): "ויכל אלקים ביום השביעי, מלאכתו אשר עשה; וישבת ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלקים את יום השביעי".

(68) (פרי עץ חיים שער השבת פרק כא. וראה שם פרק יט. וראה לקוטי תורה מהארז"ל בראשית דבור המתחיל "ונבאר מעלת אדם הראשון").

(69) ("אכל באור התורה ראש השנה עמוד א'תלח: "בשבת אינו צריך כל כך לתקיעת שופר". ולהעיר, דעל פי זה מובן זה שגם בראש השנה שחל בשבת ישנה המצוה דתקיעת שופר, אלא שאינה בתוקף כל כך כביראש השנה שחל בימי השבוע (לפי ששבת אין צריך כל כך תקיעת שופר). ולכן היא נדחית מפני החשש שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים" – דבור המתחיל "והיה ביום ההוא" תשכ"ח הערה 13. – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק א (תשרי) עמוד יא). ביאור על פי גמלה – ראה לקוטי שיחות חלק יט עמוד 540 ואילך).

(70) ("ככל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עילאה, דקא כל שיטא יומין מתברכין מיומא שביעאה וכל יומא יחיד מההוא ברכה דקביל ביומא דיליה" – הובא באור התורה בשלח עמוד תרלו. וראה ספר השיחות תש"נ עמוד 78).

(71) (ראה אור התורה בשלח שם).

(72) (שהרי כל ששת הימים מתברכים מהיום השביעי).

(73) (הובא גם לעיל צו יא, א. אמור לו, ב. מד, ב. וראה גם אור התורה וקרא פרק ג עמוד תתקטו. בראשית דף ס, ב).

(74) (נתבאר באור התורה בשלח שם).

(75) (ראה אור התורה שמות עמוד ב'תקמ).

(76) ["ויאכל יעקב: איוב יב, יא].

הוא בבינה כנ"ל⁸³.

ולכן גם בשבת מצוה לתקוע מדברי תורה, לפי שממשיכים הארת תענוג יותר עליון מבחינת התענוג דשבת כנ"ל.

(ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת"⁸⁴, גבי "יפה שעה אחת בתשובה" – שיש שני מיני תענוג לפני המלך: האחד – בעשיית המצות, והשני – בשרואה את בנו בא מרחוק, שיש זמן רב אשר לא ראהו, וכראות המלך את הבן נתמלא הדוד ותענוגו.

וכן בנמשל, אף על פי שנתרחק האדם בחטאיו, מכל מקום על ידי תשובה נתקרב למקורו ושרשו כו', עיין שם.

ועל דרך זה יש לומר ההפך בין התענוג המתגלה בשבת, שמתענג מ"כל אשר עשה" – זהו פעין המין הראשון, אמנם התענוג שעל ידי השופר, שהוא בחינת תשובה – זהו פעינו כמשל שרואה את בנו בא ממרחק – שהוא פנימיות תענוג יותר⁸⁵).

ושרש הענין הוא:

פי ידוע⁸⁶ שהפךר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים. וכל ממוצע יש בו בחינה מזה ומזה, שלכך הוא יכול להפךר ולהוריד שפע מזה לזה. וכמו כן הפךר, יש בו בחינה התחתונה שבמאציל, וגם הוא שרש להנאצלים. והבחינה הא' שבו שהיא התחתונה שבמאציל, גדלה ונבחה מעלתה על בחינה ב' שבו שהיא שרש הנאצלים.

והנה זה שהחכמה מלבשת להארת התענוג – היינו מבחינה ב' שבו, שהוא שרש לנאצלים, שהן הן ז' תחתונות דאריד-אנפין שמתלבשות באצילות, כנ"ל

וכמאמר רז"ל⁷⁷: "רבי עקיבא שחק ואמר: אם לעוברי רצונו כו'", וכמו שנתבאר במקום אחר⁷⁸. ועל אחת כמה וכמה למקור התענוג העליון, שהוא בודאי רב הפמות והאיכות לאין קץ ותכלית, וביותר שאת יותר על זה מכל הי' ספירות שלמעלה – על דרך משל הנ"ל דחוש התענוג שבגופו, שגדול מאד ורב כחו יותר מכל כחות הגוף כנ"ל.

ולכן נקרא בחינת מקור התענוגים למעלה בשם "אריד-אנפין" – לפי שמתפשט באריכות הרבה כנ"ל⁷⁹. מה שאין כן המדות דאצילות נקרא "זעיר אנפין" – לפי שהם מעט הפמות, ובבחינת קיצור בעצם מציאותן. ועל דרך משל ממודות שבלב האדם – אהבה ויראה – שהם כחות מצומצמים וקצרים בעצם מציאותן, ואינן בערך אורך המציאות של התענוג כנ"ל.

והנה בחינת המושכת התענוג שיתענג ממדת המלוכה הנמשך על ידי השופר, הוא מבחינה מובדלת מבחינת התענוג המאיר בשבת, שמתענג מחמת פי "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא) כנ"ל:

פי התענוג הנמשך בשבת, הוא מה שמתלבש בחכמה דאצילות, כנ"ל בפירוש "ושמרתם את השבת פי קדש היא כו'" (תשא שם), ובחכמה מתלבש חסד דאריד-אנפין, בידוע דאבא ואימא מלבישים לזרועות דאריד-אנפין⁸⁰: "אבא בחסד אחיד ותלי⁸¹, ואימא בגבורה"⁸², כמו שכתוב (משלי ה, יד): "אני בינה, לי גבורה כו'".

אבל על ידי השופר נמשך מבחינת בינה דאריד-אנפין, שלמעלה מערך התענוג דו' תחתונות דאריד-אנפין, והוא המתלבש בבינה-דאצילות – שסוד השופר

"בינה דאריד-אנפין" (וראה באורי הוהר להצמח צדק כרך א עמוד קפח. כרך ב עמוד תשסו).

ועיין בפירוש הרמ"ז ריש פרשת קרח, דבור המתחיל "כמה עילאין פתגמי אורייתא" ("בענין חכמה ובינה דאריד. ושם, שחיד חכמה ובינה כנרן, ומבין שניהם יוצא הדבור שהוא התורה, דעת, עתים". – באורי הוהר להצמח צדק כרך ב עמוד תשסו). ועל פי מה שכתב הרמ"ז שם יובן מה שכתוב במשנה פרק ג' דראש-השנה: "שופר כו' ופיז מצופה זקב" – כי זקב רומז לבינה-דאריד, כמו שכתב הרמ"ז שם).

(84) (לקמן פר, א).

(85) וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שש אשיש" (לעיל נצבים מו, ד).

(86) עיין חיים שער מב פרק א. וראה לעיל בחקותי מו, ג ושם נסמן).

(77) (מכות כד, סוף עמוד א).

(78) (ראה לעיל שלח מו, א. וראה גם בהעלותך לג, ד).

(79) ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואתה מרבבת קדש" (לקמן פרקה צג, ג).

(80) עיין חיים שער הנסירה פרק ו).

(81) (אחוז ותלוי).

(82) (הובא בעין חיים ריש שער אבא ואימא בשם הוהר, והוא ביהר חלק ג ריש פרשת במדבר קיה, ב: "מסמרא דאבא אחיד ותליא חסד עלאה, מסמרא דאימא תליא גבורה", עיין שם).

(83) (ועיין ב"מקדש מלך" ריש פרשת שמות בדרך ג, עמוד א'), על פסוק "שיר השירים ה, ח) "תשורי מראש אקנה" – דא נרן, מה שכתב שם בשם ה"אוצרות חיים". ומה שכתוב ב"ביאורי הוהר" שם (לארמו"ר האמרי לז, ד) – פירוש וענין

פי בית־ראשון היה מבחינת ה' עילאה⁹³ – בינה⁹⁴,
עלמא דחירות⁹⁵ – חירות משעבוד עובדי גילולים⁹⁶,
והיא בחינת עלמא־דאתפסא.

ועל כן היה בו הארון וכפורת – שהם גם כן מבחינה
זו⁹⁷. וכן הנביאים – הם נצח והוד דאימא דוקא. וכמו
שכתוב ב"שער היחודים" פרק א' בשם ה"תיקונים":
"ומבינה – נביאים, ואינון נצח והוד כו".

אבל בית־שני חסר בחינת ה' עילאה, ולא היה בו
גילוי הה' דברים שהם מבחינת ה' עילאה, מפני שהיה
מבחינת ה' תתאה. ולכן לא היה בו חירות כו'. ולכן גזרו
בו חכמים כמה גזרות וסייגים – שלא תהיה יניקת
החיצונים. מה שאין כן בבית־ראשון, בבחינת עלמא־
דאתפסא – אין שם שליטה וממשלה לסמרא־אחרא
כלל.

ומפני זה גזרו גם גזרה זו בבית־שני לדחות מצות
עשה של תורה – שלפי שחסר בו בחינת ה' עילאה
דבינה, אזי אין מקום מוכן לגילוי והתלבשות עונג־עליון
דחכמה ובינה דאריד־אנפין, שלמעלה מו' תחתונות,
הנמשך על ידי השופר, שאינו שורה ומתלבש אלא
בבינה דאצילות⁹⁸, כנ"ל שהוא בחינת הכלי לגילוי תענוג
זה, וכמו שנתבאר לעיל באריכות.

ד"אבא ואימא מלבישים כו". אבל על ידי השופר
ממשיכים מבחינה הא' שבו, שהוא בחינה תחתונה
שבמאציל, והיינו בחינה חכמה ובינה דאריד־אנפין,
שלמעלה מערך הו' תחתונות דאריד־אנפין, אך מקום
התגלותו הוא בבניה דאצילות כנ"ל:

קיצור. ולכן נדחה תקיעת שופר – משום גזרה דרבה –
בשבת, כי בשבת נמשך מצד עצמו גילוי תענוג־עליון. ומכל
מקום מן התורה מצוה לתקוע גם בשבת, לפי שהמשכת
התענוג שעל ידי השופר בראש־השנה הוא מבחינה מובדלת
מבחינת התענוג המאיר בשבת:

ה. אך אף על פי כן ראו חכמים משום גזרה דרבה
לדחות מצות־עשה זו בשבת.

והענין:

כי גזרה זו היתה בזמן בית־שני⁹⁷. בנודע בגמרא שרוב
הגזירות והחומרות והסייגים⁹⁸ היו בזמן בית־שני דוקא.
והיינו מחמת שבבית־שני לא היתה גאולה שלימה, כי
היו מלכי עובדי־פוכבים⁹⁹ מושלים עליהם בנודע¹⁰⁰. וגם
אמרו רז"ל על פסוק "וארצה בו ואכבד־ה" – חסר ה'¹⁰¹
(בחי' סימן א', ח) – שה' דברים חסרו בבית־שני,
בראשון: ארון, וכפורת, ונביאים כו¹⁰².

והפעם לכל זה:

והו הפירוש ד"מקדש ראשון הוא ה' עילאה ומקדש שני הוא ה' תתאה. – אור
התורה ז"ך פרק א עמוד שעה, עין שם.

(94) [כמו שכתוב בזהר שמות (דף ט', עמוד ב') ("בגין דגלותא קרבאא ה'ה
מבית ראשון, ובית ראשון הוא קרא דה'א קרבאא (וה'א קרבאא הוא בינה)."
– אור התורה שיר השירים פרק א עמוד קל. וראה שם שפירש עין על לקוטי
תורה במדבר יג, ג ד"שם כתוב "בבחינת בית ראשון, בחינת "בראשית נמי מאמר"
הוא בחינת חכמה", עין שם).

וענין שם ב"מקדש מלך" שפירש, שגם המלכות היתה אז
במדרגת הבינה שהיא ה' עילאה (ראה המשך תריס"ו עמוד קא ואילך.
– נסמן בלקוטי שיחות חלק ז עמוד 173 הערה 33). וענין מה שנתבאר מזה
סוף דבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות" (לעיל פרשת צו טו, א). וענין עוד
מזה ב"מקדש מלך", פרשת תרומה, דף קמ"ג, עמוד א', על פסוק "שיר השירים").

(95) [ענין זה: תצוה דף קפ"ג, סוף עמוד א'. ופרשת אמור דף צ"ב, עמוד ב'. וירש
פרשת קרח. וסוף פרשת לך לך, דף צ"ה, עמוד ב'.]

(96) (האומות).

(97) כמו שכתוב ב"עין חיים", שער הארת המוחין ז"ג, פרק ח'.

(98) ("על פי גילה טעם ההפרש בין "מקדש" ל"מדינה" כזה הוא לפי שאין
שבית במקדש (רש"י) שם [ראש השנה כט, ב] דבור המתחיל (גזרה). ויש לתמוך
טעם זה עם הטעם שבלקוטי תורה [קאן]... שבחינת התענוג הנמשך על ידי
שופר (שלמעלה מבחינת התענוג דשבת) אינו שורה ומתלבש אלא בבניה כו"

(87) ("אבל דעת הירושלמי (ראש השנה ריש פרק ד) משמע דמדיאורייתא אין
תוקעין בשבת במדינה" – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 68 הערה 59).

(88) (ראה אור התורה בראשית פרק ג תקנא, א ואילך. תקעו, א בנוגע למאה
ברכות שהתקנו דוד. – לקוטי שיחות חלק לד עמוד 110 הערה 51).

"אף שפצנו גזירות גם לפני זה – ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך גזירה סוף
עמוד תקלב ואילך. וישם נסמן". – לקוטי שיחות חלק כו עמוד 37 הערה 7).

(89) (אמות העולם).

(90) ("וגם בדיחיות לא היתה אז חירות אמיתית, שלכן הוצרכו אז לכמה גזירות
וסייגים בכדי שלא תהיה יניקת החיצונים". – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 28
הערה 22. וראה שם בארובה בענין התקנות שנתתקנו בבית שני מפיין שהיו
לאחרי החורבן, ומצד עבודת המוסה יש בהם מעלה לגבי כמו שהיו בבית ראשון,
עין שם).

(91) ("דבתיב: וארצה בו ואכבד, וקרינו: ואכבדו").

(92) (יזמא כא, ב (ובפירוש רש"י): "ארון וכפורת וזכרבים (כוליה חדא מולתא),
אש, ושכנה (לא שרתה בו), ורוח הקודש (לא היתה בנביאים משנת שמים
לדרוש ואילך), ואורים ותומים". וירושלמי חריות פרק ג, הלכה ב. שיר השירים
רקה ח, ט).

(93) ("ויזבן על הרך שנתבאר על פי זהיר ריש פרשת ויצא דף קמז, עמוד
א על פסוק "קומה ה' למנוחתו" שמקדש ראשון נקרא מנוחה. וענין מה שנתבאר
על פסוק "ושב שלמה על כסא ה'", ש"בימי שלמה קיימא סתירה באשלמותא"

בחינת התפשטות והמשכה למטה, זהו על ידי פח יותר עליון, כמו "וידבר שלשת אלפים משל" (מלכים א' יב) דגבי שלמה¹⁰⁴, ולכן נקרא המלוי בשם פח.

ועל דרך זה יובן פאן: שפדי להיות ההתפשטות וההמשכה דבחינת בינה מבית המקדש – בכל הגבולין, זהו דוקא על ידי בית ראשון, ה' עילאה¹⁰⁵ כו'. מה שאין פן בבית שני, אף שבו עצמו היה יכול להיות גילוי בחינת בינה, אבל להמשיך ממנו בכל הגבולין בחינה זו, זה צריך להיות על ידי בחינה גבוהה יותר שלמעלה מהשתלשלות¹⁰⁶.

ועוד דיוגמא לזה, ממה שנתבאר במקום אחר (בסידור עם דא"ח עמוד קב) גבי ענין ברפת-היומין:

ש"בשביל ההמשכה להתחלקות לרבים צריך לעשות תחלה בחינת בריכה כו'. כי כדי להשפיע לרבים צריך שיקבא האור בהארה גדולה כו". ענין שם.

ועל דרך זה יובן פאן ההפך בין בית ראשון לבית שני לענין הגבולין כו'. ודי למבין).

וכל זה הוא בשופר. אבל בלולב, בזמן בית המקדש היו נוטלין גם בגבולין, ביום ראשון של חג שחל בשבת. והענין:

פי לולב אותיות לו ילב¹⁰⁷, שהוא ענין המשכה מו' קצוות דו"א אל הלב, הוא פת-דנוקבא, שמתחיל מתוה דו"א.

כמו על דרך משל בגשמייות: מקור התהוות הדבור הוא מן התוה, שממנו יוצא הכל הלב דרך הקנה, ונעשה קול, ומתחלק אחר כך בביטוי ה' מוצאות תפה להיות כ"ב אותיות – אחה"ע מן הגרון כו'.

ולכן בשבת – שבלאו הכי נמשך בחינת הארת התענוג מו' תחתונות – פטור משופר: כי תענוג העליון מזה, דהיינו מחכמה ובינה דאריך-אנפין הנמשך על ידי השופר, לא היה נמשך כל כך בזמן בית שני.

אכן זהו במדינה, אבל במקדש עצמו היו תוקעין דכתיב (ויצא כח, י): "וזה שער השמים", ופסוק זה נאמר על בית המקדש בפרט, שנקרא "שער השמים" – פירוש: כמו השער שהוא מקום פתוח לכניסה ויציאה, ובו עצמו היה יכול להיות גילוי בחינת בינה-דאצילות⁹⁹. ולכן היו תוקעין בו גם בשבת.

אבל להמשיך גילוי בחינת בינה בכל הגבולין – מבית המקדש, זה לא היה יכולת כל כך בבית שני כמו בבית ראשון¹⁰⁰ שעיקר יסודותו ושרשו היה בבחינת בינה, דהיינו להמשיך בחינת בינה בכל הגבולין. אבל בית שני לא היה יכולת להמשיך בינה אלא לגבי עצמו שהוא "שער השמים", ולא בכל הגבולין.

(וענין ב"ספר של בינונים" פרק נ"ג, ההפך בין בית ראשון לבית שני: שבבית ראשון היה נמשך ומאיר מבחינת האור המקנן ומאיר בעולם הבריאה, שהוא מבחינת בינה דאצילות. מה שאין פן בבית שני כו', ענין שם¹⁰¹).

ועוד יובן זה על פי מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (שלא י, י) "ועתה יגדל נא פח אך"¹⁰²: "פח" היינו המילוי של שם הנו"כ¹⁰³, וענין המילוי, הוא להיות ההמשכה וההשפעה משם הנו"כ למטה – זהו על ידי המילוי.

והרי פירוש פח בפשוטו היינו הכח שבהעלם שלמעלה מהגילוי. והוא בחינת "סובב כל עולמין". והיינו, שפדי להיות

103) כמו שכתב ב"פרי עץ חיים" גבי פונת "אמן וזה שמה רבא מברך" (שער הקדשים פרק ד, ובמהרה"ה בתרא שלפניו).

104) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "לך לך" (תורה אור יא, ג).

105) (ראה אור התורה ראש השנה עמוד א'תח).

106) וענין ב"ספר של בינונים" שם גבי "ובבית שני כו' [שלא היה בו הארון והלוחות, אמרו דו"ל שלא תהיה שכינה שורה בו, פירוש – מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא בדרך השתלשלות העולמות, אלא בבית שני היתה שורה] בדרך ההשתלשלות כו'".

107) (זהו חלק ב רעא, א מספר תהיך סימן מד [קא, ב]. וראה גם זהו חלק א רסו, ב, וראה גם לקמן פב, ג. סידור עם דא"ח שער הלולב רסב, ב. ובקבא מקובלות).

שמאיר רק במקדש – כי מה שבזמן בית שני הוצרכו לגיורות ופנינים כו' הוא לפי שלא האיר אז בחינת ה' עילאה דבינה כמבואר בלקוטי תורה, ולכן במקדש עצמו שגם בבית שני "היה יכול להיות גילוי בינה דאצילות", לא הוצרכו לגיורות, ולכן אין שבות במקדש. – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 68 הערה 61.

99) וברבות בשר השירים, סוף פסוק "כמגדל דויד" פירשו "מכון לשבתך" (בשלח טו, י) – מכון נגד "שבתך", זה בית המקדש שלמעלה.

100) (ראה אור התורה כי תשא עמוד כ"ב, לקוטי שיחות חלק יא עמוד 137).

101) וכמו שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "ביאור למה שקטוב בספר של בינונים פרק נ"ב-ג" (סידור עם דא"ח שער התלמוד תורה צו, ד [קנא, א]).

וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "את שבתותי תשמרו", גבי (קדושים יט, ל) "ומקדשי תידאו" (לעיל ברה).

102) (תקס"ה. נדפס עם הקהות באור התורה שלח (במדרג כרך ב) ביאור על פסוק "ועתה יגדל" עמוד תקנ).

אלא שמונה מקבל הדבור כו'). :

קיצור. ומכל מקום בבית שני, ה' תתאה, לא היה אפשר להמשיך בגבולין מבחינת תענוג שהוא שעל ידי השופר, מה שלמעלה מבחינת שבת, כי המשכה זו בה' עילאה דנקא, בית ראשון, מה שאין בן בלולב.

ובענין מה שהקשו עוד התוספות¹⁰⁹: הא דגבי שופר "התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין", ובלולב – לא אשתרי כלל.

יש לומר: כי הענין של שרש בחינת הבית דין הסמוכים, עם ההמשכה שעל ידי השופר, יש להם שייכות גדול זה לזה. כי שרש ההמשכה שעל ידי השופר למתק הדינים, הוא מגבורה דעתיק שבמוחא סתימאה. והוא עצמו שרש ומקור של הבית דין סמוכין¹¹⁰. אבל הלולב אין לו שייכות כל כך לבחינת הבית דין, כי הוא המשכת החסדים. וכנודע, דבחינת ראש השנה הוא ענין "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו), והוא יוס'הדין. אבל סוכות הוא בחינת "וימינו תחבקני" (שם).

וכך הוא למעלה: שבחינת דבור העליון הנקרא בחינת נוקבא, התחלת התהוותו הוא מחנה דו"א, שהוא גילוי מדות עליונות דאצילות, שבהם מקור הדבור. ונקרא בשם "פתר דנוקבא". ודי למבין.

והנה בחינת המשכה זו, היא למטה הרבה במדרגה מהמשכה שעל ידי השופר הנ"ל. כי גם השבת עצמו הוא יותר געלה במדרגה מהמשכה זו. כי שבת הוא גילוי מוחין דאבא, כמו שכתוב (תשא לא, יח): "כי קדש היא לכם". והלולב הוא המשכה מו"א לנוקבא. אלא שאף על פי כן צריכים להמשכה זו גם בשבת, להיות שגילוי והמשכה זו שעל ידי הלולב היא מבחינת פנימית שהוא המשכת הדעת¹⁰⁸, כמו שנתבאר במקום אחר.

אך על כל פנים, מאחר שהמשכה זו היא למטה במדרגה, היכולת היה אפילו בבית שני להמשיך בחינה זו אפילו בגבולין כו'.

(פי הרי המשכה זו היא מו"א לנוקבא, אשר היא בחינת ה' תתאה. מה שאין בן השופר – עיקרו ה' עילאה בנ"ל,

108) (ועיין ב"פרי עץ חיים", שער הלולב, פרק ג', בדרוש הרב רבי יוסף מערבי (נתבאר בבאורי הוהר להצמח צדק פרק א עמוד רעו).

ועיין מה שנתבאר מענין הדעת, שהוא בחינה הפנימית: בבאור על פסוק "מים רבים" – בקרשת תולדות (תורה אור יב, ב). ובדבור המתחיל "לא הביט און בענקב" – בקרשת בלק (עא, א).

109) (ראש השנה ר"ש פרק ד).

110) כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת תשא, גבי "דמתקדשת על פי בית דין". עיין שם.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

דרוש שני - ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

למה הרעתה כו' (שמות ה, כב) ונענש ע"ז ועוד יפלא יותר במ"ש חלילה לך ופירש"י חולין הוא לך שהוא לשון קשה ומדברת גדולות שהרי זה כמי שמוהיר ומצוה על מי שעושה דבר שאינו הגון שאומר לו חלילה לך מעשות כן ואיך יתכן שהיה מתרעם אברהם ומהרהר אחר מדותיו ית' שהצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט כו' ולמה לא נענש אברהם ע"ז שהרי משה שלא היה כמתרעם ממש על מדותיו ית' רק שהיה כשואל ומתמיה ביותר למה הרעתה כו' ונענש ולא

(א) ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו' ארדה נא כו' עד ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע כו' חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע כו' חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט ופרש"י ויגש אברהם מצינו הגשה למלחמה והגשה לפיוס ולתפלה ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה כו' וזה פלא איך יתכן לומר שנכנס ונגש לדבר קשות נגד ה' אלקי עולם ושופט כל הארץ והלא משה אמר

וזהו משמעות פשוטו של מקרא זה (ולא כפי' הוזהר והמדרש בארדה נא כו' מדרגא דרחמי לדרגא דדינא לאשגחא עלייהו בדינא דהרי לפי מדה"ד ודאי עשו ואין בו ספק כלל וכאן משמעות הירידה היה לראות אולי לא עשו כפי צעקתה של מדה"ד כו' ואע"פ שיתכן ל' ירידה יותר מכסא הרחמים לכסא הדין אבל הפשט משמע ירידה זו להיפך שירד במדה"ד שהוא שם הוי"ה וגם בו שייך ל' ירידה כמשי"ת) אך הנה תחלה יש להבין במ"ש הבאה אלי דוקא דמ"ש אלי אין לו הבנה ע"ד הפשט דאם שזה שאמר ארדה נא כו' הוא בחי' שם הוי"ה שכולו רחמים וחסדים פשוטים בלי נטיה למדה"ד כלל איך אמר הבאה אלי ממש שצעקה זו של מדה"ד עשתה רושם והתפעלות בו ואיך יגיע ויעלה מדה"ד לגבי מדה"ד עד שיעשה בו שנוי והתפעלות מאחר שכולו חסד ורחמי' הרי לא יסכול לבח הדין כלל וכלל ואיך אפשר שיתפעל מטענת מדה"ד עד שיפעול בו כח הדין שנוי ח"ו אלא צ"ל כפי' אלי זה לא שעשה בו שנוי והתפעלות לנשות גם הוא לבח מדה"ד אלא אדרבה פי' אלי זה הוא להיפוך דמלבד שלא פעלה אצלו שנוי אלא אדרבה שבאה אלי לבחי' מנגד כמו שאחד בא למלחמה כו' וזהו אלי להיות לו לנגד דוקא ולזאת ארדה נא ואראה כו' ויובן זה ע"ד הפשוט כמו שמצינו בכל ר"ה דכתי' (איוב א, ו) ויבאו בני האלקים להתייצב על הוי"ה דהיינו ג"כ לעמוד לנגד לשם הוי"ה משום דשם הוי"ה כלו רחמים וחסדים עליונים ובני האלקים הם בחי' מארי דדינא שמסתעפים ומקבלים משם אלקים שהוא בחי' כח הדין כידוע דאלקים ל' שררה ואדנות המושל בכח הדין ומשפט וזהו דבני האלקים כחות הדין העליון באים להתייצב ולעמוד לבחי' מנגד על שם הוי"ה כמו שעומדים למלחמה לנצח כו' כך בני האלקים מתגברים בכח מדה"ד שלהם ועומדי' על שם הוי"ה דרחמים לנצחו ולהפכו ג"כ למדה"ד ואז ויבא גם השטן בתוכם שהוא בחי' תוקף הגבו' הקשות שמסתעף מבני האלקים שאין כוונתו רק לפעול דין קשה בפ"מ על הבריות והוא עיקר המקטרג ועולה ומסטיין כו'.

עוד אלא שהמטרה למקום ב"ה להשיבו ג' וד' פעמים ואיה ענוה ושפלות דאברהם שאמר ואנכי עפר ואפר והיה מאמין הראשון בה' ובא בנסיון באור כשדים וכו' ומה גם שגשג למלחמה נגד ה' וזה דבר שאין להעלות עה"ד כלל ועוד שאמר ב"פ חלילה לך כו'. ועוד יש לדקדק יותר מהו ענין הסמיכות דויגש אברהם לזה שאמר תחלה ארדה נא ואראה כו' דמשמע מיד שאמ' ארדה נא ואראה כו' נגש אברהם כו' ולא מקודם לכן כו' מה שייכות יש לזה עם זה. ועוד יש להבין בנוף הפסוק דארדה נא ואראה הכצעקתה כו' כמו שהקשה בזהר וכי לא גליא קמי קודב"ה כו' עד שהוצרך לירד ולראות הרבר והלא מכה"כ ונמצא למטה כמו למעל' ממש ובפרט בענין ההשגחה האלקית שהשגחתו בכל פרטי הנבראים כמ"ש (תהי' לג, יג"ט) משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם ממכון שבתו השנינו כו' המבין אל כל מעשיהם וכתוב (ירמי' לב, יט) עניך פקוחות על כל דרכי בני אדם כו' (דה"ב טז, ט) ה' עיניו משוטטות כו' וכה"ג ועוד יש להבין מהו הספק אם כצעקתה הבאה אלי עשו הלא אמר ברישא זעקת סדום ועמורה כי רבה וחמאתם כו' דאם לא עשו בפ"מ צעקה זו דמה"ד מהיכן באה ואיך יפול בזה ספק לומר ואם לא אדעה כו' (ורש"י פי' ארדה נא לסוף מעשיה' הכצעקתה של מדינה הבאה אלי עשו ועומדים במדרם כלה ואם לא יעמדו במדרן אדע' להפרע מהם ביסורי' וזה אינו מיושב באם לא דמשמע שלא עשו החטא כלל ולא שעשו אלא שיעשו תשובה כו'):

(ב) **אך** הנה כ"ו יובן בהקדים תחלה כללות הענין בפ' זאת והוא כמ"ש ארדה נא ואראה שהוא שם הוי"ה שהזכיר תחלה באמרו ויאמר הוי"ה זעקת כו' ארדה נא כו' שזהו מדה"ד דוקא שכלל מחסד ודין שגובר על מדה"ד כידוע בענין ז' שמות שאין נמחקין דשם אל בחסד ואלקים בגבורה והוי"ה בבחי' הת"ת כו' וזהו מי כמודך באלים הוי"ה כו' (כמבואר בפ' נח ע"פ ויהי כל הארץ כו') אם כצעקתה הבאה אלי שהוא צעקה של מדה"ד הבאה אלי מלמטה למעלה כו'.

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

דרך מצותיך - מצות מילה

כמ"ש אלקים קדושים (יהושע כ"ד י"ט) אשר נגלו אליו האלקים (בראשית ל"ה ז') וגם אלקים ל' כח ומקור המח' ומשפיע כמו יש לאל ידי (בראשית ל"א כ"ט) וכן אלי הארץ

(ב) **והמעם** לכל זה מה שא"א לו לקבל חיות כ"א ע"י השירה, הנה יובן עפ"י מ"ש (תלים קל"ו ב') הודו לאלקי האלקים כל"ה, כי הנה אלקים הוא ל' רבים

ומדה להחיות נבראים בעלי גבול מלאך מיכאל מהלך ת"ק שנה וכיוצא, הנה מ"מ הרי צירופי אותיות אלו אינן רק בחי' כלים שתעבור על ידם עצם השפע דש' הוי' וגם אחר שנתלכשה בהם לא נפרדה ממקורו וכולא חד, וגם באמת הרי גם גוף הכלים והאותיות עצמן המעלימים אינו נק' העלם כלל באמת אצלו ית' שהרי הם נמשכים ונתהוים ממנו ית' זוהי מדת גבורתו שאין לה סוף כמו שא"ס למדת חסדו ולזאת נאמר ולגודריו אין מספר (גמרא חגיגה י"ג ב') שגורם התחלקו' לא"ס מחמת שהיא בחי' כח בבע"ג ובבע"ת בעצמותו, וההעלם הוא רק לעינינו המקבלים, וא"כ הרי מובן היטב שגם לאחר התהוות הפירוד והריבוי דהתהוות שם אלקים הכל עומד ביחוד האמיתי באחדותו ית' ואדרבה אחדותו ית' הפשוט הוא העושה הריבוי לא"ס ע"י צמצום הנ"ל והצמצום וההסתר אינו רק אלא לפנינו אבל קמו' ית' הכל במל כמו שהי' קודם בריאת העולם כי הוא כיוו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"א פכ"ב וז"ס הוי' הוא האלקים: וז"ש הודו לאלקי האלקים פ' שם הוי' עצמו הוא מקור הצמצומים דש' אלקים ונק' לכך אלקי האלקים ולכן כל"ה שבאמת הצמצומים הנ"ל הם חסד גמור כדי שיוכלו המקבלים בע"ג לקבל השפע ולכן נאמר כ"ו פעמים כל"ה שהן ניצוצי החסדים דש' הוי' גימ' כ"ו שבוקעים ומאירים ע"י שם אלקים להיות לעולם חסדו וכמשנת"ל שהאותיות דשם אלקים הן רק כלים וכמ"כ הוא ענין ל"ב ויאמר דאלקים שהן בחי' התחלקות השפע לל"ב נתיבות ממקור הראשון מאמר דבראשית הכולל כולם והוא בחי' חכמה שע"ז נאמר במאמר א' יכול להבראות (אבות פ"ה מ"א) כנודע: ונמצא מובן מכ"ז שהכלים הן רק הגורמים הוגעת השפע למקבלים ומ"מ העיקר הוא האור המאיר בתוכן שהוא עיקר המחי' כנ"ל ולזאת יובן ג"כ בענין השמש הנ"ל שבשעת סיבובו דוקא פועל פעולתו בנמצאים המקבלים ממנו לפי שאז דוקא מקבל חיות ושפע ע"י הביטול כי הרי עיקר הפעולה הוא ע"י הנפש שהיא האור וחיות שבתוכה ששרשה משם הוי' כנ"ל רק שהמקבלים אינן יכולים לקבל אלא ע"י הכלי דייקא המסתרת ומעלמת בתוכה הנפש ומאירה למקבלים כיכולתן ולזאת בשעת השירה בבחי' ביטול בגופו ונפשו מחמת כי הוי' הוא האלקים שבאמת גם הכלי במל כנ"ל אז מאיר ההארה בכלי לחיות פועלת פעולתה בתחתונים, ולזה נאמר אשר בדברו מעריב ערבים ומסדר את הכוכבים גולל אור כי כולם הם בידו והוא הפועל על ידם באמת כגרון ביחד החוצב בו:

(יחזקאל י"ז י"ג) וא"כ אלקים ל' רבים היינו ריבוי כחות האלהות המשפיעים ומהוים נמצאים רבים ועצומים דדצ"מ וגבוהים עליהם וכולם נמשכים מאחדותו הפשוטה ית' וידוע קושיות הפלסופים איך יסתעף הריבוי מן האחדות הפשוט ונלאו בזה למצוא טעם ודעת אך הענין באמת שזהו ע"י צמצום שצמצם אורו ית' הפשוט הבבע"ת ובלתי בע"ג להאיר הארה מצומצמת וגם היא תתצמצם ותתחלק לריבוי השפעות שונות ובחי' צמצום ודין זה הוא ענין שם אלקים כדכתיב שמש ומגן הוי' אלקים (תלים פ"ד י"ב) כמ"ש בלק"א ח"ב (פ"ד) שהוא כמו בחי' מגן וגרתק ולבוש המעלים ומסתיר בתוכו החיות הנמשך מאתו ית' שכללות השפעה זו נק' בש' הוי' מל' התהוות ועי"ז יכול להיות התהוות נבראים בע"ג מחומר וצורה גוף ונפש הנפש נמשכת מצד החיות דשם הוי' המאיר בשם אלקים והגוף מש' אלקים המעלים ומלביש לש' הוי' ולכן גם הגוף מלביש את הנפש ומעלים ומסתיר עליו כנודע, ולזאת הוזהירנו התורה בכמה מקומות וידעת כו' כי הוי' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) דהיינו שבחי' הריבוי הנעשה ע"י ש' אלקים שאינו נפרד כלל וכלל מבחי' האח"פ דשם הוי' כי באמת כולא חד* וגם לאחר שנעשה בבחי' הריבוי ע"י שם אלקים ה"ז עומד בבחי' היחוד האמיתי דשם הוי' ממש כמו שהי' קודם שנברא העולם ואין כאן בחי' ריבוי ופירוד כלל באמת** יובן עד"מ כשרוצים למלאות מחבית גדולה מליאה מים כלים רבים מאד קטנים ביותר שעושים צינורות הרבה מאד וכל צנור מצומצם כפי מדת הכלי לבד ע"כ ממילא יחולק השפע לרביי כלים קטנים ביותר מה שלא הי' באפשרי לעשות כן מהחבית עצמה אלא הי' שומף בבת אחת, והנה באמת הגם שהצנור גרם צמצום המים מ"מ אינו אלא כלי לעבור בו המים עצמן אותן שבחבית ועדיין לא נפרדו ממקורם כי הקילוח מחברן ולא שהצנור מהוה מים מצומצמים אחרים וזה פשוט, וכמ"כ הנמשל שבחי' שם אלקים שהוא מדת הדין והגבורה הגורם צמצום שפע מימי החסדים שיתחלקו לחלקים רבים כמ"ש פלג אלקים מלא מים (תלים ס"ה י') ר"ל ששם אלקים גורם ההתחלקות והיינו ע"י ה"ג כמ"ש מי ברא אלה (ישעי' מ' כ"ו) מ"י דאלקים גורם לחיות בחי' אלה דאלקים המורה על הריבוי והפירוד וזהו פלג אלקים ששם אלקים נפלג ומתחלק והוא ע"י צינורות שהן בחי' צירופי אותיות המלבישים ומעלימים להשפעת אור א"ס שבשם הוי' היה הוה ויהי' הבלתי מוגבל בעצם כי אין לו תחלה ותכלה, שיבא לחיות נשפע בגבול

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

זכור ה' מה היה לנו (ב)

שמתעלים המדות בבחי' לך כו' ונמשך אוא"ס בבחי' מדות כו', וזהו"ע נו"ן שערי בינה דהיינו שהמדות מתעלים בבחי' לך שהוא בחי' בינה שערי בינה, כי המדות כשהם עדיין בבחי' בינה הם עדיין בבחי' לך דהיינו בבחי' ביטול שאינו בבחי' מהות בפ"ע כו', ונו"ן שערי בינה היינו כי עיקר המדות הם חמשה עד וההוד וכל אחד כלול מיו"ד הם חמשים כו' ושם הוא בבחי' לך כו'. ואח"כ כתי' כי כל בשמים ובארץ, והיינו שאח"כ נמשך המשכה למטה שיה' נמשך בחי' גילוי המדות למטה בשמים ובארץ וזהו כי כל בשמים ובארץ. וזהו מ"ש נודע בשערים בעלה, בעלה הוא בחי' מדות שהוא בחי' ז"א בעלה דמטרוניתא וע"י שערים דהיינו כל חד וחד לפום שיעורא דיל' נודע בעלה, דהיינו שע"י התבוננות כל חד וחד לפום שיעורא דיל' עי"ז נעשה העלאת המדות, ואח"כ עי"ז נמשך בחי' המשכה למטה, וזהו נודע בשערים בעלה, שע"י השערי' נודע בעלה. וזהו ענין מאה שערים שהוא מלמטה למעלה ומלמעלה למטה.

אך הנה בגלות נק' כנס"י בשם אלמנה היינו אל מנה והיינו שאינו מאיר בחי' מאה שערים הנ"ל, דהנה ארו"ל קודב"ה בגלותא סליק לעילא לעילא, וזהו כאשר שהלך בעלה למדינת הים, בעלה שהם בחי' המדות וכנ"ל, הלך למדינת הים שהוא בחי' ים החכמה כידוע שיש ים ויבשה, יבשה הוא בחי' עלמא דאתגליא וים הוא בחי' עלמא דאתכסיא, וזהו שעוה"ז נק' בשם יבשה ועוה"ב הוא בחי' ים וכמו"ש לע"ל ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אבל עכשיו כאלמנה והיינו שסליק לעילא לעילא, לעילא בינה ולעילא חכמה, ואינו מאיר המדות למטה, וזהו כאלמנה בחי' אל מנה שהמאה שערים אינם נמשכים לפי שאינו מאיר עתה המדות רק ההנהגה מבחי' אחרי הוי' שהוא בחי' מל' כדי להחיות העולמות כו'.

(ה) וראא את חרפתינו, הנה כתי' וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד שעכשיו בגלות נק' כנס"י בשם אלמנה, וכמו"ש העיר רבתי עם היתה כאלמנה, וארו"ל כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים ועתיד לחזור אלי'. והנה אלמנה הוא ע"ש מנה שאלמנה כתובתה מנה, והנה לכא' ל' אלמנה היינו בחי' אל מנה. והענין הוא דהנה כתי' וזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים, והנה איתא בזהר אין זריעה אלא צדקה שנא' זרעו לכם לצדקה כו' זרע צדקות, וע"י זריעה של צדקה עי"ז וימצא מאה שערים, ויש להבין מהו החשבון של מאה שערים, שהרי לא נמצא כ"א חמשים שערים נו"ן שערי בינה. אך הענין הוא שהמאה שערים הם נו"ן שערי בינה, רק שנו"ן שערי בינה הם מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, ובס"ה הם מאה שערים. וזהו מ"ש לך ה' הגדולה ואח"כ כתי' כי כל בשמים ובארץ, לך וכל הם אותיות שוים ושניהם הם בנימ' נו"ן, רק שלך הוא מלמטה למעלה, וכל הוא המשכה מלמעלה למטה, לך ה' הוא בחי' העלאת שזהו ענין לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, והיינו שצריך להעלות את המדות בבחי' לך ה' דהיינו בעצמותו ומהותו ית', דהנה באמת אא"ס לאו מכל אינון מדות כלל ואין הגדולה תופס מקום אצלו כלל, וכמשארו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, והיינו שמה שנק' בשם גדול הוא בחי' ענוה וירידה והשפלה אצלו ית', וזהו מ"ש גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו, אבל בעצמותו ית' אין הגדולה תופס מקום כלל אצלו ואינו שייך לקרוא אותו בשם גדול כו', וזהו לך ה' הגדולה שהגדולה הוא במל' אצלו ית'.

והנה עי"ז שמסדר שבחו של מקום ומשבחים אותו בבחי' גדולה איך שהוא גדול, עי"ז ממשיכי' בחי' גדולה, דהיינו שיהי' נמשך בבחי' גדולה, וזהו"ע העלאת המדות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

אתם נצבים היום כולכם, ש"פ נצו", תרד"ע

פועל שום התחדשות בהדבר שמאיר עליו רק מה שמאיר אותו שהפעולה היא ממהות הפועל כו', והתחדשות בגשם הדבר אינו נעשה מזה כלל כו', וכמו גם הצמיחה שע"י השמש וכמ"ש ממגד תבואות שמש כו' אין זה התחדשות בהגשם כו', וכמ"ש באגה"ק סי' ק' בענין המול המכה בו ואומר לו גדל שזהו רק הצמיחה מקטנות לגדלות שהוא בחי' התפשטות לכד כו', וגם אור וחיות הנפש שמח' את הגוף הרי הפעולה היא ממהות הפועל כו', רק בחיות הנפש בגוף הרי הגוף חי מהנפש וכמשנת"ל פ' רפ"ד דהגוף אינו רק כמו לבוש רק שהוא עצמו חי מהנפש כו', וזהו מפני שאור וחיות הנפש בא בבחי' או"פ לא כמו אור השמש שבבחי' או"מ כו', ולכא' זהו ג"כ התחדשות והוא שהדבר הבלתי חי בעצם נעשה חי כו'. אך ההתחדשות בזה אינו בעצם הגוף שלא נתחדש בו דבר בעצם רק התחדשות החיות לכד כו', וכד"כ התחדשות החיות אינו התחדשות ניכרת כ"כ, וכמו בצמיחה הנה התהוות גשם הפרי הוא התחדשות ניכרת אבל התחדשות הטעם של הפרי אינו התחדשות ניכרת כ"כ כו' (ומ"מ ה"ז התחדשות יותר מפעולת האור, וי"ל שזהו היתרון שבחיות לגבי אור בהג' מדר' דאור חיות וכח כו', דעם חיות שאור נעלה יותר מבחי' החיות בבחי' הגילוי ובהדבקות במקורו שבא שלא בבחי' צמצום כו', מ"מ בענין ההתחדשות בהפעולה יש יתרון בחיות על האור כו', ולפ"ז צ"ל דאור הוא בחי' אור הסובב כו' וכן מב' בד"ה להבין ענין או"מ כבוחך הגדול כו', דאור וחיות זהו בחי' או"מ ואו"פ והחיות שמבחי' הכלים שזהו בחי' כח כו'), ועיקר ההתחדשות בעצם הדבר ובבחי' התחדשות ניכרת הוא בבחי' כח דוקא כו'. וכמו"כ הוא למעלה דכתי' אשר עשית כבוחך הגדול דבחי' כח הוא להיות התחדשות דבר כו', והו"ע בדבר ה' שמים נעשו וכת' לעולם ה' דברך נצב בשמים דמא' יהי רקיע מהווה את הרקיע תמיד בבחי' התחדשות והיא התחדשות ניכרת כו', ונמצא דבחי' כח עם חיותו כח נבדל מ"מ יש בו יתרון שפועל בבחי' התחדשות כו' וכמשי"ת.

שיא) אך הענין הוא דהנה בענין אור וכח הגם שבד"כ אור הוא בחי' גילוי וכח הוא בחי' כח געלם, מ"מ יש יתרון מעלה בכח על ענין אור וכן יש באור יתרון על ענין הכח כו', וזהו דאלקי הוא ל' כח ול' אלקות הוא להורות על ב' הענינים כו'. והענין הוא דהנה אנו רואין הפרש בין אור וכח דכח הוא פועל בבחי' התחדשות דבר, וכמו אומן הפועל איזה דבר כמו שעושה כלי או מצייר איזה ציור ה"ז התחדשות דבר שבתחלה הוא חומר פשוט ובכח הפועל שבו עשה בו ציור שזהו התחדשות כו', והגם שהחומר נושא את הצורה בתוכו כו', מ"מ אין הצורה רק בבחי' גילוי ההעלם מהחומר שהרי מה שהחומר נושא כו' זהו רק מה שהחומר ראוי לעשות בו הצורה, ואין זה שהצורה ישנה כלול בהעלם בהחומר כו' (וגם חומר ההיולי שנושא בתוכו הצורה ג"כ אין התגלות הצורה בבחי' גילוי ההעלם לפי שזהו רק מה שנושא בתוכו לא מה שכולל בתוכו כו', וכמשי"ת דהיולי וגילוי אין זה גילוי ההעלם כו', וכ"ש בחומר וצורה כמו בחתיכת עץ וציור הכלי שאין זה מהעלם לגילוי כו'), וע"כ הצורה הוא בבחי' התחדשות כו'. ויש פעולה שכאח בבחי' התחדשות ממש היינו היפך טבע הדבר, וכמו בכח הוריקה שבה התנועה שביד זורק את האבן מלמטלמ"ע הרי עושה התחדשות בהאבן דטבעו מצ"ע הוא לירד למטה וכח היד עשה בו התחדשות להוליכו למעלה היפך טבעו כו', הרי פעולת הכח הוא בבחי' התחדשות דבר כו'. וגם ענין ההתחדשות בזה שהפעולה אינה מהות כח הפועל דכח הפועל הוא כח רוחני והפעולה הנעשה מזה היא פעולה גשמויות שאינה ממהות הפועל כו', ובכח הוריקה מלמטלמ"ע הרי כח הפועל שהוא כח התנועה אינו לזרוק למעלה דוקא והוא כח הפשוט כו', והוריקה למעלה דוקא הוא התחדשות כו' (דכשם שעצם ענין הכח בא בבחי' התחדשות מן העצם לא בבחי' התפשטות כנ"ל כמו"כ פעולתו ג"כ בבחי' התחדשות כו'). משא"כ האור פעולתו אינו בבחי' התחדשות וכמו אור וזו השמש המאיר לארץ ולדרים עלי' הרי אינו

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

לכה דודי לקראת כלה

המשפיע. דרב ותלמיד אינם בערך זה לזה, והתלמיד צ"ל בביטול לפני רבו וכמאמר כל ת"ח היושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מור כו' שהוא בתכלית הביטול, ולזאת הנה בדריחותא הוא נותן כח בהתלמיד שיוכל לקבל דברי רבו, ובדרך כלל הוא פועל פתיחת הלב והמוח של התלמיד שיהיה כלי לקבלה, והגם דוהו ענין חיצוני הנה חיצוני' זו והו הקדמה אל הפנימי', דעל ידי קירוב זה של הרב לומר להם מלתא בדריחותא דע"ז דוקא יוכלו לקבל ההשפעה פנימי' דפתח בשמעתתא. ועל דרך משל בן יניק וקטן כשאביו רוצה להשתעשע עמו פנים אל פנים, והרי התינוק הוא קטן, צריך האב להשפיל את ידיו שהם גבוהים ונעלים מראש התינוק עד למטה מתחת התנוק ולהגביהו עד ראשו של אב ואז ידבר וישתעשע עמו פנים בפנים, והרי ההמשכה של חסד האב בהשפלת ידיו הוא חיצוניות שהוא רק להגביה את התינוק, וכן התינוק אינו מקבל שום דבר בהגבהה זו, כי הלא לא יש בזה שום השפעה, והשפעה והשתעשועים עם בנו הוא רק אח"כ כאשר כבר הגביהו, ורק שא"א להיות ההשפעה בקירוב ובפנימי' שלא יהי' תחלה קירוב ועליית המקבל, שהוא הקירוב החיצוני שהוא בשביל ההשפעה פנימית.

קיצור. יבאר הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן לעשותם כלים ראויים לקבל את דבר ההשפעה בתורה אמר להם מילתא בדריחותא להעלות את המקבלים שיוכלו לקבל את דבר ההשפעה, וגדולה שמושה יותר מלימודה, והגם שהוא ענין חיצוני לגבי פנימיות ההשפעה, אבל מכל מקום הנה זהו דוקא הקדמה אל הפנימי', כדוגמת האב המרים את בנו הקטן להשתעשע עמו בקירוב פכ"פ.

(ב) וביאור הענין הוא, דהנה ארז"ל (פסחים דק"ז ע"א) רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא בדריחותא וכדחו רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא, דהמשפיע צריך לפתוח להו לרבנן והיינו לעשות את המקבל ראוי לקבל דבר ההשפעה ע"י פתיחת הכלים והחושים שלו וצריך לפתוח בשמעתתא שיהיה דבר ההשפעה לפי ערך המקבל, ולזאת הנה מקמי דפתח להו לרבנן לעשותם לכלי קבלה אמר מילתא בדריחותא, ומילתא בדריחותא הוא שיחת חולין, ועם היות השיחות חולין של ת"ח צריכים לימוד, לפי שיש בהם חכמה רבה ושכלים עמוקים, ומ"מ הוא בחי' חיצוני'. והגם דמי שהוא גדול יותר הרי גם השיחות חולין שלו הם במדר' גבוה יותר שיש ללמוד מהם הרבה ענינים נפלאים, ועם כי זהו רק נובלות בלבד ומ"מ הן גופי חכמה וכמארו"ל (כתובות ק"ג ע"א) לשון חכמים ברכה, לשון חכמים עושר, לשון חכמים מרפא, והוא שמושה של תורה, וארז"ל (ברכות ד"ז ע"ב) גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלימודה. והנה לבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתתא, דלימוד התורה צריך להיות ביראת שמים, וכמאמר מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיעה אף כאן כו', והיינו דכשם שבמתן תורה כתיב וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק הנה כמול"כ בעת לימוד התורה צריך להיות בביטול גדול וביראה גדולה, אבל קודם צריך הרב לפתוח חושי המקבל והוא ע"י מילתא בדריחו'. וידוע דכללות ענין הדריחותא שלפני הלימוד הוא להעלות ולהגביה את התלמידים שיהיו בערך לקבל את ההשפעה שישפיע להם

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה - י"ב-י"ג תמוז

בימי חליו מעט למדתי, כי על הרוב הייתי יושב בחדרי ובוכה, הייתי אומר תהלים ובוכה, מתפלל ובוכה, מחלתי לא היתה גדולה כל כך, אך עלי נפלה חרדה גדולה, אימה חשיכה, אבא חולה, ריכונו של עולם זה עתה רק שנה ומחצה שיש לי אב, כי במשך שתי שנים

בחורף תרנ"א נחלה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במחלת חום, בסוף כסלו בערך והומשך כשני חדשים, שני שבועות הראשונים היו כבדים, ואחרי כן הוקל לו. אך שלשה שבועות היה רוב היום במיטה, וכשלשה שבועות או חודש ימים נאסרה לו כל עבודה עיונית.

מה"חצר" וזה עתה היה הקריזים [המשבר]. ביקרו הרופאים ברודא – הוא היה יהודי מסביבות חרקוב ובא לליובאוויטש, והיה רופא גדול – ובאגאראדסקי – הוא רופא רוסי-פולני, רופא מומחה, זקן כשבעים שנה, מתלמידי הרופא המפורסם הייבענטאל – ושניהם אמרו כי היה הקריזים, ועתה תהלה לא-ל הוא שלנו, יאריך השי"ת ימיו.

אנכי רצתי הביתה, באתי והנה שמחה בבית, אין איש יודע איה הייתי, ואין מי שואל אותי, כבוד אמי מורתי הרבנית ת' בחדר אבא ובחדרים הראשונים נקבצו רבים מבני משפחתנו, שם כבוד אמי זקנתי הרבנית, דודי רז"א ויבדלו לחיים טובים רמ"מ ור' משה ליב, דודתי דבורה לאה, בתי' ותבדל לחיים טובים בתי' וחי' מושקא ת'.

חפץ הנני במאד להיכנס לחדרו של אבא, תאב הנני לראות פני אבא אשר זה כשבועיים לא ראיתי, אבל אין מניחים אותי, ובין הנמצאים בבית היה גם מורי ר' ניסן ז"ל ואתבונן כי טוב אשר אספר לו כי הייתי באוהל, ואפשר יגיד לי מה לעשות עתה לטובת בריאותו של אבא. ואקרב אל מורי ואדרכה אתו בלט, ואספרה לו ככל אשר עשיתי, ויאמר לי כי טוב עשיתי, ועתה – שאלני – האם כבר שתית חמין, לא – עניתי – אם לא שתית עדיין חמין – אומר מורי – לא תשתה ולא תאכל כל היום ותתענה, עתה תלך להתפלל ותתפלל במנין, ואחרי כן אגיד לך מה תעשה.

בקשתי את מורי, אשר לא יגלה את סודי, והבטיחני על זה, ואלך להתפלל, וקיימתי בכל סדר היום כפי שהגיד לי מורי.

ברור היה לי, כי תפלתי באהל אבותי הקדושים פעלה חסד והרחמים מאת האלקים, ומאד חפצתי לילך עוד הפעם להודיעם כי היה הקריזים ולבקש רחמים כי ימחר השי"ת רפואתו ברפואה שלמה, אבל יראתי להגיד זאת. בשעה החמישית נועדה התועודות הרופאים, ואנכי הגם כי כבר התפללתי ערבית בציבור, בכל זאת לא טעמתי מאומה וקרוב לשעה הששית יצאו הרופאים מחדרו של אבא ופניהם צהובות, שניהם אומרים כי היום עבר בכי טוב, המחלה חלפה ועברה, גם החום סר כולו, ועתה דרוש הנהגה מסודרת ומנוחה שלימה.

הרופא באגאראדסקי היה מחבב אותי במאד, כי בהיותי בן חמש (לפני נסיעת יאלטה) הייתי – ל"ע – חולה גדול, גם מסוכן, והוא ריפא אותי, ואנכי הייתי ממלא בדיוק כל פקודיו בלקיחת סמי המרפא ושאר הנהגות אשר בזה לקחתי לבו של הרופא הדייקני הזה. מה אתה עצב – שואל אותי הרופא באגאראדסקי – תודה לא-ל אביך מתרפא ועוד איזה ימים יהיה בריא,

הקודמות, לולי ארבע הפעמים שבא לסירוגין על ימים אחדים הייתי שוכח עיקר אבא, ועתה אבא חולה.

באחד הימים כשחכינו על הקריזים, רצתי השכם בקר בעוד ליל אל ר' זלמן ליבליס (הוא היה מגזע של דודנו מהרי"ל זצ"ל מיאנוביץ', ושמש האהל ותמיד בכל יום היה הולך למקוה, ואל האהל הקדוש) ובקשתי בתחנונים שיקחני אל האהל, ואשר יבטיחני כי איש לא ידע מזה.

ר' זלמן הכיר בי כי הדבר נוגע לי מאד, גם ידע כי מצב הבריאות של אבא דורש רחמים וכי זה פעמים היתה כבוד אמי זקנתי הרבנית באוהל, ותבדל לחיים טובים ארוכים גם כבוד אמי מורתי הרבנית ת' ומילא בקשתי. השלג היה רב, קור גדול, ובבואינו חוץ לעיר היה הרוח דוחף אותי. ר' זלמן הגם שהיה קצר הקומה ואיש שיבה, אבל בכל זה הלך לו בצעדים חזקים, לא כן אנכי אשר כמעט על כל צעד וצעד נכשלתי ובעמל רב באתי אל האהל הקדוש.

עוד טרם פתחתי הדלת, לבי הקטנה התרגשה ונחלי דמעות התפרצו מעיני. כשנכנסתי פנימה, ראיתי קברי הקדוש, והשלג הדק המכסה אותם. השקיטה החרישית, אמירת הברכה, ברכת המתים, רעדה אחזתני, אינני יכול לאמר פסוקי התהלים ואינני אומרם, רק הנני בוכה, אבא חולה, מספר הנני לפני ישני העפר כי אבא חולה, אבא זה שהוא חסיד וצדיק שוכב במטה וחולה, אבא זה אשר יש לו רק בן יחיד וזה רק שנה וחצי אשר הוא מדריכני – הוא חולה, התפללו אל האלקים, בקשו רחמים כי יתרפא במהרה.

בתוך כך נגש אלי ר' זלמן, ואומר לי הדלק את הנר הלוה ואמור נוסח זה ומראה לי ב"מענה לשון", ומסיים לאמר בקש רחמים מאת זקניך הצדיקים הקדושים שהם יבקשו רחמים בעד אביך החולה, כי ירחמנו וישארו בחיים.

דבריו אלה דכאוני ואצעק בקול מר: זקני, צדיקים קדושים, אבא חולה, בקשו את ה' אשר ישאר בחיים, יהיה בריא, וידריכני להיות יהודי תמים, ובכיתי בכי רב. מרגע לרגע התגברו רגשי לבבי השבור עד אשר ר' זלמן, הגם כי בעצמו בכה בכי רב, לקחני בידי והוציאני מהאוהל.

היום האיר, עוד השמש לא יצא על הארץ, אבל כבר מתקבצים אל ככר השוק, ר' זלמן הולך במהירות ואנכי מבלי הבט על עייפותי, הנני רץ וכל גופי רטוב מזיעה, חפץ הנני לבוא הביתה להיוודע מה מצבו של אבא, גם ר' זלמן ממחר פסיעותיו. בבואינו להתחלת רחוב בראם פגשנו ר' חיים מאיר ז"ל הקצב ואחיו ר' אברהם דן ז"ל, במרחק כחמשים אמה צועקים: תודה להשי"ת, אנו באים

ולא פעם ושנים היו שוחחים בענייני מדע שונים.
הרופא ברודא עמד ממקומו וילך לו לחדרו של אבא,
ויתמהמה כעשרה רגעים ויבוא חזרה וישב לשתות חמין
עם הרופא באגאראדסקי שהיה אוהב לשתות תה עם חלב
ונופת רב ושיחו עם אנשי הבית, אשר על כולם שרה
אור צוהל.

חסד ה' בהשינוי הטוב במצב בריאותו של אבא הוכר
בפני כל, לא מיבעי בני משפחתנו אלא גם משרתינו וכל
באי החצר, גם יוסף מרדכי המשרת הזקן, פנים אחרות
לו וזעפו התמידי סר.

ופונה אל חברו הרופא ברודא ואומר, חברי עתה עלינו
להעריך סדר הנהגתו של החולה במאכל, שתיה ומנוחה.
הנני מתגעגע מאד – אומר אני אל הרופאים – לראות
את אבא, כי זה כשני שבועות אשר לא ראיתיו, כי כל
העת לא נתנוני להיכנס לחדרו, וכוסף הנני לראות את
אבא.

הרופא ברודא הנה מלבד אומנותו, היה מכבד מאד
את כל משפחתנו, והיה אוהב נאמן להוד כ"ק אאמור"ר
הרה"ק בפרט, כי כמה פעמים היה בא אליו בביקור,
ביחוד אליו בחדרו, כי היה איש תבונות ואוהב מחקר,

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א
בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מוד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

החסידים היו מחבבים ומייקרים את כל אחד ואחד מעדתם, וביותר היו שמים לבם
להאברכים הצעירים להדריכם ולהורותם דרכי החסידות ועם זה לקרבם בחיבה יתרה.

הרג"ד הי' מתאר את הקבלת פנים שערכו לו החסידים בחזירתו מליובאוויטש, ואף שכבר
ערכו קבלת פנים לאלו ששבו עימו מליובאוויטש, מ"מ חזרו וערכו קבלת פנים גם לו, וזקני
החסידים נטלו חלק בראש בזה.

קבלה בידינו – אמר הישיש ר' יצחק שאול – מזקני החסידים ששמשו עוד לפני הרב המגיד
ממעזריטש ואצל הבעש"ט הקדוש, נבג"מ זי"ע, כי כל הבא מהסתופף בהיכל הצדיק מביא איתו
עימו אור נאצל מהצדיק, וכפי שהננו יודעים מתורתן של רבותינו הקדושים, הנה אור נאצל זה
הוא רק אור מקיף בלבד.

וזאת התורה והעבודה אשר שם כ"ק אדמו"ר להורותנו דעה את הוי', אשר אור נאצל זה
שמקבלים בהיכל הצדיק יאיר בפנימי' ע"י כלים מכלים שונים בחכמה בינה ודעת בתורה ומצוות
בעבודה שבלב בהתעוררות תיקון המידות ובמידות טובות באהבת רעים.

הכל יודעים כי כ"ק אדמו"ר הזקן זכה להתעסק בטהרת ראשו של הרב המגיד ממעזריטש
נ"ע, ושמעתי מהחסיד ר' חיים מרודניא, אשר שמע מהרה"צ רמ"מ מהאראדאק שאמר כולנו
קיבלנו ממעין אחד ואחדים מאיתנו זכו גם למקור המעין, אבל הרוב קיבלו רק המקיף דמקיף

והוא קיבל המקיף והפנימי' דפנימי'. ואת זה הנחיל להבאים אחריו, וזו היא יתרונה של חסידות חב"ד, להיות מוח שליט על הלב ע"י עבודה פנימית דווקא.

* * *

ומאז חזרתי מליובאוויטש היו מתכנסים החסידים המלמדים הבע"ב והחננונים, ואנכי הייתי חוזר לפניהם בכל יום אחד המאמרים אשר שמעתי מפי כ"ק אדמו"ר. ומבלי הבט על השלג והקור היו באים אפילו הזקנים ביותר, ואז הבנתי כמה הי' גדול כוחם של המחנכים והמדריכים הראשונים, אשר השרישו בהחסידים את המשמעת וההסתדרות עד כדי מס"נ ממש על הידור כבוד החסידות.

כל מאמר הייתי חוזר פעמיים ושלוש, ואחרי כן היינו נושאים ונותנים בתוכן המאמר ומספרים סיפורים שונים עד שעה מאוחרת בלילה.

המאמר האחרון ששמעתי אז מכ"ק אדמו"ר הי' הדרוש על פסוק:

כה אמר הוי' צבאות אם בדרכי תלך ואם את משמרת תשמור וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמור את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ותוכנו הקושיא למה ירדה הנשמה בגוף שהיא ירדה עצומה, אלא שהירידה היא צורך עלי', והעלי' מעומד למהלך, עומד ממכ"ע, הגם שיש ריבוי מדרגות מ"מ הנה כל המדרגות הן ע"פ מאמר קו המידה, ולכן הנה המלאכים נקראים עומדים הגם שיש בהם ריבוי מדרגות ואופנים שונים כמו מחנה מיכאל קפ"ו אלף מחנות, אבל כולם הם רק במדרגת דאהבה וגבריאל במדרגת דיראה, אמנם מהלך, סוכ"ע, הוא בלי גבול, וזו היא העלי' דנשמה ע"י העסק בתומ"צ ובבירורים דלמטה. וביאר כ"ק אדמו"ר פרטי עניני העבודה בתורה עבודה שבלב בהתעוררות אהוי"ר וקיום המצוות ופרטי עניני הבירורים והעליות שונות בג' תפילות בכ"י בקשעהמ"ט עליות שבת ר"ח ומועדים עד העלי' הכללית שהנשמה באה על שכרה בהעליות הנצחי' בגלל טיב עבודתה בעוה"ז דווקא.

מאמר זה חזרתי בליל ה' פ' יחסי, איזה פעמים כי היינו ערים כל הלילה אז.

וע"פ בקשת החסידים חזרתי מאמר זה קודם קבלת שבת ובש"ק קודם התפילה ואחר תפילת המנחה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בהיותי עתה בקיסלאואדסק הזדמן לי לשמוע דרך אגב אשר מצבו החומרי לא בטוב הוא, והשיי"ת ירחם ויתן לו פרנסה טובה בריוח. והנני בזה לבקשו להודיעני במה אוכל בעזרתו ית' להועיל לו. בזה הנני שולח לו סך חמשה צערוואנצעס, אשר יעשה בהם איזה מסחר וקנין או יתנם בה"ע או יהיו לפרנסתו מהקרן. ואחכה למכתבו, והאל הטוב יזכנו בשנה טובה ומתוקה בגוי"ר.

והי' ברכה ושלוש כאוי"נ והדו"ש ומברכו בכוחי"ט.

בי"ה א' י"ד אלול פ"ג

ראסטוב דאן

כבוד ידידי הנכבד והנעלה ווי"ח אי"א

מוה"ר יצחק ש"י ליפשיץ

שלום וברכה.

זה כשנה ויותר מעת היות פה בנו ש"י חתן ידידנו רמ"מ ש"י באסס, לא שמעתי מהנעשה עם ידידי, רק

בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ - כָּלְנוּ כָּאֶחָד

בשבת שלפני ראש השנה, קראנו את פרשת "אתם נצבים היום כלכם". המפרשים מסבירים כי המלה "היום" בה"א הידיעה רומזת על ראש השנה, עליו נאמר "זה היום תחלת מעשיה, זכרון ליום ראשון".

לפי זה מפרש אדמו"ר הזקן, את הפסוק "אתם נצבים היום כלכם לפני השם אלקיכם" - שביום ראש השנה כל הנשמות עולות למקור שלהן ונצבות לפני השם.

וכאן מפרטת התורה את כל עשרת הסוגים והדרגות שבעם ישראל "ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, ושטריכם, כל איש ישראל, טפכם, נשיכם, וגרף אשר בקרב מחניה, מחטב עציה, עד שאב מימיה".

אך בעוד שבמשך השנה כל אחד עומד בדרגה המיוחדת שלו, הרי שבראש השנה "נצבים כלכם" - כל עם ישראל הוא באחדות גמורה, כיון שבשרש ומקור הנשמות כלנו אחד, כמו אברים שונים שכלם חלק מגוף אחד, ובלשון אדמו"ר הזקן שכל ישראל הם "קומה אחת שלמה".

על כך נאמר בפסוק שאנו מזכירים בברכת 'מלכויות' במוסף של ראש השנה, 'ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל' - בראש השנה, בו אנו מכתירים את הקדוש ברוך הוא למלך על העולם, אנו מתאספים כלנו באחדות גמורה. כמו עגול שאין לו התחלה וסוף, כך בעם ישראל, אין התחלה וסוף, אלא כלנו כאחד.

אבל לכאורה, אם משוים את עם ישראל לגוף האדם, הרי שיש בו דרגות שונות, כמו ראש, ידים ורגלים, וכמו שהפסוק עצמו מפרט מצד אחד "ראשיכם שבטיכם", ומצד שני "חטב עציה" ו"שאב מימיה", וכיצד אנו מדמים את זה לעגול שאין בו התחלה וסוף?

אמנם הראש הוא חשוב וחינוי ביותר, ומשפיע חיים לכל הגוף, אך גם ברגלים שהן לכאורה במדרגה נמוכה בגוף, יש יתרון ומעלה שהן משפיעות לכל הגוף, היות שכל קומת האדם עומדת והולכת בזכות הרגלים. אם כן, גם הרגלים הן 'ראש' מבחינה מסוימת. וכך בכל איבר יש את היתרון והמעלה שבהן הוא נחשב ל'ראש'. כל איבר זקוק לחברו, ורק ביחד הם משלימים זה את זה והופכים לגוף שלם.

כך גם בעם ישראל: למרות שיש נשמות גבוהות, כמו נשמות הצדיקים, שהן בבחינת 'ראש' ודרךן כל עם ישראל מקבל שפע רוחני, ואלו עמי הארץ הם בבחינת 'רגל', הרי שיש מעלה מיוחדת דווקא באנשים הפשוטים, שעם ישראל לא יכול להתקיים בלעדיהם, ומצד המעלה הוא הם בבחינת 'ראש'.

כשנבין שגם לזולת יש מעלות ביחס אלינו, ושהזולת משלים אותנו ואת החסרונות שיש בנו, נזכה לשלמות אמיתית, שהקדוש ברוך הוא ישרה בתוכנו. כיון שהקדוש ברוך הוא שורה רק היכן שיש בטול מחלט, והבטול אליו מתבטא גם בבטול ובהעדר ההתנשאות בין אדם לחברו.

בראש השנה, כשכלנו עושים תשובה - שבים להשם, והנשמות שבות למקורן העליון, המקום בו כלם שוים, מתגלה שכלנו אחד - "נצבים היום כלכם".

(מעובד ע"פ לקוטי תורה, מאמר ד"ה אתם ניצבים. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

קריאת התורה למנחת שבת קודש

עולם פינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך
 זקניך ויאמרו לך: הִנֵּה נחל עליון גוֹלֵם
 בהפרידו בְּנֵי אָדָם יצב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי חֵלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל
 נִחְלָתוֹ: יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצֵן מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יֵלֵל
 יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יִבְנֶנָּהוּ יִצְרְנָהוּ פְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
 כִּי בְּנִשְׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָּיו
 יִקְחֵהוּ יִשְׁאָהוּ עַל־אֲבָרְתוֹ: יְהוָה בְּדָד יִנְחָנו
 וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר:

לִב אֲהַזִּינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
 אִמְרֵי־פִי: יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִגֵּל כַּפָּל
 אִמְרָתִי כְּשִׁעְיָרִים עַל־יְדֵי־שָׁא וְכִרְבִּיכִים עַל־י
 עֵשֶׂב: כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא חֲבו גִּדֵּל לֵאלֹהֵינוּ:
 (לוי) דִּ הַצּוֹר תָּמִים פִּעְלֹו כִּי כִלְדֻרְכָּיו מִשְׁפָּט אֵל
 אֲמוֹנָה וְאֵין עוֹל צֶדִיק וְיֵשֶׁר הוּא: הִ שְׁחַת לוֹ
 לֹא בָנוּ מוֹמָם דּוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל: וְ הַ לִּיהוָה
 תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נֶבֶל וְלֹא חֶכֶם הִלּוּ־הוּא
 אֲבִיךָ קִנְיָךְ הוּא עֲשֵׂךְ וְכִנְיָנְךָ: (ישׂרל) זִ וְכֹר יָמוֹת

אגרות קודש

[כ"ז אלול תשי"ג]

... כשאחי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אזכירו לרפואה
 קרובה, וצריך להתחזק בבטחונו בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות שיחזק את בריאותו
 והוא וזוגתו שיחיו יגדלו את ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך בריאות
 והרחבת הדעת, אלא שצריכים הם לחזק את ההתקשרות בהרופא כל בשר ומפליא לעשות על ידי
 אורח חיים מתאים לרצונו ית' אשר זהו גם כן דרך חיים המביא אושר גשמי ורוחני ולהיות חזקים
 בהחלטתם לגדל את ילדיהם בדרך התורה ומעשים טובים...

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

ובהקטרת החלב, שעבודות אלו התפרשו בפסוק, מִיֵּין לְרִבּוֹת
 חֶמֶשׁ עֶשְׂרֵה עֲבֻדוֹת אחרות שיש לכהנים במקדש, שבהן שאינו
 מודה באחת מהן אינו נוטל מתנות, ומפרטת הברייתא את
 העבודות, כְּגוֹן הַיִּצִּיקוֹת של השמן על גבי המנחה, וְהַקְלִילוֹת של
 המנחה עם השמן, וְהַפְתִּיתוֹת – במנחה העשויה במחבת או
 במרחשת או בתנור, לאחר אפייתו היה הכהן מפורר אותן
 ומחזירן להיות סולת, כפי שהיו קודם לכן, וְהַמְלִיחוֹת – נתינת
 מלח על הקרבנות, תְּנוּפּוֹת – הנפת המנחה בהולכה והבאה,
 וְהַנִּשּׁוֹת – הגשת המנחה כשהיא בבלי עד שתגע בקרן מערבית
 דרומית של המזבח, [וְהַקְמִיצוֹת] – נטילת קומץ מן המנחה
 להקטירה על גבי המזבח, תְּקַטְרוֹת של קומץ המנחה על גבי
 המזבח, [וְהַמְצִיזוֹת] – מיצוי דם העופות הנמלקים על קיר המזבח)
 [וְהַמְלִיקוֹת] – מליקת העופות ממול העורף.

שֹׁאֵינוּ כְּקִי בָּהֶן, כיצד יש לאוכלם בדרך גדולה, וכמו שהתבאר
 במימרא הקודמת של רב חסדא, אֵין נִתְּנִין לוֹ מִתְּנָה.
 דוחה הגמרא מימרא זו: וְלֹא מִיִּתְּנָא הִיא – ואין דין זה נכון, אלא
 מותר לתת מתנות אף לכהן שאינו בקי בדרך אכילתו, דְּתִנִּינָא, רַבִּי
 שְׁמֵעוֹן אֹמֵר, כֹּל כֹּהֵן שֹׁאֵינוּ מוֹדֵה בְּעֻבְדָּהּ של הקרבנות שהיא
 ציווי ה', אלא סבור שמשעה רבינו בדה זאת מליבו, אֵין לוֹ חֵלֶק
 בְּכֻהֲנָה – בנטילת הקדשים, שְׁנֵאמַר (ויקרא ז' א) 'הַמִּקְרִיב אֶת דָּם
 הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אֹהֶרֶן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה,
 וְהַמִּקְרִיב' וזה המוליך את הדם לזורקו על גבי המזבח, ויש
 ללמוד מהפסוק שרק כהן זה שעובד את העבודה ומודה בה
 נוטל את שוק הימין כמתנת כהונה, אך כהן שאינו מודה
 בעבודה, אינו נוטל מתנות. ממשכה הברייתא: אֵין לִי ללמוד
 מפסוק זה אֵלָּא זֶה בְּלִכְד – כהן העובד בהולכת הדם למזבח

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
באר שבע (ק)	6:20	6:23	8:53	8:54	9:27	9:28	10:33	10:32	13:11	13:08	18:58	18:51	19:24	19:17	18:32	19:27
חיפה (ק)	6:18	6:22	8:51	8:52	9:26	9:27	10:31	10:31	13:10	13:08	19:01	18:53	19:25	19:17	18:22	19:27
ירושלים (ק)	6:18	6:21	8:51	8:52	9:25	9:26	10:31	10:30	13:09	13:07	19:02	18:54	19:23	19:15	18:15	19:26
תל אביב (ק)	6:19	6:23	8:52	8:54	9:27	9:28	10:32	10:32	13:11	13:08	18:59	18:51	19:25	19:17	18:30	19:28
אסטריה, וינה (ק)	6:19	6:27	8:47	8:51	9:34	9:37	10:41	10:43	13:26	13:23	19:26	19:14	20:00	19:47	18:58	20:01
אסטורליה, מלבורן (ח)	6:35	6:26	8:48	8:43	9:25	9:19	10:24	10:20	12:49	12:47	18:04	18:09	18:31	18:36	17:49	18:47
אוקראינה, אודסה (ק)	6:23	6:31	8:52	8:56	9:37	9:40	10:44	10:46	13:28	13:25	19:27	19:15	20:00	19:47	18:59	20:00
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:04	6:12	8:32	8:36	9:19	9:22	10:26	10:28	13:11	13:08	19:12	18:59	19:46	19:33	18:43	19:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:27	6:36	8:54	8:59	9:43	9:47	10:51	10:53	13:37	13:34	19:39	19:26	20:15	20:01	19:10	20:15
אוקראינה, קייב (ק)	6:20	6:29	8:46	8:51	9:36	9:39	10:44	10:45	13:29	13:26	19:32	19:19	20:08	19:54	19:03	20:08
אחדו המדינות, אבו דאבי (ח)	6:05	6:08	8:39	8:39	9:11	9:11	10:16	10:15	12:52	12:50	18:36	18:30	19:00	18:54	18:11	19:04
איטליה, מילאנו (ק)	6:51	6:58	9:20	9:24	10:04	10:06	11:11	11:12	13:54	13:51	19:54	19:43	20:24	20:12	19:24	20:25
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:07	8:40	8:38	9:09	9:07	10:11	10:09	12:43	12:40	18:15	18:13	18:38	18:35	17:56	18:44
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:06	6:57	9:22	9:17	9:57	9:52	10:57	10:53	13:22	13:20	18:40	18:44	19:06	19:10	18:24	19:20
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:01	7:51	10:12	10:06	10:51	10:45	11:50	11:45	14:14	14:11	19:26	19:32	19:56	20:01	19:13	20:13
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:40	6:45	9:11	9:14	9:50	9:52	10:56	10:57	13:37	13:34	19:29	19:20	19:58	19:48	19:03	20:00
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:28	6:34	8:59	9:02	9:39	9:41	10:45	10:46	13:26	13:23	19:20	19:10	19:49	19:39	18:53	19:51
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:28	6:34	9:00	9:02	9:39	9:41	10:46	10:46	13:27	13:24	19:20	19:10	19:50	19:40	18:54	19:51
ארה"ב, ניו יורק (ק)	7:03	7:09	9:34	9:36	10:14	10:17	11:21	11:22	14:03	14:00	19:57	19:47	20:28	20:17	19:31	20:29
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:01	7:04	9:35	9:35	10:08	10:09	11:13	11:13	13:51	13:49	19:38	19:31	20:03	19:56	19:13	20:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:29	6:33	9:02	9:03	9:38	9:39	10:43	10:43	13:22	13:19	19:11	19:02	19:38	19:29	18:46	19:40
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:03	7:06	9:37	9:37	10:09	10:09	11:14	11:13	13:50	13:48	19:35	19:28	19:59	19:53	19:11	20:02
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:23	6:29	8:54	8:57	9:34	9:36	10:41	10:41	13:22	13:19	19:16	19:06	19:46	19:36	18:50	19:47
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	6:30	6:36	9:01	9:04	9:41	9:43	10:48	10:49	13:30	13:27	19:24	19:14	19:54	19:43	18:57	19:55
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:52	6:58	9:24	9:26	10:03	10:05	11:09	11:10	13:50	13:48	19:44	19:34	20:13	20:03	19:17	20:14
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:21	6:28	8:52	8:55	9:33	9:35	10:39	10:40	13:21	13:18	19:15	19:05	19:46	19:35	18:49	19:47
בוליביה, לה-פס (ח)	6:35	6:30	9:01	8:58	9:31	9:28	10:32	10:29	13:01	12:59	18:27	18:28	18:50	18:51	18:09	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:03	7:13	9:29	9:34	10:20	10:23	11:28	11:30	14:14	14:11	20:17	20:04	20:54	20:39	19:48	20:54
בלגיה, בריסל (ק)	7:04	7:13	9:30	9:35	10:20	10:24	11:28	11:30	14:14	14:11	20:17	20:04	20:53	20:39	19:48	20:53
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:13	6:06	8:36	8:32	9:07	9:03	10:08	10:04	12:35	12:33	18:02	18:04	18:22	18:24	17:41	18:33
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:00	5:54	8:24	8:20	8:55	8:51	9:56	9:52	12:23	12:21	17:46	17:48	18:10	18:12	17:30	18:21
בריטניה, לונדון (ק)	6:21	6:30	8:47	8:52	9:38	9:41	10:46	10:48	13:32	13:29	19:37	19:23	20:12	19:58	19:09	20:12
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:27	6:37	8:51	8:57	9:45	9:49	10:53	10:55	13:41	13:38	19:47	19:32	20:25	20:10	19:20	20:25
גרמניה, ברלין (ק)	6:26	6:36	8:51	8:56	9:43	9:47	10:51	10:53	13:38	13:35	19:44	19:30	20:21	20:06	19:13	20:21
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:48	6:56	9:15	9:19	10:03	10:07	11:11	11:13	13:57	13:54	19:59	19:46	20:34	20:21	19:30	20:35
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:15	6:08	8:36	8:32	9:08	9:04	10:09	10:05	12:36	12:34	18:03	18:06	18:22	18:24	17:41	18:34
הודו, מומבאי (ח)	6:24	6:26	8:58	8:58	9:29	9:28	10:33	10:32	13:08	13:06	18:49	18:44	19:13	19:07	18:27	19:16
הודו, פונה (ח)	6:21	6:22	8:54	8:54	9:25	9:24	10:29	10:28	13:04	13:02	18:45	18:40	19:08	19:03	18:23	19:12
הונגריה, בודפשט (ק)	6:09	6:17	8:37	8:41	9:23	9:26	10:31	10:32	13:15	13:12	19:14	19:02	19:48	19:35	18:46	19:48
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:32	5:38	8:03	8:06	8:43	8:45	9:50	9:50	12:31	12:28	18:25	18:15	18:55	18:44	17:59	18:56

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
יוון, אתונה (ק)	7:04	6:59	9:31	9:33	10:09	10:11	11:15	11:15	13:56	13:53	19:47	19:38	20:16	20:06	19:22	20:17
מולדובה, קשינב (ק)	6:38	6:30	8:59	9:03	9:44	9:47	10:52	10:53	13:36	13:33	19:35	19:23	20:08	19:56	19:07	20:09
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:23	6:22	8:55	8:55	9:26	9:25	10:30	10:29	13:05	13:03	18:46	18:41	19:10	19:04	18:24	19:14
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:39	6:50	8:56	8:49	9:37	9:31	10:36	10:30	12:58	12:56	18:06	18:14	18:38	18:45	17:54	18:57
נפאל, קטמנדו (ח)	5:47	5:45	8:18	8:19	8:51	8:52	9:56	9:56	12:34	12:31	18:19	18:12	18:44	18:37	17:55	18:47
סין, בייג'ינג (ח)	5:52	5:46	8:18	8:21	8:57	8:59	10:04	10:04	12:45	12:42	18:38	18:29	19:08	18:58	18:10	19:09
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:59	9:31	9:29	9:59	9:57	11:02	11:00	13:33	13:31	19:07	19:05	19:29	19:27	18:47	19:35
פולין, ורשא (ק)	6:05	5:55	8:21	8:26	9:13	9:16	10:21	10:23	13:08	13:05	19:12	18:58	19:50	19:35	18:43	19:50
פרו, לימה (ח)	6:05	6:09	8:36	8:33	9:06	9:03	10:07	10:05	12:37	12:34	18:05	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:15	7:08	9:37	9:41	10:21	10:24	11:28	11:29	14:12	14:09	20:10	19:58	20:42	20:30	19:42	20:43
צרפת, פריז (ק)	7:23	7:14	9:42	9:46	10:29	10:33	11:37	11:39	14:22	14:19	20:24	20:12	20:57	20:44	19:54	20:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:49	8:21	8:20	8:50	8:48	9:53	9:51	12:25	12:23	18:00	17:57	18:22	18:19	17:40	18:28
קנדה, טורונטו (ק)	6:54	6:47	9:17	9:20	9:59	10:01	11:06	11:07	13:48	13:45	19:47	19:36	20:15	20:04	19:17	20:16
קנדה, מונטריאול (ק)	6:29	6:22	8:51	8:55	9:35	9:38	10:42	10:43	13:25	13:22	19:24	19:12	19:55	19:43	18:55	19:55
קפריסין, לרנקה (ק)	6:26	6:22	8:55	8:56	9:31	9:32	10:36	10:36	13:16	13:13	19:05	18:57	19:33	19:24	18:40	19:35
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:23	6:12	8:35	8:41	9:31	9:35	10:40	10:42	13:28	13:25	19:36	19:21	20:16	20:00	19:06	20:16
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:55	5:44	8:05	8:12	9:03	9:08	10:13	10:15	13:02	12:58	19:14	18:58	19:52	19:35	18:40	19:52
רוסיה, פטרבורג (ח)	6:19	6:05	8:20	8:29	9:29	9:35	10:39	10:42	13:31	13:28	19:47	19:29	20:34	20:15	19:12	20:33
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:54	5:46	8:15	8:19	9:01	9:04	10:08	10:09	12:52	12:49	18:52	18:40	19:25	19:13	18:24	19:26
שווייץ, ציריך (ק)	6:51	6:59	9:20	9:24	10:05	10:08	11:13	11:14	13:57	13:54	20:01	19:49	20:30	20:17	19:28	20:30
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:40	8:39	9:10	9:09	10:13	10:12	12:47	12:45	18:26	18:22	18:49	18:45	18:05	18:54

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ומי"ש שמציעים לו משרת רבנות... הנה בטח בהתאם להאחריות המוטלת על רבנים בכל עת וזמן ובפרט בזמננו זה ובפרטי פרטית בשכונה של צעירים, הרי יזדיין ביותר בענינים של יראת שמים הן מבפנים והן מבחוץ וכפסק רז"ל אשר ת"ח צ"ל תוכו כברו וכידוע דבר משנה אשר לא המדרש עיקר אלא המעשה הרי ביותר נוגעת ההנהגה וכן הדרכת עדה להדגיש בימינו אלה עניני צד המעשי בשמירת שבת טהרת המשפחה חינוך הכשר כו' וכו' והאריכות בזה אך למותר.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

סדר הדלקת נרות לראש השנה

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהג הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (באה"ק ובחו"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ליל א' של ראש השנה שחל בשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום עלי-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק לפני כניסת החג (השבת) "נר נשמה" (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַזְכָּרוֹן:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ליל שני של ראש השנה

לאחר צאת הכוכבים ולפני כל ההכנות שעושים עבור היום השני, כולל ההכנה להדלקה והדלקת נרות החג מברכים:

בְּרוּךְ הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת "שהחיינו" תביט בו או שתלביש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך "שהחיינו".

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם הַזְכָּרוֹן:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפילת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7